This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

5
K18

CORNELL
UNIVERSITY
LIBRARY

Digitized by Google

CORNELL UNIVERSITY LIBRARY
3 1924 071 194 793

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SKRIFTER

UTGIVNA AV

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

I

FINLAND

CLV

Digitized by Google

Digitized by Google

Svenska Österbotten

min hembygd

egnar jag detta arbete

Digitized by Google

Digitized by Google

SVENSK BYGD I ÖSTERBOTTEN

NU OCH FORDOM

EN NAMNUNDERSÖKNING

AV

T. E. KARSTEN

I

NATURNAMN

HELSINGFORS 1921

Digitized by Google

DK
465
04K18
v.1

114720 B

HELSINGFORS
TIDNINGS- OCH TRYCKERI-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI
1921.

Digitized by Google

INNEHÅLL.

Förord IX

Inledning 1

Kap. I: Älvar, åar, bäckar och forsar 57

Kap. II: Fjärdar, sund och vikar 189

Kap. III: Sjöar och träsk 246

Kap. IV: Mossar, myrar och kärr 276

Kap. V: Öar, holmar och grund 288

Kap. VI: Näs och uddar 461

Kap. VII: Hed, skog och slätt 483

Kap. VIII: Höjder och höjdsträckningar 501

Kap. IX: Ägor 529

Kap. X: Svenska naturnamn av finskt ursprung .. 558

Kap. XI: Översikt av de svenska och finsk-svenska naturnamnen i Österbotten. Bildningssätt, betydelse och ålder. — Bebyggelsehistoriska anmärkningar 576

Österbottniskt namnregister 651

Tillägg. — Tryckfel o. a. rättelser 689

Digitized by Google

Digitized by Google

FÖRORD.

Då jag trots det föga utvecklade stadium, varpå vårt officiella eller halvofficiella namnuppteckningsarbete ännu befinner sig, djärves framträda med en namnundersökning av den omfattning som denna, torde några ord till dess motivering ej vara opåkallade. Grunden till mitt arbete lades redan i början av 1890-talet, under min studenttid, då jag som s. k. referent för min hembygd, svenska Österbotten, deltog i Svenska landsmålsföreningens i Helsingfors år 1874 påbörjade dialektuppteckningsarbete, vars resultat alltsedan år 1907, i och med H. Vendells då utgivna stora östsvenska ordbok, äro tillgängliga för forskningen. En ej alldeles obetydande del av den ordskatt från Vasa-bygden, som ingår i detta verk, har meddelats av mig, och långt senare, år 1914, har jag i den av Svenska litteratursällskapet i Finland utgivna tidskriften „Studier i nordisk filologi" något kompletterat dessa samlingar. Det är tack vare den sålunda redan tidigt förvärvade vanan vid landsmålsiakttagelser och deras uppteckning det varit mig möjligt att utföra det arbete, vars huvuddel härmed föreligger i tryck.

Ty ortnamnsforskning i nutida mening är dialektforskning eller i varje händelse därmed oupplösligt förbunden. Landsmålsföreningens dåtida arbete omfattade emellertid blott undantagsvis våra ortnamn. Min verksamhet på detta specialområde vidtog först mot slutet av 1890-talet och inskränkte sig ursprungligen till Vasa-trakten, men har härifrån med tiden

Digitized by Google

utsträckts till hela svenska Österbotten och till delar av det finskspråkiga Österbotten, vilka tidigare ägt svenska folkminoriteter. Redan år 1904 voro mina materialsamlingar bragta därhän, att jag trodde mig kunna skrida till en första publikation i ämnet. I följd av det samtidigt infallande Runebergs-jubileet kunde Svenska litteratursällskapet då ej övertaga arbetet, men Konsistorium vid Helsingfors universitet beviljade mig ett mindre tryckningsanslag för ändamålet, och så utkom i januari 1906 ett häfte „Österbottniska ortnamn" om 119 sidor: kap. I, Ånamn, och år 1908 ett 2 häfte: kap. II, Fjärd-, vik- och sundnamn (30 sid.). Men därmed var anslaget förbrukat, och då jag nu även själv var upptagen av andra publikationer, fick ortnamnsarbetet vila. Först år 1911 blev jag i tillfälle att återupptaga detta. Somrarna 1911 och 1912 (liksom de senare somrarna 1917 och 1918) tillbragte jag åter i Österbotten i och för komplettering av mina samlingar. Det härvid tillkomna, sedermera ur Svenska litteratursällskapets äldre samlingar ytterligare kompletterade nya ortnamnsmaterialet hänförde sig emellertid med ca. 250 namn till de 1906 och 1908 publicerade tvenne första kapitlen, och då även min namnetymologiska uppfattning i vissa avseenden nu naturligtvis var en annan än år 1906 — en hel del namntydningar i den äldre upplagan ha som oriktiga eller alltför osäkra i själva verket fått utgå, medan andra kunnat bättre motiveras — ha de tvenne första kapitlen nu kommit att framträda så förändrade, att arbetet även till dessa delar kan sägas vara nytt. Även dess titel är en annan. Den ursprungliga underrubriken: „språkhistorisk och etnografisk undersökning" blev vad det senare attributet angår mindre lämpligt i ett i Svenska litteratursällskapets skrifter ingående arbete, sedan samma sällskap begynt utgiva publika-

Digitized by Google

tionserien „Folkloristiska och etnografiska studier", däri termen „etnografisk" använts i helt annan betydelse.

Mig återstår än att med varm erkänsla omnämna de många österbottningar, vilka under olika tider beredvilligt stått mig bi vid detta arbete, särskilt vid den så mödosamma forskningen i fält: uppteckningen av de lokala namnformerna och införskaffandet av upplysningar om de med namnen förbundna terrängerna. Då jag i princip sökt såvitt möjligt grunda mina namntydningar på egna iakttagelser, har antalet meddelare ej blivit så stort, man av det förhållandevis rika materialet kunde vänta sig detsamma. Men det bistånd jag från mångens sida haft lyckan åtnjuta har i dess ställe varit så mycket effektivare. Mina värdefullaste meddelanden har jag mottagit av Åkerblom, K. V., folkskollärare (Kvevlaks, Mustasaari, Vörå), Ohls, P. E., fyrmästare † (särskilt för Replot och Björkö) [1] och Tegengren, Jacob, skald o. bankdirektör (Närpes och framför allt Vörå). Bland andra meddelare märkas: Ahlnäs, A., folkskollärare (Esse), Alanen, A., kontraktsprost (Kauhava, Kurikka), Bremer, E., prost † (Mustasaari), Forss, W., med. lic. (Esse), Frilund, K. J., folkskollärare (Munsala), Jakobsson, J., bagarmästare (Kvevlaks), Klockars, J., fil. mag. (Malaks, Kronoby), Krook, O., folkskollärare (Oravais), Laurén, G., prost (Lappfjärd), Lillqvist, H., folkskollärare (Larsmo), Mattlar, M., folkskollärare

[1] Både Åkerblom och Ohls ha i ett flertal tidningsartiklar även framträtt som ortnamnstolkare. Den förre har bl. a. utgivit „Mustasaari sockens historia I" (1914), den senare bl. a. „Byanamnen i 1500-talets Karleby och Pedersöre I—III" (1912). Då bägge författarna äro lekmän inom språkforskningen, kunna deras namntydningsförsök ej mätas med vetenskapens måttstock, men detta hindrar ej att deras sakliga meddelanden varit min namnforskning till största gagn.

Digitized by Google

(Malaks), Nyström, A., prost † (Lappajärvi), Sandback, I., orgelnist † (Kvevlaks), Smeds, K., kyrkoherde (Replot), Sten, A., folkskollärare (Pörtom), Stenfors, G., kyrkoherde (Sideby), Ståhl, H., fil. mag. † (Kronoby), Södergrann, A., folkskollärare (Närpes), Udd, W., byggmästare (Malaks), Wik, J., folkskollärare (Oravais, Kvevlaks), Wikman, J. E., byggmästare (Mustasaari).

För möjliggörandet av mitt arbetes utgivande står jag i största tacksamhetsskuld ej blott till Svenska litteratursällskapets styrelse utan särskilt ock till förre docenten vid Helsingfors universitet fil. dr J. O. E. Donner, född Gamlakarlebybo, numera bosatt i Djursholm (Sverge), som i minnesgod hågkomst av sin hembygd till Svenska litteratursällskapets tryckningsfond för detta speciella ändamål donerat 20,000 finska mark eller vidpass hälften av de härför nödiga medlen.

Vid det mödosamma registerarbetet har min hustru nu som förr kraftigt bistått mig.

Grankulla i december 1920.

T. E. Karsten.

Digitized by Google

INLEDNING.

Namnet *Österbotten* eller „Östrabottnen", såsom man stundom kan finna det skrivet i 1500-talets källor, betecknar landet öster om „*Bottnen*" eller havsviken norr om Kvarken. I den tidigare medeltidens hävder går detta landområde vanligen under namn av *Östernorrland.* Senare benämnes det även *Östernorrebotten.* I äldre tider var nämligen *Norrabotten* en gemensam beteckning för kuststräckorna å ömse sidor om Bottenviken.

Landskapets utsträckning i norr och söder har icke alltid varit densamma som i våra dagar. De gamla råmärkena mellan Öster- och Västerbotten sammanfalla icke med den nuvarande västgränsen mot Sverge, vilken sedan 1809 som bekant är dragen längs Torne älv, varigenom en mindre del av det forna Västerbotten tillfallit Finland. Men vida större är provinsens landökning i söder. Medan *Sideby* kommun, som är den sydligaste av *Lappfjärd* sockens gamla byar, bildar dess nuvarande gräns mot Satakunda, var det vidsträckta *Närpes,* som tidigare jämväl omfattat Lappfjärd, redan under unionstiden och ända in i 17:de århundradet i administrativt hänseende en del av „Satagund".[1])

Också i öster och väster ha de bebodda landområdena i Österbotten efterhand i betydlig mån utvidgats. Alltsedan de äldsta tider, till vilka vår

[1]) *Styffe,* Skandinavien under unionstiden (3 uppl.), s. 415.

Digitized by Google

forsknings ljus förmått tränga, har landets bebyggelse längs talrika älvdalar stadigt fortskridit. Och bosättningens gång har icke alltid varit riktad enbart mot ödemarkerna i det inre, såsom i nyare tider. Vid den flacka havskusten har en landhöjning, som till sin betydenhet är nära nog ensamstående i denna del av vår världsdel, under seklens lopp öppnat allt vidare fält för odlingen.

Österbottens historia vidtager först efter kristendomens införande i landskapet, och detta skedde omkring medlet av 1200-talet. Så sparsamma hävdernas äldsta meddelanden om denna landsdel än äro, lämna de icke rum för något tvivel därom, att de kyrkliga förhållandena åtminstone i södra Österbotten redan från och med 1300-talets början varit någorlunda ordnade. I vår tidigaste urkund rörande Österbotten, ett den 30 maj 1300 (eller 1 juni 1301) [1] av konung Birger utfärdat brev till hans hövitsman i Finland, förekomma ortnamnen *Lappafærd* och *Tiuka,* vilka avse nuvarande Lappfjärd socken och Tjöck by, belägna nära landskapets sydgräns. Dessa orter upptagas ännu vid mitten av 1500-talet som byar under *Närpes* socken, vars sannolikt urgamla namn man emellertid icke anträffar i tidigare urkunder än från år 1331.[2] Äldre än Närpes och äldst i hela landskapet torde *Mustasaari* och *Pedersöre* vara, vilka väl med rätta betraktas som moderkyrkor för södra Österbottens alla nutida både svensk- och finskspråkiga församlingar. I en handling av år 1348 [3] omnämnas dessa tre orter i ett sammanhang, i det deras inbyggare då tilldelas rättighet att sig emellan idka handel med vissa livsförnödenheter.

---

[1] Dipl. suecanum II, n:o 1318.
[2] Dipl. suecanum IV, n:o 2826.
[3] *J. R. Aspelin,* Korsholman linna ja lääni s. 29.

Digitized by Google

Bland dessa urförsamlingar erhöll *Mustasaari* genom *Korsholms* slott, som omtalas första gången år 1384, redan tidigt central betydelse för hela landskapet. Frånsett den lika benämnda nutida kommunen, som omfattar 450 kvadratkilometer av Vasa stads närmaste landsbygd och som trots sitt finska namn (= Svartö) är nära nog rent svenskspråkig — dess invånarantal steg år 1910 till 7,162 närvarande personer, av vilka 336 finsktalande —, ha inom Mustasaari församlings ursprungliga område följande socknar uppstått [1]):

I. *Kyro* socken (numera *Storkyro*), belägen å ömse sidor om Kyro älvs mellersta och övre lopp, är näst Mustasaari och Pedersöre landskapets äldsta kyrkogäll. I vår tid rent finskspråkig, ägde kommunen under kristendomens första tider, åtminstone i de delar därav som gränsa till det svenskspråkiga Mustasaari, en finsk-svensk blandbefolkning, om också det finska elementet måste anses redan vid denna tid hava varit det förhärskande. Socknen omnämnes ej tidigare än år 1413 [2]), men är helt visst betydligt äldre. Dess gamla stenkyrka vore enligt en till våra dagar bevarad folktradition uppbygd redan år 1304 och utgjorde bevisligen ända in på 1500-talet en samlingspunkt för det vidsträckta och folkrika finskspråkiga Sydösterbotten; icke mindre än 13 österbottniska socknar skola tidigare hava anlitat Storkyro

---

[1]) Nedan meddelade uppgifter äro hämtade från *K. G. Leinberg,* Finlands territoriala församlingars ålder, utbildning och utgrening intill år 1885 års utgång, H:fors 1886, s. 48 ff., Statistisk årsbok för Finland, 1917 (H:fors 1918) och Statistiska meddelanden utgifna af Statistiska Centralbyrån i Finland, 25: Folkmängdsförhållandena i Finland år 1916 (H:fors 1918), s. 18 f.

[2]) *Styffe,* Skandinavien under unionstiden, 3 uppl., s. 417, not 2.

Digitized by Google

kyrka [1]). I äldre tider (t. ex. 1443 och 1490) [2]) benämndes nuvarande Storkyro socken *Kyrobominne,* d. ä. (Tavast)kyroboarnas åmynning, ett namn som antyder, vad även traditionen förmäler, att orten fått sin finska bosättning från Tavastkyro socken i Satakunda. Folkmängden i Storkyro uppgick år 1910 till 7,001 personer (närvarande), bland vilka 151 svensktalande.

Det gamla Kyro är moderförsamling för följande numera nästan rent finskspråkiga socknar:

1) *Ilmola* s:n vid övre delen av Kyro älv, kapell från början av 1500-talet; har givit upphov åt flere smärre finskspråkiga församlingar (Kauhajoki, Kurikka, Peräseinäjoki, Seinäjoki). Folkmängd i Ilmola år 1910 10,476 närvarande, bland vilka 21 svensktalande, i Seinäjoki 3,742 närvarande, av dem 168 svensktalande.

2) *Laihela* s:n, sydost om det nuvarande Mustasaari, omfattar även en från det forna Mustasaari avskild del, däri befolkningen in i nyare tid varit tvåspråkig; blev kapell år 1508. Folkmängd år 1910 6,623 närvarande, bland dem 32 svensktalande. År 1734 avsöndrades härifrån Jurva som bönehusförsamling.

3) *Lappo* s:n (fi. *Lapua*) vid övre delen av Lappo å är koloniserad huvudsakligen från Storkyro, men omfattar även en del av det forna Pedersöre; blev pastorat 1581. År 1910 10,395 närvarande, bland vilka 17 svensktalande. Moderförsamling för ett flertal smärre finskspråkiga socknar (Kauhava, Kuortane, Ala- och Ylähärmä samt Nurmo).

4) *Lillkyro* s:n vid Kyro älv, ett par mil från dess nutida utlopp i havet, blev kapell sannolikt

---

[1]) *J. V. Ruuth,* Joukahainen XI, s. 138.

[2]) *Styffe,* a. a., s. 417; Åbo Domkyrkas Svartbok, n:o 689.

Digitized by Google

redan på 1500-talet. Kallades tidigare och ännu år 1613 *Alastaro*. Kommunen synes ännu inemot medlet av 1700-talet delvis ha varit tvåspråkig. I en „Historisk beskrifning öfver Lillkyro sockneförsamlings märkvärdigheter" av år 1760 [1]) säges nämligen, att „innevånarnes språk är finskan, fastän en del, isynnerhet manfolken förstå och kunna något tala svenska". Uttalandet gäller väl främst gränsbyarna invid det svenskspråkiga Mustasaari. År 1910 steg folkmängden till 4,337 närvarande, bland dem 142 svensktalande.

5) *Ylistaro* s:n kring Kyro älvs mellersta lopp (ovan om dess böjning mot söder), omnämnd som by redan 1557 [2]), blev kapell år 1658.

Övriga församlingar, som leda sitt ursprung från det gamla Mustasaari, äro till största delen svenskspråkiga:

II. *Närpes* s:n (fi. *Närpiö*), som ända till början av 1600-talet hörde till Kumo gårds län i Satakunda (jfr s. 1), delades redan tidigt. I vår tid omfattar kommunen 552 kvadratkilometer. År 1910 uppgick folkmängden till 9,361 närvarande, bland dem 216 finsktalande. Följande församlingar ha under tidernas lopp avskilts från densamma:

1) *Lappfjärd* s:n, kapell 1594, pastorat 1607, ägde år 1910 på 322 kvadratkilometer en folkmängd av 5,699 personer (närv.), bland dem 1,464 finsktalande. I detta inbyggartal är befolkningen i Kristinestad (anlagt år 1649) samt i Lappfjärds gamla byar *Sideby*, *Storå* och *Bötom* icke medräknad. I Sideby, som frånskildes år 1786, uppgick den närv. befolkningen år 1910 till 2,466 personer, av vilka 593 finsktalande.

---

[1]) Original i Lillkyro kyrkoarkiv, avskrift i Finska fornminnesföreningens arkiv. Folio.

[2]) *Arwidson*, Handlingar IX, 227.

Digitized by Google

Storå och Bötom socknar äro numera nästan rent finskspråkiga, men själva sockennamnen och ett antal svenska gård- och andra ortnamn häntyda på äldre svensk bosättning. I Storå voro ännu år 1910 av 5,033 närvarande personer 45, i Bötom av 2,343 närvarande 25 svensktalande.

2) *Korsnäs* s:n, bönehus från katolska tiden, kapell 1604, ägde år 1910 (på 227 kvadratkilometer) en folkmängd av 4,014 invånare, av vilka 7 voro finsktalande. En del därav, *Petalaks*, blev 1805 bönehusförsamling och 1834 kapell under Malaks; det hade 1910 (på 124 kvadratkilometer) 1,966 närv. personer, av dem 1 finsktalande.

3) *Östermark* s:n (fi. *Teuva*), kallad så efter sin belägenhet öster om Närpes kyrka, blev kapell 1694; numera nästan rent finskspråkig, är orten, såsom namnet angiver, ursprungligen koloniserad från det svenska Närpes. År 1910 6,680 närv. personer, av vilka 18 svensktalande.

4) *Pörtom* s:n (fi. *Pirttikylä*), erhöll kyrka 1696 och hade tidigare ägt bönehus. Areal 215 kvadratkilometer; antalet närvarande invånare steg år 1910 till 2,555, bland dem 144 finsktalande.

5) *Övermark* s:n (fi. *Övermarkku, Ylimarkki*) kring mellersta loppet av Närpes å blev bönehusförsamling före 1854; ägde 1910 på 193 kvadratkilometer 2,473 närv. inbyggare, däribland 5 finsktalande.

III. *Vörå* s:n (fi. *Vööri*)[1]), belägen några mil norr om Vasa stad, omfattar delar av Mustasaari, Pedersöre och Storkyro. Dess namn anträffas redan 1367 som benämning på en hamnplats inom området för den nutida kommunen. Egen kyrka torde orten

[1]) Den godtyckliga officiella finska skrivformen *Vöyri* har intet stöd i namnets uttal i den finska omgivningen.

Digitized by Google

hava fått först omkring år 1500. I vår tid omfattar socknen en areal av 452 kvadratkilometer och hade år 1910 en folkmängd av 6,989 närvarande personer, bland vilka 759 finsktalande. Från Vörå ha avsöndrats

Oravais s:n, som omfattar den gamla Pedersöredelen; kapell 1676; areal 195 kvadratkilometer; folkmängd år 1910 3,453 närv. personer, bland dem 378 finsktalande.

Maksmo s:n (fi. *Maksanmaa*) vid havet erhöll 1702 predikohus och 1706 egen kyrka; areal 121 kvadratkilometer och (år 1910) 1,622 närv. invånare, bland dem 15 finsktalande.

IV. *Malaks* s:n (fi. *Maalahti*), belägen några mil söderut från Vasa, fick egen kyrka redan 1602; hade 1910 på en areal av 216 kvadratkilometer 4,172 närv. invånare, därav 39 finsktalande. Till denna moderkyrka hörde ursprungligen även

Solv s:n (fi. *Sulva*) med egen kyrka sedan år 1626; hade år 1910 på 147 kvadratkilometer 2,596 närv. invånare, bland vilka 2 finsktalande. Ute i skärgården ligger

Bergö, intill 1830 kallat *Vargö,* bebott redan 1495 och före 1727 försett med bönehus; länets minsta församling: 38 kvadratkilometer. Folkmängden steg år 1910 till 628 närv. invånare, därav 1 finsktalande.

V. *Kvevlaks* s:n (fi. *Koivulahti*), 15 km nordost om Vasa; egen kyrka år 1691; arealen 158 kvadratkilometer; folkmängden steg år 1910 till 3,096 närv. personer, alla svensktalande.

VI. *Replot* skärgårdskommun (fi. *Raippaluoto*) blev 1775 predikogäll; ägde 1910 på 160 kvadratkilometer 2,941 närv. invånare, av vilka 1 finsktalande.

Den nordligare av södra Österbottens två äldsta moderförsamlingar eller *Pedersöre* skall enligt traditionen hava fått sin första kyrka redan omkring 1250.

Digitized by Google

I urkunderna möter namnet, såsom redan nämnts, tidigast år 1348. Ända in på 1400-talet synes Pedersöre varit Nordösterbottens enda moderkyrka, med underlydande kapell å orter såsom *Salo* och *Kemi*, vilka omtalas redan år 1329.[1]) Inom denna socken anlades å Pinnonäs gamla kungsgårds ägor år 1653 staden *Jakobstad*, men redan dessförinnan hade „*Persö*“ länge varit en viktig hamnplats.[2]) Socknens äldsta område (inom södra Öb.) har under tidernas lopp fördelats mellan följande församlingar:

I. *Pedersöre* s:n (fi. *Pietarsaari*); arealen 322 kvadratkilometer; folkmängden steg år 1910 till 5,924 närv. inbyggare, av vilka 127 finsktalande.

II. *Gamlakarleby* s:n (fi. *Kokkola*) avskildes från Pedersöre år 1467 och kallades före grundläggandet av den lika benämnda staden (år 1620) „Carleby“; ägde år 1910 på en areal av 315 kvadratkilometer 4,439 närv. personer, bland dem 385 finsktalande. Härav har ett flertal smärre kommuner uppstått. Följande fyra äro numera rent finskspråkiga:

1) *Lochteå* s:n (fi. *Lohtaja*), 1467 „annex“ till G:la Karleby; år 1910 2,970 närv. invånare, bland dem 32 svensktalande.

2) *Kelviå* s:n (fi. *Kälviä*), 1639 eget pastorat. Folkmängd år 1910 3,379 närvarande, bland dem 88 svensktalande. Därunder *Ullava* kapell.

3) *Vetil* s:n, intill 1860 benämnd *Övervetil* (fi. *Yliveteli*), kapell 1639. År 1910 3,575 närv. personer (3 svensktalande). Därav *Perho*, predikohusförsamling 1780, och *Halso* (fi. *Halsua*), predikohusförsamling 1826.

4) *Kaustby* s:n (fi. *Kaustinen*), kapell 1776. År 1910 2,986 närvarande, av dem 21 svensktalande.

---

[1]) Dipl. suec. IV, n:o 2738.

[2]) *J. R. Aspelin*, Korsholman linna ja lääni s. 101.

Digitized by Google

Övervägande svenskspråkig är

5) *Nedervetil* s:n (fi. *Alaveteli*) med en areal av 246 kv:kilometer. Kyrka 1752. Antalet närvarande personer år 1910 1,857, därav 129 finsktalande.

III. *Kronoby* s:n, bildad av delar från Pedersöre och G:la Karleby, benämnes på 1500-talet „Poras Cappell". Blev år 1607 pastorat. Ägde år 1910 på 322 kv:kilometer 2,946 närvarande personer, däribland 65 finsktalande. Kronoby omfattade ursprungligen även

Teerijärvi nuv. s:n, predikohusförsamling 1662, kapell 1869. Ägde år 1910 på 161 kv:kilometer en befolkning på 2,964 närv. personer, av dem 79 finsktalande.

IV. *Nykarleby* landsförsamling omfattar delar av Pedersöre och Vörå. Pastorat 1608. Ägde 1910 på ett område av 278 kv:kilometer 2,850 närv. invånare, av vilka 133 finsktalande. Staden av samma namn erhöll sina privilegier år 1620.

Därav:

1) *Munsala* s:n, kapell före 1734. Areal 248 kv:-kilometer. Ägde år 1910 3,871 närv. invånare, av vilka 29 finsktalande.

2) *Jeppo* (fi. *Jepua*) kapell sedan 1867. Ägde 1910 på 126 kv:kilometer 2,143 närv. personer, däribland 219 finsktalande.

V. *Purmo* s:n (kapell 1771); hade år 1910 på 352 kv:kilometer 2,248 närv. personer, däribland 130 finsktalande.

VI. *Esse* s:n (fi. *Ähtävä*), bönehus 1700, egen kyrka 1732; areal 231 kv:kilometer; folkmängd år 1910 2,157 närvarande, av dem 14 finsktalande.

VII. *Larsmo* s:n, skärgårdsförsamling, kallad „*Öijan*"; 1787 egen kapellkyrka; folkmängd år 1910 2,157 närvarande, av dem 2 finsktalande. Areal 116 kv:kilometer.

Digitized by Google

Rent finskspråkiga äro numera:

VIII. *Lappajärvi* s:n (kapell 1637). Ägde år 1910 5,192 närvarande personer, av dem 20 svensktalande. Därifrån ha avsöndrats:

1) *Alajärvi* s:n, år 1910 med 6,073 närv. inbyggare, av dem 14 svensktalande. Härifrån avskildes en del, *Soini* („*Konungsåby*"), år 1784 som bönehusförsamling.

2) *Evijärvi* s:n med kyrka sedan 1758. År 1910 4,169 närvarande, av dem 125 svensktalande.

3) *Vindala* s:n (fi. *Vimpeli*), predikogäll 1805. År 1910 en folkmängd på 3,227 närvarande, av dem 2 svensktalande.

IX. *Kortesjärvi* s:n, kapell 1789. År 1910 3,023 personer närvarande, bland dem 27 svensktalande.

De numera rent finskspråkiga delar av Pedersöre forna område, som höra till norra Österbotten (Uleåborgs län), falla väsentligen utom ramen för nedan följande undersökning och lämnas därför utan avseende i denna översikt av Österbottens äldre kommuner.

I svenska Österbottens stadskommuner uppgick antalet närv. personer år 1910 till: i Kristinestad 2,806 (finnar 814), Kaskö 1,014 (finnar 179), i Vasa 19,664 (finnar 9,704), Nykarleby 937 (finnar 76), Jakobstad 6,244 (finnar 2,599), Gamlakarleby 3,043 (finnar 1,185).

Hävdernas äldsta meddelanden om Österbotten synas, så torftiga de än äro, med bestämdhet angiva, att landsdelens bägge nutida nationaliteter redan vid 1300-talets ingång i stort sett innehaft sina nuvarande landområden. På grund av urkundernas uppgifter veta vi likaså, att vissa inre delar av landskapet mottagit sin första bofasta befolkning i en tid, som med skäl kan kallas jämförelsevis ny. Den

Digitized by Google

fasta bosättningen å orter såsom t. ex. Lappajärvi och Kortesjärvi kommuner förskriver sig sålunda väsentligen först från Gustav Vasas regeringstid. Därförinnan hade dessa trakter sannolikt under flere århundraden tjänat som utmarker — finnarnes „markit", såsom de åtminstone delvis få heta bland sina nutida bebyggare — för Pedersöre moderförsamling. Härifrån härstammar, såsom talrika svenska ortnamn intyga, deras äldsta befolkning, vilken emellertid numera har fullständigt uppgått i de finska kolonister, som samtidigt eller kort därpå torde invandrat söderifrån. [1])

Av ungefär enahanda ålder eller blott obetydligt äldre är enligt historiska dokument och folktradition bebyggelsen i flera av landskapets sydligare socknar. Bland inlandskommuner höra hit t. ex. de finskspråkiga Kauhava, Nurmo, Seinäjoki, Kurikka, Kauhajoki, Teuva (= Östermark), Isojoki (= Storå) samt förmodligen det svenskspråkiga Pörtom; bland kust- och skärgårdskommuner åter Korsnäs, Kvevlaks, Replot, Maksmo o. a., i vilka odlingen i ingen händelse torde vara mycket äldre. Orter sådana som *Övermark* och *Östermark* (jfr *Dagsmark, Mörtmark, Yttermark* byar i Närpes) bära ju redan i sina namn ojävaktiga vittnesbörd om sin ursprungliga natur av „erämarker".

Men om den fasta bosättningens ålder i de delar av landskapet, vilka alltsedan historiens gryning utgjort dess odlingscentra, därom lämna oss våra skriftliga urkunder i okunnighet, och ännu mindre kunna de upplysa oss om det äldsta skedet i denna bosättnings historia, nomadlivets, som även i Österbotten måste hava föregått bofastheten. Då vår inhemska hävdaforskning icke dess mindre ansett sig

[1]) Jfr *Aspegren*, Beskrifning öfver Pedersöre sokn s. 65 f.

Digitized by Google

vittnesgill i frågan, få dess uttalanden till god del väl tillskrivas det betydande intresse ämnet äger för vår odlings historia. Den förste historieskrivare, som veterligen sökt besvara spörsmålet, är den ryktbare svensken *Johannes Messenius* (död år 1636 i finsk fångenskap). Enligt denne skulle Birger Jarl vid sitt 1249 företagna finska korståg landstigit i Sydösterbotten och planterat korsets fana å Korsholms dåvarande holme invid det nutida Vasa. Efter hedningarnes besegrande skulle han grundlagt Mustasaari och Pedersöre församlingar genom inkallande av svenska kolonister från Sverge samt till de kristnes och nyomvändes skydd anlagt Korsholms fäste.[1]) Denna hypotes har, försåvitt den gäller bestämmandet av den ungefärliga tiden för svenskarnes inflyttning till landskapet, av vår inhemska historieforskning väsentligen förblivit obestridd. I fråga om äldre författare återfinnes uppfattningen oförändrad hos *Aspegren* i hans ovan nämnda „Beskrifning öfver Pedersöre sokn i Österbotten". En utförligare granskning underkastades frågan först av *Yrjö Koskinen* i hans 1857 (i tidskr. „Suomi") publicerade avhandling „Pohjanmaan asuttamisesta" (= Om Österbottens bebyggande). Med hänvisning till ovan berörda meddelanden i urkunderna förlägger han den svenska kolonisationens första framträdande i landskapet till icke lång tid före år 1300, den finska (tavastländska) invandringen åter till tiden något efter Birger Jarls korståg. Av flere skäl anser han nämligen den svenska bosättningen vara yngre än den finska. Hans första och viktigaste argument i denna bevisföring äro de talrika finska ortnamn, vilka förekomma längs hela den i vår tid av svenskar bebodda kuststräckan jämte skärgård, alltifrån Lappfjärd i söder

[1]) Scondia Illustrata, T. X, s. 9.

Digitized by Google

till och med G:la Karleby i norr. Redan namnet *Kvarken* tolkas som förvrängning av det finska (Meren-)*Kurkku,* ehuru förhållandet mellan dessa ordformer, såsom längre fram skall visas, i själva verket är det motsatta. Som ursprungligen finsk betraktar Yrjö Koskinen även den rikt representerade namngruppen på *-lot* (= fi. *luoto* 'klippa'), men enligt den nyaste lånordsforskningen är det finska ordet i grunden svenskt (urnordiskt). Finska äro däremot sådana i sagda arbete åberopade namngrupper som de på *-sor* (= fi. *-saari* 'ö'), t. ex. *Aniksor* = *Annikansaari,* på *-laks* (= fi. *laksi, -lahti* 'vik'), t. ex. *Malaks* = *Maalahti* och vissa av namnen på *-mo* (= fi. *-maa* 'land'), o. s. v.[1]) I andra rummet grundar samme förf. sitt uttalande på folktraditionen. Enligt denna hade hela landet ursprungligen bebotts av finnar, men förbittrade över desses plundringar vid Sverges kuster skulle svenskarne omsider med härsmakt tvungit finnarne att antaga kristendomen. Kusttrakternas finnar hade då nödgats överlåta sina boplatser åt erövrarne och själve söka sig nya inne i landet.

Även yngre historiker, som intagit ställning till frågan, anse den svenska kolonisationen av Österbotten ungefär samtidig med den svenska erövringen av Tavastland. I denna riktning uttalar sig såväl *K. E. F. Ignatius,* Bidrag till södra Österbottens äldre historia (H:fors 1861) s. 2 som *J. R. Aspelin,* Korsholman linna ja lääni (H:fors 1869) s. 27, vilka i anslutning till Messenius hålla före, att inflyttningen i fråga ägt rum redan vid Birger Jarls tider.

[1]) Om de finska ortnamnen i Österbottens svenska kommuner erinrar i förbigående redan Aspegren i a. a. s. 57, där bl. a. *Pedersöre* härledes ur *Pietarsaari* (!). Redan här anträffar man tydningen av *Kvarken („Qvärken")* som förvrängning av *Kurkku* („Smalhals").

Digitized by Google

O. A. Forsström, Suomen keskiajan historia = Finlands medeltids historia (Jyväskylä 1898) s. 177 ff. är i det närmaste av samma mening i frågan som Yrjö Koskinen. På ungefär samma ståndpunkt ställer sig även *M. G. Schybergson,* Finlands historia, 2 uppl. (H:fors 1902) s. 70. Som Österbottens äldste egentliga nybyggare nämner han tavasterna, vilka skulle begynt sina vandringar till landskapet först under den svenska erövringstiden och till en början utsträckt sin bosättning därstädes ända till havskusten. Från en större del av den södra kuststräckan skulle de sedermera blivit undanträngda av norrländska svenskar, vilkas inflyttningar försiggått „småningom och obemärkt".

Att även vår yngsta historieskrivning så obetingat kunnat omfatta denna gamla inflyttningshypotes, som icke stödes av något historiskt vittnesbörd, beror, synes det, till väsentlig del av den beviskraft den tillmätt de omförmälda finska ortnamnen i numera rent svenskspråkiga delar av landskapet. Men då dessa äldre ortnamnssamlingar uppenbarligen äro högst ensidiga, kan den därpå bygda teorien från synpunkten av nutida forskning med rätta betvivlas. För en utredning av den svårlösta frågan, liksom av därmed besläktade etnografiska spörsmål överhuvud, är forskaren hänvisad till tvenne av den historiska vetenskapens viktigaste hjälpkällor: den förhistoriska arkeologien och språkforskningen.

Arkeologiska vittnesbörd.

Undersökningar av jordfynd från våra förhistoriska kulturskeden ledde vår inhemska fornforskning — dess grundläggare *J. R. Aspelin* — redan för några decennier sedan till insikt om att de sydvästra

Digitized by Google

delarna av vårt land under sten-, brons- och äldre järnåldern ägt en germansk (skandinavisk) bosättning. De bästa fyndplatserna å det västliga stenåldersgebitet, vars gränslinje mot öster följer Kymmene älv, de tavastländska sjöarna samt Esse å i norr, ligga i Nyland, Egentliga Finland, Kumo älvdal jämte omgivningar ävensom i *Kyro älvdals övre del* i Österbotten. Spridda minnen av en stenkultur ha även anträffats i *kustsocknarna längs Bottniska viken.* Men de här gjorda fynden äro självfallet mycket fåtaliga. Ty en betydande del av detta på stenåldersföremål fattiga kustbälte — det upptager på sträckan Uleåborg—Kristinestad ett område av 2 till 3 mils bredd för att söder om sistsagda ort något avsmalna — sköljdes vid denna tid av havet.

Även våra fåtaliga fornlämningar från bronsåldern ligga till största delen i sydvästra Finlands kusttrakter, närmare angivet å de nämnda bästa fyndorterna från vår stenålder, bl. a. i *näjden öster om Vasa* kring Kyro älvs mellersta lopp. De äldsta av de här funna bronsföremålen anses tillhöra periodens äldre del, tiden omkring 1500 år f. Kr.

I Skandinavien avlöstes bronsåldern redan omkring år 500 före Kristus av järnåldern. I Finland känner man detta nya kulturskede i form av fornlämningar först från och med de första århundradena av vår tideräkning, men det är en viss sannolikhet för att den nya metallen blivit införd i landet redan några århundraden tidigare. De flesta gravarna och andra jordfynden från sydvästra Finlands „äldre järnålder" (perioden t. o. m. ca 700 år efter Kristus) ligga ungefär i samma trakter som de ovan omnämnda germanska bronsåldersfynden: i Åbo läns kusttrakter, Kumo-bygden samt *Kyro älvs nedre floddal jämte omgivningar* d. ä. bägge Kyro-socknarna och Ylistaro vid själva älven, Laihela och

Digitized by Google

Malaks i söder samt Vörå i norr. Enstaka jordfynd ha dessutom gjorts längs hela den österbottniska kusten från Lappfjärd i söder ända upp till Esse och Vetil åar i norr. Anmärkningsvärda minnen av denna sydösterbottniska järnålder äro isynnerhet dess talrika gravkummel, vilka bland den svenska allmogen gå under namn av „jättröjsor“ (jfr fno. *hrøysar,* pl. 'stenröse') och motsvara finnarnas „jätin roukkiot“. Sådana gravar, av vilka en stor del innehåller, jämte „gravgods“, lämningar efter likbränning, anträffas såsom man väntar sig talrikast i landsdelens gamla kulturbygder.[1]) Blott från Lillkyro har man förtecknat 149 stenkummel, av vilka nära nog halva antalet befinner sig i socknens övre del, inom ett mindre kuperat område i närheten av Tervajoki by. I Laihela uppgår deras antal till icke mindre än något över 500, medan grannsocknen Malaks har att uppvisa 91 kummel, de allra flesta i Övermalaks by inne i landet (blott några få i det vid kusten belägna Yttermalaks).[1]) I trakterna kring Kyro älvs nedersta lopp eller i Mustasaari och Kvevlaks socknar, vilka under förhistorisk tid till stor del legat under havsytan, äro sådana „jätterösen“ självfallet mycket sällsynta. Ungefär lika hastigt avtaga de i riktning från Lillkyro österut längs älvdalen. I Storkyro har man hittills upptäckt blott ett antal av 20 dylika, i det något östligare belägna Ylistaro (enligt Aspelins statistik av år 1871) ett litet fåtal. Från det till samma kulturområde hörande Vörå kände man år 1871 om-

[1]) Nedan angivna siffror äro hämtade från *J. R. Aspelin,* Kokoilemia muinaistutkinnon alalta, Suomi II : 9, Helsingfors 1871, samt *A. Hackman,* Die ältere Eisenzeit in Finland I (H:fors 1905), s. 299, not 1 och s. 301, not 1 samt där cit. källor. Jfr även *A. Hackman,* Ein Opferfund der Völkerwanderungszeit in Finland (Festskrift till O. Montelius år 1913), däri ett viktigt gravfält i Storkyro behandlas.

Digitized by Google

kring 40 gravrösen.[1]) I kustsocknarnarna söderut från Malaks äro de vida fåtaligare. I Sideby stiger antalet kända gravkummel till 29, och i ett av dessa har man gjort ett fynd, som härrör möjligen redan från tiden före år 500. I Lappfjärd och Kristinestadstrakten räknar man ungefär 90 sådana, i Närpes 43, Övermark 12, Petalaks 27, i Storå blott 2 samt i Pörtom, Jurva och Solv likaledes blott några få.

Av de i dessa siffror inberäknade „gravarna" tillhöra några färre sannolikt bronsåldern, medan en stor del andra kummel, som hittills blott ofullständigt eller icke alls blivit undersökta, till beskaffenhet och ålder för närvarande äro obestämbara. Av gravhögarna i landskapets kulturcentrum anses dock flertalet härröra från den äldre järnåldern, de flesta sannolikt från perioden ca 400—700. Av dessa gravfynd att döma hörde Kyro älvdals mellersta del vid denna tid liksom i våra dagar till landets tätast befolkade trakter. Härpå tyder även det i denna näjd funna stora antalet s. k. ovala eldstenar, vilka äga talrika motsvarigheter i Skandinavien under tiden närmast efter Kristus. I Lillkyro, Storkyro och Ylistaro ha sådana anträffats i större mängd än å något annat område i landet av samma utsträckning.

I norra delen av södra Österbotten funnos av en del gravfynd att döma å vissa orter (Esse och måhända Purmo älvdalar) enstaka kolonier sannolikt redan under äldre järnålderns tidigare skede. Att bosättningen i Esse och Purmo är mycket gammal, därför talar i själva verket det ansenliga antal grav-

[1]) Enligt ett den 3/9 1919 dat. meddelande av herr J. Tegengren i Vörå, som under de senaste åren i samråd med arkeologer ingående undersökt fornfynden i Vörå, skulle antalet gravrösen å orten nu stiga till inalles 144, av vilka 50 av honom besiktigats och kartlagts. Om även de återstående 94 verkligen varit gravkummel, är tillsvidare oavgjort.

Digitized by Google

rösen, som förekomma där. Medan man i socknarna närmast i söder, Nykarleby med Jeppo samt Munsala, upptäckt ca 30 rösen, i de närmast norrut liggande kommunerna, Kronoby—Teerijärvi samt Gamlakarleby—Nedervetil, resp. 44 och 50, stiger deras tal i Pedersöre—Purmo till ungefär 80, i Esse till 120 —130.

I norra Österbotten (Salo och Uleå härader, upp till Kemi älv) motsvaras de sydösterbottniska „jätterösena" av s. k. lappkyrkor eller jätteborgar („lapin kirkot", „jatulin linnat"), avrundat fyrkantiga inhägnader av sten och grus — måhända lämningar efter gamla bostäder —, vilka förete en omisskännlig likhet med de s. k. kämpagravarna å Öland och Gotland från, såsom man antagit, de fyra (eller fem) första århundradena efter Kristus.[1]) Förutom dessa fasta fornlämningar, om vilkas verkliga natur man på forskningens nuvarande ståndpunkt kan uttala blotta förmodanden, inskränka sig de nordösterbottniska järnåldersfynden huvudsakligen till ovala eldstenar, vilka anträffats så nordligt som ända i Kuusamo. Men dessa kunna mycket väl hava införts genom handeln eller annan tillfällig förmedling och bevisa intet om den dåtida kolonisationens utbredning i landskapet.

Från och med början av folkvandringstiden skulle fornfynden i våra sydvästra landskap emellertid begynna röja ett allt mäktigare finskt kulturinflytande. Härav sluter Aspelin att den germanska befolkning, som ända sedan stenåldern skulle bebott dessa trakter, redan då varit väsentligen tillintetgjord eller undanträngd av finnarna, vilkas invandring till landet han förlägger till sagda tidsperiod. Endast i Österbotten skulle den bevarat sin nationalitet

---

[1]) *Hj. Appelgren,* Suomen muinaislinnat (Finska fornminnesför:s tidskr. XII, s. LXXI ff.).

Digitized by Google

några århundraden längre eller till ca 700. Den nutida svenska kolonisationen i landets kustbygder ägde därför intet direkt samband med sagda förhistoriska.

Denna åsikt, som inom vår inhemska forskning snart tillvann sig allmännare anslutning, blev sedermera motsagd av den svenske arkeologen *O. Montelius.* I en 1898 utkommen uppsats „När kommo svenskarne till Finland?" förfäktar M. uppfattningen, att Finlands kustlandskap redan under vikingatiden, jämte en sannolikt talrikare finsk befolkning, ägt en svensk kolonisation, varav den nuvarande vore en direkt fortsättning. I vissa delar av landet (Egentliga Finland, Satakunda, södra Österbotten och Nyland), ginge denna bosättnings anor ned till stenåldern.

Till den av Montelius företrädda meningen i frågan ansluter sig bland arkeologer i allo tysken *G. Kossinna,* känd bl. a. genom viktiga inlägg i frågan om germanernas urhem och förhistoriska utbredning. Uppfattningen biträdes i viss utsträckning även av *A. Hackman* i hans år 1905 utgivna stora arbete „Die ältere Eisenzeit in Finland I". I motsats till vår äldre fornforskning, som låter tiden kring år 700 gälla som en etnografisk vändpunkt i vår förhistoriska kulturutveckling, anser Hackman, att den påstådda skillnaden mellan den äldre och den yngre järnålderns minnen ingalunda bevisar någon skarp nationalitetsåtskillnad, utan att fynden i fråga snarare häntyda på ett oavbrutet samband mellan bägge perioderna. Från arkeologisk ståndpunkt finner han det därför möjligt, att i våra gamla kulturbygder (Egentliga Finland, Satakunda och södra Österbotten) mitt bland vikingatidens finska kolonier existerat germanska (d. ä. svenska) folkrester. Men dessa hade redan då utgjort blott en mindre del av befolkningen och kunde icke ställas i direkt för-

Digitized by Google

bindelse med vår nutida svenska kustbefolkning. Den småningom försiggångna intima sammansmältning mellan de bägge nationaliteterna, som tydligen avspeglade sig i vikingatidens fornfynd och som enligt Hackman tagit sin början senast i 4:e århundradet, då de finska stammarna begynt sina invandringar till våra västliga landskap [1]), hade enligt samme förf. väsentligen avslutats före vår historiska tid. På grund av sin numerära underlägsenhet hade befolkningens svenska element, „kanske med undantag av några obetydliga rester", härvid slutligen fullständigt uppgått i dess finska.

Vad särskilt den svenska bosättningens ålder i Österbotten vidkommer, finner Hackman (a. a. s. 314 f.) denna svårare att bedöma än motsvarande förhållanden i Egentliga Finland och Satakunda, ty i Österbottens svenskspråkiga kustsocknar, liksom i hela södra Österbotten överhuvud, vore fynden från den yngre järnåldern rätt sällsynta. Till och med från Kyro älvdals gamla kulturcentrum hade man att anteckna blott några få gravar och enskilda fynd från tiden efter 700. Alla dessa häntydde på en materiell kultur, som väl vore nära besläktad med den skandinaviska, men tillika företedde vissa andra, icke-skandinaviska drag, som blott kunde vara finska. Man hade därför svårt att förutsätta, att traktens befolkning under yngre järnåldern varit av rent svensk stam. Denna på fornfynden grundade förmodan skulle understödas av landskapets namnskick. Finska natur- och andra ortnamn förekomme nämligen längs kuststräckan från Malaks till Kelviå i

[1]) I en undersökning av år 1913, benämnd Die ältesten eisenzeitlichen Funde in Finnland (Mannus bd V), behandlar Hackman en del i Satakunda gjorda fynd av östbaltiska typer, vilka han anser sig böra förlägga till 2. eller senast till början av 3. årh. efter Kr.

Digitized by Google

ännu större mängd än t. ex. i det svenska Nyland, till och med i trakter, vilka under äldre järnåldern väl ännu till stor del legat under havets yta och därför först senare kunnat bebyggas. I betraktande av allt detta finner Hackman det svårt att komma till annan slutsats än den, att Österbottens nya svenska kolonisation försiggått först efter vikingatiden.

Arkeologerna äro således långt ifrån eniga i frågan om Finlands nationalitetsförhållanden under yngre järnåldern. Men härav att döma är arkeologien på sin närvarande ståndpunkt överhuvud icke egnad att avgiva ett svar på spörsmålet. För lösningen av denna uppgift är dess hittills sammanbragta fyndmaterial i själva verket alldeles för litet. Då vikingatidsfynden särskilt i Österbotten, till och med i landskapets urgamla medelpunkt Kyro älvdal, inskränka sig till en obetydlighet („nur einige wenige Grab- und Einzelfunde"), kunde man ur dessa fornlämningar icke draga annan giltig slutsats än den, att landskapets äldsta bygd från och med ca 700 i det närmaste varit obebodd, att även den finska befolkning, varav Hackman tror sig hava funnit spår därstädes redan i fynd från 4:e århundradet e. Kristus (Die ältere Eisenzeit s. 349 ff.), dåmera varit väsentligen försvunnen. Men detta antagande förefölle med hänsyn till den anmärkningsvärda fyndrikedom, som kännetecknar denna trakt under äldre perioder (särskilt under tiden ca 400—700), nära nog orimligt. Det synes mig därför icke blott möjligt utan till och med sannolikt, att den förvånansvärda fattigdomen på jordfynd från järnålderns senare skede beror på vissa tillfälliga orsaker, måhända dels därpå, att våra arkeologiska undersökningar hittills icke bedrivits nog systematiskt[1]), men åtminstone delvis även på

[1]) Belysande för den grad av fullständighet, som kännetecknar gravundersökningarna särskilt i Österbotten, är bl. a. en

Digitized by Google

en förändrad yttre karaktär hos vikingatidens gravskick. I Sverige förekomma — liksom i andra germanska länder — från olika delar av hednatiden gravar, som äro helt enkelt nedgrävda i marken, utan att platsen åtminstone numera ägde något märke därav ovan jord, gravar som naturligtvis blott av en tillfällighet kunna anträffas. Av detta slag är bl. a. en del av de intressantaste skelettgravarna från yngre järnåldern, t. ex. de från 600—900 talen härstammande berömda Vendel-gravarna i Uppland och en mängd skelettgravar från 800—900 talen på Björkö. Även i Norge voro vikingatidens gravhögar i allmänhet små och låga med undantag av dem, som rests åt hövdingar och annat förnämt folk (Ynglingasaga kap. 8)[1]. På Gotland äro vikingatidens skelettgravar likaså alltid under flat mark[2]. Möjligheten av att en del åtminstone av vår yngre järnålders gravar haft en liknande anläggning och av denna orsak förblivit oupptäckta synes därför icke kunna lämnas ur räkningen vid bedömandet av tidevarvets fyndförhållanden. De viktiga gravfynd, som under de senaste åren gjorts t. ex. i västra Nyland (Karis)[3], antyda, att kännedomen av vår forntid allt ännu är mycket ofullständig.

Å kompetentaste håll har också redan erkänts, att arkeologien icke längre är forskningens huvudkälla i fråga om järnålderns yngre perioder, om den

---

uppgift hos Hackman, Eisenzeit I, 85, enligt vilken av 83 gravhögar i Tervajoki by av Lillkyro socken hittills blott 25 blivit undersökta fullständigt och 1 ofullständigt.

[1]) Hj. Falk, Festskrift til Torp, s. 5, jfr O. Almgren i Nordiska studier tillegnade Ad. Noreen, s. 309 ff.

[2]) O. Almgren, Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden (St:holm 1904), s. 35 ff.

[3]) Se A. Hackman, Nylands kolonisation under järnåldern, Hist. tidskrift för Finland 1917, s. 200 ff.

Digitized by Google

också vid sidan av andra bevismedel — skriftliga urkunder och historisk språkforskning — i många fall fortfarande kan tillföra densamma värdefulla bidrag. I denna riktning uttalar sig t. ex. *V. Thomsen* i sin bekanta språkligt-historiska undersökning „Ryska rikets grundläggning" s. 73. Men viktigare är att man även inom arkeologien kommit till insikt härom. I sin för den germanska etnografien metodiskt viktiga skrift „Die vorgeschichtliche Ausbreitung der Germanen in Deutschland" [1]) uttalar sig språkforskaren och arkeologen *G. Kossinna* på följande sätt härom: „— — — Im Gegensatz zur Sprachvergleichung mit ihren unfruchtbaren Wörterstammbäumen steht die *Geschichte der Einzelsprachen,* die zwar nicht für die Urzeit, wohl aber für den *Übergang von der Vorgeschichte zur Geschichte* von allerhöchstem Werte wird, wenn sie mit Hilfe von alten Völker-, Gebirgs- und Flussnamen vorhistorische Lautübergänge chronologisch und lokal derart festzulegen vermag, dass ethnographische Schlüsse gezogen werden können" (något som är fallet t. ex. i fråga om några av de äldsta keltiska namnen i Tyskland, vilka synas hava upptagits av germanerna före den germanska ljudskridningen på bestämda orter och följaktligen intyga, att kelter och germaner före denna tidsperiod å dessa orter trätt i beröring med varandra). Och språkhistoriens resultat borde — tillägger samme förf. — frågas till råds särskilt i de fall, där arkeologien, vare sig av *brist på material* (såsom i Västtyskland) eller av andra orsaker, icke ger oss klart besked i etnografiska frågor. — I frågan om Finlands svenska bosättning ha i själva verket

---

[1]) Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, bd VI, 1 ff.

Digitized by Google

redan länge åberopats. Jag frånser härvid de hos en del äldre (och även yngre) historiker förekommande samlingarna av spridda exempel ur våra kustlandskaps (särskilt Österbottens) finska namnförråd och deras därur dragna etnografiska slutsatser, om vilkas innebörd jag redan givit en antydan. Förtjänsten av att från språkvetenskaplig ståndpunkt till först hava framhållit språk- och framför allt ortnamnsforskningens stora betydelse för upplysningen av våra äldsta bebyggelsetider tillkommer som bekant prof. *A. O. Freudenthal,* som i sina åren 1867 och 1868 utgivna trenne undersökningar: „Om svenska ortnamn i Nyland", „Om svenska ortnamn i Egentliga Finland, med en sidoblick på dem som förekomma i Satakunda och Österbotten" samt „Om Ålands ortnamn" [1]) söker en lösning av frågan om den svenska kolonisationens ålder i vårt land. Resultatet av dessa namnforskningar blev, att Åland och Nyland mottagit sin svenska befolkning tidigare än andra delar av landet eller redan under heden tid. I Egentliga Finland vore den svenska bosättningen, bl. a. av de talrika finska ortnamnen i numera svenska socknar att döma, vida yngre än den i Nyland, och i Vasa läns kustsocknar äntligen skulle svenskarne undanträngt förut där bosatta finnar i en tid, som jämförd med den svenska invandringen till Nyland kunde med skäl kallas ny. Med samma uppfattning behandlar förf. ämnet i en populär uppsats av år 1880: „Om svenskarnes inflyttningar till Finland" (kalen-

[1]) I „Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk", h. 8 och 11.

Digitized by Google

dern „Odalmannen"). Om svenskarne i Österbotten nämnes här uttryckligen, att de skulle undanträngt den finska befolkningen först „långt efter det kristendomen införts i Finland och landet lagts under Sveriges krona". Vad särskilt bosättningen i Satakunda och Österbotten angår, grundar Freudenthal denna sin mening därpå, att „åtminstone fem sjettedelar af dessa trakters i äldre jordeböcker upptagna byanamn äro finska eller förvrängda finska benämningar". Då han det oaktat vill kasta en „sidoblick" (om par trycksidor) på det svenska namnskicket i dessa landskap, sker detta „mera för fullständighetens skuld samt för att icke med tystnad förbigå dem och derigenom kanhända lemna rum för oriktiga föreställningar om deras beskaffenhet, än därföre att dessa namn skulle erbjuda den svenska språk- eller fornforskaren något af intresse". I vilken mån denna karakteristik är träffande, må läsaren för Österbottens vidkommande bedöma med ledning av nedan följande undersökning. Uttalandet var emellertid egnat att än ytterligare stärka den redan hävdvunna läran om Österbottens uppodling. I Sv. Landsm. I, s. 711 yttrar *J. A. Lundell,* (i en resumé av sin undersökning „Om de svenska folkmålens frändskaper och etnologiska betydelse")[1] med hänvisning till Freudenthals sagda broskyr, att Vasa län av folkmålet att döma skulle fått sin svenska befolkning från den mittöver liggande svenska sidan och detta *genom enstaka inflyttningar under kristen tid, enär svenska ortnamn här vore sällsynta.*

I denna riktning går jämväl en del andra ur språklig synpunkt gjorda senare uttalanden i ämnet. I ett åren 1895—98 utgivet arbete „Finska lånord i

[1]) Antropologiska Sektionens tidskrift, bd I, n:o 5, Stockholm 1880.

Digitized by Google

östsvenska dialekter" (Sv. Landsm. XI, 3) söker *R. Saxén* besvara spörsmålet i fråga på grundval av de ljudförändringar de i våra östsvenska landsmål upptagna finska ortnamnen undergått. Av dessa ljudförhållanden sluter han, att enstaka svenska kolonier skulle bosatt sig i de södra och sydvästra delarna av landet (norra Satakunda däri inberäknat) redan under vikingatiden, men att en allmännare inflyttning vidtagit först efter denna tid eller tidigast vid slutet av densamma. — Till ungefär samma slutsats ledde Saxéns år 1901 publicerade undersökning „Den svenska befolkningens ålder i Finland, belyst af ortnamnen" (Finska Fornminnesföreningens tidskr. XXI, N:o 3). Till en början gendriver han Freudenthals av Montelius biträdda mening, att hedniska gudanamn inginge i vissa sydfinländska svenska gårdnamn. Vid tiden för svenskarnes inflyttning till landet skulle den gamla hedniska gudatron (enligt Saxén) åtminstone i huvudsak varit en övervunnen ståndpunkt. Detsamma blir resultatet av arbetets huvuddel, som utgör en undersökning av våra svenska gårdnamn med hänsyn till de större grupper de bilda. Av allt att döma skulle svenskarne hitflyttat tidigast under 900-talet. Undantag utgjorde befolkningen i Åbo-trakten och Åland, som vore något äldre. I fråga om Österbotten hänvisar Saxén till „det allmänt erkända faktum", att den svenska befolkningen i Österbotten vore yngre än den i övriga delar av landet, även den i Satakunda (s. 22), något som även intygades av „den ytterst stora fattigdom på namnbildningselement [senare kompositionsled]", som vore karakteristisk för de österbottniska namnen i bredd med dem i södra och sydvästra Finland. Detta sammanställer han med „det allmänt kända faktum, att det svenska Österbottens ortnamn till mycket stor del äro af finsk upprinnelse". Det vore därför

Digitized by Google

„en bevisad sak, att traktens uppodling redan måste hava varit ganska långt framskriden, då de svenska kolonisterna började bosätta sig här“ (s. 31).

Utförligare och med något modifierad uppfattning dryftar Saxén samma fråga i sitt arbete „Språkliga bidrag till den svenska bosättningens historia i Finland I“ (H:fors 1905), vilket är egnat en undersökning av den svenska befolkningens äldre geografiska utbredning i Egentliga Finland, Satakunda och södra Österbotten. Den yngre svenska inflyttningen till Eg. Finland förlägger han här till tiden c. 1000—1200, men antager tillika, att rester av en förhistorisk befolkning av samma skandinaviska stam vid sagda tid ännu skulle kvarlevat å orten och sedan delvis sammansmultit med de nya kolonisterna. Även i Satakunda skulle svenskar och finnar redan i urnordisk tid bott sida vid sida. Men på grund av fornfynden från yngre järnåldern nödgades man antaga, att finnarna här liksom i Eg. Finland redan under ifrågavarande tid varit de bestämmande i kulturellt avseende och att de äldre skandinaverna vid tiden för den nya svenska inflyttningen redan „till stor del sammansmultit med finnarna“. Även vidkommande Österbotten åberopar Saxén de av arkeologerna uppdagade spåren av en germansk bosättning under förhistorisk tid. Men då fynden från yngre järnåldern icke med bestämdhet kunde sägas härröra av skandinaver, skulle den tidigare germanska befolkningen varit så svag i bredd med de inflyttade finnarna, att dessa snart blivit „tongifvande“ i kulturellt avseende och småningom med sig assimilerat traktens äldre befolkning. Denna sammansmältning skulle enligt Saxéns ortnamnsundersökning skett så hastigt, att den varit nästan avslutad då sedermera (troligen c. 1100—1200) den svenska inflyttningen började. På grund av ort-

Digitized by Google

namnen vågar Saxén ej antaga, „att ens några svaga rester [af dessa germaner] skulle hafva behållit sin nationalitet och sitt språk, tills den nya inflyttningen vidtog“. Denna fullständiga denationalisering skulle berott därpå, att de äldre skandinaverna här varit fåtaligare och därigenom mindre motståndskraftiga än deras blodsförvandter i sydvästra Finland.

Dessa resultat av Saxéns namnforskning står vad Österbotten angår emellertid delvis i skarp strid med arkeologiska fakta. Ty redan Aspelin hade ådagalagt, att de förhistoriska „germanerna“, tvärtemot vad Saxéns ortnamn föregivas intyga, bevarat sin nationalitet längre i Österbotten (intill c. 700) än i landets sydvästra del, där assimileringen skulle avslutats ett par århundraden tidigare. Och Hackman (Eisenzeit I, s. 317 not 2) framhåller uttryckligen, att Saxéns hypotes om de gamla germanernas relativa fåtalighet i Österbotten och därav betingade relativt ringa motståndskraft gentemot den finska invasionen, svårligen låter förena sig med det faktum, („Tatsache“), att fynd av skandinaviska föremål från folkvandringstiden äro rätt talrika i Österbottens kulturcentrum.

Blott i förbigående beröras dessa frågor i ett senare arbete av samme författare: „Finländska vattendragsnamn“ i Studier i nordisk filologi bd I, utg. av Svenska Litteratursällskapet i Finland (Helsingfors 1910). Saxén undersöker här vattendragsnamnen i södra och västra Finland i syfte att i dem finna spår av de „skandinaver“, som vår fornforskning antar hava varit bosatta här under sten-, brons- och äldre järnåldern. Han vidhåller här ej mer så bestämt sitt tidigare antagande av en mer eller mindre skarp gräns mellan „den äldre“ och „den yngre“ svenska bosättningen, utan förutsätter nu möjligheten av att vi överhuvud ej alls få tala om

Digitized by Google

en yngre svensk inflyttning. Materialet omfattar ej så få av de älv- och ånamn, som ingå i mina år 1906 utgivna „Österbottniska ortnamn I“, men i följd av den utsträckning han givit sitt ämne har de enskilda namnens behandling blivit mindre ingående.

Svenske språkforskaren *K. B. Wiklund* hade redan år 1901 uttalat en uppfattning i frågan, som stod i full överensstämmelse med den av Montelius förfäktade. Hans då utgivna skrift „När kommo svenskarne till Finland?“ är en kritisk granskning av Saxéns därförinnan utgivna tvenne avhandlingar i ämnet (se ovan) ävensom av *E. N. Setäläs* från ungefär samma ståndpunkt avfattade uppsats „När kommo svenskarne till Finland?“ [1]) Wiklund söker här bl. a. på allmänt språkliga grunder gendriva påståendet, att den Monteliuska hypotesen låge „utom gränserna för de allmänna möjligheter, som med stöd af den språkliga utvecklingens allmänna gång kunna uppställas“ [2]). Bosättningen i Österbotten lämnar han emellertid „alldeles ur räkningen“, enär det till buds stående materialet för bedömandet av frågan vore väl litet. [3])

På enbart onomatologisk grund beröres frågan av *R. Norrby* i hans anmälan av Saxéns ovannämda

---

[1]) *Ateneum*, 1900, s. 336—55 (svensk övers. från *Valvoja*, 1900, s. 615—38).

[2]) Den av Montelius från arkeologisk ståndpunkt framställda hypotesen, att svenskarne skulle innehaft Sverge allt sedan yngre stenålderns dagar, har inom språkvetenskapen vunnit anslutning av bl. a. *Ad. Noreen* i Geschichte der nordischen Sprachen § 2 (Pauls Grundriss der germ. Philologie, 3 uppl.), *Axel Kock*, Är Skåne de germanska folkens urhem? (Svensk historisk tidskrift 1905) samt *Elof Hellquist*, Svenska sjönamn i Sv. landsmål XX.5.

[3]) Jfr vidare Saxén, Ännu några ord om svenskarnes flyttning till Finland, Finsk Tidskr., 1902, s. 272—81 och Wiklunds genmäle härtill, ibid. s. 533—37.

Digitized by Google

skrift „Den svenska befolkningens ålder i Finland, belyst af ortnamnen“ (Finsk Tidskr., 1902, s. 406—16). Enligt N:s mening skulle ortnamnen i Finland, försåvitt de genom Saxéns arbeten voro honom bekanta, alldeles icke motsäga den mening i frågan, som omfattats av Montelius och Wiklund.[1])

Jag nämner slutligen en del egna bidrag till dessa frågor. I en i „Joukahainen, album utgifvet af österbottniska afdelningen, XII“ (H:fors 1904) ingående uppsats „Några bidrag till Österbottens uppodlingshistoria“, har jag på grundval av egna forskningar över landskapets gårdnamn främst sökt påvisa den svenska bosättningens ursprungliga utbredning i Kyroälvdalens urgamla kulturbygd. Av granskningen torde framgå, att svensk befolkning i äldre tider förekommit icke blott i Lillkyro och Laihela, vilka gränsa till det svenskspråkiga Mustaarari, utan även i de längre österut belägna Storkyro, Ylistaro och Ilmola, alla i Kyro älvs floddal — en slutsats vars riktighet snart skulle bekräftas (se Saxén, Svenska gårdnamn i finska Österbotten, Finskt Mus. 1904 N:o 1, Den svenska bosättningens hist. I, s. 215 ff.). Tillika framhöll jag den anmärkningsvärda, men därförinnan obeaktade överensstämmelse i namnskicket, som råder mellan dessa i våra dagar rent finskspråkiga orter och landskapets nutida svenskbygder. Blott i färre fall sakna dessa svensk-finska gårdnamn motsvarigheter i det svenska Österbotten. I detta förhållande såg jag ett bevis för nära stamförvantskap mellan de bägge kolonisationerna. Men gårdnamnen i fråga tillåta även en kronologisk slutsats, angående vilken jag i omförmälda uppsats kunde giva endast en antydan. Deras ålder synes nämligen högst varierande. En del av dessa namn

[1]) Jfr härtill Saxén, Finsk Tidskr., 1902, s. 416—22.

Digitized by Google

äro rent av nysvenska — och till denna grupp synes flertalet höra —, andra åter otvivelaktigt urnordiska. Då denna urnordiska namnkategori blott företrädes å orter i det inre kustlandet, vilka enligt arkeologiska vittnesbörd utgjort säten för en förhistorisk odling, och samma urnordiska namnformer i ett avsevärt antal fall äga yngre (nysvenska) paralleller å den motsvarande kuststräckan, kan detta enligt mitt förmenande knappast bero på ren tillfällighet. Förhållandet antyder fastmer, att den relativt sentida koloniseringen av de svenska kustbygderna vid Kyro älvs nedersta lopp och av dess omgivningar i norr och söder till en väsentlig del — tvärtemot vad man hittills antagit — gått i riktning från O mot W, från de gamla kulturhärdarna i landskapets inre delar (Kyro socknarna jämte Vörå, Laihela och Övermalaks) mot havet.

Senare har jag behandlat Österbottens och andra finlandssvenska landsdelars ortnamn och bosättningsförhållanden i „Österbottniska ortnamn. Språkhistorisk och etnografisk undersökning I“ (H:fors 1906), „Äldre germansk kultur i Finland belyst av ortnamnen“ (Studier i nordisk filologi II, H:fors 1910), „Svenskarnas bosättningar i Finland“ (Svenska litteratursällskapets förhandlingar och uppsatser XXVII, H:fors 1914), „De nordiska ortnamnen som historiska minnesmärken med särskild hänsyn till Finland“ (Historisk tidskrift för Finland, årg. 1917) samt i „Ortnamnens vittnesbörd om germaner i Finland“ (Det svenska Finland, del II, H:fors 1920).

De slutsatser, jag i dessa avhandlingar antydningsvis framfört, innebära främst, att den från historisk tid kända svenska kolonisationen i södra och mellersta Österbottens kustbygder äger ett direkt samband med landskapets av arkeologien förutsatta germanska urbebyggelse, som dock legat å nu helt eller väsentligen förfinskad språkmark. Enskildhe-

Digitized by Google

terna i denna bebyggelses utveckling skola sammanfattas i arbetets II del, som kommer att egnas de s. k. bebyggelsenamnen.

De namnstudier jag här nedlagt utgå således ej blott från ett språkligt intresse, utan även ett etnografiskt, och denna senare synpunkt har fått bestämma arbetets planläggning. Med hänsyn härtill avser undersökningens nu utgivna del I främst en granskning av landskapets *svenska naturnamn* d. ä. beteckningar för naturtopografiska begrepp såsom floder, vikar, öar, halvöar o. s. v., vare sig de förekomma i bygder, som ännu i vår tid äro svenska, eller i finska bygder, vilka i äldre tid ägt en svensk-finsk blandbefolkning. Därnäst ges här en översikt av de *finska naturnamnen* i landsdelens nutida svenskbygder. Inom vardera kategorien ha smärre namnsamlingar redan härförinnan offentliggjorts, men de äro från synpunkten av vår tids namnforskning otillfredsställande. På absolut fullständighet kunna dock ej heller de uppteckningar göra anspråk, som ligga till grund för denna undersökning. Men de meddela dock ett forskningsmaterial, som kvalitativt sett i allt väsentligt torde vara tillförlitligt och som tillika — alla luckor till trots — skänker en samlad bild av det svenska namnskicket i Österbotten.

I de arbeten, som hittills sett dagen på området, har den ledande synpunkten vid själva namnsamlingsarbetet varit i hög grad ensidig. I äldre (historisk) litteratur grundade man sina etnografiska föreställningar om landskapets svenska kustbygder uteslutande på där förekommande *finska naturnamn*. I vilken omfattning där kunde anträffas *svenska naturnamn* och den etnografiska betydelse man möjligen kunde tillägga dessa, ansåg man sig icke behöva undersöka.

I de nyare bidragen till denna forskning har

Digitized by Google

man åter enbart utgått från s. k. *kulturnamn,* d. ä. namn angivande bebyggelse och uppodling. Ännu i Saxéns arbete „Den svenska bosättningens historia I“ vilar undersökningen (se dess inl. s. 4) „huvudsakligen“ på „socken-, bya- och hemmansnamn“. Därjämte har han även försökt insamla naturnamn, „så godt detta låtit sig göra ur tillbuds stående källor“. „Men då insamlandet af sådana namn naturligtvis mötes af större svårigheter, och då jag (Saxén) ej varit i tillfälle att personligen göra sådana insamlingar å stora delar af det nu behandlade området, så är det naturligt, att detta material är än bristfälligare än gårdnamnen.“

För att erhålla en fast utgångspunkt för frågans lösning är det emellertid just naturnamnen, som enligt min mening främst påkalla en undersökning. Ty det har bland ortnamnsforskare redan länge varit erkänt, att de äldsta namnen i allmänhet böra sökas inom denna klass. Då man nämligen har all anledning förmoda, att den äldsta fasta bosättningen i Finlands kustbygder, lika väl som den i historisk tid försiggångna fasta bebyggelsen i de inre ödemarkerna, föregåtts av åtminstone någon tids nomadiserande eller vad man med *R. Norrby*[1]) kunde kalla 'flyttarelif', så vore det i hög grad förvånande, om dessa kringströvande jägar- och fiskarföljen — ty av sådana måste denna urbefolkning tänkas hava utgjorts — icke hade avsatt några minnen i landskapets ortnamn. Men om sådana minnen överhuvud finnas bevarade, så böra de klarligen sökas bland naturbeteckningarna. Då nu fornfynden med evidens synas ådagalägga, att våra västliga kustlandskaps äldsta kolonisation huvudsakligen varit

[1]) Svenska Landsm. XIX, 4 („När blef Sverges befolkning i egentlig mening bofast?“).

Digitized by Google

germansk, är det helt naturligt, att huvudintresset vid denna namnutredning koncentrerar sig kring de svenska elementen.

Men också den behandling man egnat våra svenska „bebyggelsenamn“ visar sig, åtminstone vad Österbotten vidkommer, vara i hög grad bristfällig. Att det hittills sammanbragta gårdnamnsmaterialet icke kan tjäna som fast grundval för utredningen av vår svenska bosättnings äldsta historia, framgår med allsköns tydlighet redan av de inbördes skarpt avvikande meningar, som med stöd av denna namnforskning blivit uttalade i ämnet.[1]) Särskilt märkbara äro dessa luckor i namnmaterialet för bosättningens äldsta skede. Det var från etnografisk synpunkt påtagligen ett metodiskt felgrepp i Saxéns f. ö. förtjänstfulla namnforskning att, såsom fallet är i hans tvenne bidrag till frågan: „Den svenska befolkningens ålder i Finland, belyst af ortnamnen“ och „Den svenska bosättningens historia I“, på grundlighetens bekostnad med ens utsträcka sin undersökning över ett så vidsträckt fält som Egentliga Finland, Satakunda, södra Österbotten och (i först nämnda arbete) Nyland, ty detta geografiska namnområde kunde med de ringa förarbeten som voro undangjorda även med den bästa vilja och förmåga icke ens närmelsevis uttömmande behandlas av en forskare. Man värjer sig icke för misstanken, att de på sådan grundval uppbyggda etnografiska teorierna äro otillförlitliga.[2])

---

[1]) Jfr polemikerna mellan Saxén och Norrby, Finsk Tidskr. 1902, s. 406 ff. samt mellan Saxén och Karsten, Finskt Museum, 1904, N:ris 2 och 3.

[2]) Jag erinrar härvid om *G. Djurklous* bekanta uppsats „Om svenska ortnamn stälda i samband med historiska och kamerala forskningar“ (Sv. Landsm. I, 544 ff.); däri han s. 556 yttrar: „— — — ty de lysande resultaterna, de afgörande sva-

Digitized by Google

I fråga om Österbotten bekräftar sig denna förmodan genom mina egna undersökningar i ämnet. Om jag frånser de svenska (och finska) naturnamnen, vilka väsentligen falla utom planen för Saxéns arbeten, lämnar även hans behandling av gårdnamnen åtskilligt övrigt att önska, framför allt med avseende å arkivaliska källstudier. 1500-talets jordeböcker — äldre urkunder för studiet av österbottniska ortnamn förekomma blott undantagsvis — hava anlitats endast för socken- och byanamnens vidkommande; i fråga om äldre gårdnamnsformer inskränker förf. sina efterforskningar till kyrkoböckerna, av vilka icke ens de äldsta sträcka sig längre nedåt än till 1720-talet. En närmare granskning av personnamnen i våra äldsta jordeböcker (från och med 1540-talet) visar sig emellertid i hög grad lönande för namnforskaren. Dessa våra äldsta namnlängder upptaga visserligen icke egentliga gårdnamn — sådana framträda först från och med 1700-talet — utan meddela blott namnen på hemmanens dåtida ägare, personnamn av typen *Morten Biörson, Oleff Elefsson, Jöns Tordson, Ingeborg enkia* (1546 i Vörå) o. s. v. Men i dessa namnförteckningar anträffar man icke dess mindre synnerligen ofta det nutida hemmansnamnet använt i egenskap av hemmansägarens *tillnamn,* såsom — för att nämna endast några enskilda fall — *Grers Hertogh* (1543 Vörå): nu *Härtus, Oluff Erfuingh* (1543 Laihela): nu *Ervinki, Oluf Garp* (1544 Kyro): nu *Karpi, Bertil Småråd* (1544 Vörå): nu *Smårus,*

---

ren på de stora frågorna om hela landets äldre bosättningsförhållanden m. m. erbjudas icke genast. — — — en sådan forskning måste börja i början, d. v. s. med en utredning af de särskilda socknarnes olika samfälligheter och dessas förhållande till hvarandra, så långt detta kan spåras. Från socknen går man sedan till häradet, från häradet till landskapet o. s. v.; ty det är de små rännilarne, som bilda floden."

Digitized by Google

Anders Fante (1544 Mustasaari): nu *Fant, Nils Fläming* (o. *Flaming,* 1546 Kyro): nu *Flaaminki, Jören, Jåp* och *Oluff Konungh* (1549 Vörå): nu försvunnet (jfr gårdn. *Kung* i Esse). Genom en närmare granskning av dessa källor har det lyckats mig att återfinna en ej så ringa del av de „unga gårdnamn", som enligt Saxéns forskningar skulle „börja blifva synliga först i 1700-talets jordeböcker", redan i sagda urkunder från medlet av 1500-talet och icke sällan i en form, som blivit avgörande vid namnens tolkning. Tack vare dessa gamla skrivformer kan det icke längre råda något tvivel t. ex. därom, att åtminstone tvenne av Nordens äldsta gårdnamnsgrupper, *stad-* och *inge*-namnen, vilka bägge härstamma från förhistorisk tid, i ett avsevärt antal fall finnas representerade även i Österbotten (något som Saxén ansett sig kunna bestrida). Genom dessa namnstudier har jag vidare uppdagat en något yngre, men talrikt företrädd österbottnisk namngrupp, som synes sprida nytt ljus över en viktig sida av landskapets äldsta medeltidskultur; jag avser en hittills obeaktad klass av gård- (och bya-)namn, vilken omedelbart eller medelbart återgår på lågtysk (fornsachsisk resp. medellågtysk) källa och som ensamt i södra Österbotten omfattar inemot ett 100-tal namn.

Jag meddelar här en förteckning på de otryckta urkunder (jordeböcker etc.), varur jag hämtat gamla gårdnamnsformer:

I Finlands Statsarkiv har jag genomgått räkenskaperna

N:o 4529	av år 1539	N:o 4534	av år 1546
„ 4530	„ 1542	„ 4534 a	„ 1547
„ 4531	„ 1543	„ 4534 b	„ 1548
„ 4532	„ 1544	„ 4534 d	„ „
„ 4533	„ 1545	„ 4534 e	„ „

Digitized by Google

N:o 4534 f	av år 1548	N:o 4572	av år 1557
„ 4537	„ 1549	„ 4589	„ 1558
„ 4540—41	„ 1550	„ 4590—92	„ „
„ 4542	„ 1551	„ 4601	„ 1559
„ 4545—46	„ 1552	„ 4603	„ „
„ 4554—55	„ 1554	„ 4604—05	„ „
„ 4557—60	„ 1556	„ 4608	„ „
„ 4559—60	„ 1556	„ 4617	„ 1560
„ 4563—66	„ „	„ 4632	„ 1561
„ 4567	„ „	„ 4644—45	„ 1562
„ 4569	„ 1557	„ 4757—58	„ 1580

Urkunder för *Närpes* (Satakunda):

N:o 1927	av år 1546	N:o 1956	av år 1553
„ 1945	„ 1551	„ 1968—69	„ 1554
„ 1950	„ 1552	„ 1987	„ 1556
„ 1952	„ „	„ 4936	„ 1620

Av yngre jordeböcker nämner jag särskilt den av år 1805.

I Riks- och Kammararkiven i Stockholm har jag gjort namnanteckningar ur handlingar av åren 1561, 1589, 1593, 1604, 1617, 1629, 1630, 1635, 1655, 1751, 1756, 1758, 1769, 1773, 1776, 1787, 1795. — Ett och annat av intresse för här behandlade ämne har jag vidare funnit i en å Uppsala Universitetsbibliotek förvarad handskriftssamling *„Ex Collectione Palmskiöldiana“*.

Den sammanställning av svenska naturnamn, som nedan framlägges, är den första i sitt slag för Österbottens vidkommande och kan redan av detta skäl icke göra anspråk på att vara fullständig. Den grundar sig i främsta rummet på nyare socken- och byakartor, som jag granskat å Lantmäteristyrelsens

Digitized by Google

i Helsingfors kontor ävensom (till en mindre del) i Österbotten. Att sådana kartor i fråga om namnformernas återgivande i skrift i allmänhet äro i hög grad otillförlitliga, är ett allmännare känt missförhållande. Men genom jämförande granskning av kartor, som härstamma från olika tider och källor, har det i de flesta fall blivit möjligt att redan på denna väg konstatera åtminstone själva förekomsten av namnet. I fråga om skärgårdsnamnen har jag haft en god hjälp i lektor *G. A. Hedbergs* till Svenska Landsmålsföreningens i Helsingfors arkiv inlämnade tvenne namnsamlingar: „*Förteckning öfver namn på öar, holmar, fjärdar etc. i Gamla Karleby, Jakobstads och Nykarleby skärgårdar*“ samt „*Förteckning öfver namn på öar, holmar etc. i Oravais samt delar af Munsala, Maksmo och Kveflaks skärgårdar*“. I den förra, som upptager inalles omkring 520 namn (med omkring 60 varianter), äro namnen anförda dels enligt talspråket, dels enligt tre kartor: 1) „*Karta öfver G:la Karleby, Jakobstads och Nykarleby skärgårdar*“ (av C. S., år 1869), 2) „*Ryska topografkårens kartblad*“ av år 1856 [1]) och 3) „*Karta öfver Pedersöre skärgård*“, kopierad 1892 (J. Lindskog). Den senare förteckningens namn (uppgående till 166 med 3 varianter) äro till största delen hämtade från ryska topografkårens nämnda karta av år 1856, i några fall även från talspråket. Tillförlitligare i fråga om namnens återgivning, men ej fullt så givande äro „*Generalkarta öfver Finland upprättad å Öfverstyrelsen för Landtmäteriet 1909*“ samt samma styrelses under utgivning varande „*Ekonomiska karta*“ (häradskarta), sedan år 1913 färdig för stora delar av Syd-Österbotten.

[1]) Namnen synas vara — åtminstone för det mesta — uppteckнade enligt talspråket (dialekten), men i vissa fall betydligt förvrängda.

Digitized by Google

Därnäst har jag riktat min strävan på att uppsöka dessa namn i så gamla källor som möjligt, något som emellertid kunnat lyckas mig blott i fråga om en mindre del av desamma. I våra äldsta jordeböcker anträffas nämligen naturnamn i allmänhet blott i de fall, då dessa tillika fått tjäna som socken- eller byanamn. Detta är förhållandet t. ex. med sockennamnen *Lappfjärd, Korsnäs, Pedersöre, Solv, Vörå, Purmo, Esse, Vetil,* av vilka de fem sist nämnda egentligen äro gamla ånamn, med byanamn såsom *Harvström, Björkö, Sundom, Västervik, Strömsnäs* o. fl. a. Ortnamn, vilka *blott* beteckna naturlokaliteter, äro vida sällsyntare i dessa källor. Sådana har jag emellertid funnit namngivna i ett flertal urkunder redan från 1540- och isynnerhet 1550-talet; som viktigast bland dessa nämner jag de räkenskapsböcker, som anförts ovan under N:o 4560 (av år 1556), N:o 4590 (år 1558), N:o 4592 (år 1558), N:o 4608 och 4609 (år 1559), vilka bl. a. innehålla förteckningar på Pinnonäs kungsgårds ägor och ett antal naturnamn från Pedersöre socken jämte dess skärgård, samt N:o 4567 (år 1557), som uppräknar Korsholms ladugårds ägor, N:o 4601 (år 1559) och N:o 4617 (år 1560), vilka meddela ett antal namn på fiskevatten, tillhörande Mustasaari, Kyro och Vörå socknar.

De svenska naturnamn, som förekomma i dessa och andra gamla handlingar rörande Österbotten, äro i jämförelse med våra dagars förråd av sådana naturligtvis fåtaliga, men icke dess mindre av stor betydelse. Då en betydande del av de nutida naturnamnen, icke blott de vilka övergått till bebyggelsenamn utan också andra, sålunda visar sig hava funnits till redan vid 1500-talets mitt, synes man härav få sluta, att landskapets svenska naturbeteckningar till sin huvudmassa äro gamla, således i allmänhet icke tillkomna först vid nyare tiders skiftesregleringar,

Digitized by Google

något som bevisligen är fallet beträffande vissa enskilda av desamma.

För studiet av 1600- och 1700-talens namnskick bliva källorna något rikhaltigare, ehuru skrivsättet fortfarande är i hög grad vacklande, de omedvetna namnförvrängningarna ännu mycket vanliga. Om jag frånser jordeböcker och därmed besläktade handlingar, varpå dessa århundraden äro betydligt rikare än det föregående och i vilka man allt fortfarande kan finna viktiga upplysningar i ämnet, utgöras dessa källor förnämligast av kartor och ortbeskrivningar. Av äldre kartor, upptagande österbottniska naturnamn, har jag granskat följande:

Anders Bure („Auct. Andre Burœo Sueco"), Lapponiæ, etc. nova delineatio (1611).

General Charta öfwer Swerige, förfärdigad wid kongl. Landtmäteri Contoiret 1706.

General Charta öfwer Finnland; Åhr efter höga kongl. Senatens ordres af dato den 9 Maij af Copieret wid kongl. Landtmäteri Contoiret 1712.

Geografisk karta öfver Jacobstads segelled, af Johan Cajanus (1763).

Från slutet av 1600-talet eller början av 1700-talet härstammar förmodligen en odaterad *„Charta öfver Österbotten och Caianaborgs Lähn* (jfr skrivformer såsom *Sandhampn, Hampnskiär, Kanus fiäl* = Kannus fjärd) ävensom tvenne likaledes odaterade kartor över Finland av *Jacobus Schütz* och *F. de Witt,* (vilka bl. a. innehålla ett betydande antal österbottn. skärgårdsnamn).

S. G. Hermelin, Karta öfver Wasa höfdingadöme (1798).

N. G. Werming, Karta öfver „Belägenheten omkring Wasa stad" (1808, kopia av en äldre teckning av år 1800).

Av stort intresse för kännedomen av österbott-

Digitized by Google

niska naturnamn är vidare ett antal från 1600- och 1700-talen härrörande ägokartor jämte „geometriska beskrifningar“ över sådana, förvarade i härvarande lantmäteristyrelses arkiv. Tyvärr har det varit mig omöjligt att efter önskan tillgodogöra min undersökning det synnerligen rika förråd, som vi äga av sådana. Ett fullständigt genomgående av dessa kartor, vilkas värde från ortnamnsstudiernas synpunkt f. ö. är mycket olikartat, ägde dock avsevärd betydelse för vår namnforskning och kunde lämpligast utföras genom vår Fornminnesförening, som redan tidigare vårdat sig även om denna forskningsgren. För mitt närvarande ändamål har jag nödgats begränsa min granskning av sådana till kartor och beskrivningar över några av Kyro-älvdalens huvudorter. Jag nämner här särskilt tvenne „geometriska afritningar“ av Vassor och Vallgrund byar i Mustasaari av år 1695, kartor över delar av Laihela socken av åren 1722, 1725, 1745, 1750, 1752, etc., över vissa delar av Storkyro av åren 1750, 1787, kartor „öfver Rååerne“ mellan Laihela och Ilmola av år 1746 samt mellan Laihela och Storkyrå av åren 1745—47, o. s. v.

Ortbeskrivningen i Finland uppspirar redan under förra hälften av 1600-talet för att emellertid först under det följande århundradet nå en högre mognad.[1]) Följande viktigare alster av vår jämförelsevis rika topografiska litteratur från 1700-talet röra Österbotten:

Tryckta beskrivningar:

Mathesius, P. N.: Disputatio geographica de Ostrobotnia (1734); i svensk övers. i tidskr. Suomi 1843.

Chydenius, Jacob: Om Gamlekarleby, disput. i 2 delar (1754).

---

[1]) Se *R. Boldt,* Ortsbeskrifningen i Finland på 1600- och 1700-talen (Geografiska föreningens tidskr. N:o 1 & 2, 1899).

Digitized by Google

Aspegren, H. H.: Försök Til en Historisk, Geometrisk och Physico-Œconomisk Beskrifning Öfver Pedersöre Sokn i Österbotn, 2 delar (1763—66).

Runeberg, E. O.: Beskrifning öfver Laihela socken i Österbotten (K. Svenska Vet.-Akad. Handl. 1758—59, pp. 108—62).

Otryckta beskrivningar:

Stierwald, C. F.: Beskrifning öfver Laihela Sockn (1750—53); originalkoncept i Vasa läns lantmäterikontors arkiv, avskrift i Finska Fornm:föreningens arkiv (H:fors). Ligger till grund för ovannämnda sockenbeskrivning av Runeberg.

Historisk beskrifning öfver Lillkyro sockneförsamlings märkvärdigheter av år 1760; original i Lillkyro kyrkoarkiv, avskrift i Fi. Fornm.fören:s arkiv.

Klingius, Erik: Historisk Beskrifning öfver Malaks församling (från 1750- l. 1760-talet); avskrift i Fi. Fornm.fören:s arkiv.

Aeimelæus, Johan: Utdrag ur beskrifning öfver Storkyro Sokn (1752); original i Storkyro kyrkoarkiv; avskrift i Fi. Fornm.fören:s topografiska arkiv.

Också från 1800-talet finnas några hithörande ortbeskrivningar, som äga intresse för namnforskaren. Jag nämner här främst häradsdomaren *Mårten Lassus'* „Utdrag ur de gamlas berättelser, utan tillägg, i korthet antecknade", en handskriven samling sägner från Vörå socken av år 1852 (originalet i Vörå kyrkoarkiv, i sammandrag utgivet av *J. O. I. Rancken,* under titel „Några traditioner från Vörå" (Vasa 1862).

Egentliga sockenbeskrivningar äro:

Aspelin, J. R.: Kertomus Maalahden pitäjästä (Beskrivning över Malaks socken) Suomi II: 6 (1866).

Nordlund, B. Fr.: Beskrifning öfver Nerpes socken, Suomi II: 6 (1867).

Spridda österbottniska ortnamn anföras hos:

Digitized by Google

Aspelin, J. R.: Tavoista ja kielimurteesta Ylivetelin pitäjässä, Suomi II: 8 (1870).

Bland andra tryckta källor må nämnas:

Appelgren, Hj.: Suomen muinaislinnat (Finlands fornborgar), Fi. Fornm.fören:s tidskr. bd XII (1891).

Aspelin, H. Em.: Wasa stads historia I (1892).

Aspelin, J. R.: Kokoilemia muinaistutkinnon alalta (Samlingar från fornforskningens område), Suomi II: 9 (1871).

Aspelin, J. R.: Korsholman linna ja lääni (Helsinki 1869).

Gyldén, Cl. W.: Suomenmaan joet ja järvet (Finlands åar och sjöar), Suomi II: 1, s. 61 ff. (1863).

Ignatius, K. E. F.: Bidrag till södra Österbottens äldre historia (H:fors 1861).

Koskinen, Yrjö: Pohjanmaan asuttamisesta (Suomi 1857).

Rosberg, J. E.: Bottenvikens finska deltan (H:fors, 1895).

Rosberg, J. E.: Något om Karlö, Geogr. fören:s tidskr. 1893, h. 5—6.

Sandelin, L. H.: Arkeologisk och historisk beskrifning öfver den svenskspråkiga delen af Pedersöre härad (Fi. Fornm.fören:s tidskr. bd XIII), 1891.

Snellman, A. H.: Oulun kaupungin historia (Oulu 1907—).

Söderhjelm, Alma: Jakobstads historia I (H:fors 1907) och Brahestad 1649—1899 (H:fors 1911).

De äldre skrivformer, varpå mina namntolkningar i främsta rummet grunda sig, härstamma således väsentligen först från århundradena närmast efter reformationstiden. Deras språkhistoriska värde är icke dess mindre rätt betydande. De uttalsformer, som 1500- och 1600-talens ortografi synes förutsätta, äro icke blott betydligt ursprungligare än det nutida

Digitized by Google

uttalets, i de flesta fall torde de tillhöra en tid, som är mycket äldre än de urkunder, varur de hämtats. Jordeböckernas skrivare torde hos oss liksom i andra skandinaviska länder i regeln använt äldre räkenskaper som mönster och rättat sin ortografi efter dessa, icke efter det dåtida uttalet.

Vårt statsarkivs urkundsamlingar från och med 1540-talet äro även för Österbottens vidkommande alltför rika, för att jag i och för dessa ortnamnsstudier skulle kunnat uttömmande genomgå dem. Jag har nödgats begränsa denna källforskning huvudsakligen till 1500-talet och har för den därpå följande tiden åtnöjt mig med ett mindre urval av former, som synts mig anmärkningsvärda. Men härpå torde min undersökning knappast blivit i högre mån lidande. Skrivformerna i handlingar från 1500-talets senare decennier och från det följande århundradet framstå i själva verket i de fall, vilka jag undersökt, som mer eller mindre trogna kopior av dem, vilka förekomma i äldre källor. Ett fullständigt uppräknande av sådana äldre namnformer, som sakna betydelse för namnets etymologi, har f. ö. redan av hänsyn till utrymmet undvikits. Däremot har jag ur dessa yngre källor icke sällan kunnat anteckna ort- och personnamn, vilka jag (delvis måhända av tillfällighet) icke känt från äldre tider.

Från århundradena före 1500-talet härstammar blott ett litet fåtal här anförda österbottniska namnformer, enär de till buds stående källorna för Österbottens medeltid äro i detta avseende föga givande. Bland sådana framhåller jag

Åbo Domkyrkas Svartbok, H:fors 1890.

Arwidsson, Handlingar till upplysning av Finlands häfder, I—X, Stockholm 1846—58.

Hausen, R., Finlands medeltidsurkunder I—II, samlade och utg. genom, H:fors 1910—1915.

Digitized by Google

Neovius, Ad., Akter och undersökningar rörande Finlands historia intill år 1401, utg. af, H:fors 1912.

Styffe, Skandinavien under unionstiden, 3 uppl., Stockholm 1911.

Svenskt diplomatarium, I—VI; ny följd I—IV, Stockholm 1829—

Svenska Riks-archivets pergamentsbref I—III (1350—1400), Stockholm 1866—72.

Jag nämner slutligen en å Finlands Statsarkiv deponerad handskriven samling äldre finländska ortnamn (även ur otryckta handlingar) av förre statsarkivarien R. Hausen, under förkortad beteckning *Hausens samling* (H. S).

Det i dessa källor samlade namnmaterialet har, oaktat det blott undantagsvis härrör från området för min närvarande undersökning, likväl varit till stort gagn vid mina namntolkningar. Icke sällan inträffar det nämligen, att österbottniska ortnamn, som äro kända blott i sena skriftformer, i våra sydligare kustlandskap ävensom i Sverge äga formella motsvarigheter, bevarade i gamla uppteckningar. Ehuru det visserligen ges exempel på att ortnamn, som i våra dagar äro fullt konforma, kunna återgå på alldeles olika grundformer, lämna dylika jämförande namnstudier dock mången gång själva nyckeln till en riktig tydning.

Vid sidan av äldre skrivformer utgör namnens nutida allmogeuttal ett annat huvudhjälpmedel vid bestämmandet av deras rätta former. För detta ändamål har jag efter förmåga dels sökt genom egna iakttagelser kontrollera riktigheten av det ortnamnsmaterial, jag hämtat ur kartor o. a. källor, dels insamlat nytt sådant direkt ur talspråket. För en del av det nu undersökta svenska namnområdet — Vasatrakten, min forna hembygd, om vars svenska folkmål jag varit i tillfälle att förvärva en jämförelsevis nog-

Digitized by Google

grann kännedom — har denna uppgift icke berett mig större svårigheter. För denna del av landskapet, i stort sett omfattande Mustasaari, Kvevlaks, Maksmo, Vörå och Solv kommuner, äro mina namnsamlingar rikhaltigast, om också icke uttömmande. I fråga om de södra och norra delarna av södra Österbotten — till norra Österbottens namnskick tager denna undersökning hänsyn blott undantagsvis — har jag sökt komplettera mitt namnmaterial dels under ett flertal i detta syfte gjorda forskningsfärder till landsdelens olika delar, varvid jag besökt så gott som varje by i svenska Österbotten och de flesta finska grannkommuner, dels även genom muntliga och skriftliga förfrågningar hos personer fullt förtrogna med sin hemorts namnskick. Men det oaktat har en avsevärd del av mina ur kartor och diverse handlingar gjorda namnanteckningar, särskilt sådana som röra skärgården, icke av mig kunnat återfinnas. Genom långvariga och mödosamma efterforskningar hade detta delvis måhända blivit möjligt, men andra av dessa namn äro helt visst försvunna ur nutida språkbruk. Det ur äldre urkunder, kartor och egna anteckningar sålunda sammanbragta materialet har jag ytterligare förökat ur Svenska litteratursällskapets namnsamlingar, vilka visserligen blott till ett färre antal gälla Österbotten och dessutom ofta nog äro kvalitativt mindre tillförlitliga.

I nedan meddelade namnmaterial ansluta sig namnens högsvenska uppslagsformer i allmänhet till skrivformerna å nyare kartor. De dialektala uttalsformerna ha i regeln angivits. De ha utelämnats blott där de varit mig obekanta eller icke fullt säkra. För namn från avlägsnare delar av skärgården, vilka jag ej besökt, har det närmaste fastlandets uttal meddelats. En viss generalisering har härvid och överhuvud — i följd av det undersökta namnom-

Digitized by Google

rådets omfattning och starka språkliga differentiering — ej kunnat undvikas. Landsmålsalfabetets hårfina distinktioner hade blott med svårighet kunnat genomföras. Jag betjänar mig därför av en „grövre“ ljudbeteckning, som överensstämmer ungefär med den i Hellquists „Svenska sjönamn“ (se nedan) och Hultmans „De östsvenska dialekterna“ [1]) använda. Utom *š* för „sje-ljud“, *ŋ* för „äng-ljud“, *ŋ* för sonantiskt *n* och *λ* för tonlöst *l* användas endast vanliga bokstäver. Tecknen *e* och *o* angiva blott *e*- och *o*-ljud. Supradentaler och kakuminaler betecknas med fet kursivtsil (***t, d, s, l, n***), vokallängd med ett tvärstreck över bokstaven, konsonantlängd medels fördubbling.

Aksenten angives endast i fall den innebär någon anmärkningsvärd avvikelse från vårt högsvenska talspråk. Flerstaviga (enkla och sammansatta) namn med obetecknad aksent uttalas således med huvudton på första stavelsen.

De finska (resp. förfinskade) ortnamnen uttalas i regeln som de skrivas.

Vid den *etymologiska* bearbetningen av detta namnmaterial har den nyare, synnerligen rikhaltiga skandinaviska ortnamnslitteraturen efter bästa förmåga blivit frågad till råds. Inom denna märkas [2]) för Norges vidkommande främst *O. Ryghs* „Norske Gaardnavne“ (Kristiania 1897—1904), vars „Indledning“ äger grundläggande betydelse för den nordiska ortnamnsforskningens principer, samme förf:s „Gamle Personnavne i norske Stedsnavne“ (Kristiania 1901),

[1]) I „Finländska bidrag till svensk språk- och folklifsforskning“ (H:fors 1894).

[2]) Jag hänvisar till min översikt „De nordiska ortnamnen som historiska minnesmärken med särskild hänsyn till Finland“ i Historisk Tidskr. för Finland, 1917. Här omnämnas endast en del huvudarbeten för de i del I behandlade namnen.

Digitized by Google

„Norske Fjordnavne“ i „Sproglig-historiske Studier tilegnede Prof. C. R. Unger“ (Kristiania 1896) och hans „Norske Elvenavne“, Kristiania 1904 (med tillägg av *K. Rygh* och *S. Bugge*), vidare *K. Ryghs* „Bemerkninger om stedsnavnene i den søndre del af Helgeland“ (Norsk Historisk Tidskr. I) och *J. Jakobsens* „Shetlandsøernes Stednavne“ (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed, 1901), bägge upplysande särskilt med avseende å västnordiska skärgårdsnamn. Ett anmärkningsvärt bidrag till de norska gårdnamnens historia ger *A. M. Hansen* i sitt intressanta arbete „Landnåm i Norge“ (Kristiania 1904). En värdefull „Kort oversigt“ av Islands gårdnamn lämnar *Finnur Jónsson* i „Oversigt over det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger“ 1911, n:o 4 samt av de isländska älvnamnen i „Namn och bygd“ 1914. Å personnamnens område märkas *E. H. Linds* Norsk-isländska dopnamn och fingerade namn från medeltiden, Uppsala 1905 ff.

I fråga om svenska namnundersökningar nämner jag främst *M. F. Lundgrens* „Språkliga intyg om hednisk gudatro i Sverge“ (Göteborg 1878), „Spår af hednisk tro och kult i fornsvenska personnamn“ (Upsala 1880) och „Personnamn från medeltiden“ (Svenska landsmål X. 6), det sistnämnda arbetet från och med *L* redigerat av *E. Brate.* Vidare bl. a. *E. Hellquists* „Svenska sjönamn“ (Sv. landsmål XX. 1—5), banbrytande inom svensk naturnamnsforskning, och hans viktiga avhandling „Om de svenska ortnamnen på -inge, -unge och -unga (Göteborg 1904), *A. Noreens* många uppsatser i „Spridda studier“ I—III (Stockholm 1895—1913) och *J. Nordlanders* „Norrländska samlingar“ (St:holm 1892—1903), som genom de upplysningar de giva om det äldre namnskicket i vissa delar av Norrland äga ett särskilt intresse för forskningar rörande österbottniska ortnamn. Det senaste

Digitized by Google

decenniet har tillfört den svenska ortnamnslitteraturen ett antal värdefulla monografier samt det monumentala verket „Sverges ortnamn I: Ortnamnen i Älvsborgslän, på offentligt uppdrag utgivna av Kgl. ortnamnskommittén", Stockholm 1906 ff. (här citerat: SOÄ). Nämnas bör även „Namn och bygd, tidskrift för nordisk ortnamnsforskning" (Uppsala 1913 ff.).

Beträffande dansk ortnamnsforskning må här hänvisas till *O. Nielsens* „Olddanske personnavne (Kjøbenhavn 1883), samme förf:s „Fortolkning af danske Stednavne" (bl. a. ö- och vattendragsnamn) i „Blandiger udgifne af Universitets-Jubilæets danske samfund" I (1883—87) och II (1890, 1897) samt till undersökningar om danska person- och ortnamn av *J. A. R. Steenstrup* och *S. Nygård* (Dansk Historisk tidskrift VI.6 och VII.1), särskilt den förstnämndes „Indledende Studier over de ældste danske Stednavnes bygning" (København 1909).

Bland de talrika alstren av kontinentalgermansk namnforskning äga *E. Förstemanns* „Altdeutsches Namenbuch, I Personennamen", 2. uppl. (Bonn 1900) och II „Ortnamen", 3. uppl. (Förstemann-*Jellinghaus*), Bonn 1916, samt *A. Socins* „Mittelhochdeutsches Namenbuch" (Basel 1903) ett högt värde även för nordiska namnstudier.

Jag nämner slutligen vår inhemska ortnamnsforskning. Då enskilda namntolkningar självfallet vinna i sannolikhet i den mån de grunda sig på en vidsträckt kännedom av landets samlade namnförråd, är det klart att jag står i stor förbindelse till mina föregångares undersökningar på området, vilka jag här dock ej uppräknar. En ledande grundsats vid min namntydning är emellertid att med undvikande av långsökta anknytningar så vitt möjligt grunda etymologierna på det lokala ordförrådet, som i och

Digitized by Google

med *H. Vendells* år 1907 utkomna „Ordbok över de östsvenska dialekterna“ till alla sina viktigare beståndsdelar räddats åt vetenskapen. Att detta ej alltid lyckats, beror av att det nu talade folkspråket under tidernas lopp förlorat en del av sin ursprungliga ordskatt. Icke så sällan återfinner man emellertid dessa nu utdöda språkelement hos de finsktalande grannarna, vilka till väsentliga delar utgöras av denationaliserade germaner.

Vad de föreslagna namnförklaringarna i övrigt vidkommer, har jag i allmänhet inskränt mig till att fastställa de ordstammar, som äro tänkbara i varje särskilt fall. Däremot kan man i regeln ej mer säkert bestämma den specialbetydelse, vari de använts vid namnens skapelseakt. Nivåförändringar och andra rubbningar av de ursprungliga terrängförhållandena ställa sig i vägen härför.

Och vad slutligen beträffar den del av dessa namn, som äro urnordiska eller urgermanska men nu förfinskade, må här som allmän reservation uttryckligen framhållas, att gränsen mellan dessa och de ursprungligen finska namnen icke alltid med säkerhet kunnat eller överhuvud kan uppdragas.

Förkortningar:

Ortnamn i Österbotten:

Be.	= Bergö.	Ky.	= Kyro (Stor- och Lill-).
Es.	= Esse.		
Gkb.	= G:la Karleby.	La.	= Larsmo.
Je.	= Jeppo.	Laih.	= Laihela.
Ko.	= Korsnäs.	Lpf.	= Lappfjärd.
Krb.	= Kronoby.	Mak.	= Maksmo.
Kve.	= Kvevlaks.	Mal.	= Malaks.

Digitized by Google

Muns. = Munsala.
Mst. = Mustasaari.
Ne. = Neder-.
Nkb. = Nykarleby.
Nvt. = Nedervetil.
Nä. = Närpes.
Or. = Oravais.
Ped. = Pedersöre.
Pet. = Petalaks.
Pu. = Purmo.
Pö. = Pörtom.
Rpl. = Replot.
Si. = Sideby.
So. = Solv.
Ter. = Teerijärvi.
Va. = Vasa.
Vet. = Vetil.
Vö. = Vörå.
Y. = Ytter-.
Ö. = Över-.
Öb. = Österbotten.

Andra viktigare förkortningar.

Aasen = I. Aasen, Norsk Ordbog.
ags. = anglosachsisk.
Arkiv = Arkiv för nordisk filologi.
da. = dansk.
dial. = dialektisk.
eng. = engelsk.
f. = femininum.
fda. = forndansk.
fht. = fornhögtysk.
fi. = finsk.
Finl. = Finland.
fno. = fornnorsk.
fris. = frisisk.
Fritzner^2 = J. Fritzner, Ordbog over det gamle norske Sprog, 2. uppl.
fs. = fornsachsisk.
fsv. = fornsvensk.
fty. = forntysk.
fvn. = fornvästnordisk.
g. = gård, gg. = gårdar.
germ. = germansk.

Digitized by Google

got. = gotisk.
gr. = grekisk.
h:n = hemman.
H. S. = Hausens samling (se s. 45).
ir. = irisk.
isl. = isländsk.
Jakobsen = J. Jakobsen, Shetlandsøernes Stednavne (se s. 48).
lat. = latinsk.
lit. = litauisk.
Lst. k. = Lantmäteristyrelsens generalkarta.
m. = maskulinum.
mht. = medelhögtysk.
mlt. = medellågtysk.
msv. = medelsvensk.
n. = norra.
nht. = nyhögtysk.
nno. = nynorsk.
no. = norsk.
n:o = numero.
nsv. = nysvensk.
Rietz = J. Rietz, Svenskt dialektlexikon.
Ross = H. Ross, Norsk Ordbog.
Rygh, N. E. = Norske Elvenavne samlede av O. Rygh.
—„— N. G. Indl. = Norske Gaardnavne, Forord og Inledning af O. Rygh.
s. = södra.
skg. = skärgård.
skr. = sanskrit.
s:n = socken.
SOÄ = Sverges Ortnamn I (se s. 49).
Svb. = Åbo Domkyrkas svartbok.
Sv. lm. = Svenska landsmål och svenskt folklif, tidskrift utgifven genom J. A. Lundell.
Söderwall = Ordbok öfver Svenska medeltids-språket af K. F. Söderwall.

Digitized by Google

u. = under.
utt. = uttal.
vb. = verb.
Vendell = Ordbok över de östsvenska dialekterna av H. Vendell.

> betecknar övergång till, < utveckling från.

* utsättes framför ordformer, vilka förmodats hava existerat, men ej uppvisats vare sig från litteraturen eller talspråket.

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

NATURNAMN.

Digitized by Google

Digitized by Google

Kap. I.

Älvar, åar, bäckar och forsar.

För bättre översikts skull behandlas dessa socken-vis. Jag börjar i söder:

Sideby.

Sideby å har i det lokala språkbruket ej något annat namn än *ån* (*åän*). Om själva ortnamnet närmare under *by*-namnen.

Globäcken, landskapets gränslinje mot Satakunda, skrives så år 1734 (Mathesius), men uttalas åtminstone i Sideby kyrkoby (enligt min egen iakttagelse) *klō-bäkk*. Då bäcken i fråga ligger invid den finska språkgränsen, kan denna uttalsform mycket väl bero på finsk påverkan. Likaså torde torpnamnet *Kloholm* i Sastmola (Satak.), grannsocken till Sideby, företräda sv. *Gloholm* (jfr *Gloholm* i Evijärvi, mell. Öb.). Från Replot skg. har jag antecknat ett *glåu-bäkksbådan* (*båda* = 'klippa'). I Sverge är ortnamnet *Globäck*, fiskebäck i Kalmar län, uppvisat tidigast från år 1368.[1]) Namnets förra led utgöres av nsv. dial. (Rietz, s. 200) *glo* f. 1) 'mindre hafsbukt med grundt vatten och äfjebotten, bevuxen med säf o. a. sämre gräsślag', 2) 'långgrundt ställe'. Ordet är rätt vanligt i svenska naturnamn: jfr i Sverge *Gäddeglo*, fsv. *Gæddaglo* (Kalmar län), *Glon*, långgrunt vatten

[1]) Sv. Riksarkivets permbref n:o 818.

Digitized by Google

(Norrl.)[1], *Lissglosjön* (Uppl.)[2], i Finland *Aleglo, Bredglo* (Nyl.)[3], *Gloholmen, Glopotten, Gloskär, Gloängen, Glosvik, Bodglo, Breglo, Storglo, Sundglo* (Öb.), i vilka ordet *glo* dock åtm. delvis är neutralt (best. form. sg. *gláuä* t. ex. i Rpl. skg.).

Ordet *glo* är nära besläktat med nsv. dial. *glo(a)* 'glänsa', fsv. *glōa,* isl. *glóa,* ags. *glówan* 'glänsa, glöda'. Betydelseparallelismer erbjuda isl. *gljá* 'grund, stillastående vattensamling' och sv. sjönamnet *Glien* l. *Glin,* vilka höra till vb. isl. *gljá,* nsv. dial. *glia* 'glänsa' (Hellquist a. st.).

Uddbäck viken (jämte *Uddträsk*) nämnes i ett „Delnings Instrument öfver Sideby Bys Skogs Ägor" av år 1768. Jfr *Sydudd* i Sideby (F. de Witt's k.), gårdn. *Udd* (utt. *åddas*) i Mal. samt talrika österb. naturnamn på *-udd* (*-ådd*).

Lappfjärd.

Härkmär å (fi. *Härkämeren joki*) från Ömossa kärr i Sideby utfaller i havet genom Härkmärfjärd (l. -sjö) i Härkmärby. Namnet *Härkmär* återger enligt min mening fsv. **Hærgh-mar* = Stenmar, -fjärd. Jämsides med fsv. *hargher* (*horgher*) m. 'stenkummel, offerställe' (Söderwall, Ordb.) förekom nämligen en *i*-omljudd sidoform *hærgher.* Närmare härom u. namnen på *-mar.*

Svallerbäcken i Härkmär by känner jag blott från en ung bykarta, som jag granskat å orten i fråga. Namnet synes återge en dialektisk uttalsform **svāldär-* och motsvara högsv. *skvaller-.* I Närpesmålet övergår ljudförbindelsen *skw* till *sw*; jfr t. ex. nsv. *skvala,*

[1]) Nordlinder, Sv. landsm. VI.3, s. 16.

[2]) Hellquist, Sjönamn s. 176 f.

[3]) Freudenthal, Finl. natur o. folk h. 8, s. 13, jfr h. 11, ss. 6, 36.

Digitized by Google

skvätta: Nä. *sval, svätt.*[1]) Jag sammanställer namnet med no. älvbeteckningarna *Skvaldra, Skvalderbækken* och *Skvalderforsen,* vilka Rygh, NE. s. 231, för till no. *skvaldra* 'skraale, støje, snakke høit', också 'pladske' (Aasen o. Ross, Ordb.). Till samma betydelsegrupp höra no. ånamnen *Skvalabækken* och *Skvella,* vilka sammanhänga med no. *skvala* 'skvalpe, risle' och *skvella* 'skraale, tale med skarp, hvinende Røst' (Rygh a. st.).

Uttermossa (utt. *åtärmåsa*) **å** l. *Stångskärs å*[2]) kommer från Uttermossa by och utfaller vid Hästöra (fi. Hevoiskorva) i havet. Närmare under namnen på *-mossa.*

Lappfjärds å är uppkallad efter Lappfjärd by; närmare u. namnen på *-fjärd.*

Lappfjärds å mottager från söder:

Lillån (utt. *lillon*) och

Dagsmarks å (fi. *Kärjenjoki* d. ä. *Uddån, jfr *Uddbäck* i Si.); närmare u. *mark*-namnen.

Från norr åter:

Bötom å (fi. *Karijoki* d. ä. *Skär- l. Klippån) från Bötom kyrkoby; se bland bergnamnen. Det finska namnet kan återgå på ett urnordiskt ånamn **Skaria(h)wa* med syftning på de utmed ådalen löpande Bötombergen; i fornnorska användes ordet *sker* n. även om 'bare Klipper, som stikke op af Jordmark', delvis också om 'lave, isolerede Fjeldhøider' (O. Rygh, NG. Indl. s. 75). Jfr norska älvnamnet *Skjerva* (O. Rygh, N. E. s. 220).

Idbäcken (jfr *ībäkkslīdin,* äng invid denna bäck). Till nsv. dial. *ida* f. 'bakvatten, vattenvirvel', fno *iða* f. 'tillbakagående strömning, som skiljer sig från

---

[1]) Freudenthal, Ueber den Närpesdialect s. 99, Hultman, De östsv. dial. § 30.

[2]) Jfr Gyldén, Suomi III1, s. 61.

Digitized by Google

huvudströmmen i ett vattenlopp' eller också till fisknamnet *id*; jfr *Idå*, gamalt namn på Malaks å och s:n. I Österbottens södra domsagas dombok för år 1688, (s. 293) upptages i avskrift från år 1454 en *Idbäcken* benämnd bäck eller ort i Mustasaari, men ovisst var inom denna på den tiden mycket vidsträckta socken.

I sitt övre lopp bär Lappfjärds å namnet

Storån, som genomflyter en numera rent finskspråkig bygd av samma namn (1629 *Stooråå*, 1655 *Storå å*, 1689 *Stor Åbyn* o. s. v.), fi. *Isojoki*. En förgrening av Storån,

Uuron joki, börjar i Uuron lammi träsk i Uuron kylä by av Storå s:n. Bynamnet skrevs år 1750 *Urå* och uttalas nu av den finska befolkningen *ōrā*. Då namnet ej synes vara finskt, kunde man jämföra det med de rikssvenska sjönamnen *Uren*, *Urasjön*, *Ursjön*, i vilkas förled Hellquist, Sjönamn 1: 679 ser det gamla nordiska ordet *ūr* = ags. fht. *ûr* 'uroxe'. Denna tolkning är självfallet dock mycket osäker, hälst uroxar veterligen aldrig förekommit i Österbotten. På sin höjd kunde man tänka sig här ett 'jämförelsenamn', av samma art som de rikssvenska sjönamnen *Bjuren*, *Björn*, *Galten*, *Hjorten*, *Oxen*, *Ulven* o. a. Ett motsvarande fht. *ûro* torde ingå i tyska flod- och ortnamnet *Uraha* samt i ortnamnen *Urbach*, nu Auerbach, och *Urbruoh* (Hellquist a. o. och där cit. lit.). En annan möjlighet är att namnet i fråga innehölle nordiska ordet *ūr* 'duggregn' (jfr uttr. i 'ur och skur'), estsvenska *ūr* vb. imp. 'yra (om snö)', jfr *urby* 'snömoln' i ö. Nyl. och Ål. skg.

Bäcknamn i Lappfjärd och Bötom:

Kornbäck (utt. *kōnbättjin*), g. i Dagsmark by; jfr det finska *Ohriluoma* i Bötom, översättning av det svenska namnet. Detta påminner om sjönamnen *Kornan* och *Kornsjön* i Sverge, vilka enligt Hellquist, Sjönamn 1: 306 innehölle subst. *korn* n. och avsåge

Digitized by Google

säd, växande vid stränderna. Till betydelsen analoga naturnamn äro i Sverge: *Rågsjö* = fsv. *Roghsio*, gårdnamn, och sjönamnen *Hampsjön, Hamptjärn, Hampträsk, Linsjön, Lihtjärn* o. a. (Hellquist, a. st.), i Österbotten *Hampträsk* flerstädes, *Linjärvi-träsk* i Esse.

Korsbäck (utt. *kåssbättjin*) g. i Dagsmark by; jfr *Korsbäck* by i Ko., *Korsån* i Kve. I Norge förekomma *Korselven, Krossaaen* (2 st.), *Krosbæk*, på Island *Krossá* (Rygh, NE. s. 132). Vidkommande betydelseförhållandet hos de norska namnen hänvisar Rygh till no. *krossvid* 'träd vars grenar bilda ett kors'. Namnen i fråga torde antyda, att de så betecknade vattendragen i sin situation ägt ngt korsliknande. Denna föreställning skulle enligt Rygh, NG. Indl. s. 62, ligga till grund även för no. *Korsfjorden, Korssjø, Korsvand* och *Korstjern*. Ordet *kors* är vanligt i österb. ortnamn: jfr ännu *Korsbacken, -bådan, -grunden, -hamnsfjärd, Korsholm, Korsnäs* o. *Korsör*, om vilka närmare u. resp. efterled.

Ribäck, g. i Dagsmark by, 1798 (Hermelins k.) *Riarbäck*. Sistsagda form bekräftas av det svenska uttalet *riarbättjin*. Namnet kan jämföras med norska älvnamnstammen *Re-* (Rebækken, Redalen etc.), som av S. Bugge hos Rygh, NE. s. 330 alternativt förbindes med fsv. *ri* f. (urnord. *rih-*) 'stång' och antas ha betytt 'gränsälv'. Ribäck g. i Dagsmark ligger på gränsen mot Vanhakylä (Gammelby) i Storå-Isojoki s:n. Finska namnformen *Riihiluoma* är en översättning av den svenska. I det svenska *Riarbäck* kan förra leden innehålla gen. sing. av fsv. *ri* f.

Vikbäck, g. i Lappfjärd kyrkoby; ägaren kallas *vīkaren*.

Krokbäck, g. i Lpf., Åback by; ägaren kallas *krōkbäkkaren*.

Björnbäck, g. i Bötom; jfr *Bjørnbækken* i Norge och

Digitized by Google

det motsvarande fty. *Berenbach* samt norska *Bjørnaa* (= fty. *Pernaffa*), varom hos Rygh, NE. s. 18, 315 (jfr Förstemann 2: 228).

Rönnbäck, g. i Bötom; jfr i Norge älvnamnstammen *Raun-*, som innehåller antingen no. *raun* f. 'rönn' eller *raun* n. 'naken fjällgrund' (Rygh, NE. s. 186).

Saaranluoma, g. i Bötom. Namnet synes återge ett sv. **Sarbäck*, något som redan Saxén, Den sv. bosättningens historia s. 217 förmodat. Det här ingående *Sar-* förbinder jag närmast med *Sarå* (fi. *Sarvijoki*), namn på ett litet biflöde till Malaks å och en vid detta belägen by, på längre håll med sjönamnet *Sarfven* i Sverge[1]) samt med fty. flodnamnet *Sar* (*Saraw-*).[2]) Hellquist förbinder sagda sjönamn med svenska fisknamnet *sarv*. Jfr det av Vendell, Ordbok s. 785 från Petalaks (grannsocken till Malaks) anförda *sarv* n. 'fiskyngel'. Formelt förhåller sig *Sār-* i fi. *Saaranluoma* till germ. *sarwa-* (jfr *Sarfven* i Sverge) som t. ex. no. *Naaren*, namn på en smal ö, till isl. *Nǫrfe* 'nattens fader' och förleden i *Nǫrfasund* 'Gibraltarsund' (Noreen, Sv. etymologier s. 23, Aisl. Gr.[3] § 79: 6). Vokallängden i fi. *Saaran-* grundar sig på sv. *Sār-*, med sekundär förlängning av stamvokalen (jfr Noreen, Gesch. d. nord. sprachen[3] § 163 b och c).

Tjöck å med tvenne grenar, den enå från Östermark (Harjunpää by), den andra från Penningträsket i Bötom, utfaller i Kristinestadsviken. Källsjön bär namnet *Teuvanjärvi*. Ånamnet i fråga lånade sitt namn redan tidigt åt nuvarande Tjöck by i Lappfjärd. Av detta bynamn känner jag följande skrivformer: *Tiocko* 1546 (n:o 1927), 1554 (n:o 1968), 1557 (n:o 2016), *Toyko* (läs: *Tyoko*) 1552 (n:o 1952), *Tyocko*

---

[1]) Omnämnt hos Hellquist, Sjönamn s. 403, not 2.
[2]) Se Förstemann 2: 1292.

Digitized by Google

1556 (n:o 1987), *Tiokkoo* 1553 (n:o 1956), 1557 [1]), *Tiocköö* 1552 (n:o 1930), *Tjåck by, Tjåck yterby* 1620 (n:o 4936), *Öfwertiuk, Öfverteuk, Ytertiuk* 1629, *Öfvertiök, Ytertiöök* 1647, *Öffwertiockå, Yttertjocko* 1655, o. s. v. Sammanställda med bynamnets finska form *Tiukka* (att uttala med fallande *iu*-diftong), hänvisa dessa skrivformer på ett fsv. ånamn **Þiukk-ā,* som innehåller adj. fsv. *Þiukker* och fsv. subst. *ā* 'å'. Främre leden betyder enligt Söderwall: 1) 'tjock, vid, som har vidt omfång', 2) 'tjock, trögt flytande' (t. ex. *thiok wädzska*) m. m. En betydelseparallell föreligger i forsnamnet *Tjockfors* (Teerijärvi å, Öb.). Namnet syftar förmodligen på åns resp. forsens vidd (bredd). Med denna betydelse ingår adj. i varje händelse i ortnamnen *Tjockö* utanför Stockholm, *Tjöckö* utanför Tjöck by i Lpf. och *Tjockmohalsen* (utt. *tjökkmohalsin*) i Kve. Uttalsformen *tjökk* är dialektisk och kan jämföras med det hos Söderwall 2 ggr uppvisade msv. *thiøkker.* [2]) I formerna *Tiockoo, Tiocköö* motsvara *-oo* och *-öö* nsv. *-å* resp. *-ö* (jfr ön *Tjöckö*).

Åns i fråga övre lopp bär det finska namnet *Teuvan joki* och ligger inom Teuva (sv. Östermark) nu rent finskspråkiga socken, som är uppkallad efter ån. [3]) Att befolkningen å denna ort från början och ännu för något århundrade sedan varit delvis svensk,

---

[1]) Se Suomi II: 6, 5.

[2]) Se Noreen, Altschwed. Grammatik § 98, anm. 1.

[3]) Den i Diplomatarium suecanum II (n:o 1318) från år 1300 l. 1303 uppvisade formen *Tenka* eller *Tinka* har jag i Fi. Museum, 1903 n:o 4, läst som *Teuka* och identifierat med *Tiukka* = *Tjöck.* Denna förbättrade form är naturligtvis icke fullt tillförlitlig, så mycket mindre som det lat. brev, däri det ingår, är en avskrift, vars original är förkommet (enligt uppgift meddelad å Sv. Riksarkivet). Den riktiga läsningen är sannolikt *Tiuka* och då är formen blott en mindre noggrann återgivning av fi. *Tiukka* (jfr 1629 *Öwertiuk* o. *-teuk* d. ä. *-tjöck*).

Digitized by Google

framgår av ortnamnen och det ännu i bruk varande svenska sockennamnet *Östermark* (jfr sockennamnet *Övermark* och byanamnet *Yttermark* i närmaste grannskap). Orten var, såsom fornfynden visa, bebygd redan i förhistorisk tid. Ej långt från kyrkobyn, å stranden av Komsijärvi sjö, anträffades sommaren 1914 talrika lämningar av en stenåldersboplats, och bland de här och annanstädes i Teuva ådal gjorda fynden finnas föremål karaktäristiska för den s. k. båtyxkulturen, som enligt vad allmänt antages hänvisar på en germansk befolkning. Komsijärvi sjö, som ännu i vår tid genom en bäck är förenad med Teuva å, bär ett ursprungligen svenskt namn. Den vid denna sjö belägna gården *Komsi* hette år 1719 *Gumsala,* men år 1623 och 1738 *Gumse.*[1]) Om sjönamnet är det ursprungliga, har man att direkt utgå från djurnamnet *gumse* och att jämföra på djurnamn bildade rikssvenska sjönamn sådana som *Anden, Bremsen, Galten, Geten, Hjorten, Oxen, Älgen* o. a., om vilka närmare hos Hellquist, Sjönamn 3: 50 ff. Är åter gårdnamnet det ursprungliga, återgår det på ett personnamn *Gumse,* bildat på sagda djurnamn. Ett sådant personnamn är visserligen ouppvist[2]), men för ett sådant talar gårdnamnet *Komsila* i St. Kyro (Öb.), varav följande äldre former bevarats: *Gumsze, Gumse* 1558 (n:o 4589), *Gomsi* 1569 (n:o 4709), *Gūpse* 1554 (n:ris 4552—4), *Gombse* 1565 (n:o 4682), *Gompse* 1619 (n:o 4926), 1620 (n:o 4933), *Lars Gumpse* 1625 (n:o 4954).[3])

[1]) Se Saxén, Den sv. bosättningens historia s. 239, Laurosela, Eteläpohjanmaan murteesta s. 182.

[2]) Det finnes sålunda ej bland de talrika på djurnamn bildade fornsvenska personnamn, som äro sammanställda hos Hellquist i Xenia Lideniana s. 97.

[3]) Se Karsten, Några bidrag till Österbottens uppodlingshistoria, Joukahainen XII, s. 283, Saxén, Den sv. bosättningens hist. s. 239, Laurosela, a. a., s. 181 f.

Digitized by Google

Finska ånamnet *Teuva*, som ej synes kunna förklaras ur finskan, är med all sannolikhet ursprungligen germanskt. Närmare sagt företräder det en äldre, förhistorisk form av det ifrågavarande nysvenska ånamnet *Tjöck å*. Det här ingående adj. fsv. *þiukker*, fvn. *þiokkr* (*þykkr*), ags. *þicce*, fht. *dicki*, *dikki* 'tjock' förutsätter en urgermansk grundform **þekwa-* (: **þikwi̯-*), men härur kan man på intet sätt derivera det finska *Teuva*. Denna form förutsätter närmast ett urfinskt **Teγva*, liksom t. ex. fi. ordet *neula* 'nål' ett urfi. **neγla*, s. k. svagform till fi. (karel. o. s. v.) *niekla* = *neula* (jfr got. *nēþla*), eller fi. *seula* 'sil' ett urfi. **sēγla*, svagform till fi. *siekla* = *seula* (urgerm. **sēðla*), eller fi. *kaura* 'havre' ett urfi. **kaγra*, svagform till fi. (karel.) *kakra* = *kaura*, o. s. v. Men en urfinsk ljudväxling („stufenwechsel") *kv* ~ *γv* är, om man ock på grund av många analoga fi. växlingar ägde rätt att vänta sig en sådan, hittills icke uppvisad, och det till grund för finska *Teuva* liggande urfinska **Teγva* kan således tillsvidare ej förklaras ur en urgermansk orginalform **þekwā*. Men före den germanska ljudskridningen, som i dessa östliga utbygder av det germanska urhemmet ej torde genomförts tidigare än något århundrade före Kristi födelse, har denna germanska namnform lytt **Tegwā* (jfr det iriska *tiug*, och kymriska, korniska *tew* 'tjock' av en grundform **tegu* med g), och i finskt uttal bör denna form genom ljudsubstitution hava lett till den nu gällande finska namnformen *Teuva*. [1])

[1]) Denna tydning av namnet finner man redan i mitt arbete „Germanisch-finnische Lehnwortstudien" (H:fors 1915), s. 174. K. B. Wiklunds i Indogerm. Forsch. XXXVIII, 69 gjorda invändningar häremot kan jag ej finna hållbara. En urfinsk form **Teγva* vore enligt W. knappt tänkbar, emedan man på finsk botten ej hittills åtminstone hade något belägg för konsonantförbindelsen *γv* (eller *kv*). Uttalandet beror till denna del

Digitized by Google

Om denna härledning således är riktig, torde man med hänsyn till ljudskridningens kronologi få antaga, att germaner och finnar allra senast något århundrade före Kr. å denna ort trätt i beröring med varandra. Vid denna tid kan den ifrågavarande flodens mynning icke legat långt från Teuva-Östermark. Tack vare sin finska omklädnad är den dåtida germanska eller rättare sagt förgermanska namnformen ännu i dag bevarad. Sedan dess har emellertid ett betydande landbälte stigit ur havet längs Finlands hela västkust. Den nutida åmynningen ligger i Lappfjärd s:n, Tjöck by och bär en nysvensk namnform. Mellan de bägge ändpunkterna Teuva (**Tegwā*) — Tjöck ligger det fornsvensk-finska namnet *Tiukka* som ett språkligt mellanled. Dock bevisa dessa namnvarianter ej, att den så benämnda ådalen sedan neolitisk tid utan varje avbrott haft en bofast befolkning. Huru länge den från Teuva omtalade stenåldersbosättningen fortvarat, veta vi ej. I förhistorisk tid tjänade älven liksom så många andra vattendrag i det inre av landet huvudsakligen väl

---

på missuppfattning, ty jag har a. st. själv framhållit ungefär detsamma och i stället utgått från ett förgermanskt **Tegvā*, som upptagits i finskan och där, i analogi med de uppvisbara västfinska ljudövergångarna *yr* > *ur* och *yl* < *ul*, givit *Teuva*. Det kan med säkerhet antagas att ett germanskt **Tegvā* i finskt uttal i denna del av landet ej kunnat ge annat resultat än *Teuva*. Härledningen av fi. Pellon *Pekko* ur urnord. **beggwu* (sv. *bjugg*) innebär ingen motsägelse härtill, såsom Wiklund förmenar, ty dels är *g*-ljudet i detta fall långt, dels bortföll det efterföljande *w*-ljudet här tidigt. Att med Wiklund låta namnet *Teuva* framgå ur ett paradigm **Teuka*, gen. sg. *Teuvan* går ej an, så länge ett finskt **Teuka* ej uppvisats i det talade språket vare sig i Öb. eller annanstädes. Det en gång uppvisade *Tenka* av år 1303 (se s. 63 not 3) är otydligt i hskr., kan även läsas *Tinka* och avser utan tvivel det finska talspråkets *Tiukka*. Skrivformen *Öfverteuk* 1629 (1 gg) vid sidan av *Öffwertiuk*, *Ytertiuk* är uppenbar felskrivning.

Digitized by Google

blott som samfärdsled och som fiskevatten. Även sålunda kunde det urgamla namnet hålla sig uppe.

Tjöck å mottager några tillflöden från norr:

Molnån (utt. *månåän*), som nära Guss gård mynnar ut i huvudån. Namnets främre led är sannolikt identisk med subst. *moln* n., synkoperad form av fsv. *molin* n. 'moln', eg. en substantivering av adj. no. *molen*, fsv. (Söderwall) *molin, mulin*, nsv. dial (Öb.) *mulin*, 'mulen, mörk'. Subst. *moln* uttalas i ortsdialekten *mån*. Ordet sammanhänger med got. *milhma* m. 'moln'.[1]) Till betydelsen är *Molnå* analogt med *Svartå, Svartbäck, Svartträsk* o. a. dylika naturnamn. Jfr *Molnträsk* i kap. III.

Det ovannämnda gårdnamnet *Guss* är ursprungligen sannolikt ett å- eller forsnamn; jfr *Gussbäcken* (i lokalt språkbruk blott *bättjin*), som vid Guss gård infaller i Tjöck å. Vid denna gård bildar ån en fors, *Smedsfors* (utt. *smessfåss*). Finnarna kalla gården i fråga *Kussa*, en namnform som kanske återgår på ett fsv. **Guss-ā*, däri förleden torde innehålla ett **Guts-*, gen. sing. av fsv. **gut* 'utflöde' = fht. mht. *guz*, nht. *Guss* 'utgjutning'. Samma ordstam ingår i gotländska ånamnet *Gute-ån* samt i fvnord. *Gaut-* (= fht. *gōz*) *ælfr* 'Göta-älv'; se om dessa namn SOÄ. 2: 162, 13: 115 samt Lindroth i Namn o. bygd 1914, s. 75 ff.

En annan norrifrån kommande förgrening av Tjöckån är

Påskån (utt. *påskåän*), som genomflyter Påskmark by (fi. *Puskamarkku*). Ånamnets i fråga ursprungliga form vore **Buskån* (utt. **båskåän*). Det dialektala svensk-österbottniska uttalet av ordet *buske* är *båska*. Det uddljudande *p*-ljudet i *Påskån* beror på finskt inflytande. I denna å finnas följande forsar:

[1]) Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit (= Fick, Vergleichendes Wörterbuch III, 4. Aufl.), s. 136.

Digitized by Google

Loggärdsforsen (utt. *lōvjälsfåss*),
Kvarnbergen (utt. *kvänbärjen*),
Kasforsen (utt. *kāsfåss*) vid Kas gård,
Krokängsforsen (utt. *krōkēndje*),
Brännängsforsen (utt. *bräniŋgsfåss*),
Gladforsen (utt. *glafåss*). Namnet kan sammanställas med sjönamnen *Gla, Glan, Gladingen, Gladsjö* o. a. i Sverge, vilka innehålla adj. *glaper* 'glänsande, klar' (Hellquist, Sjönamn 1: 174).

Penikfors (utt. *pänikfåss*), av fi. *Pieni joki* 'Lillå'.

Bäcknamn i Övermark (Teuva):

Djupbäck (1693 *Djupbäcken*), g. i Östermark.

Riihiluoma och *Ristiluoma,* gårdnamn i Östermark, kunna vara finska översättningar av sv. *Ribäck* resp. *Korsbäck* (jfr ovan).

Flybäcken vid Kristinestad, redan 1749 (Suomi II: 9, s. 84).

Långfors, g. i Lpf., Kärjenkoski by (år 1805).

Närpes.

Närpes å upprinner i Jurva s:n, där den (av finnarna) kallas *Närvijoki* (1655 *Närfwijocki*). Jag härleder namnet från ett mot ags. *nearu*, fs. *naru* 'trång' svarande nordiskt adj. *narwa* med samma betydelse. Detta är icke uppvisat i självständigt bruk, men har kvarlämnat spår i ortnamn, såsom isl. *Nǫrfasund* 'Gibraltarsund' (= 'Trångsund'), no. *Naaren,* smal ö i Norge, i rikssvenska sjönamn ss. *Naren, Narveten* o. a., i isl. personnamnet *Nǫrr* (< *narwa*) o. s. v.[1]) I fråga om betydelsen hos det så tydda ånamnet hänvisar jag till det österbottniska *Trångå* (Esse) och norska älvnamnstammen *Naum-*

[1]) Noreen, Svenska etymologier s. 23, Altisl. Grammatik[3] §§ 79: 6, 414, Anm. 2. *Hellquist,* Sjönamn 1: 425, 430.

Digitized by Google

av fno. *naumr* 'trång' (Rygh, NE. s. 170). *Närvi-* i fi. *Närvijoki* motsvarar möjligen ack. sing. av ett urnordiskt ånamn **Narwiaʀ*, fsv. **Nærwir*, med det i nordiska vattendragsnamn så vanliga avledningssuffixet *-iaʀ, -ir*, om vilket närmare hos O. Rygh i Sproglig-historiske studier s. 30 ff., No. Elvenavne och Gaardnavne, passim, samt framför allt hos Hellquist, Sjön. 2: 18 f.[1]) De fornsv. sjönamnen på *-ir* äro enligt Helquist ej sällan bildade på adjektiv, såsom i förevarande fall. Ett önamn av samma urnordiska stamform (ack. sing.) synes föreligga i finska *Narvi* (Finska viken). Den nysvenska namnformen *Nervö* uppvisar *i*-omljud. Det ifrågavarande fi. *Närvi* kunde även tänkas uppkommet av en urnordisk ack. sing. **Narwi* genom finsk vokalharmoni; jfr fi. *äiti* 'moder': got. *aiþei* och fi. *äyri* 'öre': urnordiska **auria* (lat. *aureus*). Vid *Närvijoki* ligger en lika benämnd by samt gården *Närvä* (1748 *Närfwa*). Namnet kan återgå på en fornsvensk sammansättning **Nærw-ā* 'Närvå'. Finska ånamnsvarianten *Närvejoki*, med *Närve-* för *Närvi-*, är väl en analogbildning, ty finska substantiv med en nom. sing. på *-i* uppvisa mycket ofta en stam på *-e* i övriga kasus.

I sitt nedre lopp kallas Närvijoki emellertid som sagt *Närpes å* efter den kringliggande socknen. Namnets svenska uttal är *närppis*. Äldre skrivformer (jfr H. S.): *Nærpis* 1331 (Svb. s. 39), *Nerpis* 1348, 1398 (Finl. Medelt. urkund. s. 212, 478), 1403, 1424, o. s. v. (Svb. s. 221, 316, 317), *Nærpis* 1442 (Österrnorrlands domb. 1657—8, fol. 528), *Nerppas* 1479—83 (Stockholms stads tänkeb.), *Nerpis* marck 1492—4 (ibid.), *Nerppis* 1546 (n:o 1927), 1556 (n:o 1987)

---

[1]) Jfr de hos Noreen, Altschwed. Grammatik § 395 anförda fsv. sjönamnen *Lygnir, Mesir, Mælir, Vænir, Økrir*, alla *ia*-stammar.

Digitized by Google

o. s. v. Skrivformerna återge således den nutida svenska uttalsformen. Denna är ett återlån från finskan, där namnet uppträder under formerna *Närpöö, Närppöö, Närpiö, Närppiö.* Den förstnämnda, som enligt Fennia 14, n:o 3, s. 37 nu vore den förhärskande i det finska allmogeuttalet, har sannolikt framgått ur formen *Närpiö* eller egentligen ur den hos Nordlund i „Suomi" 1866, s. 27 nämnda formen *Närviö,* som torde vara en förkortning av fi. *Närvijoki*: jfr fi. *Perniö* < *Pernjoki* (= sv. Bjärnå), *Vuolio* < *Vuolijoki, Mustio* < *Mustjoki* (= Svartå) o. s. v.[1]) Formen *Närpiö* med *p* för *v* är en parallell till det bekanta finska lånordet *arpi* 'ärr' av urnord. **arvi,* fsv. *ar, ær*; jfr även fi. *hipiä* = *hiviä* 'hy' (got. *hiwi* 'utseende') samt fi. *rapia* = *ravia* (*mies*) 'stolt man' av got. *frauja* 'herre', isl. *Freyr,* gudanamn.[2]) Sv. *Närpis* återger således närmast en fsv. gen. sg. **Nærwis* (av nom. sg. **Nærwir*) med ur det finska uttalet lånat *p* för *w.* Finska uttalsformen *Närppiö* är påverkad av det svenska uttalet *närppis.*

Det ifrågavarande ånamnet, fsv. **Nærwir,* fi. *Närvi,* sv. *Närpes* åsyftar ursprungligen sannolikt den i vår tid i påfallande grad långsmala, „trånga" Närpesfjärden, vari den likabenämnda ån utmynnar. Även i Norge sammanhänga älv- och fjordnamnen ofta etymologiskt och uppvisa i sin fornnorska form ej sällan suffixet *-ir* (se ovan cit. lit.). Från Finland (Åbo-trakten) nämner jag särskilt fi. *Paimion joki* = sv. Pemar å, som utfaller i Pemarn eller Pemarfjärden i Pemar socken. Fi. *Paimio* torde i likhet med de nyss nämnda ånamnen *Närviö, Perniö, Mustio* o. a. böra tolkas som förkortning av ett sammansatt

---

[1]) Se Karsten, Namn o. bygd 1914, s. 201 f.

[2]) Se Karsten, Germanisch-finnische Lehnwortstudien, s. 98, 102, 105, 106.

Digitized by Google

ånamn **Paimi-joki*. Främre leden häri återger möjligtvis en urnordisk ack. sing. **Faimia-* av en nordisk namnstam, som torde ingå i rikssv. sjönamnet *Femmen*, varom hos Hellquist, Sjönamn 1: 116, Saxén i SNF I.3: 74. Även ånamnet *Paimio* är förmodligen ett gammalt fjärdnamn = sv. *Pemarn*.[1]) Detta förhåller sig till det urnordiska **Faimi(a)-* liksom t. ex. nsv. *Mälar(e)n* till fsv. *Mælir*; *p*-ljudet i *Pemarn* härstammar från finskan (jfr ovan *Påskå* och *Påskmark* för **Buskå* och **Buskmærk*).

Närpes å mottager följande tillflöden:

Molnå (utt. *mån̄å*), benämning på en gårdgrupp norr om Finnby by, är ursprungligen ett gammalt ånamn, nu *Molnåbäcken* (utt. *mån̄ubättjin*). Den hos Mathesius (1734) mötande namnformen *Mälnån* är väl skriv- eller tryckfel. Om namnets bildning se ovan u. *Målnån* i Lpf.

Karlå (utt. *kālugålan* 'karlågårdarna') är namn på några gårdar belägna vid Finnby ån i Nä. mot Östermark sidan. Namnet skrives år 1734 (Mathesius) *Carlå*. Ån gällde som rå mellan Yttermark och Finnby redan år 1443, i en avskrift av år 1665 i Österb:s södra domsagas dombok, Nerpes fol. 7, där den nämnes *Karleå*. Vid ån i fråga finnes nu en backe kallad *Karlåliden* (utt. *kālulīden*). Namnet innehåller sannolikt appellativet fno. *karl* 1) 'man, mansperson, mots. kvinna', 2) 'gammal man', 3) 'gift man', 4) 'fri, men simpel man, som varken är *þræll* l. *konungr*' (Fritzner[2]), fsv. *karl* m. 1) 'vuxen mansperson, karl, särskilt ålderstigen man', 2) 'fri enskild man, bonde'. Ett urnordiskt lån härav är fi. *karilas* 'utlevad gubbe'. Nära besläktat med ifrågavarande *Karlå* är enligt min mening *Karlö*, namn på en stor

[1]) Så redan Saxén a. o., där formen *Paimio* dock lämnas oförklarad till sin ändelse.

Digitized by Google

ö nära Uleåborg (jfr redan 1543 *Karlöön*, 1546 *Karlööö*). På det nära sambandet mellan nordiska älvnamn, sammansatta med fno. *á* 'å', och skärnamn på fno. *øy* 'ö', vilket är en avledning av ordet *å*, hänvisar Bugge i Arkiv XX, 355. Bägge namngrupperna anser han för urgamla. I *Karlå — Karlö* är förra leden väl liktydig med den i *Karleby* i Österbotten (1539 *Karlaby* socken) och eg. en gen. pl. av ordet *karl*. Jag hänvisar särskilt till namnformen *Karleå* av år 1443 (1665). Analoga rikssvenska namn äro t. ex. fsv. *Karlaby, Þægnaby, Smidhiaby*, nsv. *Bondeby*, om vilka närmare hos Hellquist, Svenska ortnamn på -inge, s. 136, 154 not 1. Här kan erinras om den åländska användningen av ordet *karl* i betydelsen 'bebyggare av en viss ort', t. ex. *Jōmalkārar* = 'Jomala bor' (Vendell, Ordbok s. 422). Mindre sannolikt är att den ursprungliga innebörden av ordet *karl* i *Karlå — Karlö* vore mytisk: jfr sv. *Strömkarlen* = 'Näcken' [1]), *tomte-karl* = 'dvärg' samt de av germ. *karla* lånade ry. *karlъ*, ček. *karle*, lit. *karlà* o. s. v. i samma betydelse. [2]) Lapparnes *Hora-galles* 'tordönets gud' torde motsvara ett nordiskt *Thor-karl*. [3])

Svartbäcken (utt. *svattbättjin*) med *Svartbäck* g. i Finnby. I Jurva by av Laihela s:n fanns år 1738 en gård *Svartbäck*. [4]) Jfr *Svartbäck, Svartbäcke, Svartbäcken*, gård- och bynamn i Sverge, samt *Svartbækken*, bäcknamn i Norge (Rygh, NE. s. 256). Det besläktade *Svartå, Svartån*, å- och gårdnamn i Sverge

---

[1]) Ett på fno. *nykr* 'näck' bildat älvnamn ingår möjligen i no. ortnamnet *Nykreim* (Rygh, NE. s. 176, 328).

[2]) Golther, Handbuch der germ. Mythologie s. 141, Schrader, Reallexicon der idg. sprachen s. 819, 1002.

[3]) I. A. Friis, Lappisk mythologi (Christiania 1871), s. 60. H. Petersen, Om nordboernes gudedyrkelse og gudetro i hedenold (Kjøbenhavn, 1876), s. 123 f.

[4]) Saxén, Den sv. bos. hist. s. 222.

Digitized by Google

(Rosenberg, Geogr.-stat. handlex.), ävensom *Svartaaen* i Norge har en germansk parallell i fty. *Swarzaha* (Förstemann 2: 1420), varav synes framgå, att dessa sammansättningar med *Svart-* kunna vara mycket gamla.

Aspbäcken (utt. *aspbättjin*) med *Aspbäck* g. i Övermark. Jfr i Sverge *Aspälven* (Värml.), *Aspeå* (Västerb. o. Västernorrl.), i Norge älvnamnstammen *Esp-* av trädnamnet *ǫsp* f. 'asp', *espe* n. 'aspträd i koll. bet.' (Rygh, NE. s. 43, 317). Sv. *Aspeå* har en motsvarighet i fty. *Aspaha* (Förstemann 2: 133). Hellquist, Sjönamn, s. 43 f. anför ett svenskt sjönamn *Aspen.*

Bäck och *Rävsbäck* (utt. *rässbättjin*) i Övermark känner jag blott som gårdnamn. I fråga om det senare namnet hänvisar jag till norska älvnamnet *Reva* (fno. *refr* 'räv') hos Rygh, NE. s. 191.

Sidbäck (utt. *sībäkk*) är namn på en gård och by i Pö., vid en bäck som från söder mynnar ut i Närvijoki. Förra led är väl adj. *sid* = fvn. *síðr,* fsv. *sīþer* 'sid, långt nedhängande'; jfr särskilt fsv. (Söderwall) *siit* n. adv. 'djupt, lågt': *et land langt oc wiit thz la mz haffsins sidho siit* (Konung Alexander 8846). Samma ord ingår i *Sideby* (utt. *sībȳ*) i s. Öb. och i *Sidträsket* Nä.

Nordbäck (utt. *nūbäš*), g. i Pö.

Pörtfors (utt. *pöttfåss*), g. å den s. k. *Pörtmossen* i Övermark s:n mot Pörtom sidan. Närmare bland bebyggelsenamnen.

Trettonbäck, odling i Pö.

Levajoki, en från Levälampi träsk kommande mindre å, som i Jurva s:n infaller i Närvijoki (övre delen av Närpes å). Namnet synes närmast bildat på fi. *levä* 1) 'fly, dy', 2) 'alg, sjögräs'. Men detta är ett nordiskt lånord = fno. *slefa* f. 'slemaktig vätska som flyter ur munnen', no. *sleve, sleva* 'drägel', nsv. dial. *slevig* 'sliddrig' (Rietz s. 622), fno. *slý* n. 'slem-

Digitized by Google

ärtade vattenväxter', no. *sli, sly* n. 'slem, slemartade växter i vatten m. m.', nsv. dial. *slī, slȳ* n. = föreg. (Rietz a. st.). Dessa nordiska former förutsätta stammarna **slewa(n), *slewōn, *sliwa,* av vilka den förstnämnda ligger till grund för fi. *levä.*[1]) Enär ånamnet *Ängeslevänjoki* s. o. Uleåborg enligt min mening är ett ursprungligen svenskt namn, innehållande gen. sg. av sv. dial. *ängi* (*-e*) neutr. 'äng' (= fno. *engi* n.) och urnordiskt **slewa* eller en nsv. dial. ordform = no. *sleve,* synes det mig icke osannolikt, att fi. *Levajoki* återgår på ett fornsvenskt ånamn **Slev-ā.* Namnet är då en parallell till ånamnet *Slyån* i Härjedalen. Från Norge meddelar Rygh, NE. s. 233 f. de hithörande älvnamnen *Sliubækken* och *Slydalen.* Man jämföre även *Slysjön* i Jämtland samt ängsnamnet *Levä-niitty* i Öb. (St.Ky.); å sistnämnda ort har man gjort märkliga fornfynd från äldre järnåldern.

Bäck i Nä., Rangsby:

Abborströmmen (utt. *abboströmin*).

Bäckar i Nä., Kalaks by:

Edsbäcken (utt. *äisbättjin*).

Hälsingbäcken (utt. *häsingbättjin*). Förra leden är en ing-avledning till ordet *hals* i bet. 'förträngning av ett vattendrag'; jfr forsnamnet *Helsingkoski* 'Hälsingforsen' i Ijo älv (n. Öb.), stadnamnet *Hälsingfors* i s. Finl. samt rikssv. sjönamnet *Hälsingen,* varom se Hellquist, Sjönamn 1: 375 och SOÄ 8: 293.

Vadet (utt. *vädä*) och *Vadbro* (utt. *vābro*). Jfr älvnamnstammen *Vad-* i *Vadbäck* och *Vetil å* nedan.

Elpe (utt. *älpe*), 1805 *Älpe,* g. i Nä., Pielaks by vid en Västerbäcken benämnd mindre å, som utfaller i Pielaks vik. Den hemmansnummer, vartill gården i fråga nu hör, bär namnet *Ellfolk,* vilket tydligen återgår på ett äldre *Elpfolk* av än äldre **Älptfolk,*

[1]) E. A. Ekman (Tunkelo) i Finn.-ugr. Forschungen I, 183 f.

Digitized by Google

däri *t* mellan ett *p*- och *f*-ljud försvunnit i uttalet. Förleden *Älpt-* är enligt min mening identisk med fvn. *ælptr* 'svan' (= fvn. *alpt, ǫlpt* f.) av en urnordisk grundform **albit* = mht. *elbiz*, ags. *ælbitu* ds. Samma ordstam ingår i sjönamnet *Älten* (*Elten*) i Sverge, även skrivet *Älften, Elften* (se Noreen, Namn o. bygd 1913, s. 5 ff., Karsten ibid., s. 118 ff.), samt i norska älvnamnstammen *Elft-*, varom se Rygh, NE. s. 40.

Korsnäs.

Harrström (utt. *harrström*) å från Hinjärvi (eg. Hiidenjärvi) sjö utfaller vid Harrström by i havet. Den bildar vid utlopet ett starkt strömdrag. Namnet skrives 1492—4 (Stockholms stads jordebok I s. 253 o. St:holms stads tänkebok, H. S.) *Harffuaström*, 1546 (n:o 1927), 1552 (n:o 1952) *Harfström*, 1556 (n:o 1987) o. s. v. *Harffström*. Då Harrströmborna i våra dagar kallas *harvungar*, bevisar detta namn liksom ovannämnda äldre skrivformer att förra leden i Harrström ursprungligen haft formen *Harv*. Häri återfinner jag redskapsnamnet nsv. *harv* = fsv. *harf* f., no. *horf* f., ä. da. *harv* (jfr fno. *harfr* öknamn). Avledda härav äro fsv. och nsv. dial. (Finl.) *harva* f, 'harv', nsv. dial. *härva* f. 'harv' (Vendell, Ordb. s. v.). ä. nsv. *härf* 'räfsa', *åker-härv* 'harv', fsv. *an-hærvi* 'något slags skörderedskap', isl. *hervi* n. 'harv', om vilka närmare hos Tamm, Etym. sv. ordb. s. 289. Under förutsättning av denna tolknings riktighet är *Harvström* ett jämförelsenamn, analogt med t. ex. *Knivsund* i Krb. (Öb.), *Kniffue tresk* från 1500-talet (nu *Knivsjön*) i Ångermanland [1]), *Knifsjön* (Bleking), *Knifvatjärn* (Västergötl.), *Käxen* och *Käxlan*, sjöar i Östergötl. (av sv. dial. *tiäksa* 'tväryxa', resp. *tjäksla*

[1]) Nordlander, Norrländska saml. I, s. 27.

Digitized by Google

f. 'krokbladig tväryxa'), *Yxsjön, Yxesjön, Yxgölen, Yxtjärn* och sjönamnet *Billingen* (jfr sv. *plogbill*) i Sverge.[1]) Till denna namngrupp hör sannolikt även *Yxførsen* i Mal. (Öb.). Finnarna kalla Harrström å *Harrijoki.* Denna namnform har utgått från det nysvenska uttalet. Äldsta skrivformen *Harffuaström* häntyder kanske på ett tillgrundliggande osammansatt ånamn fsv. **Harfe* svm. (gen. sg. **Harfa*). Namnets senare sammansättningsled *ström* är rätt vanlig i sammansatta vattendragsnamn: jfr i Öb. *Abborströmmen* (se s. 74 ovan), *Krokström* Rpl., *Lakaström* Vö. skg., *Lillströmsvattnet* Rpl., *Mörtströmsträsk* So., *Strömmen* (utt. *strömin*), *Svartströmmen* (utt. *svartströmin*), *Uddströmmen* (utt. *åddströmin*), ställen med strömt vatten i Va. skg., *Yttre* och *Övre Strömmen* (utt. *ȳtran* o. *övran strömin*) i Vö. skg. (vid Mustun skär), *Öström,* g. i Si. Jfr även *Ström,* gg. i Kve., Mal. o. flerst., *Strömby* l. *Strömmen* i Ped., *Strömsnäs,* g. i Si., by i Ped., *Strömsör,* g. invid Va., o. s. v. *Rauma* å i Lochteå innehåller fi. *rauma* 'ström' av urnord. **strauma.*

Korsbäck (utt. *kåssbättjin*), namn på en by och gård vid en i Häppelfjärden infallande bäck. Jfr *Korsbäck* i Lpf.

Bjurbäck (utt. *bjūrbättjin*), g. i Harrström by vid en bäck, som infaller i Taklaks träsk och upprinner i Pet., å ett ställe benämnd *Bjurnäs* (utt. *bjūros*). Främre namnleden är djurnamnet fsv. *biur* m. = fvn. *bjórr* 'bäver'. Ett motsvarande bäcknamn, *Bjurbäcken,* anföres av Nordlinder i Sv. landsm. VI. 3: 15 från Lule (Sverge). Man jämföre även fsv. gårdnamnet *Biwrssbæk* (1447) i Västergötl. samt svenska sjönamnen *Bjuren, Bjursjön, Bjurtjärn, Bjurvattnet* etc., om vilka närmare hos Hellquist, Sjönamn 1: 52.

[1]) Hellquist, Sjönamn 3: 70.

Digitized by Google

Från Norge (fl. olika orter) anför Rygh, NE. s. 16, 315 älvnamnet *Bjora*. Ett fty. älvnamn *Bibaraha*, nu *Biberach* = 'Bjurå', ett av de allmännaste i Tyskland, finner man nämnt hos Förstemann 2: 214. — Från Österbotten har jag vidare antecknat detta ord i sammans. *Bjurhusbäcken* (Or.) och *Bjurträsk* (Kve. Mst. Lpf.). I sin urnordiska form **beura-* (av **bewura-* av **bebura-*, jfr ty. *Biber*) kan ordet föreligga i *Peura järvi* (= *Bjursjö) och *Peura neva* (= *Bjurmosse) i Bötom. Ovan meddelade vattendragsnamn med *Bjur-* göra detta antagande i någon mån sannolikt; jfr dock å andra sidan fi. *peura* 'vildren, hjort, hind'! Gårdnamnen *Peura* i Östermark och *Peurala* i Jurva kunna innehålla en urnordisk form av fsv. personnamnet **Biur* (Lundgren, Sv. Lm. X.6, s. 26; jfr mht. tillnamnet *Biber* hos Socin, Mhd. Namenbuch s. 409). Från Öb. nämnas *Örijan Peura* 1548 i Ilmola, *Anders Biur* 1548 i Över Mal. och *Anders Biurson* 1548 i Ytter Mal.

Träskböle å, uppkallad efter Träskböle by i Ko., utfaller vid Töiby i havet; närmare bland *böle*-namnen.

Petalaks.

Petalaks å, som lånat sitt namn av det finska sockennamnet, mottager från Nyby, den yngsta byn i socknen, en gren, benämnd *Nyby å* eller blott *ᵘåän* d. ä. *ån*.

By- (el. gård)namnet *Ågren* (utt. *ᵘågräinan* d. ä. ågrenarna) i Pet.-Pö., vilket torde hänsyfta på de „grenar“ av Nyby å, vid vilken den så benämnda byn ligger, kan jämföras med no. älvnamnet *Grein*, vilket Rygh, NE. s. 77 sammanställer med fno. *grein* f. 'förgrening av en älv' (se NG. Indl. s. 29). Till betydelsen är det analogt med no. älvnamnet *Kvisla*,

Digitized by Google

Aakvisla (no. *kvísl* f.) 'gren, arm av älv' (Rygh, NG. Indl. s. 62, NE. s. 1, 136, 324). Från Sverge må nämnas sjönamnen *Enegren* och *Åmgren*, i vilka *gren* ingår med analog betydelse (Hellquist, Sjön. 1: 109), från Österbotten *Vörgräins*, namn på en gård i Rökiö by av Vö. vid en liten gren av Vörå å.

Malaks.

Malaks å uppkommer genom förening av flere smärre floder. Följande bära svenska namn;

Heligån (utt. *häljåå*) kallas den inom Mal. fallande delen av Madesjoki å, vars källor ligga i Laihela. Ånamnet skrives 1734 (Mathesius) *Heligån*; i medlet av 1750-talet nämnes bland Kummarla bys i Laihela ägor *Helgeåmarken*, varmed tydligen avses skogen vid Helgeåns (Heligåns) källor. *Helgebacke* (utt. *häljubakka*), namn på en höjd vid denna å (vilket jag känner blott från en nyare bykarta), återger sannolikt ett urspr. *Helgå-backe.*[1]) Ånamnet i fråga innehåller bestämd form av adj. *helig* och syftar sannolikt på någon hednisk offerplats, som legat i närheten av ån. Ett direkt stöd för denna tolkning finner jag i gårdnamnet *Vias* och bynamnet *Vias gränd* (utt. *vīas grēnd*) i Övermalaks, där Helgeån faller in i huvudådern. Namnet *Vias* skulle enligt Aspelin, Suomi II: 6, s. 138 anträffas redan i 1500-talets urkunder. I mina egna jordeboksanteckningar förekommer det tidigast från år 1549, i förbindelsen *Benctt wian*, däri senare delen tydligen avser ett förfinskat *Viianen*, använt som tillnamn. Detta har enligt min mening bildats av gen. pl. *vīa* av fsv. *vī* (= *vē*, *vœ*) 'heligt ställe', vilket är rätt vanligt i skandinaviska ortnamn. I Norge förekommer det på

[1]) Jfr *Helgåbro* (utt. *häljubrō*), ett par km ö. o. Paksal by.

Digitized by Google

vissa ställen osammansatt i gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 85). Från Sverge anför H. Hildebrand i Sverges medeltid III, s. 8 icke mindre än 20 ortnamn *Vi*, 9 ortnamn *Via*[1]) samt 2 *Vä*-namn. Gårdnamnet *Viianen* förekommer vidare i Vemo och Töfsala i Eg. Finl. samt i Laihela (Öb.). Att 1500-talets *Wian(en)* i Mal. kan återgå på en svensk namnform, framgår av *Viiala* i Vemo, som år 1477 skrevs *Wias*, och av *Viiainen* i Töfsala, som 1541 skrevs *Wiasby*. Samma svenska ordform *vīa* föreligger väl även i *Viiala(by)* i Koskis (s. Finl.) 1410 (Sv. Dipl. II), *Viiala* i Nådendal, Lempäälä, Valkeala och Messuby (Messukylä). En motsvarande gen. sing. torde bevaras i *Visborg* i Nyl. (Pojo) och *Visas* i Öb. (Mustasaari), jfr *Visby* på Gotland.[2]) Den av Saxén, Den sv. bosättn. hist. s. 104 uttalade meningen, att stammen *vīa* i *Viianen*, *Viiala* skulle utgått från något skandinaviskt personnamn på *Vē-*, *Vī-* (fno. *Vébiǫrn*, *Vébrandr*, *Véleifr*, *Vémundr* etc.) synes mig mycket osannolik och kan i ingen händelse bevisas. Personnamn av ifrågavarande art voro åtminstone å östnordiskt område mycket sällsynta, att döma av namnsammanställningarna hos Nielsen, Olddanske personnavne och Lundgren-Brate, (Svenska) Personnamn från medeltiden. Från Finlands medeltid känner jag blott ett hithörande namn: främre leden i *Vimundböle* Nyland (Freudenthal, Nyl. mans- och kvinnonamn s. 55). Det av Saxén åberopade nyländska tillnamnet *Vie* från år 1407 (*Iop Vie* nämndeman i Helsinge) förutsätter alls icke ett ursprungligt personnamn *Vi*. Enligt min mening kan detta *Vie* mycket väl vara en yngre form av samma gen.

[1]) Bland dessa 29 ortnamn ingå dock sannolikt namn på fsv *vidher* 'träd'.

[2]) Närmare i mitt arb. Germanisch-finnische Lehnwortst. s. 51.

Digitized by Google

pl. *vīa*, som i ortnamnet *Vias* försetts med ett nytt förtydligande genetivmärke. Redan under den tidigare medeltiden anträffas svenska ortnamn icke sällan använda som tillnamn. Exempel härpå finnas sammanställda redan hos Lundgren i hans (1886 utg.) avhandling „Om fornsvenska personnamn på *-ing* och *-ung*", s. 14 (*Arvidus Ludingstadh, Jacobus Brelingœryth* etc.), och talrika andra meddelas av Läffler i hans behandling av „Den gottländska Taksteinarsägnen" (Sv. Lm. XIX.2, s. 15, 29, jfr XIX.6, s. 59). Då den förhistoriska arkeologien synes ådagalagt, att icke blott Eg. Finland och Satakunda utan också Tavastland och Österbotten vid sidan av en finsk befolkning ägt en annan av germansk härkomst, vore det förvånande om icke ortnamnen i dessa gamla germanbygder bevarade något minne av deras urbefolknings hedna gudatro. Ett språkligt vittnesbörd om heden forngermansk offerkult i Finland bär, enligt min tanke, finska ordgruppen *luote* 'trollsång, vishetsrunor', pl. *luotteet* 'troll- eller kraftord', fi. *luottehikas* 'magisk, vidskeplig' och vb. *luotattaa* 'brumma, morra' [1]), vilka Ekman (Tunkelo) i Finn.-ugr. Forschungen I, 186 f. påtagligen med rätta återför på ett skandinaviskt grundord: isl. *blóta*, fsv. *blōta* 'offra' (= got. *blōtan*) 'dyrka, tillbedja', ags. *blōtan*, fht. *bluozan* 'offra'. Finska subst. *luote* kan dock icke, såsom Tunkelo förmodar, med fvn. *blót* n. återföras på en urnordisk *a*-stam **blōta-*, utan företräder en urnordisk *es*-stam **blōtes*, varav även

[1]) Denna betydelse sammanhänger nära med bet. 'sång' och 'sjunga' hos motsvarande lapska ordgrupp och syftar förmodligen på det gamla bruket att framföra offerbönen som recitativ eller under sång. Såväl bland de gamla germanerna som bland finsk-ugriska folk var det dessutom vanligt att vid offermåltiden behedra de avlidna ävensom gudarna medels offersånger (se hos Ekman, nedan a. st.).

Digitized by Google

ags. denominativa vb. *bletsian* (**blōtisōn*) 'välsigna' och lånorden fvn. *bleza*, fsv. *blädsa*.[1]) Då dessa finska lånord icke anträffas i de finska östersjöspråken (men väl i lapskan), ha de med stor sannolikhet upptagits i Finland. Men om så förhåller sig, är det mycket sannolikt, att ifrågavarande finländska ortnamn på *vīa-* avse hedniska offerplatser.

Min ovan givna tolkning av bynamnet *Vias* i Mal. bekräftas indirekt genom folktraditionen. Enligt Kaskö tidnings julnummer för år 1918 skulle folket i Sydösterbotten fordom i juletid från avlägsna trakter, ända från Sideby, plägat resa upp till Vias gränd i Malaks, där man haft en offerplats ägnad ljusets och solens gud Balder. Alla resandes facklor antändes här. Bålverket var stort och den väldiga eldflamman skulle lyst 10-tals mil omkring.

Heligån genomrinner marker, vilka bl. a. tillhöra *Helenelund* hemman i Övermalaks by. Gårdnamnets lokala uttal är *hällnelúnd*. Av namnen på tvenne här befintliga ägor, *Helene mossen* (utt. *hällnemåsa*) och *Helene ängen* (utt. *hällneēnje*) framgår att den gemensamma förleden representerar ett äldre ortnamn. Vid tolkningen av skrivformen *Helene* lämna urkunderna ingen ledning. I äldre jordeböcker (t. ex. den av år 1805) skrives namnet lika. I ägonamnet *Helene mossen* ingick det redan år 1607 enligt en lagmansdom av detta år, omnämnd i Klingius' Malaksbeskrivning, där namnet återgives med „*Hælene mosan*“ (vilken mosse Solv-, Malaks- och Rimalborna skulle „niutha, så wida de aff ålder der haft hafwa, bodor med fäägång och annat“). Sammansättning med kvinnonamnet *Helena*, vilket jag icke anträffat i landskapets äldre jordeböcker och som i vår tid

[1]) Karsten, Germ.-finn. Lehnwortst. s. 102.

Digitized by Google

användes blott under formen *Lena*, synes mig alldeles utesluten. Enligt min mening döljer sig i detta *Hällne-* ett ägonamn, sammansatt med ett fornsvenskt senare led = fno. *vin* f., gen. sg. *vinjar*, 'äng, betesmark' (= got. *winja*, fht. ags. *wine*). Frånsett några sammansättningar var ordet kommet ur bruk redan i fno. Men det kvarlever i ett stort antal ortnamn; jfr fno. *Vinjar* (pl.) och *Vinjarskáli*, *Vinjarvalr*, nyno. *Vœnna*, *Vinnan* etc. Som senare membrum i sammansatta ortnamn är det synnerligen vanligt. Från fno. nämner jag exempelvis *Bjǫrgvin*, det nutida *Bergen* (eg. gammalt gårdnamn). Av no. gårdnamn, bildade med mera utbredda kompositionsled, äro de från *vin* härstammande enligt Rygh (NG. Indl. s. 85 ff.) säkert de äldsta.[1]) Då intet spår av dem finnas på Island eller i de norska kolonierna från vikingatiden, ehuru antalet sådana i Norge (enl. s. förf.) når upp till icke färre än c:a 1,000[2]), synes Rygh hava rätt i sitt antagande, att man redan före vikingatidens början upphört att bilda namn med *vin*. I de no. ortnamnen har *-vin* som senare sammansättningsled redan i den senare medeltidens skriftform för det mesta förlorat *v*-ljudet. Från och med 13. årh. finner man dessa namn oftast utgående på *-ini* (eg. väl en nybildad dativform). Även i uttalet bevaras *v*-et blott undantagsvis: i ändelsen växlar oftast *en*, *in* med *e*, *i*, *a*. — Även från Sverge känner man *vin*-namn: jfr i Helsingland *Långvind*

---

[1]) Så även M. Olsen, Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne s. 92 ff., där namngruppen av språkliga och kulturhistoriska skäl emellertid ej anses gå längre ned än till århundradena närmast före Kr. föd.

[2]) Även på Shetlandsöarna förekomma många *vin*-namn, vilka alla beteckna (eller betecknat) betesmarker (Jakobsen, s. 164 ff.).

Digitized by Google

(1535 *Lang Vinne* 'den långa ängen') och bynamnet *Ellene* (1540 (i) *Elne* = ? no. *Elfvin* fr. 1200-t., Rygh, NG. 2, s. 121), i Medelpad *Björkom* = (i) *Biærkœnne, Biörkenne* 1409 av ? *Björk-vin* (Nordlander, Norrl. saml. s. 236). Det nu ifrågavarande *Helene-* i Mal. skulle enligt denna tolkning utgått från **Helg-vini* (dat.) l. *Helg-vinjar* (gen. sg.) med avnött ändelse. Det förutsätter närmast ett mellanstadium **Häljne*, vari *j* i uttalet lätt kunde försvinna; jag hänvisar i detta avseende till det av mig själv iakttagna uttalet *hällåä* (jämte vanligare *häljåä*) av ånamnet *Helgån* i Mal.; jfr vidare ortnamnet *Hällsjö* i Medelpad, vilket 1549 skrives *Heliesziö* och möjligen innehåller adj. *helig* (Nordlander, a. a. s. 235). Vidkommande behandlingen av senare leden i *Hällne-* (< *Helg-vin-*) jämför jag närmast ägonamnet *Vrängene-mossan* i sö. delen av Vörå (lantm:styr. k.), vilket uttalas *vränjinemåsan* och i sitt förra membrum möjligen innehåller ett gammalt ängnamn **Vrangvin* (: fsv. *vranger* 'böjd, krokig, vrång'); jfr no. fjordnamnet *Vrengen* och älvnamnet *Vreng-* (Rygh, Sprogl.-hist. stud. s. 67, NE. s. 300). Om min föreslagna tydning av *Helene-* i Mal. är riktig, är namnet en parallell till no. *Helgin*, i fall detta med Rygh, NG. Indl. s. 87, får uppfattas som urspr. **Helg-vin-* och sammanställas med gamla *vin*-namn såsom *Óðinsyn, Frøysin, Gudin*, vilka torde hänvisa på heden gudadyrkan.

Från Finland känner jag ett motsvarande älvnamn, *Helgå* (= fi. *Pyhäjoki* d.ä. Heligå), från Bjärnå (sö. Finl.); härav *Helgå by* å samma ort. Svartboken nämner år 1398 en viss *Nils Persson af Helgo* (*Helga*) ävensom år 1441 *Helgha aa* kungsgård i Bjärnå. Älvnamnet *Pyhäjoki* („Heligå") i norra Öb. har antagligen bildats på finsk språkbotten, dock måhända efter svenskt mönster. I Norge förekommer enligt Rygh, NE. s. 98, älvnamnstammen *Helg-* (av *heilagr*)

Digitized by Google

i icke färre än fem särskilda älvnamn.[1]) Rygh anser namnet häntyda på ett eller annat förhållande, vari dessa älvar blivit satta till gudarna eller deras dyrkan. Han jämför *Helsjø*, urspr. *Helgisjór*, namn på insjöar flerstädes i Norge. Från Sverge kan den i Skåne utfallande *Hälgeån* (med en källsjö *Hälgesjön*) nämnas; härom närmare hos Hellquist, Sjönamn 1: (29 och) 251. En hithörande sammansättning är kanske också *Helgefors åån* 1571 i Ångermanl. (Nordlander, Norrl. saml. s. 11). Denna namngivning grundar sig därpå, att vissa vattendrag — källor, sjöar och åar — av de gamla nordborna, liksom även av andra forngermanska stammar (jfr fty. *Heilig-, Heilagbrunno* hos Förstemann 2: 636), ansetts heliga.[2])

Vad särskilt Malaks-namnen *Vias* och *Hel(e)ne*- vidkommer, bör det ännu anmärkas, att Vias- och Hällnemossar ligga jämsides, bägge i Övermalaks by, där man gjort rika gravfynd från perioden 500—700 e. Kr. Fynden tillhöra en germansk kulturkrets.

Finnån (utt. *finnåä*) är en fortsättning av den från Jurva kommande Sarvijoki. Innehåller sannolikt folknamnet *finne* liksom *Lappå å* folknamnet *lapp*; jfr *Finnsjö*, sjö och gård i Kortesjärvi (Öb.).

Långån (utt. *lāŋgåä*) börjar i Jurva, där den går under namn av *Murtoisjoki*. I Norge jämföre man älvnamnen *Langaaen, Lange døla, Langraaken,*

---

[1]) I detta sammanhang erinrar jag om no. önamnet *Helgøy*. Enligt Rygh NG. Indl. s. 88 vore det alltför vanligt för att överallt kunna förklaras av någotdera av personnamnen *Helgi* eller *Helga*. I månget fall borde det översättas: „den heliga ön". Växlingen mellan *-ö* och *-å* i *Helgö* : *Helgå* är en parallell till den i *Karlö* : *Karlå* föreliggande, varom under art. *Karlå* ovan.

[2]) Se Montelius, Lifvet i Sverige under hednatiden, 3 uppl. (Stockh. 1905), s. 147 f., Mogk, Germanische mythologie, 2 aufl. s. 156.

Digitized by Google

Langvella, i Sverge *Långå, Långån*, i Danmark *Langaa*, i Tyskland (fty.) *Langenaha* (Förstemann 2: 966); se Rygh, NE. s. 139, 324.

Sarån (utt. *sarå̄ǟ*) börjar i Pö., rinner genom Riträsk sjö och utfaller under namn av Ribäck i Malaks å. Jfr *Saaranluoma* = **Sårbäck* i Bötom (ovan).

Lillån (utt. *lillå̄ǟ*) upprinner i Unijärvi (Unjärv) sjö och kallas under senare delen av sitt lopp *Långmarks å* (*lāŋgmarks å̄ǟ*); jfr *Lillå* i Lappfjärd.

Namn på bäckar:

Ribäcken (*rībättji*) nämndes ovan som en del av *Sarå*. Namnet skrives 1734 *Ridbäcken*. Jfr *Ritabäcks backen* och *Ritaneva* ('Rita-mossen') på 1740-talet i Laih., däri det förfinskade *Rita-* kan motsvara *Rid-* i Malaks-namnet och innehålla samma älvnamnstam *Rid-* som hos O. Rygh, NE. s. 191 påvisats från Norge och av S. Bugge alternativt förmodas vara avlett av vb. *rida* 'være i gyngende, vuggende Bevægelse, ride').

Majorsbäcken (utt. *májossbättji*); jfr *Majorsträsk* och *Majors*, gårdnamn i Yttermalaks. Till nsv. *major* av nht. *major* = holl. *majoor*, eng. *major*; eg. ett adj. (lat. *major* 'större'), använt vid militära rangbeteckningar för att ange en högre grad. I denna användning torde ordet bragts till Norden genom 30-åriga kriget (Falk-Torp, Et. ordb. 493).

Korslåmmbäcken (utt. *kåsslåmmbättji*), namn på en förgrening av Långån, är till sin förra del tvetydigt. Det är möjligen identiskt med *Korsbäck* i Ko. o. Lpf., vari senare leden i finskan återgivits med *luoma*, vilket sedan återupptagits av svenskarna.

Namn på forsar:

Yxforssen (utt. *uksfåssi*), med varianten *Yxpilfors* (enligt Aspelin, Suomi II: 6, s. 139). Ordet yxa heter i Mal. *uks* (s. Vendell, Ordb. 1083).

Digitized by Google

Långforsen (utt. *lāŋgfåssi*).

Tomtfors (Suomi II: 6, s. 137); jfr *Tåktå träsk* i Nvt., vari den finska förleden torde återgå på fsv. *topt, toft* = *tomt.* Från Sverge anför Hellquist, Sjönamn 1: 350 det hithörande sjönamnet *Toften.* Jfr även det av Rygh, NE. s. 272 meddelade no. älvnamnet *Tofte* (med ?).

Laihela.

Laihian joki, sv. *Laihela å* är uppkallad efter Laihia (sv. Laihela) s:n. Som bynamn framträder namnet redan under 1500-talet: 1543, 1544 (n:ris 4531—2) *Laijall,* 1546 (n:o 4534) *Laijhija, Laiheal, Laihial,* 1547 (n:o 4534 a) *Laihija,* 1548 (n:o 4534 b, c) *Laijalla,* 1549, 1550 (n:o 4537 o. 4541) *Laijall,* 1551 (n:o 4542) *Layalla* o. s. v. Den nutida finska namnformen *Laihia,* uppvisad redan 1546 och 1547, synes vara den ursprungliga. Svenska namnformen *Laihela* återgår antingen på en finsk adessiv *Laihialla,* en av de allra vanligaste finska lokalkasus — jfr de ovan anförda skrivformerna från 1500-talet, särskilt den av år 1548 —, eller också på ett finskt *Laihiala,* utbildat med det så vanliga finska lokalsuffixet *-la.* Att å- och ortnamnet *Laihia* är urgammalt framgår redan av dess från såväl finsk som svensk synpunkt etymologiskt dunkla form. Med finska adj. *laiha* 'mager', även om jordmån, kan det svårligen förbindas, ty Laihela hör nu åtminstone till de bördigaste trakterna av Sydösterbotten, och även formellt sett vore sambandet mellan adj. *laiha* och ortnamnet i fråga oklart. Då Laihela s:n emellertid äger en forntid mer lysande än de flesta i Österbotten — den räknar mer än 500 stenkummel från brons- och järnåldern —[1]) och dess förhistoriska kolonisation av

[1]) A. Hackman, Die ältere Eisenzeit in Finland I, 299, anm. 1.

Digitized by Google

både fornfynd och ortnamn att döma i äldre och äldsta tid i övervägande grad varit germansk [1]), kan även själva ortnamnet mycket väl tänkas vara germanskt. Som så många andra nu bebyggda orter å den österbottniska kuststräckan är Laihela s:n till stor del gammal havsbotten. Detta bevisar redan arkeologien: från Laihela känner man blott ett tiotal stenåldersföremål, medan deras antal i Ilmola stiger till 86, i Lappå till 133 (jfr ovan s. 15). Bygden från Laihela till Vasa är ett lågland, som synbarligen legat under vatten, och även sägnen vet förtälja, att havet engång svallat mot Prinkinmäki backe („Brinkbacken") i Laihela å Vasavägen. [2]) Om havets närhet erinrar bl. a. det i tre särskilda Laihela-byar uppträdande gårdnamnet *Vik*. Dessa gårdar ligga vid nutida utvidgningar av ån, vilka den finsktalande ortsbefolkningen benämner *lahti*, d. ä. 'vik', eller *joenlahti*, d. ä. 'åvik'. Laihela viken gick engång ända upp till Tervajoki by i Lillkyro. Tervajoki å, som givit namn åt byn, genomrinner Tervaneva mosse, och en del av denna kallas ännu i dag *Ankkurilahti*, d. ä. 'Ankarviken', som således bevarar ett bleknat minne av den forna sjöfarten å dessa skärgårdsvatten. [3])

Till denna havsarm hörde utan tvivel även landområdet för nuvarande Savilahti (1500-talets Savilax) by i det närbelägna Lillkyro. Namnet betyder 'Lervik' och innehåller enligt min mening en antydan om *Laihia*-namnets språkliga ursprung. Detta namn härrör med all säkerhet från de avlägsna tider, då den s. k. Vikbyfladan, vari Laihela å nu utmynnar,

[1]) Jfr redan Karsten, Några bidrag till Österbottens uppodlingshistoria, Joukahainen XII, 273 ff., och Saxén, Den sv. bosättningens hist. I, 223 ff.

[2]) J. R. Aspelin, Suomi II: 9, s. 110.

[3]) J. R. Aspelin, Suomen Museo 1899, s. 57 ff.

Digitized by Google

sträckte sig långt in i Laihela s:n, och det avser från början sannolikt just denna fjärd eller vik. I den efter denna vik benämnda byn Vikby finnes, anmärkningsvärt nog, ännu i dag som är en äga, bärande namnet *Lerorna,* och i Laihela ådal är jordmånen, såsom även framgår av kartbladet N:o 4 i Geografiska Sällskapets Atlas av år 1910, överhuvudtaget starkt lerblandad. Nämnas må även att i det närbelägna Sundom, en by i Solv s:n, finnes en gård med namnet *Lervik.* Under sådana omständigheter är det kanske ingen tillfällighet, att det ifrågavarande finska ortnamnet *Laihia* regelrätt låter återföra sig på en urnordisk ordstam **Laizia,* en *ia*-avledning till fvn. *leir* n. 'lera', *leira* f. 'lerig strand', fsv. *lēr* n., nsv. *lera,* dial. Finl. *läiro* 'lerslätt', en ordgrupp som enligt vad på goda grunder kunnat antagas förutsätter en germansk ordstam **laiz* (Falk-Torp, Norsk Ordbog s. v., Fick-Torp, Wortschatz der germanischen Spracheinheit s. 365). Ljudmotsvarigheten finskt *h* ~ urnordiskt *z* är regelbunden.[1]) På urnordiska ordstammen **Laizia* återgår även fornnorska fjordnamnet *Leirir.* Om detta och andra nordiska vattendragsnamn, bildade med suffixet *-ir* (urnord. *-iaʀ*), närmare hos O. Rygh, Norske Fjordnavne i „Sproglig-historiske Studier" (Kristiania 1896), s. 49 f. och E. Hellquist, Svenska sjönamn 1: 332 och 2: 12. Det urnordiskt-finska **Laizia* — *Laihia* betyder således egentligen 'Lerfjärd, -vik', är således synonymt med bynamnet *Savilahti* i Lillkyro, *Lervik* i Sundom och *Lerorna* i Vikby. Även i Skandinavien är ordet (fvn. *leir* 'lera' o. s. v.) mycket vanligt i vattendragsnamn (jfr t. ex. O. Rygh, NE. s. 141 och Hellquist a. o.). Att älvar och fjärdar, vilka stå i förbindelse med var-

[1]) Se senast Karsten, Germ.-finn. Lehnwortst. s. 151 ff. och där cit. lit.

Digitized by Google

andra, ofta bära samma namn, är ett känt förhållande. Jfr ovan *Närvijoki — Närpes å — Närpes fjärd.*

Det nutida svenska sockennamnet *Laihela* har som nämnt framgått ur den finska namnformen *Laihia*. Ehuru den del av Laihela s:n, som gränsar till det svenska Mustasaari, av by-, gård- och ägonamnen att döma sannolikt inemot de senaste århundradena varit tvåspråkig, har det finska namnet, som sedan gammalt var det officiella, påtagligen mycket tidigt vunnit burskap även inom den svenskspråkiga delen av orten och så småningom helt undanträngt den rent svenska namnformen. Det urnordiska **Laizia* skulle under regelrätt svensk ljudutveckling gett en nysvensk namnform på *Ler-*, och omöjligt är ej att denna verkligen fortlever i det nämnda ägonamnet *Lerorna* i Vikby, där Laihela å utmynnar i havet. Den plurala formen anger att namnet från början avsett ett större lerfält. En analog pluralform föreligger i ett ägo- och bynamn i nedre delen av Laihela s:n, sv. *Rutorna* (dial. *rotona*), vilket motsvarar finnarnas *Rudon kylä* och således visar sig ha utgått från ett fsv. **ruta* svf., liktydigt med det maskulina fvn. *roti* 'ruttenhet'. Närmare u. ägonamnen i kap. IX.

Tyllyjoki upprinner i Kotoneva mosse i Laihela, följer sedan ungefär gränsen mellan Solv och Tölby i Mustasaari och utfaller genom den s. k. Solvfjärden i havet. Detta ånamn, som jag anträffat tidigast å en rågångskarta från 1740- eller 1750-talet samt hos Stierwald (1753), är ursprungligen svenskt. Dock kan det enligt dialektens ljudlagar ej förbindas med bynamnet *Tölby*. Däremot sammanhänger det möjligen med det gamla fjärdnamnet *Tyllfjärden* (utt. *tyllfjäle*) i Gkb., Köustar by, vilket nu betecknar odlad mark, samt med gårdnamnet *Tylli* (utt. *tyllas*) i samma by. Fi. *Tyllyjoki* förutsätter väl ett sv. **Tyllå*. Finska

Digitized by Google

förleden *Tylly-* återger, på grund av finsk „vokalharmoni", en svensk form **Tyllu,* liksom t. ex. fi. *mylly* 'kvarn' motsvarar en fsv. ack. sing. *myllu.* I sv. **Tyllu* återspeglar det svagtoniga *u*-et, i överensstämmelse med en för Österbottens svenska dialekter karaktäristisk ljudutveckling[1]), ett fsv. *-ā* 'å' (flod). Eller också är detta **Tyllu* oblik form av ett fsv. ånamn **Tylla* svf. Namnet innehåller enligt min mening snarast samma ordstam, som föreligger i sv. dial. Finl. (Vendell) *tylla* f. 'någonting hoprullat, nystan, rulla', t. ex. *näver-tylla, tylla* vb. tr. 'hoprulla, t. ex. näver, papper', *tyllog* 'skrynklig', sv. dial. (Sverge) *tylla, tölla* 'rulla, rulla utföre, rulla i hop, välta' (Rietz 762). I Norge hör hit vb. *tulla* (*tvilla*) 'svinge, dreie omkring, sno', sannolikt även (enligt O. Rygh, NE. s. 278) förra leden i bäcknamnen *Tullbäcken* eller *Tull'n* och *Tullebæk.* Namnet skulle i så fall väl syfta på bäckens slingringar och utgöra en parallell till no. älvnamnen *Ringa, Ringla,* om vilka se Rygh, NE. s. 193. No. vb. *tulla, tvilla* föres av Norrby, Ydre härads gårdnamn s. 212 sannolikt med rätta till germ. roten *twizl-* i eng. *twirl* 'to turn rapidly round'; beträffande betydelsen hänvisar jag till det på germ. stammen *twiz-* jämväl återgående sv. dial. Finl. (Vendell) *tvinna* 1) 'vända (ish. om vinden)', 2) 'ila, hasta i väg', *tvinnla* 'snurra omkring' o. s. v. Nämnas må dock även det i SOÄ. 4: 94 anförda *Töllsjön* av äldre *Tyllsjön,* vilket där förmodas bildat

---

[1]) Varje i svagtonig stavelse stående *å*-ljud, uppkommet av *ā,* har blivit *u,* t. ex. *fu* "få', *ut* 'åt'. Företeelsen omnämnes av Hultman, De östsvenska dialekterna § 25 blott för Vörå och (som sannolik) för någon eller några av nabosocknarna, men dess utbredning synes vara eller engång ha varit vida större: jfr *Karlå ~ kälugålan* i Närpes och *Helgå ~ häljubakka* i Malaks.

Digitized by Google

på ett *thylle* 'trävirke o. d.', av isl. *pollr* 'fura, träd, stock, pinne' (jfr sv. dial. *tylla* 'liten grantelning'). Ånamnet *Tyllyjoki* i Öb. vore i såfall synonymt med vattennamnsbildningar som *Fursjön, Talltjärn, Stockasjön* o. d.

Tölbäcken omnämnes i Klingius' Malaksbeskrivning från 1750- l. 1760-talet. Den skulle legat invid den år 1657, i enlighet med en lagmansdom av år 1607, uppgångna rån mellan Laihela å ena sidan samt Malaks, Solv och Tölby i Mustasaari å den andra. Bäckens i fråga namn äger med all sannolikhet något samband med de hos Klingius från Malaks omnämnda ägonamnen *Thölgälan* (d. ä. *-gärdan*) och *Thölmossan,* påtagligen även med bynamnet *Tölby* i Mst. Det sistnämnda uttalas *tölby̆* och skrives 1543, 1544, 1546, 1548, 1550, 1551, 1556 (n:ris 4531, 4532, 4534, 4534 f., 4540, 4542, 4559) *Tölby,* 1556 (n:o 4559) *Tööllby,* 1559 (n:o 4601) *Tölby fjerd,* 1559 (n:o 4604) *Töölby,* o. s. v. Förleden i detta bynamn får sin förklaring ur naturnamnen (vattendragsbeteckningarna) *Tölbäcken* och *Tölmossan* samt *Tölö* vid Helsingfors. Från Norge antecknar O. Rygh, NE. s. 282 ett älvnamn *Tøla,* vilket han med någon tvekan förbinder med no. dial. vb. *tøla* 'fare sagte, give sig tid, tøve'. Samma ord är no. dial. *tøle* 'nøle, bie', vilket anföres hos Falk-Torp, Ordbog II, s. 404, där det ställes till germ. roten *tal-* i fvn. *talma* 'opholde, hindre' mlt. *talmen* 'snakke taabelig', jfr no. dial. *tøle* 'stakker, taabe'. Ursprungligen samma ord är nog även sv. dial. Finl. (Vendell) *töla* 1) 'tubba, locka, tillråda, övertala', 2) 'avråda', 3) [efter] 'skjuta på, lägga l. skarva till i talet'; jfr sv. *töva,* no. *tøve* 'dröja, söla', mlt. *tôven* 'warten, zaudern', trans. 'aufhalten, hindern, festnehmen m. m.' (jfr sv. dial. *töla* 'avråda'), men sv. dial. Finl. (Vendell) *töva* 'locka, tubba', *tövla* 'tubba, av- l. tillråda' o. s. v. För ett sakta framsipprande vattendrag, ss. en bäck

Digitized by Google

eller en mosse, synes mig vb. *töla* i bet. 'fara sakta fram, söla' vara en rätt målande beteckning.

I Stierwalds Laihela-beskrivning (1753) samt i en „Geometrisk beskrifning öfwer Boddeby (i s. s:n)" av år 1750 nämnas följande bäckar:

Fiskabäcki (d. ä. *Fiskbäcken*); jfr no. älvnamnen *Fiska, Fiskaaen* etc., isl. *Fiská* och de parallella fty. *Fiscaha, Fiscbach* (Förstemann 2: 556), se Rygh, NE. s. 49, 317.

Myllybäcki, d. ä. *Möllebäcken* 'Kvarnbäcken': fsv. *mylla*, nsv. dial. *mölla* 'kvarn'; jfr no. *Mølnaaen* och *Mølnbækken* (fno. *mylna* f. 'kvarn') hos Rygh, NE. s. 168 samt fty. *Mulibach, Mulinbechi* hos Förstemann 2: 1120.

Bägge dessa från Potila by i Laih. anförda bäcknamn äro nu okända å orten, enligt vad jag å mitt sommaren 1912 gjorda besök därstädes erfor.

Miuluoma, ännu bruklig benämning på en bäck å Maunula bys utmarker, torde vara förfinskning av ett sv. **Mjö-bäck*, vari förra leden utgöres av fsv. adj. *miō, miø* 'smal, tunn'. Detta bevaras även i andra österbottniska ortnamn: jfr bland ägonamnen å forna Pinnonäs gårds i Pedersöre marker: *Miöwiken, Miöwyken* 1556 (n:o 4560), *Mjödwycken, Miövicks engen* 1558 (n:o 4589), *Miöviks engen* 1559 (n:o 4608) samt från vår tid *Miūsund* Krb. (jfr *Mjösund* 1373 i Kimito, Eg. Finl., Åbo D. svartbok), *Miupakka* d. ä. 'Mjöbacka' i Kortesjärvi, *Mjöträsken* Krb., *Mjödträsk* Nä. Adjektivformen *miu-* i *Miu-luoma, Miusund, Miu-pakka* företräder väl äldre *miō*, vilket enligt Hultman, De östsv. dialekterna § 1: 73 vore den ursprungliga östsvenska formen av ordet. Sidoformen *miö* (varav analogiskt *miöd*) beror i så fall på högsvenskt inflytande. En fonologisk motsvarighet till detta *miu* ser jag i österbottn. *siu* i *Siū-nabbbjärji* (La.), vilket jag tolkar som *Sjönabb-berget*.

Digitized by Google

I komposition skulle det urspr. östsv. *siø* sålunda undandragits det högsv. inflytande, i följd varav ordet i alla finl. mål uppträder under formen *šō* (jfr Hultman a. st.). På stammen *siō-* i fvn. *sjór* fsv. *siō(r)* 'sjö' återgå även no. dial. *sju-* i no. gårdnamn (Vestfold), nsv. dial. *siu* (Dalarna), förleden i *Sjuhundra,* härad i Uppland, äldre *Siohundari, siu* Wichterpal, *siugwer* Storrågö (Estl.), *siu* i en del estl. komposita som *siugang, siukalv* o. s. v. (se v. Friesen, Till den nord. språkhist. s. 44 f.). — Bäcknamnet *Miu-luoma* kan jämföras med *Mjö-ån* (Skåne, Falkman s. 238) och *Mjöbäck,* fsv. *Miobeck,* sockennamn i Sverge (Hellquist, Sjönamn s. 406).

Värkä-luoma är finsk översättning av ett **Verkbäck* (jfr *Ytterverkbäcken,* utt. *ȳtärvärkbättjin* i Kve., Vassor). Förra sammansättningsleden utgöres av fsv. (Schlyter, Ordbok s. 733) *værke* m., pl. *-kar, -kiar,* 'inrättning i vatten till fisks fångande', nsv. dial. (Rietz s. 813) *värke* m. (pl. *-ar*) 'risgård i sjö med öppning för mjärde eller ryssja' (Göta- och Svealand). Ordet användes under formen *värkka* svm. (oblik form av *värke*) ännu i Öb., vanligen i best. sing. eller plur.: *värkkan* i betydelsen 'över en å anbragt fördämning med en eller flere öppningar, framför vilka ryssjor eller mjärdar placeras' (Vendell s. 1099).[1]) Från Korsholms gårds i Mustasaari fiskevatten omnämnes i en urkund av år 1559 *Döffuerckan* („gäddfiske med stödning"). Förleden torde sammanhänga med fsv. *dōver* (isl. *daufr*) 'döv' och vb. *dōva*

[1]) En närstående form av ordet, nom. ack. plur. av fvn. *verk,* fsv. *værk* n. (urnordiskt **werkō*) föreligger sannolikt som lån i fi. *verkko* 'nät, fiskgarn', estn. *wörk* d. s. Se mitt arbete Germanisch-finn. Lehnwortstud. s. 177 f. Annorlunda om fi. *verkko* hos K. B. Wiklund i Indogerm. Forsch. 38, 103. De där gjorda invändningarna mot min tydning av ordet finner jag dock ohållbara.

Digitized by Google

(isl. *døyfa*) 'försvaga, göra kraftlös, döva, förtaga intrycket av en smärta, av ett ljud, överrösta, göra slö m. m.' (Söderwall) och syftar sannolikt på fiskens fångande medels bedövning.[1]) Ordet bevaras dessutom i ett stort antal österbottniska naturnamn: *Verga-neva* 1755, eg. *Verka-* (d. ä. **Verkmosse*) i Laih. (jfr *Virkane-bäck* i Pö. av fi. *virka* = fsv. *virke* n. i *fast-virke* 'anläggning i en ström till fisks fångande' och fi. *neva* 'mosse'), *Värksten* 1753 i Laih. („Måsan ofvan Värksten", Stierwald), *Verkbrotåget* Vö. (Kovjoki och Kaitsor byar)[2]), *Verkgårdsträsket, Verkträsket* Vö., *Verklikön* Krb. (se kap. V), *Verkviken* Lpf. Nä. Vö., *Degerverkflagan, Skaliverkören* Rpl., *Nyverkskatan* och *-ören, Stenverksbotten* Mst., *Ytterverkarna* (utt. *ytärvärkkan*), åker i Kve. (jfr *Ytterverkbäcken* ovan), *Värkholmsmaran* 1695 invid denna åker, *Speisisverkarna* (utt. *späisisvärkkan*), beteshage i Vö. (tillhörig en bonde vid namn Speis), *Verkarna* (utt. *värkkan*), landningsplats i Nä., Norrnäs. Från andra delar av Finland höra hit ortnamnen *Verkstrand* (fi. *Verkaranta*) i Finby, Nyl., *Verkviken, Verkströmmen,* Åland, *Werkaholm* 1375, *Werkiœholm* 1383 i Eg. Finl. (Vemo)[3]), *Verknäsudden* Eg. Finl., *Verk'kari, Verkviiki* Satak. Från Sverge nämner jag *Värkön* i Jämtland, varom Nordlander, Sv. Lm. XV.2, s. 6.

Bäcknamnet *Värkä-luoma* äger en parallell i no. älvnamnet *Verka-dalen,* anfört (men icke förklarad)

---

[1]) Jfr uttr. *döva fisk* hos Rietz s. 113: „Strax efter isläggningen, medan isen ännu är tunn och genomskinlig, uppsökes fisken där han står tätt under isskorpan och bringas med ett kraftigt slag av en yxhammare i dvala, varefter han lätt infångas." Härmed sammanhänger sannolikt gårdnamnet *Dövnäs* i Ter. (se nedan).

[2]) Enligt M. Lassus' „Utdrag" (se Inledn. s. 42).

[3]) Enligt Saxén, Den sv. bos. hist. I, s. 99.

Digitized by Google

hos Rygh, NE. s. 295. Till betydelsen jämföre man no. älvnamnen *Neta* (av fno. *net* n. 'nät') och *Teinaaen* (jfr fno. *teina* f. 'en Teine til Fiskefangst'), om vilka Rygh, NE. s. 172, 265, samt *Gillerån* i Sverge (Nordlander, Sv. Lm. XV.2, s. 15). Till denna betydelsekategori hör sannolikt även *Vontjärn* i Jämtland (Nordlander a. st.); jfr fvn. *ván* f. 'Indretning til Fangst af vilde Dyr', sv. dial. *vån* f. 'fiskeriredskab' (Rietz s. 822).

Tuurinluoma d. ä. *Tur(e)bäcken* (å Ilmola sidan) sammanhänger närmast med *Tuuri(n)-maa* (d. ä. *Tur-landet*) å samma ort. Namnet skrives alternativt *Tuurimaa-luoma*. Bäcken är uppkallad efter en vid densamma belägen gård *Tuuri* (Jokikylä by). Man jämföre *Tur-landet* och *Ture* h:n i Mal., *Tuuri* (*Tuura*) h:n i St. Kyro. I gårdnamnen *Ture, Tuuri* ingår fsv. personnamnet *þurir* (= fno. *þórir*). *Tur-landet* (= *Tuurin-maa*) kan icke tänkas innehålla gudanamnet *þūr,* en sidoform till det vanligare *þōr*; se om denna formväxling Noreen, Aisl. Gr.[3] § 108: 1. I Norge däremot förekommer ett betydande antal gårdnamn på *-land,* vilka Rygh, NG. Indl. s. 64 anser till en mycket stor del härstamma från vikingatiden eller från en ännu äldre period. Dessa gårdnamn äro jämförelsevis ofta sammansatta med ett gudanamn eller något annat ord vittnande om heden gudadyrkan; jfr *þórsland, Óðinsland, Frøysland* (*Frøyland*) etc. Andra no. *land*-namn torde vara relativt unga, liksom sannolikt de allra flesta av de isländska namnen (Rygh a. st.). Även i Österbotten finnas några gårdnamn av denna typ, nämligen *England* Or., *Lågland* Ped., *Åland* Pu., *Elgland* Vindala, men deras ålder kan svårligen bestämmas.

Jag hänvisar även till no. älvnamnet *Tura* (*Turebækken*), vilket enligt Rygh, NE. s. 279 skulle hava ett helt annat ursprung; han jämför no. *tura* 'buldre,

Digitized by Google

brage, larme, f. ex. om Fosse' (Aasen). Betydelsen vore, i fall denna tolkning är riktig, analog med den hos bäcknamnet *Skvallerbäcken* Lpf.

Namn på forsar:

Mjälafors (1753, Stierwald), fi. *Mieloonkoski,* namn på en fors i övre delen av Laihela å, innehåller en dialektal uttalsform av nsv. *mjärde* = fsv. *miærþe* m. (oblik form *miærþa,* varav nsv. d. *mjäla,* liksom t. ex. nsv. dial. Öb. *jälu* = **gärda* 'gärde'). Samma förled ingår i *Mjärdträsket* (utt. *mjälträstje*) i Kve. Fi. forsnamnet *Mertuan-koski* i Ylivieska (no. Öb.) bevarar möjligen samma ord i annan stamform: jfr fvn. (Fritzner[2]) *merð* l. *mærð* f. 'ryssja gjord av flätade grenar för att insättas i stängsel öfver bäck eller å och tjäna till fångande av upp- eller nedgående fisk', vilket torde vara en *ō*-stam (jfr gen. sg. i fno. *staf-mærðar-veiðr* 'ett slags inrättning för fiskfångst'). Urnordiskt **merðō-*, senare **merðu-* gav finskt *mertu.* I *Mertua(n)-* (fi. gen. sg.) kan *-a* återgå på fsv. *ā* 'å'. I sin *n*-stamsform (**merþan-*) föreligger *mjärde* som lån i fi. *merta* ds. Finsk-ugriskt ursprung — vilket antagits av Saxén, Sv. Lm. XI.3, s. 172 — synes mig osannolikt. De syrjänska och mordvinska formerna av detta ord kunna härröra från någon annan indogermansk språkkälla. Lapska *mærdde* = fi. *merta* torde vara finskt lånord (jfr Qvigstad, Nord. Lehnwörter im Lappischen s. 241).

Widefors (fi. *Pajukoski*), liten fors i Laihela å (Jokiperä); jfr i Norge *Via,* älv, *Vibækken, Vidjebæk,* vilka Rygh NE. s. 296 förbinder med no. *vidja* f. 'videträd'. Besläktat är även fty. ånamnet *Widaha,* nu *Weidach,* sammansatt (enligt Förstemann 2: 1586) med fty. *wīda* 'videträd' (se Bugge hos Rygh, a. a. s. 342).

Vaania, finskt gårdnamn i Laih., Bådde by (kyrkoherdebol), å lågländ mark invid ån, som här ännu

Digitized by Google

i vår tid bildar en mindre vik. Namnet innehåller möjligen en *ia*-avdelning av nordiska ordstammen **vāni-* i det ovan s. 95 u. *Vontjärn* omnämnda fvn. *ván* f. 'inrättning för fångst av vilda djur', nsv. dial. *vån* f. 'fiskredskap'. I Finl. fortlever ordet i nsv. dial. (Kve.) *vån* f. 'utsikt, förhoppning, t. ex. om gott höväder' samt som urnordiskt lånord i fi. *vaania* inf. 'uppspåra villebråd'.[1]) Samma ord torde ingå i isl. älvnamnet *Vǫn* (Snorres Edda), norska bäcknámnet *Vonbækken* och danska ånamnet *Vonaa* (O. Rygh, NE. s. 300, 343). I södra Finl. (Nyland, Lojo) hör hit möjligen *Vaanila*, namn på en vid sjö belägen gammal gård.

Varo, finskt gårdnamn i Laih., Jakkula by. Måhända urnord. **warō* i fsv. **vør*, fvn. *vǫr* 'hamnplats'. Utförligare om detta ord under 'Vörå', nedan.

Vatilo, finskt gårdnamn i Laih., Jakkula by, vid ån, som här är så grund, att man utom vårtid kan vada över densamma. Namnet innehåller sannolikt en urnordisk motsvarighet till fvn. *vaðill*, (*vǫðull*, *veðill*) m. 'Sted hvor der kan vades, som Elvnenavn vel: et Vandløb som er let at vade' (Fritzner[2]). Den finska ändelsen hänvisar snarast på den fem. *ōn*-stam (**waþilōn-*), som är belagd i fvn. *Vǫðlu straumr* Närmare u. 'Vetilå', nedan.

Solv.

Solv å utfaller i Solv fjärden, en inre del av den långsmala vik, som invid Vasa skjuter in i landet. Ånamnet i fråga kvarlever numera blott i socknenamnet *Solv* (utt. *sålv*). Äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531), 1546 (n:o 4534), 1548 (n:o 4534 b), 1549 (n:o 4540) *Solffuo*, 1557 (n:o 4572) *Sålwå, Soluo by,*

[1]) Se T. E. Karsten, Arkiv 22: 198.

Digitized by Google

1552 (n:o 4545), 1554 (n:o 4554) *Sölwo,* 1555 (3 ggr) *Söluo,* 1620 (n:o 4936) *Sålffwå by,* 1794 *Solweå* (kapell). Den traditionella härledningen av namnet ur fi. *sulka* (pl. *sulvat*) 'fjäder' är formelt oantaglig. Namnet är enligt mitt förmenande svenskt. Härför talar redan a priori den omständigheten, att kommunen i fråga nu liksom förr är rent svenskspråkig. Finska ortnamn äro här okända. Namnet kan vara besläktat med sjönamnet *Salvaren* i Sverge, vilket Hellquist, Sjönamn 1: 53 anser bildat på germ. färgadjektivet *salwa-* i ags. *salo,* fht. *salo* 'mörkfärgad'. Till denna stam eller närmast till ett hithörande fno. adj. *sǫlr* 'mørkladen' hänför Bugge hos Rygh, NE. s. (262), 336 no. fjällnamnet *Sølen* och det (enligt Bugge) härmed besläktade no. älvnamnet *Sølna,* liksom även svenska ånamnet *Solnån* (Härjedalen) och sjönamnet *Solnen* (Kalmar län). Med denna tolkning vore *Solvå* en betydelseparallell till bl. a. *Molnå, Svartbäck* i Nä. (se ovan) och *Kimå, Kolabäck* i mell. Öb. (se nedan).

Men även en annan uppfattning är möjlig. Vårt ånamn kunde mycket väl höra samman med fvn. *sǫl* n. (dat. *sǫlue*) 'et slags Tang eller Søvæxt' (Fritzner[2]), no. *søl, sol* n. ds. (Aasen), nsv. dial. (Rietz s. 718) *söl* n. 'större alger' (ss. släktena Laminaria o. Bolus). Ordet ingår som led i fvn. sms. *sǫluafiara* 'Strand, hvor der samles *sǫl*', varmed det österbottniska *Solvfjärden* (*sålvfjälin*) kan jämföras. Jag hänvisar även till fno. gårdnamnet *Solvi, Saulfui,* nu *Selven,* enligt Rygh, Sproglig-hist. stud. s. 58, egentligen avseende en fjärd.

Ån i fråga, som i vår tid är nära nog igenslammad, vore sålunda uppkallad efter däri förekommande vattenväxter; jfr t. ex. *Starelven* d. ä. Starrälven i Norge (Rygh, NE. s. 244), *Fräken-* (*Fräknis-*)*träsk, Mässviken* (*mäss* i Öb. = *missne*

Digitized by Google

'calla palustris'), *Starrviken* i Öb. (i sms. *starrvis-tjärr* Kve. och förmodligen i *starrvesōwen* Vö.). Att ordet *söl* i ovan angiven bemärkelse veterligen icke kvarlever i något österbottniskt folkmål, är ingen avgörande invändning mot detta tolkningsförslag. Även i många andra fall bevara svenska ortnamn i Öb. såväl som i andra delar av landet ord, vilka i självständigt bruk äro utdöda.

I fsv. *Sǫlv-* bör *ǫ* i denna ställning ljudlagsenligt hava utvecklats till *ø*.[1]) Att så även skett, bevisa skrivformerna *Söluo, Sölwo* av åren 1552, 1554, 1555; jfr fsv. mansnamnet *Sölue* av *Sǫlue* (varom se Noreen, Altschwed. Gramm. §§ 70, anm. 1, o. 104). Att formen *Sǫlv* det oaktat i uttalet hållit sig uppe ända in i närvarande tid, beror sannolikt av det inflytande, uttalsformen av ett gammalt bynamn helt naturligt är underkastad från skrivformens sida.[2]) Formen *Solv* beror knappast på en yngre dialektisk (i Öb. f. ö. okänd) ljudutveckling *ö* > *o* (å), analog med den av Norrby i Ydre härads gårdnamn s. 43 f. för gårdn. *Sålfarp* (av *Sölvuþorp*) förutsatta. Eller finge man antaga, att *u*-omljudet i *Sålv* (fsv. *Sǫlv*) är genomgående ända sedan fsv. tid? Detta är kanske fallet i rikssvenska sjönamnen *Borken* och *Horjen*, om vilka se Hellquist 1: 67, 225. I regeln utvecklar sig fsv. *-ǫr-* till *-ør-*; jfr t. ex. ortnamnet *Hörgh* (1413), nu *Hörja* i Skåne av fsv. *horgher* 'stenkummel' (Hellquist 1: 226, n. 8).

Den i officiell stil brukliga finska namnformen *Sulva* äger knappast språkhistoriskt intresse. Tänkbart vore dock att fi. *Sulva* framgått ur en dat. pl.

---

[1]) Hultman, De östsv. dialekterna § 1: 4.

[2]) Jfr sockennamnet *Gagnef* i Sverge, vilket uttalas *Gangnä*, icke *Gångnä*, som man väntade sig. Även här synes uttalet hava följt skriftformen. Se A. Gagner i Namn o. bygd 1919, s. 51.

Digitized by Google

Sulfum, som uppkommit av **Solfom* på samma sätt som ett fsv. *Hurghum* av *Horghum* [1]), men av ortnamnet *Solv* är en dat. plur. ej uppvisad (jfr däremot bynamnet *Sundom* i samma Solv s:n). Då Solv kommun veterligen aldrig haft någon nämnvärd finsk befolkning — år 1890 fanns där 2 finnar — beror dess finska namnform möjligen på senare förvanskning; jfr den åtminstone skenbart oberättigade officiella finska skrivformen *Vöyri* vid sidan av finska uttalsformen *Vööri,* varom närmare u. art. 'Vörå' i det följ. Från ett fi. *Sulva* kan man i ingen händelse härleda sig till de svenska namnformerna *Sålv, Soluo, Söluo.* Jfr f. ö. *Solvängen,* äng med tvenne stensättningar 4 km n. o. Kristinestad, samt *Solvings-* (d. ä. Solvängs-) *backen* i Ko. (Taklaks by).

Rimal (utt. *rīmal*), en gren av Solv å, genomrinner Rimal by. Förleden *Ri-* kan jämföras med *Ribäcken* i Mal. och *Ribäck* i Lpf. (s. 61, 85). Senare leden *-mal* återkommer i ortnamnet *Orismala* (s. 109).

Mässbäcken (utt. *mäsibättjin*) i So.: främre led är sv. dial. Finl. *mässe* (utt. *mäsi*) 'missne' (Vendell s. 632).

Mustasaari.

Toby å rinner genom den lika benämnda byn och utfaller i Vikby fladan (i Wermings k. 1808 'flagan'). Bynamnet *Toby*: 1543 (n:o 4531), 1548 (n:o 4534 e) *Toby,* 1544 (n:o 4532) *Tobi,* 1550 (n:o 4540) *Tooby,* 1556 (n:o 4559) *Tååby,* 1559 (n:o 4603) *Tåby,* o. s. v. uttalas å orten i fråga *tōbȳ,* i Kve. *tåubȳ.* Skrivningarna *Tåby, Tååby* innehålla, om de sammanställas med det högsvenska uttal *tågbȳ,* som enligt mig meddelad uppgift stundom skall förekomma i Vörå, en antydan om namnets etymon. Stamordet

[1]) Se Noreen, Geschichte der nord. Sprachen[3] § 142 b.

Digitized by Google

är helt visst att anse som en dialektal variant av fsv. *tā, tǭ* neutr., nsv. *tå* 'bygata'. dialektiskt i Finland *(fä)tåg.*[1]) Detta ord uppträder i tvenne österbottniska landsmål, Vörå och Pörtom, under formen *tōw,* med ljudutvecklingen *ǭ* > *ōw* liksom i orden *ǭw* 'å, flod', *rōw* 'rå (gräns)', *rōw* 'vrå', *sōw* 'så', *dyŋgstōw* 'dynghög'.[2]) Att namnet *Toby* återgår på en urform *Tōwby,* framgår av den finska motsvarigheten *Tuovila* (med sekundärt tillägg av ortnamnssuffixet *-la*). Skrivformen *Toffweby* av år 1504, enligt avskrift i Östernorrlands dombok för åren 1655—56, fol. 485 v., är sannolikt påverkad av finska namnformen *Tuovila,* knappast däremot av fornvästnordiska personnamnet *Tófi,* som ej torde uppvisats från Finland. Bynamnet *Toby — Tuovila* anger sålunda, att den berörda ljudutvecklingen *ǭ* > *ōw* i äldre tid varit utbredd över åtminstone en del av det svenska dialektområde, som ligger mellan Vörå i norr och Pörtom i söder. Namnet är med denna tydning ett nytt exempel på ortnamnens vikt och betydelse för kännedomen av utdöende dialektala företeelsers forna spridning.[3]) Ett annat exempel härpå erbjuder mossnamnet *Fūlmåsan* i Kve. (å Vasavägen), som ännu år 1764 skrives *Fågelmåsan*: uttalsformen innehåller ett dialektalt *fūl* (av fsv. *fughl*) 'fågel'[4]), nu utdött i Kvevlaks-målet men fortlevande i norra Öb. (från och med Vörå). De nutida svenska folkmålen i Vasatrakten röja även i övrigt ett jämförelsevis starkt högsvenskt inflytande.

[1]) Jfr *Tobyn* i Sverge, Älvsborgslän, som i SOÄ 16: 118 alternativt antages innehålla en biform till fsv. *ta* 'fägata'.

[2]) Hultman, De östsv. dialekterna §§ 25, 32.

[3]) Enligt uppgift hos V. E. V. Wessman, Bidrag till kännedomen av Österbottens svenska dialekter (manuskript i Sv. Litteratursällskapets arkiv) förekommer ordformen *tōw* 'tå (byväg)' även i Oravais och Maksmo.

[4]) Hultman, De östsv. dialekterna § 1: 55, Vendell, Ordbok s. 234.

Digitized by Google

Till Toby ås delta höra:

Bredbäcken (utt. *bräibättjin*). Jfr norska älvnamnstammen *Breid* i *Breiaaen, Breibækken* o. s. v. (Rygh, NE. s. 22, 315) samt fty. *Breitbach* ('Bredbäck') och *Breitaha* ('Bredå'), Förstemann 2: 314.

Kontbäcken (utt. *kåntbättjin*) av dunkel härkomst. Jfr nsv. dial. (Sverge o. Finl.) *kunt* (*kånt*) m., no. *kunt* m. 'näverränsel' samt nsv. dial., Öb. *kånt* m. 'större klump', t. ex. *benkånt,* jfr Vendell, Ordbok, s. 508, Freudenthal, Vöråmålet s. 164. Är det samma ord vi ha i *Kuntnabba, Fjällkuntträsk* Krb, *Kånttеrkärr* Kve.?

Reveln (utt. *rivilin* l. *rivelin*), namn på en del av Toby å, är bildat på nsv. *revel,* no. *revle,* ä. da. *revel, reble* (germ. **ribila-*) 'mindre sandbank, rev'. Ordet är vanligt i sammansatta skärgårdsnamn. Från Öb. har jag antecknat ett flertal sådana, såsom *Reveln* (utt. *rivilin*), sandås, *Revlen* (utt. *rävlin*), kärr i Kve., *Revlarna* (utt. *rävlan*), skär i Mst., *Bredreveln, Gräsreveln, Långreveln* m. fl. komposita (se bl. skärgårdsnamnen i det följ.).

Tvåran (utt. *tvaråän*); se J. E. Rosberg, Bottenvikens finska deltan, tafl. XIV. Samma förled (adj. fvn. *þverr,* fsv. *þvær* 'tvär') ingår i flere norska älvnamn såsom i *Tveraaén, Tverelven, Tverbækken, *Tverbytta, Tverdingla, Tverena* (Rygh, NE. s. 279) samt i *Tvärminne* i Nyl. (Ekenäs).

Fors i Toby å:

Bullerstenarna (utt. *buldärstäinan*). Jfr till betydelsen *Svallerbäcken* i Lpf. och *Skvalderforsen* i Norge (se s. 58).

Toby å fortsätter sitt lopp mot havet genom de bägge Hälsingbyarna (*hälsiŋgnorrby* och *hälsiŋgsödärby*), belägna på var sin sida om ån. Förleden i detta bynamn, som är känt sedan 1500-talet (1543, 1544, 1546 *Helsingby,* 1548, 1549 *Helsingeby,* 1560

Digitized by Google

Hälsingeby), är sannolikt ett ånamn: jfr *Hälsingbäcken* i Nä. (se ovan s. 74), *Hälsinge* med *Hälsingfors* i Nyl. (1417 *Helsingaa* 'Hälsinge å', *Helsingby*, gammalt namn på en vid å belägen by i ö. Nyl., Pärnå (Sarvlaks) [1]), *Helsinginkoski* 'Hälsingfors' i Ijå älvs delta. Anmärkas bör att en fors även existerar i Hälsingby i Mst. Namnet syftar närmast sannolikt på denna fors, d. ä. den trånga passagen eller 'halsen' i åloppet. Jfr *Halså* nedan samt *Halsö*, *Hälsingö* i kap. V.

Maras bäcken i Mussor by (= Gamla Vasa) av Mst. s:n, numera å Hälsingby bys mark, omnämnes hos H. Em. Aspelin, Vasa stads hist. s. 45 (från en stadskarta av år 1750). Det här ingående *Maras* är tydligen en gen. sing. till det i Öb:s svenska folkmål så vanliga lokalnamnet *maran* (best. form sing.), betecknande 'fuktig, sumpig äng' eller ursprungligen 'grund vik' (se kap. II.).

Dragnäsbäck (utt. *drājisbäkk*), namn på en gårdgrupp i Gerby, invid en ursprungligen så benämnd bäck. En sammansättning innehållande fsv. *dragh* n., nsv. *drag* 'ställe, där något, ss. t. ex. båtar, drages upp' + sv. *näs*. Närmare i det följ.

Hvanebäck, „liggiandes uti Endolt (= Änd-holt?)", på gränsen mellan Kvevlaks samt Veikars och Korsholm, och

Hyttbäck, „som är först änderåå mellan Korsholm och Qweflax utåt Wackwiken" nämnas bägge i ett rågångsbrev av år 1586, varav en avskrift från 1650-talet finnes bevarad i Mustasaari pastorsarkiv. Det senare namnet anträffas, under formen *Hyttebäck*, ännu i ett rågångsprotokoll av år 1688. [2]) Det först-

---

[1]) Enligt meddelande av prof. P. O. v. Törne i Åbo.

[2]) Åkerblom, Mustasaari, Kvevlaks och Replot socknars historia s. 17.

Digitized by Google

nämnda beror möjligen på felskrivning. Intetdera namnet har kunnat identifieras.

Globäcksbådan (utt. *gløubäcksbådan*) i Rpl. skg.; jfr *Globäcken* i Lpf.

Svartbäck (utt. *svattbäkk*), åker i Björkö.

Penikarströmmen (utt. *pänikarströmin*), sund mellan Koskörarna och Panikivi (utt. *panitji*) skär, större kringfluten ö i Björkö skg. Jfr de under *Harrström* (s. 76) anf. namnen på *-ström*.

Kyro älvdal.

I Kyro älvs delta i Kvevlaks:

Storån (utt. *ståuräǟn*). Jfr *Storån* i Lpf. och *Lillån* i Mal.

Korsån (utt. *kåssäǟn*). Namnet syftar på den korsform, älvens här utlöpande förgreningar antaga. Jfr namnen *Korsbäck, Korsnäs* ovan.

Stenån (utt. *stäinäǟn*), kallad så efter sin steniga bädd. Jfr norska älvnamnen *Steinaaen, Stenbækken, Steindøla* (Rygh, NE. s. 246, 335), fty. *Steinaha* (= Stenå), *Steinbach* (= Stenbäck), Förstemann 2: 1374.

Lappsundsån (utt. *lappsåndsäǟn*), uppkallad efter Lappsundet, genom vilket Storån har sitt utlopp i Norrfjärden. Jfr *Lappfjärd* och *Lappå å* i Öb.

Från ådeltat invid Kve. kyrkoby må följande namn anföras:

Djupet i *Skatadjupet* (utt. *skataj̄y̆pä*), en sjölik utvidgning av ån. Förled i denna sms. är *Skaten* (utt. *skatan*), en från Kve. kyrkoby utskjutande udde, nu bebygd.

Gräven (utt. *grävän*), utvidgning av Korsån. Jfr *Långgräven* (utt. *laŋggrävä*), en djupare del av Purmo å, *Sandgräven*, åker och äng i Vö. skg., *Pirilögräven*, större djup vik i Ped. skg., *Korvgräven* i Krb. skg. Jag jämför närmast no. älvnamnet *Grǫf*, känt från

Digitized by Google

olika delar av Norge. Rygh, NE. s. 85 förbinder namnet med fno. *grǫf* f. 'udgravet Fordybning', nno *graf, grov, grøv,* vanligt i ortnamn (NG. Indl. s. 52). Från Sverge böra sjönamnen *Graflången, Grafsjön, Graftjärn* (Hellquist, Sjön. 1: 184) nämnas. Nära besläktat är även fty. *Grabaha* (= Gravå), Förstemann 2: 655 (jfr Bugge hos Rygh, NE. s. 320). Nsv. dial. *gräven* är best. form av ett fsv. *græv* 'grav' ombildat av fsv. *graf* f. (= fvn. *grǫf*), efter fsv. vb *græva* = *grava.*[1]) Från östsvenska dialekter i Finl anför Vendell s. 299 ordet *gräv* stmf. 'grop m. m.'

Storån förbindes med den s. k. Vassorfjärden genom den redan nämnda Stenån samt en annan åarm, som bär namnet

Rubban (utt. *råbbon*). Detta är bildat på den ordstam som föreligger i sv. dial. Finl. (Vendell s. 756) *rubba* (*råbbo*) svf. 'slamsa, slarva' (okvädinsord), *rubb* (*råbb*) m. 'slarv, fjäsker', *kar-rubba* svf. 'kärldiskerska', *rubba* sv. vb. 'uträtta någonting snabbt men slarvigt', *rubbel* nt. 'rubbning', *rubbla* 'rubba, störa', *rubblog* 'skrovlig, ojämn'; jfr hsv. *rubba* 'flytta, ändra', no. dial. isl. *rubba* 'skura, jämna', meng. *rubben* 'gnida', ostfris. *rubben* 'skava, gnida', lt. *rubbel* 'ojämnhet', o. s. v. Ordgruppen sammanhänger med fvn. *riúfa* st. vb. 'bryta', ags. *réofan* 'bryta, riva', lat. *rumpo* 'bryter', *rūpes* 'klippstycke', *rūpex* (*-icis*) 'stenblock, stenig', lit. *rupùs* 'grob, rauh', *rupas* 'rauh, holprig' etc. (se Falk-Torp, No. ordbog II: 120, Torp, Wortschatz s. 352). Namnet *Rubban* avser således ursprungligen väl farledens egenskap att vara stenig, ojämn.

Ådran i *Kilsorådran* (utt. *tjillsorādron*), en förgrening av Kyro älv, vid norra änden av den s. k. Majfjärden. Förra leden är sannolikt finsk, en sam-

[1]) Noreen, Altschwed. Gramm. § 399 och mom. 4.

Digitized by Google

mansättning med fi. *saari* 'ö' (närmare i kap. om de finska ortnamnen). Senare leden innehåller fsv. *ǫpra* f. 'vattenåder, källåder, källspräng' (Söderwall), motsvarande ags. *ēdre* f., ty. *Ader*. Jfr rikssv. sjönamnet *Ådran* (Hellquist 1: 761).

Bäcknamn i Kve.:

Finnbäcken (utt. *finnbättjin*) i Kve. kyrkoby.

Wärkesbäcken nämnes år 1777 i Kve., Petsmo by; jfr *Wärkäluoma* ovan s. 93.

Farledsnamn i Kve.:

Ordet *far*, neutr., användes i finländska dialekter, bl. a. i Öb., liksom i isländskan för att beteckna 'farled'. Dess närmaste släkting är fvn. *fǫr* f. (gen. *farar*), fsv. *far* f. 'färd', ingående bl. a. i norska älvnamn, såsom *Fora, Faar, Faaren* etc. (Rygh, NE. s. 56), och svenska sjönamn, såsom *Farlången, Farsjön* (Hellquist 1: 112). Från Danmark anför Nielsen i „Blandinger", s. 184 f. *Fardrup*, urspr. *Farthorp* o. a. ortnamn, som sannolikt innehålla ett ånamn *Far*.

Från Kyro älvs delta i Kve. känner jag följande hithörande namn:

Kallgrundsfaret (utt. *kālgrånnsfarä*); om förra leden se kap. V.

Markasfaret (utt. *markkasfarä*), invid en backe benämnd *Markkasbacken* (*-bakkan*). I främre leden föreligger fsv. *mark* f. 'skog' med sekundärt genitivmärke (*-as*).

Målkunfaret (utt. *målkkonfarä*) är sammansatt av nsv. dial. Öb. *molka* (utt. *målk*) och en i skandinaviska älv- och sjönamn icke ovanlig avledningsändelse *-und*, ingående t. ex. i norska älvnamnen *Bergunda, Brumunda* (Rygh, NE. s. 12, 24), i rikssv. sjönamnen *Asunden, Jällunnen* o. a. (Hellquist 1: 46 f.). Detta suffix är dock knappast identiskt med ett fsv. **und* 'bölja, sjö' = fvn. *unnr*, fs. *ûthia, ûðia* f., ags. *ýþ* f., fht. *undea*, mht. *ünde* f. 'Flut, Woge, Welle',

Digitized by Google

såsom Hellquist antager, utan i grunden samma (med suffixet *-and* avljudande) gamla ändelse för participia präsentis, som föreligger i fvn. *hǫfundr* 'upphovsman' (till st. vb. *hefja*), *hógundi* 'bekvämlighet' (till *hǫgia*), *bónde* (av **bōundi*, östnord. run. ack. *bounta*) 'bonde' [1]), sv. dial. Finl. *fījund* 'fiende'. Beträffande främre leden hänvisar jag till ånamnet *Molkå* i Sverge (Hellquist, Sjönamn 1: 408), norska älvnamnstammarna *Melk-* i *Melkedøla, Melkbækken* etc., *Mjølk-* i *Mjølka, Mjølkelven* o. s. v. samt till isl. *Mjólká*. Jfr Rygh. NE., s. 157, 161, som anser namnen i fråga hänsyfta på en gråvit färg hos vattnet. Det ifrågavarande österbottniska *Molkunfaret* anses däremot å ort och ställe erinra om ett gammalt fäbodställe, dit „faret" i fråga leder. Det *a*-omljudda *o* i *Molkun-* har inkommit från vb. *molka*.

Den här förutsatta avledningsändelsen *-und* uppträder i Finland måhända även i *Varunta*, fors i Tavastland (Vanajavesi stråten). Förleden i detta vattendragsnamn utgöres sannolikt av det här diskuterade sv. *Far*; ett svenskt *f*-ljud motsvaras nämligen i finska lånord, särskilt i yngre sådana, av *v*-ljud. Vidkommande suffixet *-und* må här ock hänvisas till germanska bildningar såsom got. *hulundi* 'håla', *Bornholm* av äldre *Burgundarholmr* och no. *Burgundö*, om vilka senast hos Brugmann i Indogerm. Forschungen 33, 305 ff. [2])

I Öb. döljer sig det ifrågavarande ordet *far* n. sannolikt även i de nu förfinskade åkernamnen *Iso-* och *Vähäfari* (= 'Stor- och Lillfaret') i Laih. från 1750-talet.

---

[1]) Se Noreen, Geschichte der nordischen Sprachen[3] § 255.

[2]) Om hithörande no. namn (*Hjǫrund, Olund, Raðund, Skjǫldund* o. a.) jämföre man särskilt Norske Gaardnavne 2: 99 och 13: 252, 395, o. s. v.

Digitized by Google

Från Kyro älvdals inre delar märkas följande namn:

Boskas (utt. *båskas*), namn på en vid en fors i älven i fråga belägen gårdsgrupp tillhörande Veikars by av Mustasaari s:n. Det är bildat på nsv. dial. Öb. *båska* svm. 'buske' medels gårdnamnssuffixet *-as*. Jfr gårdnamnen *Båsk* i Hälsingby av samma s:n samt *Buska* (fi. *Puska*) i Laihela. Från Härjedalen i Sverge uppger Modin i Sv. landsm. XIX. 2: 270 7 gårdar benämnda *Buskan*. Gårdnamnet *Boskas* i Veikars (Mst.) kan mycket väl bevara ett ur bruk kommet fors- eller ånamn; jfr *Påskån* i Nä. (se s. 67). Av intresse för denna tydning är bl. a. älvnamnet *Byske älv* i Norrland (Sverge), bildat på fsv. ordet *byske* n. 'koll. buskar, ris' (Söderwall). Från Värmland anför Hellquist 1: 76 sjönamnet *Busken*.

I Lillkyro s:n bära ett par vid älven belägna byar namn, vilka kunna förmodas innehålla gamla svenska ånamn:

Hyyriä, som skrives 1544 (n:o 4532) *Hyre*, 1546 (n:o 4534 a) *Hyriaby*, 1548 (n:o 4534 e) *Hyrie*, 1550 (n:o 4540) *Hyreby*, 1550 (n:o 4541) *Hyre*, 1557 *Hyråby* o. s. v., återger kanske ett fsv. **Hȳria-*, själva stamformen av fvn. *hýrr* adj. 'blid, vänlig', vilket i en primitivare betydelse ligger till grund för sv. dial. Finl. (Vendell) *hȳra* sv. vb. intr. l. imp. 'klarna (om väderlek)'. Jfr till betydelsen t. ex. no. älvnamnstammen *Skir-* (Rygh, NE. s. 217).

Håro nämnes under 1500-talet upprepade ggr som by i L. Kyro: 1544 (n:o 4532), 1546 (n:o 4534), 1548 (n:o 4534 e), 1550 (n:o 4541), 1551 (n:o 4542), o. s. v. Namnet företräder en svensk form, fsv. **Hār-ā*, till det nutida fi. å- och bynamnet *Haarajoki*. Detta är till synes ett finskt ånamn (*Haara* = 'gren' + *joki* 'å'), men kunde dock vara svenskt: **Hār-ā*, en motsvarighet till det hos Rygh, NE. s. 89 anförda no.

Digitized by Google

älvnamnet *Hára,* i vilket han vill återfinna adj. *hárr* 'grå'. Finnarna kalla byn även *Haaron kylä.* På detta adj. vill Hellqvist Sjön. 1: 253 återföra sjönamnet *Hären.*

Orismala (utt. *årismala*), finskt namn å en från söder kommande biflod (fi. Orismalanjoki) till Storkyro å och tillika bynamn. Då namnet svårligen synes låta förklara sig ur finskan, kan man a priori tänka sig detsamma som ursprungligen germanskt. I våra äldsta till buds stående källor skrives det *Ormala*: 1543, 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 b), 1550 (n:o 4540), 1551 (n:o 4542), 1555 (n:o 4557), eller med svarabhakti-inskott av *i Orimala*: 1546 (n:o 4534), 1547 (n:o 4534 a), 1548 (n:o 4534 b), 1556 (n:o 4559), 1557 (n:o 4572), 1580 (n:o 4757). Namnformen *Orismala* möter först senare: 1575 (n:o 4744), 1586 (n:o 4781), 1588 (n:o 4782—3), 1633 (n:o 4968) o. s. v.; dessutom en form *Orsmala* 1581 (n:o 4762), 1583 (n:o 4771), en form *Ortzmala* 1590 (n:o 4791), 1594 (n:o 4809) samt slutligen formen *Oritzmala* 1600 (n:o 4819), 1620 (n:o 4937), 1627 (n:o 4962 a).[1] Till sin bildning kunde namnet tänkas innehålla det i finska gårdnamn så vanliga suffixet *-la,* men i denna händelse väntade man sig dock finna grundformen **Orisma-* bevarad åtminstone i någon av dess talrika beläggformer. Då så ej är fallet, synes det mig möjligt att namnet är en sammansättning på fsv. *-mal* = fvn. *mǫl* f.. gen., sg. *malar,* 'Banke af vandslitne Smaastene, især langs en Strandbred' (Fritzner[2] och Rygh, NG. Indl. s. 68). Jfr norska älvnamnet *Maala,* som enligt Rygh, NE. s. 153 är bildat på sagda fvn. *mǫl* f. Ordet kvarlever i nysvenska folkmål, även i Finland: jfr hos Rietz s. 426 *stenmal* och *strandmal* 'groft grus och

[1]) En mindre del av dessa belägg anförd enligt Laurosela, Eteläpohjanmaan murteesta s. 173.

Digitized by Google

småstenar vid stranden af haf, sjö eller å', hos Vendell *mal* m. 1) 'stenbunden och grusfylld mark' (bl. a. i Nä., Kve. och Rpl.), 2) 'mark som för någon tid sedan stått under vatten' (Närpes). Därjämte bevaras det i en del österbottniska ortnamn: *Rimal* (se s. 100), *Malen* (utt. *mālin*), stenig skogsmark i Kve. (jfr adj. *mālot*, neutr. av adj. *mālog* 'stenig' i Kve.), *Malgrund, Malgrynnan, Malskär, Malörn* i skärgården. I Eg. Finl. hör hit ortnamnet *Santamala* ('Sandmal') i Nousis, i Satakunda möjligtvis sockennamnet *Sastmola* (förut *Sastamala*).[1])

Vanskligare är namnets förra led att tyda. Den ingår även i *Orisberg* (i högsv. utt. *årisbärj*), en försvenskning av det finska *Orismala* och avseende ett år 1659 grundlagt järnbruk vid Orismala å, 7 km. söder om Orismala station. Jag jämför sv. dial. *or* 'stenlagd grund', *ora* 'tät och stenig skogsbacke', no. dial. *or, ur, urd* 'stengrund, stenig mark', fvn. *urð* f. 'stenig backe'. Detta ord torde ingå i de rikssvenska sjönamnen *Orhammaren, Orsjön* och *Ortjärnarna*, i åländska skärnamnet *Stenoren* samt i det hos Vendell s. 675 från Barösunds skg. (Nyl.) anförda *Orslandet* (med *ω*). Utgöres förra leden i vårt namn av detta ord, har den emellertid mycket tidigt undergått folketymologisk ombildning efter fi. *ori(s)* 'hingst'. Ett fsv. **Urð-mala* utvecklades enligt kända ljudlagar till **Orð-mala*[2]) och *Ōr-mala*, detta till fi. *Ormala* (läs: *årmala*), med svarabhakti *i* till *Orimala* (jfr sv. *hamn*: fi. *hamina*, sv. *marknad*: fi. *markkinat*) och med finsk omtydning av främre leden till *Orismala*. I skrivformen *Oritz-* står *tz* för *s* (Laurosela a. o.). Marken i Orismala ådal är i påfallande grad

---

[1]) Se om det sistnämnda namnet T. E. Karsten i Finskt Museum 1903, s. 87.

[2]) Noreen, Altschwed. Gramm. § 120.

Digitized by Google

stenbunden. *Or(i)mala* vore en synonym till nsv. dial. *stenmal* (se ovan).

Namnets förmodade svenska ursprung finner ett stöd i ortens fyndförhållanden. En km. öster om stationen ligger å Levänluhta äng ett viktigt gravfält från 6. och 7. årh. efter Kr. Flertalet fynd är av germanska typer. De angiva i likhet med fynden från andra samtida gravfält i trakten kring Kyro älvs nedre lopp, att befolkningen därstädes vid sagda tid delvis åtminstone varit av germansk stam.[1] Kanske är det ingen tillfällighet att förleden i namnet *Levän-luhta,* fi. *levä* 'kärr, ett slags sjögräs', är ett nordiskt lånord = urnord. **slewa* (**sliwa*), varom se ovan s. 74.

Det s. 100 behandlade å- och gårdnamnet *Rimal* (fi. *Riimala*) i Solv innehåller samma efterled. Jfr gårdnamnet *Rimals* (utt. *rīmas*) i Kve. kyrkoby samt *Rimalsbacken* vid Nkb.

Napå, namn på en vid Kyro älv belägen by i St. Ky., skrives år 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 b) *Napu,* 1557 (n:o 4572) o. s. v. *Napo by.* Skrivningen *Napu* återger det dialektala svenska uttalet med utljudande *o* (jfr de österb. svenska uttalsformerna *Lapo, Jäpo, Tjäpo* = högsv. *Lappå, Jeppå, Käppå*), medan det högsvenska uttalet är *Napå* och det finska *Navut,* gen. *Napu(j)en.*[2] Saxén, Den sv. bos. hist. I, s. 61, 236, som utgår från en oriktig finsk uttalsform *Napue,* har i detta namn velat se en förfinskning av sv. *nabo* 'granne'. Av flera skäl måste denna tolkning avvisas. Först och främst är ordet *nabo* både som appellativ och som gårdnamn okänt i Öb., liksom i Finl. för övrigt. Icke

---

[1]) A. Hackman, Ein Opferfund der Völkerwanderungszeit in Finland (Festskrift O. Montelius 1912), s. 299.

[2]) Forsman, Virittäjä 1914, s. 162.

Digitized by Google

häller det sällsynta fi. *napoa* 'granne', vilket lånats av sv. *nabo* = isl. *nábúi,* är känt i detta landskap. Man använder här ordet *naapuri* av fsv. *nābor,* est-sv. *nābur,* lågty. *nābur.* Vidare skulle det finska bynamnet i fråga, i fall det verkligen innehölle ordet *nabo,* hetat *napoa,* liksom appellativet, eller också **napui* = fsv. nom. *naboe*; de i finskan upptagna skandinaviska mask. *n*-stammarna utgå nämligen vanligen på *-a* l. *-i,* någon gång på *-o,* aldrig på *-ut* (jfr Thomsen, Einfluss d. germ. sprachen auf die finnisch.-lapp. s. 106 f.).

Enligt min mening är bynamnet *Napo, Napu* bildat på det i Öb. både i natur- och gårdnamn synnerligen vanliga subst. *nabb* = fsv. *nabber,* jfr fsv. *skogs-nabber* (= nsv. dial. *skogsnabbe*) 'utskjutande spets af en skog, skogsdunge som midt i en stor skog höjer sig öfver den omgifvande skogen?' (Söderwall, Ordbok), fvn. *nabbr* m. (= *nabbi* m., *nǫbb* f.) 'fremstaaende Knold (Knab, Knat)', *fiallsnabbr* 'fremstaaende Kant af et Field'. I Öb. framträder ordets grundbetydelse tydligt i *Nabb-berget* och *Siunabb-*(d. ä. Sjönabb-)*berget* La. Med avseende å behandlingen av sv. *-bb-* i fi. *Napu* hänvisar jag till analogierna *Bodde* : fi. *Potila, Radde* : fi. *Ratila, Rabbe* : fi. *Rapila* i grannsocknen Laihela samt till fi. lånordet *rapu* = sv. *krabba.* En antydan om det ursprungligen långa *p*-ljudet i *Napu* har man möjligen i skrivformen *Nappo* från 1700-talet.[1]) Ljudutvecklingen *å* > *o* i **Nabb-å* > *Napo* har paralleller i *Lappå* : *Lapo, Jeppå* : *Jäpo, Käppå* : *Tjäpo.* Om förkortningen av *-pp-* i svagtonig ställning se nedan under *Lappå.* Det dialektiska *-o* synes hava framgått ur svagtonigt *å* (= fsv. *ā* 'å') enligt en för flere sv. diall. i mellersta och södra Öb. karaktäristisk

[1]) I jordeböcker av åren 1748, 1753, 1754 o. s. v.

Digitized by Google

ljudutveckling (se s. 90). Fi. *Navut*, gen. *Napujen* (jfr däremot fi. *Lapua* = *Lappå*, dial. *Lapo*, fi. *Jepua* = *Jeppå*, dial. *Jäpo*) beror sannolikt på analogisk ombildning.

Teoretiskt sett kunde *Napo* även återspegla urnord. **Nabō*, bildat på ett med sv. *nabb* nära besläktat ord, fvn. *nǫf* f., gen. *nafar*, 'fremstikkende Fjeldpynt', vilket i Norge tillika användes som älvnamn, nno. *Naava*, och i detta fall torde hänsyfta på „den Vinkel som Elveløbet danner" (Rygh, NG. Indl. s. 69, NE. s. 169 f.). För denna händelse kan fi. å- och bynamnet *Napo* även jämföras med fty. flodnamnen *Naba, Napa, Nawa, Nabbah*, om vilka se Förstemann 2: 1135 (jfr Bugge hos Rygh, NE. s. 327).

En östnordisk motsvarighet till fvn. *nǫf* ingår möjligen i österb. *Tåwnaffua*, vilket t. ex. år 1557 (n:o 4572) anföres som namn på en by i Kyro administrativa sockens „medlest fjerding" (= Laihela); jfr i Skåne ortnamnet *Gusnafva* (1589 *Gudsnafva*) samt *Naffueröd*, nu Navröd, vilka sannolikt innehålla samma ord.[1]) Sammansättningens förra led *Tåw* bildas förmodligen av fsv. *tǭ* (= *tā*) f. 'tå(g)', Vörå- och Pörtommålens i Öb. *tōw* 'bygata' (se ovan u. *Toby*). Senare leden kunde dock även utgöras av sv. *nabba*. Ett sv. **tōwnabba* gåve fi. **Tounapa* med en gen. sing. **Tounavan*, som kan ligga till grund för skriftformen *Tåwnaffua*.

Vad betydelsesidan av den här givna tolkningen av namnet *Napo* i St. Ky. vidkommer, stödes densamma även av ortens naturbeskaffenhet. Främre leden i **Nabb-å, Nav-å* kan nämligen hava hänsyftat på „Napobys backen", omnämnd redan i en St. Kyrobeskrivning från 1750-talet, författad av dåvarande kyrkoh. i St. Ky. Joh. Aejmelæus. Napo och Hibackala

[1]) Falkman, Ortn. i Skåne s. 76.

Digitized by Google

byar, vilka enligt sägnen vore de äldsta i socknen, sägas bägge ligga på „högländta backar“. En gård i Napo bär namnet *Mäki* = 'backe'.

I en „Charta öfver tvistig Sokne-skillnaden emellan några Byar af Storkyro — — — — samt Laihela Sokn“ (1745—47) nämnes *Narajoki backa,* vari främre leden tydligen är identisk med ånamnet *Narajocki* i St. Ky. (enl. en „Carta öfver Turala Byns åker“ av 1741) och *Naarjoki* (1540 *Narioki*) i Eura (Satak.). Det här ingående *Nara-* motsvarar kanske ett fsv. **Nar-ā,* nsv. **När-å* (jfr fi. *Naarjoki*), vars förra membrum jag återfinner i *Närsbäcken* och *Närsträsk* i Pu. Stammen *Nar-,* vilken i formen *Närs-* framträder med sekundär förlängning av stamvokalen (enligt Noreen, Aschw. Gr. § 130, 1), återgår sannolikt på adj. *narva-* 'trång' (jfr u. *Närpes å* s. 69).

Kauhajoki lyder namnet på Kyro älvs översta lopp. Det betecknar tillika byn och socknen kring älvdalen. Förra leden *Kauha-* sammanfaller skenbart med finska ordet *kauha* 'slev', men då denna härledning ej ger någon rimlig mening, har jag i mitt arbete Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 133 fattat denna förled som ett urnordiskt ånamn **Gauzā-,* närmast jämförbart med norska älvnamnstammen *Gaus-* i *Gausa, Gausaa, Gausen* etc. (å inalles 15 särskilda orter), vilken av O. Rygh, NE. s. 66 förbindes med stv. fvn. *giósa* 'med våldsamhet framströmma', no. dial. *gausa* (fram, ut, yver) svv. 'fram-, ut-, överströmma, t. ex. över bräddarna av en flod', *gaus* m. 'utströmning'. Starka verbet *giósa* kvarlever ännu i en del svenska dialekter i Sydösterbotten, nämligen i Malaks och Petalaks: jfr det av Vendell anförda uttr. 'bränvinet *göus* ur an' (vilket icke, såsom Vendell antager, kan höra till ett svagt vb. *göusa* = no. *gausa*). De österbottniska älvarna, och i all synnerhet Kyro älv, äro kända för sina översväm-

Digitized by Google

ningar, särskilt om vårarna. Finska ånamnstammen *Kauha-* återgår därför enligt min mening på ett urnordiskt ånamn **Gauzā* f. ≙ *Gaus-* i de nämnda norska namnformerna. Hos de feminina verbalabstrakterna på indogermanskt *-ā* råder i indiskan och grekiskan i regeln ändelsebetoning. I germanska språk överväger i överensstämmelse därmed den tonande spiranten. Ord med tonlös spirant äro ombildade. Norska älvnamnet *Gaus-* har påverkats av st. vb. *giósa* l. sv. vb. *gausa*. Ljudväxlingen fi. *h* ~ urnord. *z* i *Kauha-* ~ **Gauzā* är regelbunden (jfr mitt arb. Germ.-finn. Lehnwortstudien ss. 141, 151). Samma finska förled ingår i ånamnet *Kauhava* (se nedan). Till stöd för denna tolkning av ånamnet *Kauhajoki* kunde här anföras en mängd delvis mycket gamla svenska ortnamn i Kauhajoki, bl. a. bynamnet *Päntäne,* i fall = sv. **Bändene* av **Band-win* (se nedan u. ängsnamnen).

Bäckar:

Mullo bäck (fi. *Mullolan oja*) utfaller vid Mullo by i Lillkyro i Vassorfjärden (*fjälsändan*). I Vassor (Kve.) uttalas bynamnet i fråga *mollos.* Som finskt synes namnet icke kunna förklaras. I likhet med ett stort antal andra ortnamn i L. Ky. kan även detta vara svenskt. Det innehåller sannolikt svenska ordet *mull* (fsv. *muld*) 'jord'. Då vi i Norge ha en älvnamnstam *Mold-* (i *Moldaaen, Moldelven* o. s. v.), vilken synes innehålla subst. *mold* f. 'mull, jord' (Rygh, NE. s. 162), kan detta ord ligga till grund även för namnet i L. Ky. Till samma betydelsekategori höra sv. sjönamnen *Mulloxen, Mullhövden, Mullsjön* (Hellquist s. 410) och no. *Moldefjorden* (Rygh, Spr.-hist. stud. s. 53). I det österbottniska bynamnets nutida svenska uttal *mollos* utgör *-os* ett i österb. gårdnamn synnerligen vanligt avledningssuffix, ofta alternerande med *-as.* Finska namnformen *Mullola* förhåller sig

Digitized by Google

till *Mullos* liksom t. ex. fi. *Hannula* till sv. *Hannus*, fi. *Markkula* till sv. *Markus*.

Jaurin luoma bäck i St. Ky. faller in i Lehmäjoki å, en nordlig gren av Kyro älv. Namnet *Jauri*, som även förekommer i förbindelsen *Jaurin neva* (mosse invid nya kyrkan i St. Ky.), torde icke kunna förklaras ur finskan. Däremot kan det enligt finsk ljudutveckling (jfr fi. *aura* = fsv. *arþra-*, fi. *neula* = got. *neþla*) ha uppkommit ur äldre (fsv.) **Jaþr-*, vari jag spårar ett gammalt ånamn, jämförbart med no. älvnamnet *Jadra* (*Jøra*, *Jordøla* m. fl. belägg), vilket Rygh, NG. Indl. s. 59, 2: 175, 3: 268, NE. s. 120 härleder ur fno. *jaðarr* (*jǫðurr*) 'Kant, Rand', bevarat bl. a. i landskapsnamnet *Jæderen* (*Jaðarr*). Från Sverge (Gästrikl.) anför Hellquist, Sjönamn 1: 282, ett motsvarande ånamn *Jädran* l. *Jädra ån*, fsv. **Jæþra* (varav gårdnamnen *Jä(de)rbo*, och *Jäderfors*) ävensom (från Kalmar l.) sjönamnet *Järn*[1]), fsv. **Jæþre* l. **Jæþar*, identiskt med no. insjönamnet *Jaren* (Rygh, Sprogl.-hist. stud. s. 60); jfr fsv. *jæþur* = fno. *jaðarr* 'kant', fht. *ëtar* 'Zaun', nht. dial. *etter* ds. Namnformen **Jaþr-* i fi. *Jauri* återspeglar ett förstadium till fsv. **Jæþre*.

I sin urnord. stamform **eþ(a)ra-*, *eþ(u)ra-* ligger detta ord sannolikt till grund för älv- och socknenamnet *Eura-joki* (Eura-å) i Satak. samt för kapellnamnet *Eura* (Eg. Finl.), vilket sistnämnda sålunda ursprungligen avsåge Pemar å, som genomrinner orten. Enligt äldre uppfattning, omfattad ännu av Saxén, Den sv. bos. hist. s. 58, 164, skulle namnet *Eura* bildats på ett ord, motsvarande isl. *eyrr* f. 'flat sandbank som sticker ut i vattnet, ish. vid utloppet av en å'. Denna sammanställning finner jag vara i

[1]) Jfr även gårdn. *Järns stom* (*Jeders Stomm* 1540) i Sverge, Älvsborgs l. (SOÄ 15: 54, 16: 129, jfr 19: 64, 76).

Digitized by Google

formellt avseende oantaglig, då ju östsvenskan (i västra Finl.) varken äger eller ägt en diftong *ey*, motsvarande fno. *øy* och isl. *ey* (jfr art. *Röringe-Räyrinki* i det följ.). Om *Eura* är av svenskt ursprung, varom — då finskan icke känner ordet som appellativ — något tvivelsmål knappast torde råda, kan det tillfredsställande förklaras blott ur äldre **eþra-*. [1])

Vittingbäck (fi. *Vittingin luoma)* kallas en (12 verst lång) gren av ovan nämnda Orismala å (Gyldén, Suomi II: 1, s. 89). Den vid bäckens övre del belägna gården *Vitting* bevarar sannolikt det ursprungliga ånamnet. Att detta är en avledning på *-ing*, en i norska och svenska vattendragsnamn ingalunda ovanlig ändelse [2]), torde få anses för säkert. Men om stamordet är det i följd av brist på tillräckligt gamla skrivformer (den äldsta kända, *Witting*, från år 1756) omöjligt att uttala en bestämd mening. Det sannolikaste är att namnet innehåller adj. *vit*. I så fall är *Vitting* i Öb. formelt identiskt med fno. *Hvítingr*, använt som namn på insjöar, forsar, fjäll, öar och skär. [3]) Till betydelsen jämföre man isl. *Hvítá*, flod på Island, sjönamnen *Vitsjö* Ter. (Öb.), *Viten, Vittsjön, Vitträsk, Vittjärn, Vitgölan* samt *Vithavet* i Sverge. [4])

Könnin luoma bäck i Ilmola (10 verst lång) faller västerifrån in i Ilmola å (Gyldén, Suomi II: 1, s. 89).

---

[1]) För min namntydning *Eura* < urn. **Eþura* (**Eðura*) utgöra skrivformerna *Effraboaminne* 1344, *Aeffrabomynne* 1346, *Aeffraboaminne* 1415 med *eff* för *eu* intet hinder. Samma egenhet företer skrivformen *Taffva* (läs *Teffva*) 1580 i st. f. *Teuva*, se ovan s. 62 ff.

[2]) Se Rygh, NE., Register I s. 382, Hellquist, Sv. ortnamn på -inge s. 244 ff.

[3]) Se K. Rygh, No. hist. tidskr. I s. 70, 76, O. Rygh, NG. 1: 357.

[4]) Se Hellquist, Sjönamn 1: 242 f.

Digitized by Google

Vid övre loppet av denna bäck ligger en stor gård, som av den finskspråkiga ortsbefolkningen kallas *Könni*. Namnet motsvarar (dé yngre) jordeböckernas *Köningsbäck*, såsom gården i fråga nämnes ännu år 1805. Namnets finska form *Könni* förklarar jag ur en svensk uttalsform **Könnis-bäck*; jfr österb. gårdnamnen *Flemming* i Mst. och *Öling* i Mak., uttalade *flämis* (t. ex. i förb. *-backan*) resp. *ölis*, samt skärnamnet *Gering* (Va. skg.), vilket uttalas *jēri*. I *Köningsbäck* återgår främre leden på ett ursprungligen lågtyskt släkt- l. personnamn *Könning*, bildat på något av de å västgerm. språkområde så vanliga personnamnen på *Kun-* (i fht. *Cuno*, ags. *Cyne* etc.) och motsvarande fty. *Chuningin*[1]), fsv. *Kyninge*.[2]) Det långa *n*-ljudet i fi. *Könni* härrör sannolikt redan från lågtyskan; jfr mlty. *konnink* (läs: *könnink*) = *konink* (läs: *könink*) 'konung' samt ty. släktnamnen *Künning* (jfr mhty. *küning* 'konung'), *Könnecke, Künnicke* jämte *Könecke* = fty. *Chunico*. Inhemskt, d. ä. en sidoform på *-ing* (jfr fsv. *Kyninge*) till sv. släktnamnet *Konung(h)*, vilket i medlet av 1500-talet och långt senare förekom i Öb. (Vö., jfr i vår tid *Kung* hemman i Esse), kan namnet *Könning* i Ilmola icke vara, enär en ljudutveckling *y* > *ö* framför *nn* är främmande för Öb:ns svenska folkmål.[3]) Ett fsv. *Kyninge* skulle sannolikt utvecklats till *Kynge*, liksom *Konung* blev *Kung* (jfr Hellquist a. o.).

Nenättömä luoma (d. ä. *Näselösbäck*) upprinner ur en *Nenättömä järvi* (d. ä. *Näselös-sjö*) benämnd källsjö och har i Nenättömäby i Kurikka sitt utlopp i Ilmola å. Att det i dessa sammansättningar ingående fi. karitiva adjektivet *Nenättömä-* = 'näslös' är en

---

[1]) Förstemann 1[2]: 378.
[2]) Hellquist, Svenska ortn. på -inge s. 79.
[3]) Hultman, De östsv. dial. § 28.

Digitized by Google

översättning av sv. *Näs(e)lös-*, synes framgå av bynamnet *Näselöösby,* som jordeböckerna från medlet av 1500-talet (t. ex. 1557) anföra från „Kyro administrativa sockens öfverst fierding" eller nuvarande Kurikka s:n. Vid sidan av *Näselösby* (med 19 bönder) fanns nämligen i samma s:n redan på 1550-talet en något mindre by med det finska namnet *Nenättömä* (12 bönder). Näselösby är påtagligen uppkallad efter nämnda **Näselösbäck* (= Nenättömäluoma), som i sin tur kanske lånat sitt namn av källsjön **Näselössjö.* Namnets förra led är fsv. *näs* n. 'näs' (= isl. *nes* n., jfr pl. *nesjar* f. i no. gårdnamn).[1]) Senare led är sannolikt det gamla ordet *lösa* 'äng', varom närmare i kap. IX.

Vidkommande *Näselösbäck* och *-sjö* hänvisar jag till sjönamnet *Nässjö,* ytterst vanligt i Sverge, samt till no. älvnamnet *Nesa* (Rygh, NE. s. 172), vilka äga besläktad betydelse.

Tvenne ortnamn, *Alastaro* och *Ylistaro,* vilka torde syfta på förhistoriska landningsplatser vid Kyro älv, behandlas under följ. artikel.

Vörå.

Vörå å upprinner i *Vörs* träsk nära St. Kyrogränsen och utfaller genom Karvsorsund (35 km. n. o. Vasa) i havet. Äldre namnformer: *apud portum Vøra* (d. ä. Vörå hamn) 1367 (Svartb.), *Wöröö, Wörö, Vörö* 1544, 1546 (n:ris 4532, 4534), *Wöråå, Wörå* 1554 (n:o 4555), *Wöro, Vöro* 1555 (n:o 4557), 1560 (n:o 4617), *Wörs fierdingh* 1557[2]), *Wöre sokn* 1559 (n:o 4605), *Weru, Werw* 1539, 1542, 1545 (n:ris 4529, 4530, 4533),

---

[1]) Rygh, NG. Indl. s. 68.

[2]) Byalängden över Kyro skatte- eller administrativa socken år 1557.

Digitized by Google

Weröö, Werö 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 b), 1549 (n:o 4536), 1550 (n:o 4540), 1551 (n:o 4542), *Werå, Wero, Weroo, Vero* 1539 (n:o 4529), 1547 (n:o 4534 a), 1551 (n:o 4532), 1556 (n:o 4558), *Were* 1554 (n:o 4555). Från och med 1600-talet anträffar man blott skrivningarna *Wörå, Vöro.*

Namnet *Vörå* har tidigare (redan hos Mathesius, 1734) tolkats som förvrängning av ett fi. **Vääräjoki* (d. ä. Krokig å) l. **Vääräoja* (Krokig bäck) [1]), men denna gissning motsäges avgjort av ovan meddelade namnformer. Enligt min uppfattning är namnet rent svenskt och hänsyftar ursprungligen på Vöråbornas urgamla huvudnäring, nämligen fisket. Vörå å, som i våra dagar kan kallas en större bäck, var i äldre tider synbarligen en allmännare anlitad farled till den utanför liggande skärgårdens fiskelägen. Om dessas forna betydenhet erinra ännu vissa strödda meddelanden i 1500-talets urkunder. „Udhi Wöro becks minne brwka" — nämner sålunda en jordebok av år 1560 (n:o 4617) — „15 bönder katisor och rysjor", och „widh Stubben (ännu i vår tid namn på en fyrbåk i Vörå skg.) bruka 25 båtar med 40 skötor" Ett tredje fiskeläge, tillhörande Vörå kommun, låg enligt samma urkund „vidh Alckinn (eller „vid Alckö fierdh") uti Saltsiön". Å detta ställe „brwka 30 bönder med 15 båtar 40 skötor", och „widh Gnijdingen (ett fjärde fiskeläge) bruka 40 bönder 20 båtar medh 30 skötor". Ännu år 1734 idkade (enligt Mathesius, Dissert. geogr.) Vörå, Mustasaari och Lillkyro socknebor „samfäldt fiske" vid Österön, Västerön (nära Vörå fastland) och Mickelsöarna (i Vö. skg. vid havsbandet).

I det enligt min mening sammansatta ortnamnet *Vörå* utgöres senare leden av subst. fsv. *ā* 'å' (jfr *Vøra* 1367). Sidoformen *Wöröö, Wörö* innehåller

[1]) Så ännu Saxén i Sv. Landsm. XI.3, s. 270 (likväl med ?)

Digitized by Google

möjligen fsv. *ø* 'ö' och erbjuder i så fall en parallellism till den ovan berörda växlingen *å* : *ö* i *Tjockå* : *Tjockö, Karlå* : *Karlö* (se i d. föreg.). Skrivformen *Weru* förekommer blott i ställning framför „souckn", „sokn" och återger ett ännu i våra dagar gängse uttal *Vöro* (*såukn*), däri *-o* är en i svagton uppkommen förkortning av fsv. *ǫ* 'å', analog med den reduktion samma slutljud varit underkastat i namnen *Karlå* ~ *Kālo-, Napo, Lapo, Jäpo, Tjäpo* (jfr ovan u. det förstnämnda namnet).

Namnets förra led *Vör-* innehåller med en till visshet gränsande sannolikhet fsv. **vør* = fno. *vǫr* f. (gen. *varar*) 'Brygge af det Slags som paa begge Sider indeslutter en Baadstø eller Landningsplads', pl. *varir* (*-ar*) 'indgjærdet Landingssted' (Fritzner[2]). I grunden identiskt härmed — så när som på genus — är ags. *waroð* n. 'strand'. En sidoform med suffixavljud (= fht. *warid, werid* 'ö') föreligger i fvn. *ver* n. (gen. sg. *vers*, pl. *verja*) 'Sted ved Havet, Vær, hvor man opholder sig til visse Tider om Aaret for at drive Fiskefangst og anden ved Søen faldende Fangst' (Fritzner[2], Rygh, NG. Indl. s. 85); jfr smss. *eggver* 'Aeggevær, Sted ved Søkusten hvor der er rig Anledning til Indsamling af Udfugles Aeg', *fiskiver* = *fiskisetr* 'fiskeläge', *selver* 'Sted hvor der er jevnlig Adgang til Sælhundfangst', *sildver* 'Sted hvor der pleier at drives Sildefiske', *útver* 'ude mod Havet eller i Havet liggende Vær'. Ordet kvarlever i nyno. dialekter under formen *vær* n. 'Havn eller Gaard ved Kysten hvor Folk samles for at drive Fiskerie' (Aasen) och är tillika allmänt i namn längs norska västkusten (oftast om små öar eller grupper av sådana). I regeln torde de med detta namn betecknade ställena (enl. Rygh) ursprungligen varit bebodda blott i „Værtiden", ehuru flertalet av dem nu antagligen har fast bebyggelse.

Digitized by Google

Å östnordiskt språkområde äro fvn. *vǫr* f. och *ver* n. ouppvisade som appellativ. En fsv. motsvarighet till fvn. *vǫr* ingår möjligen i svenska sjönamnet *Varen* ävensom i senare leden *-vara* av sjönamnen *Grovara, Hillevara, Sævara.*[1]) En urnordisk form av namnet (**warō*) bevarar möjligen gårdnamnet *Varo* i Laih., se s. 97.

Det lokala uttalet av ortnamnet *Vörå* i Öb. är *vör*, med palatalt ö-ljud[2]), icke *Vöyr* l. *Vöir*, såsom Saxén Fennia 14: 3, s. 50 uppger. I denna form uppträder namnet även i förb. *Vö(r)båu* 'Vöråbo'. Å orten i fråga användes ofta en genitiv *Vörs*: jfr t. ex. *Vörsbjärji* (Vörå berget), *Vörsmåsan, Vörs såukn, Vörsträsk* samt (redan 1557) *Wörs fierdingh.* Om namnet *Vör* innehåller en parallell till fvn. *vǫr* f., är denna *s*-genitiv en ersättning för äldre *-ar*[3]). Men gen. *Wörs* kan även vara ursprunglig. I detta fall återgår namnet på ett grundord, som i likhet med ags. *waroð* är neutrum (jfr det neutrala *ver*).

Att döma av ovan anförda äldre belägg av namnet har formen *Vörå*, som ursprungligen blott betecknat ån i fråga (egentl. „ån som mynnar ut i en hamn"), redan tidigt (jfr 1367 *Vøra*) begynt att användas även om själva orten.

I Vörå kommuns närmaste finskspråkiga omgivning (Kyro-socknarna och Härmä) uttalas namnet i fråga *Vööri*, med palatalt *ö*-ljud i överensstämmelse med det lokala svenska uttalet. Denna vokalkvalitet kommer väl även till synes i skrivningarna *Weru, Weröö, Werå* från mitten av 1500-talet, i fall dessa ej återginge på sidoformen fvn. *ver* n. Den i officiellt bruk hävdvunna fi. skrivformen *Vöyri* (läs *vöuri*!)

[1]) Hellquist, Sjönamn 1: 188. Jfr SOÄ. 14: 234.

[2]) Angående ljudöverg. *ǫ* > *ø* se Hultman, De östsv. dial. § 1: 4, Noreen, Gesch. d. nord. Spr.[3] § 142, a.

[3]) Jfr Noreen, a. a. § 260, 1.

Digitized by Google

saknar stöd i nutida finskt uttal, men avspeglar möjligtvis den äldre fornsvenska uttalsform **Vǫr* (med velar vokal), varav fsv. **Vør*, nsv. dial. *Vör* (med palatalt ö-ljud) är en ljudlagsenlig utveckling (jfr s. 122, not 2).

Västgermanska paralleller till ånamnet *Vörå* torde föreligga i fty. flodnamnen *Weritaha*, nu *Wertach*, och *Waritbeke*, vilka enligt Förstemann 2: 1554 innehölle fht. *warid* 'insula'. Detta ord ingår möjligen även i nord- och medeltyska flodnamn som *Werse* (*Werisa*), *Werisaha*, *Wörsbach* etc., om vilka man jämföre Th. Lohmeyer, Die Hauptgesetze der germ. Flussnamengebung s. 17 f.

För min ovan motiverade uppfattning av namnet *Vörå* finner jag ett indirekt stöd i tvenne ortnamn från Kyro älvdal, *Alastaro* och *Ylistaro*, av vilka det förra är en äldre beteckning för nuv. Lillkyro socken, medan det senare, som i vår tid är ett sockennamn, ursprungligen betecknat en vid mellersta loppet av Kyro älv belägen by av Kyro s:n (se inledn.!). De sammansatta namnens främre leder, fi. *ala(s)-* = sv. *neder-* och *yli(s)-* = sv. *över-*, hänsyfta på orternas läge vid älven. Ortnamn med efterleden *-taro* finnas även i andra delar av västra Finland, men blott i kustbygder, som tidigare ägt gammal svensk bosättning. Sådana namn äro (utom de ifrågavarande vid Kyro älv): *Alastaro* 1) by (redan 1540) i S:t Mårtens, Eg. Finl. (nu = Eura), 2) gård i Loimijoki (vid övre delen av Kumo älv), 3) socken vid samma å (1540 by i Loimijoki); *Ylistaro* 1) by vid Kumo älv (redan 1419), 2) gård i Harjavalta vid s. älv, 3) gård i Loimijoki, 4) gammalt namn på Koskis kapell av S:t Mårtens s:n.[1]) Hit hör väl ännu *Hakastaro* gård i Uskela, Eg. Finl., å en urgammal hamnplats vid Halikko

[1]) Enligt ortnamnsförteckningen å vårt Hist. Museum.

Digitized by Google

viken[1]) (jfr ? i Sverge *Hagestathæ,* nu Hagestad, 1413 i Skåne, *Hakastum, -om* 1409, 1413 i Srml., Sv. Dipl. II). Som osammansatt föreligger namnet sannolikt i tillnamnen *Thomas Tharo* 1471 i S:t Karins, Eg. Finl. (Svartb.), *Pehr Tharo* 1647 i Ikalis, Satak.[2]) och *Tharo* i Nyl.[3]) Den för de finska ortnamnen gemensamma efterleden *-taro* har varit föremål för olika tolkningsförsök, men det synes mig stå över allt tvivel, att det ifrågavarande namnelementet närmast bör sammanhållas med det hos Lönnrot, Fi.-sv. lex. anförda fi. *taro* = *taro-maa* 'odlad och bebodd trakt (i mots. till *sydän-* l. *salomaa, sysmä* d. ä. 'ödemark'.[4]) Av särskild vikt för min nedan meddelade tydning av ordet *taro* är en avledning därav, fi. *taro-lainen,* betecknande 1) 'person som bor på odlade trakter (i mots. t. *sysmäläinen* 'ödemarksbo')' och 2) 'person som bor vid kusten'. I denna senare betydelse tror jag mig ha funnit nyckeln till ordets etymon. Detta söker jag i fvn. *stǫð* f., pl. *stǫðvar,* 'Landningsplads for Baade' (Fritzner[2]). Det förekommer enligt Rygh, NG. Indl. s. 80 även i norska ortnamn, både som osammansatt i sing. och som senare led (*-sta, -ste*). I nynorska folkmål kvarlever ordet (enl. Aasen och Ross) under formerna *stod, stød* i bet. 1) 'Landingssted, Plads hvor Baade trækkes paa Land, sædvanlig med *Vor* (d. ä. stenbrygga) paa Siderne', 2) 'Aabred, Elvebred', 3) 'Hvileplads for Kvæget i Udmarken, en indhegnet Malkeplads'. Även från

[1]) Här finnes även en fornborg, *Hakastaron linna,* enligt J. Rinne, Suomen keskiaikaiset mäkilinnat s. 54 ff., från c. 1100 e. Kr. Namnet *Hakastaro* innehåller med all sannolikhet svenska ordet *hage,* dial. i Finl. *haga,* 'inhägnad'.

[2]) Carlsson, Entinen Ikalinen (Helsinki 1871) s. 203.

[3]) Freudenthal, Nyländska mans- och kvinnonamn s. 59.

[4]) A. Genetz, Koitar, Savo-karjalaisen osakunnan juhlajulkaisu (Helsingissä 1899), s. 56, A. W. Forsman, Suomen Museo, årg. 1902, n:o 2. s. 19.

Digitized by Google

östnordiskt språkområde känner man ordet. Från fornsvenskan anföres hos Söderwall och i SOÄ. 19: 143 ordet *stadh* 'sjökant, åbrädd'. I nysvenska landsmål förekommer (enligt Rietz s. 668) ett subst. *stad, stöda, stödu* f. i bet. 'yttersta kanten af något', ss. *vägastödu,* 'vägkant', särskilt även 'kant vid sjö, vatten, strand': jfr hos Vendell s. 1095 *vatu-stadin* 'yttersta strandbrädden', anfört från Nyland, Åland och Satakunda. Själv har jag hört ordet användas i Kve., således vid Kyro älvs utlopp i havet, i grannskapet av Lillkyro l. det forna „Alastaro". Ordet fortlever i Öb. även i en specialiserad användning: t. ex. Vörårnålets *stad,* pl. *stadur,* f. 'kant, list, stad på väv och dyl.'.[1]) Motsvarigheter finnas i många andra germanspråk: got. *staþs* m. l. *staþ* n., ags *stæþ,* fsachs. *stath,* fht. *statho,* nht. *Staden* 'Ufer Gestade'. I denna betydelse ingår ordet sannolikt även i andra finländska namn på orter belägna vid vatten: t. ex. i det gamla bynamnet *Paaskunta* i S:t Karins vid Aura å (1378 Padastakunta), sammansatt av ett **Pada-stad-*, som sannolikt innehåller ett urgermanskt **paþaz* 'ådal' som främre led.[2]) Hit hör möjligen även holmnamnet *Samsta* i s. Öb. (se kap. V).[3]) Som senare sammansättningsled ingår ordet även i det hos Vendell från Vittisbofjärd i Satakunda anförda *länd-stad* 'båthamn, landningsställe' (= fvn. *lendi-stoð*).

Då fi. *taro,* såsom ovan nämnts, betecknar „bebodd trakt vid kusten" (i mots. t. inlandet), möter

[1]) Freudenthal, Vörårnålet s. 118.

[2]) Karsten, Germanisch-finnische Lehnwort stud. s. 142, 225.

[3]) Å Nagu-Storlandet (Åbo skg.) förekommer enligt Sv. Litt.sällsk:s samlingar n:o 1591 en by kallad *Jälist* (enligt uttal o. karta). Namnet skrevs i en dopbok av år 1656 *Jelist* men i ett sköldebrev av år 1612 *Ilistaro.* I denna skriftform är efterleden skenbart identisk med den i *Alastaro* o. *Ylistaro* i Öb., men f. ö. är namnet dunkelt.

Digitized by Google

dess härledning ur urn. **staðwō* 'landningsplats' intet hinder från betydelsens sida. Det är i själva verket ett känt förhållande, att den fasta bosättningen i Finland liksom i Skandinavien tagit sin början vid kusterna och därifrån längs vattendragen skridit framåt till landets inre delar. Min tolkning av fi. *taro* stödes vidare därav, att dess förmodade urnordiska original funnit väg även till lapskan, där det (enligt Thomsen, Einfluss der germ. Sprachen auf die finn.-lapp. s. 171) avspeglas i ordet *staðfo* 'landningsplats, hamn'.

Vad det fi. lånordets formsida beträffar, har det förlorat icke blott det uddljudande *s*-ljudet, vars bortfall i konsonantförbindelse är karaktäristisk för finskan, utan även den urnordiska *wo*-stammens *w*-ljud. Då emellertid detta redan hos originalet i vissa kasus av paradigmet ljudlagsenligt måste försvinna, är det klart att just dessa *w*-lösa former (urn. **staðō*) närmast ligga till grund för den finska: man jämföre i sådant avseende fi. *katu* = sv. *gata*, dial. Finl. *gatu*: got. *gatwō*. Med bevarat *w*-ljud ingår nord. **staðwō* som lån möjligen i fi. gårdnamnet *Tarvonen*, flerstädes i Pedersöre, en svenskspråkig kustbygd (med enstaka finska gårdnamn), samt i bynamnet *Tarvola* Satak. (vid Kumo älv). Övergången av den nordiska originalformens *ð*-ljud till ett finskt *r*-ljud betingas dock ej här av den bekanta, för en del finska dialekter i Syd-Österbotten, Satakunda och Eg. Finland utmärkande ljudutvecklingen *ð* > *r*, varom man jämföre Setälä, Äännehistoria s. 29 f. Denna ljudproces är tidigast uppvisad hos Schroderus, Lexicon Latino-Scondicum av år 1637, som upptar fi. ordet *poro* 'ren', vilket återgår på **podo* och ett ännu äldre **podoi*.[1] Men så gammal är denna ljudövergång ej, att den

[1]) Se om denna formutveckling Setälä, Fi.-ugrische Forschungen II, 223.

Digitized by Google

kunde förklara lånordet *taro*. Dettas äldsta skriftliga belägg, *Ylistaro*, är av år 1419, men finska formen *taro* är påtagligen vida äldre, ty den föreligger som lån i alla lapska dialekter, där vi överallt möta motsvarigheter med *r*-ljud: *dārro, taro, dāro, tārra,* betecknande, allt efter olika dialekter, antingen Norges Sverges eller Rysslands nationalitet, land och språk (Qvigstad, Nord. Lehnwörter im Lappischen s. 127). I fi. *taro* urn. > **staðō* kan *r*-ljudet således ej bero på sagda fi. ljudutveckling: det kan blott förklaras som substitution för det urnordiska *ð*-ljudet, vilket till sin fonetiska valör ej torde sammanfallit med den finska *ð*-spiranten, något som redan framgår av divergensen i ljudens utveckling: urnordiskt *ð* gav svenskt *d*, urfinskt *ð* däremot finskt *r* eller *l*. Denna tydning av finska ordet *taro* stödes av finska lånordet *vaara* 'fara (Gefahr)'. Detta återgår ej, som man närmast vore frestad antaga, på svenska substantivet *fara* 'Gefahr', ett alldeles ungt lågtyskt lån, mer eller mindre främmande för våra dialekter. I så fall skulle nämligen det finska ordet i en del sydfinska dialekter väntas uppträda med *f*-ljud, icke *v*-ljud (jfr finska *vati* och *fati* av sv. *fat*), och den finska ändelsen vore snarast *-o*, icke *-a*. Finska *vaara* återger i själva verket, såsom redan Ojansuu i Äidinkielen tutkimuksen työmaalta s. 27 f. förmodar, en fornsvensk ack. sg. *vāþa* av fsv. nom. *vāþe* svm. 1) 'skada, olycka, nöd', 2) 'svårighet, möda', 3) 'våda, fara' = sv. dial. Finl. *våda* svm., fvn. *váði* svm. 'Skade, Ulykke, Vaade'. Lånet har gjorts före övergången av fsv. *ā* till *å*, som var allmänt genomförd omkring 1400 (Noreen, Geschichte der nord. Sprachen § 139 b), men efter övergången av urnordiskt *ē* till *ā*. Finska ordet *vaara* är känt blott från Finland (utom Karelen).[1])

[1]) Då utgivaren av Suplementet till Lönnrots lexikon jämför finska ordet *taro* med liv. och estn. *tara* 'gärdesgård, in-

Digitized by Google

Ett blott skenbart stöd för min tydning av *taro* som urnordiskt **staðo* ligger måhända i det från och med början av 1600-talet bekanta släktnamnet *Alstadius*. Alastaro forna kapells förste kyrkoherde (som tillträdde sitt ämbete 1608) kallar sig *Casparus Martini Alstadius*, till börden „austro-finno" och tidigare „sacellanus" i St. Kyro. Samma tillnamn föres av hans närmaste efterkommande, vilka alla bekläda prästtjänst i Alastaro (Lillkyro): *Martinus Caspari Alstadius*, „austrofinlandus" († 1667), *Henricus Martini Alstadius* († 1649 ss. „sacellanus communis" i Laihela o. L. Kyro) och *Casparus Martini Alstadius* † 1692.[1]) Att namnet *Alstadius* hänsyftar på Alastaro-Lillkyro, står utom allt tvivel, ty att giva sig tillnamn efter födelse- eller tjänsteorten var som bekant mycket vanligt bland Finlands äldre prästsläkter. Jag erinrar här blott om namn sådana som Johannes Haquini *Laihelius* l. *Laihelensis*, 1658 pastor i Laihela, Andreas *Uhlstadius* (*Uhloensis*), 1660 pastor i Ijo, Johannes Laurenti *Essevius*, f. i Esse, 1642 kapellan i Lappajärvi, o. s. v. Otänkbart synes mig ej, att det ovan nämnda sv. dial. *stad* = 'strandbrädd' ännu på 1600-talet som ortnamn eller åtminstone som appellativ fortlevat i L. Ky. bland där boende svenskar. Association med ordet *stad* i dess nutida allmänna bemärkelse är mindre sannolik i fråga om ett landsortsnamn som *Alastaro* (Lillkyro).

I Satak. och Eg. Finl. förekomma av *Alastaro*

---

hägnad', är detta oriktigt, ty sistsagda ord är identiskt med fi. *tarha* 'Garten, Zaun' (ett lån av lit. *dàržas*, Thomsen, Einfluss s. 85). Till fi. *tarha*, estn. *tara* bör sannolikt även estn. *tare* 'Wohnhaus, Stube, Saal, Halle, Kirchenchor' (Wiedemann-Hurt, Wbch) ställas.

[1]) Se Leinberg, Handlingar rörande Finska kyrkans prästerskap III: 98.

Digitized by Google

och *Ylistaro* även uttalsformerna *Alastalo* (*Arastalo*) resp. *Ylistalo* (*Yristalo*). Denna omgestaltning av namnens senare led beror närmast på formassociation med fi. *talo* 'gård'.

På grund av ordets betydelse kan man anse för givet, att fi. *taro* upptagits som ortnamn och först senare övergått till appellativ. Härpå tyder användningen såväl av fi. *taro, taro-maa, taro-lainen* som av de lapska orden. Personnamnet *Tharo* (se ovan) återgår på ett ortnamn **Staðō* f. sg. eller ett gårdnamn **Staðom,* dat. pl. av *staðr* m. 'bostad'.

Alla ovan nämnda sms. socken- och bynamn på *-taro* tillhöra orter, som ligga vid vattendrag, och fylla sålunda den yttre betingelsen för här givna tolknings riktighet. Vad särskilt *Alastaro* och *Ylistaro* i Öb. beträffar, avse dessa namn, ifall min uppfattning av desamma är riktig, forntida fiskelägen eller hamnplatser vid Kyro älvs mynning, vilken vid tiden för denna namngivning legat par mil högre uppe i landet, inom området för de bägge Kyro socknarna, något som även Storkyro sockens gamla namn *Kyrobominne,* d. ä. Kyrobornas åminne (redan 1419), synes antyda. Att en vik av havet fordom gått upp till Lillkyro och Storkyro, framgår även av namn som *Ankkurilahti* d. ä. Ankarvik i sistsagda s:n och *Havändan,* benämning på den del av Rekipeldo by i Vörå s:n, som ligger mot Storkyro-sidan.

Namnen *Vörå* och (*Alas-, Ylis*)*taro* i Öb. sammanfalla således till betydelsen, i det de bägge hänsyfta på urgamla hamnplatser (fiskelägen) vid havet, liksom de härmed formellt nära besläktade fornnorska synonymerna *fiski-ver* och *fiski-stǫð.* Den fiskarbefolkning, som först givit namn åt dessa orter, var således av svensk härstamning. För äldre svensk bosättning talar även en stor del av ortens övriga namn (se i del II u. bebyggelsenamnen). Namnforsk-

Digitized by Google

ningens vittnesbörd överensstämma även i detta fall med fornfyndens. Den äldre järnåldern bär såväl i Vörå (Bergby o. Rekipeldo byar) som i St. Kyro ett germanskt kynne (jfr Inledn., s. 16 f.).

Efter denna avvikning till Kyro älvdal återkommer jag till Vörå.

Starrvess (l. *-iss*) **ån** (utt. *ōwen*) från Kaurajärvi träsk utmynnar inom Jörala bys mark i Vörå å. I avsaknad av äldre skrivformer är det omöjligt att uttala bestämd mening om ordets bildning. Sockenkartans *Starrvörsfors* är möjligen blott en godtycklig förbättring av ovan meddelade uttalsform. I fall skrivningen är riktig, innehåller namnet gen. av sockennamnet *Vör.* Eljest kan slutstavelsen *-ves* (*-vis*) även vara en förkortning av gen. *-viks*; jfr *Starrvess kärr* i Kve., skrivet 1769 *Starrvik.* I varje fall utgöres främre kompositionsleden av svenska växtnamnet *starr* (gräs); jfr no. älvnamnet *Starelven,* vari Rygh, NE. s. 244 ser no. *starr* = *storr,* fno. *stǫrr* f. 'starrgräs'. Samma ord möter i *Starrēnje* (Starrängen) Lpf. och *Starräidi* (Starredet) Krb.

Bäckar:

Bjurbäcken (utt. *bjūbättjin*) i Rökiö by, Vörå, jfr s. 76.

Vörgrens (utt. *vörgräins*), namn på en gård i Rökiö by vid en liten „gren" av Vörå å, innehåller ånamnet *Vör(å)* och fsv. *gren* m. o. f., fvn. *grein* f. 'gren' (jfr bynamnet *Ågren* s. 77 i det föreg.).

Flasbäck (utt. *flasibäkk*) i Or. skg. (Oxkangar) innehåller som främre led sannolikt fsv. *flas* n. 'fnas, fjäll på huden; skal, fjäll' (Söderwall, Ordb.); jfr nsv. dial. (Rietz s. 152) *flas* n. 1) 'skal på jordfrukter (rofvor, potäter)', 2) 'fjäll, orenlighet i hufvudet eller på huden', 3) 'skorpa på sår, rufva', 4) 'järnslagg', 5) 'skida, litet blad', nno. *flas* n. 'tyndt skal' (Aasen,

Digitized by Google

Ross). Vörårnålets *flas* n. 'fnas' är samma ord; det har icke, såsom Freudenthal Vörårnålet s. 32 antager, uppkommit av det lika betydande fsv. *fnas*; jfr även Vendell, Ordbok s. 205. Nära besläktat med fsv. *flas*, no. *flas* o. s. v. är synbarligen fno. *fles* f., pl. *flesjar*, 'Skjær som ligger i Vandskorpen og ofte overskylles'. Detta ingår enligt Rygh NG. Indl. s. 50 i en del norska gårdnamn, möjligen även i det av s. förf. NE s. 52 anförda no. älvnamnet *Flesa*, varmed *Flasbäkk* i Vö. synes böra närmast jämföras. Slutvokalen i *flasi-* är ett sekundärt tillfogat bindeljud (*i*).

Forsar:

Bredfors (utt. *bräifåss*), namn på en fors och en vid denna belägen gård i Lålaks by.

Ytterfors (utt. *ȳtärfåss*), namn på en fors i Vörå å, mellan Lålaks o. Bertby.

Fallesa (utt. *falläsa*) nämnes en grupp gårdar i Kärklaks by av Maksmo s:n. De ligga vid ett vattenfall i en bäck, som kommer från Kärkne ängar och mossar i Lotlaks, Vö. Förra leden i detta sammansatta namn utgöres sannolikt av genetiven *Falle(t)s* till ordet (vatten-) *fall* n. eller snarare till sv. dial. Finl. *fall* n. 'plats varå skog är fälld till svedjande' (Vendell). Jfr ägonamnen *Falledz-*, *Falletz gerde* 1556, 1558, *Falles gerdet* 1559 i Ped. (Pinnonäs gård), *Fallet* (utt. *falli*), åker i Muns., *Fallträsk*, *Fallskär* o. a. namn, om vilka se i det följ. Senare leden *-a* är oklar.

Oravais.

Oravais å utfaller i Oravais (utt. *årrvass*) sockens kyrkoby i Oravaisfjärden. Namnet innehåller sannolikt fi. *orava* 'ekorre'. Det skrives 1543 (n:o 4531) *Orfuas*, 1546 (n:o 4534) *Oraffuas*, 1547 (n:o 4534 a) *Orauais by*, 1548 (n:o 4534 b) *Orffuas*, 1548 (n:o 4534 e)

Digitized by Google

Orawas by, 1549 (n:o 4536) *Orwas* o. s. v. På detta ursprung syftar även byns lokala, skämtsamt använda svenska benämning *Ruttbÿin*, innehållande som främre led sv. dial. (mell. Vasa län) *rutt* 'ekorre' (Vendell). Jfr dock norska älvnamnet *Orva*, vilket Rygh, NE. s. 181 förmodar sammanhänga med fvn. *orf* n. 'liskaft', „isaafald med Hensyn til Elveløbets Retning". Ordet *liorv* heter emellertid i Vörå- och Oravaismålet *örv*.

Kimå å (utt. *tjimo ōv*) genomrinner Kimå by, åt vilken den lånat sitt namn. Bynamnet skrives 1557 (n:o 4572) *Kimåå*, det äldsta belägg jag känner av detsamma. Det sammanhänger sannolikt med förleden i namnet *Kim-holmarna* (utt. *tjīmhålman*), som syftar på en grupp holmar invid Österö i Vö. skg., och denna namnled innehåller förmodligen fsv. (Söderwall) *kim* m., nsv. dial. (Rietz s. 318) *kim* m. 'sot' (*ughns-, oghnskim* 'ugnssot'), mlt. *kime* 'Schimmel, Kahm'. Hit hör väl även det hos Vendell s. 432 anförda *kimmörker* (*tjīmmörkkär*) n. 'stickmörker'. Om denna tolkning är riktig, hör namnet till samma betydelsekategori som *Svartbäck, Svartö, Molnå, Molnträsk* (jfr s. 67 ovan) o. a. österb. naturnamn. Men även andra kombinationer äro möjliga. Jag tänker närmast på det av Ross (Ordb.) anförda nno. *kim(e)* m. 'smalt stykke Land, som stikker næsformigt ind i Omgivelser af anden Art: a) England, der stikker ind i Skov, b) Næs af tæt ensartet Skov'. I Finland är detta ord dock okänt.

Bäckar:

Bjurhusbäcken (utt. *bjūdhūsbättjin*), ett biflöde till Oravais å. Förra leden *Bjurhus-* (d. ä. bäverhus, -boning) föreligger å samma ort vidare i förb. *Bjurhusbron* (utt. *bjūdhūsbrōän*) som leder över sagda bäck. Från Sverge (Norrl.) nämner jag parallellen *Bjurhusrödningen* av år 1565, äng under Umeå gård

Digitized by Google

vid Umeå älv.[1]) I uttalet *Bjudhus-* har *bjur* undergått ombildning efter vb. *bjuda*; jfr i Öb. uttalet *Mjödträsk* för *Mjö-träsk* samt *Mjödvycken* (1558) = *Mjöviken* (se s. 92 i det föreg.). Ang. *Bjur-* i ortnamn se u. *Bjurbäck* s. 76. — I övre delen av sitt lopp kallas Bjurhusbäcken

Stubbrödselbäcken (utt. *stobbrölsbättjin*): jfr *Stobbröl,* namn på några gårdar i Or. samt Vöråmålets *stubbröl* pl. *-röllor,* f. 'nyodling', *röllon* (**rödslan*), best. f. sg., ds. — Andra bäcknamn från Oravais ådal äro:

Änglands bäcken (utt. *äŋglannsbättjin*): jfr *England* d. ä. Ängland, gårdnamn i Or.;

Munsalabäcken (utt. *monsolbättjin*) efter *Munsala* (*monsal*), namn på närmaste grannsocken i norr;

Rutu bäcken (utt. *rotobättjin*): jfr *Rutorna,* namn på ängar i Laih. o. Or. Se s. 89.

Agnesbäck (utt. *aŋnäsbäkk*) är namn på en bäck och gårdgrupp i Kimå by. Gårdnamnet känner jag tidigast från år 1726. Sammansättningens förra led är möjligtvis besläktad med no. älvnamnstammen *Agna* (i *Agnaaen, Agnbæk* etc.), vilken hos Rygh, NG. 1: 292, 2: 22, NE. s. 3 förmodas äga samband med fno. *agn* n. 'lockbete för fisk' och således eg. betyda 'en Fiskebæk'. Rygh jämför härmed sjönamnet *Agnsjön* i Sverge (N. Halland o. Älvsborgs län). Angående detta ävensom de från samma stamord utgångna sv. sjönamnen *Agnaren, Agnetjärn, Angarn* närmare hos Hellquist, Sjön. 1: 20, 35, där även möjligheten av samband med sv. *agn,* fsv. *aghn* 'borst i sädeskorn' framhålles. Sammanställningen av det österb. bäcknamnet med sagda sv. sjönamn finner ett stöd däri, att bäcken ifråga kommer från en mindre sjö benämnd *Agnesträsk* (utt. *aŋnästräsk*).

---

[1]) Se Nordlander, Sv. Fornminnesför:s tidskr. 27: 317.

Digitized by Google

Ursprungligen samma ord ingår möjligen i *Agnisholm* Krb. skg. (Öb.). Formen *Agnes-* i ovan omförmälda österb. namn är möjligen en gen. sg., att jämföra med förleden i *Eidisback* Kve. och *Edesbacka* Muns. Måhända hör denna gen. till en fsv. nom. **Aghnir*, varav Hellquist a. st. härleder sjönamnen *Agnaren* och *Angarn*. Ändelsen *-ir* är ett i svenska sjönamn liksom i no. fjordnamn rätt vanligt avledningselement. I så fall är den nutida skriv- och uttalsformen ombildad, måhända efter fsv. personnamnet *Agne*[1]) eller nsv. kvinnonamnet *Agnes*. Jfr ovan u. *Närpes å* och *Laihian joki*.

Ölandsbäcken (utt. *ölandsbättjin*) bär namn efter *Ölandet* (utt. *ölandä*), namn på ängsmarker vid en vik av Oravais fjärd.

Munsala.

Härjefjärdsbäcken (utt. *härifjälsbättjin*) uppkallad efter *Härjefjärden* i Veksala by (se kap. II).

Sundbäcken i Kantlaks by rinner från Hästmåsa träsk till en vik benämnd *Hövörsfladan* (se kap. II). Jfr gårdnamnet *Sund* i samma by.

Nykarleby

älvs övre lopp bär namnet

Lappå å, vilket övergått på Lappå by, belägen vid älven. Äldre skriftformer: *Lapu* (by) 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1546 (n:o 4534), 1548 (n:o 4534 b), 1549 (n:o 4536), 1551 (n:o 4542), *Lapu elff* 1558 (n:o 4592), *Lappåå storby* 1547 (n:o 4534 a), *Lapåå* 1556 (n:o 4560), *Lappu åå* 1562 (n:o 4644), *Lappu by* 1550 (n:o 4540), *Lappe by* 1548 (n:o 4534 b), *Lapu åå* 1580-

[1]) Lundgren, Sv. Lm. X. 6: 9.

Digitized by Google

talet (Arwidson X, n:o 90), *Lapo by* 1655, *Lappo* 1805 o. s. v. Formen *Lapu,* som motsvarar namnets dialektala svenska uttal i Öb., har uppkommit ljudlagsenligt i förb. *Lappå å* l. *by.* Angående ljudutvecklingen *ā* (*ǭ*) > *o* (*u*) i tonsvag stavelse jämföre man det under art. *Tyllyjoki* sagda (se s. 90). Beträffande förkortningen av *p*-ljudet i *Lappå,* vilket sannolikt är bildat på folknamnet *lapp* liksom t. ex. sockennamnet *Lappfjärd* och sundnamnet *Lappsundet* i Kve. (jfr *Finnån* i Mal. och *Finnbäcken* i Kve.), hänvisar jag till en analog företeelse i österbottniska gårdnamnet *Uppels* Ko., vars uttal är *upäš,* ävensom till det dialektala (Öb.) *åtoti* = åttatio. Förkortningen av *pp* i *Lappå* > *Lapo* är en följd av samma svagtonighet, som föranledde reduktionen av ändelsen *-ā* (*-ǭ*) till *-o* (*-u*). Att det långa *p*-ljudet på grund av svagtonighet här reducerats, framgår med all tydlighet av de lokala uttalsformerna av namnen *Lappfjärd* (s. Öb.) och *Lappfors* (Esse), vilka lyda *laffjölsbȳin* resp. *lafåss bȳji.* I Lappå-namnets finska form *Lapua* har ändelsen *-ua* sannolikt utgått ur den svenska förbind. *Lapu ā* (= å 'älv'), i anslutning till en del icke ovanliga finska vattendragsnamn på *-ua,* såsom *Alpuan järvi, Kauttuan koski* o.s.v. Saxén, Finl. Vattendragsn. s. 119 finner det däremot alldeles osäkert, om fi. *Lapuanjoki* bildats på folknamnet *lapp* och ställer sig alldeles avvisande gentemot min redan i „Österbottniska ortnamn I" (s. 92) framställda och här utan varje tvekan vidblivna förklaring av ändelsen *o* i svenska uttalsformen *Lapo.* Min uppfattning av denna och de därmed analoga namnformerna *Jäpo, Napo, Käpo* (*tjäpo*) grundar sig som sagt på en för de ifrågavarande svenska dialekterna karaktäristisk ljudlag (se s. 90, noten) och har godtagits av A. Noreen i Vårt språk, bd III, s. 114. Att finska formen *Lapua* närmast sammanhänger med

Digitized by Google

det svenska uttalet *Lapo* synes mig höjt över allt tvivel. Den finska dialekten i Lappå och angränsande orter, Kauhava, Storkyro m. fl., är även i övrigt starkt bemängd med yngre svenska dialektiskt färgade lånord. Härom utförligare i del II. Även vissa andra ortnamn antyda, att Lappå ännu i jämförelsevis sen tid delvis varit befolkat av svenskar (se följ. art.).

Hatunluoma (d. ä. Hattbäcken) invid *Hatunvuori* (d. ä. Hattberget) i Lappå kyrkoby bevarar sannolikt ett svenskt naturnamn av hög ålder. En backåker vid Hatunluoma (å Pouttu hemmans mark), även kallad *Hatunvuori-åkern,* betecknas på grund av där funna talrika stenredskap i Finskt Mus. årg. 1897, s. 30 som en „viktig stenåldersboplats".[1]) Mitt antagande att *Hatunvuori* till sin förra led ursprungligen vore svenskt stödes av ett flertal andra svenska naturnamn å orten i fråga. Sådana äro, utom å- och bynamnet *Lappå, Halsinmaa* (d. ä. Halslandet), *Jättenneva* (d. ä. Jättemossen), *Kampinneva* (Kampmossen), *Kronkka-* (l. *Kroukka-*?) *mäki,* i vilket sistnämnda ljudförbindelsen *kr* bevisar svensk härkomst. Svenskt namn bär förmodligen även det bekanta *Simsiö-berget,* ett av de högsta i hela landskapet. Högst på detta berg fanns ännu 1734 enligt Mathesius (s. 259) en sjö, vari man fordom skulle funnit 4-kantiga silverpenningar, minnen sannolikt av vidskepliga offer.[2]) Då *Simsiö* icke låter förklara sig som finskt, finnes en viss sannolikhet för att namnet innehåller sv. ordet *sjö.* Främre leden för-

---

[1]) Antagandet motsäges icke därav att den fasta bosättningen i Lappå väsentligen är jämförelsevis ung. Orten torde ha koloniserats från St. Kyro.

[2]) Närmare om detta berg och därmed förbundna urgamla folktraditioner hos J. R. Aspelin, Fi. Mus. årg. 1904, s. 44 ff.

Digitized by Google

blir, då äldre skrivformer saknas, dunkel. Man jämföre det av Nordlander från Norrland (Norrl. saml. s. 28) meddelade sjönamnet *Simsjön,* vilket 1568 skrives *Sijmmesiö träsk* och (enl. N.) möjligen innehåller en förkortning av *Sigmund.* — Till sin etymologi kan *Hatunvuori* jämföras med skandinaviska fjällnamn på *hatt* m. och *hätta* f. 'klint. topp'. Sådana förekomma både i Norge [1]) och Sverge [2]); jfr no. *Snöhättan,* sv. *Hattåsen* (fsv. *Hattās, Hatterās* i Västgötal. IV), *Kungshatt* (bergstopp å en ö i Mälaren), *Löfhatten* (Härjed.), *Trollhättan* (Älvsborgs län). I Perhonjoki (= övre delen av Vetil å) finnes en fors benämnd *Hattukoski* d. ä. Hattfors, i Esse, Lappfors by, en gård med namnet *Hatt,* i Laihela, Lyyskilä by, en g. *Hattu* å en backe.

Mellersta loppet av Nykarleby älv kallas **Jeppå å**, som genomrinner Jeppå nuv. kapell med Över- och Ytterjeppå byar. Äldre skriftformer: *Epu by* 1546 (n:o 4534), 1549 (n:o 4537), 1550 (n:o 4540), *Eppåå* 1562 (n:o 4645), *Jepu, Jepo* 1549 (n:o 4536), 1556 (n:o 4563—6), *Öfwerjepu, Ytterjepu* 1655, *Öfver-* och *Ytterjäpo* 1805. Numera *Jeppo.* Det dialektala uttalet är *jäpo.* De äldsta beläggen visa, att man vid namnets tolkning har att utgå från formerna *Eppåå, Epu.* De senare formerna *Jepu, Jäpo* anser jag uppkomna i förbindelsen i *Eppå.* Präpositionen har härvid sammanvuxit med huvudordet. Intressanta norrländska exempel härpå anföras hos J. Nordlander i upps. „Med preposition sammansatta ortnamn" (K. Vitt. Hist. o. Antiqv. Akad. Månadsblad 1896, nr. 289—300) s. 11: *Aaffaa* 1535, *Affua* 1547, men *Java* 1543, *Jaua* 1613, nu *Java*; *Wnnj* 1535, *Vnne* 1543, *Vmne* 1545, men *Juni* 1547, nu *Juni,* o. s. v.

---

[1]) Rygh, NG. Indl. s. 59.

[2]) Noreen, Spridda studier II, s. 84.

Digitized by Google

Jfr i Öb. sammanställningarna *Hans i nesett i bole* 1544 (n:o 4532), *Swen i Wikhen* 1548 (n:o 4534 b) i Mst., *Oleff nor i byn* och *Olaf Norby* 1548 (Böle, Mst.), *Per Olson på måsan* 1548 (Karlby) i sistsagda urkund [1]), *Påmåsan* i Tukkur by, Vö. (jfr *Påmark*, kapellnamn i Satak.). Till samma bildningstyp höra *Mellanvassen* (utt. *millanvassan*), holme i Kve., *Mellanbådån*, grund i Nä. skg., *Mellangrund* Vö. skg., *Mellanholmen* Mst. skg., *Mellansund* Gkb. skg. [2])

Till sin etymologi är namnet icke dess mindre oklart. Dess *p*-ljud är ursprungligen långt, såsom skrivningen *Eppåå* 1562 och det nutida *Jeppo* visa. Till dessa förhålla sig formerna *Epu* 1546, *Jepu* 1549 och uttalsformen *Jäpo* som *Lapu, Lapo* till *Lappå* (se ovan). Måhända är detta *Epp-* en förfinskad form av det sv. personnamn *Ebbe*, som synes ingå i gårdnamnen *Äbb*, Lpf. kyrkoby, och *Äbbol*, Tjöck by i s. s:n, det senare sammansatt av *Ebb(e)* + *Ol(e)*, jfr *Finnol*, gårdn. i Överesse, av *Finn(e)* + *Ol(e)*, *Antol(is)* i Vö. (Mäkipää), av *Ant(e)* + *Ol(e)*, *Antbrams* i Vö. (Rökiö), av *Ant(e)* + *Bram* (*Brams*, ett annat gårdnamn i samma by). Namnet *Ebbe* är identiskt med fda. *Ebbe, Ebbœ*, fty. *Ebbo, Eppo, Ebo.* [3]) Detta **Ebb-å* förhölle sig till *Eppå, Epu, Jäpo* som **Nabbå* till *Nappo, Napo, Napue* (se ovan). Med hänsyn till de många fi. gårdnamnen i Jeppå, som i vår tid ligger invid den finska språkgränsen, är finsk påverkan i ortens namn till och med sannolik. I fråga om det korta *p*-ljudet ävensom slutljudet i *Jäpo* (av fsv. *-ā, -ǭ* 'å') gäller det om *Lapo* (: *Lappå*) sagda.

---

[1]) Jfr i Norrland (Söderala) *Nils noribin* 1543, nu *Norrby* (Nordlander, Sv. Fornminnesför:s tskr. 27: 312).

[2]) Angående „Præpositionsnavne" i Norge jfr Rygh, NG. Indl. s. 16 f.

[3]) Se Nielsen, Oldda. Personnavne s. 18.

Digitized by Google

Med denna uppfattning hör namnet till en såväl i Skandinavien som i Finland företrädd klass av naturbeteckningar (och därav uppkomna bebyggelsenamn), vilka innehålla personnamn (ofta i gen. sg.) som förled. I Öb. höra hit exempelvis *Pedersöre* s:n, *Klemetsö* by (Mst.), *Jungsund* (1544 *Junckersund*), by i Mst., *Larsmo* s:n (1548 *Larismo*), o. s. v. Från Norrland finnas namn av denna typ sammanställda hos Nordlander, Norrl. saml. s. 300. Namnet *Jeppå* kunde även bero på tidig ombildning efter personnamnet *Jeppe*. I det närbelägna Vörå, Mjemås by, förekom år 1543 (n:o 4534 a) en viss *Jeppe barchar*, och i Lomby i s. s:n finnes ännu gårdnamnet *Jeppel* (utt. *jäpil*), närmast av ? fi. *Jäppilä*.

På en holme i den genom Överjeppå by flytande delen av Lappå å ligger en gård med namnet *Käppå* (skr. *Käppå* 1690, *Kieppo* 1706, 1773, 1805, *Käppos* [hemman] 1794).[1] Namnet uttalas på svenska (dialektiskt) *Tjäpo*, på finska *Kepoo*. Jag förmodar att namnet bevarar en gammal åbeteckning: **Käpp-å*. Dess förled återför jag på en äldre form *Kämp-* av stammen **Kampja-*, vilken kanske föreligger i det finska *Kampinen* (antecknat tidigast fr. år 1690), sv. *Kampas*, namn på ett hemman i Käppå gårds närmaste grannskap. Formen *Käpp-* förhåller sig till *Kämp-* (*Kamp-*) liksom t. ex. fsv. *klimper* 'klump' till fsv. *klœpper* 'kläpp'.[2] Ifrågavarande *Käpp-*, *Kamp-* sammanställer jag förslagsvis med förleden i gårdnamnet *Kjempekulla* (Ö. Götl.), vilken Norrby Ydre s. 196 tolkar som *ia*-avledning av ett fsv. **kamp* m. = sv. och no. dial. *kamp* m., sv. dial. *kampersten*, no. dial. *kamperstein* 'klappersten'. Avledningen fsv. **kämpe* var enligt Norrby antingen likbetydande

[1] Tuneld, Geogr. III, s. 350.
[2] Jfr Noreen, Altschw. Gramm. § 235, 1, a).

Digitized by Google

med grundordet eller använd kollektivt för att beteckna 'stenhop, stenig mark'. Sålunda tolkat, vore *Käppå* i Öb. en form- och betydelseparallell till no. älvnamnet *Kampaaen,* vilket Rygh NE. s. 124 förbinder med det ovan nämnda no. *kamp* m. = *kampesten* 'Graasten, vandslidt, rundslidt Sten' eller alternativt med no. *kamp* 'Bjergknaus', vilket ingår i no. gårdnamn (NG. Indl. s. 28, 1: 44). Men möjligt är ock, att namnet *Käppå* bildats på fsv. *kæpper,* fvn. *keppr* 'käpp, stav'. I detta fall vore namnet jämförbart med no. *Stavaaen,* sv. *Stavån,* no. *Stangeraaen,* sv. *Stångån* o. a. älvnamn med hänsyftning på ett rakt lopp (Rygh, NE. s. 242, 244 f., 335).

Det för övre delen av Lappå å kännetecknande å- och bynamnet *Lappå* fortlever ännu vid älvens nutida mynning i Nykarleby (jfr Teuva-Tjöck i Östermark-Lappfjärd). Nykarleby landsförsamling, ursprungligen en by av Pedersöre, kallas vid 1500-talets mitt *Lapu by* (1543, 1546, 1548, 1551 o. s. v.), år 1550 (n:o 4540) *Lappu by.* Tidigast möter namnet år 1375, då under formen *Lappabi* (Hausen, Finl. Med. Urk. I, s. 359). Nutida uttal *Läppo by*; jfr *Läppo kubben,* en holme vid Nykarleby älvs mynning, samt *Lepå Fierdhung* 1568.[1]) Stamvokalen *ä* i *Läp(p)o* (= *Lapo*) är ljudlagsenlig: jfr *lädu* f. = *lada, tränu* f. = *trana* (Hultman, De östsv. dialekterna § 1: 43).

Forsar:

Rangörn fors vid Nykarleby stad (jfr t. ex. Rosberg, Bottenvikens finska deltan). Om förra leden se under namnen på *-öre* (Kap. V).

Haraldsfors vid gården *Harald* (utt. *háralden*) i Nkb. kyrkoby (Forsby).

Kärrfors vid en gård ben. *Kärr* (utt. *tjärras*) i Nkb. kkby.

[1]) P. E. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Karleby och Pedersöre III, s. 1.

Digitized by Google

Gasängsfors (utt. *gäsäŋgsfåss*), dial. för **Gåsäng-*, nära Jutas. Å Hermelins k. av år 1798 nämnes *Gåsfors* vid ett av Nkb. älvs tillflöden mellan Vörå och Härmä, och 1801 års jordebok upptar här gårdnamnet *Gåsfors* eller i finsk översättning *Hanhiluoma*. Att fsv. *ā* icke övergått till *å* i *Gasäng-*, beror på dess ställning i relativt obetonad stavelse (jfr sv. sjönamnet *Asunden* = *Åsunden* hos Hellquist, Sjön. 1: 46 f.).

Tolliko, *Jungar* och *Mölnar forsar* äro uppkallade efter Tollikko, Jungar och Mölnar gårdar i Överjeppå (se i del II).

Käppå fors, jfr ovan.

Lappå å mottager från höger

Kauhavan joki, som upprinner i en sjö benämnd „Kauhajärvi" och genomrinner *Kauhava* kyrkoby. Stamordet i detta ånamn föreligger i *Kauhajärvi*, namnet på åns i fråga källsjö, och är identiskt med förleden i det ovan behandlade *Kauhajoki*. Den skenbara avledningen *-ava* torde återge en urgermansk form *-awā* (med vernersk växling) av got. *ahva*, fs. fht. *aha*, fvn. *á*, *ǫ* f. 'flod'. Denna germanska ordstam motsvarar således ett suffixbetonat indogermanskt **aquā́*, som ursprungligen kanske blott förekommit som senare kompositionsled. Osammansatt ligger formen till grund för ryska *Oká*, namnet på 1) Wolgas högra biflod och 2) Angaras vänstra biflod i guvernem. Irkutsk. Å germansk botten är formen känd blott i komposita. Den har antagits vara bevarad i forntyska flod- och ortnamn på *-awa*, såsom *Ascawa, Ebilsawa, Entawa, Ornawa, Parawa* etc. (Förstemann, Altdeutsches Namenbuch[2], Bd II, s. 294—8) samt i några germansk-slaviska flodnamn, ss. ry. *Pskov* (stad) — *Pskówa* (flod) — estn. *Pihk(a)wa* av urgerm. **Fiskawā*, ry. *Gdov* (stad) — *Gdówa* (flod) av ? ? urgerm. **Guðawā*, pol. *Muldowa* (rum.

Digitized by Google

Moldau) av urg. **Mulðawā.*[1]) Finska ånamnet *Kauhava* torde således återge ett urnordiskt **Gauzawā.* Lånet skulle då gjorts före övergången av urnord. *z* till *R* och urgermanskt *-ā* till *-ō*, alltså senast något århundrade efter Kr. födelse. Att avledningen *-ava* i *Kauhava* är förbunden med betydelsen 'flod', framgår ej blott av förhållandet mellan ånamnet *Kauhava* och källsjönamnet *Kauhajärvi.* Namntolkningens riktighet styrkes även av det ovan nämnda flodnamnet *Kauhajoki.* Liksom detta har det ifrågavarande *Kauhava* från ett ånamn övergått att beteckna en ort. Det finnes alldeles ingen anledning att med dr H. Ojansuu betrakta *Kauhava* som ett i motsats till ånamnet *Kauhajoki* bildat ortnamn med ett finskt ortnamnssufix *-va*, ty då ett ort- och vattendragsnamn i Finland sammanfalla, är vattendragsnamnet utan undantag det ursprungliga. Att förleden *Kauha-* i *Kauhava* syftar på den genom orten flytande ån göres även därigenom sannolikt, att vi ha ett finskt *Kauhajoki* ej blott i Sydösterbotten utan ock i mellersta Öb., å tvenne särskilda orter: i å- och bynamnet *Kovjoki* (fi. *Kauhajoki*) i Pedersöre samt i bynamnet *Kovjoki* i Vörå (se nedan). En indirekt bekräftelse av detta antagande ligger i bynamnet *Rautava* i Tyrvis (Satakunda), en år 1487 2 ggr uppträdande variant av det nutida å- och ortnamnet *Rautajoki.*[2]) Även i det urnordiska **Rauðawā* har efterleden på finskt botten senare ersatts med fi. *-joki* (jfr no. älvnamnstammen *Rauð-* hos Rygh, NE. s. 186). I anledning av dessa finska ånamn på *-awa*, vilka jag tidigare behandlat i Germanisch-

---

[1]) G. v. Sabler, Der Ursprung der Namen Pskov, Gdov etc. i Bulletin de L'Academie Imperiale des Sciences de S:t Petersbourg 1914, s. 815 ff.

[2]) Hausen, Bidrag till Finlands hist., bd 1, h. 2, s. 395.

Digitized by Google

finnische Lehnwortsstudien ss. 133 ff., 226 f., anmärker jag ännu, att icke alla finska ånamn på *-ava* synas ha detta ursprung. *Sulkavan joki,* namnet på en biflod till Kauhavan joki, kunde visserligen återge ett urnordiskt **Sulgawā* (jfr no. älvnamnet *Solg-* hos Rygh, NE. s. 239), men är dock snarare bildat på ett finskt appellativ *sulkava* 'cyprinus vimba' l. 'Landspitze'. *Olhavan joki* (i no. Öb.) åter skrives t. ex. år 1549 *Ålhagha.*[1]) — I detta sammanhang upptar jag

Kovjoki, i svenskt uttal *kåvjokk* l. *kåjukk,* en mindre å, som i Lövö by i Pedersöre utmynnar i havet. Denna å har tidigare även burit ett svenskt namn: *Strömmen.* Den vid denna flod uppkomna skogsbyn *Kovjoki,* som nu hör till Nykarleby s:n, går nämligen i 1600- och 1700-talens jordeböcker under detta namn. Jfr ännu 1798 *Strömby,* 1805 „*Kovjoki* l. *Strömmens*". Namnformen *Kovjoki* (1548 *Kouick, Koujocki,* 1661—7 *Kofwijoki*) är en i svenskt uttal uppkommen form av det finska *Kauhajoki,* såsom ån i sitt övre lopp än i dag kallas av finnarna (Gylldén, Suomi II: 1, s. 86). Saxén i Sv. landsm. XI.3, s. 48 utgår visserligen från en finsk grundform *Kauhavan joki,* men en sådan är icke uppvisad och utvecklingen fi. *Kauhajoki* > sv. *Kåvjok* är ljudlagsenlig, jfr t. ex. fi. *Kaustari* > sv. *Kåustar* (Gkb.), allmänt på 1500-talet. Urnordiska vattendragsnamnstammen **Gauz-* uppträder således med 5 särskilda

---

[1]) Det i norrländska ortnamn förekommande *Ava,* ett ord för sidovik av rinnande vatten, som stiger eller faller med älvens vattenstånd (se t. ex. Nordlander i Kgl. Vitterh. Hist. och Antiqvit. Akad. Månadsblad 1896, n:o 289—300, s. 7), är okänt i Finland och kan ej tänkas föreligga i här berörda finländska ortnamn. I motsats till det norrländska *ava* användes det finländska blott som senare kompositionsled och som otvetydig motsvarighet till fi. *joki* 'flod'.

Digitized by Google

belägg i Öb.: *Kauhajoki* (i Sydösterb.), *Kauhava* — *Kauhajärvi* (i Kauhava), *Kovjoki* i Vörå och *Kovjoki* — *Kauhajoki* med källsjön *Kauhajärvi* i Pedersöre.

Purmå.

Purmå å, även kallad *Bennäs å* efter Bennäs by i Ped., utmynnar i Sandöfjärd s. o. Jakobstad. Ånamnet i fråga har övergått på Över- och Ytterpurmå byar invid ån. Äldre namnformer: *Purmo* 1544 (n:o 4532), *Purimo* 1546 (n:o 4534), 1549 (n:o 4536), *Purmåå* och *Purmo iärff* (*järvi* = sjö) 1556 (n:o 4560), *Öffwer Purmå, Yterpurmå* 1629, *Purmo by* 1655, 1805 o. s. v. Namnet *Purmo* (*Purimo* med svarabhakti-inskott, jfr *Ormala* : *Orimala* ovan) är enligt min mening förfinskning av ett fsv. ånamn **Brum(m)a,* motsvarande det hos Rygh, NE. s. 24 anförda no. älvnamnet *Brumma, Bromma* (jfr å a. st. även no. älvn. *Brumunda* med ändelsen *-und*). Samma stam torde ingå i sv. socken-, by- och gårdnamnet *Bromma* flerstädes i Sverge.[1]) På grund av en i finska lånord rätt vanlig, på finsk botten försiggången likvidametates (varom närmare hos Wiklund, Nordiska studier s. 152 ff.) motsvaras sv. *Brum-* i finskan regelrätt av *Purm-*. Detta *brum-* sammanställer jag etymologiskt med insektnamnet nsv. *broms,* dial. *brums,* motsvarande ä. ndl. *brumse,* av den stam som ingår i sv. *brumma,* da. *brumme,* mlt. mht. nht. *brummen,* ndl. *brommen* 'brumma, surra'. Sidoformer av nämnda insektnamn äro nsv. *bröms* av fsv. *bryms,* ä. fsv. *brims,* motsv. isl. no. *brims,* ä. da. *brimse,* fsa. *brimissa,* nsv. *bräms,* motsv. da. *bremse,* lt. nht. *bremse* o. s. v. Vidare höra hit utan *s*: fht. fsa. *bremo,* fsa. *bremmia,* ä. ndl. *bremme, brem* (jfr find.

[1]) Rosenberg, Geogr.-stat. handlex.

Digitized by Google

bhramará- 'bi'). Den tillgrundliggande idg. roten *bhrem-*, varav bl. a. fht. *breman*, mht. *bremen* st. vb. 'brumma, ryta', betecknar 'varjehanda sorlande ljud' (jfr lat. *fremo* 'sorlar, gnyr, susar m. m.'). Hit hör även fvn. *brim* = ags. *brim* 'sjö, hav', no. *brim* 'bränning, havets brytande mot stranden', vilket i fråga om betydelsen kommer älvnamnen no. *Brumma* (o. *Brumunda*), finl. *Purmo* närmast. Dessa torde urspr. betecknat 'den brusande' eller dyl. Jämföras kunna även no. älvnamnet *Bremsa* (Rygh NE. s. 22, 315), sv. *Brömsebäck* (Blekinge-Kalmar l.) samt sv. sjönamnet *Bremsen* (Hellquist s. 70). Min förklaring av fi. *Purmo* som reflex av urspr. **Brumma* (eg. kanske av en oblik form därav) finner ett indirekt stöd i finska lånordet *perma, permu* 'under boskapens hud förekommande larv av styng l. broms liknande vit jordmask; knöl på djurs kropp, innehållande sådan larv' (synes även beteckna bromsen själv). Detta är, såsom Wiklund Nord. stud. s. 157 f. framhåller, lånat av ett germanskt ord, motsv. fht. *bremo* m., fsa. *bremmia* 'broms' (se ovan). Fi. *Purmo* förhåller sig till **Brum(m)a* liksom fi. *permo* till **brema* (fht. *bremo*). Anmärkas bör dock, att ifrågavarande förfinskade namnform *Purm-* formellt sett lika väl kunde ha utgått från den nordiska ordstam, som föreligger i sv. dial. Österb. (Vendell s. 232) *frumma* 'susa, vina' (jfr sv. *fredag* ~ fi. *perjantai*). Detta ord förhåller sig till sv. *brumma* såsom t. ex. sv. dial. (Dalarna) *frunda* 'brumma' till lat. *frendo, fremo* ds., fht. *breman* ds., såsom sv. dial. *fräkne* till nsv. *bräken*, sv. *flåsa* till *blåsa* o. s. v. Se angående denna uddljudsväxling Noreen, Urg. Lautlehre s. 186.[1])

[1]) Däremot kan namnet ej vara bildat av sv. ordet *fura* i dess urnordiska form **furh-* och nsv. *mo* (såsom P. E. Ohls i „Byanamnen i 1500-talets Karleby etc." III s. 14 förmenar).

Digitized by Google

Purmo å mottager från norr

Norrån (utt. *nörrågä*) = fi. *Kerttujoki,* vid vilken Kerttu by (1655 Kierto by). Vid Norrån ligger *Nordanå* gård (klockarbol), vars namn är en variant av *Norrå.* Uttalsformen *Nörr-,* som jag i Öb. f. ö. anträffat blott i *Nörrminne* (= Norrminne) Kve., motsvarar fsv. *nörre* (av *nyrre* = isl. *nyrðre*), komp. 'norre', uppvisad av Söderwall (Ordbok s. 136) bl. a. från fsv. ortnamn (*nyrramalm, nørræ salabo* m. fl.).

Från Purmo ås delta har jag antecknat:

Storån (utt. *storågä*) och den härmed parallella grenen

Trångån (utt. *traŋgågä*). Namnen stå i motsättning till varandra. Det senare kan till form och betydelse jämföras med no. älvnamnet *Træl-* i *Trælelven* etc., i fall detta, ss. Bugge hos Rygh NE. s. (277,) 338 antager, återgår på urn. **þranhila-,* besl. med adj. *þrǫngr* 'trång'. Storån förgrenar sig i tvenne rännor, av vilka den västra utsänder en bäck benämnd

Stenrännil (utt. *stäinrännil*) till Kovjoki ås mynning. I detta namn ingår nsv. *rännil* = dial.[1]) *rinnil* (Öb.) 'rännil', fsv. *rinnil,* no. *rennel, rennil* (Aasen) 'liten bäck'. I Stierwalds Laihela-beskrivning av år 1750—53 förekommer ordet *watu-rinnel.* Hsv. *rännil* är en ombildning av *rinnil* efter fsv. st. vb. *rænna* = *rinna* 'flyta, rinna'. En med österb. *(Sten)rännil* parallell älvnamnsbildning föreligger i no. *Renla* (Rygh, NE. s. 190). Detta är ett diminutiv (germ. **rinnilōn*) till no. älvnamnstammen *Renna* (jfr *Skitrenna, Utrenna*) och got. *rinnō* f. 'Giessbach'. Samma stam ingår i sv. *Rännån* (Härjed.), da. *Rennebæk*[2]) och fty. *Rinnenbach, Rinnebronne*[3]). Nära besläktat

---

[1]) Jfr Freudenthal, Vöråmålet s. 176.

[2]) Nielsen, Blandinger s. 186.

[3]) Förstemann 2: 1252.

Digitized by Google

är vidare isl. älvn. *Rennandi* (Sn. Edda och Grimnismål)[1]. Jfr även nsv. d. (Rietz, s. 533) *rinnare* och *runnil* 'rännil'.

Narsbäcken från *Narsträsket* i Ö. Pu. Invid detta ligger *Narsträsk* (l. *Nars*) gård; jfr s. 114 ovan. Namnen innehålla möjligen gen. sing. av ett sjönamn, motsvarande *Naren* hos Hellquist, Sjön. 1: 425 (jfr SOÄ. 8: 272).

Fors:

Galenforsen (utt. *gäl(i)nfåssn̥*): fsv. *galin* 'vanvettig, ursinnig, vild, våldsam, bl. a. om väder l. vind', fvn. *galenn* 'förtrollad' av fvn. fsv. *gala* bl. a. 'sjunga trollsånger, förtrolla'.

Esse.

Esse å upprinner i Evijärvi sjö och utmynnar i Bergöfjärden s. o. Jakobstad. Vid denna å ligger Över- och Ytteresse byar av Esse s:n. Äldre namnformer: *Essuåå, Essuöö, Esswöö* 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 b), 1549 (n:o 4536), *Esseuöö* 1546 (n:o 4534), *Eidzeffåå, Ädzeffuå, Edzeue, Ezeuo, Ezeuö, Esseve* 1556 (n:o 4563—6), *Ädzeffå* 1556 (n:o 4560), *Edzeff bäcken* och *engen* 1558 (n:o 4590), *Ädzefåå by, Edzua åå, Edzwa åå* 1562 (n:o 4644—5), *Edzeue å* 1580 (n:o 4757—8), *Öfwer-, Ytter Esewe* 1655, *Öfver-, Ytteresse* 1805, o. s. v.

Såsom bl. a. formen *Eidzeffåå* av år 1556 visar, är namnet en sammansättning, vars första led utgöres av fsv. *eþ* n. 'ed, ställe, där farkoster måste dragas över land förbi ett vattenfall eller över en landtunga mellan två vikar eller vattendrag', även ingående i fsv. ortnamn[2]; jfr fvn. *eið* n. 'Land som

[1] Se Rygh, NE. s. 190, 330.

[2] Jfr Söderwall, Ordbok I, 216.

Digitized by Google

man benytter til derover at fortsætte sin Reise, naar Reisen til Vands i Fartøi eller paa Is afbrydes ved en Naturhindring' (Fritzner[2]). I det nutida Norge betecknar *eið* 'et smalt Landstykke, som forbinder to bredere' samt 'dyb Indsænkning i et Fjeld, som giver let Vei mellem to Bygder', men även 'en Strækning, kortere eller længere, hvor man maatte tage Veien over Land istedetfor Vand- eller Isveien, som ellers paa Grund af Landeveienes mangelfulde Beskaffenhed brugtes saa langt som muligt'. 'Ved Fosser og Stryk i større Elve vil man derfor hyppigt finde Steder med Navnet *Eid* eller et dermed sms. Navn.' (Rygh, NG. Inl. s. 48). I Finl. är det dialektiska *äid* rätt vanligt i ortnamn. Från Öb. nämner jag ännu *Edet* (utt. *äidi*), g. i Ö. Pu., odling i Kve. (1782 *Eidet*, 1804 *Edesåker, -äng*), *Edesback* (utt. *äidisbakk*) Kve. Vö., *Edesbacka* (utt. *äidisbacka*) Nkb., *Edesminnet* (utt. *äidisminni*) Vö. skg., *Edesviken* (utt. *äidisvītjin*) Kve., *Edsviken* (utt. *ässvītjen*) Ko., *Blackedet* (utt. *blakkäidi*) Krb., *Furuedet* (utt. *furuäidä*) Nä., *Starredet* (utt. *starräidi*), *Storedsfors* (utt. *stōräidsfåss*) Krb. — Om *ed* i Sverges ortnamn se t. ex. Norrby, Ydre härads gårdnamn s. 7.

I ordets senare del ingår enligt min mening stammen *sǣv-* 'sjö' av nom. fsv. *siō*, isl. *sjór, sær* 'hav, insjö'; jfr gen. sg. fvn. *sævar*, varav en förkortning **sær* (: *sǣvar* = fsv. *ār* i *Arboga* 'åkrok': gen. sg. **āvar* = got. *ahwōs*) torde bevaras i gårdn. *Särs* och i *Särsträsk* Ter. (Öb.) samt i *Särsjön* och *Särsbacka* (g.) i Ö. Pu. Jfr västerbottniska ortnamnet *Sävar* < **Siævar* < **Siāvar*.[1])

Utvecklingen *Eidzeffåå* 1556 > *Esse* synes ha gått över stadierna **Eipsev-* > *Etsev-* > *Essev-*. Försvagningen av dift. *ei* till *e* sammanhänger möjligen

[1]) Se Lindgren, Sv. landsm. XII.1: 63, v. Friesen, Till den nordiska språkhistorien I, 45.

Digitized by Google

med en aksentväxling: *Eípsev-*, men *Etsév-*, *Essév.* På fsv. ljudövergången *p* > *t* frf. *s* och *ts* > *ss* anföras andra exempel hos Noreen Aschw. Gr. §§ 260: 4 och 290: 2. Fi. *Ähtävä* i Ähtävän joki 'Esseå' är en ljudlagsenlig finsk (dial.) motsvarighet till sv. **Etseve-*. Det ordslutande *e*-ljudet i sistsagda form kan ha framgått ur fsv. *ā* 'å' (**Eipsævā*) i svagtonig stavelse. Skriftformerna på *-öö* innehålla fsv. *ø*, dial. *öy* och fortleva i det nutida *Edsevö* (utt. *ässävöyä*), namn på en by strax n. o. Esse ås delta.

Namnet *Esse å* betecknar således egentligen 'ån som faller ut i Edsjön' d. ä. sjön vid Edet, i detta fall havet eller „saltsjön", såsom det heter i Öb:s jordeböcker från 1500-talet. Jfr ovan *Edesviken* i Kve. och Ko. samt fvn. *siár, siór, sær* 3) 'Afdeling af Havet' (Fritzner[2]). Att denna 'Edsjö' är identisk med havsviken närmast invid Esse ås mynning, framgår av det ovannämnda *Edsevö*, namnet på byn n. o. ådeltat, eg. en 'ö' eller i detta fall en 'strandäng'. I anledning av ändelseväxlingen i *Eidzeff-å* ~ *Edsev-ö* (*Essuåå* ~ *Essuöö*) kan här hänvisas till parallellerna *Tiockoo* ~ *Tiocköö, Karlå* ~ *Karlö, Wörå* ~ *Wörö* (ovan s. 121). Havsviken vid Esse ås mynning bar ett namn på *Ed-* måhända på grund av de många forsar (se nedan), som avbröto samfärdseln från havet till Esse ådals inre delar.

I Sverge förekomma sjönamnen *Edsjön* och *Edsträsk* (Hellquist 1: 103). I Finland äger namnet *Esse* en parallell i sockennamnet *Ätsäri.* Den så benämnda orten, belägen å ett smalt näs mellan sjöar tillhörande den s. k. Ätsäri-stråten, nära sydostgränsen mellan Öb. och Satakunda, utgör den nordligaste punkt man från Tammerfors kan uppnå vattenvägen. Genom skriftformerna *Edziöö* 1591 och *Edzäröö* 1592, anförda enligt Wallin, Fennia 14: 3, s. 54, ställes denna tolkning av namnet över varje tvivelsmål. Wallins

Digitized by Google

förmodan att de nämnda formerna avsåge fi. *Etsiö* resp. *Etsäri* är obegriplig, enär dessa ord icke finnas i finskan utan uppkonstruerats av W: (på verbstammen *etsi-* 'söka'). Skrivningen *Edzäröö* åsyftar en sms. *ed* + *sär* (eg. *sǣvar*, gen. sg. av fsv. *siō* 'sjö', jfr ovan) + *ö*.[1]) — Jämsides med *Ätsäri* går uttalsformen *Ähtäri*; jfr fi. *Ähtävä* = sv. *Edseve* 'Esse'.

Värnå (utt. *värnā*), namn på en gård i Ö. Esse by, synes från början betecknat ån, vid vilken gården ligger. Från äldre källor än 1726 års jordebok känner jag ej namnet. Där skrives det *Wärnö*; jfr växlingen *-å* : *-ö* i *Tjockå* : *Tjockö*, *Karlå* : *Karlö*, *Edseveå* : *Edseveö* (s. 149). En närbelägen gård vid samma å bär namnet *Värn*. Gårdarna *Värnå* och *Värn* (med inalles 11 bönder) sammanfattas å orten i fråga under namnet *Värnum by*. Detta innehåller sannolikt fsv. *værn* (= *varn*) f., gen. *varnar*, 'värn, skydd', vilket antagligen även ingår i sv. ånamnet *Varnan*[2]) och fsv. ortnamnet *Varnem-*, *-im* (av *-hēm*).[3])

---

[1]) Denna evidenta tolkning av namnet *Esse*, som man redan finner i mina „Österb. ortnamn I", s. 98, hade antytts av Saxén i Sv. landsm. XI.3, s. 84, men förkastats i Fennia 14: 4, s. 17. I sitt senaste arbete „Finländska vattendragsnamn" i SNF I.3, s. 120 återgår Saxén emellertid till sitt förra tolkningsförsök, emedan han tror sig ha funnit den här ifrågavarande 'Edsjön' i den av mig i „Österbottniska ortnamn I", s. 99 från Ätsäri omnämnda sjön *Edziöö* (1591) och *Edzäröö* (1592), varom se ovan. Esse ås källor ligga emellertid alltför långt från denna sjö, för att man med Saxén rimligtvis skall kunna anse ån ha fått sitt namn av denna. Det är uppenbart att namnet *Esse*, liksom andra ånamn i Finland, ursprungligen avser åns nedre del, där bosättningen måste anses ha tagit sin början. Esse ås mynning låg vid tiden för namngivningen antagligen i Esse kyrkoby, som var befolkad redan under äldre järnåldern. Men härifrån är det mycket långt till åns källor och ännu längre till Ätsäri.

[2]) Enl. Hellquist 1: 318.

[3]) Jfr Karlsson, Sv. Fornminnesför:s tidskr. X, s. 49, Noreen, Altschwed. Gramm. §§ 146: 1, 246.

Digitized by Google

I vår tid förekommer ett mot fsv. *Varnim* svarande ortnamn *Varnum* i Värmland, Skaraborgslän o. Älvsborgslän.[1]) I Norge ingår samma ordstam bl. a. i bygdenamnet *Varna*: fno. *a Varno, i Vorno* = nuv. Værnekloster (Rygh, NG. 1: 348, 350). Ross, Ordb. s. 919 förbinder namnet med no. *vorn* f. 'Mark som skal værnes mod Fæet'. Gårdnamnet *Värnum* i Öb. är till formen kanhända identiskt med *Varnum* i Sverge. I fall namnet vore en gammal, i bynamn icke ovanlig dat. pl., väntade man sig ändelsen *-om* (*-åm*), icke *-um*; jfr de hithörande österbottniska ortnamnen *Sundom* (by), *Bötom* och *Pörtom* (socknar). I varje händelse är den nutida skrivformen *Värn*, antecknad av mig tidigast från år 1724 (*Wähm*), väl en förkortning. Uttalsformen *Värnum* föreligger tillika i förbindelsen *Värnumfors* (utt. *värnumfåss*). Förra leden i denna sammansättning kunde i och för sig även ha utvecklats ur ett **Värnung*, men en sådan form har ej uppvisats. Den i texten till „Atlas öfver Finland" (H:fors 1910), N:o 22, s. 19 mötande skrivformen *Varnulfors* beror sannolikt på någon missuppfattning. Är bynamnet *Värnum* en bildning på *-hem*, vilket jag finner sannolikt, så härstammar det från förhistorisk tid. Gårdnamnen på *-hem*, isl. *-heimr*, i bet. av 'bygd' höra nämligen till de äldsta bland Skandinaviens sammansatta gårdnamn. Då sådana alldeles icke förekomma i de under vikingatiden uppkomna norska kolonierna i väster (några färre isländska fall undantagna), medan antalet sådana namn i Norge stiger till omkr. 1,000, har man härav väl med rätta slutat, att *-hem* i gårdnamn redan vid vikingatidens början varit ett väsentligen utdött namnavledningselement.[2]) I Finland bevaras

[1]) Sockennamnet *Varnum* i V. Götl. skrives ännu 1409 *Varneme sokn* (Sv. Dipl. II, n:o 1056).

[2]) Jfr Rygh, NG. Indl. s. 53 f.

Digitized by Google

ett *hem*-namn sannolikt i *Rinum* (1546, 1592 *Rinemby*) i Borgå s:n, möjligen ock i *Wisnom* (1467) i S:t Karins samt i *Vihiniemi,* redan 1440 i Bjärnå (med uttalsformerna *Vihniemi* och „*Vihnämä*"), vilka sistsagda namn kunde motsvara sockennamnet *Visnum* (förut *Visnim, Visneem*) i Sverge.[1]) Antagandet att *Värnum* i Esse är ett *hem*-namn förutsätter att den därmed avsedda orten äger förhistorisk bebyggelse, och denna mening har även uttalats från arkeologisk sida. Den österbottniska kolonisationen skulle enligt Hackman, Die ältere Eisenzeit I, s. 301 redan i 3—4. årh. e. Kr. nått upp till denna trakt.

Lillån (utt. *lillågä*), en från Kronoby sidan kommande bäck.

Esse ås delta:

Dalabäcken (utt. *dalabättsi*) löper parallellt med älven. Namnet förekom redan på 1600-talet (t. ex. 1677) som bynamn i Pedersöre s:n. Sammansättningens förra led *Dala-* är antagligen en gammal gen. pl. av fsv. *dal* m. (= fvn. *dalr* m.) 'dal'. Ånamnet i fråga är analogt med sådana på ådalarna hänsyftande no. älvnamn som *Lærdalselven, Stjørdalselven, Værdalselven,* om vilka närmare hos Rygh, NE., s. X. Jämföras kan även no. älvnamnstammen *Døla,* använd såväl osammansatt som i komposition: *Dølaelven, Austdøla, Nordøla, Trangdøla* etc. Dessa namn (om vilka se Rygh a. a. s. 36) höra närmast till fvn. *døl* f. 'liten dal' (jfr *døll* m. 'dalbo'), en avljudsform till *dal.*

Flynbäcken (utt. *flȳnbättsi*) utmynnar i Bredaholmsfjärden. Namnet är sammansatt av fsv. *fly* n. 'vattenpuss, damm', nno. *fly* n. 1) 'Vandpyt med flad Grund og især med Siv og Græs', 2) 'grund Mudderpyt',

[1]) Närmare härom i min skrift „Svenskarnas bosättningar i Finland", s. 46 f.

Digitized by Google

3) 'sumpig Fjeldmark' (Aasen, Ross), nsv. dial. *fly* n. 1) 'kärr, skogskärr, kärrmark', 2) 'torfbevuxen och vattendränkt äng', 3) 'vattenpuss, vattensamling' med smss. *fly-äng* 'sank äng, mad', *gung-fly* n. 'mosse med tunn jordskorpa som betäcker vattnet', *häng-fly* n. och *käll-fly* n. ds. (Rietz, s. 151). Från Pedersöre-Purmo-målet i Öb. (den ort från vilken sagda bäcknamn stammar) anför Vendell i sin ordbok över detta s. 82 subst. *flȳ* n. 'kärr'. I *Flyn-bäcken* är förledens slut-*n* tydligen en kvarleva av bestämda slutartikeln: fsv. dat. sg. ntr. **flȳnu* (jfr t. ex. fsv. *bōno,* motsv. form av *bō,* ntr.). Detta bäcknamn är till formen analogt med bynamnet *Mono* (1543, 1544, 1549 *Mone,* 1551 *Mono* o. s. v.), utt. *måun,* i Muns., vilket jag tolkar[1]) som dat. sg. best. f. av fsv. *mōr* m. (isl. *mór*) 'mo, sandhed': jfr fsv. ortn. *in østramonum* (Söderwall, Ordb. s. 57). *Flynbäcken* betecknar eg. 'bäcken som rinner till l. från „*flyn*" (d. ä. Flyet)', vilket synes vara identiskt med det i 1500-talets jordeböcker från „Pinnones gårdhs" i Pedersöre ägor upptagna ängnamnet *På flyenn, Påflyen, på flyenn* 1556, 1558 (n:ris 4560, 4590) l. *Flyengen, fly engen* 1558, 1559 (n:ris 4590, 4608). Den här mötande skrivformen *flyen* är sannolikt en ombildning av det dialektiska *flȳn* i *Flynbäcken*; jfr nno. *fly,* fem. och mask., 'vid, fugtig Slette, a) Fjeldslette med sma Kjær, b) stor fugtig Flade langs Vand' (Ross) ävensom det anförda nsv. d. *fly,* vilket enligt Rietz även användes maskulint. Ägonamnet *Påflyen,* som bildar utgångspunkten för bestämningsordet i *Flynbäcken,* tillhör samma bildningstyp som namnen *Påmossan* Vö. och *Påmark* Satak. (se s. 138 ovan).

Bäcknamnet i fråga äger en parallell i no. älvnamnstammen *Fly-* i *Flyaaen, Flyan* etc., vilken

[1]) Härom närmare nedan u. *mo*-namnen.

Digitized by Google

Rygh NE. s. 54 förbinder med det ovan nämnda no. *fly* (f. o. m.).

Katternöbäcken (utt. *katärnöibättsi*), uppkallad efter *Katternö by* invid Purmå ås utlopp. Närmare under *ö*-namnen.

***Härjegrenen** (utt. *härigräinä*), namn på en åmynningsarm vid det s. k. *Härjelandet* (utt. *härilandi*), innehåller enligt min mening en nsv. dial. motsvarighet till fsv. *hærgher*, en sidoform till fsv. *hargher, horgher* 'stenkummel'. Från fsv. tid är denna *i*-omljudda form av ordet uppvisad blott i ortnamn: *Tørsæriæ, Thorsherghy* 1318, *Thorsærghi* 1322 o. s. v. = *þōrshargher*. Växlingen *hargher* : *hærgher* låter förklara sig ur en till grund liggande *u*-stam **harugu* (eller möjligen **harigu*-), vilven återspeglas som lån i fi. *harju* 'ås, backe'.[1]) I Öb. uppträder samma ord vidare i namnen *Härjefjärden* (utt. *härifjälin*) Muns., **Härjesjön* (utt. *härisjöträsk*) och *Härjebacka* (utt. *häribacka*), g. i Ö. Pu. I österb. fjärd- och bynamnet *Härkmär* (d. ä. **Hærghmar*, se s. 58) har ordet ombildats på grund av association med fi. *härkä* 'oxe'. Att det i omförmälda namn ingående dial. *häri*- verkligen motsvarar fsv. *hærgher* = *hargher*, bekräftas av ovan sagda gårdnamn *Häribacka*, däri senare leden är ett yngre förtydligande tillägg. Härför talar även österb. gårdn. *Harju-backa* i Halso, vars förra led utgöres av sagda fi. lånord *harju*. Även i Norge förekommer fno. *hǫrgr* stundom osammansatt i gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 58), och från Sverge anför

[1]) Se Karsten, Arkiv f. nord. fil. 22, s. 191 ff. I fi. *harju* kan *j*-ludet förklaras ur *g*-ljudet i urnord. **haruzu*- liksom t. ex. *j*-et i fi. *vainaja* 'avliden' ur *g*-ljudet i urn. **wainaza*- (se Fi.-ugr. Forsch. 13, 124). Jfr fht. *harug, haruc* samt ags. *hearg*, vilket sistnämnda böjes som *u*-stam (Sievers, Ags. Gramm.[3] § 273). Om fvn. *hǫrgr* i norska och isländska ortnamn se M. Olsen, Hedenske Kultminder i norske Stedsnavne s. 285.

Digitized by Google

Rosenberg (Geogr.-stat. lex.) ett flertal gårdar och byar med namnet *Harg*. — Formen nsv. *Härje-*, dial. *Häri-* låter förklara sig ur en fsv. gen. sg. **hærghiar* eller gen. pl. **hærghia*, däri *i*-ljudet framför ändelsen *-a(r)* är en sekundär utveckling ur det föreg. palatala *gh*; jfr t. ex. fsv. folkslagsnamnet *Nærikiær, -ia* (jämte *Nærika*), varav nsv. *Närike*.[1] Äldre nordiskt *gj* i denna ställning (d. v. s. *ʒʲ*) sammanfaller nämligen i sin vidare utveckling redan tidigt (senast på 1300-talet) med ensamt *j* (d. v. s. *ʲ*).[2] Nsv. *härje-* övergår i Öb. (dial.) till *häri*, liksom t. ex. fsv. *byria* 'börja' och *sitia* 'sitta' motsvaras av österb. *byri* resp. *siti*. Beträffande sammansättningsleden *gren* (dial. *gräin* pl. *-ar*, f.), använd i ånamn, jämföre man *Ågren* och *Vörgren* s. 77, 130 ovan.

***Ålötgrenen** (utt. *åglötgräinä*). „För 100 år sedan gick, säger man, den s. k. Åglötgrenen från Esse å till Langholms sund invid Bredaholmsfjärden och Herigrenen mot W till Bärgöfjärd. Alla dessa deltagrenar äro nu mer eller mindre uttorkade lomor".[3] Namnet innehåller som förled subst. *å*, dial. *ā̆g*[4] + *löt* f. 'betesmark'[5] = fsv. *löt, lööth* f. (isl. *laut*) 'mark, fält'.

Andra ånamn på *-gren* äro *Björkholmsgrenen* (utt. *bjärkhålmsgräinä*) och *Östensögrenen* (*ösöygräinä*); jfr *Björkholmen, Björckholmsengen* 1558 (n:o 4590) i Ped. (Pinnonäs) o. *Östensöby* mellan Purmå o. Esse åars mynningar.

Vadbäcken (utt. *vābättsi*) mellan Esse och Flynbäck omnämnes hos Rosberg a. st. Förleden är

---

[1]) Se Noreen, Sv. etymologier s. 25 f.

[2]) Härom närmare hos Lidén, Blandade språkhistoriska bidrag (Göteborgs Högskolas årsskrift 1904) s. 35 ff.

[3]) Rosberg, Bottenvikens fi. deltan s. 224 f.

[4]) Jfr Vendell, Ordb. öfver Pedersöre-Purmo-målet s. 494.

[5]) Jfr Vendell, a. a. s. 230.

Digitized by Google

identisk med norska älvnamnstammen *Vað-*, vilken hos Rygh NE. s. 288 sammanställes med vb. *vaða* i bet. 'vada, gå genom vatten' (jfr *vað* n. 'vadställe'). Samma förled synes föreligga i *Vadören* Gkb. skg. ävensom i *Vadabacka* Ö. Esse, *Vädbakkan* Or. De tvenne sist anförda namnen innehålla dock kanske nsv. d. (Rietz s. 786) *vad* n. 'uppgången gräns emellan ängstegar; stenar utmärkande renen mellan skiftena' (jfr fsv. *vaþa* 'uppgå gräns mellan ängslotter; vada'). Jfr *Vadet, Vadbro* etc. s. 74 ovan.

I sitt övre lopp mottager Esse å ett från Soini kapell kommande tillflöde, som ursprungligen hetat **Konungsån**, fi. *Kuninkaanjoki.* Namnet ingår i *Konungsåby,* ett gammalt namn på en av Pedersöre s:ns forna byar, nuv. Soini kapell, som ligger vid Esse ås källa s. o. Alajärvi sjö. Äldre namnformer: 1568 *Kunnga ioki,* 1581 *Konun(g)såby,* 1608 *Konungåå*[1]), 1655 *Konungzå.* I Aspegrens Pedersörebeskrivning av år 1765 förekommer även namnformen *Kungsåby.* Redan år 1805 var detta namn emellertid undanträngt av det finska *Soini,* som torde återgå på urnordiskt **Swaina,* varav det nysvenska *Sven,* (isl. *Sveinn*); jfr fi. *Soinila* ~ sv. *Svensby* vid Björneborg.[2]) Ånamnet i fråga innehåller sannolikt ett gammalt släkt- och gårdnamn. I Alijärvi (nuv.) s:n, vartill „Konungsåby" tidigare hörde, fanns år 1560 en bonde Peder *Konung,* 1563 Peder *Kunung.* I Ö. Esse by nämnas år 1724 bönderna Mattz och Pehr *Kung,* ett namn som fortlever i hemmansnamnen *Stor-* och *Lillkung* (utt. *kunusfålk*) i s. by. Detta gård- och bynamn är helt visst urgammalt. I Rekipeldo by av Vörå förekom ett hemmansnamn *Konungh*

[1]) De 3 äldsta beläggen enl. P. E. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Karleby och Pedersöre, h. 3, s. 30.

[2]) Karsten, Arkiv 22: 189.

Digitized by Google

redan i medlet av 1500-talet; jfr fsv. *Kunungaby* av år 1344. Närmare u. gårdnamnen. Det förevarande ånamnet är sålunda ej liktydigt med fsv. *konungs adher* l. *adhra* 'kungsådra, viss del av vattendrag, vilken betraktas som allmän eller kunglig egendom och aldrig får stängas', *konungs fors* 'ström eller del av sådan, vilken betraktas såsom tillhörande konungen och över vilken denne har rätt att förfoga'. Jfr *Kungsådern* och *Kungsån* i Karis, Västranby (Nyl.).

Ryöringin puro 'Röringe bäck' infaller i Lipo oja (i Vindala), en biflod till Esse å (Gyldén, Suomi II: 1). Fi. *Ryörinki* förutsätter ett sv. *Röringe.* Från samma trakt upptar Lantmäteristyr:s karta sjön *Räyrinki järvi.* Om dessa namnformer närmare nedan u. *Vetil å.*

Vindala å, fi. *Vimpelinjoki,* infaller från sydost i Lappajärvi stora sjö. Det svenska ånamnet sammanhänger med sockennamnet *Vindala,* det finska med samma sockens finska namn *Vimpeli.* Äldre skrivformer för det förra: 1574 *Windala,* 1590 *Vindallåå,* 1598 *Windal,* 1603 *Windaal,* 1604, 1605, 1607 *Windallåå,* 1661 *Windala,* 1712 *Windala by.* Det buktiga åloppet möjliggör antagandet, att namnet äger samband med vb. *vinda.* Det är i så fall sannolikt besläktat med norska älvnamnstammen *Vind-* (Rygh, NE. s. 297) och norrländska älvnamnet *Vindelälven* (biflod till Umeå älv).[1]) Men huru ändelsen i *Vindala* skall tolkas, är och förblir väl oklart. Att här inginge ordet *-dal* (Österb. ortn. I, 105) är blott en förmodan.

Det finska *Vimpeli,* som ej ger mening från finska språkets synpunkt, kunde även det vara ursprungligen svenskt. Jag jämför det hos Vendell i Ordb. över Pedersöre-Purmo målet anförda vb. *vimla*

[1]) Jfr Karsten, Österb. ortnamn I, 105, Saxén, Den sv. bosättningens hist. I, 250, Finländska vattendragsnamn, s. 121.

Digitized by Google

(dial. *vimbäl*) 'yra'; jfr nsv. *vimmel-kantig* och det dialektala finländska *vimlog* (i Öb. *vimblog*) ds. Norska dial. vb. *vimla* (= *vimra*) 'tumla o. s. v.' är samma ord (Ross, Ordbog s. 911). Ordet hör till den hos Fick-Torp, Wbch[4], s. 392 uppställda germanska roten *vem-* 'sprudeln, wimmeln', varav bl. fht. *wimmeln*, mht. *wimelen*. I Sverge höra hit sjönamnen *Wimmern*, *Wimmersjön* och älvnamnet *Wimleån*; se Hellquist 1: 715, som även jämför det i Snorra-Eddan uppträdande älvnamnet *Vimur* (el. *Vimv*). Jämsides med vb. *vimla*, *wimmeln* går en synonym germansk verbstam *waml-* i no. *vamla* (= *vamre*) och nht. (bair.) *wammeln*. Sammanhänga de finländska namnen *Vammeljoki* och *Vammeljärvi* härmed?[1]) Då vi i Sverge ha ett sjönamn *Vammeln* (*Vameln*) och ett därmed sammanhängande önamn *Vamelsö* (1329 *Vamolsø*)[2]), måste man få räkna med denna möjlighet.

Bäckar:

Mattbäcken uppträder i 1600- och 1700-talens jordeböcker som bynamn i Pedersöre. I „Bäckbyn" i Esse finnes ännu en gård benämnd *Mattbäck*. Namnets förra led är dunkel. Måhända har namnet något samband med det från Pinnonäs gårds i Ped. ägor omnämnda ängnamnet *Matabrun*, *Matabruns engen* 1556 (n:o 4560), 1558 (n:o 4590), *Matebruns engen* 1559 (n:o 4608). Identiskt med denna „Matabrunn" är kanske det nutida *Matträsket* (utt. *matträstsi*) med *Matträskbacka* i Ö. Esse, ostnordost om Esse kyrka. Från detta träsk rinner en bäck åt sydost, kanske just ifrågavarande Mattbäck. Namnet *Matabrun* innehåller sannolikt en fsv. gen. *mata(r)* av nom. *mater* m. 'mat' = fvn. *matr*, gen. *matar* (jfr smss. fvn. *matar-*

[1]) Annorlunda Saxén, o. a. a., s. 4.

[2]) Hellquist, Sjön. 1: 890 tolkar dock detta namn annorlunda.

Digitized by Google

ból n., *matar-kaup* m. etc., fsv. *matabyrdhe* 'matbörda', *mata-giri* 'glupskhet' etc.). Senare leden utgöres av ordet *brunn*, som är synnerligen vanligt i österb. vattenbeteckningar (viknamn); se härom i kap. II. *Matabrunn* i Öb. vore i detta fall en betydelseparallell till svenska sjönamnen *Maten, Matbyttan, Matkroken, Matlången, Matlöpen* o. s. v., vilka torde hänsyfta på sin matnyttighet för människor (fiskrikedom). Samma anledning ligger förmodligen till grund för namnbildningarna *Matforsen* i Jämtland och sv. sockennamnet *Matmar*, varom se Hellquist, Sjön. 1: 385 och där cit. litt. Från Norge anför Rygh NG. 3: 224 ett flertal ortnamn, begynnande med *Mat-*: *Mataasen, Matberg, Matland, Matvik* o. a., vid vilka man enligt R. dels kan tänka på mat för kreatur, god gräsväxt, dels på människoföda (god fisktillgång). Jag fäster särskild vikt vid det av Rygh i detta sammanhang omnämnda no. tjärnnamnet *Matbrøndene*, vilket är en parallell till *Matabrun(n)* i Öb. (no. *brønd* = sv. brunn). Från Öb. har jag f. ö. antecknat *Matås-berget* (utt. *matuåsin*) i Nä. (jfr *Mataasen* i Norge). I de nämnda no. namnen uttalas förra leden enligt Rygh, liksom i det österb. *Mattbäcken*, delvis *Matt-*, men detta kan bero på folketymologi.

Skutebäck 1559 (n:o 4608) å Pinnonäs gårds mark torde på något sätt sammanhänga med den från samma gårds ägor år 1556, 1558 (n:ris 4560, 4589) nämnda ängen *Skutthals, Skwtthals*. Jfr nu *Skutas*, g. vid Kallträsk i Pu., *Skutnabba, Skutnäs*, gårdar i Ped. kkby, *Skùtvik*, g. i Sundby, Ped. Häri ingår sannolikt ett blott i ortnamn uppvisat ord *skuta* 'något som skjuter fram' = nno. (Ross) *skūta* f., *skūt* m. 'Side som hælder ud over': jfr *Åreskutan*, fjäll i Jämtland. Dock kunna de österb. namnen även tänkas innehålla ordet *skuta* i bet. 'farkost'. Det ifråga-

Digitized by Google

varande *Skutebäck* kan jämföras med norska älvnamnet *Skutaaen,* vilket hos Rygh NE. s. 231 förmodas sammanhänga med nyno. *skut* m. 'en fremragende Klippe, en fremskydende Bergvæg'.

Sundbäck med varianten *Sundbybäck* 1557, 1558, 1559 å Pinnonäs g. i Ped.; jfr *Sundby,* by i Ped., i del II.

Girsbäcken, se nedan.

Forsar[1]):

Herrforsen (utt. *herrfåssn̥*) vid Esse ås utlopp. *Herr-* kanske folketymologisk ombildning av det ovan (s. 154) anförda dialektiska *Häri-* i *Härjegrenen* (*härigräinä*)?

Långforsen (utt. *laŋgfåssn̥*).

Påvalsforsen (utt. *påvalsfåssn̥*): jfr *Påvals* g. i Y. Esse.

Gärsfors: jfr *Gärs* g. i Y. Esse. Vid övre delen av älven i Evijärvi förekommer en fors med namnet *Girsfors*: jfr *Girs* l. *Gers* g. i Evijärvi. Ej långt från denna g. utfaller en söderifrån kommande bäck, benämnd *Girsbäcken,* i Evijärvi sjö; av finnarna kallas den blott *päkki* ('bäcken').

Pörtforsen (utt. *pörsfåssn̥*): nsv. *pörte.*

Värnumfors: se ovan s. 150.

Storbergforsen (utt. *stōrbjärgfåssn̥*).

Finnholmsfors.

Björkforsen (utt. *bjärkfåssn̥*).

Sågkvarnforsen (utt. *sågkvärnfåssn̥*).

Storhasafors (utt. *stōrhasa*): ? nsv. dial. *has* m. 1) 'knäveck', 2) 'smalben', 3) 'ben'; jfr fsv. *has* m. 'has, knäsena, knäveck, knäled, på en människa' (Söderwall, Ordbok, Tamm, Et. Ordb.), fvn. *hásin* f. 'Hælsene, Hase' (Fritzner[2]). Jfr dock no. älvnamnet

[1]) De officiella namnen enl. Geograf. Sällsk:s för Finl. Atlas av år 1910.

Digitized by Google

Hasabäcken och sv. sjönamnet *Hasjö* (Älvsborgs län), för vilka SOÄ. 17: 125 föreslår en helt annan tydning.

Geusfors (utt. *jöuskåsk*): ? + fi. *koski* 'fors'.

Lappforsen förekom redan på 1600-talet som bynamn i Pedersöre (1608, 1665 *Lappfårsby*, 1661 *Lapforse*, 1712 *Lappforsby*); jfr nuvarande *Över-* och *Nederlappfors byar* i Esse (utt. *láfåssbýji* o. *lappfåssi*). Namnets förra led är identisk med förleden i *Lappå*, *Lappfjärd* o. s. v. Å Fors hemmans mark i Lappfors by finnes en åker ben. *Lappmansviken*.

Lappstråken (utt. *lappstråka*), fors vid *Stråka* hemman i Ö. Esse. Jfr gårdnamnet *Stråka* i Härmä o. Krb. ävensom *Stråkan* = Stråkaviken l. -fjärden i Vö. och Sundom skg. Från Rpl. skg. meddelar en karta av år 1695 ett *Stråkfladan*. Namnet är bildat på nsv. dial. Finl. *stråka* svm. 'strömdrag' (Vendell s. 952); jfr det av Rietz s. 685 f. anförda nsv. dial. *stråk*, *strukk* n. 'strömdrag' och *strukka* f. 'mindre fors, uppför vilken man kan ro', i Härjedalen *strocka* 'svag ström i älv eller å'.[1]) Från Norge uppger Aasen (Ordb.) *strok* n. och *stryk* m. 'sterk Strøm i ett Vanddrag'. Ett fornsvenskt forsnamn av samma ordstam är bevarat i ry. *Strukun* (från omkr. år 950), namnet på en av de många forsarna i floden Dnjepr.[2]) Hit hör även norska älvnamnstammen *Struk-* i *Struka*, *Strokbækken* (Rygh, NE. s. 249). Subst. nsv. *stråk*, no. *strok* sammanhänga med fno. vb. *striúka*, vilket bl. a. betyder 'fare, stryge afsted'; jfr no. (Aasen, Ordbog) *strjuka* 'strømme, løbe førbi (om vatten)'. Namnet *Stråka(n)* i Öb. är oblik form av fsv. **stroke* svm. = no. dial. (Ross) *stroke* m. 'Pas hvorigjennem

---

[1]) Modin, Sv landsm. XIX.2, s. 19.

[2]) Thomsen, Ryska rikets grundläggning s. 63, 153, H. Pipping i SNF II.5, s. 4, Torbjörnsson ibid. II.6, s. 2 ff.

Digitized by Google

Vind strømmer (= strok)'. Den från Esse anförda formen *Lappstråka* är best. form sing. med för dialekten i fråga karaktäristisk *n*-förlust, varom se Hultman, De östsv. dialekterna § 17.[1]) En betydelseparallell härtill är det hos Rygh, NE. s. 310 nämnda no. *Sprangfossen,* vilket innehåller no. *sprang* n. 'Løb, Hop' (jfr no. *Spranghopp*). Ungefär samma föreställning torde ligga till grund för forsnamnet *Galenforsen* (se Purmå å s. 147).

Tvenne gårdnamn i Lappfors by torde ursprungligen betecknat forsar i älven, invid vilka gårdarna i fråga ligga:

Hatt: jfr den bekanta *Trollhättan* i Göta älv (*hätta* avledning av *hatt,* se SOÄ 12: 151);

Hjulfors (utt. *jŭkåsk* : fi. *koski* 'fors'). Vid gården finnes en sjö benämnd *Jujärv* (= sv. *Hjulsjön). Namnen äro sammansatta med ordet *hjul,* liksom sannolikt sjönamnen *Juden* och *Hjulsjön* samt en del andra rikssvenska vattendragsnamn.[2])

Kattilakoski (d. ä. Kittelfors) vid en lika benämnd gård i Evijärvi s:n. Fi. *kattila* 'kittel' är ett urnordiskt lånord = fvn. *ketill,* fsv. *kætil,* nsv. *kittel* (dial. *kätel*), got. *katils,* fht. *kezzil,* nht. *kessel.* Det är därför icke omöjligt, att forsnamnet *Kattilakoski* bildats på finsk språkbotten. Men då man vid nedre loppet

---

[1]) Det ovan omnämnda skandinavisk-ryska forsnamnet *Strukun* representerar likaså sannolikt en nordisk *n*-stam, men ett femininum, dock väl ej en pluralform, vad Torbjörnsson a. st. förmodar, utan en senurnordisk ackus. sing. på *-u,* jfr no. älvnamnet *Struka* (Rygh, NE. s. 249). Eller uppträder här kanske ett i nordiska älvnamn ej alldeles ovanligt avledningssuffix *-und,* däri *d*-ljudet bortfallit framför ett följande ords begynnelsekonsonant? Jfr de ovan anförda finländska å- resp. forsnamnen *Molkunfaret* och *Varunta* (s. 106 f.). Det tillgrundliggande svaga verbet förelåge i sv. dial. Finl. *stråka* 'strömma' (Vendell s. 952) och no. dial. *stroka.*

[2]) Se Hellquist 1: 273; annorlunda i SOÄ 8: 300.

Digitized by Google

av samma älv, i Kållby, anträffar en gård med namnet *Kittel* (utt. *tsitilfålk*), synes man på grund härav kunna antaga, att förra leden i Kattilakoski upptagits av finnarna som urnordiskt forsnamn och senare förbundits med finska efterleden *koski* 'fors'. Ordet *ketill* betyder i fno. utom 'kittel' även 'fördjupning i jorden l. marken, vari vatten eller annan vätska blir stående' (Fritzner[2]). Det är vanligt i nordiska vattendragsbeteckningar: jfr no. älvnamnet *Katla* (Rygh, NE. s. 125), fno. *Ketilbekkr* (Norges gamle love 2: 488, V. 2: 809), fno. fjordnamnet *Ketill* (Rygh, NG. 15: 339), svenska sjönamnen *Kitteln, Kettilsjön, Kättlagöl, Kittelstjärn* ävensom önamnet *Kettelön* (Hellquist, s. 298).

Skärufors 1805 (*Skiärufors* 1726, 1737), gårdnamn i det numera finskspråkiga Evijärvi, kan till sin förra led icke säkert tydas. Kanske ingår häri nsv. dial. *skära* f. (utt. *stjäro*) 'ljus, klar fläck l. strimma på en eljest skybetäckt himmel', vilket Rietz (s. 616) anför från Finl., Öb.; jfr *blid-skära* f. 'klar strimma mellan molnen'; anses förebåda blidväder (Smål.).

Kronoby.

Kronoby å upprinner i Porasjärvi sjö vid foten av Suomen selkä och utmynnar i den s. k. Hästöfjärden. I sitt översta lopp, som faller inom Teerijärvi (eg. Tervajärvi) s:n, kallas ån av finnarna *Teerijoki*. Inom Kronoby s:n kallas ån

Poras ån (utt. *påras ågän*). Namnet har tillika övergått på *Poras by* i samma s:n, som intill år 1607 bar namnet „Poras Cappell". Namnets äldsta former: *Påras* 1543 (n:o 4531), *Poras* 1544 (n:o 4532), 1546 (n:o 4534), 1549 (n:o 4536), 1550 (n:o 4540), 1551 (n:o 4542), *Porais* 1556 (n:o 4560); jfr 1557 (n:o 4592) *Poras Åå*, o. s. v. Å- och bynamnet i fråga äger ett

Digitized by Google

påtagligt samband med namnet på åns ovannämnda källsjö *Porasjärvi,* men ånamnet är utan tvivel det äldre (jfr *Kauhavanjoki* och *Kauhajärvi* s. 141, *Teuvanjoki* och *Teuvanjärvi* s. 62 f.). Dess etymon är dunkelt. Med fi. *porras* 'bro' ha namnen sannolikt intet att skaffa. Svenskt ursprung är sannolikare. I södra delen av Poras by förekomma invid ån i fråga ägor benämnda *Borgbacken* (utt. *bårrbakkan*), *Borgmossen* (utt. *bårrmåsan*) och *Borgfällan* (utt. *bårrfällo*). Förleden i dessa komposita anträffas även i andra österbottniska ortnamn: *Porkholm* (förfinskning av *Borgholm*), g. i Ö. Pu., vid Purmå å, *Borg,* g. i Ped. (Paloby). Från Kelviå, en nordlig grannsocken till Gamlakarleby, nämnes år 1544 (n:o 4532) en viss Anders *Porko.* I Solv finnes en äga benämnd *Borgmossen* (utt. *bårgmåsan*). I de flesta av dessa namn föreligger ordet *borg* sannolikt i sin ursprungliga bemärkelse av 'bergshöjd'. Det utgör, som man vanligen antar, en avljudsform till sv. *berg* och är identiskt med fornir. *bri,* gen. *breg* 'bergkulle', fornkelt. *brig-* och *briga-* i ortnamn (jfr fornind. *brhánt-* 'hög'). Sagda grundbetydelse framträder bl. a. i fornno. och nyno. dial. *borg* f. 'Terrasse, Flade, som har høit Land eller Fjeld paa sin Bagside, men foran falder saa brat af mod det lavere liggende Land, at dets Bestigelse falder vansklig, m. m.' (Fritzner[2]). I denna mening torde ordet använts t. ex. i sv. sjönamnen *Borgen, Borgsjön, Borgasjön* och socknenamnet *Borghunda* (1399) [1]), i isl. ortnamnet *Borgund,* da. *Bornholm* (förr *Borghundaholm*) [2]) samt i norska älvnamnstammen *Borg-.* [3]) *Poras* i Krb. har kanske utgått från ett fsv. **Borgā* 'Borg-å', vilket i finsk

[1]) Hellquist, Sjönamn 1: 67.
[2]) Jfr Noreen, Spridda studier II, 80.
[3]) Rygh, Sprogl.-hist. stud. s. 62, NE. s. 21.

Digitized by Google

återgivning blev **Porka* (jfr ovan fi. *Porko* i Kelviå) med en gen. sing. **Poran* (jfr fi. *Turku* 'Åbo': gen. sing. *Turun*).[1]) Detta svensk-finska ånamn gav upphov åt ett finskt bynamn **Poran kylä*, varav svenskarna bildade sitt *Poras by* med det vanliga ortnamnssuffixet *-as* (jfr bynamnet *Vias gränd* i Mal., 1549 Vian[en], *Wias* 1477 i Vemo, *Wiasby* 1541 i Töfsala, se ovan s. 78 f.). Formväxlingen fsv. **Borgā*, fi. **Porka* ~ nsv. *Poras* har en parallell i sydfinländska ortnamnet *Pargas* ~ fi. *Parainen*.[2])

Bäckar:

Drycksbäck (utt. *drykksbäkks*), g. i Ter. Jfr det till sitt ursprung oklara no. älvnamnet *Drykja* (Rygh, NE. s. 32).

Tranobäck (utt. *tränos*), g. i Hopsala, Krb., antecknad tidigast från 1726.

Forsar i Kronoby å och Teerijoki:

Brudforsen (utt. *brūdfåssn̥*) invid *Brudstenen* (utt. *brūdstäinen*), mot vilken en „brudbåt" skall ha krossats.

Kyrkforsen (utt. *tsyrkfåssn̥*) vid kyrkan.

Per-Jöns-forsen (utt. *pärrjöńsfåssn̥*) vid Per-Jöns l. Åminne g. i Hopsala by.

Långforsen (utt. *laŋgfåssn̥*).

Krokforsen (utt. *krōkfåssn̥*) vid Krokfors g. i Poras by.

Hammarforsen (utt. *hamarfåssn̥*): jfr fsv. *hamar* 1) 'hammare', 2) 'klippa, bergshöjd', även i ortnamn

[1]) Angående *g*-bortfallet i finskan jfr Setälä, Yhteissuomalainen Äännehistoria, s. 23.

[2]) Saxéns antagande i Finl. Vattendragsn. s. 122, att namnet *Poras* ursprungligen avsåge den ifrågavarande åns källsjö, Porasjärvi, kan icke vara riktigt, ty denna sjö ligger långt inne i en ödemarksbygd, som nåtts av bosättningen först jämförelsevis sent. Osannolik är jämväl Saxéns härledning av namnet från ett ord motsvarande isl. *forr* 'häftig', ty å östnordisk botten saknas varje spår av detta.

Digitized by Google

(Söderwall), fvn. *hamarr* 1) 'Sten', 2) 'fremragende steil Klippe, m. m.' (Fritzner[2]); från nsv. diall. anför Rietz s. 240 *hammar* m. 1) 'skogbevuxen stenbacke, stenig skogsbacke, skogbevuxen, stenig bergsås', 2) 'stenbunden backe, hård och stenig mark', 3) 'i havet utskjutande tvär landtudde'. Ordet ingår bl. a. i sv. sjönamnen *Hammaren, Hammarsjön, Or-* och *Örhammaren, Hammervattnet, Hammartjärn* (Hellquist, s. 215). Från norra Öb. har jag antecknat det hithörande fi. *Hamarinoja,* namn på ett biflöde till Kuivajoki, som vid Kuivaniemi kyrka utfaller i Bottniska viken.

Spenforsen (utt. *spēnfåssn̥*): jfr *Spēnbacka* i Esse. Namnet innehåller, som det synes, nsv. *spene,* dial. *spini,* fsv. *spini* (*späne*) m. 1) 'spene, bröstvårta på kvinna; den del av juver, varigenom diande ungar utsuga mjölken; bröstvårta på man', 2) 'tungspene'. De nämnda sammansättningarna böra sannolikt fattas som jämförelsenamn.

Tjockforsen (utt. *tsåckfåssn̥*): jfr *Tjöck-* (eg. Tjock-) *ån* i Lpf. (s. 62 ff.). Fi. forsnamnet *Tikkakoski* i Vetil å (se nedan!) innehåller som förled kanske urnord. **pikkwia-* (jfr fht. *dicki*) 'tjock', varav fvn. *pykkr* och fsv. *pykkwa-* i *pykla, pikla* 'ofta'; jfr dock fi. *tikka* 'hackspett'.

Hiskforsen (utt. *hīskfåssn̥*) innehåller kanske stamordet till nsv. *hisklig* 'ryslig' och *hisna* = fsv. *hisna* (*hiisna*) 'häpna, rysa', i vilket senare ord ett *k* mellan konsonant bortfallit.[1])

Spåtthålet (utt. *spåtthålä*): jfr *Holafors* i Ångermanl.[2]) samt österb. naturnamn som *Korvhålet* (utt. *kårvhålä*), smal öppning i båthamn, *Djupöhålet* Rpl. skg., *Norrhålet, Norshålet, Stekhålet,* mindre sund i

[1]) Jfr Tamm., Et. ordb. s. 308.
[2]) Nordlander, Norrl. saml. s. 7.

Digitized by Google

Kve., *Öster-* och *Västerhålet* So. skg., *Djuphålsviken, Rörhålsviken, Ömsanhålet* Vö. skg., *Tärsönshålet* La., o. s. v. Namnen innehålla fsv. *hul, hol* n., nsv. *hål,* fvn. *hol,* n., vilket är rätt vanligt i nord. vattendragsnamn: jfr t. ex. sv. sjönamnen *Hulsjön, Hålsjön* (fsv. *Holsiø*), *Håltjärn, Hålvatten, Hålvättern* o. a. (Hellquist, s. 232), fno. fjordnamnet *Holangr* (Rygh, Sprogl.-hist. stud. s. 69). Se kap. II.

Storedsforsen (utt. *stōräidsfåssn̥*) vid *Storedet* (*stōräidi*): jfr *Esse å* (ovan) samt t. ex. *Edz åå* 1552, 1554 i Ångermanl. (Norrl. saml. s. 9).

Hjulforsen (utt. *jūlfåssn̥*); jfr *Hjulfors* o. **Hjulsjön* i Esse (se s. 162).

Aspfors, g. i Kolam by, Ter.: jfr *Aspbäcken* s. 7.

Bäcksarfors: jfr *Bäcksar* g. i Kolam by, Ter. Angående namnet *Bäcksar,* varav äldre former icke äro kända (det skrives nu *Bexar*) har jag ingen bestämd mening. Sannolikt föreligger här en sammansättning, vari gen. sg. *bäcks-* utgör förled; jfr komposita som *Bäcksminne, Bäcksö* i Krb.

***Björnfors** (utt. *biōnfåss*) i Ter. sammanhänger till sin främre led med gårdnamnet **Björn* (utt. *biōns* l. *biōnas*) i Krb., vilket jag antecknat tidigast från 1720-talet. I närheten av gården finnes en *Bjönbacka* benämnd kulle. Från Krb. och Gkb.-trakten anför dessutom Vendell, Ordbok s. 48 appellativet *björnmosse* under utt. *biōmåsa* ävensom ett lika lydande ortnamn. Om den dialektala formen *biōn* = 'björn' se f. ö. Hultman, De östsv. dial. § 1: 31, b).

Furuforsen (utt. *furufåssi*) vid Furu g. i Ter.

Grundforsen (utt. *grundfåssi*) i Ter.

Långbackforsen (utt. *lanŋgbakkfåssi*) i Ter.

Skytteforsen invid Skytt g. i Ter.

Vidjeskog fors vid Vidjeskog g. i Ter.

Vistbacka fors eller blott *Vistforsen* vid Vistbacka g. eller blott Vistgårdarna (utt. *vistgå̄la*) i Ter.

Digitized by Google

Sågforsen (utt. *sågfåssi*) vid Sågfors g. i Ter. Namnet innehåller antingen verktygsnamnet *såg* eller sv. dial. *såg* m. 'källdrag' (Vendell s. 988).

Gamlakarleby.

Gamlakarleby älv bär under sitt mellersta lopp genom Nedervetil (Kaustby) och Vetil socknar namnet **Vetil å** (fi. *Vetelin joki*), som synes vara det ursprungliga. Äldre skriftformer: *Wetella* 1543 (n:o 4531), *Wetelä* 1546 (n:o 4534), 1556 (n:o 4560), *Wäthele Åå* 1558 (n:o 4592), *Wethell, Wetala åå, Vetelby* 1562 (n:ris 4644—45), *Öffuer uetile, Nedervetill* 1580 (n:ris 4757—58), *Wettella* 1548 (n:o 4534e), 1549 (n:o 4537), 1550 (n:o 4541), 1551 (n:o 4542), *Wettelle* 1549 (n:o 4537), *Öfwer wetell, Nederwetil* 1655, o. s. v. Vad namnets etymon beträffar, har man hittills sökt detta i finska adj. *vetelä* 'vattenaktig, sank, flytande, tunn, blöt, lös', som subst. 'sankt ställe'[1]) och således velat se däri en hänsyftning på traktens sanka mark. Själva älven kan det finska ordet, om vi hade att utgå från detta, således icke ha avsett. Då namnet *Vetil* är gemensamt för Över- och Nedervetil socknar (eg. byar), vilka åtskiljas av Kaustby, synes härav framgå, att det ursprungligen dock tillhört älven och från denna överförts på byarna i fråga, vilka i detta vatten ha ett förenande band. Liksom en stor del andra vid älvar belägna byar och socknar i Öb. (Storå, Tjöck(å), Närpes, Solv, Vörå, Lappå, Purmå, Esse o. s. v.) ha även Vetil socknarna med all sannolikhet uppkallats efter den genomrinnande älven, utan tvivel den viktigaste av de yttre existensbetingelser, naturen anvisat deras befolkning.

[1]) Se J. Chydenius, Om Gamlakarleby 2: 20. Till denna mening ansluter sig även Saxén i Sv. landsm. XI.3, s. 17, 31, 88, Den svenska bosättningens hist. I, s. 255 och SNF.I.3, s. 123.

Digitized by Google

Älvnamnet *Vetil å* har ytterst framgått ur ett fsv. ånamn **Vœþil ā,* vilket erinrar om sv. bäcknamnet *Vœdilbœk, Vedilsbek* i Bohuslän[1]), vilket Rygh, NE. s. 292, sammanställer med norska älvnamnstammen *Vaul-* (i *Vaulen, Vaula*), bildad på fno. *vaðill, vǫðull, veðill* 'Sted, hvor der kan vades, som Elvenavn vel : et Vandløb, som er let at vade'; jfr norska älvnamnstammen *Vað-*, som sannolikt hör till vb. *vaða* (Rygh s. 288) samt det österbottniska *Vadbäck* s. 155 ovan. I fornsvenskan synes en namnstam *Vœþil-* belagd genom ortnamnen *Vœdlom* 1420 (Närke), nu Välar, och *Vedhlom* 1416 (Södermanl.)[2]). Det österbottniska *Vetil* är med avseende å sitt *t*-ljud påverkat av det finska *Veteli*[3]), vartill finnarna ombildat den fornsvenska namnformen. Suffixväxlingen *-il-* : *-el-* i detta ortnamn har paralleller bland de nordiska lånorden i finskan: t. ex. i gårdnamnen *Kattelainen* (St. Ky.) ~ *Kattila* Vö., fi. *rinkilä* ~ *rinkeli* 'kringla', fi. *Eemeli* ~ sv. *Emil.* Att det svenska *Vetil* icke återger ett finskt *Vetelä,* framgår även därav, att den svenska ändelsen *-il* då vore obegriplig, ty i Nedervetil målet övergår ett svagtonigt *e* i denna ställning ej till *i.*[4]) Vi ha därför att utgå från ett fsv. **Vœþil,* däri *þ*-ljudet i följd av finskt inflytande uppträder som *t.* Det s. 68 behandlade ortnamnet *Närpes* var ett analogt fall och andra sådana finnas även, t. ex. sv. by- och sockennamnet *Kaustby* för **Gaustby* (n. Öb.), sv. gårdnamnen *Karp* för **Garp* (Mst.) och *Teir* för **Deir* (Lpf.), varom utförligare i

[1]) Norges gamle love 2: 487 f.

[2]) Se Diplom. Suec. III.

[3]) Slutvokalen i fi. *Veteli* är en sekundär finsk tillsats. Yngre, på konsonant slutande nordiska lånord i finskan tillfoga vanligen denna vokal (se Thomsen, Einfluss der germanischen Sprachen auf die finnisch-lappischen s. 81).

[4]) Jfr Hultman, De östsv. dialekt. §§ 14, 24.

Digitized by Google

del II. De anförda namnformerna med *-tt-* (*Wettella* etc.) utgöra intet hinder för denna tolkning. De härröra utan tvivel från skrivare, vilka icke varit fullt förtrogna med finskan. Detta antydes även av *l*-ljudets dubbelskrivning, som i ingen händelse är riktig.

Denna tolkning av namnet *Vetil* grundar jag främst därpå, att det ponerade nordiska originalet (= fno. *veðill*) i en fsv. sidoform **væþla*, sv. fem., föreligger som appellativt lån i fi. *väylä* 'farled, farvatten, båtled, kanal, djupaste strömfåran'. Utvecklingen av fsv. fonemet *-æþl-* till fi. *-äyl-* är vad man väntar sig; jfr t. ex. fi. *neula* 'nål' av got. *neþla*. En analog behandling av *ð* före *l* visar f. ö. no. älvnamnet *Vaul* av *vaðill* (se ovan!). Fno. *vaðill* (*veðill*) översättes hos Rygh, NG. Indl. s. 84 med 'grundt Sted i Vand, grundt Sund'. Det motsvarar no. folkspråkets *val* m. 'en Bugt med meget grundt Vand, en Vig som tildeels bliver tør i Ebbetiden, Sund som forbinder to Indsøer, m. m.' (Aasen o. Ross). Enligt Fritzner[2] har ordet ursprungligen betecknat 'vadställe', d. ä. 'ställe där man kan vada'. Ett urnordiskt **vaðla*, ack. sing. till **vaðle* svm. (= no. *vale*) föreligger — antingen direkt eller genom förmedling av ett fi. **vaula* = *väylä* — som lån i lap. *faw'lē* 'mellersta flodbädden', d. ä. 'farled'. Detta lapska lånord och det likbetydande fi. *väylä* representera således stamverbet *vaþa* i en jämsides med betydelsen 'vada' gående bem. av 'gå, färdas', dock med specialisering på farkoster; jfr sv. *farled, båtled,* i vilka senare leden sammanhänger med vb. *līþa* 'gå'. Samma betydelse framlyser i sv. dial. Finl. (Vendell s. 1084) *vad* stn. och *vadu* svf. 'strömfåra (efter en farkost)', vilka utgöra synonymer till lap. *faw'lē* och fi. *väylä*. Sistsagda fi. ord hör till de yngre, fornsvenska lånen, vilka upptagits i Finland. Av formen att döma har

Digitized by Google

det nämligen inlånats efter *i*-omljudets tid. Att fi. *väylä,* som ovan antytts, återgår på en fem. *n*-stam, fsv. **væþla* (med *i*-omljud analogiskt efter **væþil* = fvn. *veðill*), framgår av dess sidoform *väyly,* vilken reflekterar en fsv. ack. sing. **væþlu*; beträffande fi. *y* för fsv. *u* jämföre man t. ex. fi. *mylly* 'kvarn' av fsv. ack. sing. *myllu* (till nom. *mylla*).

Det vid Uleå älvs delta förekommande vattendraget *Iso väylä ström* är en formell motsvarighet till fno. *Vǫðlu straumr,* omnämnd i dikten Ynglingatal (se Bugge hos Rygh, NE. s. 341). Det här ingående fno. *Vaðla* är en parallell till den för fi. *väylä, väyly* supponerade feminina *n*-stammen **waðilōn.*[1]) I oomljudd form föreligger sannolikt nordiska namnstammen **waþil-* i fi. gårdnamnet *Vatilo* i Laih. (se s. 97 ovan).

Enskilda delar av Vetil å:

Storån (utt. *stōråǥi*).

***Rymninggrenarna** (utt. *rimmigräina*): jfr *Rymningen* (utt. *rymnindzi*), odling eller eg. stor kärrmark i Gkb., Såka by. Ljudövergången *y* > *i* i utt. *rimmigräina* (jfr Per *Rimming,* nämnd år 1562 från Alijärvi by i Ped.) är densamma som t. ex. i nsv. *tinning* av *thynning.* Till senare leden jämföre man *Mosegrein* i Norge, *Måsegren* i Sverge, gårdnamn, eg. avseende en förgrening eller arm av en mosse (Rygh, NG. 3: 253, Hellquist, Sjönamn 1: 416).

Bläsogkaret (utt. *bläsokārä*) l. *Bläsingkaret* (utt. *bläsiŋgkārä*): jfr sv. dial. Finl. *bläsog* (utt. *bläso*) 'fjäskig, ostadig' och *bläsa* sv. vb. 1) 'blåsa (om vädret)', 2) 'väsa' (Vendell s. 63). I sammansättningarna på *-karet* ingår sv. dial. Finl. *kar* n. 'kärl i allm.' (Vendell s. 421).

---

[1]) Se t. ex. Karsten i Germanisch-romanische Monatschrift 1914, s. 78.

Digitized by Google

Vetil å upprinner i

Röringe träsk, ett namn som möter tidigast i en urkund av år 1558 (se nedan) och som redan vid denna tid var överfört på *Röringe by* vid Vetil å i nuv. Vetil s:n. I en jordebok av år 1562 (se nedan) omnämnas emellertid *Röringe* och *Cannus åå* i ett sammanhang. Detta synes berättiga till antagandet, att *Röringe* ursprungligen eller åtminstone vid denna tid tillika var ett ånamn, en beteckning för den del av älven som faller inom Röringe bys område. Som älvnamn är *Röringe* en parallell till *Röringebäck* (fi. Ryöringin puro) i Vindala (se s. 157). Äldre namnformer: *Röringe by* 1547, 1548 (n:o 4534 b), 1549 (n:o 4536), 1550 (n:o 4540), 1551 (n:o 4542), *Röringh by* 1562 (n:o 4645), *Röringe träsk* 1558 (n:o 4592), *Röringe åå* 1562 (n:o 4644), *Röring* (by) 1617, *Röringh* (släktnamn) 1763. Namnet uttalas i Nedervetil *röyris bȳji*. Med avseende å nasalens förklingande i ändelsen *-ing* ställer sig denna form vid sidan av ett flertal österb. gårdnamn, ss. *flämis* = Flemmings i Mst., *ölis* = Ölings i Maks., *kunusfålk* = Konungsfolk i Es. Den finska namnformen lyder *Räyrinki* och *Röyrinki* (läs *räurinki* resp. *röurinki*).

Vad ordets etymologi vidkommer, ser jag däri en motsvarighet till sjönamnet *Röringen* i Sverge, vilket Hellquist, Sjön. 1: 100 uppfattar som betydelseparallell till svenska sjönamnen *Gryten, Horjen, Horken, Kumlan, Steningen,* alla bildade på stamord med betydelsen 'sten, stenhög'. Enligt denna tolkning vore namnet *Röring(e)* i Öb., liksom *Röringen*[1]) i Sverge, en *ing*-avledning av fsv. *rør* n., fvn. *røyrr* (*raur*) m. 'stenrör', vilket torde bevaras som urnordiskt lånord

[1]) Å en odaterad „Charta öfwer Österbotten och Caianaborgs Lähn" sannolikt från början av 1700-talet (?) nämnes ifrågavarande *Röringeträsk* i Vetil (Öb.) *Roringen,* d. ä. *Röringen.*

Digitized by Google

i finska *raura, rauru* 'grus, grov sand, småsten, klapper'.[1]) *Röringe* är i så fall en betydelseparallell till österb. vattendragsnamnen *Härkmärfjärd* Lpf., *Härjefjärden* Muns., *Härjesjön* Ö. Pu., *Härjegrenen* Esse, i fall dessa äro sammansatta med fsv. *hærgher* = *hargher* (se s. 154). I och för sig möjligt men, enligt vad mig meddelats, föga troligt från saklig synpunkt är, att stamordet i *Röringe* vore fsv. *rør* f. o. n.?, nsv. dial. Öb. *röyr* 'rör, vass'. Samma tvetydighet råder beträffande förra leden i österb. naturnamnen *Rörörarna* Si. skg., *Rörgrunden* Nä. Rpl. skg., *Rörträsk* (utt. *röyrträsk*) Vö. Nä. Gkb.

Fi. *Räyrinki* avspeglar en urnordisk form **Rauringi* = nsv. *Röringe*. Diftongen *äy* (d. ä. *äu*) i finskan kan nämligen icke tillfredsställande förklaras ur någon yngre svensk form av namnet. Den östsv. utvecklingen av urnord. *au* är *ǫu* > *öu* och genom *i*-omljud *öy*.[2]) Diftongformen *œy, ey* är företrädesvis isländsk. I fornsvenskan förekom den blott dialektiskt.[3]) Om denna nyans av diftongen existerat å östsvenskt område, skulle den f. ö. nu sannolikt uppträda under formen *äi* (icke *äu*).[4]) I alla finska lånord, vilka återgiva fsv. *ø̄*, nsv. dial. *øy* med fi. *äy*, innehåller den på diftongen följande stavelsen ett *i*. Diftongen *äy* i *Räyrinki* torde därför bero på finsk „vokalharmoni", en av ändelsens *i*-element framkallad palatalisering av stamstavelsens diftong, samma företeelse som vi ha i fi. *äiti* = got. *aiþei*, fi. *äyskäri* (läs *äuskäri*) 'öskar' = urnord. *auskari* (> fi. *auskari*, isl. *austker*, sv. *öskar*), fi. *äyri* (läs *äuri*) 'öre' (mynt)

---

[1]) Se Karsten, Arkiv f. nord. fil. 22, s. 182.

[2]) Se Hultman, De östsv. dial. § 1: 69, 2: 1.

[3]) Se Noreen, Aschw. Gr. § 126: 1, anm. 1.

[4]) Jfr ljudutv. *öy* > *äi* i vissa baltiska och åländska mål (Hultman, a. a. s. 200, 256).

Digitized by Google

= urnord. **auria*, fsv. *ørir*, sv. *öre* (< lat. *aureus*).[1]) Fi. *Röurinki* återger ett yngre östsvenskt uttal med dift. *ǫu, öu*.

Gamlakarleby älvs finska namn **Perhon joki** innehåller, liksom namnet på dess källsjö *Perhonjärvi* och namnet på *Perho* kapell vid åns övre lopp, till synes finska ordet *perho* 'fjäril'. Från betydelsesynpunkt är denna tydning dock ej övertygande. Namnet kunde ock återgå på den urnordiska formen **ferhon* för sv. dial. Finl. (Vendell s. 199) *fjäre* svm. 1) 'så stor utmätt sträcka av åkerteg, som på en gång skall besås', 2) 'i allm. en för tillfället bestämd del av en yta, som skall bearbetas', 3) 'avskuren del av rörvass l. äng', 4) 'den del av ett nät som vid reparering befinner sig mellan tjugskalmarna'. Hit hör även no. dial. *fere* m. 'upphöjning mellan två fåror, åkerteg' samt (med vernersk växling) sv. dial. Finl. *fjärg* stm. 1) 'avdelning av t. ex. åker, obesått fält, skog', 2) = *fjäre* 1, *fjärga* svf., bl. a. 'råk eller öppen ränna i isen'. De anförda dialektorden uppvisa avljud till germ. **furhō* f. 'fåra' i fvn. *for* f., fris. *furch*, ags. fht. *furh*, nht. *Furche*.[2]) Älvnamnet *Perho*, som regelrätt återger en urnordisk namnform **Ferho(n)*, skulle således eg. betyda 'fåra, ränna'. Jfr härmed norska älvnamnet *For* hos Rygh,

---

[1]) En annan mening om formväxlingen *Röringe* : *Räyrinki* uttalar Saxén. Den sv. bos. hist. I s. 163, 259 (jfr ännu „Finl. vattendragsn." s. 124), där namnet tolkas som urspr. **Reyrengi*. Att detta är bestämt oriktigt, framgår redan därav, att namnet ursprungligen betecknat Röringeträsk l. å. Någon form **Röreng* är icke heller känd, ehuru namnet bevarats i skrift redan från 1547. Att här föreligger en gammal *ing*-avledning, bevisas f. ö. av fi. *Räyrinki*. Suffixet *ing* användes, som känt, för bildande icke blott av patronymika utan också av natur-, särskilt vattendragsnamn (jfr Hellquist, Om de svenska ortnamnen på -inge s. 244 ff.).

[2]) Se Fick-Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 244.

Digitized by Google

NE. s. 56. Det ovannämnda dialektordet *fjäre* svm. ingår möjligen även i holmnamnet *Fieraholmen, Fiereholmen* 1559 i Ped. skg. (se kap. V).

Av G:lakarleby älvs tillflöden bär den från Halså träsk (= fi. Halsuan järvi) i Halså kapell kommande **Halså ån** (fi. *Halsuan joki*) enligt min mening svenskt namn.[1]) Äldre skrivformer: *Halse träsk* 1558 (n:o 4592), *Halsoo* (by) 1617, *Halså* (by) 1655, *Halsa å* och *Halsa träsk* 1734. Namnets främre led utgöres av fsv. *hals* m. i bet. 'landtunga, landtrygg, låg bergssträckning (i ortnamn)' (Söderwall). Ett motsvarande fno. *hals* m. användes i no. ortnamn 'om lavere Høider, som skilles mellem to Dale, og om smalt Jordstycke mellem to Vande eller mellem Klipper' (Rygh, NG. Indl. s. 53). Man märke särskilt det av Rygh, NE. s. 98 anförda no. älvnamnet *Helsaaen* (i fall = Halsaaen) ävensom sjönamnen *Långhalsen, Halstjärn* och *Halsfjärden* i Sverge, omnämnda hos Hellquist, Sjön. 1: 375 och bildade enligt hans mening på subst. *hals* i bet. 'smalaste delen av en vik, ett sund eller trångt vattendrag i allm.'. Ordet *hals* är f. ö. vanligt i österb. ortnamn: *Halsö, Halsörn, Halsskär, Halsträsk* och gårdnamnet *Hals* i Gkb. Vö. Maks. Som senare led ha vi det i *Fähushals* (utt. *föushals*), torpnamn i Kve., *Skwthals* (Skutthals)[2]), ängsnamn i Ped. 1556, 1558 (n:ris 4560, 4590), *Tjockmohalsen* (utt. *tjökkmohalsin*), landsträcka i Kve. En *-ing*-avledning av ordet föreligger i *Hälsing*, gårdnamn i Maks. o. Mst., samt i *Hälsingby* i Mst.

---

[1]) Enl. Saxén, Den sv. bos. hist. I, 93 vore namnet *Halsua — Halså* „antagligen finskt", men han motiverar ej sitt antagande. I „Finl. vattendragsnamn", s. 125 är han böjd att ansluta sig till min i „Österb. ortnamn I" och här framställda tolkning.

[2]) Förra leden *Skut-* innehåller dialektordet *skuta* 'framskjutande parti', jfr Åreskutan i Jämtland.

Digitized by Google

och *Hälsingbäcken* i Nä. (se ovan s. 74). Namnet *Halså* innehåller ordet *å* 'flod' som senare led. I finskan motsvarar formen *Halsua.* Angående den svenska och finska formens inbördes förhållande se ovan u. *Lappå — Lapua.* Formen *Halsa* (å och träsk) hos Mathesius (1734) kan utgå på ett i svagton förkortat fsv. *ā* 'å'. Skrivningen *Halsoo* (1617) synes innehålla nsv. *å.* Namnet torde sålunda ursprungligen betecknat Halså å och från denna överförts på träsket.

Från norr mottager Gamlakarleby älv även ån **Ullavan joki,** som närmast bär namn efter Ullava kapellförsamling, belägen kring ån. Namnet *Ullava* synes vara en tidig urnordisk ånamnsbildning på *-awa* 'å', samma ordform, som antogs föreligga i sockennamnet *Kauhava* (Öb.) och bynamnet *Rautava* i Satakunda. Förleden *Ull-* kan jämföras med norska älvnamnstammen *Ulladalsaaen,* eg. *Ulla* (Rygh, NE. s. 285) samt med svenska sjönamn ss. *Ullen, Ulltjärn, Ullvattnet, Ullvättern* o. a., om vilka se Hellquist 1: 673 ff. Namnet sammanhänger antagligen med st. vb. fvn. *vella* 'sprudla, sjuda' (med formen *ullu* i prät. pl.). Hit hör även no. dial. *olla* svf. 'källa' (av urnord. **wullōn*) med samma avljudsstadium som namnstammen *Ull-* i Sverge och Finland. Präsensstammen *vell-* kvarlever bl. a. i sv. dial. Finl. *väll* 'svetsning' och *av-välla* svf. 'järnets avsvalande i vatten' (Vendell s. 25, 1122). Identiskt med vb. *vella* 'sjuda' är ursprungligen väl fht. *wellan,* mht *wellen* 'välta, rulla', vartill bl. a. nht. *Welle* 'våg'. Den urnordiska formen av finska ånamnet *Ullava* måste ha lytt **Wullawā.* [1]) Men då ljudförbindelsen *w* + *u* + kons. är främmande för finskan, uppstod härav finskt *Ullava.* Förlust av *w* i denna ställning var

[1]) Se Karsten, Germanisch-finnische Lehnwortst. s. 134 f.

Digitized by Google

f. ö. ljudlagsenlig även på svensk språkbotten, och Ullava kapell med omnäjd har intill nyare tid delvis haft svensk befolkning. Detta kunde ha medverkat vid namnets formbildning.

Denna tydning vinner ett starkt stöd i och med finska appellativet *ulli-vesi,* vilket — i likhet med det därav förkortade *ulli* — enligt Lönnrot, Finsk-svenskt lexikon (supplementet) betyder 'flod, tidvattnets stigande' och som härstammar från en nordösterbottnisk trakt icke avlägsen från Ullava. En i Finska litteratursällskapets arkiv bevarad, år 1915 erhållen samling dialektord från Karlö (fi. Hailuoto) upptager nämligen [1]) detta ord i ovan nämnd betydelse. Ordet användes där jämsides med fi. *tiitivesi,* vilket ögonskenligen återger det sv. „tid-vatten". Det ifrågavarande *ulli-vesi* är analogt härmed en uppenbar översättning av ett svenskt ord *ull-vatten,* vilket som appellativ även i Sverge synes vara utdött, men som kvarlever i de anförda rikssvenska sjönamnen *Ull-vattnet* och *Ull-vättern.* Med denna tydning är namnet *Ullava* en synonym till det tidigare behandlade *Kauhava.* [2])

Bäckar:

Byggningsbäcken (utt. *byggnisbättsi*),
Mellanbäcken (utt. *millanbättsi*) och
Storbäcken (utt. *stōrbättsi*), alla i Kirilaks by.
Rödselbäcken (utt. *rössl* l. *röllsbättsi*) nära Viittavesi.
Jolka bäck nämnes i en handling av år 1617 från Karleby s:n [3]) och bör till sin främre led synbarligen

---

[1]) Enligt benäget meddelande av doc. E. A. Tunkelo.

[2]) Finska appellativet *ulli-vesi* 'tidvatten' visar tillika att rikssv. sjönamnen *Ullvattnet, Ullvättern, Ulltjärn* ävensom *Ullfjärden* (vik av Mälaren) sannolikt intet haft att skaffa med guden *Ull,* såsom Hellquist förmodat.

[3]) P. E. Öhls, Byanamnen i 1500-talets Karleby o. Pedersöre s. 20 nämner härifrån en by *Jolkbäck* redan för år 1606.

Digitized by Google

ställas i förbindelse med *Jolka* (utt. *jålkka*), namn på ett h:n i Nedervetil, där även *Jolka träsk* finnes. Samma ord torde föreligga i gårdnamnen *Jolka* Öb. (St. Ky.) och *Jolkby* Nyl. (Kyrkslätt), det senare känt redan från 1560-talet.[1]) I betraktande av det österb. bäck- och träsknamnet förbinder jag bestämningsordet *Jolka-* förslagsvis med sjönamnet *Jälken* i Sverge, vilket Hellquist s. 277 sammanställer med nsv. dial. *jälk* 'häst' och isl. *jalkr* 'vallack'. Då germ. djur- och isynnerhet hästnamn i många fall innehålla färgbeteckningar, är det icke omöjligt att *jälk, jalkr*, såsom Hellquist antager, är en *k*-utbildning av roten i fht. *ëlo* 'gul, gulbrun'. Ett urnord. **elukaR* giver isl. **jolkr*, fsv. **jolker*, liksom t. ex. germ. stammen **meluk-* (got. *miluks*) 'mjölk' givit fsv. *mjolk*. I formen *Jälken* har man förmodligen samma delabialisering av fsv. *io* till *ia* som möter t. ex. i fsv. *mjælk* = *mjolk*[2]); jfr fsv. sjönamnet *Mjælki*, nu *Mjälkesjön* (Hellquist, s. 404). Namnformen *Jolka*, som icke deltagit i ljudutvecklingen *io* > *iø*, försiggången i de flesta sv. diall. först omkr. 1350 och senare[3]), har blott genom finsk förmedling kunnat bevaras till vår tid. I Nedervetil äro i själva verket åtskilliga hemmansnamn finska eller förfinskade. — Till sin ursprungliga betydelse är *Jolkabäck* enligt denna tolkning jämförbar med *Svartbäck, Molnå, -träsk* o. a. dylika vattendragsnamn, bildade på färgbeteckningar (jfr s. 67, 72 ovan).

Kolabäcken (utt. *kålabättsi*) i Kirilaks by och *Kolabäck*, g. i Kaustby vid Vetilå. Namnen kunna förbindas med no. älvnamnstammen *Kola* (*Koloa, Kolobækken* etc.); vilken Rygh, NE. s. 130 tillägger betydelsen „den sorte, mørke eller mulig tildels:

[1]) Se „Kyrkslätt socken", III s. 111.
[2]) Jfr Noreen, Aschw. Gr. § 118.
[3]) Noreen, a. a. § 98.

Digitized by Google

nær hvilken der er Kulmiler". Förleden i dessa namn är snarast en gammal gen. pl. av fsv. fno. *kol* n. 'kol'. För ett par av de ånamn Rygh uppför under sagda uppslagsord antager han alternativt en sammansatt grundform **Kol-á* d. ä. 'Kol-å', en tolkning som även är tillämplig på *Kolabäck* i Öb. Jfr Erich *Kåla* 1551 (n:o 4542) i „Kåustar" = Kaustby. Detta gårdnamn är väl det gamla ånamnet, som nu är ersatt av *Kolabäck*. Parallella rikssvenska namn äro *Kolbäck* och *Kolbäcksån* i Västmanl. ó. V. Götl.; jfr SOÄ. 8: 48, där namnet anses innehålla adj. *kol* 'mörk'. Det fht. *Cholapach* (Förstemann 2: 414, jfr Bugge hos Rygh, a. o. s. 323) är samma namn.

Från Gkb. älvs delta nämner Rosberg, Bottenvikens finska deltan s. 206 *Storlangåsund* ävensom *Djupbäck* och *Kallotbäck*, namn, om vilkas uttal jag saknar uppgifter. Främre leden i sistnämnda namn föreligger även i *Kallotskate* och *Kallotäng* i Gkb. (se nedan). Detta f. ö. ouppvisade adj. torde vara bildat på sv. dial. Finl. *kalle* svm. 'isbank' och 'tjäle i jorden'.

Näckgräven (utt. *näkkgrävä*), bäck i Korplaks by. Om efterleden se ovan s. 104.

Svartgölen (utt. *svartdzölä*), bäck i Såka by.

Vatungströmmen (utt. *vatuŋgströmä*), farled i Gkb., Kvikant. Om f. leden se nedan (kap. V).

Såka (utt. *såka*), bynamn i Gkb., är ej uppvisat från äldre tid. Det sammanhänger sannolikt med den s. k. *Såkabäcken* (en gren av Gamlakarleby älv), som genomrinner byn. Jfr sjönamnet *Såken* i Sverge, som Hellquist 1: 600 jämför med sv. dial. *såka* 'långsamt och trögt färdas fram, söla' (även i n. Vasa län enl. Vendell s. 988), *såk* n. 'dröjsmål', *såker* 'senfärdig'.

Forsar:

Storfors.

Murikfors: jfr *Murik* g. i Nvt.

Digitized by Google

Tastfors: jfr *Tast* (eg. *Tavast*) g. i Nvt. År 1562 (n:o 4645) nämnes en Nils *Thauest* i „Röringh by“ av Karleby s:n.

Kaitfors: fi. *kaita* 'smal'.

Riipfors: jfr *Riippa* g. i Nvt. och Oluff *Riip* 1550 (n:o 4540), 1551 (n:o 4542) i „Karlby“.

Kattilakoski d. ä. 'Kittelfors', jfr s. 162.

Dunkarfors: jfr *Dunckar*, fi. *Tunkkari*, g. i Veteli; den sv. namnformen tidigast från år 1748. Jfr adj. gottl. *duñkar* 'dunkel, ogenomskinlig', fs. *dunkar*, fht. *tunchar* 'mörk, dunkel' o. s. v.. Detta ingår väl även i sv. sjönamnet *Dunkern*.[1])

Hattukoski d. ä. 'Hattfors'; se ovan s. 162.

Om **Gullhalsforsen** i Vetil å saknar jag närmare uppgifter.

Kuststräckan norr om Gamlakarleby.

En redogörelse för namnförhållandena i den n. o. Gamlakarleby liggande, nu rent finskspråkiga delen av Öb. faller egentligen utom syftemålet med denna undersökning. För denna landsdel inskränker jag mig till följande märkligare namn:

Storån, som genomrinner Kelviå s:n, har givit namn åt *Storåby* därstädes; jfr Mathesius (1734) s. 158. År 1798 nämnes här även en by

Lillåby, som hänvisar på ett ånamn *Lillå*.

Raumajoki utmynnar i Himanka eller Rauma kapell (förut kallat *Raumå*) i havet. Förra leden i *Raumajoki* är finska *rauma* 'sund, havsström, svallvåg, dyning', vilket är ett lån av urnord. **strauma*

[1]) Jfr Hellquist, Sjön. 1: 96, Saxén, Den sv. bos. hist. s. 255. Samma ordstam föreligger i no. dial. *dunkjen* 'fuktig, kvalmig' och sv. dial. Finl. *dunkel* 'illa luktande' (Vendell s. 152).

Digitized by Google

'ström'. Då lånord av denna betydelsesfär tydligen upptagits vid kusten, är det högst sannolikt, att ordet i detta fall lånats som älvnamn: jfr stadnamnet *Raumå,* fi. *Rauma* i Satak. och de s. 75 f. anförda österbottniska vattendragsnamn, vilka innehålla ordet *ström.*

Tynkä, namn på en by i Kalajoki vid älven av samma namn, skrives 1546 (n:o 4534) *dynge,* 1548, 1549 (n:ris 4534 b, 4536) *Dynge by,* 1556 (n:o 4560) *Dynghä,* 1580 (n:o 4757—8) *Dyngho*; jfr 1552 (n:o 4546) Erich Michelson *dynghio,* 1655 *Tyngia.* Namnet hänvisar på fsv. *dyngia* f. 'hög, dynghög, dynga, gödsel' (Söderwall), fno. *dyngia* f. 1) 'Dynge, Hob', 2) 'Rum l. Værelse, Hus hvoraf kun Taget eller den øverste Del hævede sig over Jordens Overflade' (Fritzner[2]). I betydelsen 'jordkula' (kompost o. d.) torde sv. *dynga* föreligga i en del ortnamn i Sverge.[1]) Denna betydelse skulle enligt Saxén, Den sv. bos. hist. I, 263 (där dock inga andra äldre belägg anföras än *Dyngeby* 1550) även tillkomma det här i fråga varande ortnamnet, men för egen del betraktar jag detta snarare som ett gammalt ånamn, motsvarande norska älvnamnet *Dyngia,* vilket Bugge hos Rygh, NE. s. 35 förmodar syfta på 'mudret Bund eller urent Vand'. Jfr i Sverge, Älvsborgslän *Dingelvik, Dyngevik* (SOÄ. 19: 107). Att märka är, att nsv. dial. Finl. *dyngio* 'dynga, dynghög' föreligger som urnordiskt lån i fi. *tunkio* med samma betydelse. Ortnamnet *Tynkä,* som således återgår på en fsv. form av ordet (jfr skrivformerna *Dynghio, Dyngo*) motsvarar jordeböckernas *Dynge* och förutsätter kanske ett fsv. **Dyng-ā* 'Dyngå'.

Ala-Vieska och *Yli-vieska* socknar (fi. Ala- = Neder-, Yli- = Över-) ligga vid Kalajoki älv. Namnformen

[1]) A. Noreen, Spridda studier II, 84.

Digitized by Google

Vieska är finsk, men låter ej förklara sig ur finskan. Äldre namnbelägg: 1546 (n:o 4534) *weska, weeska,* 1548 (n:o 4534 b) *Wedzska, Nederwedzska,* (n:o 4534 e) *Nidervedzska, Offuervedska,* 1549 (n:o 4536) *Niderwedzska, Offervedska,* 1556 (n:o 4560) *Nedherveesk, Öffuerveesk,* 1562 (n:o 4645) *Neder Viesk, Öffuer vidsk.* Formerna med inljudande *-d-* (*vedzska* o. s. v.) äro påtagligen etymologiserande (jfr nsv. *vätska*). Namnet återger sannolikt en urnordisk ånamnstam **Vēskā* f., bildad med avljud till stammen i verbet ags. *wascan,* prt. *wōsc,* fht. *wascan,* prt. *wōsc,* nht. *waschen,* prt. *wusch,* fvn. *vaska* prt. *-aði* = *þvá.* Jfr även ags. *wæsc* f. 'washing', *wæscing* f. ds. och särskilt *gewæsc* n. 'flood, overflow' [1]), som på grund av sin betydelse så starkt påminner om det här förutsatta älvnamnet. Medan st. vb. *waskan* och de därtill bildade substantiven ags. *wæsc* f., *wæscing* f., *gewæsc* n. torde utgå från en ordstam *vat-* 'vatten' [2]), synes stammen **Vēskā* f. (fi. *Vieska*) höra till avljudsformen *vēt-* i adj. fvn. *vátr,* ags. *wǣt,* ffris. *wēt* 'våt' och således vara en bindevokallös sidoform till sv. *vätska,* no.-da. *vædske* (germ. **wātiskōn*). [3]) Finländska älvnamn med avljud till det ifrågavarande urnordiska **Vēskā* dölja sig möjligen i kapellnamnet *Vaskio* och sockennamnet *Uskela,* tidigare *Uskiala* i s. Finland. Vaskio kapell ligger vid Halikon joki, Uskela s:n vid Uskelan joki. Det förra namnet återför Saxén, Finl. Vattendragsnamn s. 72 på urnord. **Vaskiōn,* bildat med det i nord. vattendragsnamn icke ovanliga suffixet *-sk-* [4]) på stammen *vat-* 'vatten'. Sannolikare

[1]) Enligt H. Sweet, The Student's Dictionary of Anglo-Saxon, s. 199.

[2]) Se t. ex. Brugmann, Vergl. Gramm. I², s. 702, 809, Fick-Torp, Vergl. Wbch⁴ III, 384.

[3]) Falk-Torp, No. Ordbog II, 460.

[4]) Rikssvenska sjönamnsbildningar på *-sk-* finnas sammanställda hos Hellquist, Sjön. 2: 36 f.

Digitized by Google

är dock att *Vaskio* återger ett finskt *Vaski-joki* 'kopparån'.[1]) *Uskiala* åter innehölle enligt Saxén a. o. ett urnordiskt namn (**UskiaR*) på Halikkoviken. Till grund därför låge en med *Vask-* avljudande namnstam *Usk-*, uppvisad från Sverge i sjönamnet *Usken*, från Norge i älvnamnstammen *Usk-*[2]) och besläktad med ir. *uisce* 'vatten' av **utskiā*.[3]) Den här ifrågasatta nordiska namnstammen *Vask-* 'vatten' kunde ock föreligga i rikssvenska bynamnet *Väskinge* (Uppl.).[4]) Älvnamnet fi. *Vieska* vore, så uttytt, en betydelseparallell till norska älvnamnstammen *Laug-*, finsk-ryska älvnamnet *Laukaan joki* — *Luga* samt sjönamnet no. *Laugen*, sv. *Lögesjön* etc. (se förf. i Germanisch-finn. Lehnwortstudien s. 216 och där cit. litt.).

Bäcknamnet *Ängeslevänoja* (*Engeslefva* 1655) i Ylivieska har tolkats ovan s. 74.

Ypperijoki utfaller i havet i Ypperi by av Pyhäjoki s:n. Äldre namnformer: *Yppäre* 1546 (n:o 4534), *Yppär by* 1556 (n:o 4560), *Ypperi by* 1655 o. s. v. Häri ingår en gammal, f. ö. ouppvisad komparativ av ordet *upp* (jfr fsv. superlativen *ypperster*). Namnet är analogt med t. ex. *Innerfjärden* Lpf., *Yttermark* Nä., jfr *Uppgård* i Nä., *Yppersta*, g. i Lycksele, Västerb.

Pyhäjoki står genom ett norrifrån kommande tillflöde (Vihannin joki) i förbindelse med en bäck benämnd

Alpuan oja, som vid Alpua by i Vihanti upprinner

---

[1]) I anledning av förkortningen *Vaskio* < **Vaskjoki* jfr förf. i Germanisch-finn. Lehnwortsstudium s. 13.

[2]) Annorlunda uttala sig om dessa namn Bugge hos O. Rygh, NE. s. 340 f. och Hellquist, Sjön. 1: 680 f.

[3]) Brugmann, Vergl. Gramm. I² s. 687.

[4]) Saxén, Finl. vattendragsnamn, s. 131; annorlunda Hellquist, De sv. ortnamnen på -inge, s. 175.

Digitized by Google

i den stora sjön Alpuan järvi. Namnet *Alpua* återger en urnordisk namnstam **Albutā*, bildad på fno. *alpt, ǫlpt,* estländsksv. *ölmt* f. 'svan'. Bäcken i fråga torde vara uppkallad efter sjön Alpuanjärvi, varom närmare i kap. III. Jfr bäck- och gårdnamnet *Elpe* i Nä. (s. 74 ovan). Nämnas må att svanen ännu i vår tid observerats häcka ej långt från Alpuanjärvi.[1])

Vid Pyhäjoki älv ligger en socken med det finka namnet

Oulainen (sv. *Oulais*). Detta har redan av Saxén i Finl. vattendragsnamn, s. 130 fattats som finsk *nen*-avledning av det namn, som bildar förleden i fi. *Oulujoki* (sv. Uleå) och *Oulujärvi* (sv. Uleåträsk), 1323 *Ogla jerui.* Fi. *Ogla-* kunde enligt Saxén vara bildat med ett i nordiska vattendragsnamn förmodat *l*-suffix på den namnstam *ōg,* som ingår i svenska sjönamnet *Ogan* och som antagits stå i avljudsförhållande till sjönamnstammen *Ag-* i *Aglan* o. s. v. (Hellquist 1: 19 f., 450). Så länge ej möjligheten att tyda namnet i fråga som finskt blivit närmare undersökt, är det naturligtvis alldeles osäkert, om vi även i detta fall ha att utgå från en germansk namnstam. Men även om så vore fallet, finner jag Saxéns tolkning av namnet alldeles osannolik. Germansk härkomst är emellertid tänkbar. Namnet kunde innehålla ett adj. motsvarande got. *aglus* 'svår, besvärlig'. I förgermansk ljudgestalt lydde detta **oghlus*. Fick-Torp, Vergl. Wbch[4] III (= Wortschatz der germ. Spracheinheit) s. 9 jämför gr. *ὄχλος* 'grosser Haufe, Belästigung', *ὀχλέω* 'belästige', skr. *aghá* 'schlimm, gefährlich', *aghalá* 'schlimm' etc. Vid tiden före utvecklingen av förgermanskt *o* till germanskt *a* skulle härav kunnat bildas en urgermansk älvnamnstam **Oglā,* starkt fem. En sådan namnform skulle emel-

[1]) Enl. benäget meddelande av fil. mag. Åke Laurin.

Digitized by Google

lertid tillhöra den förkristna tiden: ljudövergången *o* > *a* i stamstavelse försiggick senast något århundrade före Kr. Om man av sakliga skäl ej finge antaga ett så gammalt germanskt namn för Nord-Österbotten, kunde man även utgå från en vikingatidsform *Ǫglu-* (läs *åglu-*): jfr fi. *joulu* 'jul' av senurnordiskt **iǫulu.*[1]) I detta fall kan förleden i sjönamnet *Ogla järvi* tänkas återge en fsv. ånamnstam **Ǫglā,* sammansatt med fsv. *ā* 'å'. Detta ursprungligen sammansatta älvnamn kan emellertid ha uppfattats som ett svagt fem. **Ǫgla,* vars oblika form lydde **Ǫglu* och kunde återspeglas av finska stadsnamnet *Oulu* och älvnamnet *Oulunjoki* (se nedan). Det nämnda got. adj. är f. ö. icke något isolerat ord utan tillhör en talrikt företrädd germansk ordfamilj: jfr got. *aglō* f. 'Trübsal', *us-agljan* 'belästigen', ags. *eglan* 'plagen, schmerzen', eng. *ail,* mnd. *egelen* 'grämen' samt nyno. *egla* 'belästigen, beleidigen', 'Trübsal'. Då Pyhäjoki älv är rik på forsar — sådana uppges här till ett antal av 67 — framstår attributet 'den besvärliga' som i allo lämpligt för densamma.

Limingan joki (sv. *Limingo å*) infaller något s. o. Uleåborg i havet, som här bildar en större, djupt i fastlandet inträngande fjärd. Källsjön kallas *Liminganjärvi.* Vid älvens mynning ligger Limingo s:n, fi. *Liminka.* Äldre namnformer: *Lyminghe* 1490 (Styffe, Skandinavien u. unionstiden[2] s. 336); 1539 (n:o 4529) *Liminge souckn,* 1546 (n:o 4534) *Liminghe,* 1549 (n:o 4536) *Liminge by* och *L. sochn*; *Limminge åå* 1552 (Arw. Handl. III, n:o 92), *Limingå* 1667—74 (Arw. Handl. VI, n:o 157), o. s. v., nu *Limingå* l. *Limingo.* Skrivningen *Lyminghe* är utan tvivel blott ortografisk och berättigar ej att med Hellquist, De sv. ortnamnen på -inge, s. 92 samt Saxén i Finl.

[1]) Karsten, Germ.-finn. Lehnwortst. s. 55.

Digitized by Google

vattendragsn., s. 132 uppställa en fsv. namnform **Lyminghe.* Namnet avser ursprungligen måhända den ovan omnämnda havsfjärd, vid vilken Limingo kyrkoby är belägen, har så övergått på ån i fråga och slutligen på dess källsjö. Det är sannolikt identiskt med sjönamnet *Limmingen* l. *Limmingesjön* i Sverge, no. sjönamnet *Limingen* samt med f. leden i *Limmingsvik* i Sverge, vilka Hellquist Sjön. 1: 345 anser bildade på fsv. *līm,* sv. dial. *lim* 'kalk', ett ord som i ags. även betyder 'lera, gyttja' och som står i avljudsförhållande till fht. *leimo* m., nht. *lehm* m. 'lera', ags. *lám* ds., got. stam *laim-.* Jfr O. Rygh, NG. 15: 287, Steenstrup, Indl. studier s. 91. I Österbotten fortlever subst. *līm* i avledningen *līmog* (*līmo*) adj. 'slemmig' (Vendell, Ordbok s. 551). I fi. *Liminka* har stamvokalen å finsk botten förkortats liksom t. ex. i adj. *rikas* av germ. **rīkia-.*

Oulu, Uleåborgs stads i n. Österbotten finska namn, är identiskt med förleden i älvnamnet *Oulujoki* (l. Oulunjoki) 'Uleåälv samt i *Oulujärvi* 'Uleåträsk', såsom älvens källsjö kallas. År 1323 nämnes sjön *Ogla jervi.* Ett förslag till tydning av namnet har framställts s. 184. Vad den svenska namnformen *Uleå* beträffar (jfr [1]) *Uhlå, Uhlo, Ula* på 1600-talet, *Uhlsalöö* 'Oulunsalo' 1599, *Wlo salo by* 1552, o. s. v.), har den finska diftongen *ou* här ersatts med ett *u,* liksom t. ex. *Houtskär* i Eg. Finl:s skg. stundom i högsvenskt uttal återges med *Hutskär* och liksom det lokala *Täinal* i Nyl. motsvaras av högsvenskt *Tenala.* Till stadgandet av uttalet *Uleå* kunna stadnamnen *Luleå* och *Umeå* i Sverge ha bidragit.

Vad den bebyggelsehistoriska förutsättningen för den alternativt antagna urgermanska älvnamnstammen **Oglā* i dessa nordliga trakter angår, bör här framhållas, att så betydande och fiskrika älvar som

[1]) Enligt Fennia 14, n:o 4, s. 48.

Digitized by Google

Pyhäjoki och Uleåälv, även om dessa älvdalar ej ännu vid denna tidiga period — tiden omkring Kristi födelse och därförinnan — ägde fast germansk bosättning, mycket väl kunna ha varit kända av den tidens germaner i landskapets sydligare delar. Till stöd för min uppfattning av namnen *Oula-*, *Oulu* kan här hänvisas till andra gamla nordiska ortnamn i dessa trakter, särskilt till namnen *Kauhava, Ullava* och *Alpua* (se s. 141, 176, 183).

Urgermanska älvnamnstammen **Oglā* är möjligen belagd ännu i ett tredje nordösterbottniskt älvnamn: *Oulankajoki,* som avser en i nordöstra delen av Kuusamo s:n i Vita havet utmynnande flod. Icke heller detta älvnamn kan, om det överhuvud hör hit, ställas i samband med verklig bebyggelse. Men redan under vår äldre och yngre järnålder gick, av vissa fornfynd att döma [1]), en viktig handelsväg från Bottenvikens nordligaste del österut över Kuusamo, och längs denna kan detta uråldriga germansk-finska älvnamn med lätthet ha förts till denna östliga trakt. Namnet bör här snarast fattas som finsk avledning av älvnamnstammen *Oula-* med det i finska ortnamn icke ovanliga suffixet *-nka.* [2]) Man jämföre härmed, att tyska flodnamnet *Elbe* under deminitivformen *Elbing* anträffas långt borta i öster, på andra sidan om Weichsel.

Kiimingin joki genomrinner Kiiminki och Ylikiiminki socknar och har i Haukipudas sitt utlopp i havet. Redan Saxén, Vattendragsnamn, s. 136 sammanställer namnet med det hos Nordlander, Norrl. saml. h. 6, s. 289, 299 meddelade bäck- och ortnamnet *Kimingebeeck* 1546, *Kijminge beck* 1549, 1559, nu Kinnbäck i Byske s:n, Västerbotten. I 'Språkliga bidrag till

[1]) Se Atlas öfver Finland 1910, Äldre och yngre järnålderskartorna.

[2]) Se A. Ahlqvist, Suomen kielen rakennus § 75.

Digitized by Google

den sv. bosättningens historia I', 149 menar Saxén att namnet 'antagligen' återgår på en patronymisk bildning, medan han i Stud. i nord. fil. I.3, s. 136 ej kan avgöra, om här föreligger ett vattendragsnamn eller ett patronymikum på -inge. Det förra alternativet är tvivelsutan det riktiga. Namnet kan vara bildat på den nordiska ordstam, som föreligger i fsv. *kim*, nsv. dial. *kim* m. 'sot', ingående bl. a. i *kim-mörker* (*tjīmmörkkär*) 'stickmörker' och *kimmaste mörk* (*tjimmasti mörkk*) 'beckmörk l. -mörker', uttryck meddelade hos Vendell s. 431, 432 från Eg. Finlands skärgård. Detta ord antogs ovan s. 132 bilda förleden i namnen *Kimå* och *Kimholmarna*.

Hamarijoki, en biflod till Kuivajoki, upprinner vid *Hamari* gård ur *Hamarijärvi*. Det i dessa namn ingående *Hamari* återger ett fsv. *hamar* m. 'klippa, bergshöjd' i ortnamn: *möhamar, ramshamar, bierxhamarh* o. s. v. (se Söderwall, Ordbok I, 457). I norska gårdnamn ingår likaså fno. *hamarr* m. i betydelsen 'steil Klippe, Bergvæg' (Rygh, NG. Indl. s. 53). Jfr även *Hammarberget* i Nyl., Billnäs, *Stenhammarsbacken* i Vö. (Mäkipää), *Hammars* lastageplats vid Borgå, *Hammarland* på Åland.

Pirkkiönjoki utmynnar vid Torneå stad i havet. Utanför mynningen ligger *Björkö* holme, fi. *Pirkkiö* (1539 *Birköö*, 1543 *Bijrköönn*). Det finska *Pirkkiö* är sannolikt förkortning av ett **Pirk-joki*.[1]) F. led i denna sms. är fsv. *birke-* 'björk-' i *birkekarter* 'grov och hård björknäver', *birkelöf, birkeris* (Söderwall). Härav *byrk-* och *börk-*. I *Björkö* är väl förleden ombildad efter ordet *björk*. Jfr nedan (kap. V) *Björkö* i Rpl. och *Börkelön* i Kve. skg.

[1]) Jfr angående finska ortnamn på *-io, -iö* förf. i Germanisch-finn. Lehnwortstudien s. 13.

Digitized by Google

Kap. II.

Fjärdar, sund, vikar m. m.

De vanligaste nutida benämningarna för större hithörande vatten äro *fjärd, sund* och *vik.* Dessa upptagas här främst. Beteckningarna för de smärre vattnen, vilka till största delen tillhöra folkspråket, följa sedan i alfabetisk ordning.

1. Fjärd.

Ordet motsvarar fvn. *fiǫrðr* m. 'Fjord, ikke alene om Havbugter eller Søens Indskjæringer i det faste Land, men ogsaa om Indsøer, hvortil Vandløb udvide sig' (Fritzner[2]) [1]), fsv. *fiorþer* (*fiærþer*) m. 'fjord, fjärd' (Söderwall). Det användes antingen osms. eller som senare led i ett stort antal

Sammansättningar:

a) Namnen syfta på djuplek eller vidd:

Grundfjärden (utt. *grånnfjälin*) Mst., Korsholm gårds ägor. Äldre belägg: 1557 (n:o 4567) *Grunfierdz Beck,* 1559 (n:o 4601) *Grundfierdhen,* 1560 (n:o 4617) *Grundfiärden.*

Lillfjärden (utt. *liλlfjälin*) Nä.

Storfjärd(en), utt. *störfjälä* Gkb., *ståurfjäl* Rpl.

b) Namnen syfta på djur- eller växtvärlden:

Grissel-, *Grillfjärd* (utt. *griλlfjäl*) Rpl.: förra led är fågelnamnet *grisla,* dial. i Öb. *grisslu, griλlu.*

Kackursfjärden La.: sv. dial. Öb. *kackur* 'lom'.

---

[1]) Om norska sammansatta namn på *-fjord* se O. Rygh, Norske Fjordnavne i Sproglig-historiske Studier tilegnede prof. C. R. Unger (Kristiania 1896), om isländska fjordnamn Finnur Jónsson i Namn o. Bygd 1916, s. 73 ff.

Digitized by Google

Kråkfjärd(en) (utt. *kråkfjälin*) Va. (Brändö).

Gräsfjärden Gkb.

Häppelfjärden (utt. *äpälfjälin*) Ko.: f. leden är en motsvarighet till fsv. *æpli*, nsv. *äple*, fvn. *eple* n. 'oprindelig al Slags Træfrugt, ligesom *eik* och *apaldr* brugtes om alle Slags frugtbærende Træer, men ogsaa i Besynderlighed om Frugt paa dyrkede Frugttræer og vel især Aebler' (Fritzner[2]). Med avseende å skrivformen *Häppel-*, som jag känner blott från nyare kartor, jämföre man Nordlander, Sv. Fornminnesföreningens tidskr. h. 27: 300, där andra svenska ortnamn med oorganiskt uddljudande *h* anföras. I Lpf., Tjöck by finnes en gård benämnd *Äppel* (*äpäl*), i Si. en by och gård *Appelö* (utt. *aplöyän*). Gårdnamnet *Apuli* i Pyhäjoki, n. Öb., är en förfinskning av fsv. *apald, apal, apuld, apul* 'apel, apelved, -virke' = fvn. *apaldr* (Söderwall). Jfr *Applagården, Aplakulla* etc. i Sverge (SOÄ. 11: 18, 60; 15: 78).

c) Namnen syfta på andra naturförhållanden:

Edsfjärden (utt. *ässfjälin*) = nuv. Metviken invid Vasa stad.

Gorrfjärden (utt. *gårfjälin*) Lpf.: sv. dial. Finl. *går* n. 'smuts, träck i allm.' (Vendell s. 283); jfr fsv. *gor-* i kompos. (*-vargher* o. s. v.), fvn. *gor* 'gorr', fht. *gor* 'dynga' etc. Fi. *kura* 'gyttja' är ett urnordiskt lån.[1]) Samma ord möter i no. *Gortjern* 'Dyndtjernet' (Rygh, NG. Indl. s. 51) samt i rikssv. sjönamnen *Gårsjön, Gårtjärn, Gårbarken, Gorren* o. a. (Hellquist 1: 183). Om hithörande shetländska ortnamn se Jakobsen s. 99.

Härjefjärden (utt. *härifjälin*) Muns., se s. 134.

Höljefjärden (utt. *hölifjälin*) Ko.: fsv. *hyl*, pl. *-ir* m. o. f. 'med vatten fylld fördjupning, djup vattensamling' (Sdw.), fvn. *hylr* m. (g. *hyljar*) ds., sv. d. (Rz s. 281) *höl(j)* m. 1) 'djup göl i sjö l. å', 2) 'träsk'

[1]) Karsten, Neuphil. Mitteil. 1913, s. 183 f.

Digitized by Google

Jfr samma ord i sv. sjönamnen *Hölen, Höllen, Höljesjön,* fno. älvnamnet *Hyl* (?) och sjönamnet *Hylir* (nu *Høleren*), varom närmare hos Hellquist, Sjön. 1: 256 (där även annan litt. förtecknas). Jfr *Höljebacka, Höljemossen, Höljen* i Sverge (SOÄ. 5: 49, 10: 284, 15: 133, 19: 236).

Klubbfjärd (utt. *klåbbfjäl*) Rpl.: jfr skärgårdsnamn på *-klubb* i kap. V.

Revfjärden (utt. *rävifjälin*) vid Revön i Rpl. skg.: jfr kap. V.

Rämsfjärden i Gkb.-Ped. skg.: f. led är nsv. *rämsa,* ä. nsv. *rimsa,* nsv. dial. Vörå *rimsu* svf., en *s*-avledning av nsv. *rem.* Jfr rikssv. sjönamnet *Remmen* och fno. älvnamnet *Rima,* vilka Hellquist Sjön. 1: 472 (jfr SOÄ. 19: 237) anser bildade på sv. dial. *rem* 'sandås bevuxen med barrskog' (Rietz s. 529), da. dial. *rem* 'strandbrädd vid en fjord, jordrygg', no. *rim* 'långsträckt förhöjning, bergsrygg', fno. *rimi,* no. *rimi, rimme* (Rygh, NG. Indl. s. 70). Fi. *Lankareimin-saari,* namn på en ö ej långt från Napå by i St. Kyro, är förfinskning av ett sv. dial. önamn **laŋgräimin* 'Långremmen'; jfr sv. dial. Finl. *räim* m. 'stake varmed isväg utprickas' (Vendell s. 741). Från samma skg. anföres i Rektor G. A. Hedbergs namnlista (se Inl. s. 38) holmnamnet *Rämsan,* var. *Rämsön* (se kap. V).

Skärfjärden (utt. *šärifjälin*) So.: nsv. *skär,* fsv. *skær,* fvn. *sker* 'bergshäll, klippa (ish. över vattnet uppskjutande sådan)'. Jfr rikssv. sjönamnet *Skärjen,* vilket Hellquist s. 556 förklarar som fsv. *Skærghe,* svag form av ett f. ö. ouppvisat adj. **skærugher, skærigher* 'klippig, stenig'.

„**Sundhfierdh** *vti Saltsiön*" 1559 (n:o 4601), fiskeläge i Vö. skg.

Wickfierdh 1559 (ibid.), ett „fyske i Köro sockn".

Åfjärden i Esse ås delta.

Digitized by Google

Åsfjärden i Krb.

d) Namnen angiva läge:

Infjärden (utt. *infjälin*) Mst. Jfr msv. (Söderwall s. 252) *Infiordhe.*

Innerfjärden (utt. *indärfjälin*) Lpf.

Mellanfjärden (utt. *millanfjälin*) Nä.

Norrfjärden (utt. *nårrfjälin*) Nä. Kve.

Söderfjärden (utt. *södärfjälin*) So. Rpl. Muns.; jfr *Söderfierdh* 1559 (n:o 4601) i Mst. skg. (antagligen i So.).

Väster- och **Österfjärden** Rpl. Nä.

De talrika sekundära sammansättningarna, *Hästöfjärden* Krb., *Ruskörfjärden* (utt. *röskorfjälin*) Ko., *Torskärsfjärden* Va. o. a., förbigås.

e) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Bodfjärden (utt. *bödfjälä*) Gkb.: f. led är ordet (fisk-)*boda.*

Foderfjärden (utt. *fåudärfjälin*) Kve.: f. led är ordet *foder* (för kreatur: hö).

Hamnfjärden (utt. *hammfjälä*) Gkb.: f. led är fsv. *hamn* 1) 'hamn' (*fiskehamn* 'hamn, varest fiske idkas'), 2) 'betesmark, bete' (Söderwall). I norska ortnamn ingår fvn. *hǫfn* med samma två betydelser (Rygh, NG. Indl. s. 58). I Ångermanland (Sverge) är *hamn* liktydigt med fiskeläge i havsvik (Nordlander, Norrl. samlingar 1: 30). I denna betydelse bör kanske även det ifrågavarande fjärdnamnet i Öb. fattas.

Hemfjärden (utt. *häimfjälin*) Ko. Kv.

Kabbfjärden (utt. *kabbfjälin*) Björkö: jfr sv. dial. Finl. *kabb* 'huggkubb' (Vendell s. 415).

Majfjärden (utt. *majfjälin*) Kve., Maijona by (eg. 'Majorna'): f. leden *Maj-* är det fi. *maja* 'fiskarkåta'.

f) Namnen innehålla person-, gård- eller folknamn:

Björkarsfjärden (utt. *björkkasfjälin*) Rpl.: *Björkars*, g. i Rpl.; jfr *Björkarskär* i kap. V.

Digitized by Google

Jussesfjärden (utt. *jåssisfjälin*) Vö.

Lappfjärd (utt. *lappfjäl, laffjöls bÿin*), by- och sockennamn i s. Öb. Äldre skrivformer: 1303 *Lappafärd* (F. M. U. p. 97), 1442 *Lappfierd,* 1492—4 *Lappafierd(h)aby* (H. S.), 1508 (Palmskölds saml. s. 503) *Lappfiell soken,* 1514—7 *Lappefierdin* (H. S.), 1546 (n:o 1927) *Lapferby,* 1552 (n:o 1952) *Lappfierd,* 1556 (n:o 1987) *Lappefierdby* o. s. v.

Lappfjärden: 1558 (n:o 4590) *Lappefierdh,* 1693 *Lapp Fiählen* i Ped.

g) Oklara namn:

Blaskars fierd 1562 (n:o 4644) i Ped. Nu försvunnet.

Osmundz fierd i en förteckning över nordfinländska fiskevatten av år 1558 (n:o 4592). Främre leden sammanfaller till sin form med gen. sing. av fsv. *osmunder* m. 'osmund, färska, genom blästersmide av myrmalm framställd kulformig järnklump' (Söderwall). Med större skäl kan man förutsätta häri fsv. personnamnet *Asmund* (Lundgren, Sv. lm. X.6, 19) = fno. *Asmundr* även skrivet *Osmund,* t. ex. i no. *Osmundvaag* (Rygh, Gamle Personnavne, s. 19). En möjlighet är ock, att det ifrågavarande *osmund-* närmast motsvarar fvn. *ósminni* n. 'öppning, mynning varigenom vatten har sitt lopp' (av *óss* m. och *minni* n. med s. bet.); jfr fsv. *ōs* n. 'mynning, utlopp' och *munder* m. 'mynning, öppning' (Sdw.). Fjordnamnet *Osefjorden* i Norge (Rygh, Stud. s. 51) innehåller — synes det — fno. subst. *óss* m. Om österb. fjärdnamn på *-minne* se nedan!

2. Sund.

Ordets dialektala uttal i Öb. är dels *sånd,* dels *sānd.* Det motsvarar fvn. *sund* n. 2) 'Sund, snævert Vandløb som adskiller tvende Lande' (Fritzner[2]). Dess

Digitized by Google

övriga fno. betydelser äro 1) 'Svømning', 3) 'snæver Gang eller Passage mellem Huse', 4) Mellemrum, Afstand i Alm.' Rygh i NG. Indl. s. 80 anger betydelsen 'trangt Pas paa Land, smal Strimmel mellem Jordsmon af anden Art'. I fsv. finnes enligt Söderwall ett *sund, sond* n. 'sund'; även i ortnamn, t. ex. in *gutasund,* in *fløtasund.* Ordet förekommer även i danskan. Utom norden ha vi det i ags. *sund,* eng. *sound,* mlt. *sunt* (varav nht. *Sund*), holl. *sond.* Som fno. *sund* 1) 'Svømning' anger, betecknar ordet eg. 'ställe som man kan simma över'; jfr fno. *vað* 'vadställe', nsv. Öb. *vad,* ej ovanligt i vattendragsnamn (jfr *Vadbäck, Vadbro* etc. i kap. I).

I österb. vattendragsnamn förekommer ordet dels osammansatt, dels som senare led i talrika

Sammansättningar:

a) Namnen syfta på naturförhållanden av varierande art:

1. Förleden är adjektivisk:

Blindsund i Gla Vasa (enl. Wernings k. av år 1808) och i Rpl. (utt. *blindsånd*). Jfr *Blindudden* i s. Öb. (å en karta av år 1712) och *Blindaaen* i Norge (Rygh, NE. s. 19): fsv. *blinder* 2) 'som ej kan ses, dold, otydlig (t. ex. om en väg)', Söderwall.

Degsundet (utt. *däigsåndä*) Kve.: jfr no. älvnamnet *Deia,* vilket Bugge hos Rygh, NE. s. 28 förmodar innehålla adj. fvn. *deigr* möjligen i bet. 'mudret'. Snarare bör man jämföra fvn. *deig* n. 'Deig, noget sammenæltet'.

Djupsundet (utt. *jūpsåndi* Vö., *jūpsund* Mst., Jungsund by); *Diupsund(h)* 1543 (n:o 4531), 1549 (n:o 4537), by i „Karleby" s:n, jfr nu *Diupsund,* g. i Knivsund by (Krb.).

Kvicksundet (utt. *kvikksåndä*) Rpl.: fsv. *quikker* 1) 'levande', 2) 'livlig', 3) 'rörlig'. Jfr no. älvnamnet

Digitized by Google

Kvikke och sjönamnet *Kvikkevatn* (Rygh, NE. s. 135, 323) ävensom fht. *Quekaha, Quecbrunn* (Förstemann 2: 1205).

Lillsund, träsk i Björkö (Rpl.).

Mjösund (utt. *miūsund*) Krb.: fsv. *miō, miø* 'smal'; jfr *Miösund* i Kimito (Eg. Finl.) 1373, Svb., fsv. *Myösundh* 1459 i Sverge (Hellquist 1: 405), samt *Miöviken* nedan.

Storsund, träsk i Björkö (Rpl.).

Trångsund (utt. *trāŋgsānd*) Rpl. skg., Nä. (Nämpnäs o. Tjärlaks).

2. Förleden är substantivisk:

Billsundet Ped. skg. (G. A. Hedbergs namnlista): fsv. *bilder*, nsv. *(plog)bill*, fvn. *bíldr* m. ds. Är denna härledning riktig, syftar namnet sannolikt på sundets form. Samma ord antages av Hellquist Sjön. 1: 51 ligga till grund för sv. sjönamnet *Billingen*. Det skulle även ingå i no. säternamnet *Billingen*, holmnamnet *Bile* (fno. **Bílda*) samt rikssv. sjönamnet *Billsjön*.

Gyttjesundet (utt. *jytisāndä*) Björkö (Rpl.).

Knivsund (utt. *knivs(s)und*), by i Krb.: 1546 (n:o 4534) *Kniffsund*, 1548 (n:o 4534 e), 1550 (n:o 4540) *Knifsundh*, 1556 (n:o 4560) *Knyffsundh*. Jfr i Sverge sjöarna *Knifsjön, Knifvatjärn* ävensom *Yxsjön, Yxesjön, Yxgölen* o. s. v., alla i likhet med ovannämnda *Billsund* uppkallade efter sin form (Hellquist 1: 327 f.). Jfr *Täljknivsören* i Rpl., *Yxforsen* i Mal.

Kopparsundet Lpf., Skaftung by: jfr *Kopparörn* Va. (Öb.) samt sjönamnen *Kopparen, Koppartjärn* i Sverge (Hellquist 1: 305).

Myrsundet (utt. *mȳrsāndi*) Vö.: jfr *Myrberget* ibid. Främre led är sannolikt fsv. *mȳr*, fvn. *mýr* f. 'träsk, myr, kärr', vilket även ingår i isl. *mýrarsund* 'Myrstrimmel mellem Høider' (Rygh, NG. Indl. s. 80) samt i sv. sjönamnen *Myrbjörken, Myrsjön* (Hellquist 1: 413).

Digitized by Google

Nabbsundet Gkb. skg., vid Nabbör holme.

Sandsund (utt. *sannsundsfjälä*) i Esse ås delta och *Sandsund* (utt. *sannsúnd*), g. i Ped. Äldre skrivformer: *Sandsundh* by 1548 (n:o 4534e) i Ped., *Sandsund* h:n 1598 (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1, 38). — *Sandsund* (utt. *sānsånd*), åker i Björkö.

Snörsundet (utt. *snörsåndä*) Kve.: fsv. nsv. *snöre*. Till betydelsen jämföre man no. älvnamnet *Reipa*, vilket Rygh NE. s. 188 förbinder med fno. reip 'rep', samt sv. sjönamnet *Långtögen*, vari senare leden är motsvarighet till fvn. *taugr* 'rep' (Hellquist 1: 377).

3. Förleden är verbal:

Löpsundet (utt. *löypsåndä*) Mal. Kompositionsleden *Löp-* är icke ovanlig i nordiska vattendragsnamn. Fsv. *Löpedal*, nu *Löpdal* (Västmanl.), förutsätter enligt Hellquist, Sjönamn 1: 396 möjligen ett fsv. ånamn *Løpa* = fht. flodnamnet *Louffa* (Förstemann 2: 810). Hit hör vidare det av Rygh, NG. 1: 264 förmodade fno. sundnamnet *Løypir*.

b) Namnen angiva läge:

Mellansund (utt. *millansund*) Krb.

Västersund, gård och by i Ped. vid *Wästersundet* 1665 (Jakobstads hist. 1: 166). Bynamnet *Westersund(h)* uppträder i Ped. redan 1549 (n:o 4537) och 1556 (n:o 4560).

Sekundärer ss. *Långholmssund*, *Stockösund* o.s.v. förbigås.

c) Namnen syfta på växt- eller djurvärlden:

Alsundet Nä. — *Storahlsund* 1757 Rpl.

Björksundet (utt. *bjärksundä*) Krb.

Kråksundet (utt. *kråksåndsbackan*) Kve.

d) Namnen syfta på bosättning och fiske:

Bodsundet (utt. *båusåndi*) Vö. — **Bodsund* (utt. *bōsund*), g. i Eugmo (Krb.), med bl. a. följ. äldre skriftformer: *Bosundh* 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o

Digitized by Google

4534 b), 1549 (n:o 4537), *Boosund* 1546 (n:o 4534), 1570—71 *Bodesund,* by i Ped.[1])

Bysundet (utt. *bȳsundi*) Krb.

Kass-sundet (utt. *kassåndä*) So.: sv. dial. *kass* m. 'fiskkasse'.

Ledsundet (utt. *läidsåndä*) Kve.: jfr fvn. *leið* f. 'resa, färd', samt urnordiska lånordet fi. *laita* 'cursus itineris, directio viae'.

Sticksundet (utt. *stikksåndä*), 1839 *Sticksunds öhn*: sv. dial. Finl. *stikka* svf. 'gista för torkning av fiskbragder' (Vendell s. 937).

e) Personnamn ingå i:

Herrmanssundet (utt. *härrmassundi*) Gkb. skg.

Jungsund (utt. *joŋgsond*), by i Mst., invid ett nu upplandat sund. Äldre skriftformer: 1440 *Juncksund* (avskr. fr. 1500-t., H:s saml.), 1474—78 *Jwnkka swnda,* 1498—99 *Junckasundom* (H:s utdr. ur. Stockholms stads tänkeb.), 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 e) *Junckersund(h),* 1548 (n:o 4534 f), 1559 (n:o 4603) *Juncksundh*: fsv. *junkhærra, junker* 'ung herre, adlig yngling, ung man i allm.' (Söderwall); jfr fi. *Junkkari,* g. i Laih., *junkkari* 'junker, ung vildhjärna'; jfr sv. dial. Finl. (Öb.) *junkeri* n. 'upptåg, pojkstreck'.

Maggsundet (utt. *maggsåndä*) Rpl. skg.: kvinnonamnet *Magg* = 'Margareta'.

Petsundet (utt. *pētsåndi*) Vö., invid en *Pet* benämnd gård i Palvis by.

Skinnarsundet Mst.: fsv. *skinnare* 'skinnberedare, buntmakare', jfr gårdnamnet *Skinnar* i Mst. (Västervik by).

Torssundet (utt. *tåussåndi*), sund mellan Bertby och Palvis byar i Vö.; sticker upp mot Torsgårdarna i Bertby.

---

[1]) Det sista belägget enligt P. E. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Karleby, s. 6.

Digitized by Google

Tottesund (utt. *tåttäsúnd*) översteboställe i Maks.: bildat på familjenamnet *Tott.* Ännu år 1559 (n:o 4601) går sundet under benämningen *Maxmå sundh,* i nutida talspråk vanligen blott *såndä.*

f) Ett folknamn ingår i:

Lappsundet (nästan blott i förb. *lappsånnsbråuän* 'Lappsundsbron') Kve.

g) Mytiska namn ingå i:

Brudsund (utt. *brūsånd*) och *Prästsund* (utt. *prästsånd*), sund i Maks. Närmare i kap. om heden folktro (del II).

Näcksund (utt. *näkksund*), g. i Krb., Knivsund by. F. led är nsv. *näck,* fvn. *nykr* 'flodgud' (Rietz s. 466). Ordet är icke ovanligt i skandinaviska vattendragsnamn. Från Sverge anför Hellquist, Sjönamn 1: 439 *Näcksjön, Näcktjärn,* fsv. *Näckeström* o. s. v. I Norge hör hit kanske ortnamnet *Nykreimr,* bildat på fvn. *nykr* antingen direkt eller förmedels ett detta ord innehållande älvnamn (O. Rygh, NE. s. 176, 328).

h) Oklara namn:

Karvat sund (utt. *karvat sånd*) Mst., Iskmo by, med *Karvat träsk,* Stor- och Lill-, ibid. Från Mustasaari anför Hausen i sitt utdrag ur Stockholms stads tänkebok ett ortnamn *Karffwata* av år 1504—07, men härmed avses möjligen bynamnet *Karvat* i nuv. Vörå s:n (utt. *kárvat*), som möter redan år 1559 (n:o 4601) i förbindelsen *Karffuath sund,* ett dåtida fiskeläge. I s. Satakunda, n. o. Raumo, finnes byn *Karvatti,* och i s. Finl., Lemo en likabenämnd by redan år 1571. Huruvida namnen *Karvamossen* i Nä. och *Karvesjön* i Norrland (Norrl. saml. 1: 25) äga något samband härmed är ovisst. Om förra leden i alla dessa namn har jag ingen bestämd mening. Jfr fi. *karvatti* 1) 'luden sko l. vante', 2) 'liten benling'.

Mormesund(h) 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 e), 1550 (n:o 4540), *Murmesund* 1546 (n:o 4534), *Murmu(r)-*

Digitized by Google

sund(h) 1548 (n:o 4534f), 1554 (n:o 4555), 1557 (n:o 4572), 1558 (n:o 4589), *Murmisundh* 1556 (n:o 4559), *Murmsundh* 1556 (n:o 4572). Namnet motsvarar nuv. *Sundom* by i So. s:n. Denna osms. namnform möter 2 ggr redan år 1548 (n:o 4534 b); jfr *sundbogana* 'Sundomborna'[1]) år 1548 (n:o 4534b). Vad betyder f. leden i det sammansatta namnet?

3. Vik.

Ordet motsvarar fvn. *vík* f. 'Vig, liden Bugt af Sø eller Vand' (Fritzner[2]), fsv. *vīk,* ags. *wīc,* mlt *wīk* ds. Såväl i Öb. som annanstädes i vårt land är det ett av våra vanligaste svenska vattendragsnamn. I talrika fall uppträder det som by- och gårdnamn. Ett osammansatt bynamn

Viken (utt. *vītjen*) eller *Vikby* finnes i Mst. Äldre skriftformer: 1548 (n:o 4534b) *Wikhen,* (n:o 4534f) *Wikeby,* 1549 (n:o 4537) *Wiken,* 1557, 1560 (n:ris 4569, 4617) *Wiikeby.*

Sammansatta namn:

a) Namnen syfta på naturförhållanden av olika slag:

1. Förra leden är adjektivisk:

Bredviken (utt. *bräivītjin*) Vö.; även i So. Rpl. Gkb. Om rikssvenska sjönamn på *Bred-* se Hellquist 1: 69.

Degerviken (utt. *digälvītjin*) Muns. — *Diggrewijkj holma* 1491 i Mal. (enl. Österb:s södra domsagas dombok för år 1685).

Djupviken (utt. *jūpvītjen*) Lpf., (*-in*) Vö.; *juppvīk* i Ko. — *Diupuiken* 1559 (n:o 4601) i Mst., *Diupviken*

---

[1]) Senare leden återfinnes i samma ljudform i „Markboghan" 1548 (n:o 4534e) = 'utmarksborna (i Pedersöre)'.

Digitized by Google

1663 (Jakobst. hist. 1, 161) i Ped. Om hithörande rikssv. namn se Hellquist 1: 90.

Fisklösviken Vö.: jfr *Fisklösen, -lösan,* sjöar i Sverge (Hellquist 1: 121 f.), *Fiskløsen, Fiskløsvand,* sjöar i Norge (Rygh, NE. s. 50).

Flataviken 1757 i Rpl.

Grundviken (utt. *grunnanvītjen* Va.; *grånnvīk,* åker i Vö., Kaitsor): jfr rikssv. sjönamnen *Grunnen, Grundgöl, Grundsjön, Grundvattnet* etc. (Hellquist 1: 190).

Grönvik, glasbruk vid en havsvik i Va. skg. (nybildat namn?): jfr rikssv. namnen *Grönvik* (SOÄ. 16: 169) samt *Gröningen, Gröngölen, Grönsjön* (Hellquist 1: 196), no. älvnamnet *Grøna* (Rygh, NE. s. 83, 320) och fht. *Grōnaha, Gruninbach* (Förstemann 2: 605).

Lillviken (utt. *lillvītjin*) Kve., jfr *Lillfjärden* ovan.

Långviken (utt. *laŋgvītjin*) Va. Vö. Muns. Krb. — *Långvik* (utt. *lāŋgvīk*), g. i Nä., Rangsby. Rikssv. sjönamn på *lång* anföras hos Hellquist 1: 373.

Miöwiken 1556, 1559 (n:ris 4560, 4608), *Mjödwycken* 1558 (n:o 4509), 1663 *Mjöviks äng* (Jakobst. hist. 1, 168) etc. i Ped.: fsv. *miō, miø* 'smal, tunn'; jfr ovan s. 92 u. *Miuluoma.* I Sverge finnes bl. a. sjöar benämnda *Mjösjön, Mjosjön, Mjövattnet* (Hellquist 1: 405 f.).

Småviken (utt. *småvītjin*) Vö.: jfr *Småtjärn* och *Småvattnet,* sjöar i Sverge (Hellquist 1: 342).

Svartviken Vö.: jfr rikssv. sjönamnen *Svarten, Svartingen, Svartsjön, Svartvattnet* (Hellquist 1: 594).

Villviken (utt. *villvītsi*) Gkb., Storby: jfr *Villvattnet* i Norrland, Burträsk (Norrl. saml. 6: 287). Fsv. adj. *vilder* betyder bl. a. 'ödslig, vild, villande, om haf' (Söderwall).

2. Förleden är substantivisk eller verbal:

Benvik (utt. *bännvītjen*), g. i Nä., vid en havsvik (1758 *Bändvikäng*). Jag jämför närmast bynamnet

Digitized by Google

Bennäs i Ped. (1546, 1548 *Bendenes, Bändenes*), på längre håll no. älvnamnen *Benda, Band-*, vilka Rygh, NE. s. 9, 10 vill förbinda med vb. *benda* 'böja' eller med no. *band* n. 'lågt pass mellan två dalar'.

Bergviken (utt. *bjärgvītsi*) Ter.

Dalaviken (utt. *dalavītjin*), Norra o. Södra, Vö.: jfr *Dalabäcken* s. 152.

Edesviken (utt. *äidisvītjin*) Kve.: fsv. *ēþ* n. 'ed, ställe där farkoster måste dragas öfver land (Söderwall); jfr s. 190 ovan. I Ko. (Öb.) ha vi ett *Edsviken* (utt. *ässvītjen*), invid Helsingfors ett *Edesviken*. Från Norge kunna bl. a. fjordnamnen *Eidangr, Eidsbotn* (Rygh, Stud. s. 70, 71) ävensom älvnamn på *Eid-* anföras.

Flasviken (utt. *flasvītjin*) Maks. skg.: jfr *Flasbäcken* ovan s.

Gerviken (utt. *jērvītjin*), 1757 *Gierviken*, med *Gervikörarna* (*jērvīköuran*) i Rpl. skg.: f. led är sannolikt fsv. *gere* m. 'kil, kilformigt stycke, även av jord' (Söderwall); jfr fvn. *geiri* m. 'Vinkel, vinkel- l. triangelformigt Stykke, der har Lighed med Jernet, Bladet paa *geirr* (spjut)', Fritzner[2].

Gjutviken (se nedan u. *Gjuta*).

Glosviken (utt. *glåusvītjin*) Vö.: sv. dial. *glo* (utt. *glåu*) n. 'mindre havsbukt m. m.'; se ovan s. 57.

Gyttjeviken (utt. *jytivītjin*) Vö. Lpf. (Kr:stad): sv. *gyttja*; jfr *Gyttjesundet* o. *Gårrfjärden* s.

Kilviken (utt. *tsīlvītsi*) Krb. — *Kilvik* (utt. *tjīlvīk*), g. i Kve. Jfr *Kilen* nedan s.

Kistviken (utt. *tjistvītjin*) Maks. skg.: jfr *Kistevattnet* hos Hellquist, Sjönamn 1: 298.

Klubbviken (utt. *klåbbvītjin*) Vö.: sv. dial. *klubb*, Vö. *klåbb*, i den österbottniska skärgården en icke ovanlig beteckning för havsklippor (se kap. V).

Krokvik (utt. *krōkvīk*), g. i Krb., antagligen identisk med *Krockwyck* 1554 (n:o 4555), *Krocke wick* 1555

Digitized by Google

(n:o 4557), by l. gård i Gkb.; jfr *Krokviken* (utt. *krōkvītsi*), vik i Gkb., linda i Krb. *Krokwijk* o. Lillkrokwijk omnämnas år 1712 i Krb., Knivsund by. Om ordet *krok* i vattendragsnamn se nedan.

Kolviken (utt. *kålvītjin*) Vö.: fsv. fvn. *kol* n. 'kol'. Jfr *Kolabäck* i Öb. s. 178, *Kolsjór, Koltjǫrn* (Rygh, NG. Indl. s. 61), rikssv. sjönamnen *Kolsjön, Koltjärn* o. a. (Hellquist 1: 303 f.). Namnet är betydelsebesläktat med t. ex. *Svartviken.*

Källviken (utt. *tjäldvītjin*) Or.

Lerviken (utt. *läirvītjin*) Vö. skg.; även i Ped. skg. — *Lervik* (utt. *läivis*), g. i So. s:n, Sundom by. Från Ped. skg. anföras år 1558 (n:o 4589) och 1559 (n:o 4608) *Leerwycken* o. *Leerwickzengen.* F. led är ordet fsv. *ler,* fvn. *leir* n., nsv. *lera.* Jfr namnen fi. *Laihia* och sv. *Lerorna* s. 86, 88. I Kve. bär ett fält namnet *Leran* (utt. *läiron*), i Vö. (Palvis) en åker namnet *Lerorna* (utt. *läirona*). I Sverge förekomma bl. a. sjönamnen *Lergölen, Lersjön, Lermon, Leringen* (Hellquist 1: 338), i Norge fjordnamnet *Leirangr,* lap. *Lairagvuodna* (Rygh, Sproglig-hist. Stud. s. 69, 70) samt älvnamnet *Leira,* även uppvisat från Island (Rygh, NE. s. 141).

Molnviken La.: jfr *Molnå* s. 71.

Nabbviken Krb.: jfr *Nabb-berget* i La. och *Napå* St. Ky. s. 111.

Revelviken (utt. *rävilvītsi*) Krb. — *Långrevelsviken* (utt. *laŋrävilsvitsi*) Gkb., Palo by. F. led är nsv. *revel,* no. *revle,* da. *revel* 'mindre sandbank, rev' (jfr *Reveln* s. 102). Om ordets ursprung (**ribila* m. av stammen i vb. *riva*) se Falk-Torp, Et. Ordbog u. 'revle'. Jfr sjönamnen *Reven, Revesjön* o. s. v. i Sverge (Hellquist 1: 471).

Riskviken (utt *riskvītjen*) med *Riskvikglo* i Rpl.-Björkö skg.: sv. dial. Öb. *riska* svf. 'ruska'.

Digitized by Google

Sandviken (utt. *sandvītjin, sāndvītjen*) Nä. Va. Kve. Vö. — *Sandvik,* gårdnamn flerst. i Öb.

Skinnvikeglo Rpl.-Björkö skg.

Stråkaviken (utt. *stråkan*) i Vö. o. So. (Sundom): jfr *Lappstråken* s. 161.

Sänkviken, i gamla handlingar mötande form för det nutida *Sänkan* (utt. *sänkkon*), kärrmark i Kve. I Pö. finnes en odling kallad *sänkkon*: jfr sv. dial. (Rietz s. 567) *sänka* svf. 'dalsänkning', Finl. (Vendell s. 993) 'däld, sankt ställe'.

Träskvik (utt. *träskvītjen*), g. i Ko.

b) Namnen syfta på växt- och djurvärlden:

Björkviken (utt. *bjärkvītjin*) Kve.

Bärviksskatan Nä. (Kaskö).

Furuviken Kve.

Granvik, g. i Ter. — *Granvik* (utt. *gränvik*) i Ped. skg.

Röörwijken 1623 i Mst. (Åkerblom, Mustasaari, Kvevlaks o. Replot socknars hist. s. 18).

Sältingsviken 1757 i Rpl. (N. Vallgrund): nsv. *sälting* 'en art säv'.

Sävviken (utt. *sävivītjin*) Kve.

Abborvik (utt. *abbuvīk*), åker i Björkö.

Grisselviken (utt. *grillvītjin*) Vö.: sv. dial. Vö. *grilla* 'grissla'; jfr *Grillskär* i kap. V.

Gyltviken Kve. (Västerhankmo) 1839: sv. dial. *gylta* (*jyltto*) svf. 'sugga' (Vendell s. 305).

Gåsvikglo, träsk i Björkö.

Gäddvik, g. i Si. — *Gäddviken* (utt. *jäddvītsi*) Krb.

Hummelviken (utt. *humbälvītsi*) La.: insektnamnet *humla*? Jfr *Hummel,* g. i Krb. (Hopsala) samt sv. vattendragsnamnen *Hummeln* (sjö), *Humleån, Humlebäcken* och no. älvnamnet *Humla,* om vilka närmare hos Hellquist 1: 235, Rygh, NE. s. 110.

Hästviken (utt. *hästvītjin*) Kve.

Digitized by Google

Kackursvik (utt. *kakkusvīk*) Gkb.: jfr *Kackursfjärden* s. 189.

Klossviken (utt. *klåssvītjin*) Vö.: sv. dial. *klossa* svf. 'groda' (Rietz s. 330, Vendell s. 444). Jfr dock det av Vendell ibid. från Nyl. o. Ål. skg. anförda *kloss* n. 'smuts, träck'. I Västmanland (Sverge) finnas 5 sjöar med namnet *Klosstjärn,* för vilka Hellquist 1: 300 förmodar ett annat etymon.

Korpviken (utt. *kårpvītjin*) Kve.

Kråkviken (utt. *kråkvītsi*) Ped.

Kutelviken (utt. *kutulvītsi*) Ter.: sv. dial. Öb. *kutul* m. 'småfisk' (Karsten, Stud. i nord. fil. V.3, s. 8). Jfr fi. *kutuli, kuturi* 'salmo albula, Stintenart' (Renvall), å andra sidan ags. *cudele* 'Tintenfisch', eng. *cuttlefish,* no. *kaule* < **koðli* (Torp, Wortschatz der germ. Sprachenheit s. 46). Fi. *kutuli* är ett germanskt lånord, sv. dial. *kutul* ett återlån från finskan.

Mörtviken (utt. *mörtvītjen*) Kve.

Sikvik Rpl. skg.

Tranuviksmåssan Pö.

Ämtviken 1788 i Si.: sv. dial. *ämt* 'svan', blott i ortnamn, jfr *Elpe* o. *Alpuanoja* s. 184 samt *Ämtträsk* i kap. III.

c) Namnen angiva läge:

Norrviken o. *Söderviken* Kve., Vö.

Västervik, liten vik i Si. — *Västervikby* i Mst., 1548 (n:o 4534f) *Westerwych.*

Ett sekundärt namn,

***Vambörviken,** synes ligga till grund för viknamnet *vammbovītjin* i Muns. F. leden i **Vambör-* utgöres av nsv. *våmb,* dial. i Öb. *vammb* 'bak', motsvarande fvn. *vǫmb* f., vilket även ingår i ortnamn (O. Rygh, NE. s. 290). Ett holmnamn *Vomma,* fordom *Vǫmb* eller *Vambarholmr* finnes i Helgeland (Norge); se K. Rygh, (Norsk) Hist. Tidskr. I, 75 och jfr NG. 4: 2, s. 176, SOÄ. 19: 123, 168.

Digitized by Google

d) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Bastuvik, g. i Si.

Bodviken (utt. *bōdvītjen* Nä., *båudvītjin* Rpl. Kve. Vö.); jfr *Bodwijken* 1623 i Kve. Om rikssv. sjönamn ss. *Boden, Bodasjön* se Hellquist 1: 62.

Byviken (utt. *bȳvītjen*) Nä., (*-in*) Vö. Jfr *Bysjön, Bytjärn, Byvattnet* i Sverge (Hellquist 1: 63).

Båtviken (utt. *båtvītjen*) Rpl.

Finnkåtaviken (utt. *finnkåtavītjin*) Vö.: sv. dial. *kåta* 'hydda, mindre stuga' i Sverge o. Finl. (Rietz s. 381, Vendell s. 521).

Finnsäterviken (utt. *finnsättri*) Vö., Torsundsfjärden: f. led är nsv. *säter*, fsv. *sæter*, fvn. *setr* n. 'vistelseort, bostad, särskilt fäbodsställe', Jfr *Sätersjön, Sätertjärn* o. a. sjöar i Sverge (Hellquist 1: 49 f.), *Finnsäter* i Jämtland (Norrl. saml. s. 110). I Rpl. skg. finnas kärren *Finnsätran* o. *Finnsätret*.

Kåtaviken (utt. *kåtvītjin*) Kve. Vö. Jfr *Finkåtaviken*.

Laduviken (utt. *lädovītjin*) Vö.

Mastviken (utt. *mastvītjin*) Vö.

Råviken Vö.: sv. *rå*, fsv. *rā* eg. 'stång, rå- l. gränsmärke'. Jfr i Sverge *Råen, Råsjön, Råvattnet* (Hellquist 1: 496).

Segerwiken upptages år 1550 som rå mellan Mst. o. Mal. (Aspelin, Suomi II: 9).

Skutviken (utt. *skūtvītjen*), åker i Björkö.

Tacksamviken (utt. *takksamvītjin*) Or.: namnet syftar på en vid denna vik belägen gammal offerkälla.

Vallviken (utt. *vallvītjin*) Kve.: fsv. *valder* m., nsv. *vall* 'gräsbevuxen mark, gräsvall, betesmark m. m.' (Rietz s. 789), 'den hävdade marken kring fäbodsstugan' (Härjedalen; se Sv. landsm. XIX.2, s. 20).

Vägviken (utt. *vägvītje* Pet., *vägvetje* Mal.): jfr *Vägmaren* i Nä., *Vägaminnet* i Vö. skg. (se nedan),

Digitized by Google

Vägsjön o. *Vägtjärn* i Sverge (Hellquist 1: 267). Om fno *vegr* 'väg' i no. ortnamn se Rygh, NG. Indl. s. 85.

Följande namn erinra särskilt om *fisket*:

Gistvik (utt. *jistvīk*), g. i Kve.: sv. dial. *gista* f. 'påle l. stör, varpå not l. nät upphänges till torkning', även i Öb. (Rietz s. 194, Vendell s. 267). Jfr *Gistnäs*, g. i Kve.

Kastviken (utt. *kastvītjin*), havsvik i Kve. (V. Hankmo); om f. leden se nedan.

Kattzwick, *Kattzuicken* 1559 (n:o 4601) i Mst. är sannolikt identiskt med det år 1736 mötande *Katsträsket* o. *Katsmåsan* i Kve. samt det nutida *Katsträsket* (utt. *kätsträstjä*) i Mst., Karparö by (vid gränsen till Kve.). Namnen innehålla ordet *katsa*, dial. *kättsu* f., i Finl. även = 'nät utlagda i krok för att tvinga fiskar i en ryssja' (Vendell s. 426).

Metviken (utt. *mētvīken*, *-vītjen*) vid Va. (tidigare *Edsfjärden*, se s. 190): jfr sjönamnen *Meten*, *Metsjön*, *Mettjärn* i Sverge (Hellquist 1: 401), *Meitsjøen* i Norge (Rygh, NE. s. 157).

Vakviken (utt. *vakkvītjin* l. *vattvītjin*) vid rån mellan Mst. (Smedsby) o. Kve. Äldre skriftformer: *Wackujken* 1440, avskr. (H. S.), *Vaakuiken* 1559 (n:o 4601), *Vaakuijken* 1560 (n:o 4617), *Wackwiken*, *Wackewicks äng* 1586 (1650) [1]), redan 1671 *Watwik* (i följd av dissimilation o. anslutning till ordet *vatten*). F. led är ordet *vake*; jfr sv. dial. *väcka* (*ner*) 'nedsänka en fiskebragd genom den upphuggna vaken' (Vendell s. 1117).

Varpviken i *Notvarpviken* (utt. *nåutvarpvītjin*) o. *Strömvarpviken* (utt. *strömvarpvītjin*) i Vö.: fvn. *varp* n. 'Sted hvor man kaster, udsætter Fiskeredskaber

[1]) Enl. rågångsbrev av den 26 maj 1586 i avskrift från år 1650 i Mustasaari pastorskansli (Åkerblom, Mustasaari m. fl. socknars hist. s. 17).

Digitized by Google

af forskjellig Art' (no. dial. *varp* 'laksekast', också 'fiskeplads'), *varpa* f. 1) = föreg., 2) 'det Redskab som kastes paa et saadant Sted' (Fritzner[2], Rygh NG. Indl. s. 84), fsv. *varpa* f. 'not', sv. dial. *varpa* f. 'fint strömmingsnät', *varp-nät* 'dragnot' (Rietz s. 831). I föreliggande viknamn ingår ordet i sin neutrala form *varp*; jfr nämligen *Gäddvarpet,* träsk i Be., *Smalvarpet,* „vattuflada" i Be. Ett viknamn, *Kistvarpet,* ligger väl även till grund för *Kistvarpgrundet* Nä. o. Krb. skg. Sjönamnen *Råvarpen* och *Torrvarpen* i Sverge äro bildade på samma ord (Hellquist 1: 498). Jfr *Varpträsk* nedan.

Verkviken Nä.: jfr fi. *Värkäluoma* s. 93.

e) Person- och gårdnamn ingå i:

Abramsviken Gkb.: *Abram* = 'Abraham'.

Barkarviken 1733 Vö.: *Barkar,* ett ej ovanligt gård- och släktnamn i Öb.

Björnviken (jfr utt. *björnvisgålan* 'Björnviksgårdarna') i So.: person- och gårdnamnet *Björn* förekommer flerstädes i Öb.

Hannusviken (utt. *hannosvītjin*) Vö.: *Hannus* gårdnamn i Vö., Kaitsor.

Knåpviken (utt. *knåpvītjen*) Nä., belägen nedanför *Knåpnäs* by med *Knåp* g.

Knutsviken (utt. *knussvītjen*) Nä.

Köustarviken (utt. *köustarvītsi*) Gkb.: f. led är bynamnet *Kåustar.*

Matmorsviken (utt. *mattmossvītjen*) Va.

Romarviken (utt. *råumarvītjin*) Vö.: *Romar* g. i Över-Jeppå.

Räbbviken (utt. *räbbvītsi*) Gkb.: *Räbb* g. i Gkb., Korplaks by.

Skinnarvikglo Björkö.

Torsviken (utt. *tåusvītjin*) Vö. skg.

f) Folkslagsnamn ingå i:

Finnviken (utt. *finnvītjin*) Vö.

Digitized by Google

Finnvikarna (utt. *finnvīkan*) Rpl.

Lappviken (utt. *lappvītjin*) Vö. — *Lapwick engen, Lapwick Insiöö* 1556 (n:o 4560), *Lapwiken* 1558 (n:o 4589) i Ped.

Tyskviken (utt. *tȳskvītjen*), Lill och Stor, i Rpl.

g) Oklara namn:

Ingeruick 1546 (n:o 4534), *Inggerwick* 1548 (n:o 4534 b), *Ingerwijck* 1556 (n:o 4560), nu försvunnet bynamn i „Karleby socken"; jfr ånamnen *Inger*, gen. sg. *Inkeren* i Ingermanland, *Ingå* i Finland samt no. älvnamnstammen *Ingr-*, varom närmare hos förf. i Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 216 ff.

Rannsvik (utt. *rannsvīk*), äng i Nkb., Socklot. Skrives även *Ranvik* (Österbottens sv. kommuner, s. 35). Jfr i Norge *Ranen*, fordom *Raðund*, nu namn på fjorden och landet omkring Nord-Ranen eller Mo prestegjeld och Sør-Ranen eller Heimnes prestegjeld. Det no. Raðund skulle enligt K. Rygh, No. Hist. Tidskr. I, 117 f. vara bildat på fno. *rǫð*, gen. *raðar* 'langstrakt banke af stenblandet grus' och avledningsändelsen *-und*. Då såväl förra som senare sammansättningsleden har motsvarigheter i svenska Österbotten — jfr önamnstammen *Rad* nedan (i kap. V) samt ändelsen *-un(d)* i *Målkunfaret* s. 106, är det möjligt att förra leden i österb. *Rannsvik* återgår på ett gammalt fjärdnamn **Raðund-*, med sekundärt genetiv-*s*.

4. Botten.

Detta ord, som motsvarar fsv. *botn, butn* m. (Söderwall s. 163), användes som senare led i österbottniska viknamn för att liksom fvn. *botn* beteckna „Bunden, det inderste af en Fjord, Vig eller desl." (jfr fno. *dal-, fjarðarbotn* 'innersta delen av en dal, fjärd'). Från Norge kunna anföras *Botnefjorden* (vid

Digitized by Google

en gård benämnd *Botne*), sammansatta fjordnamn på *-botnen* (Rygh, Sproglig-hist. Studier s. 72, 78) ävensom vissa gårdnamn, t. ex. *Spærrebotn*, eg. namn på den vik, vid vilken gården i fråga ligger (Rygh, NG. Indl. s. 45, Bd I s. 364). Samma kompositionsled föreligger i svenska sjönamn, ss. *Örsyo botn, Vassbotten, Fillbon, Tibon* m. fl. (*-bon* < **-boðn* < *-botn*, se Hellquist 1: 118 f.). — I Öb. höra hit:

Österbotten (utt. *ɵ̈stärbåttn̥*) betecknar eg. „östra delen av Bottenviken", sedermera kuststräckan invid densamma. Äldsta skriftformerna: *Österbotten* 1440 (H. S.), 1458 (Stockholms stads jordeb. 1420—74), 1504 (Öb:s s. domsagas domb. för 1685), *Österbotn* 1478 (H. S.), 1513, 1553, 1569 (H. S.), *Österbotnen* 1523 (H. S.), *Östrebotnen* 1536 (Hausens Bidr. t. Finl:s hist III), *Östre Botn* 1549 (H. S.), o. s. v. Hela norra delen av Bottenviken bär i Öb. namnet *Norrbottnen* (Styffe, Skandinavien u. unionstiden[3], s. 417), den inre delen därav namnet *Lillbottnen.* I ett brev av år 1607 från Karl IX till Kronoby (Poras) kapell kallas hela landskapet „*(i) bottnen*".

Lillbottnen (utt. *lill-* l. *lilːlbåttnin*), se ovan.

Norrbottnen (utt. *nårrbåttnin*), se ovan.

Revelsbotten (utt. *rävälsbåttn̥*) Rpl. skg.: jfr *Reveln* s. 102.

Sjöbottnen (utt. *šöbåttnin*), odling i Pö.

Skärsbotten So.: jfr *Skärfjärden* s. 191.

Storbotten So.

Trollbotten (utt. *trullbåttn̥*), äng i Pu.

Sekundära komposita: *Bredskärsbotten, Malskärsbotten, Nörrestörsbottnen* (utt. *nölistobåttnin*), *Stenverksbotten,* alla i So.

Jfr *Bottenkärr,* namn på en stor äng i Vö. (Lotlaks), kap. III.

Digitized by Google

5. Brunn,

dial. *brånn,* motsvarar fsv. *brunder* m. och fvn. *brunnr* m. 1) 'Kilde', 2) Sted hvorfra man henter Vand eller hvor man vander Kvæget' (Fritzner[2]); jfr ags. *burna* 'ström, bäck'. Det användes även som senare led i sms. namn för att beteckna mindre, djup vik. Från Öb. har jag antecknat:

Dalabrunnen (utt. *dalabrånnin*) Vö.

Holmbrunn (utt. *hålmbrånn*) Vö skg.

Inbrunn (utt. *innbrånn*), vik ibid.

Jönisbrunn (utt. *jönisbrånn*), äng i Rpl.

Kvevlaks brunn i Mickelsöre skg.

Kåtebrunn (utt. *kåtibrånn*) Rpl.

Lillbrunn (utt. *lillbrånn*), vik o. torp i Kve. (Vesterhankmo).

Matabrun, *Matabrunsengen* 1556, 1558, *Matebrunsengen* 1559; se s. 158 u. *Mattbäcken.*

Mullus brunn (utt. *mollos brånn*) i L. Ky., Mullus by.

Mustbrunn (utt. *mostbrånn*), liten „insjö" å Mustunlandet i Vö. skg.

Rörbrunnen 1804 i Kve.

Storbrunnen, Kve. Rpl. skg. — En lika benämnd holme finnes i Gkb. skg.

Surbrunn, äng i Mst., å en k. av år 1808, åker (utt. *sūrbrånn*) i Vö., Rökiö by: jfr sv. dial. (Rietz s. 700) *sur* 'sumpig, om jord som lider av fuktighet (särskilt om åker)'. Ortnamnet *Surbrunn* ej ovanligt i Skandinavien; ett sådant anföres t. ex. av Falkman, Ortnamnen i Skåne s. 32 från Ystad trakten.

Utbrunnsskaten 1804 i Kve.

Westerbrunnen 1804 i Kve.

Österbrunn (utt. *östärbrånn*) Vö. skg.

Överbrunn (utt. *övran brånn*) Vö.

Som främre kompositionsled ha vi ordet i *Brunnsbacken* Mal. Laih., *Brunnfladen* (utt. *brånnfladan*)

Digitized by Google

Mst., *Brunnsåkern* (utt. *brånnsåkrin*), ett uttorkat träsk i Björkö, *Prunnin pelto* (= Brunnsåker) i Laih., *Brunnsö* i Gkb. skg.

6. Dövla.

Från v. Nyl. (Bromarv) och Brändö i Ålands skg. anför Vendell s. 167 dialektordet *dövla* svf. 'däld, kjusa (ish. sumpig)' och jämför no. *dyvle* n. 'liten djup sump'. Ett svf. *dövla* uppträder emellertid även i följande österbottniska namn på f. d. små sumpar, numera ängar, alla i Björkö skg.:

Lilldövlan (utt. *lilldövlon*).
Stordövlan (utt. *ståurdövlon*).
Svartdövlan (utt. *svartdövlon*), en „stenig pott".
Sekundärer:
Jyttjesundsdövlan (utt. *jytisåndsdövlon*).
Lillbergsdövlan.
Notgrundsdövlan.

Namnen sammanhänga med rikssv. sjönamnen *Dyfveln, Dofveln,* vilka Hellquist 1: 92, 97 förbinder med sagda no. subst. ävensom med fht. *tobal* 'Waldschlucht'. Från Dalsland i Sverge anföres i SOÄ. 17: 115 ordet *dyvel* 'liten skogstjärn på kärrmark'. Från Ålands skärgård meddelar V. Solstrand i Åländska ortsnamn (Brages årsskrift 1912), s. 63 *Prästängsdövlorna,* betecknande sänkor.

7. Flade,

dial. *flada* svm., användes i Öb. liksom i Nyland och Sverge i betydelsen 'fjärd, havsvik, liten undervattenssamling' (Rietz s. 144, Hellquist, Sjönamn 1: 125 f., Vendell s. 203). Jfr no. *fla(d)e* m. 'flat äng l. åker', *flabrunn* 'vid och grund, grävd vattenbassäng' (Ross, Ordbog), fht. *flado* 'Opferkuchen'. Om ordets etymon

Digitized by Google

se Hellquist a. o., där även ett svenskt sjönamn *Fladen* anföres. I österbottniska viknamn förekommer ordet dels osammansatt, dels som senare kompositionsled, vanligen i bestämd form sing. Osammansatt har jag det antecknat i *Fladan,* träsk, tidigare vik i Nä. Be. Mal.; jfr *Flada by* Si. och *Flaran* (d. ä. Fladan) *mäki* (= 'backe') i Ylistaro.

Sammansättningar:

a) Namnen ange naturförhållanden av olika art:

Bredfladen (utt. *bräi(d)flan*) So.

Brunnfladen (utt. *brånnfladan*) Mst., Iskmo.

Djupfladen (utt. *jūpfladon*) So.

Hjärtfladen (utt. *järtfladan*), äng i Björkö, uppkallad efter sin hjärtform.

Sammelfladen (utt. *sambälfladan*) Rpl. Jfr uttr. *vattensamling.*

Stenfladen (utt. *stäinfladan*) Repl.

Storfladen (utt. *stōrfladan, ståurfladan*) Ko. So. Rpl.

Storhalsfladen (utt. *ståurhalsfladan*) Björkö.

Strandflade (utt. *strāndflād*), äng i Björkö.

Stråkfladan 1695 i Rpl.: om förra leden se s. 161.

Trindfladen (utt. *trindfladan*) Rpl.: fsv. *trinder* 'trind, rund, cirkelformig'.

b) Namnen syfta på djur- och växtvärlden:

Abborflade (utt. *abboflād*) Rpl.

Klöverfladen (utt. *krövälfladan* l. *krövlon*) Be.

Myrfladen (utt. *möurfladan*) Va. skg.

Storrisfladen (utt. *ståurrīsfladan*) Björkö.

c) Namnen syfta på förhållandet till människan:

Brofladen (utt. *bråufladan*) Björkö.

Byfladen (utt. *bȳfladan*) Rpl. Jfr *Byfladhan* redan 1559 (n:o 4601) i Mst. skg.

Hamnfladen (utt. *hamnfladan*) Be.

Verkfladen (utt. *värkfladan*) Nä.: om f. leden se s. 93.

Digitized by Google

c) Namnen ange läge:

Mellanfladen (utt. *millanfladan*) Rpl.: jfr *Mellansundet* s. 196.

Yttre fladen (utt. *ȳtranfladan*) Va. skg.

d) Gårdnamn ingå i:

Dalasfladen (utt. *dalasfladan*) Rpl.

Davidsfladen (utt. *dāvisfladan*) Rpl.

Gubbasfladan So.: jfr ? *Gubbgrund* i Gkb. skg.

Håkosfladan Rpl. skg.

Klockarfladan Rpl.

Möutsfladan Kve. (Petsmo by): f. led är gårdnamnet *Möuts* ibid.

Vargisfladan Rpl.

Torsfladan Kve. skg. (Värlaks). Här föreligger kanske ett personnamn.

Gerbofladan i Björkö syftar sannolikt på Gerby by i Mustasaari.

Finnfladan i Va. skg. innehåller folknamnet *finne*.

Sekundärer: Namnen av typen *Bergöfladan, Björkviksfladan, Hövörsfladan* etc. äro rätt talrika. Hit hör *Hästingsfladan* Mst. (Iskmo), ifall = *Hästängsfladen* (jfr Saxén, Den sv. bos. hist. s. 271).

e) Oklara namn:

Skalverkfladen (utt. *skalivärkfladan*) Rpl.: om den dunkla f. leden jfr nedan.

Skrävelfladen (utt. *skrävälfladan*) Repl.: till f. leden jämföre man antingen sv. dial. Öb. *skrävel* 1) 'fot', 2) 'ben' (föraktl.) o. vb. *skrävla* 'sitta l. ligga med benen i vårdslös ställning' eller också vb. *skrävla* 'prata' (Vendell s. 835).

Till denna kategori hänför jag även *Nårkfladan* vid *Nårkkon* (av fi. *nurkka* 'hörn'?), grynna i Nä., och *Ruskarfladen* (utt. *röskarfladan*) i Björkö.

Digitized by Google

dial. *flaga,* svm. 'liten grund fjärd' anföres hos Vendell s. 203 från Nyland, Satakunda och n. Öb.; jfr hos Rietz s. 144 b. *flaga* f. 'öppna sjön, i mots. till vikar o. sund' samt no. dial. *flag* n. 'Søbassin; vid Flade' (Aasen, Ross). Hit höra fno. älvnamnet **Flǫg* l. **Flaga* (Rygh, NE. 52, 318) samt rikssv. sjönamnet *Flagan* (Hellquist 1: 126). Om ordets etymon se Hellquist a. o. samt Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 250 (u. *flah-, flag-* 'breit, flach sein'). I Öb. är namnet icke lika allmänt som *Fladan.*

Från Krb. skg. har jag antecknat träsknamnet *Flagan* samt följande sammansatta namn: *Bäcksflagan, Bergöflagan, Djupflagan, Eklindsflagan, Finnholmsflagan, Grundflagan, Kubbflagan, Lillflagan.*

Från Rpl. skg. upptar en handling av år 1757 ett stort antal hithörande sms. namn: *Björköflagan* (nu *-fladan*), *Bodflagan, Bäckholmsflagan, Degervärkflagan, Enskiärsflagan, Hurrisflagan, Hällskiärsflagan, Kobbflagan* (jfr Kubbflagan ovan), *Kåtaskiärsflagan, Längningsflagan* (nu *-fladan*), *Mellanflagan* (jfr *Mellanfladan* ovan), *Minnesflagan, Rudträskflagan, Rörflagan* (Lill- och Stor-), *Sandvikflagan, Sisörflagan, Svältörflagan, Sältingflagan, Trindflagan* (jfr *Trindfladan* ovan), *Tyskvikflagan, Uppi Boflagan* (äng), *Vaktanskiärsflagan* (nu *-fladan*), *Vesterörflagan, Ytningflagan.* I Björkö (en del av Rpl.) skg. användas *flagan* och *fladan* nu ofta om samma namn.

Från Mst. har jag år 1907 antecknat „Vikby flagan". Det vanliga är „V. fladan".

Digitized by Google

9. Gjuta,

dial. s. Öb. *jūt,* n. Öb. *dzūtu* svf. 1) 'sank däld', 2) 'sank flik av en äng', 3) 'tjärn, liten skogssjö' (Vendell s. 268) motsvarar fno. **gjóta,* no. dial. *gjōta* 'langstrakt Hulning i Jorden, langaktig Græsplet mellem Backer l. Klipper' (Rygh, NG. Indl. s. 51). Hit höra sannolikt no. älvnamnen *Gjyta, Gjøta* (Rygh, NE. s. 73), skånska ortnamnet *Gyda* (Falkman s. 42) samt shetländska *Gjudas* (Jakobsen s. 98). Rikssv. sjönamnen *Juten, Jutten* och *Juttern* (Hellquist 1: 273 f.) äro däremot bildade av en indogerm. rot *eud-* 'vatten', om Hellquist har rätt i sin a. o. samt i Namn o. bygd 1916, s. 131 f. framställda tydning av namnen. Att det nämnda österbottniska dialektordet framgått ur en med *g-* begynnande rot, intygas av den nordösterbottniska uttalsformen *dzūtu,* vari *dz-* är en utveckling av äldre *gj* (Hultman, De östsvenska diall. §§ 12, 16). Till den här ingående germ. roten *geut-, gut-* höra bl. a. ags. *guttas* n. pl. 'Gedärme', eng. *gut* 'Darm', mlt. *gote* 'Guss, Rinne, Abflusskanal', nht. *Gosse* (av en stamform *gutan-*) samt fht. *gussi* n., mht. *güsse* n. f. 'Anschwellung des Wassers, Überschwemmung', schweiz. *güssi* f. 'Wasserguss, Überschwemmung' (av en stamform idg. **ghud-tio*), se Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 136. Till denna rot föras även älvnamnen no. *Gaut-,* fno. *Gautelfr,* nu sv. *Göta älv* (se Rygh, NE. s. 66, 319, SOÄ. 2: 162), gotl. *Guteån* (Lindroth, Namn o. bygd 1914, s. 73 ff.) m. m.

Från Öb. har jag att anföra:

Gjutan (utt. *jȳton*), ställe i Rpl. skg., dit fåren ihopskallas.

Gammalgloggjutan (utt. *gāmbälglåujȳton*), kärr i Rpl. skg.

Digitized by Google

Hindersgjutan (utt. *hindäsjūton*) i So.: *Hinders* är gårdnamn i So., Sundom by; jfr *Hindersholmen* i So. skg. (kap. V).

Hummelgjutbacka (utt. *humbäljūton*), g. i Nkb.; jfr gårdnamnet *Jutbacka* i samma s:n.

Liljgjutan (utt. *lilljūto*), mosse i Mal.

Långgjutan (utt. *laŋgjūton*), mosse i Pö.

Medalgjutan (utt. *mädašjūto*), mosse i Mal.: fsv. *mæþal* adj. 'mellanliggande'. Jfr *Medalskär* och *Medalbådan* i kap. V.

Mässgjutan (utt. *mässjūto*) mosse i Mal.: sv. dial. Öb. *mäss(e)* 'missne, calla'.

Sigjutan (utt. *sidzūtu*), äng nära Nåddjärv i Esse: f. led är möjligen det i *Sidbäck* (se s. 73) ingående adj. *sīd.* Jfr dock även *Siländе,* skogsnamn (kap. VII).

Storgjutan (utt. *stojūto*), mosse i Mal. — En Malakskarta upptar även namnen *Västerjutskogen* o. *Västerjutfäbodar.*

Älmässgjutan (utt. *älimäsjūto*), mosse i Mal.: sv. dial. (s. Öb.) *älmäss, älemäss,* f. ? 'Menyanthes trifolia', anfört hos Rietz s. 845 från Finl. Nä. och enl. honom bildat av *äle* 'al' och *mäss* 'Calla' o. 'Menyanthes'. Växten skulle kallas så, emedan den helst växer bland albuskar. Jfr hos Vendell, Ordb. s. 1144 *älvmäss* l. *äle-* ? (utt. *älimäss*) 'vattenklöver, menyanthes trifoliata' från Vasa-trakten. Identiskt med *Mässgjutan*?

Som främre led ha vi ordet i *Jutholmen* (Lill- och Stor-) i Kve. skg., *Jutudden* och *Jutviken* i Vö. skg. Även i dessa kartnamnsformer bör främre leden fattas som ett *Gjut-*.

Gårdnamnen *Jut* och *Storjut* i Pet., *Jut* i Ko. (Moikipää), *Jut* (*Jūtas*) i Nkb. innehålla möjligen folk- och personnamnet *Jut(e)* (jfr Lundgren i Sv. landsm. X. 6: 139 f.).

Digitized by Google

10. Glo,

dial. Finl. *glo, glåu,* n. 1) 'sumpigt ställe; större stillastående vattensamling; grund vik', 2) 'sank ängsmark', 3) 'pöl' (Vendell s. 272, jfr Rietz s. 200). Om ordets etymon se s. 57 f.

Österbottniska namnbelägg:

a) Namnen syfta på naturbeskaffenhet:

Bredglo (utt. *bräiglåu*), redan 1757 *Bredgloe* Rpl.

Djupglosängen So.

Ensglo (utt. *äinsglåu*), kärrmark i Rpl.: trädnamnet *en.*

Grundglo (utt. *grånnglåu*), äng i Rpl. skg.

Lillglo (utt. *lillglåu*), äng i Rpl. skg.

Storglo (utt. *ståurglåu*), sjö i Björkö med *Gloänden* (utt. *glåuēndan*).

Strandglo (utt. *strāndglåu*), äng i Björkö.

Sundglo (utt. *sån̄dglåu*) Rpl.

b) Namnen syfta på förhållandet till människan:

Bodglo So.

Gammalglo (utt. *gāmbälglåu*), mosse i Rpl.

Ollärsgloet (utt. *ållosglåuä*), åker i Björkö: gårdnamnet *Ollärs?*

Skinnarglo (utt. *stjinnarglåu*), åker i Björkö.

Sönndagsgloe 1757 mosse i Rpl.

Trollglo (utt. *trållglåu*) i Björkö.

Verkglo (utt. *värkglåu*) i Björkö: om f. leden se s. 93.

Sekundärer: *Sundskatgloet* Björkö, *Västerlångögloet* Be., o. a.

Som främre led ingår ordet i *Globäcken,* Si.: *Globäcksbådan* Rpl. (se s. 57), *Gloholmen* i Evijärvi, *Glopotten* Ko., *Gloskär* flerst. i Öb., *Glosvad* (utt. *glåusvād*) Björkö. *Glosvik* (utt. *glåusvīk*) Vö., o. s. v.

Digitized by Google

11. Glopp,

dial. best. f. sing. (neutr.) *glåpä,* i förbindelserna Norra, Östra och Södra, namn på fjärdöppningar i Rpl. skg., *Gloppstenarna* (utt. *glåpstänan*) i Be. skg. och *Björngloppet* (utt. *bjönglåpi*) i Gkb. skg. Jag förbinder namnen närmast med no. dial. *gloppa* f. 'Hule, Kløft o. s. v.', 2) 'smal Aabning, Sprække', o. s. v., *gluppa* f. = *gloppa* 2), Aasen, Ross. Av samma stam är norska fjordnamnet *Gloppefjorden* (av fno. *Gloppafjǫrðr*), varom närmare hos Rygh, Sproglig-hist. Studier s. 42. Till denna svenska ordfamilj höra ännu fsv. *gluper* m. 'gap, svalg, bråddjup', *glupa* sv. vb. 'sluka', nsv. dial. *glåp* n. 'gap', *glåpa* (i sig) 'sluka, svälja' o. s. v. (Rietz s. 199); jfr rikssv. sjönamnen *Glupen* och *Glåpen* (Hellquist 1: 179, 181). Om utomnordiska släktingar se Torp, Wortschatz s. 150 (u. *glup-* 'gähnen; mit zugeknifften Augen blicken'). Förhållandet mellan *-pp-* och *-p-* i hsv. *Gloppet* och dial. *glåpä* beror av svagtonighet; jfr parallellerna *Lappå*: dial. *Lapo, Jeppå*: dial. *Jäpo* o. s. v., s. 112.

12. Gräv,

best. f. sing. *gräven* av fsv. *græf* f. 'grav', se sidan 104 f. ovan. Ordet användes om djupare vikartade vatten i följande österbottniska lokalnamn:

Gräven (utt. *grävän*), sjölik utvidgning av Korsån i Kve. (s. 104), äng i Björkö.

Korvgräven (utt. *kårvgrävän*) Krb. skg. Ett jämförelsenamn.

Lergräven, äng 1776 i Kve. (Petsmo).

Långgräven (utt. *laŋggrävä*), djupare del av Purmo å (s. 104); med *Långgrävsbacken* (utt. *laŋggrässbakka.*

Digitized by Google

Pirilögräven, större djup vik vid Pirilö i Ped. skg.

Sandgräven, åker och äng i Vö. skg. (Bodön); jfr *Grävstenarna* (utt. *grävstäinan*) därstädes. — *Sandgräfkiärret* 1776 i Kve. (Petsmo).

13. Hamn,

dial. i best. f. sing. *hamnin*, motsvarar fsv. *hamn* f. 1) 'hamn', 2) 'betesmark, bete, rätt till bete' (Söderwall), fvn. *hǫfn* f. (gen. sing. *hafnar*) 1) 'Besiddelse', 2) 'Foster', 3) 'Kappe' (= *yfirhǫfn*), 4) 'Havn, Søhavn lat. *portus*)', 5) 'Havnegang, Græsgang', 6) 'Adfærd, Stilling, Forhold', 7) 'Besætning, Mandskab paa Fartøi' (Fritzner[2]). Även i nysv. dialekter förekommer jämte *hamn* 'portus' ett likalydande ord i betydelsen 'betesmark' (Rietz s. 240). Man har att utgå från tvenne etymologiskt skilda (om än besläktade) ord: germ. **habanō* f. 'Hafen' och **habēni* f. 'Besitz' (varav 'hævdsmæssig ret til at benytte en mark, særlig til græsning', därav 'græsgang'); se Falk-Torp, Etymologisk (norsk) Ordbog u. 'Havn', Fick-Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 72. I nedan anförda österbottniska namn synes ordet uteslutande (?) använts i bet. 'hamn (portus)':

Asphamnen, kärr i Rpl.

Börkelhamn (utt. *börkkälhamn*) Be.: jfr *Börkelön* i kap. V.

Finnhamnen i Björkö.

Fårhamnen i Mst.

Fählbåtshamn 1768 i Kve. (Petsmo).

Gammalhamnen (utt. *gambälhamnen*) Kve.

Gröthamnspjuggen Be. — *Gröthamnviken* Krb.: jfr *Grötskäret* i Rpl. (kap. V) och *Grötberget* i Krb. (kap. VIII). Om efterleden *-pjuggen* se i kap. V.

Kallhamn Lpf. — *Kallhamnsviken* 1756 i Nä (Tjärlaks).

Digitized by Google

Kilhamn Si. (= *Kilen,* se nedan).

Korshamn vid Vasa (med *Korshamnsfjärden*).

Rysshamnen eller *Rysshamnkroken* i Björkö.

Rövarhamnen i La.

Skaghamn (utt. *skāghamn*), äga i Björkö: jfr *Skagudd* (kap. VI).

Skönhamn i Vö. skg. (?)

Skötarhamnpotten i Björkö.

Slukhamn (utt. *sliukhamn*), åker och tillandning i Rpl. skg.

Sonahamnsflagan 1757 i Rpl., nu *Såniflagan* och *Sånihamn* i Södra Vallgrund by: förra leden oklar.

Stenhamn Nä..

Storhamn Si.

? Sveidihamn Björkö.

Trollhamnsviken 1757 i Repl., nu *Trollhamnsviken* o. *-maran.*

Vinterhamn Kve.

14. Hål,

motsvarande fsv. *hul, hol,* nsv. *hål,* fvn. *hol* n. (jfr adj. fsv. *hol,* fvn. *holr* 'ihålig') är icke ovanligt i nordiska vattendragsnamn (se ovan s. 166). Från Öb. har jag antecknat följ. sms. vattendragsnamn med detta ord som slutled:

a) Namnen ange naturbeskaffenhet:

Djuphålet (utt. *jūphålä*) Rpl. skg. — *Djuphålsbottnet* (utt. *jūphålsbåttni*) Vö. skg.

Kubbhålet (utt. *kåbbhålä*) Rpl., N. Vallgrund by, trång passage mellan två skär l. „kobbar" (se kap. V).

Korvhålet (utt. *kårvhålä*) i Björkö skg.: ett jämförelsenamn.

Kråk-arshålet (utt. *kråkassålä*), utlopp åt söder för Kråkfjärden vid Kristinestad. Ett jämförelsenamn.

Käringhålet (utt. *tjälŋghålä*), ett sund i Mst., upp-

Digitized by Google

kallat efter en sten, som liknar en kvinna och benämnes *Hanklotkäringen* (se kap. V); jfr *Stenkäringen,* klippformation i Be. (kap. V).

Märr-rygghålet (utt. *märarygghålä*) i Björkö skg. Ett jämförelsenamn.

Stubbhålet (utt. *ståbbhålä*) Va. skg.: jfr *Stubb* som gårdnamn i Muns. (Hirvlaks) o. Över-Esse.

b) Namnen innehålla djurnamn:

Fårhålspotten, äng i Björkö.

Girshålet Va. skg.

Harrhålskroken, äng i Björkö.

Märrhålskroken (utt. *märahålskråutjin*), äng i Björkö.

Norshålet (utt. *nåsshålä*) Kve.

c) Ett växtnamn ingår i:

Rörhålsviken (utt. *röyrhålsvītjin*) Vö. skg.: innehåller sannolikt fsv. *rør,* nsv. dial. Öb. *röyr* 'rör, vass'.

d) Namnen ange läge:

Norrhålet (utt. *nårrhålä*) Kve.

Söderhålet (utt. *södärhålä*) Va. skg.

Väster- och **Österhålet** i So. skg.

e) Namnen ange förhållandet till människor:

Finnhålet (utt. *finnhålä*) Va. skg.

Spåtthålet, se s. 166 ovan.

Stekhålet (utt. *stäikhålä*) Kve., Petsmo by o. n. Mst. (trång öppning i sjön).

Ömshålet (utt. *ymsanhåli*) Vö. skg. (Oxkangar). I de tvenne sistanförda fallen är betydelsen oklar.

Som främre led ingår ordet *hål* i skärgårdsnamnen *Hålgrundsskatan, Hålsten, Hålörarna* (se kap. V).

15. Kast,

neutrum, best. f. sing. *kastet,* motsvarar no. *kast* n., vilket ingår i norska ortnamn med tre särskilda betydelser, mellan vilka det ofta är vanskligt att

Digitized by Google

välja: 1) 'Sted hvor man kaster, udsætter forskjellige Slags Fiskeredskaber', 2) 'Sted, hvor man slipper Tømmer ned over en Høide til videre Transport', 3) 'sammenkastet Stenhob, Røs' (O. Rygh, NG. Indl. s. 59). Från nysvenska dialekter anför Rietz (s. 313) *kast* (fem.) 'stället, öppningen på not-is, där noten neddrages'. I bet. 1) föreligger vårt ord i följ. österbottniska namn:

Bredkastet (utt. *bräikasti*) Vö. skg., Oxkangar.

Djupkastet (utt. *jÿpkastä*), sund i Va. skg.

Norrkastet (utt. *nårrkasti*) Vörå skg.

Som främre kompositionsled ha vi ordet i *Kastbådan,* ett grund (kap. V), *Kastbälgen,* ett träsk (kap. III), *Kastminnet,* vikmynning (se nedan), *Kastverken,* en bäck (se nedan) och *Kastviken* (s. 206), alla i Kve., Västerhankmo by.

16. Kil.

Fvn. *kíll* m. 'smal Bugt av Vandet, som skjærer sig dybt ind i Landet' är tämligen allmänt i no. gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 60) och ingår dårjämte i no. fjordnamn på *-kilen* (Rygh, Sprogl.-hist. stud. s. 78). Från Shetlandsöarna nämner Jakobsen s. 116 *Kilswik* samt *Kils,* plur., namn på några smala sund. Det motsvarande fsv. *kīl* m. har fått en analog användning i svenska sjönamnen *Kilen* o. *Kilsjön* ävensom i en del sms. viknamn, såsom *Bu-, Ramm-, Star-, Stenkilen* i Bohuslän, om vilka se Hellquist Sjön. 1: 297. Tyska stadnamnet *Kiel* (jfr *Kielerbukten*) hör även hit.

I Öb. förekomma:

Kil (utt. *tjīl*), gårdgrupp vid fjärdstrand i Kve., Vassor.

Kilen (utt. *tjīlin*), hamn i Si., med *Kiludden* (*tjīlåddin*). Jfr *Kilsmossen* (utt. *tjīlismåsan*) i Vö.

Digitized by Google

Rävskilen (utt. *rāvstjīlin*), äng i Rpl., 1757 *Refskilen.*

Stenkilen (utt. *stäintjīlin*), äng i Björkö: jfr *Stenkilsörarna* ibid.

Som främre led ha vi ordet i *Kilviken* Krb., *Kilörskatan* Rpl.

17. Krok

motsvarar fvn. *krókr* m. 'Krog, Krumning, noget krumt', som är allmänt i no. gårdnamn och även användes om 'Krumning af en Elv, Bugt af Sø eller Vand (Krumning af en Strandlinie)', se Rygh, NG. Indl. s. 62 (jfr Jakobsen, Shetlandsøernes Stedn., s. 124). Ordet är mycket vanligt även i rikssvenska vattendragsnamn. Som exempel på sådana anför Hellquist, Sjön. 1: 309 *Kroken, Krokvälen, Kroksjön, Krokvattnet, Kroktjärn, Krokgöl, Krokån.*

I Öb. förekomma:

a) Namnen ange naturbeskaffenhet:

Broddkroken, åker i Björkö: fsv. *brodder* m. 'spets, brodd'. Ordets användning i förevarande gamla viknamn är sannolikt analog med den i shetländska *Broddins* (fno. **Broddarnir*), betecknande dels 'nogle rev, som ved ebbe komme op i vandskorpen', dels 'stykke stejl kyst, som rager op i flere Spidser' (Jakobsen s. 84).

Gyttjekroken (utt. *jytikråutjin*) i Björkö; jfr *Gyttjesundet* s. 195.

Mörkkroken i Björkö.

Nabbkroken i Björkö; jfr *Nabbsundet, Nabbviken.*

Skakelkäppkroken (utt. *skakoltjäppkråutjin*), krokig farled i Va. skg.

Storkroken (utt. *ståukråutjin*) i Björkö; jfr *Storkrokörn* (utt. *stokrōköun*) i Gkb. skg.

Svartkroken, äng i Björkö.

***Svärtingskroken** (utt. *svärtiskråutjin*) i Björkö: f.

Digitized by Google

leden är kanske ett ur bruk kommet vik- l. fjärdnamn **Svärting,* bildat på adj. *svart*; dock kan man även tänka sig här ett ord **svärts* 'hanne av svärtan' (se u. *Svärtesträsk* i kap. III).

b) Djurnamn ingå i:

Hundkroken, äng i Björkö.

Kalvkroken, äng i Björkö.

Mörtkrokholmarna (utt. *mörtkrōkhålman*) i Gkb. skg.

Nötkroken i Björkö.

Svinkrok, nu *krōk*, g. i Krb. (Poras).

c) Växtnamn ingå i:

Furukroken, äng i Björkö.

Riskroken i Björkö.

c) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Bodkroken (utt. *båukråutjin*) i Björkö.

Fiskvarpkroken i Björkö.

Kalvskinnskroken, ibid.

Lill-ladukroken (utt. *lilläudukråutjin*), ibid.

Strömmingsvarpkroken i Björkö.

d) Person- l. gårdnamn ingå i följande Björkönamn:

Doktarskroken, *Olleskroken, Mattaskroken, Simonskroken.*

e) Namnen ange läge:

Mellankroken, *Norrkroken, Söderkroken, Västerkroken,* alla i Björkö.

Hit höra väl också:

Hedkrok eller i dagligt tal *Heden* (dial. *häidän*), gård och by i Si. Om ordet *krok* även i detta fall betecknat ett vatten, har detta uppkallats efter sitt läge vid en *hed.* Jfr *Hed* (utt. *häidi*), gårdgrupp i Vö., Kimå by.

Minnekroken (utt. *minnkråutjin*), äng i Björkö: eg. väl *kroken* 'viken' invid *minnet*; jfr *Minnvadet* (dial. *minnvädä*), ett avlopp ur Prästskärsbrunnen i Björkö, och namnen på *-minne* nedan.

Digitized by Google

f) Sekundärer:

Holmmosskroken Lpf., *Hålstenskroken* (utt. *håštäinskrâutjin*) Ko., *Petsmo kroken* (utt. *pättsmo krâutjin*) Kve., *Meslot kroken* (utt. *mässlâutkrâutjin*) Vö., o. s. v. Hit hör kanske ock *Svärti(ng)skroken* (s. 223); jfr (i) *Suartingxmarum* 1386, *Suartingxmara* 1531, nu *Svartsmara* på Åland (Finnström) samt *Suartingxmare* (år 1419), nu Svartsmark i Ulvsby, Satak.

g) Dunkla till främre ledens betydelse äro:

Hallkroken, *Sinkunkroken, Stekelkroken* (1757) och *Stigkroken*, ägonamn i Björkö.

h) Som främre led uppträder ordet i:

Krokbådan, *Krokskär* Be., *Kroksmåsan* Nä., *Krokstjövattnet* Ped.

Det osms. gårdnamnet *Krok* (utt. *kråuss*) i Vö., Miemois by, som nu ligger långt inne i landet, har väl ej ens från början varit något vattendragsnamn. Samma gårdnamn möter i Lotlaks by, som ligger något närmare kusten.

18. Lycka,

dial. i Öb. *lyttjo*, motsvarar i ortnamn fvn. *lykkia* svf. 1) 'Bugten mellan begge Ender', 2) 'Bøining, Krumning', 3) 'indhegnet Jordstykke m. m.' (Fritzner[2], Rygh, NG. Indl. s. 66), fsv. *lykkia* f. 1) 'lycka, ögla', 2) 'lycka, inhägnad åker l. äng', även i ortnamn (Söderwall).

Från Öb. har jag att anföra:

Högskärslyckan (utt. *högšärslyttjon*), fjärd vid Rpl. (Vallgrund).

Fåfängslyckan (utt. *fåfängaslyttjon*), äga i Björkö.

Lustholmslyckan, äga i Björkö.

Smallyckan (utt. *smällötjon*), ställe i Rpl. skg., dit fåren pläga ihopkallas.

Tegellyckan (utt. *tegellyttjon*), äga i Björkö.

Digitized by Google

Av dessa namn synes blott det först anförda med säkerhet vara ett vattendragsnamn.

19. Mar.

I talrika österbottniska vattenbeteckningar uppträder ett maskulint subst. *mar* (*mār*) i betydelserna 1) 'grund vik l. fjärd', 2) 'gungfly, kärr' (Vendell, Ordbok s. 595). Det motsvarar fvn. *marr* m. 'sjö, hav', got. **mars* i *marisaiws* 'sjö' och ags. *mere* m. 'sjö, sump'; jfr got. *marei* f. 'hav', fht. *marī*, fs. *merī* f., fht. *mari, meri* m. n., nht. *Meer* 'hav', fsv. *mar, mär* n. 'hav' (blott i best. f. *marith, märith*), lat. *mare* 'hav', lit. pl. *mârès* 'kurisches Haff', fslav. *morje* 'hav' o. s. v. Det nämnda fno. *marr* användes i betydelse av 'havsvik, fjord' som senare led i norska fjordnamn: fno. *Grenmarr* (jfr landskapsnamnen *Grenafylki* o. *Grenland*) och *Goðmarr*, nu Gullmaren (Bohuslän), om vilka se Bugge hos Rygh, Sproglig-hist. Stud. s. 34, 67. Jfr även *Austmarr* 'Östersjön' hos Þióðólfr af Hvín (Ynglingas. kap. 36) samt *hraiþmarar*, gen. sing. å Rökstenens runinskrift, avseende Östersjön (O. v. Friesen, Upplands runstenar s. 50), antingen Medelhavet eller Adriatiska havet (S. Bugge, Der Runenstein von Rök s. 45, 306), Adriatiska havet (E. Brate, Rökstenen granskad och tolkad [Kgl. Vitt. Hist. o. Ant. Akad.], s. 236, noten) eller Medelhavet (H. Pipping, Om Runinskr. på Rökstenen [Acta Soc. Scient. Fenn. XLIX, N:o 1]. s. 22). I Sverge finnas talrika sjöar benämnda *Maren, -maren* (*Göte-, Hulte-, Hälle-, Mellanmaren* etc.); då de allra flesta av dessa äro belägna i omedelbar närhet av saltsjön, ser Hellquist, Sjön. 1: 394 häri med rätta en erinran om ordets ursprungliga betydelse av 'hav'. Även i Sverge och s. Finland (Nyl., Eg. Finl. och Satak.) användes ordet i de ovan omnämnda österbottniska betydel-

Digitized by Google

serna av 'grund vik l. fjärd' och 'kärr', i Ålands skg. dessutom i bet. av 'träsk' (Rietz s. 429, Vendell, Ordb. s. 595). De österbottniska *mar*-namn, vilka nedan sammanställts, beteckna i regeln upplandade havsvikar, träsk eller mossar. Anmärkas må ännu, att lit. *mãrès* även betecknar 'större insjö' (Kurschat) samt att vissa små sjöar i nordvästra Tyskland och Holland ännu kallas *meer* (Förstemann 2: 982, jfr Hellquist Sjön. 1: 395). Det med *mar* närsläktade (avljudande) sv. dial. *mör* 'skogbeväxt myrland m. m.' har likaså ursprungligen betecknat 'sjö, hav' (fht. *muor* n. = 'träsk' och 'hav'); jfr rikssv. sjönamnet *Moren* (Hellquist a. a. 1: 409). Även de myrar, som bära namn bildade med ordet *mör,* ha oftast tidigare ägt förbindelse med havet. Ordfamiljen *mar — mör* sammanhänger bl. a. med lat. *amārus* 'bitter', och sv. adj. *amper,* d. ä. betyder eg. 'salt- eller bittervatten' (H. Schröder, Ablautstudien s. 7 f.).

Osammansatta namn:

Maren (utt. *mārin*), upplandad äng i Vö. (Lotlaks by, vid havet); gård i Kve. (Petsmo by) vid en upplandad havsvik (en annan närbelägen gård i samma by bär det finska namnet *Matlaks,* bildat på fi. *laksi* 'vik').

Mars (utt. *mās*) benämnda gårdar finnas i Nä. (Töiby) och Ko. (Harvström o. Moikipää).

Sammansatta namn:

a) Namnen ange naturbeskaffenhet:

Bredmaren (utt. *bräi(d)mārin*), vattendränkt äng i Björkö.

Degermaren (utt. *degärmārin*) i Be.: f. leden utgöres av fsv. *digher, deger* (fvn. *digr*) 1) 'diger, fyllig, tjock', 2) 'bred, stor, svällande', 3) 'stor (i utsträckning i allm.)', Söderwall. Jfr nedan *Degerträsk, Degermos-*

Digitized by Google

sen, Degerör, Degersten, alla i Öb. Om adj. *deger* i rikssvenska vattendragsnamn se Hellquist, Sjön. 1: 88. I Norge finnes t. ex. ett *Digermulen,* fno. *Digrmúli,* brett näs vid Nidaros-Trondhjem, samt älvnamnet *Digre* (Rygh, NG. Indl. s. 69, NE. s. 28).

Härkmaren, träsk (urspr. väl havsvik) i Si., nämnes i ett „Storskifts Delnings Instrument" av år 1788. Namnet är utan tvivel identiskt med det nutida *Härkmär,* å-, fjärd- och bynamn i Lpf. Härkmärå, som genomflyter Härkmärfjärd (l. -sjö) i Härkmärby av Lpf. s:n, har nämligen sin källa i Sideby, förut by av Lpf. I namnformen *Härkmaren* utgöres förleden av fsv. *hærgh(er)* (= *hargher*) 'stenkummel', här ombildat efter fi. *härkä* 'oxe' (jfr ovan ss. 58, 154). I *Härkmär* åter är senare leden svenskt återlån av fi. *-meri,* vilket i sin tur går tillbaka på fsv. *-mar,* d. v. s. är en ombildning av det svenska ordet i anslutning till fi *meri,* som är ett appellativt lån (sannolikt av germ. *mari-*). Återgivandet av sv. *-mar* med fi. *-meri* låg synnerligen nära till hands såväl på grund av form som betydelse. En parallell till formväxlingen *Härkmaren* : *Härkmär* (av fi. *Härkämeri*) erbjuder ortnamnet *Suartinxmare, Suartsmar* (*Svasmark,* nu *Svartsmark*) i Ulvsby, vars finska form lyder *Suosmeri* (jfr *Svärtesträsk,* kap. III).

Förra leden i träsk- och fjärdnamnet *Härkmaren, Härkmär* (*-fjärd*) är således närmast besläktad med den i österb. *Härjefjärden* (ovan s. 134) ävensom med sv. sjönamnen *Horjen, Horken,* vilka Hellquist ss. 225, 227 förbinder med fsv. *hargher, horgher* 'stenkummel', varav *hærgher* är en sidoform. Till betydelsen jämföre man svenska sjönamn såsom *Gryten, Kumlan, Steningen* o. a. (se Hellquist s. 226) ävensom det österbottniska *Stenmar-* nedan.

Lillmaren Nä. — *Lillmaren* (utt. *lillmārin*), äng i Kve.

Digitized by Google

Långmaren (utt. *lāŋgmārin*), äng i Björkö, mosse i Rpl. skg.

Selmarsund vid Kaskö (Nä.) skrives å en karta av år 1666 *Silmarsund,* å Jacobus Schütz' karta *Silmar* och *Silmarsund.* Det nutida uttalet är i Kaskö *sēlmarsånd* eller, med omtydning och ombildning av förleden efter djurnamnet *själ* (Närpesmålets *šēl*), *šēlmarsånd,* varjämte jag även antecknat uttalet *šērmanssånd.* I närheten av detta sund finnes grundet *Själgrund* (utt. *šēlgrånn*). Förleden i dessa sms. namn har, som av det förstnämndas skriftformer framgår, utgjorts av subst. nsv. dial. *sil, sel* n. 'lugnvatten mellan forsar i en älv', jfr adj. *sel* 'lugnt och sakta framrinnande', *selvatten* 'lugnvatten i en ström eller älv' (Rietz s. 564, Nordlander, Om *sil* och *sel* i norrl. ortnamn, Sv. landsm. II. 6: 3 ff.). Fsv. *sil-* bör i Närpes ha givit *sēl,* liksom fsv. *sina* 'sena' givit *sēn.* Å västnordisk botten motsvarar fvn. **sil* n. 'stilleflydende Strækning i Elv l. Bæk', vilket icke uppvisats från fornspråket, men förutsättes av en del nynorska ortnamn, t. ex. bygdenamnet *Sil,* nu *Sel* i Gudbrandsdalen; jfr no. *sel* 'stilleflydende' (Rygh, NG. Indl. s. 74). Till ordstammen *sil-,* vars centrala betydelse är 'vara lugn, tyst o. dyl.' (jfr got. *ana-silan* 'vara tyst', lat. *silere* 'tiga'), höra sannolikt rikssv. sjönamn ss. *Siller-, Silsjön, Silingen, Silken, Sillhöfden* (Hellquist 1: 529 ff.), no. älvnamnen *Silaaen, Sildr, Silka* (Rygh, NE. s. 211, 332) ävensom fht. flodnamnet *Silaha* 'Sihl' (Hellquist a. o. och där cit. litt.). Till sin bildning påminner sundnamnet *Selmar-* närmast om *Selånger* (1374 *Silanger*), namn på en socken (urspr. väl på en vik) i Medelpad; förleden häri utgöres redan enligt Rietz s. 564 av det ifrågavarande *Sil-,* medan fsv. *anger* 'vik' (blott i ortnamn, t. ex. *Ångermanland*) bildar dess efterled. Att ett fsv. *sil* 'lugnvatten' varit känt i Finland synes

Digitized by Google

framgå av fi. *sila, sila-joki* 'lugnt, strömfritt ställe i älv' (Lönnrot, Fi.-sv. lex.), vilket Saxén i Suomalais-ugrilaisen seuran aikakauskirja XXXIII. 9, s. 9 med rätta tolkat som skandinaviskt lånord.

Stenmarsbottnet i So.: jfr det österbottniska *marbotten* 'vik som är stadd i tillgrundning' (Vendell, Ordbok s. 595).

Stormaren (utt. *stormārin*), äng, förut vik invid Närpes kyrkoherdebol. — *Stormars träsket* 1763 i Kve.

b) Namnen syfta på växt- och djurvärden:

Enbuskmaren (utt. *ämbåskmārin*), äng i närheten av Stormaren (se ovan). Den nu upplandade viken bar från början tydligen det osms. namnet *Mar.*

Fräknesmaren (utt. *fräkknismārin*) i So.: växtnamnet *fräkne.* Jfr *Fräknesträsket* i kap. III.

Gåsmarin (utt. *gåsmārin*), åker i Kve. (Petsmo), redan 1777. Jfr i Öb. *Gasängsfors* och *Gåsfors* s. 141 ovan samt *Gåsträsket* i kap. III, i Sverge sjönamnen *Gåsen, Gåssjön, Gåstjärn, Gåsfjärden* o. *Gåseström* (Hellquist s. 201), i Norge *Gaasfjorden* och älvnamnet *Gjæsa* (Rygh, Personnavne s. 81, NG. IV. 1: 166, NE. s. 87). Med fno. *gás* sammansatta ortnamn förekomma vidare t. ex. å Shetlandsöarna (Jakobsen s. 193).

c) Namnen syfta på förhållandet till människan:

Brännmaren (utt. *brännmārin*) Vö., Lotlaks by: f. led är sv. dial. *bränna* f. 'svedjeland o. dyl.'. Jfr rikssv. sjönamn ss. *Brännetjärn, Bränningen* o. a. (Hellquist 1: 74).

Kåtmaren, äng i Ped. år 1665 (Jakobstads hist. 1, 1666).

Rimarin, skog i Kve. (Petsmo) år 1773: f. led är ordet *ria.*

Skeppmars äng nämnes år 1663 i Ped. (Jakobstads hist. 1, 164).

Digitized by Google

Svältmar (utt. *svältmär*) i Maks.: f. leden syftar möjligen på dåligt fiskevatten.

Täppmaren (utt. *täppmärin*), äng i Kve.: f. led är väl ordet *(ängs)täppa.*

Vägmaren, träsk i Nä.: jfr *Vägviken* s. 205.

d) Läge anges i:

Yttermaren (utt. *ȳtärmärin*), äng i Kve.

e) Som främre kompositionsled ingår ordet i:

Marbultarna (utt. *märbulttan*), havsklippor vid Valsöarna i Rpl. skg.

Margärdan (utt. *märjā̆lon*), äng i Björkö: sv. dial. *gärda* f. = 'gärde'.

Maräng, äng i Kve.

Marön (utt. *märöyän*) i Krb. skg.

20. *Mare,

svm., blott i best. f. sing. *maran,* med betydelsen 'sank äng', är en *n*-stamsutvidgning av ovan behandlade st. mask. fvn. *marr* 'hav, sjö'. Bland de forngermanska beläggen för ordet representera got. *marei,* fht. *marī,* fs. *merī* en fem. *īn*-stam. En maskulin *n*-bildning framträder först i ifrågavarande österbottniska **mare,* oblik form *mara,* som dock härintill ej observerats i den språkvetenskapliga litteraturen [1]) och ej ens är omnämnd i Vendells östsvenska ordbok. Formellt sett kunde dialektformen *maran* även återge en pluralform *mararna* (av *mar* stm.), som kunde ställas vid sidan av lit. *mãrės* plur. 'Haff', men i förevarande österbottniska namngrupp vore denna pluralform oförklarlig. [2]) N-stamsformen fsv. **mare* har

[1]) I mina „Österbottniska ortnamn I", s. 145 f. uppräknar jag en del hithörande namn, men min där givna förklaring av själva formen är oriktig.

[2]) Den litauiska pluralen avser sannolikt de bekanta tvenne „haffen": Frisches o. Kurisches Haff.

Digitized by Google

förmodligen uppkommit som senare kompositionsled i överensstämmelse med en bekant forngermansk formbildningsprincip: i forngermanskan utmärkas gärna de senare kompositionslederna genom flexionstyper, som äro främmande för de enkla orden. Hit höra fall såsom fvn. *hamr* men *lík(h)ame*, ags. *pád* men *hóp-páda*, *þing* men *intinga* (av **inc-þinga*), fht. *gi-dingo*, ags. *trum* men *wyrt-truma*, fht. *frost* men *grunt-frosto*, fvn. *stafr* med *ráð-stafe*, fht. *tac* men *suona-tago*, *Christ* men *Anti-christo* (Muspilli), got. *leik* men *man-leika*, *daúr* men *auga-daúrō* o.s.v. (se F. Kluge, Urgermanisch § 281).

Det österbottniska namnmaterialet:

Mara, gårdnamn i Mst. (Norra o. Södra Hälsingby), So. och Över-Malaks.

Maran, ägonamn i Krb., Vö., Kve., Mst., Laih. o.s.v.

Sammansättningar:

Aspmaran i Rpl.

Bondasmaran i Rpl.

Brunkmaran (utt. *brånpmaran*) i Kve. (Västerhankmo).

Hemåtmaran (utt. *häimotmaran*) Vö.

Karparmaran i Kve.: jfr *Karparö* by, som gränsar till Koskö by i Kve.

Krokmaran (utt. *kråukmaran*) i Vö.

Lillmaraträsk i Kve.

Längermaran i La.

Rörmaran 1804 i Kve.

Sperringsmaran 1757 i Rpl.

Stormaraträsk i Kve.

Stuntmaran (utt. *ståntmaran*) i Krb.: jfr sv. dial. *stuntog* 'kort', *stunt-golv* 'litet golv' (fsv. *stunter* 'kort') hos Vendell, Ordbok s. 956.

Svedismaran i Vö.

Wärkholmsmaran 1695 i Kve.

Digitized by Google

Som främre led ingår ordet i:
Marabacka, äng i Mst. 1750.
Marahagan i Krb.
Maranmäki = 'Marabacke' 1750 i Mst.
Maranperä = 'Maraänden', äng 1750 i Mst.
Marasbäcken i Mst., se s. 103.
Maraskatan i Vö., Lotlaks by.

Från sydligare delar av landet kunna nämnas: *Maranniitty* d. ä. 'Mara äng' i Satakunda (Vittisbofjärd) och *Marasby ængh* 1386 i Eg. Finland (Gustavs s:n).

21. Minne.

Ett svenskt dialektord *minne* n. 'mynning av rinnande vattendrag' anföres hos Vendell s. 606 från Nyland, Eg. Finl. och norra delen av Vasa län. Det motsvarar fsv. *mynne* i *ā-mynne* 'åmynning' (Söderwall) samt fvn. *minni* (= *mynni*) 'Munding, Gab, Aabning, hvori en Aa eller en Fjord udmynder' (Fritzner[2]), även i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 29, Jakobsen s. 133). Hit höra fda. ortnamnet *Mynnæsby* samt mlt. *Wolchowe minne* (Fritzner[2] u. *minni*). Besläktade äro älvnamnet *Minge* och gårdnamnet *Minga* i Norge ävensom sv. sjönamnet *Mingen*, äldre *Å-mingen*, ifall de såsom Rygh, NE. s. 160, 326 (jfr NG. I, 291) förmodar, höra till ett adj. **minnigr* av *minni*.

I Öb. uppträder ordet som osammansatt gårdnamn i:

Minni, 1557 (n:o 4572) *Minnilä* i St. Kyro. Namnet härstammar från de avlägsna tider, då Kyro älvs mynning, „minne" låg å denna ort. Härom erinrar även det gamla viknamnet *Ankkurilahti* (Ankarvik) i samma s:n.

Digitized by Google

Sammansatta namn:

a) Namnen ange läge:

Edesminnet (utt. *äidisminni*) Vö. skg. (Oxkangar): se om f. leden u. artikeln *Esse*, s. 147.

Fjärdsminnet (utt. *fjälsminnä*) Va. skg. — Jfr *Mustsåre fjärdzminne* 1560 (n:o 4617).

Långåminnet (utt. *lāŋgominnä*) Mal.: jfr *Långån* i Mal. s. 84.

Långösundsminnet Be.

Norrminne (utt. *nörrminnä*), 1560 (n:o 4617) *Norre minne*, g. i Kve. (Petsmo), eg. en här utmynnande arm av Kyro älv: till främre leden jfr *Norrån* (utt. *nörrågä*) s. 146.

Vikminnet (utt. *vīkminnä*), fjärdmynning i Kve.

Vägaminnet (utt. *vägaminni*) Vö. skg. (Oxkangar): jfr *Vägviken* o. *Vägmaren* s. 231.

Västra minne 1757 i Rpl. skg.: jfr *Minnesflagan, -potten* o. *-kärren* ibid.

Åminne i Krb. Es. Or. Mal., i Krb. och Mal. även som gårdnamn. — *Hälsingeby åminne* i Mst. 1560 (n:o 4617).

b) Namnen ange förhållandet till människan:

Kastminnet (utt. *kastminni*), vikmynning i Karvatsund, Vö.: jfr *Kast-* s. 221.

Kyrobo-minne 1490 (Åbo Domk. Svartb.), *Kyrobominne sockn* 1548 = nutida Storkyro, eg. 'Kyrobornas åminne'; jfr ovan. En namnbildning av samma art är *Euraåminne* (1344 *Effraboaminne*, 1415 *Aeffraboaminne* o. s. v.), en socken i Satakunda, eg. 'Eurabornas åminne'.

Orreminne (1757), nu *Årrminnä*, fiskställe i Rpl. skg.: f. leden är ett person- l. gårdnamn?

Som främre led ingår ordet i *Minnkroken* o. *Minnvadet* s. 224.

Digitized by Google

22. Slage,

dial. *slaga* svm. 1) 'träsk, sumpig mark', 2) 'en vik med grundt vatten' anföres hos Rietz s. 618 och sedermera hos Vendell s. 857 från Rpl. i Öb. Ordet sammanhänger med det härjedalska *slaga* 'fördjupning i fjällryggen' (Modin, Sv. landsm. XIX.2, s. 15), isl. *slagi* m. 'fuktighet' (*slagna* 'bli blåfuktig'), shetländska *slāg* 'fuktig jordfördybning' i ortnamn (Jakobsen s. 148).

Österbottniska namnbelägg:

Bredslagen (utt. *bräidslagan*), vattensamling i Rpl. skg.

Sandslagen (utt. *sändslagan*), vik i Ko. skg: jfr *Sandslagkroken* o. *-ören* i Björkö skg.

Storslagan, vik i Ko. skg.

Västerslagudden (utt. *västärslagåddin*) i Ko. skg.

23. Varp,

best. form sing. *varpet,* i österbottniska viknamn motsvarar fvn. *varp* n. 'Kast med Dragnot, Rettighed dertil' (Fritzner[2]), vilket föreligger i no. ortnamn bl. a. med bet. 'Sted, hvor man kaster, nedsætter Fiskeredskaber af forskjellig Art' (Rygh, NG. Indl. s. 84). Jfr fvn. *varpa* f. 1) 'Sted hvor man kan eller pleier at kaste med Not, Vad', 2) 'det Redskab som sættes, kastes paa et saadant Sted', *varp-net* 'Dragnot' (Fritzner[2]), fsv. *varpa* f. 'not', nsv. dial. *varpa* f. 'fint strömmingsnät' (Rietz s. 831), Finl. *varpa* f. 'så långt stycke man kommer med ett varpande' (Vendell s. 1091). Hit höra bl. a. no. älvnamnet *Verpande* (Rygh, NE. s. 295, 342) samt rikssv. sjönamn ss. *Granvarpan* (Inre o. Yttre) och *Råvarp* i Älvsborgslän (SOÄ. 17: 177, 19: 274), *Verpeln* i Östergötl. (Rygh a. o.).

Digitized by Google

Från Öb. har jag antecknat:

Bergsvarpet (utt. *bärjinasvarppä*), fiskeläge vid Lillgadden, benämnt så efter en Bergöbo från Berg hemman. Om f. leden se i del II.

Gäddvarpet (utt. *jäddvarppä*), kärr, d. ä. upplandad vik i Be. Jfr *Abborvarpin umpiaita* (= Abborvarps stängslet) i Satakunda (Saxén, Den sv. bos. hist. s. 205).

Horvelvarpet (utt. *hårvälvarppä*), notdragningsställe i Rpl. skg.: jfr sv. dial. Estl. *horvel* m. 'virvel' (även 'dörregel, dörrvred'), Vendell s. 353, 1182, å andra sidan sv. dial. (Östergötl.) *horvel, hurvel* n. 'ställe där höns och gäss lägga ut sina ägg', *horvelmark* (Kalmar län) 'gräsmark, hagmark', *horva, hurva* f. 'inhägnad liten åker l. äng', bl. a. i Estl. (Vendell s. 263).

Råvarpet, äng i Rpl. skg.: jfr rikssv. sjönamnet *Råvarp* ovan.

Sistvarpet (utt. *sissvarppä*) Be.: namnet torde ange läge.

Smalvarpet, „vatuflada" i Be.

Tallvarpet, vik vid Kaskö stad.

I följande smss. är en förtydligande efterled vidfogad:

Fiskvarpkroken, upplandad äng i Björkö.

Kakkusvarpträsket Muns., ursprungligen väl en havsvik. Främre leden innehåller sv. dial. Öb. *kakkur* av fi. *kakkuri* 'lom'.

Kistvarpgrundet i Nä. och Krb. skg. Främre leden innehåller ordet *kista*. Jfr *Kistevattnet*, sjö i Sverge, ett s. k. jämförelsenamn, analogt med t. ex. *Lillkaret*, träsk i Öb. (kap. III) och rikssv. sjönamn såsom *Karsjön, Blåkaren, Storkaren* (: subst. *kar* n. 'kärl'), *Kitteln, Kettilsjön, Halvtron, Stortron* (no. *tro* 'tråg') o. a., om vilka se Hellquist hos Lidén, Blandade språkhist. bidr. i Göteborgs Högskolas årsskrift 1904, I, s. 25

Digitized by Google

och Svenska sjönamn 1: 61, 298. Nämnas må ock att fvn. *kista* i shetländska ortnamn bl. a. betecknar 'flat, fyrkantig klippa' (Jakobsen s. 182). Jfr nedan *Kistören* (kap. V).

Notvarpviken Vö. skg.

Strömmingsvarpkroken Björkö.

Strömvarpviken och **-udden** i Vö. skg.

24. Verke,

dial. Öb. *värkka* svm. 'över en å anbragt fördämning med en eller flere öppningar, framför vilka ryssjor l. mjärdar placeras' (Vendell s. 1099). Motsvarigheter i fornsvenskan och i rikssv. dialekter meddelas s. 93 ovan. Som främre led ingår ordet i Öb. i *Värktträsket* och *Värkgårdsträsk* (kap. III). Som efterled är det allmännare. I Öb. förekomma:

Bässverke (utt. *bässvärk*), ängstrakt nära Rpl. kyrka. Om avlägsnandet av ändelsen i obest. sing. av alla svagt böjda substantiv i de sydösterbottniska målen se Hultman, De östsvenska diall. § 31, enligt vilken företeelsen dock ej skulle nå nordligare än till Malaks. Ljudlagens i fråga område synes emellertid (åtminstone tidigare) varit vidsträcktare än Hultman anger. Ännu i Kve. gäller t. ex. uttalet *Äidisbakk* 'Edesbacke' av ordet *bakka* 'backe'.

Döffuerckan, „gäddfiske med stödning" år 1559 bland Korsholms gårds fiskevatten (se s. 93).

Kastverken (utt. *kastvärkkan*), bäck som infaller i Kastviken i Kve. (jfr s. 222).

Mellanverken (utt. *millanvärkkan*), fiskeställe i Rpl. skg.

Nyverkskaten (utt. *nyvärkskatan*) i Mst. (Iskmo).

Skaleverkfladen (utt. *skalivärkfladan*) Rpl. Är f. leden i *Skaliverk-* identisk med sv. dial. Öb. *skale-* i *skale-bär* (utt. *skalibēr*) 'hjortron', eg. 'skalbär'

Digitized by Google

(Vendell, Ordb. s. 802)? Jfr å andra sidan sv. dial. (Närpes) *skale* svm. 'spets, topp' (Vendell s. 803). Namnet kräver närmare utredning från saklig sida. Jfr *Skaleverkträsket* i Rpl. (kap. III).

Spetsesverken (utt. *späisisvärkkan*), beteshage i Vö. skg.: f. leden ett personnamn? Jfr sv. dial. mell. Öb. (Nedervetil) *spets* (utt. *späis*) och *spetsa*, **spessa* (utt. *späis*) sv. vb. tr.

Ytterverken (utt. *ȳtärvärkkan*), åker i Kve.

Den i ovan anförda sms. namn ingående dialektala efterleden *-värkkan* är emellertid tvetydig, i det den även kunde återge en högsvensk plural **verkarna*. Med hänsyn till denna fångstinrättnings anläggning är en pluralform här tänkbar.

Från Sverge anför Hellquist, Sjön. 1: 721 ett sjönamn *Virken*, vilket enligt hans mening skulle innehålla sv. dial. *verke* (= riksspr. **virke*) m. 'hägnad med ris i sjö för fiske'. Detta vore en avledning på *-i̯an-* (**werki̯a-*) av fsv. *værk*. Hit hänför Hellquist även fsv. *Frøæwerke*, namn på en ström i Ög., samt *Virkesjön*, fsv. *Wirkesyo*. Till denna *-i̯an*-stam hör möjligen även det av mig s. 94 anförda namnet *Virkanebäck* i Pö., vars förra led i så fall återger ett fi. *Virkka-neva* (fi. *neva* = 'sump, kärr'). I denna händelse var det fi. uttalet **virkka*. Däremot hör fi. *permi-virka* 'fågelfångst', såsom det ogeminerade *k*-ljudet visar, ej hit, utan är antagligen äkta finskt (se förf. Germanisch-finnische Lehnwortst. s. 179, noten).

25. Ände,

dial. *ända* svm. motsvarar fvn. *endi* l. *endir* m. 'den yderste Spidse av noget, Endepunkt', bl. a. i *eyarendi, lands-endi, sǽfar-endi, vaz-endi*, även i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 30, I s. 295, II s. 78, III s. 146, 197, 208, 229, 375, IV s. 19, 150). Från forn-

Digitized by Google

svenskan meddelar Söderwall *ände* m. bl. a. i bet. 'landsände, håll, sida' (t. ex. *sio-ände* 'sjöände'). I gotiskan förekommer *andeis* m. bl. a. om 'jordranden', 'himlaranden' (Marc. 13: 24) och 'världens ändar' (Rom. 10: 18).

Österbottniska belägg:

Fjärdsänden (utt. *fjälsändan*) i Kve., om Vassorfjärden, omnämnd tidigast år 1559 (n:o 4601) i finsk översättning: „Laden päre (= Lahden perä) vid Wassår"; jfr *Wassor fiärd* redan 1560 (n:o 4617).

Gloänden (utt. *gläuēndan*) i Björkö.

Havänden (utt. *hävändan*), den sydligaste, mot Storkyro vättande delen av Rekipeldo by i Vörå s:n. Havändan fortsättes av den s. k. *Leistus stranden*, öster om den till Storkyro ledande vägen. Dessa namn utgöra språkliga minnen av den forntida havsarm, som från den ovannämnda Vassorfjärden sträckte sig till Rekipeldo by i Vörå och därifrån söderut till Storkyro, där den upplandade Ankkurilahti d. ä. Ankarviken ännu genom sitt namn erinrar om densamma. I norr gick denna havsvik upp till

Andiala, en nordlig grannby till Rekipeldo, på ett avstånd av ca. 3 km från „Havändan". I detta namn ser jag en genom finsk förmedling till vår tid bevarad urnordisk motsvarighet till det nysvenska *ände*. Såväl det got. *andeis* som fvn. *endi* och fsv. *ænde* förutsätta en urnordisk stamform **andia-*, här utbildad med finska lokalsuffixet *-la*. Det s. 86 ff. behandlade urnordisk-finska *Laihia* är närmast jämförbart. Det ifrågavarande *Andia-* har sannolikt bildat senare leden i en urnordisk sammansättning, motsvarande ett nysvenskt *Fjärdsända* l. *Havända*; jfr fi. *Hamina* = sv. Fredrikshamn.

Träskes ända (utt. *träššis ēnd* l. *ēndan*), åker i Björkö: jfr *Träskända* gård i Esbo, Nyland.

Digitized by Google

Till sist följande enstaka fjärd-, sund- och viknamn, vilka endast förekomma osammansatta:

26. **Bambaren** (utt. *bambarin*), vik i Or. nära Bötesberget: jfr fsv. *bambare* 'trumslagare'. Med avseende å formen ansluter sig detta viknamn till sådana rikssv. sjönamn som *Galmaren, Ryttaren, Slaktaren, Svarvaren, Täljaren* o. a., vilka sammanställts av Hellquist, Sjönamn 2: 14 f. I fråga om betydelsen är *Bambaren* besläktat med det nämnda *Galmaren* (av vb. *galma* 'skrika') ävensom *Gallen, Skrikegallen, Gällingen, Tjutingen* o. a. rikssv. sjönamn, om vilka se Hellquist 1: 165. Jfr även shetl. *de Bumba* 'klippehule, hvor brændingen gør stærk larm' av fvn. *bumba* f. 'tromme' (Jakobsen s. 181).

27. **Blomburken** (utt. *blåumborttjin*), „flada" i Rpl. skg.

28. **Gyttjan** i förbind. *Finnholms g.* (utt. *finnhålms jyttjon*), upplandad äng i Vö.: jfr *Gyttjesundet* o. *Gyttjekroken* s. 223.

29. **Jämran** i förb. *Pundars j.* (utt. *pondas jämron*), smalt sund i Ko. Namnet tillhör den klass av nyare „nedsättande" namn, varpå O. Rygh i NG. Indl. s. 40 anför några norska exempel: *Jammerbakke, Jammerdal* o. a.

30. **Klövran** (utt. *krövlon*), vik i Be.: förkortning av *Klöverfladen* (se s. 212).

31. **Knåplådan** (utt. *knåplådon*), liten vik (= Knåpviken) vid Kaskö. Ett jämförelsenamn: f. leden *Knåp-* är namn på en gård i Knåpnäs by (Nä.).

32. **Kuljan** (utt. *koljon*), viknamn i Vö. skg., är svenskt återlån av fi. *kulju* 'puss, vattugöl, källåder, djupt vatten, havsbotten, avgrund', vilket är ett urnordiskt lånord: jfr sv. *göl* av fsv. **gyl* = no. *gyl* 'svalg' och det därpå bildade verbet fsv. *gølia* 'äckla', *gølias* 'vilja kräkas', sv. dial. *göljas* 'vämjas'. Noreen, Sv. etymologier s. 35 f. återför dessa ord på en nominal

Digitized by Google

ja-stam **gulja-* (= 'gap, svalg, göl, klyfta m. m.'), besläktad med stammen **gilja-* i no. isl. *gil* 'klyfta, remna, stor öppning i skog'. Den finska formen hänvisar emellertid med bestämdhet på en till grund liggande fem. *jō-* l. *jōn*-stam **guljō(n)*, och någondera av dessa föreligger även i mht. *gülle* 'pöl', mlt. *gole* (*gœl*) f. 'sump, fuktig däld (bevuxen med vide eller dålig skog)'. En östnordisk *jōn*-stam intygas i själva verket genom nsv. dial. (Nyl.) *göljo* f. 'fördjupning i å under forsar'. Då ordet *göl* (*jöl, jöl*), *vattugöl* jämte en svag form **göla* (*jölo*) fortfarande är i bruk i österb. folkmål (åtm. i Vasabygden) och denna form motsvarar ett urnord. fem. **guljō(n)*, finner jag det mer än sannolikt, att fi. *kulju* i vårt här behandlade viknamn inlånats som urnordiskt vattendragsnamn; jfr sjönamnen *Göljan, Göljesjön, Gölsjön* i Sverge, om vilka se Hellquist 1: 205. — Viken i fråga kallas stundom *Kuli-viken* (utt. *kolivītjin*); främre leden i denna sms. är en ljudlagsenlig utveckling av *kulju*: jfr t. ex. österb. *Häribacka* av *Härje-, jyti-pigg* av *gyttje-*. Samma ljudprocess har försiggått i sv. skärnamnet *Kulinkar* (Mickelsöre skg. utanför Vö.), vilket enligt min uppfattning förutsätter ett finskt **Kuljunkari* och ytterst ett urnordiskt **Guljōn-skari* (jfr *Kuljonskär*, en svensk variant av samma skärnamn).

Gårdnamnet Ala- (= Neder-) *Kulju* i Kuortane, s. Öb. (1 km. från Lappo ås övre lopp) är sannolikt bildat på finsk botten, likaså väl *Ala-* och *Yli-Kulju* i Teisko vid Näsijärvi.

33. **Kvarken** (utt. *kvärttjen, -in*) är en gammal benämning för Bottenvikens smalaste del. I österbottniskt folkspråk måste namnet i äldre tid lytt *Kvärken*: jfr fvn. *kuerk* f. 1) 'den af Hagen og Halsen dannede Vinkel, eller den bløde del som mellem den nedre Kjæves begge Halvdele ligger inde ved Hal-

Digitized by Google

sen', 2) i plur. 'Strube' (Fritzner[2]), fsv. *kwœrkar* plur. 'strupe, svalg', no. dial. *kverk* m. 1) 'Strube, Hals', 3) 'brat Smalning eller Indknibning, som af en Eng mellem to Agre, eller af Skorstenen ved Pibens Begyndelse' (Ross), nsv. dial. *kvärk* n. 'hals, strupe' (Gotl., V. Götl., Rietz s. 375); jfr i Österb. *kvärka* f. 'kvarka', **kvärk-bold(e)* m. 'kvarkböld' (Vendell Ordbok s. 515). Fvn. *kuerk* f. och fsv. *kvœrkar* (plur.) återgå på urnordiskt **kwerku*, och denna form har inlånats i finskan som *kurkku* med betydelsen 1) 'strupe, svalg, hals, gap', 2) 'smalare delen av ngt', t. ex. *meren k.* 'Kvarken', *niitun k.* 'smalt ställe å en äng' o. s. v., varom närmare hos förf. i Arkiv för nord. filologi 22: 185 f. Det nämnda *meren kurkku* förekommer i estniskan (som f. ö. även äger ordet *kurk*, gen. *kurgu*, = fi. *kurkku*) i bet. av 'havsvik, sund', men i Finland användes det veterligen blott om Kvarken och bevarar (frånsett det senare tillagda *meren* = havs-) sannolikt en urnordisk gestalt av detta vattendragsnamn. Som topografisk beteckning känner jag fi. *kurkku* i österbottniska gårdnamnet *Kurkku* St. Ky. I Skandinavien är ordet icke ovanligt i natur- och ortnamn: jfr *Kverkfjöll* (-fjällen) på Island, uppkallade efter en klyfta (Kålund, Hist.-top. beskr. II s. 349), gårdnamnen *Kverk* i Norge, Ö. Eker (Rygh, NG. Indl. s. 29, 15: 191), *Kvärk* o. *Kvärkahus* i Skåne (Falkman s. 64), *Kvarkhult*, by i Jönköpingslän (Rosenberg, Geogr.-stat. lex.).

34. **Laizia*, urnordiskt fjärd- l. viknamn, se ovan u. *Laihianjoki* s. 86.

35. **Langnan** (utt. *laŋgnon*), namn på tvenne träsk (forna havsvikar) i Nä., Pielaks och Norrnäs byar, ävensom på en fjärd och två ängar (*stådur-* och *lill-laŋgnon*) i Va. skg. vid Furuskär. Ordet är en utbildning av ett fsv. **lagn* = fvn. *lǫgn* f. (gen. *lagnar*) l. neutr. pl. 'Dragnot' (Fritzner[2]), 'Garn, Vad til Fiskeri',

Digitized by Google

ännu använt på Helgeland i formen *lagn* och flerstädes i Norge ingående i namn, i vilka det betecknar ställen som ägna sig till fiske med sådant redskap (Rygh, NG. Indl. s. 67). I Öb. förekommer ordet ännu appellativt: jfr hos Vendell s. 35 *lagna* svf. 1) 'ställe där man utlägger skötar och andra fiskebragder' (*Laggnona*, plur., ett rev i Nylands skg., Esbo), 2) 'en räcka av utlagda små nät'. Avlett härav är sv. vb. nsv. dial. Västerb. *langän*, prt. *langnä*, Öb. *langna* 'sätta ut fisknät' (Rietz s. 392, Vendell s. 535). Jfr till betydelsen namnen u. *Kast* och *Varp* ovan.

36. **Langningen**, utt. *laninjin* (= *Langningsfladan*, år 1757 *Längningsflagan*) i Rpl., n. Vallgrund by. Namnet är till sin form en utbildning på -ing av det i föreg. art. behandlade viknamnet *Langnan*, eller också ett verbalabstrakt på -ing till det i samma artikel nämnda österbottn. sv. vb. *langna* 'sätta ut fisknät'.

37. **Längningen** (utt. *läninjin*), strand, eg. väl hamnplats vid Finnhamnen i Björkö.

38. **Maringais** by i Lohteå s:n (n. o. Gamlakarleby) omnämnes redan i 1500-talets äldsta urkunder: 1543 (n:o 4531) *Maringh*, 1544 (n:o 4532) *Maringas*, 1548 (n:o 4534 b), 1552, 1553 *Maringais* o. s. v. Byn ligger invid en havsvik och är sannolikt uppkallad efter denna. Urnordiska viknamnet *Maringa-* är bildat med avledningen *-ing* av stamordet *mar-* 'hav'. *Maringaislampi* träsk, namnet på Lohteå älvs källsjö, är sekundärt i förhållande till detta vik- och bynamn. Saxéns antagande i Den sv. bosättningens hist. I s. 261, att namnet vore en bildning på *-äng*, finner intet stöd i namnets äldsta kända belägg. Än mindre kan jag biträda hans alternativa förmodan, att det fi. *Maringais* vore ett patronymiskt släktnamn, jämförligt med fht. *Maring* och fsv. ortnamnet *Mæringe*, i fall nu dessa namn — såsom Hellquist, Sv. ortn.

Digitized by Google

på -inge s. 101 f. antager — äro besläktade. Det österbottniska namnet uppträder redan under 1500-talet, men blott som bynamn, aldrig som gård- eller släktnamn. I det forna Norge torde funnits ett sjönamn *Meringr*, vilket emellertid av Rygh (NG. IV 1: 82, 83, NE. s. 166) förbindes med ett älvnamn *Mara* av *marr* 'häst' (jfr Hellquist, Sjön. 1: 420).

39. **Mjärgan** (utt. *mjärgon*), liten vik i Rpl. skg.: jfr sv. dial. Finl. (Vendell s. 609) *mjärg*, fsv. *miærgher* 'märg'. Namnet hör, så uttytt, till samma betydelseklass som det i kap. V behandlade *Smörholmen*, eg. måhända „den bördiga, givande".

40. ***Narvia**, urnordiskt fjärdnamn, se u. *Närpes* s. 68 ff.

41. **Stenkassen** (utt. *stäinkassin*), farled i Rpl. skg. Ett jämförelsenamn: sv. dial. *kass* m. 'fiskkasse'.

42. **Stråken** (utt. *stråkan*), namn på vikar i So. och Vö. skg. Sammansättningarna *Stråkaviken, -fjärden* äro blotta kartformer. Jfr *Stråkfladan* s. 212 samt *Lappstråka* s. 161. Ett gårdnamn *Stråka* förekommer i Krb. (Poras), Ter. (Småbönders) och Över-Esse.

43. **Stumparen** (utt. *ståmparin*), ängs- och åkerlid i Vö., Koskeby, eg. gammal fjärdsbotten, änden eller „stumpen" av en urgammal farled, som från nuv. Vassorfjärden i Kvevlaks gick upp till Andiala och Rekipeldo byar i Vö. Jfr ovan *Havändan* o. *Andiala* s. 239. För 50 år sedan gjordes å Ståmparen ett fynd av ett par årar. Här ha ock tre vackra vapen från äldre järnåldern tillvaratagits.[1])

44. **Stutten** i *Galejgrunds-s.* (utt. *galägrännsstuttin*), smalt sund i Nä., Tjärlaks by: jfr fsv. *stunter* 'kort', sv. dial. (Rietz s. 678) *stunt* 'kort, liten', Finl. *stuttig* 'avstympad, kort' (Vendell s. 957).

---

[1]) Meddelat av Herr J. Tegengren i Vö.

Digitized by Google

45. ? **Surkan** (utt. *sūkkon*), liten vik invid ? Surkör (utt. *Sūkköur*) i Vörå skg. (Oxkangar). Kartformen *Surkör* är antagligen oriktig, kan därför ej läggas till grund för något tydningsförsök.

46. **Svarten** (utt. *svarttä*), liten del av Ådöfjärd i Gkb. skg. Jfr *Svarten*, litet grund i Nä. skg. samt *Svartbäcken* ovan s. 72. I Sverge förekomma sjöar med namnet *Svarten* flerstädes; om detta o. a. vattendragsnamn, innehållande ordstammen *Svart-* se Hellquist 1: 593 ff. Ett norskt sjönamn *Svarten* nämnes hos Rygh-Bugge, NE. s. 335. I fråga om betydelsesidan hos dessa namnbildningar hänvisar jag till det bekanta tyska flodnamnet *Neckar*, vilket prof. H. Osthoff i Frankfurter Zeitung, 24 Febr. 1903, I Morgenblatt, sammanställer med lat. *niger* 'dunkelfärgad, svart' (fht. *Neccar, Necchar* — hos senlat. skriftställare *Nicer, Nicri* och *Niger, Nigri* — förhåller sig till lat. *niger* alldeles som nht. *Acker* till lat. *ager, agri*). Jfr flodnamnet *Rio Negro* flerstädes i Amerika.

47. **Sänkan** (utt. *säŋkkon*), kärrmark, förut vikbotten i Kve. (i gamla handlingar skr. *Sänkviken*), odling i Pö.: jfr sv. dial. Finl. *sänka* f. 1) 'däld', 2) 'sankt ställe' (Vendell s. 993); jfr Rietz s. 567. Se ovan s. 203.

48. **Sätran** i förbind. *Finnsätran* (utt. *finnsätron*) l. *Finnsätret* (utt. *finnsäträ*), kärr, ursprungligen väl en vik i Rpl.; se ovan s. 205.

49. **Vreken** (utt. *vräitjin*), åker i Nä., Kalaks by. Enligt vad mig meddelats å orten i fråga har denna äga tidigare varit en vik. Jag sammanställer namnet med got. *wraiqs* '*σκολιός*, krumm', belagt hos Lucas III, 5: all dalei usfulljada jah all fairgunje jah hlaine gahnaiwjada, *jah waírþiþ þaŧa wraiqo du raihtamma ja usdrusteis du wigam slaihtaim*: varje dal skall fyllas, och varje berg och höjd skall

Digitized by Google

förnedras, och det krokigt är skall rätt varda, och det ojämnt är skall varda släta vägar. Även got. *wraiqs* syftar således på ett terrängförhållande. Från nordiskt språkområde har detta ord (stamf. **wraik(w)a*) tidigare blott uppvisats i sv. dial. (Skåne, Halland) *vrek* l. *vreg* n. 'tvärvigg, kinkig person' (Rietz s. 818, Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 415), således i en starkt differentierad betydelse. I det sydösterbottniska åker- resp. viknamnet föreligger ordet i sin grundbetydelse. Semasiologiska paralleller erbjudas i orden *bukt, vik* och *krok* = 'vik'.

50. **Ytningen** (utt. *ȳtninjin*), *Stor*, ett större träsk år 1757 i Rpl. (n. Vallgrund), nu upplandad äng, (eg. väl en havsvik). — *Ytningflagan* 1757, ett vatten v. o. Långören i Västeruddens skg., nu kallat *ȳtniŋgspättin*. Även enligt Vendell, Ordbok s. 1131 ingår ordet *ytning* i namn på tjärnar o. insjöar i Replot. Namnet är bildat på adv. *utan* 'utanför'; även detta ingår i ortnamn, t. ex. *Ūtanåkärr* i Ingå (Vendell, Ordbok s. 1079). Jfr även sjönamnet *Utlången* i Sverge, som enl. Hellquist 1: 682 är bildat på adv. *ut* i betydelse av 'något söderut eller längre ned beläget'.

Kap. III.

Sjöar och träsk.

1. Sjö.

En fornsvensk, nu föråldrad gen. sing. av det gamla ordet *sä* 'sjö' = fvn *sær* (*siór*) bevaras i *Särs by* (*särs bȳji*), 4 gårdar vid Särsjön (med Särsholmen) i Ter. I den nu finskspråkiga grannsocknen Evijärvi finnes en gård benämnd *Särsbacka*. Formen *Särs-* innehåller ett sekundärt genetivmärke; jfr i

Digitized by Google

Sverge, Ångermanland bynamnet *Särsjö* (Nordlander, Norrl. Saml. I 13, Modin, Sv. Lm. XIX: 2, s. 159). En del svensk-finska blandformer på *järvi* 'sjö' medtagas.

Sammansättningar:

a) Namnen syfta på naturförhållanden av olika slag:

Diup Siön 1671 o. 1726 i Kve., nu okänt.

Djupsjöträsk i Ter., därinvid gården *Djupsjö*; sistanförda namn skrives så ännu 1805, nutida uttal: *dzūpšöbakka.*

Emmetsjön i sydligaste hörnet av Nedervetil s:n, med gården *Emmet* (utt. *ämit*) å dess nordända. Den finska uttalsformen *Äimätti* ger en antydan om namnets etymon. Jag förmodar en tillgrundliggande fornsvensk sjönamnstam **Aeimat-*, bildad medels ett i germanska språk icke ovanligt *t*-suffix[1]) på fsv. *ēmber* (*eem*) m. 'imma', fvn. *eimr* 'dimma, rök', no. *eim* 'ånga'. Detta ord fortlever ännu i våra östsvenska dialekter: jfr hos Vendell, Ordbok s. 172 *em* (*äim*) m. 1) 'ånga', 2) 'norrsken', *em* (*äim*) adj. 'från, fadd till smaken', *em(m)a* (*äima*) sv. vb. 1) 'ånga', 2) 'hetta', 3) 'flamma', 4) 'ljunga'. Då stamstavelsen i det ifrågavarande **Aeimat-* är lång, skulle suffixvokalen *a*, som i den svenska formen *Emmet* (*ämit*) uppträder försvagad till *e* (*i*), ljudlagsenligt bort bortfalla (jfr isl. önamnet *Kǫrmt*). Dess kvarstående kan emellertid förklaras, om man utgår från en nordisk grundform med ursprungligen lång suffixvokal[2]): **aimēt-* gav **aimat-* liksom *Ingniomērus*

[1]) Se härom t. ex. Kluge, Nominale Stammbildungslehre § 214, Wilmanns, Deutsche Grammatik II² § 273. Suffixet uppträder även i ortnamn, t. ex. i fno. önamnet *Kǫrmt* och sydfinl. sockennamnet *Kimito* (se Rygh-Olsen, Norske Gaardnavne 10: 378, H. Pipping, Stud. i nord. fil. VIII.1: 51 f.).

[2]) Exempel på idg. nominalbildningar på *-d*-suffix med föregående lång vokal anföras hos Brugmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik II § 359.

Digitized by Google

hos Tacitus (nno. *Ingemår*) i fornvästnordiskan givit *Ingemärr* och detta *Ingemarr*. Till samma resultat ledes man genom att fatta svenska formen *Emmet* (*ämit*) som sent återlån från finskan. — Identiskt med ifrågavarande *Emmet*, fi. *Äimätti* är sannolikt träsk- och gårdnamnet *Emmes*, utt. *ämmäs*, i sydöstra Nedervetil, likaså möjligen f. leden i *Ämasträsk*, Stor- och Lill-, i s. Ter., mot Evijärvisidan: i dessa former har *t*-suffixet bortfallit framför genetivändelsen *s*.

Evijärvi, finskt sjönamn, betecknar även en socken, ursprungligen en by av Pedersöre. Namnet förutsätter en svensk form **Ävjesjö*, i ortsdialektens uttal **ävišö* (jfr *Häri-* ~ **Härjesjön* nedan). Förra leden är sv. ordet *ävja* 'dy', som även användes i Öb:s sv. folkmål. Evijärvi sjö har mycket „ävjiga" (dyiga) stränder. År 1565 heter byn *Ewnesfinby*, däri förra delen sannolikt återger ett svenskt dialektiskt **Ävinäs* (d. ä. **ävjenäs*), något som redan framhållits av P. Ohls i „Byanamnen i 1500-talets Karleby och Pedersöre III" s. 23. Namnet syftar kanske på de gårdar, som ligga å en udde öster om kyrkan. Dessa ha (enl. Ohls) intill senaste tid hetat *Näs*.

Fingersjön. Detta namn ingår i *Fingersjöflagan*, utt. *fiŋgärsi flaga* i Ped. skg. Ett jämförelsenamn.

Hjulsjön. Ett sådant svenskt sjönamn förutsättes av svensk-finska blandnamnet *Jūjärv* i Esse, Lappfors by. Jfr *Jūkåsk* = *Hjulfors s. 162 samt *Evijärvi* ovan.

Huvudsjön (utt. *hövušön*) på gränsen mellan Esse och Evijärvi socknar (i Kerttu by). Grunden till denna namngivning är oklar. Fvn. ordet *hǫfuð* 'huvud' nyttjas i norska ortnamn om „fremspringende, noget svære Fjeldpynter (ikke blot om saadanne, som springe frem i Vand)", se Rygh, NG. Indl. s. 58. I shetländska ortnamn ingår fvn. *hǫfði*

Digitized by Google

m. i betydelsen 'Forbjærg' (Jakobsen). Jfr i Sverge ortnamn såsom *Knashuvud, Kåsehuvud, Stenshuvud,* namn på uddar (Falkman s. 48), samt sjönamnen *Hofden* och *Tullhöfden* (Hellquist s. 222). I Österbotten finnas *Jättenhuvud* (utt. *jäkkn̥huvu*), klippa i Pu., och *Sandhuvudet* (utt. *sāndhuvu*), ängsmark i Be.

***Härjesjön** (utt. *härišön* l. *härišöträsk*) i Ö. Pu. vid **Härjebacka* (utt. *häribakka*) gård. Angående förra leden **Härje-* se u. **Härjegrenen* s. 154.

Kalljärvi (utt. *kalljärv*) 'Kallsjön', en svensk-finsk blandform i Ö. Pu. Den finska namnformen är återlånad i det svenska ortsuttalet *kališön.*

Kroksjövattnet (utt. *krōkšövattni*) i Es., Lappforsby.

Lillsjön i Lpf. och Evijärvi.

Långsjö l. **Långsjövattnet** (utt. *laŋgvattni*), g. i Es., Lappfors by.

Markijärvi, förfinskning av ett sv. **Marksjö,* skogssjö i Ter.

***Näselössjö** (fi. *Nenättömä(n)järvi*), källsjö för Nenättömä(n) luoma = sv. *Näselösbäck i Kurikka (s. 118).

Småsjön i Krb. — **Storsjön** i Lpf., Mal. o. Es. I Si. är *Storsjö* ett gårdnamn.

Svartsjön med *Svartsjö* g. (by om 6 gårdar) i Ter.

Tönnijärvi d. ä. sv. **Tynnsjö* i Storå, Vesijärvi by; nutida sv. utt.: *tynijärv.* Namnet innehåller fsv. adj. *pynder* = *punder* 'tunn'; jfr hos Söderwall, Ordbok s. 742 *thyndir,* no. dial. *tynn-vange* 'tinning', fryksdalsmålets *tøn,* fda. nda. *tynd,* fht. *dunni,* mht. *dünne,* nht. *dünn,* ags. *pynne* (se Karsten, De nordiska språkens primära nominalbildning II, 184). Adj. fsv. *punder, pynder* betyder enligt Söderwall: 1) 'tunn (i genomskärning), ej tjock', 2) 'tunn, lättflytande', 3) 'svag, obetydlig, ringa', 4) 'ringa, tarvlig'. I anledning av ljudövergången *y* > *ö* i *Tönni-* jfr sv.

Digitized by Google

dial. Öb. *tönttil* < *tyntel* 'starkt bygd mansperson', *tömppil* < *tympel* 'tölp' (Vendell s. 1058 f.). Jfr betydelsemotsatsen i ånamnet *Tjöckå, Tjockå* (ovan s. 62 ff.).

Vitsjön (utt. *vittšön*), g. i Es., Lappfors by, *Vitsjön* med gården *Vit* (nu kallad Petil) i Ö. Pu.

b) Djur- l. växtnamn ingå i:

Alpuanjärvi vid Alpua by i Vihanti s:n, n. Öb. (s. o. Brahestad) bär ett gammalt urnordiskt namn i förfinskad form: fi. *Alpua* har regelrätt framgått ur en urfinsk gen. sing. **Alpuðan*, bildad till en urnordisk nom. sing. **Albutā* 'svan', varav fvn. *ǫlpt* f., fsv. *alpt-* i ortnamn ss. *Alti, Alpta,* nu Alfta, i Hälsingland, estsv. *ölmt, olmt* stf., *olmta* svf. i samma betydelse (Vendell, Ordbok s. 672, 1154). Fi. *Alpua* förhåller sig till det urgerm. **Albutā* vad *t*-förlusten beträffar alldeles som finska ortnamnet *Kemiö* till den svenska namnformen *Kimito* (Eg. Finl:s skg.), varom se förf. i Sv. Litt. sällsk:s Förhandl. o. upps. 27: 129 samt H. Pipping i Stud. i nord. fil. VIII.1: 52. Mot min tydning av fi. *Alpua* har H. Pipping i Finländska ortnamn s. 5 gjort den förfelade invändningen, att — enär germanskt *t* i urnordiska lånord i finskan bl. a. efter kort vokal uppträder som *tt* — urnordiskt *Albutā* borde ge finskt **Al(v)utta*. Pipping förbiser härvid, att den urnordiska formen **Albutā* i finskan ursprungligen blott förekommit i förbindelserna *Alpuanjoki* o. *Alpuanjärvi* d. ä. i gen. sg. = urfinskt **Alpuðan*, som regelrätt (Setälä, Äännehistoria s. 67 ff.) gav fi. *Alpua.* Jfr f. ö. de i kap. I behandlade namnen *Elpe* s. 74 och *Alpuan oja* s. 183. Om en vid sidan av nordiska ordstammen **albut-* 'svan' gående nasalinfigerad variant **albunt-* se nedan under träsknamnet *Amperträsk.*

Gransjön (utt. *gränišön*) med *Granö* g. (utt. *gränibȳ*) i Ter.: sv. dial. Öb. *grän* 'gran' (Vendell s. 298).

Grodsjön i Pö.

Digitized by Google

Höykjärvi (läs: *höukjärvi*) 'Höksjö' i Alajärvi s:n, m. Öb. Invid denna sjö ligga gårdarna *Hök* (nu fi. *Höykkylä*) och *Höykin puro* 'Höksbäck'. Då finska motsvarigheten till sv. *hök* är *haukka* (urnordiskt lånord), visar sig sjönamnet i fråga vara ursprungligen svenskt: efterleden är i fi. översättning återgiven med *järvi*. Om gårdnamnet *Hök* eller sjönamnet **Höksjö* (jfr Hellquist 1: 590) är det ursprungliga, lämnar jag oavgjort.

Kisksjön (utt. *tsīskšön*) med *Kisk* (*tsīsk*) g. i Es., Lappforsby: jfr sv. dial. Pedersöre-Purmo *al-kiska* (*alitsisku*) 'liten grå fågel, ovisst vilken' (Vendell s. 5).

***Kornsjön** = fi. *Kornijärvi* (i sv. uttal *kōnijärv*), g. i Ö. Pu. Sjönamnets i fråga svenska uttalsform *kōnišön* är ett återlån från finskan.

Linsjö = fi. *Linjärvi* i Es., redan år 1546 (n:o 4534) *Linierffui*. Hit hör även *Linse-* l. *Linsiträsk* i Gkb., nära Skrabb h:n; detta är ett sjönamn på *-se(n)* < *-sjö*, av samma art som *Alsen*, *Bjärsen* o. a. i Sverge (Hellquist 1: 396 ff.), *Namsen* < **Naumsær* i Norge (Rygh-Bugge, NE. s. 171, 327).

***Törvi(s)sjön** = fi. *Törvisjärvi* i Ter.: sv. dial. *törve* stn. 'töre'. Härmed sammanhänger väl även sockennamnet *Teerijärvi*, eg. *Tervajärvi*, jfr *Tervajoki*, det finska namnet på Vetil å: fi. *terva* 'tjära' < urnord. **terwa(n)* 'tjära' (jfr ags. *teoro*, *teru* n. ds.). Då fvn. *tyrvi*, sv. dial. *törve* återgår på en urnordisk form **terwia-*, är det möjligt, att fi. *Tervajoki*, *Tervajärvi* ursprungligen hetat **Terviajoki*, *-järvi*, liksom t. ex. fi. *miekka* 'svärd' i urnordisk gestalt lydde **mēkia-*. *Tervajärvi* kunde således, vad förleden beträffar, återspegla en urnordisk form till förleden i nsv. *Törvisjärvi*.

c) Namnen ange läge:

Jenjärvi (å en karta av år 1845 *Jinjärvi*, Lst. generalk. *Jenjärvi*), sv. utt. *jinjärvträsk*, träsk mellan

Digitized by Google

Markby i Nykarleby och Jeppo: f. led är fsv. adj. *gen, gin* 'rak, gen', nsv. dial. Finl. *gīn,* varav bl. a. prepositionen *genom,* i vars grundbetydelse ligger föreställningen om en rörelse tvärsigenom. Sjön i fråga genomrinnes av en gren till Kovjoki å. Namnet är en svensk-finsk blandform liksom t. ex. *Markijärvi, Linjärvi, Tönnijärvi, Törvisjärvi* ovan.

Mellansjön (utt. *millanšōn*) med g. *Mellansjöbacka* (utt. *millašubacka*) i N. Pu.

Norrsjön är enl. Aspegren, Beskrifning öfver Pedersöre s:n II 66, ett gammalt namn på nuvarande Evijärvi sjö och s:n.

***Synnersjön** (utt. *sindäršōn*) i Lpf., eg. „den sydliga sjön i förhållande till Storsjöträsk", varmed *Medelbron* (utt. *medalbrōän*) förbinder densamma: fsv. *syndre = sypre, sødhre* komp. Jfr *Synnerskär.*

Södersjön = sydliga delen av Bottenviken.

Översjön (utt. *överšōn*) N. Pu.

Tvärasjön (utt. *tvärašōn*) i Ter.: f. led är bestämda formen (jfr *Bredaholmen* i kap. V) av adj. *tvär* (n. Öb. *tvär* men mell. Öb. *tvar,* jfr *Tvärån* utt. *tvarāän* s. 102 ovan). Namnet åsyftar förmodligen att Tervajoki å rinner 'tvärs igenom' sjön i fråga. Jfr sjönamnen *Tvären, Långtvären* i Sverge (Hellquist 1: 377) samt *Jenjärvi* ovan.

Bland de läge angivande sjönamnen kunde även de sekundära upptagas: jfr *Brännässjön* i Krb. Sammanhänger detta med *Brendenes beck* 1556, *Brändenäs ängen* 1558 (n:ris 4560, 4589) bland Pinnonäs gårds i Ped. ägor?

d) På förhållandet till människor hänvisa följ. namn:

Bastusjön i Ö. Pu. o. Es. — **Brännsjön** i Ö. Pu.: jfr sv. dial. Finl. *brännfall* 'sved', *brännland* 'svedjeland'.

Bysjön i Nä.

Digitized by Google

Dragsjön (utt. *draišōn*) i Ter.: f. led är sv. dial. Nyl. *drag* n. 'ed, smal landtunga' (Vendell s. 140. Rietz s. 94). Ordet är allmänt i Skandinavien, bl. a. i Norge; det användes enligt Rygh, NG. Indl. s. 47 där bl. a. i betydelsen 'Sted hvor man trækker Baade over et Eid, for at spare sig Veien omkring et Nes, eller gjennem et Sund, der er for grundt til at kunne roes (deraf bl. a. Drageid, Dragøen)'. Jfr *Dragedet, Dragmossen, Dragnäsbäck, Dragåsen* nedan.

Finnsjön i Esse o. Kortesjärvi (å den senare orten gårdnamn, i fi. uttal *vinsu*). — *Finnsjöbacka* i Ter.

Flott(e)sjön (utt. *flåtašōn*) i Ter.: sv. *flotte* (fsv. *floti*) m. i stock-, timmerfl., jfr *Flottatjärn* i Sverge (SOÄ. 4: 91); jfr fi. *Lauttajärvi*, Orismala ås källsjö: fi. *lautta* 'flotte' < germ. **flauta*- i fht. *flaoz, flōz* m. 'fluxus, ratis' (Thomsen, Einfluss s. 149).

Hemsjön (utt. *häimšōn*) i Ter.

***Hudar(e)-sjön** (utt. *hūdäršōn*) Krb.: jfr ? mlt. *hūdere*, mht. *hiutære* 'garvare'.

Spitalijärvi 'Spitalsjön' i Storå: fsv. *spital* m. o. n., *spitali* m. 'hospital, vårdanstalt, ish. för spetälska'; därav fi. lånordet *pita(a)li* 'lepra, morbus'. Anledningen till denna namngivning obekant.

Tuunajärvi d. ä. 'Tunsjön' i Nvet., Norrby: jfr gården *Tuuna* invid sjön i fråga. Sjönamnet torde sammanhänga med det släktnamn *Tuuna*, som år 1549 och på 1550-talet uppträder i grannsocknen Kelviå. Tuunajärvi sjö och Tuuna gård ligga vid Kelviå gränsen. I Vö. (Miemois by) finnes ännu ett kronohemman *Tūnis* (1550-t. *Tuna*), i samma s:ns Lålaks by en åker kallad *Tungärdet* (*tūnjäl*), i Muns. *Tunis stenen* å den s. k. *Tunis vägen*, i Nyland *Snappertuna*, invid Nyslott *Tuunansalmi* 'Tunsundet' och *Tuunansaari* 'Tunön'. Ordet *tun* betydde äldst 'stängsel' (jfr *Tungärdet*), sedan den inhägnade gårdsplatsen och slutligen själva gården.

Digitized by Google

Viborgsjön å en bykarta för Kve. kyrkoby, i nutida utt. *vībošön,* avser till sin förra led möjligen ett ursprungligt **videborg,* en 'borg av vide', en inhägnad plats eller fålla för kreatur. I Repl. skg. (Björkö) förekommer en sådan inhägnad under namnnet *Fårborgen* (jfr isl. vb. *byrgia* 'innesluta').

Simsjöberget i Lappå innehåller möjligen en svensk sms. på *-sjö,* vars förra del dock är dunkel, jfr s. 136 f. ovan.

2. Träsk.

I Norrland är ordet 'träsk' liktydigt med 'sjö' (Nordlander, Norrl. samlingar 1: 13). I de östsvenska dialekterna är det allmänt i betydelsen 'skogssjö' (Vendell, Ordbok s. 1045). Från annat germanskt språkområde har det hittills ej uppvisats och dess etymon är dunkelt. Man beakte likväl ett osammansatt gårdnamn *Träsk* (utt. *träiska*) i Norrby av Kronoby s:n (före 1860-talet i Pedersöre). Det skrives 1725 *Tresk,* men år 1805 i överensstämmelse med det lokala uttalet *Träisk.*[1] Gården ligger på en kulle, vid pass 200 meter från den s. k. Masarholmsfjärden, en gammal havsvik, som nu utgör en sumpig ängsmark men varje vår översvämmas. På gårdens motsatta sida finnes en liten „träskpott", så nära gården att uthusen äro belägna invid densamma. Efter detta träsk, som trots sin litenhet varit omöjligt att helt och hållet uttorka, bär gården sitt namn. Av detta framgår att ordet *träsk* ursprungligen haft *ei*-diftong i stamstavelsen; jfr t. ex. nsv. *mäsk,* dial. Eg. Finl. *mäisk* (med dift.) samt nsv. vb. *gäspa,* som i finländska dialekter allmänt lyder *jäisp(a)* o. s. v. Ordet i fråga skrives i medeltida källor *präsk, thräsk, thrask, träsk*

[1]) Se förf. i Hist. Tidskr. f. Finl. 1917, s. 189, 198, not 60.

Digitized by Google

och är neutrum liksom nu (utom i Gammalsvenskbymålet där det är fem.); se Söderwall, Ordbok s. 738. Ett förfelat tydningsförsök hos Lidén, Arkiv f. nord. fil. 13: 44 f.

Som naturnamn är *träsket,* utt. *trästjä, träššä, trästsi* [1]), allmänt i Öb. Från Replot skg. (Björkö) har jag antecknat som namn på åkrar *Träsket* (*träššä*), även kallat *Hemgärdan* (*häimjälon*), samt *Träskes ände* (*träššiš ēnd* l. *ēndan*). Som främre led uppträder ordet t. ex. i *Träskback* och *Träskböle,* namn på en gård resp. by i Töjby av Ko. s:n, samt i *Träskvik,* gårdnamn i Harrström by av samma s:n.

Sammansättningar:

Med hänsyn till svårigheten att för varje särskild ort exakt fastställa senare ledens uttal i dess best. form (jfr not 1) meddelas dessa namn här i regeln i deras obestämda form, vari de f. ö. ofta kanske enbart uppträda.

a) Namnen beteckna naturbeskaffenhet (form l. utseende):

Blägdträsk (utt. *bläidträsk*) i Krb., jfr *Blägdbacka* (utt. *bläidbakka*) ibid.: sv. dial. Finl. *blägd* (*bläigd*) m. 'kil, använd ish. att kila ett verktyg så att det hålles vid skaftet', *blägda* (*bläidu*) svf. ds. (Ter.), *blägda* sv. vb. tr. 'fastkila medels *blägd*' (Vendell s. 62), jfr fvn. *blegði* m. 'Kile' (Fritzner[2]). Ordet ingår i sjönamnet *Blägdesjön* i Sverge (Hellquist 1: 52, 297). Jfr *Kil* i vattendragsnamn, kap II.

Degerträsk i Mal. (1734: Mathesius), Mst. (Jungsund), Rpl. skg. (*Degerträsk mosan* 1757), Nkb., La.,

[1]) Det dialektala uttalet av ljudförbindelsen -sk- i best. formen *-träsket* som senare led synes mångenstädes vackla; jfr Hultman, De östsv. diall. § 1: 80. I Syd-Öb. gäller i regeln utt. *träššä,* i mell. Öb. (n. o. Vasa t. o. m. Or.?) utt. *trästjä,* i n. Öb. *trästsi.*

Digitized by Google

Ped. Uttalsformer: *degälträstjä* Rpl., *digär-, digälträsk* Ped., *däirträsk* o. *däirmåsan* i Nä. (Finnby): sv. (dial.) *diger,* fsv. *digher, deger,* fvn. *digr* 'fyllig, tjock, stor'; jfr sjöar ss. *Degersjön, Degerträsket, Degervattentjärn* o. a. i Sverge (Hellquist 1: 88) samt t. ex. *Degerby* i Nyl., Ingå, *Degerö* vid Helsingfors.

Jämnträsk (utt. *jämmträsk*) i Krb.: jfr sjönamnen *Jämnasjön* o. *Slätten* i Sverge (Hellquist 1: 558 f.).

Kallträsk N. Pu. o. Si., å sistnämnda ort en liten by: jfr i Sverge sjönamnen *Kallen, Kallsjön, Kalltjärn* o. a., vilka innehålla adj. *kall,* fsv. *kalder* (Hellquist 1: 293).

Kavelträsk (utt. *kävälträsk*) Kve. (Österhankmo); närmare u. *Kavelmossen* nedan.

Krokträsk (utt. *kråukträsk*) i Mst. (Jungsund): om ordet *krok* i nord. vattendragsnamn se ovan.

Krokogträsk (utt. *krōkåträsk*) i Nvt.: sv. dial. Finl. *krokog* 'krokig' (Vendell s. 492).

***Kåvogträsk** (utt. *kåvotträsk*) i Kve. (Petsmo): jfr sjönamnet *Kåfven* i Sverge, vilket Hellquist 1: 321 snarast vill förbinda med sv. dial. *kåven,* no. *koven* 'kvav, kvalmig'; ordet företer avljud (reducerade stadiet *kub-, kob-*) till nsv. dial. *kvaver* n. 'sumpig plats kring en källa', ags. *cwabbe,* mlt. *quebbe, quobbe* 'sump'. Jfr sjönamnet *Kvafvaträsket* i Neder-Luleå samt sv. dial. Finl. (Vendell s. 512) *kvava* sv. vb. 'dyka' och 'kvävas, dö, om fisk', särskilt även adj. *kvavog* 'kvav', vilket uppvisar suffixet *-og,* samma avledning som måste förutsättas för det här föreliggande *Kåvotträsk,* däri *-tt-* väl är assimilation av *-gt-*.

Lilträsk (utt. delvis *lilträsk*) i Nä. Pö. Rpl. So. Mst. Vö. Or. Muns. Nkb. Krb. etc.

Långträsk (utt. *laŋgträsk, lāŋgträsk*) i Nä. Pet., Kve. (*Västerlångträsket* 1737), Rpl. (1757), Vö. Gkb.

Digitized by Google

Mjödträsk i Nä. (Nämpnäs, med en lika benämnd gård: utt. *mjötträsk*), Mst. Krb. Gkb: sv. dial. **miō, *miō* 'smal', uppvisat i Finl. blott i ortnamn, jfr ovan s. 92 u. *Miuluoma* och där anförda andra österb. belägg för ordet.

Molnträsk (utt. *mål̄nträsk*) i Nä. (Nämpnäs), Mst. Rpl. La. Jfr i Mst. *Målnetträsk, Målnträsk* redan 1586 (Åkerblom, Mustasaari, Kvevlaks och Replot socknars hist. s. 17). Jfr ovan s. 67, 71 *Molnå* samt *Molnkärr* i Kve. (Petsmo).

Mäskträsk Kve.: sv. dial. Finl. (Vendell s. 632) *mäsk* (*mäisk*) stn. 'träck, gyttja'.

Sidträsk (utt. *sītträsk*) Nä. (Tjärlaks): jfr *Sidbäck* s. 73 ovan.

Skitenträsk (utt. *štjitintträsk*) i Nä. mellan Norrnäs o. Rangsby; jfr *Skitenelven* i Norge (NG. 17: 134).

Småträsk i Lpf. o. Rpl. redan 1757, å förstnämnda ort även namn på en liten by.

Storträsk, utt. *stotträsk* (Si. Lpf. Nä. So. Pu. Gkb.), *ståuträsk* (Rpl. Mst. Kve. Vö. Or.).

Svartträsk i Nä. Rpl. Mst. Kve. Vö.

b) Namnen syfta på någon del av l. något i ögonen fallande i den omgivande terrängen.

Bergträsket i Mst. Kve. Muns.

Borgmossträsket (utt. *bårgmåssträššä*) So.

Brinkträsket eller *Tångträsket,* år 1760 i Kve.; jfr *Kåskbrinken* i Kve. 1760 ävensom *Stadsbrinken,* den sida av *Storkärrängen* i Mst., som vettar åt staden: nsv. fsv. *brink* 'backe' resp. nsv. dial. Finl. *tånge* (*taŋga*) svm. 'under vattnet utskjutande långsluttande bergudde', fvn. *tange* svm. 'lång och smal udde, som stikker fram i sjön' (Vendell s. 1061); jfr i Sverge sjönamnen *Tången, Tångsjön* o. dl. (Hellquist 1: 664).

Bäckträsket i Krb.

Edsträsket (utt. *ässträššä*) i Ko.; jfr å s. ort *Edsviken* (utt. *ässvitjen*) samt *Esse* < **Edseve-* ovan s. 147.

Digitized by Google

Fjärdsträsket (utt. *fjälsträstjä*) i Kve.

Halsträsket (*halsträstsi*) i Gkb. vid tvenne gårdar benämnda *Hals* (*hāls*) i Såka by.

Holmträsk (utt. *hålmträsk*) Rpl.

Klåvträsk (utt. *klåuträsk*) Rpl.: sv. dial. Finl. *klov* n. 'bergremna, skreva' (Vendell s. 445), fvn. *klof* n. 'klyfta'. Avljudsformen fvn. *klauf* f. 'trång klyfta' är vanlig bl. a. i no. gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 60, Hellquist, Sjön. 1: 301).

Mossträsk (*måsaträsk*) Vö. — **Nabbträsk** Björkö.

Nästräsk Rpl.

Pölsträsk (utt. *pössträsk*) i Ö. Esse: jfr nsv. *vattupöl.*

Skagsträsk (utt. *skāgsträsk*) Rpl. skg. (Vallgrund): sv. dial. Finl. *skag[e]* (*skaij*) stm. 1) 'lång, stenig udde', 2) 'kärr, moras', 3) 'däld', även i ortnamn, se närmare i kap. VI. Invid det ifrågavarande Skagsträsket finnnes faktiskt en udde benämnd *Skagskatan.*

Stenträsket (utt. *stäinträstjä*) Kve. Vö.

Torrtrynsträsk, kallat vanl. *tårrtrȳnarin*: adj. *torr* + *tryne*; jfr sjönamnet *Torrvarpen* i Sverge (se nedan) samt fvn. *trýne,* vilket på Shetland användes i betydelsen 'pynt, landtunge' (Jakobsen s. 183). Namnformen *Torrtrynaren* har österbottniska paralleller i viknamnet *Bambaren* (se kap. II) och holmnamnen *Knisparen, Skyttaren, Sprutaren* (kap. V).

Öträsk (*öyträsk*) Rpl.

c) Namnen syfta på djurvärlden:

Abborträsk Pu. Gkb.

Amperträsk (utt. *amppärträsk*) Vö. (Oxkangar): av ? fsv. **Amptar-træsk,* däri förra leden är gen. sg. av en fsv. ordstam **almt-, *a(l)mpt-* 'svan', fvn. *ælmtr,* estsv. *ölmt,* som sannolikt framgått ur en urgerm. stam **albunt-* (**albant-*), nasalinfigerad sidoform till ordstammen **albut-, *albat-, *albit,* som föreligger i fvn. *ǫlpt, alpt, ælptr,* mht. *elbiz,* ags. *ælbitu* med samma betydelse; se härom Noreen i Namn o. bygd

Digitized by Google

1913, s. 5 ff., K. F. Johansson ibid. 1914, s. 212 ff.; ett antal finländska belägg för denna gamla, men nu nästan utdöda ord- och namnstam anföras av mig ibid. 1913, s. 117 ff. samt ovan. Förleden i *Amperträsk* jämför jag närmast med den i fvn. *Aelmtrar tiorn* från början av 1300-talet i Bohuslän och i *Emptervik* (**Ämptarvik*) från år 1397, nu i Värml. Utvecklingen hos den österbottniska namnformen torde varit **Amptar* > **Ampter* > *Amper-*, delvis måhända i följd av folketymologisk omtydning efter adj. *amper*. Jfr *Ämtviken* ovan samt *Ämtvattnet*, *Ämtö* och *Antskär*, *Änterskär* nedan.

Fiskträsk Pet. — **Grodträsk** Mal.

Gåsträsk Lpf. (Skaftung), jfr *Gåsmaren* ovan samt *Gåsjärvi* gård i Nedervetil, anlagd enl. L. H. Sandelin (1891) „för ungefär 100 år tillbaka".

Gäddträsk Si. — **Igelträsk** (utt. *īgälträsk*) Nä.

Kakkurträsk Vö. skg.: sv. dial. Öb. *kakkur* 'lomfågel'.

Kalvträsk Nä. — **Kiskträsk** å Vildskär i Mickelsöre skg. (jfr *Kisksjön* ovan).

Korpträsk Rpl. — **Kråkträsk** Mal. Mst.

Laxträsk Ped.: f. led är fisknamnet *lax* (eller fi. *laksi* 'vik').

Mörtträsk Rpl. — **Ormträsk** (utt. *årmträsk*) So.

Renträsket Björkö: f. led är djurnamnet *ren*?

Rudträsk (utt. *rūdträsk*) Mst., Kve. (redan 1738), Rpl. skg. (redan 1757), Vö. La. Gkb.

Truttträsket (utt. *trūtträstjä*) i Mst. (Singsby) och Rpl. skg.: nsv. *trut* = 'fiskmås'.

Ämtträsk i Rpl. (Björkö), *Stora Ä.* i Krb.: jfr *Ämtviken* och *Amperträsk* ovan.

d) Namnen syfta på träd l. växter:

Björkar träsket, se nedan u. *Börkelön*.

Blomträsket (utt. *blomträššä*) i Lpf. vid Storsjö gård, som även kallas *Blōminas*.

Fräkenträsket (utt. *fräknträstjä*) i Rpl., *Fräknes-*

Digitized by Google

träsket (utt. *fräkknisträstjä*) i Mst. (Iskmo); jfr *Lill-* o. *Storfräken träsken* 1764.

Furuträsk i Krb.

Hampträsk i Or. o. Lpf. I Sverge förekomma *Hampsjön, Hamptjärn* och *Hampträsk* (Hellquist 1: 307).

Häppelträsk (utt. *äpälträsk*) i Ko. (redan 1734); jfr *Häppelfjärden* i kap. II samt *Appelö* nedan.

Lövträsk i Ö. Es.

Missneträsket (utt. *mässträššä* Si., *mässträstsi* Ped.), jfr *Mässö, Mässörarna, Mässskär, Mässliden* nedan: sv. dial. Öb. *mässe* n. 'missne (calla palustris)', ett över hela sv. Öb. utbrett dialektord (se A. Chydenius, Disp. om Gamle Carleby II: 41, jfr Vendell s. 632).

Rörträsk (utt. *röyrträsk*) Nä. Vö. Gkb.: till fsv. *rør* (fvn. *røyrr* m.) 'rö, rör (= vass)' eller fsv. *rør* n. (fvn. *røyrr* m.) 'stenrör'.

Sävträsk (utt. *säviträsk*) i Kve. (V. Hankmo).

e) Namnen angiva läge:

Hinderträsk Si., vid gränsen mot Sastmola, innehåller kanske fsv. komp. *hindre* 'den följande', som torde ingå i fi. å- och sockennamnet *Hinnerjoki* i Satakunda. Jfr betydelsen hos den fvn. parallellen *hindri* 1) 'senere, sidste', 2) 'fjernere, fjernest, saaledes beliggende, att man har længere, længst Vei dertil'.

Mellanträsk (utt. *millanträsk*) i Si. Lpf., Rpl. (redan 1757); jfr *Mellanbådan, Mellangrund, -holm, -sanden, -sund, -vassen,* alla i Öb.

Norrträsk i Vö. Muns. Krb.

***Nördestträsk** (utt. *nölisträsk*) i Rpl.; jfr fsv. *nördester* = fvn. *nørztr, nyrðstr* 'nordligast' (Söderwall). I Björkö finnes ett *Nördestör* (*nölistor*).

Västanträsk i Nkb., *Västerträsk* i Nä. Rpl. skg. Mst.

Ytterträsk (utt. *ytärträsk*) i Nvt.

Överträsk, by i Nä., *Övertträsk* i Lpf. (Härkmär).

Digitized by Google

f) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Bodträsk, utt. *båu(d)träsk* i Rpl. Kve.: sv. *boda*.

Brännträsk i Nä. Krb.: jfr *Brännsjön* ovan.

Byträsk i Si. Lpf. Rpl. skg. Mst. Kve.

Elakträsk (utt. *ïlakträsk*) i Kve.

Engesträsk nämnes 1504 som rå mellan Malaks och Petalaks (Klingius). I Öb:ns södra domsagas dombok för 1685 (fol. 196) omtalas *„Engisträske råå"* — förmodligen identisk med föregående — redan från år 1491.

Fallträsk i Vö. skg.: jfr *Fallet* (utt. *falli*), åker i Muns. (Kantlaks), *Falledzgerde, Falletz-* 1556, 1558 (n:ris 4560, 4590), *Falles gerdet* 1559 (n:o 4608) i Ped. (Pinnonäs gårds ägor), *Fallkärr* i Gkb., *Fallskär* Gkb. skg., *Fallback* i Or. (Ånäs). Förra leden i dessa namn är sv. dial. Finl. *fall* n. 'plats varå skog är fälld till svedjande' (Vendell s. 180); jfr detta ord hos Rietz s. 125, Noreen, Dalmålet s. 42, Falkman, Ortnamnen i Skåne s. 40, Norrby, Ydre s. 8. I överensstämmelse härmed förekommer fvn. *fall* n. i norska ortnamn (mest nyare) för att beteckna 'Nedfældning i en Skov, Træer som brændes til Askegjødning' (Rygh, NG. Indl. s. 49). I samma betydelse användes nsv. *fälla* (= fsv. *fælla*), se Rietz a. st. I Öb. förekommer *fälla* svf. i samma betydelse i ängsnamn, om vilka närmare u. ängsnamnen.

Hamnträsk Ko. Kve., *Storhamnträsket* (utt. *ståurhamnträstjä*) Mst., mellan G:la Vasa och Kve. Det senare nämnda träsket är förknippat med mytiska folkföreställningar om jättar. F. led är fsv. *hamn* 'hamn d. ä. här *fiskehamn*, varest fiske idkas'. Jfr *Hamn* i kap. II samt *Hamnör, Hamnskär* nedan.

Hemträsk (utt. *häimträsk*) i Nä. Ko. Vö. Ped.

Katsträsket (utt. *kätsträstjä*) i Mst. (Karparö), se ov.

Kåteträsk (utt. *kåtaträsk*) i Krb.: f. led är sv. dial. Finl. *kåte* (*kåta*) svm. 1) 'stuga, kyffe', 2) 'vett-

Digitized by Google

koja vid skytte' (Vendell, s. 521); jfr sv. dial. *fiskarkåte* (*fistjarkåta*) svm. 'fiskarkoja'. Ordet ingår vidare i *Kåtagrund, Kåtaskär, Kåtaör* alla i Öb.

Kulträsket (utt. *kūlträššä*) Nä. (Benvik): jfr *kūla* svf. Orsaken till namngivningen oviss.

Kvarnträsket (utt. *kvänträstjä*) Mst. Kve. (redan 1763), Muns. Or.

Ledträsk (*Stor-*) i Nä.: ?

Mjärdträsk (utt. *mjälträsk*) i Kve. (Koskö): sv. *mjärde*; jfr *Mjälafors* ovan s. 96.

Riträsket (utt. *rīträssä*) Mal. (1734 *Ridträsk*): jfr *Ribäck(en)* s. 61, 85.

Skaleverkträsket (utt. *skalivärkträstjä*) Rpl. skg. Namnet innehåller det s. 93 ovan nämnda sv. dial. *värkka* svm. 'inrättning till fisks fångande', föregånget av det här till sin betydelse ej fullt klara ordet *Skal.* Jfr *Skaleverkfladen* ovan.

Stuguträsk i Vö. skg. (Mickelsörarna).

Timmerträsk (utt. *timbärträsk*) i Kve.

Tohtaträsk i Nvt.: fsv. *topt, toft* (= *tomt*) 'boplats': jfr *Tumtas,* g. i Kve. och *Tomtfors* i Mal. s. 86 ovan. I Sverge finnes en sjö *Toften* (Hellquist 1: 285, 300).[1] Fi. *Tohta-* kan återgå på fsv. *Tofta-* l. *Topta-* liksom t. ex. fi. *luhti* återger fsv. *lopt,* nsv. *loft.*

Varpträsk (*Kakkus-*) i Muns.: fsv. nsv. *varp* n. 'notvarp'; jfr ovan s. 235.

Verkträsk och *Verkgårdsträsk* i Vö.: jfr ovan *Skalverkträsket.* Förleden *verkgård* är jämförlig med fsv. *risgarþer,* nsv. *risgård* och *gärdesgård.*

g) Namnen innehålla person- l. gårdnamn:

Anungiträsk i Vetil, enl. karta av år 1847, kompletterad å Lantmäteristyr. år 1892: jfr *Aningos,* gårdnamn i Sideby (Öb.) samt *Anninge* och *Anningåkra*

---

[1]) Om rikssv. sjönamnet *Toften* annorlunda hos J. Sahlgren, Skagershults sockens naturnamn s. 101 ff.

Digitized by Google

på Gotland. För de gotländska namnen ansätter Hellquist, Svenska ortnamn på -inge s. 7 en fsv. form **Annunge.*

Jolkaträsk (utt. *jålkkaträsk*) i Nvt.: jfr *Jolkabäck* s. 177 ovan.

Lappträsk Nä. (redan 1734 hos Mathesius) och Kve.

Majorsträsk (utt. *májossträsk*) Mal.: jfr *Majorsbäcken* s. 85 ovan.

Passträsk Ö. Pu.: jfr *Pass* g. ibid.

Rövarträsk i Kve.

Skinnarträsk i Mst.: jfr *Skinnar* g. i Mst„ Västervik by.

Skrikoträsk i Nvt.: jfr *Skriko* g. ibid.

Sväinsträsk i Krb.: jfr *Sväins,* g. i Krb., Knivsund by.

Tavastträsk i Ter.: jfr gårdnamnet *Tast* (< *Tavast*) i Nvt. o. Kaustby.

Tryckaresträsket (utt. *trykkaristrästsi*) Gkb.: anledningen till namnet okänd.

Tukkurträsk i Tukkur by, Vö. — **Vörsträsk** i Vö.

h) Ett mytiskt namn:

Dödmansträsket (utt. *dömasträstsi*) i Ö. Es.: jfr fvn. *dauðamaðr* 1) 'Person som skal dø', 2) = *banamaðr* 'baneman'. Samma förled ingår i *Dömanskäret* 1734 i Nä. m. fl. skärnamn i sv. Öb. (se nedan); sv. dial. *död(s)man* betyder väl här liksom i Sverge 'vålnad, gengångare': jfr hos Rietz s. 446 *dödsmansmot* n. eg. 'död människas möte (så kallas en hastigt påkommande sjukdom, bestående i mattighet, förenad med olust och svårmod. Sjukdomen uppkommer enligt folktron därigenom att man mött en vålnad eller gengångare)'. *Dödman* är således en betydelsesynonym till sv. dial. Finl. (Vendell s. 164) *dödinge* 1) 'person som är nära döden', 2) 'vålnad, gengångare'. Ang. finländska naturnamn sms. med *Dödman-* som f. led se V. Solstrand i Hembygden 1917, s. 35 ff.

Digitized by Google

(i Efterleden -träsk är ett förtydligande tillägg:

Djupsjöträsk, se ovan.

Lillsjöträsk i Lpf.: *Lillsjö* g. i Dagsmark by.

Narsträsk i Ö. Pu., benämnd så efter gården *Nars*. Namnet innehåller i likhet med *Narsbäcken* ibid. sannolikt gen. sing. av ett sjönamn = *Naren* i Sverge; se s. 114 ovan.

Plumpträsk (utt. *plåmpträsk*) i Rpl.: jfr *Blomplumpen*, göl i Björkö.

Pölsträsket (utt. *pössträstsi*) i Ö. Esse o. Krb.: jfr gårdnamnet *Pöls* (utt. *pylso*) i Gkb., Rödsöby, sv. dial. Finl. *pölsa* (utt. *pölsso, pylsso*) svf. 'löpmagen hos idislare', *pölsa* sv. vb. 'nedsmutsa och väta', *pölsog* 'fuktig, slaskig och våt' (Vendell s. 727).

Stormarsträsket 1763 i Kve., nu *Stormaraträsk* (jfr *Maraträsk* i Ped.): sv. dial. Finl. *mara* svm. 1) 'grund vik l. fjärd', 2) 'gungfly, kärr', se u. *Mar*, kap. II.

Storsjöträsk i Lpf.: *Storsjö* g. i Lpf. by; jfr *Lillsjöträsk* ovan.

Särsträsk = *Särsjö* i Ter., se ovan.

Vrängsträsk i Rpl.: f. leden kanske gen. sing. av ett osms. sjönamn = *Vrängen* i Sverge, bildat på adj. *vranger* 'sned' (Hellquist 1: 730). *Vrängsträsk*: **Vrängen* = *Narsträsk*: **Naren*. Jfr *Vränjinemossen* i Vö. (av *vrang* + *vin*), se kap. IX.

j) Sekundärer av typen *Borgmossträsk* So., *Stenmåsträsket* (= Stenmosse-) 1755 i Nä., *Viborgsträsk* i Kve. (= *Videborgsjön* ibid., se ovan), *Welkmåsträsket* 1755 i Nä. äro mycket vanliga, men uppräknas ej här.

k) Oklara sammansättningar:

Fjällkuntträsk Krb. — **Fränkträsket** (utt. *fräŋkträstjä*) vid nordkanten av Vallgrund by i Rpl.

? ***Gölogträsk** (utt. *jölotträsk*) i Björkö: f. led är ett adj. ? *gölog*, bildat på subst. *göl* liksom t. ex. adj. Öb. *pölsog* 'fuktig' på subst. *pölsa* f. (se ovan).

Digitized by Google

Hylpmisträsk Kve. (V. Hankmo): eg. ? *Hyltmäs* (så å en karta av år 1804), av fsv. *hylta* svf. 'skogsdunge' (Söderwall) + sv. dial. Öb. *mäss* 'missne' (Vendell s. 632); jfr *Älmäsgjutan* (*älmisjūto*) ovan.

Hysaträsket (utt. *hȳsaträššä*) Nkb.: f. leden oklar; jfr *Husetjärn, Husingen* o. dyl. namn i Sverge (Hellquist 1: 246).

Jurvaträsk i Laih., antecknat av mig tidigast från en jordebok av år 1655, där namnet skrives *Jurwaträsch.* Samma namn skrives emellertid *Järväs träsk* å en å „Carolina Rediviva" i Uppsala bevarad odaterad „Charta öfwer Österbotten och Caianaborgs Lähn", vars ålder belyses av skrivningar ss. *Ulåstadh* (= Uleåborg), *Kannus fiäl* (= fjärd), *Wätäla Åå, Sandhampn, Werkelax hampn, Hampnskiär.* I betraktande av sidoformen *Järväs-* kan man förmoda samband med sjönamnet *Järveln* i Sverge, vilket Hellquist Sjön. 1: 283 anser innehålla fvn. *jǫrve* m. 'grus', nno. *jörve, jarve* 'sandbank, grus'. Fi. *Jurva* kan återgå på ett fsv. original = fvn. **iorue,* vartill *iǫrue* vore en (analogiskt tillkommen) sidoform (Noreen, Aisl. Gramm.[3] § 86, Gesch. d. nord. Spr.[3] § 28, c). Formen *Järvä-* motsvarar ett yngre fsv. **jærv-* av **jarv-*. Besläktat härmed är kanske gårdnamnet *Jorvas* i Kyrkslätt (1540 *Jorvebacka*). Samma ordstam torde föreligga i sjönamnet *Erve* i Älvsborgslän (SOÄ. 15: 109 f., 19: 270).

Karvatträsk, Lill och Stor, med *Karvatsund* i Mst. Iskmo by; se ovan u. sistsagda namn.

Svärtes träsk (utt. *svärttis-*) Vö. skg. (Österö): jfr å samma ställe *Svärtesbådan, Svärtesudden* (utt. *svärttisåddin* och *Svärtesören* (utt. *svärttisöurin*). Förra leden i dessa namn sammanhänger förmodligen med fågelnamnet *svärt-, svärts-* 'fuligula'; jfr hos Vendell, Ordbok s. 983 f. *svärt* m. 'svärta, fuligula', *svärtesbult* 'ägg av svärtan', *svärtesgubbe, -karl*

Digitized by Google

'hanne av svärtan', *svärtsa* svf. 'svärta (fågeln)' (Estl.). Dessa ordformer hänvisa på en tillgrundliggande germ. *s*-stam **swartes-*, uppvisad i got. *swartiza* och *swartizla* dat. sing. 'bläck'. Dock kunde här även föreligga ett gammalt fjärdnamn **Svartunger*, **Sværtinger*, motsvarande förra leden i **Sværtinxmarum* (1386), *Svertingxmarum* (1418)[1] nu Svartsmara på Åland, och i *Svartsmark* (redan 1556)[2] av *Swartsmar* (jfr fi. *Suosmeri*) av *Suartinxmare* (1419)[3] i Ulvsby, Satakunda. Paralleller till detta vattendragsnamn vore *Svartungen* i Norge (Rygh, NE. s. 256) och *Svartingen* i Sverge (Hellquist, Sjön. 1: 595). Formutvecklingen *Svärtings-* > *Svärtis-* (> *Svärtes-*) har paralleller i många österbottniska ortnamn: *Flämings* > *Flämisbakkan* (Mst.), *Hemmings* > *Himisbakka* (So.), **Kallings-* (jfr *Kallinge* i Kaustby) > *Kallisby* (Gkb.), *Tätting* > *Tättis* (Mst.), *Ölings* > *Ölis* (Maks.), likaså i Sverges ortnamn: jfr SOÄ. 4: 23, 46, 8: 70, 10: 183, 11: 90, 12: 71, 13: 81, 85, 19: 122, o. s. v.

Vädronträsk Kve. (V. Hankmo) med *Vädronhällorna* och *Vädromvik*; se u. *Vädran* i kap. V.

Ämasträsk, se ovan.

3. Vatten.

Ordet användes som senare sammansättningsled i betydelse av 'sjö' eller 'träsk', stundom även av 'fjärd' eller 'vik'. Från Karelen har jag antecknat *Nywatnj* 1526 (Suomi 1849, s. 281), från Satakunda, Norrmark *Invatnaträsk* (Saxén, Finl. vattendragsn. s. 8, 106). I Sverge äro *-vatten* och *-vättern* icke ovanliga efterled i sjönamn: se t. ex. Hellquist, Sv.

[1]) Åbo Domkyrkas svartbok s. 191, 284.
[2]) J. W. Ruuth, Björneborgs stads hist. s. 26.
[3]) Hausen, Finl. Med. Urk. II, s. 217.

Digitized by Google

sjönamn 1: 673 samt SOÄ. 19: 214. 216. 219. 221. 227. 229. 230. 231 o. s. v. I Norges kusttrakter föreligger ordet i gårdnamn på *-vann* (Rygh, NG. Indl. s. 85); jfr *Bergvatn, Russvandet, Midvandet, Sandvandet, Øivandet* (NG. 2: 478, 4: 1, s. 277, 2, s. 375 o. s. v.). Från Shetlandsöarna anför Jakobsen s. 162 ordet *vatn* i bet. av 'insjö'. På Island finnas bl. a. två sjöar benämnda *Vatn* resp. *Haukdalsvatn*; jfr de av Finnur Jónsson i Namn o. bygd 1914, s. 19 meddelade 5 isländska älvnamnen på *-vǫtn*. Nämnas böra slutligen de rätt vanliga finska sjönamnen på *-vesi* 'vatten': *Mallasvesi, Rautavesi, Vanajavesi* o. a. Jag övergår till de österbottniska namnen:

a) Namnen ange naturbeskaffenhet av olika slag:

Djupvatten (utt. *jūpvatn̨*) Or. (Karvat), jfr *Djupsjö.*

Grundvattnet (utt. *grunnvattnä*) Nkb.

Krokvattnet (utt. *krōkvattni*) Es. (Lappfors) = *Krok-sjövattnet* (ovan).

Mossvattnet (utt. *måsavattni*) Ö. Pu., jfr *Mossträsk.*

Stenvattnet (utt. *steinvattni*) Ö. Pu., jfr *Stenträsket.*

b) Läge angives i namnen:

Nyvattnet (utt. *nȳvattnä*) Rpl.

Södervattnet (utt. *södärvattnä*) Nä. (Kaskö).

Västervattnet (utt. *västärvattnä*), äng i Rpl. skg. (Björkö).

Yttervatten (utt. *ȳtärvattn̨*). torp vid sjö i Ö. Es.

c) Djurnamn ingå i namnen:

Abborvattnet (utt. *abbuvattni*) N. Pu.

Lill- och **Storabborvattnet** Ter.

Rödabborvattnet (utt. *rȭabburvattni*) Ö. Pu.

Gåsvattnet (utt. *gåsvattni*) Ter.

Harvattnet (utt. *häravattni*) Es. (Lappfors).

Korpvattnet (utt. *kårpvattni*) Es., jfr *Korpträsk.*

Uggelvattnet (utt. *ugälvattni*) Evijärvi.

Uttervattnet (utt. *åturvattni*), öde gård vid ett litet träsk i Ö. Es.

Digitized by Google

Ämtvattnet (utt. *ämtvattni*) i Ö. Esse. Vid sjön l. eg. mellan Ämtvattnet och Storsjön ligger gården *Entbacka* d. ä. *Ämtbacka,* nu även kallad *Hepovattni.* Jfr ovan *Ämtviken* och *Ämtträsk.*

d) Namnen avse sjöarnas förhåll. till människan:

Brännvattnet (utt. *brännvattni*) i Ö. Pu., jfr *Brännsjön* o. *Bränntträsk.*

Sändvattnet (utt. *sändvattni*) Es.: sv. dial. Finl. *sända* svf. 'brynsten för liar' (Vendell s. 993).

Trilottevattnet (utt. *trīlåtavattni*) Ter.: *trī* '3' + *lotte* (*låta*) svm. 'del, avdelning' (i Pedersöre-Purmo: Vendell, Ordbok s. 561). Jfr sjönamnet *Tväggelåten* i Sverge, Närke, som betecknar två vattensamlingar och innehåller gen. pl. av fsv. *luter* 'lott' (J. Sahlgren, Sv. Landsm. 1908, s. 51 f.).

Ett gårdnamn ingår kanske i

Imburvattnet Ö. Es.: jfr *Inborr* (utt. *imburr*) i Ped. (Forsby) av *Ingborg,* kvinnonamn, som uppvisats i mell. Öb. redan från 1500-talet (t. ex. *Ingeborg enkia* 1546 i Munsala, Mones by).

e) Sekundära namn:

Blackstensvattnet (utt. *blakkstäinsvattnä*), fiskevattensområde i Va. skg.: jfr sv. dial. (Rietz s. 37) *blakka* f. 'flat sten på sjöbottnen, nära vattenytan'.

Djupövattnet (utt. *jūpövattnä*) Rpl.

Kistörsvattnet (utt. *tjistosvattnä*), fiskevattensområde i Va. skg.: jfr *Kistviken* ovan.

Lillströmsvattnet (utt. *lillströmsvattnä*) Rpl.

Lotvattnet (utt. *låutvattnä*) Muns. (Monäs), även blott kallat *Låutun*: fi. *luoto* 'klippa'.

Långsjövattnet (kallas nu vanligen *laŋgvattni*), g. i Es., Lappfors by, se ovan.

Långskatevattnet (utt. *lāŋskātvattnä*) Rpl.: sv. dial. *skate* (*skata*) svm. 'udde, ände'.

Rämsvattnet (utt. *rämsvattnä*), 'skötgrynna i Va. skg.: jfr *Rämsfjärden* ovan.

Digitized by Google

Till dessa större namngrupper fogar jag följande enstaka eller mindre vanliga namn på smärre sjölika vatten:

4. Bälg.

Sv. dial. Finl. *bälg* m. 'lädersäck' (Vendell s. 111) motsvarar fsv. *bælger* m. 1) 'buk', 2) 'bälg, blåsbälg' (Söderwall), fvn. *belgr* m. 'Dyrskind som er afflaaet uden at opskjæres i Bugen', 2) 'Skindsæk' (Fritzner[2]), 3) 'Blæsebælg', got. *balgs* m. 'Schlauch'. Ordet är ej ovanligt i nordiska vattendragsnamn: fsv. *Bælgsio,* nu Bällsjö, nsv. *Bälgsjön, Bälgvattenstjärnarna, Järnbälgen, Smedbälgen* o. s. v. (Hellquist 1: 284, 559; SOÄ. 15: 132, 16: 168, 19: 11), no. *Belgen* som namn på insjöar och sund i Norge, fno. *Bælgforssen,* no. *Bælgvandet* (Rygh, NG. 1: 126, 134, 3: 193, Hellquist o. a. o.). Från Öb. har jag antecknat ordet som senare sammansättningsled i följande namn:

Kastbälgen (utt. *kastbäljin*) Kve.: angående förra leden jfr *Kastet* ovan.

Lill- och **Storbälgen** (utt. *ståurbäljin*) Kve.

Vatiloutbälgen (utt. *vatilåutbäljin*) Vö. skg.: *Vatilåut-* (fi. *-luoto*) är en holme.

5. Fly.

Fsv. *flȳ* n. 'vattenpuss, dam', no. *fly* 'vid, fugtig fjeldslette med smaa kjær', dial. också 'vandpyt med flad sivbevoxet grund', da. dial. *flye* 'kjærbevoxet myr' återgå på en germansk grundform **fluhi̯a-*, jfr lit. *pélkė* f. 'torvmyr', fpreuss. *pelky* 'myr', lett. *pelkis* f. vattenpuss' (Falk-Torp, Ordbog I, 174). Detta **Fluhi̯a-* återspeglas i nyländska ortnamnet fi. *Lohja* (= sv. *Lōjo*), som till sin stamvokal möjligen påverkats av senare leden i fi. *Laaksipohja*

Digitized by Google

(= sv. *Lakspōjo*), eg. 'Vikbotten', namnet på en vid Lojo kyrka belägen, efter en vik benämnd gammal herregård. Det „fly", som ligger till grund för namnet *Lohja* = *Lojo*, kan nämligen ej vara den stora Lojosjön — såsom Saxén i Stud. i nord. fil. 1: 3, s. 60 menar — utan med all säkerhet det delvis ännu i vår tid vattendränkta, verkliga „fly", invid vilket Lojo kyrka är uppförd.[1]) — I Öb. är ordet *fly* ej ovanligt; se ovan under *Flynbäcken* (s. 152). Som efterled ingår det i följ. träsknamn:

Björköflyet (utt. *björkköyflīyä*) Rpl.

Edesfly (utt. *äidisflȳ*), ängsmark i Rpl.

Himmelsflyet (utt. *himälsflīyä*), sankt kärr i Kve. (V. Hankmo).

***Kovo(g)flyet** (utt. *kåuvoflīyä*) Rpl.: f. led är sannolikt ett adj. **kōvog*, bildat på ett ord motsvarande fvn. *kóf* n. 'Røg, Damp' (Fritzner[2]); jfr no. dial. *kōven, kōveleg* 'trang, mørk, kvalm og uden Udsigt, indesluttet, skummel, trykket', *kōve* m. 'trangt Landskab, indesluttet af steile Høider' (Ross, Ordbog 423), nsv. dial. *koven* 'kvav, kvalmig' ('kovet i luften'), *kov* n. 'antäppa' (Rietz 315), Åland *kōve* svm. 'däld' (Vendell s. 482).

Pentörsflyet (utt. *pänttorsflīyä*) Rpl. skg. (Björkö).

Smalfly (utt. *smälflȳ*), äng ibid.

Trindfly (utt. *trinnflȳ*), ängsmark (sank mosse) ibid.

6. **Fågelskålen** (utt. *fågälskālin*), träsk i Rpl. skg. (Björkö), *Furuskålen* (utt. *fiurskālin*), äng ibid. Jfr fvn. *skál* f., som i no. ortnamn „bruges om Fjelde og Tjern, vistnok ogsaa om runde Fordybninger" (Rygh, NG. Indl. s. 74).

7. **Glada** i *Kakkurgladan* (utt. *kakkorglädon*),

[1]) Se ang. denna tydning av Lojo-namnet redan O. F. Hultman hos Neovius, Lojo sockens kyrkliga förhållanden s. 7, not. 1, där själva formförklaringen dock är en annan (enl. min mening icke tillfyllestgörande).

Digitized by Google

mosse i Rpl.: sv. dial. Finl. *glada* (*glado, glädo,* jfr *lada* dial. i Öb. *lädo, trana* dial. *träno*) svf. 1) 'vassfritt ställe i sjö', 2) 'vattenpöl', 3) 'skogssjö' (Vendell s. 268). Namnet är liksom det österb. *Gladforsen* (s. 68 ovan) samt rikssv. sjönamnen *Gla, Gla(e)n, Gladingen, Gladtjärn* o. a., *Gladsiø* i Norge samt fht. flodnamnet *Glata* (se Hellquist 1: 174) bildat på adj. fsv. *glaþer* i betydelsen 'glänsande, klar'.

8. **Glöda** i *Fågelmossglödan* (utt. *fågälmässglödon*), äng i Nä. (Kalaks) är bildat på nsv. *glöd,* fsv. *glöþ* f., som jämte no. *glød* (*glo*) är identiskt med fvn. *glóð* f. (pl. *glóðr,* varav det no. o. sv. omljudet), = ags. *gléd* 'glödande kol, flamma', mlt. *glōt, glōd,* fht. *gluot,* ett verbalsustantiv till germ. roten *glō* 'glänsande, glöda'. Med namnet *Glada* föreligger således avlägset släktskap. Jfr *Glödtjärn* samt synonyma sjönamn ss. de ovannämnda *Gla, Gladtjärn* och t. ex. *Glien, Glimmingen, Blänkesjön, Skinsiö tresk* o. a. i Sverge (Hellquist 1: 176 ff.).

9. **Kar** i *Bastukaret* (utt. *bastokārä*), skogsmark i Rpl. *Biggarskaret* (utt. *biggaskārä*), kärr ibid., *Lillkaret* (utt. *lillkārä*), kärr i Kve. (V. Hankmo) är identiskt med fsv. nsv. *kar* n., motsvarande fvn. *ker* 'kista, skrin, kärl'. I Sverge ingår ordet i sjönamn ss. *Kar-sjön, Kar-bon, Blåkaren, Bokaren* (Hellquist 1: 61, 63, jfr Falkman, Ortn. i Skåne s. 60). Jfr *Bläsog*l. *Bläsingkaret* s. 171 samt till betydelsen träsknamnen på *-bälgen* ovan s. 269 och *Kistviken* s. 201.

10. **Lott** i *Djuplotten* (utt. *dzūplåttn̥*) och *Furulotten* (utt. *furulåttn̥*), sjöar i Ter. Jfr närmast det från samma ort ovan anförda sjönamnet *Trilottevattnet.* Enligt Rygh, NG. Indl. s. 66 (och t. ex. NG. 1: 441) förekommer fno. *(h)lutr* 'Del, Part' i en del nyare no. gårdnamn ss. *Loten, Lotten, Løten, Arlotten, Brúsalotten, Vigdlotten.* Jfr även Falkman, Ortn. i Skåne s. 70: i da. diall. betyder *lodd* 'åker-

Digitized by Google

stycke', och den själländska bonden säger alltid „min *Lodd*", när han talar om sin jord; jfr *S:t Pers lotten* och *De dödas lott* i S:t Olof. I de österb. sjönamnen (sannolikt även i namnet *Tvilotagrund* Kve. skg.) avser ordet antagligen fiskevattensområde.

11—12. **Mult. — Multen.** I Kve. finnes ett sankt skogskärr, benämnt *Mult* (utt. *mollt*), med därtill hörande tvenne träsk: „Stormult" och „Lillmult". I Krb. åter förekommer en äng kallad *Multen* l. *Molten*, utt. *måltn̥*. Jag jämför dessa namn med sjönamnet *Multen* i Sverge (Närke), vilket Hellquist 1: 411 f. sannolikt med rätta ställer till roten i germ. vb. *meltan* 'smälta', i det han härleder det ur ett älvnamn **Multn*, som vore en *n*-bildning till sagda verbalrot. För de österbottniska namnen är ett sådant mellanled oantagligt. Den enstaviga Kvevlaksformen är måhända en s-lös variant till no. da. adj. *smult* i förb. *s. vand*, nsv. *smult vatten* 'stilla (lugnt) vatten' (jfr nsv. dial. *smulten* 'smul (om vatten l. väderlek)', *smultet vatten* 'smult vatten') och kunde ha framgått ur en sammansättning *Mult-träsk*. Kronoby-formen *måltn̥* åter erinrar närmast om ett prät. particip fsv. **multen*, **molten* till st. vb. **mælta*, men låter i brist på äldre namnbelägg ej heller den med bestämdhet analysera sig.

13. **Nyren** (utt. *nȳrn̥*), liten skogssjö i Esse. Jag känner namnet varken från kartor eller annan äldre skrift, utan har själv å ort och ställe upptecknat detsamma. På någon gissning angående dess etymon inlåter jag mig därför ej.

14. **Paradiset** (utt. *paradīsä*), träsk med vackra omgivningar i Va. skg. Ett nyare namn.

15. **Plumpen** i *Blomplumpen* (utt. *blomplåmppin*), göl i Rpl. skg. (Björkö): sv. *plump*, dial. i Finl. Öb. (Nä.) *plump* (*plåmpp*) stm. = 'ankare, dragg', jfr i Finl. (Vendell s. 705 f., 1195) ännu sv. vb. *plumpa*

Digitized by Google

(*plåmpp*) 'plumsa in, ramla', *plumpnot* (*plåmppnöt*) 'pulsnot' (Mal.). Från fsv. anför Söderwall *oplumpadher, oplompadher* 'oblandad, obemängd, utan plump (?)'. I Sverge (Värml.) förekommer det osms. sjönamnet *Plumpen* (Hellquist 1: 461). Sjönamnen *Dätten* o. *Dättern* i Sverge (till sv. dial. *dätt* m. 'liten klump, bit, klick') vore enl. Hellquist betydelseparalleller till *Plumpen.* I detta namn ligger dock snarare en föreställning om „inplumsning". Så förhåller sig i varje händelse med

16. **Plunsen,** som jag antecknat från Vö. i förb. *Ormö plumsin,* från Kve. (Vassor) i förb. *Vassor plunsarna* (utt. *plånnsan*), benämning på en sank marksträcka därstädes, samt från Rpl. skg. (Björkö) i smss: *Rörplunsar* (*röyrplånnsar*), *Sältingsplunsar* (*sälltiŋgsplånnsar*) och *Sävplunsar* (*säviplånnsar*), namn på vattensamlingar, i vilka det växer sälting (en art säv) resp. rör och säv. Jfr sv. dial. Finl. *plums* stm. 'inplumsning; ljud som uppkommer då ngn l. ngt plumsar' (Vendell s. 706).

17. **Putten** (utt. *påttin* etc.) är ett ej ovanligt efterled i sms. namn på gölar och kärr. I Rpl. funnos år 1757 *Minnespotten, Revelpotten* och *Västerörpotten.* Från en enda by i Björkö har jag antecknat följande hithörande ägonamn: *Bergpotten, Bodpotten, Långpotten* (utt. *lāŋgpåttin*), *Mellanpotten, Rörpott* (utt. *röyrpått*), *Sandpått* (utt. *sändpått*), *Skarnpotten* (utt. *skānpåttin*), *Spovpotten* (utt. *spopåttin*), *Starrpotten, Storpotten, Stubbpotten, Sundpotten, Tjurpotten, Tuvpotten* (utt. *tūvapåttin*) o. s. v. Å ett strandområde mellan Petalaks och Malaks, som kallas *Öyna* (= 'öarna'), finnes *Öpotten* (utt. *öypåtti*), en insjö. Från Vö. (Koskeby) har jag antecknat *Andsiåsuspåttin* (med dunkel förled) samt *Skarnpått* (utt. *skānpått*), från Ö. Esse *Paddpotten* (utt. *paddpåtti*). Senare leden motsvarar fsv. *potter* 'grop, brunn, av-

Digitized by Google

grund' (Söderwall), fvn. *pottr*, nsv. dial. Finl. *putt, pått* 'vattenpuss' (Vendell s. 719). Ang. rikssvenska sjönamnen *Potten, Putten* se Hellquist 1: 461. Det germ. ordet är icke, såsom vanligen antages, ett lån av lat. *puteus* utan inhemskt: jfr flt. *putti*, fht. *phuzzi*, nht. *Pfüze*, ags. *pytt* samt finska lånordet *puutio* 'vattenpuss', varom se Karsten, Germ.-finn. Lehnwortst. s. 120, 170.

18—19. **Röringe**: *Röurinki*, Iso- ja Vähä- (Stor- och Lill-), sjöar i Alajärvi s:n, s. o. Lappajärvi sjö (mell. Öb.). — *Röringe träsk* (fi. Räyringin järvi) i Vetil s:n; se kap. I s. 157, 172.

20. **Skakelkäpp** (utt. *skakoltjäpp*), träsk i Ö. Pu.; jfr *Skakelkäppkroken* (utt. *skakoltjäppkrâutjin*) i Va. skg. Namnen äro s. k. jämförelsenamn, d. ä. kunna likställas med sådana hos Hellquist, Sjön. 3: 71 sammanställda sjönamn som *Bjälken, Gränkafveln, Käppesjön, Sparren, Stafsjön* o. a., vilkas grundord beteckna 'bjälke', 'stake', 'stock', 'käpp', o. s. v. Även i Norge finnas ortnamn, bildade på ord som betyda 'stång' eller dyl. (Rygh, NG. Indl. s. 33). Jfr *Käpplingen*, äga i Rpl., S. Vallgrund by.

21. **Veken** i sjönamnet *Långveken* (utt. *laŋgväkan*), *Stor-* o. *Lill-*, i Ter. sammanställer jag med sv. dial. Finl. **veke* (utt. *vika, väka*) svm. 'mindre vik'; se Vendell, Ordbok s. 400, 1097, som därjämte anför en sms. *inveke* (*invika*) svm. 'liten vik' ävensom ett ortnamn *Vikan* från Pojo, Nyl. Själv har jag i Stud. i nord. fil. V. 3, s. 15 från Öb. (Ko.) meddelat sms. *skärveke* (*šärivika*) svm. 'smalt sund'. Enligt uppgift av K. V. Åkerblom skulle en karta av år 1695 upptaga ett träsk *Vekan* i Koskö by av Kve. s:n. Från Sverge må (enl. Rietz s. 806) anföras nsv. dial. *veke* svm. 1) 'sidländ äng vid bäck eller å' (jfr *å-veke, bäcka-veke*)', 2) 'landtunga', *vike* svm. 'liten vik'. Ordet är nära besläktat med germ. **wīk*, **wīkō* f.

Digitized by Google

'bukt, vik' och **wikō* f. '(växling) vecka'; jfr särskilt fvn. *vika* f. 2) 'sjömil' = *vika siófar* (Fritzner[2]), nsv. dial. Rietz s. 806 *vekk-sjö* f. 'sjömil, mil till sjös' hos Lind (1749) *wecku-sjö* 'eine gantze oder halbe meile zur see', mnd. *weke sees* (= fvn. *vika siófar*) 'ein nautisches Längenmass von etwa 1 Meile oder 4 Seemeilen bis 1¼ M. od. 5 Seem. (Lübben-Walther, Mnd. Handwbch, s. 569 f.).

22. **Välvan** (utt. *välvon*), liten trind sjö i Rpl. skg. (Kymangrund). Från denna ort (N. Vallgrund by) nämnes redan år 1757 en vik *Ahlskiärs Välvon.* En i Sv. Litt.sälls:s ark. förvarad namnsamling från Rpl. upptar en sms. *Maggsunds välvan* (*maggsånnsvälvon*), betecknande en 'mindre landsträcka'. Namnen innehålla sv. dial. Öb. (Vendell s. 370) *välva* sv. f. 1) 'däld', 2) 'träsk, beläget mellan kullar'.

23. ***Vätinge.** Fi. *Vätingin järvi* är namn på en sjö mellan Vetil och Ullava (mell. Öb.). Från Vö. skg. (Lantmäteristyr:s karta) har jag antecknat ett *Vättingbronn,* sannolikt åsyftande en 'vattupöl', som nu kallas *Vattubrunnen* (utt. *vatubrånnin*). I Sverge möter samma namn enligt min mening i fsv. *Wætinge* (ström), nu Vättinge i Södermanl. (Hellquist, Sjön. 1: 134), sannolikt även i de likalydande, på ett fsv. **Vætinge* återgående namn i Smål. och Uppl., vilka Hellquist anför i sitt arbete om de sv. ortn. på -inge s. 176. Jag tror nämligen ej att dessa namn berättiga till att med Hellquist uppställa ett fsv. släktnamn **Vætinger,* avlett av ett germ. personnamn, utan att de i likhet med de ifrågavarande österbottniska beläggen återgå på ett naturnamn, bildat på ordstammen *vat-* 'vatten'. En variant på *-unge* föreligger i Sverge i ortnamnen **Vatnunge, Vatninge* i Skåne och *Vatunga* i Vg., vilka väl ej heller förutsätta ett släktnamn **Vatnunger,* såsom Hellquist, De sv. ortn. på -inge s. 165 f. tror, utan återgå på subst. *vatn* 'vatten'.

Digitized by Google

Dessa ortnamn få nämligen ej utan tvingande skäl avsöndras vare sig från det i Norrbottens skärgård ofta återkommande namnet *Vattungen* (Nordlinder Sv. Lm. VI.3, s. 23) eller från en talrikt representerad östsvensk grupp av skärgårdsnamn (se kap. V), ifråga om vilka varje tanke på ett fsv. släktnamn är utesluten. Det ovan nämnda fi. *Vätinki* är ett säkert vattendragsnamn.

Kap. IV.

Mossar, myrar och kärr.

1. Mosse

= fvn. *mosi*, fsv. *mosi, mosse, musi* m., även i ortnamn (Söderwall). I Vö. (Lolaks by) finnes ett gårdnamn, i Kve. (Vassor by) ett torpnamn *Måsa*, men f. ö. anträffas ordet i ortnamn mestadels som senare sammansättningsled. Om den apokoperade formen *mås* = *mosse* jämföre man Hultman, De östsv. dial. § 31.

a) Namnen åsyfta naturbeskaffenhet:

Bollmåssen (utt. *bållmåsa*) Gkb. (Kirilaks-Vittsar): förra leden sammanhänger antagligen med finländska dialektord ss. *bål(a)* adv. 'ganska, högligen' (v. Nyl.), *bålende* adv. 'mycket, högligen', *bålinge* 'stark varelse, bjässe', *båll-fluga* 1) 'ett slags större fluga' (Öb., allm.), 2) okvädinsord för en stor och pussig person', *bållog* 'rund, utstående' (Vendell, Ordbok s. 108).

Borgmossen (utt. *bårr(g)måsan*) Krb., *Borgmossträsket* (*bårr(g)mässträššä*) i Sö.: se om förra leden u. 'Kronoby' (s. 164).

Bredmossen (utt. *bräimåsan*) Nä. Kve.

Degermosse (utt. *digälmås* Or., Oxkangar, *däi(r)måsan*, äng i Nä., Finnby): adj. *deger, diger* 'stor'.

Digitized by Google

Drafvesmossan 1804 i Kve., Västerhankmo by, nu *drāvismåsan* (invid ett träsk): jfr det hos Vendell, Ordbok s. 141 från Estland anförda *drav* stn. 'kärr, sumpmark' samt norrl. *dräfja* f. 'sumpigt ställe' hos Ihre, da. dial. (Jyll.) *drav* 'mäsk, myr, sump'. Till denna ordgrupp höra ännu fvn. *draf* n. 'Affald, Smuler, Støv' (Fr.[2]), fsv. *draf* n. 'svinföda', nsv. dial. *drav* n. id., o. s. v. Subst. fsv. *draf* ingår bl. a. även i rikssv. sjönamnet *Drafven* (Hellquist 1: 93).

Flottmossen (utt. *flåttmåsa*), odlad mark i Gkb., Köustar. — *Flottmosse* (utt. *flåttmās*), mosse i Nä., Pielaks: sv. dial. Öb. *flottmosse* 'kärr' (Vendell s. 212).

Holmmossen (utt. *hålmmåsa(n)*) Krb. La.

***Högmossen** (utt. *högmåsan*) Laih.

Jämnmossen (utt. *jämmåsan*) Krb.: jfr *Jämnträsket* ibid. (se ovan).

Kallmossen (utt. *kāldmåsan* Nä., *-måsa* Mal.): jfr *Kallträsk* ovan.

Kavelmossen (utt. *kāvälmåsan*) Vö.: sv. dial. *kavel* 'rund stock', fvn. *kafli*, sv. *kavle* bl. a. i rikssv. sjönamnen *Kafveln* och *Gränkafveln* samt fsv. gårdnamnet *Kaflabeck* (Hellquist 1: 290). Om no. ortnamn innehållande ordet *kafli* se Rygh, NG. Indl. s. 33. Jfr *Kavelträsket* ovan.

***Kittel-, Kettlmossen** (utt. *tjällmåsan*) mellan Or. o. Kimå, *Kittelmosskroken* (utt. *tsitilmåsskrōtsi*) i Krb.: sv. dial. Öb. **kettel* (tjäll) 'kittel' (Vendell s. 435). Jfr *Kattilakoski* s. 162.

***Kivinmossen** (utt. *tsivimåsa*) i Gkb., Storby. Uttalsformens utveckling var sannolikt **tsivinmåsa* > **tsivimmåsa* > *tsivimåsa*. Främre leden utgöres av det fsv. part. prät. **kivin*, som ligger till grund för finl. dial. sv. vb. *kivna* 1) 'stelna ihop', 2) 'svälla (om mjöl)' = *kimna*, varom se Vendell, Ordbok s. 432, 436. Nyansen 'stelna ihop' återgår på en grundbetydelse 'bukta l. böja sig'. Ovannämnda part. prät. *kivin*

Digitized by Google

hör till fvn. sv. vb. *kífa,* nsv. dial. Finl. *kīva* 'kivas, tvista', mlt. *kīfen* st. o. sv. vb., mht. *kīben* st. vb. 'zanken, streiten', no. dial. *keiv* 'sned, vriden', lett. *schkibt* 'schief sein, wanken' o. s. v. (Torp, Wortschatz der germ. Spracheinh. s. 43). Part. prät. **kivin* betyder således eg. 'buktig, böjd'. Jfr ovan sjönamnet *Välvan,* eg. 'den välvda', samt *Kroko(g)träsk* och *Krokvattnet.* Ordet **kivin* ingår även i bynamnet *Kivilös* Ped., ängsnamnet *Kivillös* i Kve. samt i skärnamnet *Kivilösskär* i Vö. (Lolaks by), om vilka närmare nedan.

Kringelmåsan 1764 i Kve.: jfr fvn. fsv. *kringla* svf. eg. 'ring, krets', nsv. dial. Rietz s. 355 *kringel* m. ds., Finl. *kringla* sv. vb. 'gå vacklande, ragla', *kringlot* 'buktig' (Vendell s. 491). I Sverge finnas *Kringeln,* en mosse (SOÄ. 10: 279)' samt sjöarna *Kringlan* o. *Kringelsjöarna* (Hellquist 1: 308), i Norge en älv ben. *Kringla* (Rygh, NE. s. 132).

Källmossen (utt. *tjäldmåsan*) Vö.

Lidmossen (utt. *līmåsa*) Mal.: sv. dial. Finl. *lid* 1) 'sida, kant', 2) 'sluttning', 3) 'långgrund, flack strand', 4) 'rand, bryn (av skog, sjö o. s. v.)', Vendell s. 547. Jfr sjönamnet *Lien* hos Hellquist 1: 339.

Lillmossen (utt. *lillmåsan* Si., *lilmåsan* Pö). — *Lilla mossen* (utt. *lellamåsan*) Pö.

Lågmossen (utt. *lågmåsan*) Pö.

Långmossen (utt. *lāŋgmåsa(n)* Pö. Mal., *laŋgmåsan* So. Kve. Vö.).

Molnmossen (utt. *mānmåsan*) vid Molnå o. Molnträsk i Nä., se u. sistsagda namn.

Rappelmossen (utt. *rapälmåsan*) Pö.: sv. dial. Eg. Finl. *rappla* svf. 'mindre skär', jfr sv. vb. *rappla* (utt. *rapäl*) 'spilla efter l. på sig' (Vendell s. 736).

Stavermossen (utt. *stāvurmåsa*) Gkb., Korplaks, jfr *Staverbacken* (utt. *stāvurbakka*) i Gkb., Såka. Namnen innehålla sv. dial. Finl. *staver* (*stāvur*) 'stör, stav'

Digitized by Google

(Vendell, s. 934). Jfr artikeln *Skakelkäpp* o. där anf. betydelseparalleller.

Stenmåsträsket 1755 i Nä.

Stockmossen (utt. *ståkkmåsa*) Gkb., Storby: jfr *Stockgölen, Stocksjön, Stocktjärn, Stockaren* o. s. v. i Sverge hos Hellquist 1: 575. Dessa sjönamn torde i många fall ha avseende på rak form hos vattendraget. Det förevarande mossnamnet i Gkb. har dock snarare något samband med timmerstockupplag eller dyl.

Stormossen (utt. *stōr-, ståurmåsan*) Si. Lpf. Mal.; Vö. Or.; i Rpl. skg. *ståurmās.*

Svartmossen (utt. *svartmåsa*) Gkb. (Såka).

Thölmossan Mal. (1750-t.), se ovan u. *Laihela å* (s. 91).

Tuvmossen (utt. *tūvmåsan*)

Vattumossen (utt. *vatumåsan*)

Velkmossen (utt. *välkmåsan*) Pö., *Welkmåsträsket* 1755 i Nä. (nu *Svartträsket*): jfr den i närheten rinnande *Vilkanebäcken*; i detta namn utgöres f. leden av ett fi. **Vilkkaneva,* en sms. på fi. *neva* 'sump, kärr'. Sv. *Velk-*, fi. *Vilkka-* är det sv. dial. Finl. (Vendell s. 1104, 1122) *vilk* adj., blott i komp. *vilkkarä,* superl. *vilkkast* 'bättre, bäst', *välk* adj. 'god, duglig'; jfr no. *velk* 'stor' samt sv. dial. Finl. *välkog* 1) 'god, duglig', 2) 'grov, fyllig'.

?Vidmossen (utt. *vīmåsan*) Nä., Finnby.

Vitmossen (utt. *vītmåsan*) Or.

Våtmossen (utt. *våtmåsa*) Mal.

Åmosse (utt. "*åmåsa*), by i Pet.

Ökmossen (utt. ? *öykmåsan*) Kve.: till ? sv. vb. *öka* (dial. i Öb. *öuk*) 'förökas, ish. stiga (om vattenståndet i sjöar l. åar)'. Jfr sjönamnet *Ökern* i Sverge, om detta med Hellquist 1: 796 får föras till vb. *öka*: namnet skulle i så fall syfta på någon hos sjön förekommande benägenhet att vid vissa tider av året

Digitized by Google

tilltaga i omfång och kvantitet (jfr *Växaren*, sjönamn).

Ömossen (utt. *öymåsan*), by i Si., vårtid delvis under vatten; gård i Nä., Rangsby: jfr nsv. *ö* med betydelsen 'strandäng' i en del gamla ortnamn (se kap. V).

b) Namnen ange läge:

Präpositionsnamn äro:

Norrpåmossen (utt. *nårrpomåsan*) Nä.

Påmossen (utt. *påmåsan*) Vö., Tuckur: jfr „Per Olof på måsan" 1548 i Karleby; jfr s. 138 ovan. Av samma art är *Påmark*, bynamn i Norrmark (Satak.); jfr tyska landskapsnamnet *Pommern* av slav. *po more* 'vid havet'. — Ett adverb ingår i

Uppmossen (utt. *åppmåsan*) So., Sundom by.

Väderstreck åsyftas i:

Norrmossen (utt. *nårrmåsan* Or., *nårrmåsa* Gkb.).

Södermossen (utt. *södärmåsan*) Or.

Västermossen (utt. *västärmåsan*) Nä. Pö.

Benämnda efter orter:

Kroksmossa (utt. *krukksmåsa*), g. i Nä., Yttermark.

Kyrosmossen (utt. *tjyrosmåsan*) Vö.-Kyro.

Kälvemossen (utt. *tsälvimåsa*), äng i Gkb., Korplaks, mot Kelviå sidan.

Påskmossen (utt. *påskmåsan*) Lpf.: eg. Påskmarkmossen?

Pörtmossen (utt. *pöttmåsan*) Pö.

Tjöckmossen (utt. *tjökkmåsan*) Lpf., Tjöck by.

Vetilmossen (utt. *vätilmåsa*) Gkb., Vissarby (Vetil socken).

Vörsmossen (utt. *vörsmåsan*) Vö.

Sekundärer av typen *Idmarksmåssen* Ko., *Kallskärsmossen* Vö., *Ågrensmossen* Pö. finnas i mängd. Ang. *Hällnemossen* Mal., *Vränjinemossen* Vö. se s. 83 samt nedan kap. IX.

Digitized by Google

c) Namnen syfta på förhållandet till människan:

***Anderstensmossen** (utt. *andurstäinsmåsa*) Gkb., Kallis by: sv. dial. Finl. *ander* (*anndur*) m. 1) 'snöskid', 2) 'träskoning under slädmed', 3) 'flysko använd vid vandring på sanka ställen' (Mal. i Öb.). I sistanförda betydelse har ordet använts i detta mossnamn. Namnbildningen är dock oklar. Har man att fatta namnet som „stenmosse" (jfr *Stenmåsträsket*), å vilken man använder flyskor? Namnuppgiften *-stensmåsse*[1]), för väntat *-stenmosse*, är kanske oriktig.

Bastumossen (utt. *basstumåsan*) Vö.

Brännmossen (utt. *brännmåsan*) Or.: jfr *Brännsjön, Brännträsk, Brännvattnet.*

Dragmossen (utt. *drāmåsan*) Pö.: jfr *Dragsjön* ovan samt *Dragedet, Dragnäsbäck, Dragåsen* nedan.

Flakmossen (utt. *flakamåsan*) Vö.: till ? sv. dial. Öb. *flake* (*flaka*) svm. 'fågelfälla av unga trästammar'; anfört bl. a. från Nykarleby, en grannsocken till Vörå (Vendell s. 204).

Fämossen, *Linsjö-* (utt. *linsifämåsa*) Gkb.

Hagmossen (utt. *hāgmåsan*) Rpl. skg.: sv. dial. Finl. *hag* stn. 1) 'inhägnad', 2) 'sämre gärdsgård' (Vendell).

Hömossen (utt. *höymåsa*) Gkb.

Käringmosskärret (utt. *tjälgmåstjärrä*) Rpl. skg. (Björkö).

Likmossen (utt. *līkmåsa*) Gkb., Närvil by: subst. *lik* n. 'död människas kropp'.

Rimossen (utt. *rīmåsan*) Pö.

Råmossen (utt. *råmåsan* Kve., *rōwmåsan* Pö.): nsv. *rå* 'gräns'.

Slåttmossen (utt. *slā̆tmåsan*) Lpf., Skaftung by: sv. dial. Finl. *slått* stm. 'avslaget gräs på ängen'.

---

[1]) Jag känner namnet blott ur Sv. Litt. Sällsk:s samlingar för Gamlakarleby.

Digitized by Google

Snarmossen (utt. *snärumåsan*) Rpl. (1757 *Snarmossan*): nsv. *snara.*

Stöttingsmossen Kve. (V. Hankmo): nsv. dial. Öb. *stötting* 'kälke anv. vid framforslande av timmer' (Vendell s. 966).

Timmermossen (utt. *timbärmåsan*), Stor- o. Lill-, Vö.

Tolftmossen (utt. *tålftmåsan*) Nä. (Yttermark): jfr fsv. *tolft* f. 'en av de delar i vilka (i Uppland) ett hundare ursprungligen var delat ?', även i ortnamn (Söderwall), nsv. dial. Finl. *tolftman* 'tolvman, nämndeman' (Vendell s. 1022).

Tämossen (utt. *tämåsan*) Gkb. (o. Mörskom i Nyl.): ? sv. dial. Finl. *tä(d)* stn. 'byaväg', Vendell s. 1062.

Valsmossen (utt. *vallsmåsan*) Pö.: ? sv. dial. Finl. *valsa* 'vada' (Vendell s. 1087).

Villmossen (utt. *villmåsan)* Gkb. (Kirilaks-Vittsar): f. led är adj. *vill,* jfr *Villviken* s. 200.

e) Namnen syfta på djurvärlden:

Björnmossen (utt. *bjönmåsan*) Krb.: jfr *Björns,* gård i Krb. (Hopsal by).

***Fugelmossen** (1764 *Fågelmåssan*), utt. *fūlmåsan,* Kve.: sv. dial. Öb. *fūl* 'fågel' < fsv. *fughl* (jfr Hultman, De östsv. diall. § 1: 55, Vendell Ordb. 235). — *Fågelmossen* (*fāgälmåsan*) Lpf., *Fågelmossglödan* Nä., se ovan.

Gåsmossen (utt. *gåsmåsan*) Kve.

Hästmossen (1586, 1738 *Hästmåsan*) Kve.

Komossen (utt. *kåumåsan*) Or.

Kutskinnsmossen (utt. *kušismåsa*) Pet., *Kutskinnsmosan* 1649 Mal.: f. leden innehåller sv. dial. *kūt* m. 'ung själ, phoca' (Vendell s. 520).

Lekmossen (utt. *läikmåsan*), Norra, Yttre o. Östra, s. Vö., *Leikmåsa* Laih. (1750): nsv. *(fågel-)lek* under parningstiden (= fvn. *leikr,* även i ortnamn, se Rygh, NG. Indl. s. 65). Eller har denna förled något samband med sv. dial. Öb. *leken* (utt. *läitjin*) 'upptinad

Digitized by Google

(om flytande vattendrag)', Vendell s. 543 ? Jfr *Lekmosúnd* (*läikmosǎnd*) i Maksmo.

Måsmossen (utt. *måsmåsan*) Pö.

Orrmossen (utt. *årrmåsa(n)*) Mal. Pö.

Tranemossen (utt. *tränumåsan*) Krb.

Uttermossa (utt. *åtärmåsan*), by i Si.

Älgmossen (utt. *älimåsan*), by och odling i Pö.

Ådmosse (utt. *ådmås*) Rpl. skg.

Örnmossarna, 1804 *Örnmossmarken* Kve. (V-Hankmo).

f) Namnen syfta på växtvärlden:

Björkmossen (utt. *bjärkmåsa*) Gkb.

Fräkenmossen (utt. *fräkŋmåsan*) Pö., *Storfräknesmossen* (*ståurfräknismåsan*) Or.

Gräsmossen (utt. *grǎsmåsan*) Pö.

Gummossen (utt. *gåmmåsan*) Nä. (Tjärlaks): sv. dial. Öb. *gumma* (*gåmmo*) svf. 'hjortron' (ej hos Vendell).

Häppelmossen (utt. *äpälmåsan*) Ko: jfr *Häppel. fjärden* (*äpälfjälin*) ibid. (s. 190).

Korka(d)mossen (utt. *kårkkamåsan*), ängar i Kve. (Vassor): jfr ? sv. dial. Estl. (Vendell s. 478) *kork* (*kårkk*) m. 'gran- l. tallkotte'.

Mässemossen (utt. *mäsimåsan*) Lpf., Pö.: sv. dial. Finl. *mässe* (*mäsi*) stn. 'missne' (Vendell s. 632).

Rörmossen (utt. *röyrmåsan*) Or.

Starrmossen (utt. *starrmåsan*) Nä., Rangsby (med „jätthögdar").

Tallmossen (utt. *tallmåsan*) Be. skg.

g) Mytiska namn:

Skrattmossen (utt. *skrattmåsan*) Krb.: sv. dial. Finl. *skratt* stm. 1) 'gast, spöke' 2) 'hin onde' (Vendell s. 825).

Trollmossen (utt. *trållmåsan*) So.

h) Person- eller gårdnamn ingå i:

Lyttsmåssen (utt. *lyttsmåsan*) : jfr *Lyttare*, utt. *lyttas*, g. i Krb.

Digitized by Google

Pålsmossen (utt. *pålsmåsan*) och
Svennarmossen i Krb.
Rackarmossen (utt. *rakkarmåsan*) i Pö.
Finnmossen i Mal. innehåller väl folknamnet ***Finn***.
i) Oklara namn:
Börmossen (utt. *börmåsa*) Gkb.
Homossen (utt. *hōmåsan*) Krb.
Karvamossen (utt. *-måsan*) Nä.
Rusmossen (utt. *rūsmåsan*) Nä.
Röstarmossen (utt. *röstarmåsan*) Krb. (jfr ? no. dial. *rust, ryst* f. 'lund, skovbacke' (skovbevoxet) bjærgryg' (Jakobsen s. 190).
Spagmossen (utt. *spāgmåsan*) Lpf.
Vackursmossen (utt. *vakkusmåsan*) Or.
? **Varjitmossen** (*-måsan*) Or.
Vättmossen (*-måsan*) Nä. (Finnby-Yttermark).

2. Myra.

Ett sv. dial. *myra* svf. 'fly, kärr, myr' (= fvn. *mýrr* f., sv. *myr*), som motsvarar no. dial. *myra* f. och som hos Vendell s. 625 finnes anfört blott från Åland, ingår i följande österbottniska ortnamn:
Myran (utt. *mȳron*), bynamn i Övermark, ängsnamn i Nä. (Bäckby o. Tjärlaks).
Lappmyhran Vö. (Karvat).
Pickarmyran (utt. *pikkarmȳron*) Or. (Oxkangar): jfr ? sv. dial. Finl. *picka* 'hugga med *picka*' = 'spetsig jordhacka' m. m. (Vendell s. 690).
Prekamyran (utt. *präkamȳron*), skog i Pö.: f. leden oklar.
Stormyran (*stōrmȳron*), „gorräng" i Lpf. (Dagsmark).
Tranmyran (utt. *tränmȳron*) Nä., Kalaks by.
Östermyra (utt. *östärmȳra*), bruk i Seinäjoki.

Digitized by Google

3. Kärr.

Nsv. *kärr* = fvn. *kjarr* n. och *kjǫrr* m., fsv. *kiär, kär* n. 'paludes' ingår särskilt som senare led i ett stort antal lokalnamn. Sådana äro i ett mindre urval:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet:

Bottenkärr (utt. *båttn̥tjärr*), namn på en stor äng i Vö. (Lotlaks).

Hagelkärret (utt. *hägältjärri*) Vö.

Helvetesperäkärret (utt. *hällvitispäratsärri*) Gkb., Korplaks: då fi. *perä* = 'ände' blir betydelsen ungefär 'nederstahelveteskärret'.

Kallkärret (utt. *kalltjärri*) Vö.: jfr *Kallträsket* ovan. Om uttalsformen är riktig, ingår här icke adj. *kall*, dial. *käld*, utan subst. *kalle* svm. (*is-kalle, land-kalle* o. s. v.), varom se i kap. V.

Koltkärret Vö. (Andiala): f. leden utgöres kanske av ett ord, besl. med nsv. dial. Öb. *kolta* sv. vb. 'oreda, oordna', no. dial. *kolta* f. 'halvrådden masse', *kolten* adj. 'opløst. muggen' (Vendell s. 475).

Labbkärret (utt. *labbtjärrä*), åker i Björkö: ett jämförelsenamn, jfr sv. dial. Finl. *labba* svf. stor hand l. fot' (Vendell s. 533).

Molnkärret (utt. *målntjärrä*) Kve., Petsmo by: jfr *Molnträsket.*

Rappelkärret (utt. *rapältjärri*) l. *Davids rapplet* (*dāvis rappli*) Vö.: jfr *Rappelmossen.*

Rumpkärren (utt. *råmptjärrin*) Rpl. skg.: ett jämförelsenamn, med sv. *rumpa*, dial. *råmppo* som f. led.

Skrockkärr (utt. *skråkktjärr*), äng i Vö., Lotlaks: jfr sv. dial. Estl. *skruckot* 'skrynklig' (Vendell s. 830), Dalarna *skrokk* 'ngt som är skrynkligt', *skrokk-mosse* 'cetraria islandica' (Rietz s. 599).

Skrummelkärret (utt. *skrumbältsärri*), kärr på stengrund i Gkb., Såka: jfr sv. dial. Öb. *skrumla* (utt. *skråmbäl*) 'mala grovt', Vendell s. 831; besläktat här-

Digitized by Google

med är nsv. *skramla*, dial. Finl. *skrammelhaka* 'sladderkäring' o. s. v.

Slätkärr 1804 i Kve., V. Hankmo.

Stegelkärret (utt. *stägältjärrä*) Mst., Vikby: jfr sv. dial. Finl. *stegla* 'jäsa, höja sig, om marken vid frost l. torka' (Vendell s. 934).

Svartkjärr 1586 i Mst.

Vindsäckkärret (utt. *vindsäkktjärrä*) So., Sundom: kärr utan skydd mot vindarna?

b) Namnen avse förhållandet till människor:

Brandkärr (utt. *branntjärr*) Vö.

Brännkärr (utt. *bränntjärr*) Vö.: jfr föreg.

Fallkärr Gkb., Kallis: jfr *Fallträsk* ovan.

Rödningskärret (utt. *rödniŋgstsärri* l. *rödnindzi*) Gkb.

Rödselkärret, *Rösselkiärret* 1777 i Kve., Petsmo: jfr sv. dial. Finl. *rödsla* svf. 'upprödd mark (i ortn.)'.

Stöttingkiärret 1777 i Kve., Petsmo: jfr *Stöttingsmåsan* ovan.

c) Namnen syfta på djur- l. växtvärlden:

Alkärr (utt. *ältjärr*), fi. *Alikärri*, by i Vö. mot Härmä sidan: den finska förleden *Ali-* (= *Neder-*) är en folketymologisk ombildning av den svenska.

Björnkärret (utt. *bjöntjärri*) Or.

Getkärrbacken (utt. *jäittjärrbakkan*) Vö., Lotlaks.

Krankkärret (utt. *kraŋktjärri*) Vö.

Lubbot-alkärret i L. Ky., nära rån mot Koskeby i Vö.: f. led är adj. *lubbot* 'lurvig' (Vendell s. v.).

Mörtkärret (utt. *mörttjärrä*) Kve., Petsmo.

Tistronkärret (utt. *tīsrontjärrä*) Pö.: sv. dial. Nyl. *tistronbuske* 'vinbärsbuske' (Vendell s. 1016).

d) Namnen ange läge:

Norrkärr (utt. *nårrtjärr*) Kve. — *Norr-* och *Söderkärr* Ko.

Munniskärri (äng) 1750 i Laih.: *munn(i)* = 'mynning'?

Digitized by Google

e) Ett folknamn ingår i

Finnkärr Mst., Vikby.

f) Mytiska namn:

Tomtkärret (utt. *tåmttjärrä*) Rpl.

Trollkärrhagen (utt. *trulltsärrhaga*) N. Pu.

g) Sekundärer: *Blackedskärret* (utt. *blakkäidstjärrä*) Si., *Starrviks kärret* 1804 i Kve., nu *starrvistjärr*, o. s. v.

---

4. **Finnsätran** (utt. *finnsätron*) l. *Finnsätret* (utt. *finnsäträ*), kärr i Rpl. skg., jfr s. 245.

5. **Reveln** (utt. *rävlin*), ett kärr i Kve., se ovan s. 102.

6. **Rymningen**, Stor- (utt. *störrymnindzi*), kärrmark i Gkb., Såka by, med *Rymningsbacka*. Namnet anträffas redan i medlet av 1500-talet, som släktnamn: jfr Per *Rimning*, bonde år 1562 (n:o 4645) i „Alejärff" (Alajärvi) by av Pedersöre, grannsocken till „Karleby". Namnet är enligt min mening en parallell till sjönamnet *Römningen* i Småland, vilket Hellquist 1: 509 tyder som ett fsv. *Rymninger* < **Rymninger*, avlett av adjektivstammen *rūm-* i sv. *rymlig* o. s. v. Uppländska skogsnamnet *Rymningen*, så skrivet t. ex. 1520, vore enligt Hellquist identiskt med sjönamnet i fråga. Jfr det av Söderwall, Ordbok anförda fsv. appellativet *rymning* f. 'undanrödjande av jord, grus, för att komma åt malm, även ställe där sådant undanrödjande sker l. har skett'. Om avledningen *-rūm* = 'avröjd plats, röjt ställe' i svenska ortnamn se Lindroth, De nord. ortn. på -rum s. 107 ff.

7. **Tjärnan** (utt. *tjänon*), mosse i Pö.: jfr fvn. *tjǫrn* f. 1) 'lidet Ferskvand, Tjern', 2) 'Pytt' (Fritzner[2]), sv. dial. Finl. *tjärna* svf. 'tjärn, liten insjö' (Vendell s. 1020); i denna appellativa användning är ordet emellertid okänt i Öb. (jfr förf. i Hist. Tidskr. f. Finl. 1917, s. 190).

Digitized by Google

8. **Tärjan** (utt. *tärjon*), kärr i Pö.: jfr sv. dial. Finl. *tärja* svf. 1) 'vindvak', 2) 'öppen fläck i vass, öppen farled genom vass m. m.' (Vendell s. 1064).

9. **Töyrä** (läs *töurä*), g. i Ö. Vet., sv. dial. *Töurin*, kärrmark i Vö. och Or.; jfr sammanställn. *„töurar* och måsar" i Stierwalds (otryckta) Laihela-beskrivning av år 1750. I Vasa-trakten har jag hört sms. *tall-töur* i bet. 'kärrmark bevuxen med tall'. Namnen sammanhänga möjligen med sjönamnet *Törn* i Sverge (Smål., Kalm.), vari *n*-et med hänsyn till gårdnamnen *Törestorp* o. *Törsbo* sannolikt är best. slutartikeln (Hellquist 1: 668 f.). Samma namnstam möter kanske i landskapsnamnet *Södertörn*, i fsv. tid (1409) *Tøør*, samt i isl. *Taur* i Ynglingatal. Jfr även *Töre* o. *Törböle* i N. Kalix, Västerb. (Norrl. saml. 6: 277), byar belägna vid en å benämnd *Töreå*. Senare leden i fi. *joen-töyrä* 'åbrink' (bl. a. i s. Öb.) måste av betydelseskäl avsöndras. De österbottniska och rikssvenska namnens etymon är mig obekant. Detta beror kanske därav, att den nordgermanska sjöterminologin överhuvud visar sig vara speciellt nordisk. Bl. a. äro t. ex. orden *träsk* o. *tjäru* etymologiskt dunkla.

Kap. V.

Öar, holmar och grund.

1. Ö.

Den fvn. motsvarigheten *øy* betyder enligt Fritzner, Ordborg[2] 1) 'Ø, omflydt Land, lat. *insula*', 2) 'flad Landstrækning langs ved Vand eller Elv, især saadan, som er udsat for at oversvømmes deraf (nht. *au, aue,* mht. *ouwe*)', 3) 'Elv, Aa'. Liksom i fornnorskan användes ordet i enskilda nynorska bygde-

Digitized by Google

mål om flata sträckor med frodig växtlighet, vilka ligga längs vatten utan att vara omflutna, och i denna betydelse ingår det i många norska ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 88). I fsv. motsvarar *ø* f., i fgutn. *oy* f. I Öb. användes ordet ofta osammansatt i sing. eller plur., under formen *öyän* 'ön' resp. *öyan* 'öarna', för att beteckna en (skogbevuxen) kuststräcka eller en samling av mindre holmar: jfr t. ex. *Öyän* i Kve. (Vassor), Solv (Sundom), *Öyän*, det gamla kyrkstället i Or., *Öya* (= Eugmo) i Krb., *Öyna* (= öarna), bebott strandområde mellan Mal. och Pet., o. s. v. Vanligast är ordet som senare led. Bebyggda orter med namn på *-ö* ligga (i följd av landhöjningen) ofta på fastlandet. I en del fall kan även den gamla betydelsen 'strandäng' föreligga (jfr nht. *au, aue,* mht. *ouwe,* fht. *ouwa* 'vatten, ström, vattenland, ö, halvö, vattenrikt ängsland' samt t. ex. lat. *Scadin-avia* [1]) 'Skåne').

Sammansättningar.

a) Namnen syfta på ställets naturbeskaffenhet (formation, utseende, storlek, jordmån, vatten l. dyl.).

Förleden är adjektivisk:

Djupön (utt. *jūpöun*) Nkb. skg.

Fagerön (utt. *fageröyän*) Nä. (nordligaste) skg.: nsv. adj. *fager* med komp. *fägär* och superl. *fäkst* i n. Öbott. Jfr *Fagernäs,* g. i La.

Frödön (utt. *fröydöyä*), backe och gård i Krb., med *Frödöstycke* (*fröydöstyttsi*), åker ibid. Innehåller sannolikt samma förled som de finl. sammansättningarna *fröd-grän* (*fröudgrēn*) 'snabbväxt gran med lös ved', *fröd-kvist* (*fröydkvist*) 'nyss uppskjuten kvist', *frödväxt* (*fröydväkst*) 'raskt uppskjutande (om växter)'; se Vendell, Ordbok s. 234 f. Samma stam-

[1]) Se T. E. Karsten, Germanisch-finnische Lehnwortsstudien s. 95 ff., 241.

Digitized by Google

ord ingår i finl. adj. *frödig* l. *-og* (*fröydi* l. *fröydo*) 'frodig'.

Högön (utt. *hō̄göyä*) La. skg.

Lillön (utt. *lillöyän*), Mst. (Iskmo).

Långön (utt. *lāŋgöyä*) med *Långösund* (*lāŋgösā̄nd*) Be. skg. Hit hör kanske ock *Långö*, skärgårdsby under Kronoby, tidigare under Karleby s:n (utt. *laŋgöyä*, *laŋgöbōnan* 'långöborna'). Öns form är avlång. Äldre skrivformer: 1543, 1544 (n:o 4531 o. 4532) *Langnöö*, 1544 (n:o 4532) *Langöö* 2 ggr, 1546 (n:o 4534) *Longöö*, 1548 (n:o 4534e) *Langgöö by*, 1550 (n:o 4540) *Langhöö*, 1555 (n:o 4557) *Longhör*, 1556 (n:o 4560) *Langöö* o. s. v. Den äldsta skrivformen, *Langnöö*, talar dock för samband med subst. *lagna* svf. (se ovan s. 242).

Storön Muns. (utt. *ståuröyän*), Kristinestad (*stōröyän*).

Svartön Mst. (utt. *svarttō̄n*), Nä. (*svattöyän*), redan 1706.

Tjöckö (eg. *Tjockö*) l. Kalvholmen i Lpf. skg., utanför Tjöck by, se ovan s. 62.

Tvärön (utt. *tvaröyä*) i Gkb. l. Ped. skg.: jfr *Tvärå* i Mst. (s. 102) samt *Tvärminne* i Ekenäs skg. (s. Finl.).

Förleden är substantivisk:

Bergön (utt. *bjärgöyä*) med *Bergö flagan* i Gkb. skg. — *Bergö* i Mal. skg., numera eget pastorat, kallades tidigare *Ulvö* (dial. *ålvöyän*), se nedan.

Brunnsön Nkb. skg.: nsv. *brunn*, sannolikt i en äldre betydelse av 'källa'; se ovan s. 210. *Brunnøy* är ett vanligt ortnamn i Norge (se Rygh, NG.Indl. s. 46).

Edseveön (utt. *ässävöyä*), bynamn i Ped., varom närmare u. artikeln *Esseå* s. 147.

Halsön (utt. *hālsöyä* l. *hāsöyä*), 1734 *Halsön* i Pet. skg.: fsv. *hals* m. 1) 'hals, nacke', 2) 'landtunga, lantrygg, låg bergsträckning' i ortnamn (Söderwall); se närmare u. artikeln *Halså* ovan s. 175.

Digitized by Google

Hälsingön (utt. *häšinŋgöyä*) i La. skg., skr. 1556 (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 49) *Helsingöö*: sv. dial. *hälsing*, en avledning på *-ing* av subst. *hals* i *Halså*, *Halsö* (se ovan). Jfr *Hälsingbäcken* i Nä., *Helsingkoski* i Ijo (s. 74 ovan). Den i 1558 års räntebok (n:o 4592) nämnda *Helsingeörs udd* i Pedersöre skg. sammanhänger förmodligen med ifrågavarande *Hälsingö*.

Koppö (utt. *kåppön*) = nuvarande Kristinestad. Äldre former: *Kopö* 1546 (n:o 1927), *Kopö* 1552 (n:o 1952), 1554 (n:o 1968), *Koppöö* 1553 (n:o 1956), *Koppeöö* 1556 (n:o 1987), *Kopöö* 1629, *Koppöön*[1]), *Kåpöön*[2]) 1649, *Kåpöen* 1659: nsv. dial. Finl. *kopp* m. 'yttre sidan av en sten i stenfoten', *koppa* svf. 'urgröpt träkäril'; jfr fno. *koppr* m. 1) 'Kop, Kar, Fordybning, Hulhed', 2) = 'halvkugleformig Forhøining' i norska ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 28). I shetländska ortnamn användes ordet om 'en hulning, rundagtig sænkning i landskabet', men stundom även om 'en rundagtig forhøining' (Jakobsen s. 122).

Marön (utt. *maröyä*) Krb. skg.: fsv. *marr* m. 'sjö, hav', som ingår i en mängd svenska sjö-, träsk- och viknamn i Sverge och Finland och motsvarar fvn. *marr* m., se ovan s. 226.

Munsön (hsv. utt. *munnsön*) i Gkb. skg. Namnets förra led återfinner jag i bynamnet *Munsmo* (utt. *monsmo*) i Solv, invid Vasa. Detta namn skrives (jfr nedan under *mo*-namnen) 1560 *Mundzmå*, 1580, 1589 *Muntzmo*, 1593 *Munzmå*. Främre led är gen. sg. av fsv. *munder* m. 1) 'mun', 2) 'udd, egg', 3) 'mynning', senare led åter sv. *mo* 'sand- l. grusslätt'.

---

[1]) Ett brev av 17/9 1649 till greve Per Brahe från Vasa borgerskap med anledning av Koppö stads anläggning. (Kristinestads hist., s. 13).

[2]) Kristinestads fundationsbrev av år 1649. (Kr:stads hist. s. 14).

Digitized by Google

Munsmo by ligger vid mynningen av den s. k. Söderfjärden. Jfr vidare österbottniska ortnamnen *Sundmunnen* (utt. *sundmunnä*), odling i Gkb., Närvil, samt *Öitis munnen,* mo och åker i Rpl. Det sv.-fi. *Munnis kärri* 'Munns kärret' i Laih. innehåller väl samma ord. Det ifrågavarande *Munnsö* i Gkb. kan mycket väl vara bildat på subst. *munder* m. 'mynning', ty den så benämnda ön ligger ej långt från inloppet till Bredvikfjärd i Krb. skg. Ö- och sockennamnet *Munsö* i Uppland, vilket år 1200 skrives *Munzei,* 1250? *Munzø,* 1403 *Muntzø* (se Sv. Diplom. I och Noreen, Aschw. Gr. § 126: 2) är antagligen en motsvarighet till det ifrågavarande *Munnsö* i Öb.

Pölsön (utt. *pössöyä*) Krb. skg.; jfr *Pölsträsk* (utt. *pössträsk*) i Över Esse.: nsv. *vattenpöl,* msv. *pōl,* (mlt. *pōl*).

Rankelön (utt. *raŋkkälöyä*), smal och långsträckt större holme i Pet. skg. F. leden är en *l*-avledning (= fsv. **rankel,* fvn **rankl,* **rakkl*) av den ordstam, som föreligger i nsv. hsv. *rank* 'ostadig, som lätt kränger (om båt)', dial. (Rietz s. 532 f.) 'lång och smärt', *ranker* m. 'lång, smal och mager karl', o. s. v. Jfr den besläktade ordstammen *rang-* i bl. a. sv. dial. Finl. *rangel* m. 'rangligt föremål (t. ex. person l. trä)', *rangel* n. 'benrangel; mager varelse (människa l. djur)' o. s. v. (Vendell s. 735); se om de synonyma germ. rötterna *ra(n)g-* och *ra(n)k-* Falk-Torp, No. Ordb. 2: 93. Roten *rank-* är en nasalerad variant till roten *rak-* i österb. skärnamnet *Raklet,* varom se nedan.

Revön (utt. *rävöyän*), större land i Rpl. skg., redan 1757. Jfr *Revskaten* (utt. *räviskatan*), lång udde, och *Revfjärden* (*rävifjälin*), fjärd vid Revön, samt *Lillrevet* (*lilʌrävi*) = kartans *Lill-revörn* i Be. skg. Till nsv. *rev* n., fvn. *rif* n. 'Rev, langstrakt, fra Land udgaaende Grund i Vand' (Rygh, NG. Indl. s. 70, Jakobsen, Shetlandsøernes Stedn. 141) = mlt. *rif, ref*

Digitized by Google

'klippa eller sandbank i havet'. Skärnamnet *Revel* (*rivil*) är en avledning härav (jfr ovan s. 102).

Rämsön i Ped., mellan Lövö, Östensö o. Bännäs byar (Ryska topografkårens karta), utt. *rämson*: jfr ovan s. 191 *Rämsfjärden*. Till den s. 191 anförda namnparallellen *Lankareimin saari* kunna ännu fogas de österbottniska *Raippaluoto-Replot* i Va. skg. och *Repskär, Räipsar* i Gkb. skg., vilka innehålla det urnordisk-finska *raippa* 'rep' och nsv. *rep*, dial. *räip*, dessutom de fornnorska önamnen *Tauma* av fno. *taumr* 'rep (töm)' och *Tjúma*, nu *Tjøma*, av urnord. **teohma*, nära besläktat med fvn. *taumr*, vilka således ha betydelsen 'den långsträckta ön' (se S. Bugge, Arkiv f. nord. fil. 20: 350).

Sandön (utt. *sandön, sandöyän*) i Nkb. och Va. skg.; jfr i Österbottens skärgård *Sandgrund, Sandholm, Sandskär, Sandör* samt de osammansatta skärnamnen *Sanden* (Stor- och Lill-) i Be. skg., *Sandinen* l. *Santonen* (med finsk ändelse) i Öbott:s norra skärgård ävensom *Leppisanden* och *Mellansanden* i Nkb. skg.

Täljknivsön i Kve. skg. å en karta av år 1839. Jfr *Täljknivshällan* (*täljknīvshällon*) i Ko. skg., *Knivstenarna* i Be. skg., *Knifön* 1734 (Mathesius) Gkb. skg., sistanförda namn sannolikt identiskt med *Knivsund*, bynamn i Krb. s:n. Från Norrland (Ångermanland) anför Nordlander i Norrl. saml. 1: 27 ett *Kniffue tresk* från 1500-talet, nu *Knivsjön*.

Förleden är verbal?:

Blaksön (utt. *blakksöyän*), holme i Ko. skg. (utanför Töjby): f. led är kanske sv. dial. vb. *blaksa* 1) 'kratscha', 2) 'spraka', 'skvätta', vilket Vendell s. 54 anför från Estland; jfr nedan *Blaksnäs* samt från betydelsens sida *Skrammelskaten, Skvätten, Sprutaren* o. a. skärgårdsnamn.

Digitized by Google

b) Namnen syfta på ställets läge.

Norrön (utt. *nårröyä*) Be. skg., identiskt väl med *Nåröö* 1559 (n:o 4601) i Mustasaari skg.

Västerön (utt. *västäröyän*), 1546 (n:o 4534) *Veströö* i Vö. skg.

Ytterön (utt. *ȳtäröyän*) i So. skg.

Österön (utt. *östäröyän*) i Vö. skg.

Ett sekundärnamn:

Sticksundsön (utt. *stikksåndsöyän*), eg. ön vid Sticksundet (se s. 197) i Kve. skg.

c) Namnen syfta på däggdjur, fåglar l. fiskar.

Abborön (utt. *abborȭn*, dial. *abboröyän*) i Va. skg.

Alkö- i sms. *Alcköfierdh* 1559 (n:o 4601) i Vö. skg. Varianter: *Alckenn* i samma urkund och *Alkin* 1560 (n:o 4617). Förra led är möjligen nsv. och isl. fågelnamnet *alka*. Det nutida sv. dial. skärnamnet *Alkenkiri* i Vö. skg. kunde vara en förvanskning, ett förvrängt svenskt återlån av fi. *Alken kari* l. *Alken kivi* = 'Alkö skär l. Alkö sten'. Från Sverge nämner Hellquist, Sjön. 1: 24 sjönamnen *Alken* och *Alkvättern*, vilka innehölle fågelnamnet *alka*. Detta sistnämnda ord är emellertid icke uppvisat från Österbotten och överhuvud från Finland, men väl dess förmodade grundord sv. dial. *alla* (*allo*) f. 'alfågel, fuligula glacialis' (Vendell, Ordbok s. 6), varav fi. *allo* är ett lån.

Bjänö i *Bjänöfjärden* (utt. *bjēnöfjälä*) Krb. skg.: fsv. *biœrn-* 'björn'; jfr *Bjärnå*: fi. *Perniö* i Eg. Finl.[1]) Utvecklingen **bjärn-* > *bjān-* går parallellt med utv. **bjorn-* > *bjōn* (i gårdn. *Bjōns* Krb.), om vilken sistnämnda se Hultman, De östsv. diall. § 1: 59.

Björnön (utt. *bjönöyän*) i Lpf., Tjöck by. En karta av år 1706 upptar en så benämnd ö även i Kve. skg. I de två sistanförda önamnen ingår sannolikt icke

[1]) Se förf., Germanisch-finn. Lehnwortsstud. s. 13.

Digitized by Google

ett personnamn — man väntade sig i så fall genetiv av förra leden —, men väl ej heller djurnamnet som sådant utan i någon sekundär användning (jfr den från Vasa-trakten bekanta gömleken „björn-hider").

Bässön (utt. *bässöyän*) utanför Iskmo by, Mst.: sv. dial. Finl. *bässe* 'gumse' (även 'kotte på gran'), Vendell s. 116.

Grisselö i Nkb. skg.: jfr *Grisselfjärd* s. 189, *Grisselgrund* ibid. och *Grisselörn* i Gkb. skg.

Hårsö viken 1757 i Rpl. (på Korsholms mark), nu *hårsö vīk*: nsv. dial. Finl. *hors* m. 'hingst'. Jfr *horsklint,* ett berg, och *horsmyran,* en äng i Saltvik, Ål. (Vendell, Ordbok s. 353).

Hästö (utt. *hästöyä*), g. i Krb.

Järvön (1734, Mathesius *Järvön*) Nä. (Kaskö) skg.: fsv. *iärver* m. 'järv'; jfr i Ångermanland *Järvön* (1500-talet *Jerffön, Jerffueholm*) hos Nordlander, Norrl. saml. 1: 31. Man kunde dock även tänka på samband med isl. *iǫrue* m. 'grus', vilket möjligen även ingår i *Jurva träsk* i Öb. (se ovan).

Laxön Gkb.-Ped. skg. Ryska topografkårens karta har *Laxör.* I Munsala finnes ett *Laxö* med utt. *laksöun* d. ä. *Laxören.*

Ormön (utt. *årmöyän*) Vö. skg.

Renön och *Renögrund* i Gkb. skg. (1557, n:o 4592 *Renöö,* 1712, 1734 *Renö,* 1840 *Reinö*): fsv. *rēn,* fvn. *hreinn* 'rendjur'; skrivformen *Reinö* motsvarar en dialektisk uttalsform. Finnarna kalla ön *Poroluoto* (fi. *poro* = 'ren' o. *luoto* = 'liten ö, klippa').

Trutön (hsv. *trūtön*) Nkb. skg.

Tärnsön (utt. *tärsöyä*) La. skg.

Ulfsöö är ett gammalt namn på *Ulvis* hemman i Or., Karvat by. Det nämnes år 1463 med syftning på förhållandet vid 1300-talets mitt (se Ad. Neovius, Akter och undersökningar rörande Finlands historia intill år 1401, H:fors 1912, s. 178).

Digitized by Google

Ulvön (utt. *ålvöyän*) är ett äldre, stundom ännu i vår tid använt lokalt namn för Bergö ösamhälle i Malaks skg.; jfr *Ulvösundet* (utt. *ålvösåndä*) ibid.[1]) Officiellt benämndes samma ö tidigare *Vargö*: 1548 (n:o 4534[e]) *Warghöö by*, (n:o 4534[f]) *Wargöö*, 1549 (n:o 4536) *Wargöön*, 1550 (n:o 4540) *Warghöö*, 1555 (n:o 4557) *Wargheön*, 1557 (n:o 4567) *Wargöö*, 1558 (n:o 4592) *Warge skär*, 1734 (Mathesius) *Vargö* o. s. v. Namnet *Vargö* utbyttes år 1830 officiellt mot det nutida *Bergö*. *Vargöyän* är numera ett skymford i Bergö, likaså benämningen *Vargungarna* (utt. *varguŋgan*) för Bergöborna. — En annan ö med namnet *Vargön* (utt. *vargöyän*) finnes i Lappfjärd, Tjöck by.

Utterö (utt. *åtäröyän*) i So. skg.: jfr *Utteröfjärden* (utt. *åtäröyfjälän*) ibid. och *Uttermossa* ovan. Samma djurnamn ingår t. ex. i no. *Otteraa*, *Oterbæk*, *Otredaal*, fty. *Oteraha* 'Utterå', *Otterbach* 'Utterbäck' (Rygh, Elvenavne s. 182, 329).

Ådön (utt. *ådöyä*) Ped. skg.: jfr *Adöfjärden* därinvid. I Sverge, å Hälsinglands kust, fanns enligt Nordlander, Sv. Fornminnesföreningens tidskrift 27: 305, en *Adö* benämnd ö redan år 1539. Till nsv. *åda* 'äjderhona'.

Ämptö, gård i Ped., Lepplaks by (skrivformen av år 1805). Förra leden i detta namn återfinner jag i torpnamnet *Ämtö*, i början av 1700-talet skrivet *Emptö*, i Satakunda (Sastmola) ävensom i de ovan behandlade träsknamnen *Alpuan järvi*, *Amperträsk*, *Ämtträsk* och *Ämtvattnet*.

d) Namnen syfta på växter, träd, buskar l. samlingar och produkter därav.

Alön (utt. *ālön*), Stor- och Lill-, Nkb.

Appelö (utt. *applöyän*), gård- och bynamn i Si. (1788 *Apple*); jfr *Äppel* (utt. *äpäl*), gård i Lpf., Tjöck by, *Häppeltträsk* i Ko. (se s. 260) och fi. *Apuli*, gård

[1]) Nära Härnösandstad i Sverge finnes orten *Ulvö*.

Digitized by Google

i Pyhäjoki (n. Österb., vid kusten). Förled är fsv. *apald, apal, apul(d)* (jfr fi. *Apuli*) 'vildapel, apelved, apelvirke'; jfr fvn. *apaldr* m. 1) 'Aebletræ', 2) 'ogsaa om større frugtbærende Træer i Alm.' (= *eik*), även i ortnamn (Fritzner[2]; Rygh, NG. Indl. s. 42), fht. *apful, affull* m., ags. *æppel* m., fvn., *epli* n., sv. *äpple*, da. *æble*, krimgot. *apel*. Den urgerm. grundformen torde hava lytt **apalaz*, **apulaz*, jfr t. ex. urkelt. **aballo* 'äppel-, fruktträd'. Äppelträdet är det enda fruktträd som var känt hos germanerna redan i förromersk tid. Dess odling når i Medel- och Nord-Europa ned till stenåldern; härom närmare hos Hoops i Reallexikon der germ. Altertumsk. I s. 112.

Björkö, by i Mst., omnämnes redan i medlet av 1500-talet: 1543 (n:o 4531) *Börckön, Börcköön*, 1544 (n:o 4532) *Börcköön*, 1546 (n:o 4534) *Byrcköö*, 1548 (n:o 4534 f) *Biörcköö*, 1551 (n:o 4542) *Börcköö by*, 1555 (n:o 4557) *Bercköen*, 1557 (n:o 4572) *Byrcköö*, 1561 *Biercköö*, 1580 (n:o 4757—8) *Bercköö* o. s. v. Av dessa skrivformer återgå *Börckön* och *Byrcköö* på en fsv. form *Byrk-* av en än äldre form *Birk-*, som i Österbotten är bevarad i svensk-finska ortnamnet *Birk-kulla* i Laihela ävensom i Vörå-målets *byttju* (< **byrkju*) 'björklake'. Formerna *Bercköen* och *Biercköö* återge det nutida dialektiska uttalet *bjärk* = 'björk'. — Önamnet *Björkö* finnes även i Nkb. skg. Jfr dessutom *Södra Björkön* med *Björkö grund* i Ko. skg. (redan 1734); denna ö kallas även *Harvungön*, efter „harvungarna", inbyggarna i Harvström by av Korsnäs s:n.

Börkelön (utt. *börkkälöyän*) i Kve., Petsmo by; jfr år 1777 å samma ort *Börkarhalsen* och *Björkar träsk*. Ändelsen *-ar* och stamformen *Björk-* bero antagligen på ombildning.[1]) Namnformen *Börkel-*, som jag i

[1]) Angående de rikssvenska namnen *Björkarö* (Södermanl.) och *Björkaren* (Björkholmen), Närke, se H. Lindroth, En om-

Digitized by Google

Österb. vidare anträffat i *Börkelhamn* (s. 219) och *Börkeludden* (kap. VI), namn på en åker och en udde i Bergö, jämför jag med sjönamnet *Börkeln* och gårdnamnet *Börkelhammar* i Sverge (Värml.), vilka Hellquist, Sjön. 1: 82 återför på ett *Byrkel*, fsv. **Birkil*, en avledning på *-il* av stammen *berk-* i *björk*. Österbottniska uttalsformen *Börkkäl-* torde ha utgått från ett osammansatt önamn **Börkla*, en synkoperad feminin *n*-ståmsform av fsv. **Byrkil*. Denna *l*-formation ligger även till grund för det från åren 1438 och 1652 kända [1]) skärnamnet *Biörkele skär* (nu = *Björkar* skär) i Rpl. skg.

Eskön 1734 (Mathesius) i Nä. skg.: sv. dial. *äsk* f. 'ask'; jfr *Äskör* i Nyl., Ingå (Vendell, Ordbok s. 1149).

Granön (utt. *gränöyän*) i So. o. Lpf. skg.; dessutom i det nu finska Kelviå. Det från So. antecknade namnet möter redan år 1559 (n:o 4601) bland Korsholms gårds fiskevatten i Mustasaari („*Mustzår*"). — *Granö*, gård i Ter., utt. *gränö*, *gränibȳn*: till nsv. dial. Finl. *grän* 'gran'.

Lövön (utt. *lövöyän*) i Lpf. — *Lövö*, by i Ped. (utt. *lövöyä*), redan på 1500-talet: 1543 (n:o 4531) *Löffuö*, 1546 (n:o 4534) *Löffuö*, 1548 (n:o 4534b) *Löffööö*, 1549 (n:o 4536), 1550 (n:o 4540) *Löffööö*, o. s. v.: till nsv. *löv* n.

[Missne-ön] *Mässön* (utt. *mässöyän*) i Lpf. skg., jfr *Mässträsket* s. 260.

Risön (utt. *rīsöyän*), nu upplandad äng i Mst. (Gamla Vasa). Äldre skrivformer: 1557 (n:o 4569) *Riisö engen*, *Riisöen*, 1695 *Riisöhfladan*. Från Rpl.

---

debatterad önamnsgrupp (Fornvännen 1914), s. 153. För det förstnämnda namnet förmodar L. sammansättning med *-arn* (*-arin* 'upphöjning'), för det senare namnet sms. med *-har* 'klippa, kobb'.

[1]) Enligt Domboken för Mustasaari år 1652 (Statsarkivet). Jfr K. V. Åkerblom, Mustasaari sockens hist. I s. 10.

Digitized by Google

(Söderuddens) skg. nämnes år 1757 *Risö flagan* och från La. skg. (redan 1763) ett tredje *Risön.* Till fsv. *rīs* n. 1) 'småskog, lund', 2) 'riskvistar, avhuggna grenar l. buskar' (Söderwall).

Smulterön (utt. *smolttäröyän*) i Mst. skg.: jfr *Smulter,* gårdnamn i Mal. och nsv. dial. *smulter* 'lätt hopsmält, upptinad, lös, fet, oljig, om frukt (Rietz s. 638). Jfr till bildningssättet *Tisterholmen* o. *Tistronholmen* nedan.

Stockön (utt. *ståkköyä*) Gkb. skg.: fsv. *stokker* 'trästam, timmerstock'.

Tällön (utt. *tällöyän*), Stor- och Lill-, i Vö. skg.: fvn. *þelli* n., kollektiv *ia*-avledning till *þǫll* f. 'tall', liksom *birki* n. till *biǫrk* och *espi* n. till *ǫsp*; jfr nsv. dial. (Rietz s. 723) *tälle* n. 'tall-lund', även i ortnamn: *Böjtällä,* namn på tallskog en halv mil från staden Visby (Rz a. st.), *Tælleberghe,* nu *Tällberg* i Sverge (Namn o. bygd 1916, s. 71). Jfr i Österb. *Birk-kulla* och *Byrcköö* (: fvn. *birki*) här ovan samt *Äspskär* (: fvn. *espi*), varom se nedan.

Vedön (utt. hsv. *vēdön*) Nkb. skg.: fvn. *viðr* m. 'skov, Træ, Stok, Trælast', även i no. ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 85). Jfr härmed *Långvedan* (utt. *lāŋgvedon*), „båda" i Rpl. skg., gård i Nä., Nämpnäs by samt fvn. skogsnamnet *Myrkviðr.*

Ängsö i Nä. skg. (1706, 1712, 1734 *Engsön*).

Äng öhn 1695 i Kve., nu i finsk översättning *Niitldks* holme (fi. *niitty* = 'äng', *laksi* = 'vik'). Från Gkb. skg. har jag antecknat ett *Ängöfjärden.*

e) Namnen syfta på öarnas förhållande till människan.

Bodön (utt. *båudöyän*) i Kve. skg. Äldre skrivformer: *Bodöön* i Mst. skg. 1544 (n:o 4532). År 1808 förekom en *Bodö* benämnd holme även i So. skg. — *Bodön* (utt. *bǭdöyä*), gårdar i Knivsund (Krb. s:n) och Lepplaks (Ped. s:n) byar: fsv. *bōþ* f. 1) 'bod, ish.

Digitized by Google

för kortare vistelse uppförd koja l. skjul', 2) 'salubod', 3) 'visthus' (Söderwall). I *Bodön* 1. och 2. ingår ordet i betydelsen 1). Jfr fvn. *búð* f. (= fsv. *bōþ*), vanligt i no. gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 46).

Bråttön (utt. *brå̊töyä*), by i Krb. s:n, med 2 större gårdgrupper: *Över-* och *Ytterbråttö* (utt. *övran brå̊töy* o. *ȳtär brå̊töy*). Äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531) *Bråthöö*, 1544 (n:o 4532) *Bråttöön*, *Bråthöön*, *Bråthöö*, 1546 (n:o 4534) *Brothöö*, 1548 (n:o 4534e) *Bråttöö by*, 1556 (n:o 4560) *Brottöö*, 1655 *Bråå̊töö* o. s. v. Förra leden utgöres av fsv. *bruti*, *brote*, *brotthe* m. 'bråte, hög av fällda trän, förhuggning (för att stänga vägen för fienden)', (Söderwall); fvn. *broti* m. „bruges endnu, alm. skr. Braate, om et opbrudt Stykke Land, særlig om et saadant, hvor de borttagne Træer og Buske dynges sammen og saa brændes for med Asken at gjøde Jorden" och är i denna betydelse vanligt i no. ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 45). Jfr nsv. dial. Finl. *bråt* n. 'nyodling', *bråta* l. *bruta* sv. vb. 'bryta (t. ex. skog),' se Freudenthal, Vörå̊målet s. 65, Vendell, Ordbok s. 87.

Brunnsön (hsv. utt. *brunnsōn*) i Nkb. skg. Om förra leden se ovan s. 210.

Brändön vid Vasa (utt. *brändöyän*), även i Lpf. (Härkmär) och Krb. skg.; å de Witts karta (1600-talet ?) *Brendon* i Krb. skg. Jfr ovan *Bränsjön* och *Bränträsk*, vilka innehålla fsv. *bränna* (*brenna*) svf. 'brännande', bl. a. i förb. *skogha bränna*. *d*-ljudet i *Brändön* har väl inkommit från subst. nsv. *brand*, pl. *bränder*, fsv. *brander* m. (se Söderwall). Jfr fno. *brandr* i no. ortnamn i betydelse av fno *brenna* f. 'Jord som er gjort skikket til Dyrkning ved Brænding' (Rygh, NG. Indl. s. 45).

Byö i Kve. skg.: 1559 (n:o 4601) *Byöö sundh* („vid Hanchmå"), 1695 *Byyholmen*. Sistanförda namnform överensstämmer med den nutida: eg. 'ön resp. holmen invid byn', d. ä. Petsmo by.

Digitized by Google

Gistö (utt. *dzistöyä,* vanl. med omskrivning *näsigrannas gālar*), g. i Ter. Jfr *Gistnäs,* båthusplats i Ko. och gård i Kve. kyrkoby (överby), utt. å sistnämnda ort: *jissnäs.* Till nsv. dial. Finl. (även Öb.) *gistu* (utt. *jistu*) svf. 'ställning varpå nät upphängas till torkning' av fsv. *gista* f. 'gista, upptill kluven och i marken nedslagen eller mot vägg l. gärdesgård lutande stör, varpå not l. nät upphänges till torkning' (Söderwall); se Rietz s. 194, Vendell s. 267. Jfr ovan *Gistvik.*

Hemön (utt. *häimöyän*) i Lapf. skg., eg. 'ön vid (nära) hemmet', jfr *Hemträsket* ovan.

Kaskö ö och stad i Nä. skg., utt. *kasköyän* eller blott *öyän.* Äldre skrivformer: *Kaskis öyenn* 1552 (n:o 1952), *Kaskes öö* 1635, *Kaskisö* 1653, *Katskön* 1734 (Mathesius). På grund av belägget hos Mathesius förmodar jag att önamnets förled utgöres av fsv. *katiza* (*katidza*) f., sv. dial. *katisa, kattisa* 'katsa, i ett vattendrag anbragt och för fångande av fisk avsedd byggnad av spjälväggar m. m.' (Söderwall), sv. dial. Finl. *kättsu.* Ordet användes i Öbott. redan på 1500-talet. I en jordebok av år 1560 (n:o 4617) heter det nämligen: „Udhi Wöro becks minne brwka 15 böndher *katisor* och rysjor". Skrivformen *Katskön* 1734, som närmast ligger till grund för uttalsformen *Kaskön,* tyder på samband med finska ordet *katiska* 'katsa', men detta är en ombildning av fi. *katitsa,* som är ett lån av fslav. *katitsa* 'celda'; se Söderwall, Ordbok s. 650, Setälä hos Saxén, Sv. Landsm. XI. 3, s. 141. Om således fsv. *katidza* är ett lån av fi. *katitsa,* återgår väl förra leden i önamnet *Kaskön* < *Katskön,* på den fi. varianten *katiska.* Å svensk botten spåras denna form möjligen i hsv. *katša* = *katsa*; jfr hsv. uttalet *männša* < fsv. *mænniskia.* Fsv. *katidza* ingår i *Kattzwick* och *Katsträsket* (s. 206, 261) ävensom i *Kattsholmen* nedan.

Digitized by Google

Kopparön (utt. *kåparöyän*) l. *kopparören* invid Vasa.

Kåtön (utt. *kåtöyän*), Söder- i Repl. skg., redan 1757, även i Gkb. skg. Jfr *Kåt(e)träsk* ovan.

Nätön (utt. *nätiöyän*) Nkb. skg.: fsv. *næt*, nsv. *nät* n.

Rödsö (utt. *rössä*), by i Gkb. s:n. Äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531), 1546 (n:o 4534), 1549 (n:o 4536), 1551 (n:o 4542) *Rödzöö*, 1551 (n:o 4542) *Rödöö*, 1556 (n:o 4560) *Rytze*, o. s. v. Namnet är sammansatt med gen. av fsv. *ryþ* = fvn. *ruþ* n. 'Rydning, ryddet sted' (Fritzner[2], Ordbog; Rygh, NG. Indl. s. 71), jfr fsv. *ryþskogher* = *ruþskogher* (Söderwall) och nsv. dial. (Riez s. 541) *ryd* m. o. f. 1) 'upprödjat fält, avsvedjad plats', 2) 'svedjeland, som med tiden blivit ljungbeväxt'. Om fsv. *ryþ*, nsv. *ryd*, se utförligt hos Norrby, Ydre härads ortnamn 1, s. 18 ff. — Till sin betydelse kan *Rödsö* jämföras med de ovan behandlade namnen *Bråtö* och *Brändö*.

Sommarön (utt. *såmaröyän*) i Rpl. skg., redan 1695, eg. 'ö, som besökes sommartid'. Vid ön ligger *Sommarösund* (*såmarösåndä*).

Södön (utt. *söudöyän*) i So. skg. — *Södö* (utt. *söudöyä*), gård i Ped., Lepplaks by: fsv. *søþer* (fvn. *sauðr*) 1) 'boskapsdjur, fäkreatur', 2) 'småkreatur, särskilt får' (Söderwall).

Wärkön, skog i Kve., Petsmo år 1777, med *Värköpluns* (ett vatten) samma år. Jfr *Verkträsk* och *Verkgårdsträsk* i Vö., ovan s. 262.

Hit hör sannolikt även *Verklikön* (utt. *värklɨköyän*) Krb. Sammansättningens mellersta del synes besläktad med nsv. dial. (Rietz s. 403) *likna* f. 'notens längd mot telnen', *likna* vb. 'sätta telnar på not'.

f) Personnamn ingå i följ. namn:

1. Appellativ:

Borgarön (utt. vanl. *bårgarin* 'borgaren') Va. skg.: nsv. *borgare* 'stadsbo'; jfr även fsv. personnamnet

Digitized by Google

Borghar (Lundgren, Sv. Landsm. X. 6, s. 31) och gårdnamnet *Borgar* i Mst., Tölby.

Harvungön (utt. *harvuŋgöyän*), annat namn för Södra Björkön utanför Harvström by, vars inbyggare heta *harvungar*.

Karlö s:n å en utanför Uleå älvs mynning belägen stor, lika benämnd ö, vars ålder enligt geologiska beräkningar dock ej kan vara högre än c. 2000 år. Namnets äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531) *Karlöön*, 1546 (n:o 4534) *Karlöö*, 1558 (n:o 4592) *Karlöö* (udi Saltsiön), 1562 (n:o 4644) *Kallöö udd*, 1655 *Karlöö*, o. s. v. Jag sammanställer detta önamn med å- och gårdnamnet *Karlå* i Nä. (ovan s. 72) samt socknennamnet *Karleby* (1375, 1539 *Karlaby*), som i vår tid blott bevaras i förbindelserna *Gamla-* resp. *Ny-Karleby*, men i äldsta tid och ännu vid 1500-talets mitt är ett socken- och bynamn (se s. 71). Den i *Karlaby*, *Karleby* ingående plur. genetiven *karla* kunde även tänkas föreligga i *Karlö* (av **Karla-ö*, *Karle-ö*), eg. 'männens, böndernas ö', men lika berättigat synes det mig att förutsätta ett *Karl-ö*, med förra leden i grundform.

Karperö (utt. *karpröyän*) by i Mst. Äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1546 (n:o 4534), 1548 (n:o 4534 b) *Karpöön*, *Karpöö by*, 1549 (n:o 4536) *Karppöö*, 1548 (n:o 4534 f) *Karparöö*, 1559 (n:o 4601) *Karparöfierdh*, 1560 (n:o 4617) *Karparöö fierdh*, 1589 *Carpparöö*, 1655 o. s. v. *Karperö*. Detta bynamn sammanhänger givetvis med gårdnamnen *Karp* i samma Karperö by och *Karpi* i Lillkyro. Sistsagda namn kan i jordeböckerna följas ned till medlet av 1500-talet. Från Kyro sockens „Hyropelt by" nämnes en bonde *Oluff* (*Oleff*, *Ole*) *Karpe* (*Karpi*) år 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532) och 1547 (n:o 4534 a), dessutom *Hans* och *Martin Karp* år 1550 (n:o 4540). Den ovan nämnde Oluff Karpe

Digitized by Google

uppträder emellertid år 1544 (n:o 4532) under namnet *Oluf Garp*. Denna skrivform lämnar nyckeln till namnets etymon. Jag likställer detsamma med förra leden i skärnamnet *Garpörarna* (utt. *garporan*) i Rpl. skg. samt med fsv. *garper* m. (= fvn. *garpr*, nsv. dial. *garp*) = 'tysk som vistas i Norden, särskilt som smädenamn för tyskar från hansestäderna' (Söderwall). I Nyland jämför jag namnen *Garpom* (by) och *Garpgården* i Pärnå. De österbottniska formerna *Karp* och *Karparö* ha fått sitt *k*-ljup (för *g*) från finskan. Formen *Karpar-* i Karparö (Karperö) är sannolikt ombildad i analogi med de synnerligen talrika österbottniska gårdnamnen på *-ar*: jfr t. ex. *Bejar, Hojar, Krutar, Svarvar* o. a. i Mst.

2. Egennamn:

Bertilas ö (utt. *bärttilas öyän*) Vö. skg.: *Bertila* (*Perttilä*), fi. gårdnamn i Storkyro (av fsv. personnamnet *Bærte*).

Eskilsön, förkortat *Eskön* 1734 (Mathesius), nu *äsköyän*, gård i Nä. (Kalaks by): fsv. personn. *Eskil*.

Herrön i Ped., Östens by, redan 1666 ss. ängsnamn (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 167): jfr gårdnamnen *Herr* i Vö., *Herrala* i Ilmola, *Herrisböl* (nu Härtsböle) i Nä., *Herrgård* i Kve. *Herrön* kunde dock även vara en ombildning av dial. *hära-öyän* 'harön'; jfr om *Herrön* i Kyrkslätt (Nyl.) Vendell, Ordbok s. 383.

Ingelsön (utt. *injilsöyän*) i Kve. skg., Petsmo. Äldre skrivformer: *Ingelseö* 1410, 1492, 1566, 1652, *Ingels öhn* 1695 (jfr Åkerblom, Mustasaari, Kvevlaks o. Replot socknars historia, s. 36): fsv. personnamnet *Ingild, Ingiæld, Ingæld*. I Österbottens jordeböcker uppträder det under formen *Ingill* ännu på 1500-talet, t. ex. 1549 i Kyro.

Johansön och

Karlsön i Rpl. skg.

Digitized by Google

Klemetsö (utt. *klemettsȫ*), by [1]) i Mst. Äldre skrivformer: 1544 (n:o 4532) *Clemetzöön*, 1546 (n:o 4534) *Clemetzöö*, 1548 (n:o 4534 b) *Clemetzön*, 1549 (n:o 4536) *Clemetzöö*, 1557 (n:o 4572) *Clemetzöö*, 1559 (n:o 4604) *Clemetzö*, o. s. v. Innehåller genitiven av personnamnet *Klemet* (jfr fi. gård- och släktnamnet *Klemetti*), som inkommit med kristendomen. I Norge och på Island förekom det redan i 12. årh. (O. Rygh, Gamle Personnavne s. 160).

Nissas ön i Ped. skg.: nsv. *Nisse*, kortform av *Niklas*.

Olsön (utt. *ōsöyä*) i Mal. skg. (redan 1734, Mathesius): personnamnet *Ōle* av fsv. *Oluf*, fvn. *Óláfr*; synnerligen vanligt i österbottniska gårdnamn (t. ex. *Olis* i Kve.).

? **Petön** (utt. *pētöyä*) i La. skg.: *Pet* är kortform av *Petrus*, *Petter*: jfr gårdnamnen *Pet* (Petas) i Vö., Palvis by och *Petas* i Muns., Hirvlaks by samt *Petskär* i Mst., *Petsund* (*pētsånd*) i Vö., Lotlaks by och *Petsmo* i Kve.

Pirilö (utt. *pirilȫ*) i Ped. skg. Äldre skrivformer: 1548 (n:o 4534 b) *Pirille*, 1555 *Periläöön* (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 42), 1556 (n:o 4560) *Pirilleö* 3 ggr, *Pirilöön*, 1559 (n:o 4608) *Perillörnn*, (n:o 4609) *Pirillön*. En sammansättning med fi. gårdnamnet *Pirilä* (av sv. *Biri* < *Birger*), vilket i Österbotten anträffas t. ex. i Lillkyro och vid Siikajoki älvs mynning.

Svensö i Nkb. skg.: personnamnet *Sven*; jfr gårdnamnet *Svens* i Vö. och flerstädes. Identiskt med *Svensören* (utt. *svänsöun*) i Muns. skg. ?

Torbonön (utt. *tårrbonöyän*) i Nä. skg. = *Torbjörnön* ? Skrives även *Torbonörn*. Personnamnet *Tor-*

[1]) Klemetsö by ligger nu på fastlandet, men ännu Mathesius (1734) omnämner orten som en ö i Mustasaari (jämte Replot, Vallgrund och Björkö).

Digitized by Google

björn förekommer i österbottniska jordeböcker från 1500-talet: *Jöns Torbyorson* (*Törbyorson*) 1548 o. 1549 i Mustasaari.

Ulfsöö år 1443 (1463) i Karvat by av Vö.[1]), nu *Ulvis* (*ollvis*) h:n.

Valdemansön i Or.: personnamnet *Valdemar*?

Åkö, gård i Krb. (utt. *åköyä*): personnamnet *Åke*; jfr t. ex. *Jåp Åkeson* 1543 (n:o 4531), *Jop Åkeson* 1546 (n:o 4534) i Kyro och i vår tid *Åkila*, gård i Storkyro.

Östensö (utt. *ösöyä*), by i Ped. Äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531) *Hans Östensson i Östensöö*, 1544 (n:o 4532) *Östensöö*, 1548 (n:o 4534 b) *Östensöö*, 1546 (n:o 4534) *Östensiöö*, 1551 (n:o 4542) *Anders Östenson i Östensöö*, o. s. v.: personnamnet fsv. *Østen*, fvn. *Eystein*.

g) Mytiska namn:

Frösön (utt. hsv. *frössön*, dial. *fröysöyän*) i Nkb. skg. Nämnes tidigast i Nykarleby stads privilegiebrev av år 1620; jfr *Fräsön* 1706 (karta) och *Fröisö* 1712 (karta). Innehåller gudanamnet fsv. *Frø*, fvn. *Freyr* (se del II).

Torsön (utt. *tåursöyän*) i Nkb. skg. Äldre skrivformer: 1558 (n:o 4592) *Torsöö udd* (i saltsiönn), 1620 *Torsö* (Nkb. stadsprivileg.), 1706 o. 1712 (kartor) *Torsön*, 1734 (Mathesius) *Thursön*. En karta av 1808 upptager från Solv skg. ett annat *Torsön*.

Trollön i Gkb. skg. (utt. *trullöyä*). Äldre skrivformer: 1558 (n:o 4592) *Trullöö* (och Renöö) wtann för kyrkefierden, 1734 (Mathesius) *Trollö*, 1840 (karta) *Trullö*, *Trollön* (F. de Witts karta): fsv. *troll*, *trull*, fvn. *troll* 'troll', nsv. dial. Finl. *trull* 'troll' (Vendell s. 1038).

---

[1]) Jfr K. V. Åkerblom, Mustasaari, Kvevlaks och Replot socknars historia s. 35.

Digitized by Google

h) Oklara namn:

Blaksön (utt. *blakksöyän*) med *Blacksögrund* (utt. *blakksögrånn*) i Ko. skg. invid *Blaksnäs* (*blakksnäsä*), gård i Harvström by. Förra leden utgöres möjligen av ett sv. dial. sv. vb. *blaksa* 'kratscha, spraka, skvätta', såsom jag s. 293 ovan redan framhållit. Ordet synes vara ett intensivum på *s* av sv. dial. *blaka* 1) 'slå, smälla på', 2) 'ösa ned, strömma ned, mest om snöregn', *blak* n. 'starkt fallande regn' (Rietz s. 37). Jfr fvn. *blaka* sv. vb. 'slaa frem og tilbage, flagre' (= *blakra, blaðra*) och no. dial. *blakast* 'kaste paa hinanden med Sne eller Vand': *snjoblakast, vassblakast* (Ross s. 47).

Hickarö Ped. skg., variant (Ryska topogr. kartan) *Hickarörn*. Jfr nsv. dial. Finl. *hickra* 'flina, skratta' (även i n. Vasa län), därav ett nom. agentis *hickare* 'skrattare'.

Kalsöön 1546 (n:o 4534) „engsgerd på *Kalsöön*" (Kyrö sokn), 1548 (n:o 4534f) *Kolsöö*, by med 13 bönder i Mst. („synnerste fierdungen"), 1557 (n:o 4572) *Colsöö*, 1559 (n:o 4604) *Coolsöö*. Ön i fråga är väl identisk med en större ö v. o. Gamla Vasa, som å kartan av år 1706 heter *Calsö*, å kartan av år 1712 *Calsön*. Nu är namnet veterligen ej mer i bruk. Detta ö- resp. bynamn är möjligen sammansatt med fsv. personnamnet *Kālver*, fvn. *Kálfr* [1]), vilket skulle förklara *å*-ljudet i namnformen *Coolsöö*, *Kolsöö*. I anledning av *v*-bortfallet jfr i Sverge nuvarande *Kalserud* av *Kalffsrydh* samt *Karlsby* av *Kalfsbygdh*, skrivet även *Kalsbygd* (Lundgren, Sv. lm. X. 6, s. 145). I namnformen *Kalsöön* — jfr ? bynamnet *Kalsela* i Lillkyro — har i så fall *a* förkortats före ljudutvecklingen $\bar{a} > \bar{å}$.

---

[1]) Se Lundgren, Uppsalastudier s. 19, Sv. landsm. X. 6, s. 146, Noreen Aschw. Gramm. § 250.

Digitized by Google

Katternö (utt. *katärnöyä*), by i Ped. Äldre skrivformer: 1544 (n:o 4532) *Katerni*, 1548 (n:o 4534 b) *Katterni*, 1549 (n:o 4536) *Katerni*, 1550 (n:o 4540) *Katternö*, 1551 (n:o 4542) *Katterni öö*, *Katternöö*, 1556 (n:o 4560) *Kathernör*, 1562 (n:o 4645) *Kathernöy*, *Katerniöö*, o. s. v. Förra leden sammanhänger givetvis på något sätt med hemmansnamnet *Katt* i samma by. Senare led är kanske fsv. *ar(i)n* 'upphöjning', vilket enligt Noreen, Spridda studier II, s. 80 ingår i *Almarstäk* (förr *Almarna-stäk*), *Kalmar* (förr *Kalmarnar*) o. a. ortnamn i Sverge (jfr K. H. Karlsson, Upplands ortnamn, Uppland s. 416 f., 418). Dock föreligger här möjligen ej avledningen *-arn* som sådan utan en neutral *ja*-utbildning därav: terrängnamnet *-ærni* (fvn. *-erni*) med vidsträckt spridning i norden. Å andra sidan uppvisar ordet fsv. *arin* också *æ*-former och i vissa nutida dialekter ha *-arn* och *-ärn* (genom försvagning av den förra formen eller på annan väg) sammanfallit; se härom Lindroth, Fornvännen 1914, s. 131. Nämnas bör, att fsv. *-arin* 'upphöjning' i finska lånordet *arina* uppträder med betydelsen 'scopulus maris, brevia, klippe' (Renvall), 'klippa eller grund i sjön' (Lönnrot).[1])

Kelföö 1543 (n:o 4531), *Kelfföö* 1550 (n:o 4540), *Kelffuöö* 1544 (n:o 4532), *Kelffuö* 1546 (n:o 4534), *Keluiiock by* 1548 (n:o 4534 e), *Kelffwe wick* 1549 (n:o 4536), *Kiälfwiå sockn* och *Kiälfwiå by* 1655, fordom by, i vår tid en socken närmast n. o. Gamlakarleby. — Finnarna kalla orten *Kälviä*, svenskarna *Kelviå*. Det dialektala svenska Gamlakarleby-uttalet har jag antecknat i förbindelsen *tsällvimåsa* (= Kelviå-mossen), en mosse i Korplaks by, på gränsen mot Kelviå. Som f. led ingår här kanske fsv. person-

[1]) Den av Mathesius (1734) givna tydningen av namnet *Katternö* (= 'Catharinas ö') är av formella skäl oantaglig.

Digitized by Google

namnet *Kelve,* vilket ej är alldeles ovanligt i Österbottens jordeböcker från mitten av 1500-talet. Från Mustasaari t. ex. nämnes år 1548 (n:o 4534 e) en viss *Kelffui Andersson,* en *Tielff Jonsson* samt en *Oleff Tielfsson.* Skrivformen *Keluiiock,* d. ä. *Kelvi-joki* år 1548 och den svenska formen *Kelviå* syfta dock närmast på den genom orten i fråga rinnande ån. Jfr även *Kelffwe wick* år 1549. Man kan därför även med Saxén i SNF I.3, s. 125 tänka på samband med svenska sjönamnet *Kälven,* varom se Hellquist, Sjön. 1: 323. I finskan finnes emellertid ett adjektiv *kälviä, kälveä* 'förvissnad, mager, torr'.

Lodön Nkb. skg.

Muströ (utt. *musstru*) Ped. skg., variant (Ryska topogr. k.) *Mustruön.*

Norckö, Stor- och Lill-, Nä. skg.; jfr *Norcken,* nu Norrgård, g. i Vö., Lotlaks by.

Ollön (utt. *ållöyä*) i Krb.: personnamnet *Olle* eller ett subst. = no. dial. *olla* f. 'källa' av den nordiska ordstam *ull-,* som berördes u. *Ullavanjoki* s. 176.

Rifenön (utt. *rīfenöyä*) Krb. skg.

Rummelö Ped. skg.: jfr fsv. *rumbla* 'larma' (Söderwall).

? Rågön (utt. *rånöyä*) Krb., Söderby (en skogsbacke vid åliden).

Skadön Nkb. skg.: ? subst. *skada* (på grund av något skeppsbrott eller annan skada som lidits invid den så ben. ön).

Snokkö backa Ped. (Mathesius, 1734).

Tunkö Ped. skg.

2. Ör.

I finländska och baltiska dialekter förekommer ett skärgårdsord *ör* stm., som i olika landsdelar uppträder under något avvikande former: *our* Vittisbo-

Digitized by Google

fjärd, *öur* Estland, Nyland, Eg. Finland, Österbotten, *öyr* Nyland (Finnby) o. s. v. Betydelsen är 1) 'grus, sand' (Estland o. Runö), 2) 'stengrund, sandbank' (Estl., Finl.), 3) 'mindre, klippig holme' (Nyl., Eg. Finl. Satak., Österb.), 4) 'lång och låg udde' (Nagu i Eg. Finl.), se Vendell, Ordbok s. 1155, jfr Rietz s. 16. I fornsv. motsvarar *ør* m. 'grus', i fornvästnord. *aurr* m. 'Grus, med Sten blandet Sand', även i ortnamn (bygde- och gårdnamn), „tildels dog gjennem deraf afledede Navne, Sønavnet *Aurr* og Elvenavnene *Aur, Aura* og *Yrja*" (Rygh, NG. Indl. s. 42). Jfr ånamnet *Aura-joki* i s. Finl. Å västgermanskt område är ags. *éar* m. 'humus (även namn på en runa)' samma ord och lt. *ūr* 'järnhaltig sand' är sannolikt besläktat. En avledning med *ja*-suffixet föreligger i fvn. *eyrr* f. (av **aurī*) 'Øre, flad af Sand og Grus (*aurr*) bestaaende Odde eller Banke, som stikker ud i Vandet, især ved Udløbet af en Aa' (Fritzner[2]), även i ortnamn, se Rygh, NG. Indl. s. 88. Från Lule-socknarna i norra Sverge anför Nordlinder (Sv. landsm. VI. 3, s. 15) *örar* i bet. 'trädlösa, ofruktbara holmar'.

De osammansatta *ören* (*öurin*), best. form sing., och *örarna* (*öuran*), best. f. plur., äro vanliga skärnamn i Österb. *Öuras* är namn på högt belägna gårdar i Kve. kyrkoby och i Mst., Toby (redan 1697). I Maksmo finnes gården *Eurs* (utt. *öurs*). Allmännast är ordet som senare led i

Sammansättningar:

Det uppträder här under olika gestalt i olika dialekter och oftast med bestämd form: *-öurin* (Replot-Oravais), *-orin* (Replot-Björkö-Sideby), *-öun* (Munsala-Gamlakarleby). De geografiska områdena för dessa varianter kan jag ej noggrannt angiva.

a) Namnen åsyfta naturbeskaffenhet.

Förleden är adjektivisk:

Digitized by Google

Bredören (utt. *bräidöurin*) Kve. skg. — *Bredörglo* (utt. *bräidorglåu*) o. *Bredörspotten* i Rpl. (Björkö).

Degerören (utt. ? *degärorin, dērorin*) i Be. skg.: fsv. *digher, deger* (fvn. *digr*) 1) 'diger, fyllig, tjock' 2) 'bred, stor, svällande', 3) 'stor i utsträckning i allm.' o. s. v. (Söderwall). Mathesius (1734) upptager *Deerören* från „Vargö" (= Bergö) skg. Jfr *Degerträsk* o. *Degermossen* ovan.

Djupören, *Djupörhålet*, 1757 *Diupörshåle* (utt. *jūporhålä*) i Rpl. skg. — *Djupören* även i Ped. skg.

Djupörarna (utt. *jūporan*) i Rpl. (Björkö) med *Djupörvattnet* (utt. *jūporvattnä*). Från Korsholms skg. nämnes år 1559 (n:o 4601) *Diupuiken* eller *öran.*

Grundören La. skg.: fsv. adj. *grunder,* fvn. *grunnr* 'grund', snarare dock till subst. nsv. *grund* n. = fvn. *grunn* n. 'Sted under Søen eller Vandet i sammes Bund, hvor der er grundt' (Fritzner[2]).

Grönör Ko. skg., jfr *Grönvik* ovan.

Högör Mal. (1734) o. Lpf. skg.

Kalören (utt. *kalorin*) Rpl. (Björkö).

Klarören (utt. *klaröurin*) Vö. skg.: fsv. *klar* (*klaar*) 1) 'klar, ljus, strålande', 2) 'klar, ren', 3) 'klar, ljus, lugn, blid m. m.' (Söderwall).

Kullotören Ped. skg. (Ryska topogr. k.), variant *Hällan*: fsv. *kullotter, kullutter* 1) 'kullrig, kupig, välvd', 2) 'kullig, utan horn' m. m. (Söderwall); jfr nsv. dial. Finl. *kulla* f. 'hornlös (kullig) ko', *kullig kudda* ds. (Vendell, Ordbok s. 506). Om ordets etymon se Falk-Torp, No. Et. Ordb. 1: 399 ('Kollet'), Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 46. Obesläktad med adj. *kullot* är ljudlikheten till trots förleden *kallot-* i de s. 179 nämnda sammansättningarna *Kallot bäck, Kallotskata* och *Kallotäng.*

Lillören (utt. *lillöurin*) Kve., *Lillörskaten* (utt. *lillöskatan*) Rpl.

Lågörarna (utt. *lågoran*) Rpl. skg. — *Lågörsviken*

Digitized by Google

1757 i Rpl., nu *Norrlågörvik* (utt. *nörrlågorvīk*) och *Söderlågörvik* (utt. *södärlågorvīk*).

Långören (utt. *lāŋgorin*) Nä., Be. (1734), Rpl. (Björkö), även i Nkb. och Ped. skg. — *Långörarna* (utt. *lāŋgoran*), *Långörlandet* (utt. *lāŋgorländä*) Rpl. (Björkö).

Skallotören (utt. *skallotöurin*) Mst. skg.: fsv. *skallotter* (*-utter*) 'skallig'.

Skarpörarna (1757 *Skarpöran*) Rpl.; jfr nsv. dial. Finl. *skarpa* svf., 2) 'äng l. åker med skarp o. ofruktbar jordmån' (Vendell, Ordbok s. 806).

Småörarna (utt. *smoöuran*) Kve. skg.

Storören (utt. *stōrorin*) So. o. Rpl. (Björkö) skg.

Svartörarna (utt. *svartöuran*) Muns. skg. Jfr ovan *Svartön*.

Tvärören (utt. *tvarorin*) Rpl. (Björkö), även i Or. (utt. *tvārōurin*), med *Stor-* och *Lilltvärörgrund*. Jfr *Tvärån* i kap. I (Mst.).

Vitören (utt. *vītorin*) Rpl., Björkö.

Ett räkneord ingår i namnet:

Triören (utt. *triöurin*) Vö. skg.

b) Förleden är ett substantiv:

Bergören (utt. *bärgöurin*), redan 1601 hos Klingius, där holmen nämnes som rå mellan Solv och Munsmo. *Bergörarna* 1757 holme i Rpl. (Norra Vallgrund). Jfr *Bergö* ovan.

Blemörarna (utt. *bläimoran*) Rpl. skg.: fsv. *blema, blemma* 'blemma', nsv. dial. Finl. *bläimu* 'flamma, ish. i norrskenet' (Vendell, Ordbok s. 55).

Blyören (utt. *blȳöurin*) i Mst. skg.: nsv. *bly*; jfr *Kopparören* nedan.

Brickelören (utt. *brittjilorin*) Ko. skg.: fsv. *brikkil-*, en *l*-avledning till fsv. *brækka* i *þangbrækka* f., fvn. *brekka* f. 'bakke' (jfr Rygh, NG. Indl. s. 45), nsv. dial. *bräkka* (*brikka*) f. 'bröst, bringa' (Rietz s. 52). Fsv. nsv. da. *brink* är väl lågtyskt lånord. Formen *Brickel-*

Digitized by Google

förhåller sig till *bräkka* som *Börkel-* till *björk* (se ovan s. 297). Jfr *Bräckskär* nedan.

Brunnören Rpl. (Björkö).

Bullerörn (utt. *buldäröurä*) Krb. skg.; jfr *Bullret*, önamn i Pet. skg. och *Bullerbådarna* i Rpl. skg. (se nedan). Till samma betydelsekategori hör det ovan nämnda *Rummelö*.

Fingerören Ped. skg. Namnet syftar väl på holmens form liksom *Tummelör*, varom nedan. Jfr *Fingersjöflagan* ovan s. 248.

Gaddören (utt. *gaddöurin*) Vö. skg.: fvn. *gaddr* m. 'Pig, Od', fsv. *gadder* m., nsv. *gadd* 'spets, udd, tagg' (Söderwall), sv. dial. Finl. *gadd* m. 1) 'udde', 2) 'klippspets' förekommer enligt Vendell, Ordbok s. 255 i många nyländska lokalnamn. Från Norrbotten och Västerbotten upptager Rietz s. 180 ordet i betydelsen 'spetsig, stenig landtunga, utskjutande stenigt skär'. I Österbottens svenska skärgård i *Gaddarna* Mal., *Gaddgrund* Kve., *Norr-* och *Sydgadd* Ped. skg. Fi. ordet *karta* 'skär, vattengrund bestående av såväl sand som sten' (Lönnrot) är sannolikt ett lån av urnord. **gaRða* [1]), som på nordisk språkbotten givit *gadd-* och ytterst återgår på en germansk form **gazda* (jfr got. *gazds* m. '*κέντρον* Stachel'). Västgermanska motsvarigheter fs. *gard* 'Stab' och fht. *gart, cart*, mht. *gart* m. 'Stachel, Treibstechen', vilka förete samma ljudutveckling (*z* > *R*) som fi. *karta*.

Glupören (utt. *glūporin*) Rpl. (Björkö): fsv. *gluper*, no. *glup* m. 'gap, svalg, bråddjup', fsv. *glupa* 'sluka' (Söderwall), sv. dial. *glūpa* ds. Jfr nedan *Glåppet* och sv. sjönamnet *Glupen*, hos Hellquist, Sjön. 1: 179.

---

[1]) Fi. *karta* användes, liksom fi. *kari* 'skär' < urnord. **skari-*, om undervattensklippa: jfr *laiva meni karralle* 'båten stötte på grund' och *ajaa karille* 'stöta på grund (om ett skepp)'.

Digitized by Google

Gräfören 1804 i Kve., Västerhankmoby: fvn. *grǫf* f. 'Fordybning' (Rygh, NG. Indl. s. 52). Jfr ovan s. 218 u. *Gräven.*

Gyttjeören (utt. *jytiorin*) Rpl.: nsv. *gyttja* 'dy'.

Halsören Ped. skg., jfr ovan *Halsö.*

Hattören (utt. *hattorin*) Rpl. skg.: fsv. nsv. ***hatt,*** ej ovanligt i svenska lokalnamn, se ovan s. 136 under *Halunluoma.*

***Huvudörarna** (utt. *hövöuran*), en grupp „örar" invid en större holme benämnd *Hövon* i Mst. skg.; därinvid en vik benämnd *Höufladan.* — Ett annat *Hövören* (utt. *hövöun*) finnes i Muns., Kantlaks by. I önamnet *Hövon* (hsv. *Huvan, *Hövan*) ingår kanske nsv. dial. Öb. *hövu* n. 'huvud' av fsv. *høvoþ,* varom se Vendell, Ordbok s. 391. Jfr till betydelsen det ovan s. 248 behandlade sjönamnet *Huvudsjön* samt de sammastädes nämnda österbottniska naturnamnen *Jättenhuvudet* o. *Sandhuvudet.*

Hålören (utt. *hålorin*) och *Hålörsbådarna* (utt. *hålošbådan*) Be. skg. Det hos Mathesius (1734) nämnda *Halören* i Mal. skg. skall väl föreställa *Hålören.* — *Hålörarna* (utt. *håloran*) Rpl. skg., även i Ped. skg. Förra led är det i ortnamn ej sällsynta subst. *hål,* som behandlats s. 220.

Hällören (utt. *hällöurin*) Kve., även i La. skg.: nsv. *hälla* f. 'häll, klippa'.

Hälsingören i Gkb. skg. (*Helsingeörs udd* redan 1558 i n:o 4592); jfr *Hälsingön* ovan.

Kistören (utt. *tjistorin*) Rpl. (Björkö). Namnet syftar möjligen på *Kistörsbacken* (utt. *tjistosbakkan*), en lång, kistlik ås, som sträcker sig tvärs över större delen av landet. Ett jämförelsenamn, jfr ovan s. 201 *Kistviken.*

Kopparören (utt. *kåparöurin*) = *Kopparön,* se ovan.

Korsören Nä. och Krb. skg. (utt. ***kåssorin*** resp. *kåssöun*), *Korsörarna* (utt. ***kåssoran***) med *Korsör-*

Digitized by Google

sund i Rpl. (Björkö). Förra leden utgöres av fsv nsv. *kors,* vilket enligt Söderwall betyder 1) 'kors såsom pinoredskap, särsk. Kristi kors', 2) 'krucifix, kors med bild av Kristus', 3) 'kors ss. tecken, korstecken, korsformig figur'. Detta ord ingår även i andra österb. ortnamn, ss. i *Korsbacken* Kve. (Västerhankmo), *Korsbåden* Rpl. (Björkö), *Korsbäck,* gårdnamn i Lpf., Dagsmark by, i Ko. samt i finsk översättning (*Ristiluoma*) i Övermark, *Korsgrunden* Nä. skg., *Korshamnsfjärd* Mst., *Korsholm* Mst., *Korsholmsbackarna* 1804 i Kve. (Västerhankmo), *Korsnäs,* s:n s. o. Vasa, *Korsån* i Kve. Den med ordet *kors* förbundna begreppsföreställningen har i alla dessa ordförbindelser helt säkert ej varit densamma. Det mot fsv. *kors* svarande fvn. *kross* m. är enligt Rygh, NG. Indl. s. 62 ett i norska såväl osammansatta som sammansatta gårdnamn ofta återkommande ord, men syftar enligt samma författare på ganska olikartade förhållanden. I en del, särskilt yngre, namn torde ordet hava avseende på vägskillnad, korsmärken för sjöfarande. Vad namnet *Korsholm* i Österb., Mst. vidkommer, är det sannolikt, att den så benämnda orten redan tidigt varit ett centrum för den nyinförda kristendomen [1]) och att namnet syftar på det träkors, som enligt traditionen blivit rest på platsen som ett „symbolum religionis christianae" och som enligt anteckning i ett Wasa stads Rådstugurättsprotokoll av år 1649 ännu vid denna tid skulle där förefunnits. Men med hänsyn till skärgårdsnamnen *Korsholmsbackarna, Korsbåden* (-bådan), *Korsgrund, Korshamn, Korsnäs, Korsören* och *Korsörarna,* vilka beteckna platser i vitt skilda delar av den österbottniska skärgården och påtagligen intet ha gemensamt med kristen korstågsrörelse, är det dock möjligt att även

[1]) *Korsholms slott* (Krytseborg) nämnes första ggn år 1384.

Digitized by Google

det gamla Korsholm vid Vasa ursprungligen blivit uppkallat av någon icke-kristen anledning och först senare satts i samband med kristendomens första förkunnelse å orten. Det missuppfattade namnet kunde sedan i sin mån ha bidragit till att „holmen" i fråga — som i vår tid ligger på fastlandet — redan vid historiens gryning utsågs till ett huvudsäte för den världsliga förvaltningen („Korsholms län"). Ortnamnen på *Kors-* härstamma i varje händelse först från medeltiden, ty sv. ordet *kors* är ett lånord, antagligen forniriskt (Falk-Torp, Ordbog s. v.).

Krokörarna (utt. *kråuköuran, -oran*) Rpl. skg.: nsv. dial. *krōk* m. i betydelsen 'vik', varom se ovan s. 223.

Kubbören (utt. *kåböurin, kåborin*) Nä. (Kaskö), Rpl. (Björkö): nsv. dial. Finl. *kubbe* (*kåbba*) svm. 1) 'bergstopp', 2) 'hög, avrundad holme', 3) 'huvud, hjässa' (Veïdell, Ordbok s. 504).

Kummelören (utt. *kåmbälöurin*) So. skg.: fsv. *kumbl* n. i *bokumbel* (Söderwall), nsv. dial. *kumbel* n. 1) 'sjömärke, uppkastad stenhop på grund i sjön, till märke för sjöfarande', därav *Kumlinge,* namn på en socken i Ålands skg. (Rietz s. 364). Fvn. *kuml* n. 'Tegn, Mærke' betyder även 'Gravminde (fra hedensk Tid)' och förekommer i no. ävensom i shetländska ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 62, Jakobsen s. 125). Från Österb. har jag än vidare antecknat *Kummelskär,* det enkla *Kumlet* och några sammansättningar på *-kummel* (se nedan).

Labbören Ped. skg., jfr i Ko. skg. *Labbörsudd* (utt. *labboš ådd*): nsv. dial. *labba* svf. 'stor hand 1. fot', 2) 'lunsa' (Vendell s. 533), *labb* m. 1) 'grov hand, arbetsnäve', 2) 'stor fot', 3) 'storväxt karl' (Rietz s. 386). Jfr *Labbkärret* ovan s. 285 samt *Labb-rösslan* (*labb-rösslon*), äng i Vö. Ett jämförelsenamn, liksom t. ex. *Fingerören, Tummelören* o. a.

Digitized by Google

Luvören (utt. *lūvvorin*), skogbevuxen ö i Rpl., Björkö: jfr fsv. no. *luva* f. 'mössa' (Söderwall), nsv. dial. Öb. *luva* (utt. *lūvvo*) svf. 'mössa i föraktlig mening' Kve., i best. f. sing. ss. okvädinsord för kvinna (T. E. Karsten, SNF. V.3, s. 9). Ett jämförelsenamn. På Åland användes även talesättet *luvande storm* = 'rasande storm'; jfr dessutom sv. vb. *luva* 'skamflat och snopen draga sig undan, lomma' i Nagu (Vendell s. 569).

Lägg(e)-örarna (utt. *läddjoran*) Rpl. skg., där även *Läggörsskaten* (utt. *läddjoskatan*) finnes. Som förra led tjänar — synes det — en fsv. gen. pl. av *lægger* m. (*ja*-stam) 'ben, fot, rotstock' (jfr *arm-lægger, bēn-l.* 'benpipa'); ordet fortlever i Österb., t. ex. i Vörå: *lägg* m. 1) 'lägg', 2) 'den del av yxan, som är mellan bettet och hammaren' (Freudenthal, Vörålålet s. 96). Jfr även *lägg* m. 'ankare (kärl)' hos Vendell, Ordbok s. 578. Angående ljudutvecklingen *gg* > *ddj* inuti ord framför *e* l. *i* i Öb., av vilka det senare, befintligt i fsv., oftast bortfallit i nuvarande språket, se Freudenthal a. arb. § 93, Hultman, De östsv. dialekterna § 12. Till betydelsen kan namnet *Läggörarna* jämföras med *Fingerören* och *Labbören* ovan.

Malören Pet. skg.: fvn. *mǫl* f., fsv. *mal,* nsv. dial. *mal* i *stenmal* och *strandmal* 'groft grus och småstenar vid stranden av hav, sjö eller å', vanligt i österbottn. ortnamn (se ovan s. 109 u. *Orismala*).

Mulören (utt. *mulorin*) Ko. skg.: f. led är fsv. *mūle* (= fvn. *múli*) m. 'mule, mun på djur', varav fsv. *mūlabeth,* nsv. *mulbete* 'bete för boskapen' (Söderwall). I Norge användes *múli* ofta om en hög och bred, avrundad fjällmassa, ish. när den sticker ut i havet; mycket vanligt är *digrmúli* (Fritzner[2], Rygh, NG. Indl. s. 68). Också på Shetlandsöarna träffas *de Mul* i namn på avrundade uddar (Jakobsen s. 133). Från Danmark omnämner Steenstrup, Indledende

Digitized by Google

Studier s. 35 samma användning av ordet, bl. a. i *Mulen* (halvö och stenrev).

Mälören (utt. *mälorin*) i no. Nä. skg. innehåller kanske en svensk motsvarighet till fvn. *melr* m. (gen. *mels*) 'Mæl, Sandbakke eller Lerbakke ved en Elv' (Fritzner[2], Rygh, NG. Indl. s. 67). Ordet inginge enligt Hellquist, Sjönamn 1: 418 i *Mälaren* o. *Mälsjön* i Sverge.

Nabbören (utt. *nabborin*) Rpl., Björkö: fvn. *nabbr* m. 'fremstaaende Knold (Knab, Knat)', fsv. *skogsnabber* m. 'utskjutande spets av en skog' (Söderwall), nsv. dial. Finl. *nabb* m. 'udde', allmänt i sv. Finl., ej blott i Nyl. och Eg. Finl., såsom Vendell, Ordbok s. 636 uppger (jfr s. 112 ovan).

Rankelören, liten holme n. o. Rankelön (se detta).

Revören (utt. *räviorin*) med *Lillrevör* (utt. *lilIrävi* = 'Lillrevet') Be. skg. Skrives 1695 *Räfviöhrskatan*. Jfr *Revön* ovan.

Sandören (utt. *sandöurin*), Kve., redan 1750. År 1430 nämnes i avskrift *Sandhöör* (o. Skutenes) h:n i Ped. (Hausen, Finl. Med. Urk. II 480, jfr Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 32). Jfr *Sandö* ovan.

Skalör 1734 (Mathesius) i Mal. skg. — *Skalörarna* (utt. *skaloran*) Rpl., Björkö, med *Skalör-lötet* (*skalorlötä*): ? fsv. *skal* f. o. n. 'skal, snäckskal, musselskal' (*fiska-skal* 'mussel-, snäckskal', *nut-skal* 'nötskal', *sioskal* 'snäckskal Söderwall). Jfr de ovan s. 213, 262 behandlade namnen *Skaleverkfladen* och *Skaleverkträsket*, i vilka första sammansättningsleden väl är det dialektiska *skale-* i *skalebär* (*skalibēr*) 'hjortron' i Öb. (se Vendell, Ordbok s. 802).

Skavörn: 1734 (Mathesius) *Skaförn* i Mal. skg. Okänt nu.

Skarvören (utt. *skarvorin*) Ko. skg., med *Skarvörsundet* (utt. *skarvorsåndä*): nsv. dial. *skarv* (*stenskarv*) = *skärv* (*stenskärv*) m. 'stenröse, en hög av

Digitized by Google

stenar och lösa klippstycken' (Modin, Sv. landsm. 19: 2, s. 15, Rietz s. 616), jfr no. dial. *skarv* 1) n. 'stenig Høide paa Fieldet', 2) m. och n. 'en noget fladtrykt Bjergknold, „Hump", som stikker op af Ager eller Eng' (Aasen, Ross). Detta ord ingår väl även i *Skarvgadden* i Rpl. (Björkö) samt i *Skarvörarna* i Satakunda (Sastmola skg.). Förra leden i sistnämnda sammansättning har jag i Finskt Museum 1903, s. 34 ställt i samband med finska ånamnet *Karvianjoki*, ty ögruppen Skarvörarna ligger utanför denna ås mynning. Fi. *Karvia*, som även betecknar vid ån i fråga belägna byar, *Meri-Karvia* vid havet och *Kylä-Karvia* (= By-Karvia) inne i landet, återgår kanske på en urnordisk ånamnstam **SkarviaR*, bildat med samma urnordiska *ia*-avledning som de i kap. I behandlade ånamnen *Närvijoki* — *Närpes(å)* och *Laihianjoki*. Ordstammen *Skarv-* 'naken berggrund' torde även föreligga i rikssvenska sjönamnen *Skarven*, *Skarvsjön* och *Skärvlången*, om vilka se Hellquist, Sjön. 1: 535, 554. Önamnet *Skarvøia* i Norge, Helgeland skulle däremot enligt K. Rygh, no. Hist. Tidskr. 1: 78 innehålla ett fågelnamn.

Skvalpörsbacken (utt. *svalporin*), med *Skvalpörsvallarna* (*svalpörsvallan*) Rpl. skg.: nsv. dial. Finl. *skvalp* m. 'enskild skvalpning, t. ex. av havsvåg', *skvalpa* 'klippa sköljd av havet' (Vendell, Ordbok s. 840).

Skvalörarna (utt. *svaloran*) Rpl. skg.: nsv. dial. Finl. *skval* n. 'låg och flat av vattnet överspolad häll', Ål. o. Estl. *strand-skval* n. 'yttersta strandbrädden' (Vendell, Ordbok s. 840, 947), jfr no. dial. *skval* n. 'Sted hvor Vand (Bæk) „skvalar" ɔ: skyller med Larm vidt og grundt over Stene' (Ross). — Om ljudutvecklingen *skw* > *sw* i Närpesmålet och i s. Österbotten i allm. (fr. o. m. Malaks) jfr ovan s. 58 (u. *Svallerbäcken*) samt Hultman, De östsv. dial. § 30.

Digitized by Google

Stekelören (utt. *stäklorin*) Rpl., Björkö: jfr nsv. dial. Rietz s. 672 *stekel* m. 1) 'svans, rumpa', 2) 'stjärt' samt fvn. *stikill* m. 'hornspets', fsv. *stikil* m. '(horn)-spets, hornartad spetsig utväxt, pigg' (Söderwall). På längre håll motsvara ags. *sticel* m. 'Stachel', mnd. *steckel, stickel* 'Stachel, Dorn', fht. *stichil* mht. *stichel* m. 'Stachel', nht. *Stichel* samt ännu flt. *stekal* 'rauh, steinicht', mlt. *stekel* 'devexus', ags. *sticol* 'steil, hoch', fht. *stechal,* mht. *stechel, stichel, stickel* 'stössig, steil, abruptus' (Torp, Wortschatz s. 491).

Stenören (utt. *stäinöurin*) Kve., som gårdnamn i Kve. kkby *Stenörs* (utt. *stäinos*).

Strömsör (hsv. utt. *strömmsör*), holme och gård i Västervik by, Mst.

Stångörarna (utt. *staŋgöuran*) Mst. skg. o. Or.: fsv. *stang* f. 1) 'stång, stake', 2) 'stång vid mätning av jord'. Jfr fvn. *stǫng* f. 'stång', även i gårdnamn, osms. och som första led. I Norge användas *Stang, Stangen* som namn på halvöar och öar och *Stangnes* är ett allmänt förekommande ortnamn. Dessutom märkes där älvnamnstammen *Stang-,* med en svensk parallell i *Stångå,* Småland (Rygh, NG. Indl. s. 80, Rygh-Bugge, No. Elvenavne s. 244, 335). Om *Stång-* i sv. vattendragsnamn se Hellquist, Sjön. 1: 586. Från Skåne nämner Falkman s. 90 ortnamn med ordet *stång* både som förra och senare led och från Shetlandsöarna Jakobsen s. 154 ortnamn ss. *Stonger-holm* (**Stangar-hólmr*) och *Stonganes* (**Stang-nes*). I Österbotten höra hit vidare *Stångskär* både i norra och södra skärgården, *Stånggrund* i Lpf., Nä. och Pet. skg. samt *Järnstången* i Vö. skg. En sammansättning på *Stång-* är sannolikt även *Stagnäs* (utt. *stägnäsä*), namn på en gårdgrupp i Maksmo, Kärklaks by (n. o. Vasa). I uttalsformen *staŋgnäsä* (med hörbart *g*-ljud, se Freudenthal, Vöråmålet § 47) kan det nasala elementet i namnets förra led genom dissi-

Digitized by Google

milation ha försvunnit. Ett spår därav kvarlever väl i den föregående vokalens förlängning. Detta antagande stöder jag därpå, att *Stagnäsfjärden* (utt. *stāgnäsfjālin*), namnet på en vik utanför Stagnäsgårdarna, i Lantmäteristyrelsens generalkarta av år 1845, vilken grundar sig på äldre, nu förlorade kartor, skrives *Stångnäsfjerd.*

Taskören (utt. *taskorin*) med *Taskörsglo* (*taskosglåu*) Rpl., Björkö: nsv. dial. *taska* f. 1) 'ficka, väska', 2) 'näverhylsa, inuti vilken sättes en sten' (Rietz s. 725), 3) Finl. 'sänke på not l. nät', 4) 'blåsa, blemma' (Vendell, Ordbok s. 1005).

Tissören i *Stortissörsholmarna* i Gkb.: nsv. dial. Finl. *tiss* m. = *tissa* svf. 'bröstvårta, moderbröst' (Vendell, Ordbok s. 1016).

Trubbören (utt. *tråbböurin*) Nä. skg.: jfr sv. dial. Finl. *trubb* m. 'elritsa', *trubba* svf. 'kort och tjock kvinna', no. dial. *trubb* m. 'kort og tyk figur'.

Tummelören (utt. *tumbälöurin*) Be. skg.: fsv. *pumulfinger, pomal-, tumel-f.*, nsv. dial. Finl. *tummel* (*tombil* l. *tomil*) m. (Nagu, Eg. Finl.), *tåmbäl* n. (Öb.) 1) 'tölp', 2) 'stor och stark, grovt byggd karl', *tummeletott* 'tumme' (skämts.) v. Nyl., se Vendell, Ordbok s. 1049. I en av Öb:s jordeböcker för år 1544 (n:o 4532) läses: „han högg *tommell fingrett* aff". Önamnet i fråga är till sitt förra membrum närmast jämförbart med isl. önamnet *pumla* (Sn. Edda II, 492), vilket sammanhänger med fvn. *pumal-finger* m. 'tumme' (jfr K. Rygh, no. Hist. Tidskr. 1: 71 f.) och till betydelsen f. ö. är analogt med önamnen *Fingerören, Labbören, Läggörarna* ovan.

Tvigger(t)ören (utt. *tviddjärtorin*) Rpl. skg. = ? hsv. *Tvägg-hjärtören*, jfr *Hjärtfladen* i Rpl., Björkö, ovan s. 212. Första leden är en fsv. gen. pl. *twiggia* 'tvägge'. Jfr det s. 268 nämnda rikssvenska sjönamnet *Tveggelåten*. Ön har, av namnet att döma, synts likna

Digitized by Google

tvenne hjärtan. I Norge förekommer ordet *hjärta* i namn på hjärtformiga skär och öar (Rygh, NG. Indl. s. 39).

Täljknivsören Rpl., Björkö, *Tälgknifsören* 1777 i Kve., Petsmo by. Ett jämförelsenamn, se ovan u. *Knivsund* s. 195.

Ett **Vambör* ingår möjligen i viknamnet *vammbovītjin* i Muns., se ovan s. 204.

På en naturtilldragelse, ett åskslag syftar möjligen namnet

Viggörarna (utt. *viggoran*) Nä. skg.: jfr nsv. *torvigg*, dial. i Öb. *tōr-vigg, tåur-* 1) 'ljungeld', 2) 'forntida stenredskap funnet i jorden, tros hava nedfallit med blixten' (Vendell s. 1027). Om *Vigsören*, som Hedbergs samling upptager från norra skärgården, är en felaktig skrivning för *Viggsören*, kan jag ej avgöra.

Äggörarna (utt. *äggöuran*) So. skg.: innehåller antingen ordet (fågel-) *ägg* n. eller också nsv. *ägg* = fvn. *egg* f. 'Egg paa skjærende Redskaber', i överförd betydelse 'Ryg, Kam af Fjeld l. Jordhøjde' (Rygh, NG. Indl. s. 48). I Pedersöre, å Pinnonäs gårds ägor fanns vid mitten av 1500-talet en **Ägge-ör* benämnd holme: 1556 (n:o 4560) *Eggiörs wiken, Äggiörs vijk, Aeggiörn,* 1558 (n:o 4589) *Eggiörn, Eggiörns engen,* 1559 (n:o 4608) *Eggeörs engen,* 1665 *Äggörslandet* (Jakobst. hist. 1: 166). Detta namn kan blott innehålla nsv. *ägg* f. = fvn. *egg*, gen. sg. *eggiar*.

b) Namnen angiva läge:

Mellanören (utt. *millanorin*) Rpl., Björkö.

***Nordastören** (utt. *nōlastorin*) Mal. skg.: fsv. *norpaster*, fvn. *norðastr* 'nordligast'. Mathesius (1734) uppger från „Vargö" (= Bergö) skg. *Nölastören*.

***Nördestören** (utt. *nölistorin*) Rpl., Björkö skg.; jfr *Nördestörsbåden* (*nölistosbådan*) ibid. Förra led är en superlativ = fsv. *nörderster*, fvn. *nyrðstr*.

Digitized by Google

Synnerstören (1734 *Synastören,* Mathesius) Mal. skg.: fsv. *sunnarster* och *synnerster* 'sydligast' (Söderwall). Formen *synast-* beror på kontamination mellan sagda fsv. varianter. Från Rpl. (Björkö) har jag antecknat namnformen *Synderstör* i *syndästogrånn* (jfr SOÄ. 19: 194), från Be. skg. *Sönnerstör* (enl. kartans skrivsätt).

Västerören i mellersta skg.

Österstören (utt. *östärstöurin*) Rpl. skg.

Österören no. skg.

Överstören i *Överstörkroken* Rpl. (Björkö).

Sekundära namn:

Badaskärsör Mst. skg., *Bredviksör* Vö. skg., *Getskärsör* Mst. skg., *Kyrklotörarna* Si. skg., *Storstensörarna* Rpl. skg., o. s. v. — Hit höra möjligen ock

Dersörarna (utt. *däšöuran*) i Be. skg. (med skrivformen *Deersörarne* redan hos Mathesius, 1734) samt *Dersör* i Ped. skg. (Ryska topogr. k.). *Ders-* är = *Degers-*, gen. av ett osammansatt ö- l. fjärdnamn **Degern*; jfr i Sverge gårdnamnet *Darsbo(da)* av **Daghirsbodha,* vilket sannolikt innehåller ett sjönamn *Dagaren,* fsv. **Daghir* (se Hellquist, Sjön. 1: 36, 88). Se f. ö. under *Degerören.*

c) Namnen syfta på däggdjur, fåglar, fiskar.

Andörarna (utt. *andöuran*) Mst. skg.: fsv. nsv. *and* pl. *änder.*

Bockörarna (utt. *båkkoran*) med *Bockörsfladen* (*-fladan*) och *-kroken* Rpl., Björkö.

Busörn Gkb. skg. (Ry. topogr. k.): jfr *Busholmen* vid Helsingfors; förra led är väl fsv. *bū* n. 'boskap'.

Bässörarna med *Bässörfladen* (*-fladan*) Iskmo skg. i Mst.

Fårören (utt. *fārorin*) Rpl., Björkö.

Getören (utt. *jäitöurin*), 1807 *Getörns äng* (nu *jäitos äng*) i Kve., Västerhankmo: fsv. *get,* fvn. *geit* 'get'.

Digitized by Google

Gjusörarna (utt. *jūsoran*) Nä. skg.: nsv. dial. *gjusa* svf. (*jūso*) 'fiskgjuse' (Vendell, Ordb. s. 268).

Grisselören med *Grillörsgrundet* (utt. *grillors-gråννä*) Rpl., Björkö, det förstnämnda namnet även i Gkb. skg. Jfr *Grisselö* ovan.

Gråsjälsörarna Or. skg.

Gåsören (utt. *gåsorin*) Rpl., Björkö, även i Krb. skg.

Gudandören (utt. *gūdandoskatan*) Rpl. skg. Förleden *Gudand-* är väl en österbottnisk variant av det från Åland, Nyland, Eg. Finl. och Estland kända fågelnamnet *gudung, guding* m. 'hane av ådfågeln' (Vendell, Ordbok s. 302). Ordet förekommer enligt Tamm, Et. Ordbok 252 även i östra Sverge och är enligt äldre ordböcker, t. ex. Sahlstedts 1773, synonym till *åda* och *ejder*. Dess etymon är dunkelt.

Harören (utt. *häraorin*) Rpl., Björkö.

Hundörarna, *Hundöran* 1757 i Rpl., med *Hundörudden* o. *-viken*.

Hästörarna (utt. *hästöuran*) Or. skg.

Kutskinnsören (utt. *kušisöuri*) Pet. Förleden *kutskinn* innehåller nsv. dial. Finl. *kut* (*kūt*) m. 'ung själ, phoca', jfr *Kutskinnsmossen* ovan.

Lakören (utt. *laköurin*) Kve.

Laxören (utt. *laksöurin*) Or. skg.

Rånbässören (utt. *rånbässorin*) Rpl., Björkö skg.: nsv. dial. Finl. *rånbässe* svm. 'springbagge' (Vendell, Ordbok s. 762, 769). Jfr *Rånbässen*, holme i Nä. skg.

Röjören (utt. *röyöurin* eller vanligen blott *röyon*) i Vasa skg. (vid Iskmoby, Mst.), även i Gkb. skg.: nsv. **röa*, dial. i Öb. *röyo* svf. 'tjäderhöna', i Sverge, *röj, röja, ry-höna*, no. *røy*; se om detta fågelnamn E. Lidén, Blandade språkhistoriska bidrag s. 35 ff. (Göteborgs Högskolas årsskrift 1904, I).

Sijköhren 1663, 1693 vid Jakobstad (Jakobst. hist. 1: 161 o. karta).

Sikören Or. skg., *Sikus örn* Kve. (enl. karta av år 1839).

Digitized by Google

Sillörarna (utt. *silldöuran*) Vö., Kovjoki by, å upplandad plats med spår av båthamnar.

Siähl öhrn 1695 i Kve. skg.

Skräckör i *Skräckörfladen* (utt. *skrättjofladan*) Rpl. skg.: sv. dial. Finl. *skräckja* (*skrättjo*) svf. 'mergus merganser l. serrator' (Vendell 833).

Skränmåsören (utt. *skrämåsorin*) Nä. skg.: nsv. dial. *skränmås* f. 'skräntärna' (Vendell, Ordb. s. 834).

Sparvören Vö. skg.

Svalören Gkb. skg.: subst. *svala* f.

Svanören, Norra-, Södra- och Höga-, Mal. skg. (redan hos Mathesius, 1734).

Svinören Gkb. skg.

Sälören (utt. *šälöurin*) Rpl. skg.

Trutören Mal. skg., hos Klingius (1763) *Truutören*, hos Mathesius (1734) *Trutören*. — *Trutörarna* (utt. *trūtöuran*) Rpl. skg.: nsv. *trut, havstrut.*

Tärnesörarna (utt. *tānisoran*) Si. skg. — *Tärnesören* (utt. *tānisorin*) Rpl., Björkö. — *Tärnsören* (utt. *tānsöurin*) So. skg., redan 1750 (Klingius), *Tärnsör* (utt. *tāsöur*) Esse. — *Tärnörarna* Or. skg.: nsv. *(fisk)tärna* f. Förra leden i *Tärnes-örarna, -ören* har en motsvarighet i det av Vendell, Ordbok s. 1064 från Houtskär i Eg. Finl. anförda *tärnes-bult* m. 'ägg av fisktärnan'. Jfr f. ö. holmnamnet *Tärnåra* från Björneborgs skg.

Utterören (utt. *åtärorin*) Be. skg., jfr *Utterö* ovan.

Vargör no. skg., jfr *Vargö* (= Bergö) ovan.

d) Namnen syfta på växter, träd, buskar, samlingar och produkter därav.

Alören Nkb. (utt. *ālöun*), Rpl. Mal. Ko. skg. (1757 *Ahl euran* o. *Stor Ahlöhran* Rpl., 1734 *Alören* Mal.).

Aspören Rpl., Björkö.

Björkören (utt. *bjärkorin*) med *Björkörgrundet* (*bjärkogrånnä*) och *Björkörfladen* (*bjärkofladan*) Björkö skg., redan 1734 (Mathesius); jfr år 1757 *Lill*

Digitized by Google

Biörckar öran, östra delen av *Stor Biörckar skiär* (1757), samt *Björkeuren* Rpl.

Blomören (utt. *blōmorin*) Rpl., Björkö.

Buskören, 1693 (k. över Jakobstad) *Busk öhrn* (utt. *båsköurn*) Ped. skg.: nsv. *buske,* dial. *båska.*

Enören Mal. skg. (1734).

Granören Mal. 1734, (utt. *gränöuren*) Rpl. Om den nsv. dialektformen *grän* se J. Sahlgren, Skagershults s:ns nuturnamn I, s. 71.

Gräsören Mal. 1734. — *Gräsörarna* Gkb. Rpl.

Hampören (utt. *hampöun*), en åker i Muns., Kantlaks by.

Häggören (utt. *häggorin*) Rpl., Björkö.

Lövören (utt. *lövorin*) Rpl., Björkö.

Mastören Va. skg.

Mässörarna [Missne-], 1548 (n:o 4534 b) *Messåuran* Vö. skg. (Kerkelax by): jfr *Mässträsket, Mässön* ovan.

Ruskörfjärden Ko., jfr holmnamnen *Lillruskan* och *Storruskan* nedan.

Rönnbuskören Rpl. 1757.

Rönnörarna, *Rönnöran* 1757 Rpl. (med *Rönnörs skatan* och *-viken*).

Rörören Mal. 1734 och

Rörörarna Si. skg.: nsv. *rör* n. 'rö, vass, phragmites' eller ? fsv. *rør* n., nsv. (sten)*rör.*

Skogören Rpl., Björkö. — *Skogörarna* Nä. — *Skogs Euran* 1757 Rpl., nu *skogsöurin.*

Sävören Ped. (Pinnonäs gårds ägor): 1558 (n:o 4589) *Seffwijorn, Seuiörns engan,* 1559 (n:o 4608) *Seffŭeöris engen,* 1562 (n:o 4632) *Säfförs engjenn.*

Tallören (utt. *tallöurin*) Kve. skg.

? Tisterören (å kartan *Tistelören*) Gkb. skg.: jfr nsv. dial. *tister-* = *tistron-* eller *tistelbär* 'stickelbär' (Vendell, Ordb. s. 1016).

Tistronören Nä. skg.: nsv. dial. *tistron-buske* 'vinbärsbuske' (Vendell s. 1016).

Digitized by Google

Vassören Gkb. skg.

e) Namnen syfta på förhållandet till människan:

Bastuören (utt. *basstuöurin*) So. o. Gkb. skg.

Bodören (utt. *båudöurin* i So., *bōdorin* i Be. skg.), jfr *Bodö* ovan.

Brunnören (utt. *brånnöun*) Muns.

Folkbenörarna redan 1757 i Rpl. skg., nu utt. *fålkbäinöuran*; jfr ? *Benören* (utt. *benorin*) Nä. skg.

Galgören (utt. *galgorin*) Be. skg. (Tvenne fiskargårdar finnas vid stranden). Förra led är fsv. *galghe*, fvn. *galgi* m. 'galge'. Å Shetlandsöarna är fno. *galgi* bevarat som namn på några 'galghöjder'; å en av dessa har enligt sägnen en förbrytare blivit hängd (Jakobsen s. 184); jfr nsv. dial. Ål. *galga* sv. vb. hänga', *galgmat* 'okvädinsord för en okynnig pojke' (Vendell s. 256).

Grindörarna (utt. *grindöuran*) Mst. skg.: fsv. grind f. 'av spjälverk eller stänger gjord dörr l. port, grind', t. ex. *aker-, qvigrind.* Fno. *grind* f. ds. är mycket vanligt i no. ortnamn i betydelse av 'Lukke for et Led'. Det synes i andra fall avse 'flytbare Grinders Anvendelse til Fold for Kvæg, som førtes fra det ene Sted af en Mark til en anden for at faa den jevnt gjødet'; jfr 'grindgaaet Mark' (Rygh, NG. Indl. s. 52).

Gråtören, Or. skg., sammanhänger antagligen med vb. *gråta*, jfr *Skrikören* nedan.

Hamnören Gkb. skg.

Hittören (utt. *hittorin*) Rpl., Björkö: jfr nsv. dial. Nyl. *hitta* svf. 'fynd' (Vendell s. 341).

Håpörarna (utt. *håpöuran*) Vö. skg.: f. led är väl sv. dial. Öb. *håp* 'båt, julle' = fsv. *hāper* 'ss. farkost nyttjad urhålkad aspstock, kanot', norl. dial. *håp* (Vendell s. 377, Söderwall s. 466).

Kalkör i Va. skg. (enl. karta av år 1800): fsv. *kalker*, nsv. *kalk* 'kalksten'. Jfr nu *Kalkaskäret* i

Digitized by Google

So. skg., som väl dock är ett annat namn; jfr nsv. dial. Öb. *kalka* oböjl. adj. 'kal, ödslig' (Vendell s. 416).

? Kaskören blott i *kaskos* (= *Kaskörs*), gårdnamn i Kve., Västerhankmo by. Förleden är antagligen densamma som i det ovan behandlade *Kaskö*. Jfr *Stenörs*, som gårdnamn i Kve. med utt. *stäinos*.

Kåt(e)ören (utt. *kåtöurin* resp. *kåtorin*) Rpl., Björkö; jfr *Kåtön* ovan.

Laduören (utt. *läduöurin* Rpl., *lädorin* Nä.): nsv. *lada*, dial. i Öb. *lädo*.

Ledören (utt. *läidöurin*) Rpl. skg., *Ledören* även i Mal. skg. (sockenk.): nsv. *(far)led*, dial. *(fä)läid*, jfr fvn. *leið* f. bl. a. = 'väg'.

Likören (utt. *liköurin*) Kve., redan 1758. Enligt en gammal tradition skulle holmen fordom använts som begravningsplats. Från Gkb.-Ped. skg. har jag antecknat en annan holme med detta namn.

Lodörarna 1757 i Rpl., nu *lådöurin*. En annan holme *Lodören* finnes i Nä. (Nämpnäs). Förled är kanske nsv. dial. Öb. *lōd* n. 'höstack gjord att stå till vintern' (Vendell s. 558).

Notören (utt. *nåutorin*) med *Notörsåkern* (utt. *nåutosåkrin* l. blott *nåutorin*) Rpl., Björkö; jfr *Nätön* ovan.

Nyverkören (utt. *nyvärköurin*) Mst. skg.: jfr *Värkåtuoma, Verkarna, Skalverkträsket, Verkträsket* och *Verkgårdsträsket* ovan s. 93, 237, 262.

Nätören (utt. *nätiöurin*) Vö. skg., jfr *Notören*.

Segelsörarna (utt. *segäšoran*) Rpl., Björkö. — *Dalesegelören* (utt. *dali-segälorin*) och *Storsegelören* i Björkö skg.

Skadören (utt. *skadöun*) Muns. skg.: förra led är nsv. *skada* (fsv. *skapi* m.). Jfr det fsv. uttryckssättet komma „*j skadha på sin garn* (= fiskredskap) *genom storm*“ (Söderwall, Ordb. sp. 349 b). I denna betydelse kan man tänka sig f. leden i *Skadören* och en

Digitized by Google

del andra österbottniska skärnamn. Jfr *Skadatresk* (o. *Skadingzträsk*) i Ångermanland vid mitten av 1500-talet (Nordlander, Norrl. samlingar, häfte 1: 28).

Skaleverkören (utt. *skalivärköurin*) Rpl. skg.: jfr *Skalör* ovan.

Skrikören (utt. *skrīköurin*) Vö. skg. Jfr *Gråtören* ovan.

Skötörarna Si. skg.: fsv. *sköte* m. 'ett slags för strömmingsfiske avsett nät med små maskor' (Söderwall), nsv. dial. Finl. *sköta* svf. 'sköt, strömmingsnot' (Vendell 854).

Slåttören (utt. *slāttorin*), åker i Björkö: nsv. dial. Finl. *slått* m. 'avslaget gräs på ängen' (Vendell 873).

Snarören (utt. *snäröuren*) Kve.: nsv. *snara*, dial. Öb. *snäro* f.

Svältör 1695 Rpl., även i Vö. skg.

Söndagsören Rpl., Björkö.

Timmerören (utt. *timbärorin*) ibid.

Tjäruören, 1556 (n:o 4560) *Tierufföre*, *Tieruffören*, 1559 (n:o 4608) *Tieruörs engen* i Ped., Pinnonäs gård.

Vadören Gkb. skg.[1]): antagligen med samma förra led som det s. 155 ovan behandlade *Vadbäck*. Om fno. *vað* n. 'Vadevand' se Rygh, NG. Indl. s. 84. På Shetland förekommer namnet *Voder* (**vaðari*) om 'skær som rager op i vandfladen'; till no. vb. *vada* = 'svømme i vandfladen', vilket sannolikt även ingår i shetl. *de Veskerris* = **Vad-sker* (Jakobsen s. 184). Jfr shetl. *Vadlør*, **Vaðil-øyrr* ibid. s. 173.

Valsörarna (utt. *vašoran*) i Björkö skg. Utgöres förra leden i denna sms. av sv. dial. Finl. (även i Öb. och särsk. i Björkö skg.) *valsa* sv. rb. 'vada i vatten (vid höbergning), träck, snö'? Samma ord kunde ingå i *Valsmossen* Pö. Men huru skola bergresp. gårdnamnen *Valsberget* och *Valsåsen* i Nä. (Övermark) tydas?

[1]) Ry. topogr. k. har *Vaddören!*

Digitized by Google

Vedörarna (utt. *vēdöuran*) Gkb. skg.

Vilören Björkö skg.

Vändören Gkb. skg.: f. led är väl vb. *vända*.

f) Namnen innehålla person- eller gårdnamn.

Beatören (utt. *biatorin*) Rpl. (Björkö): *Beata* uttalas på Björkö *biat*.

Birgitören (utt. *biritorin*) Rpl. (Björkö).

Borgarören, 1757 *Bårgare öhran* (utt. *bårgaröurin* l. *öyän*) Rpl. skg., jfr *Borgarön* ovan.

Dotterörnn, *Doterörns engen* 1558 (n:o 4590), *Doteröz engen* 1559 (n:o 4608) Ped. (Pinnonäs gård): ? fsv. kvinnonamnet *Doter*, varom se Lundgren, Sv. landsm. X. 6, s. 46. Jfr fi. *Tytär-saari* 'Dotterön' i Finska viken.

Dunkars örarna (utt. *dunkkasöuran*) Rpl. skg.; *Dunkars*, gårdnamn i Vörå och Vetil (Öb.).

Flandrören, Sand- (utt. *sändfländrorin*) Rpl.-Björkö: *Flander*, gårdnamn i Lillkyro (*Morthen Flandare* nämnes redan 1549).

Garpören (utt. *garporin*), Repl.-Björkö: jfr gårdnamnet *Garp-Karp(i)* i Lillkyro o. Mustasaari (se u. *Karparö*).

Gräggörn Gkb. skg. (i talspråket *Gräggön*): *Grägg*, personnamn (= Gregorius); jfr gårdnamnen *Grägg*, *Gräggas*, *-us* flerstädes i Öb., ss. i Ytter-Purmo, Vörå, Kvevlaks, Mustasaari, Petalaks, Närpes.

Hannusören redan 1773 i Kve., Petsmo: jfr gårdnamnet *Hannus* i Vörå (Kaitsor).

Holvarörarna (utt. *hålväröuran*) Rpl. skg.: jfr fsv. personnamnet *Holmvardh*, *Holwardh(er)*, varom hos Lundgren, Sv. landsm. X. 6, s. 110.

Johansörarna Rpl. skg.

Kaggörarna Rpl. skg.: jfr gårdnamnet *Kagg* i Maksmo.

Kuksören (utt. *kukksorin*) Nä., Långvik: jfr bönderna *Oleff* och *Pelle Kugh* (*Kugg*) år 1546 (n:o 1927) och 1556 (n:o 1987) i Närpes.

Digitized by Google

Lappörarna (utt. *lapporan*) Be. o. Björkö skg., jfr *Lapeuran* redan 1560 (n:o 4617) i Mst. Innehåller antingen folk- eller gårdnamnet *Lapp*, jfr *Lappas*, g. i Kve. kkby.

Lassören, jfr *Lassörfladen* (utt. *lassorfladan*) Rpl.: personnamnet *Lars*, *Lasse*, vanl. i Öb.

Lisisören (utt. *līsisöurin*) Vö., Oxkangar, ? *Lisören* (*līsöun*) i Krb. skg.: kvinnonamnet *Lisa*?

Mangsören (utt. *māŋgsorin*) Rpl. (Björkö): jfr gårdnamnet *Māngs* (Magnus) i Nä., Ståbacka.

Mickelsörarna (utt. *mittjilsöuran* l. *mittsöuran*), 1559 (n:o 4601) *Mickelsööran*, 1560 (n:o 4617) *Mickilsöuran*, stor ögrupp med fiskelägen i Vö. skg.: förra leden är antagligen personnamnet *Mickel* i gen.

Nikusören (utt. *nikosöurin*) Vö. skg.: *Nikus*, officiellt *Nikonen*, gårdnamn i Vö., Kåskby.

Nissmaggören i Björkö: *Nisse* + *Magge*.

Pavalsören 1734 Mal., nu *Påvalsholm*: ä. sv. personnamnet *Paval* (jfr fi. *Paavali*), nsv. *Påval*.

Pedersöre (utt. *pädäsi*), sockennamn. Äldre skrivformer: 1374 (Åbo domkyrkas svartbok p. 151) *Pedersøræ*, omkr. 1375 *Petaris heredh* (jfr fi. *Pietarsaari*) Finl. Medeltidsurk. I p. 359, 1424 (Svartboken p. 316) *Pedersøre*, 1430 (Finl. Med. Urk. II) *Pædersööre*, 1452 (Arwidssons Handl. VI, n:o 16) *Pædersöre*, 1488 (Stockholms stads jordebok s. 123) *Pedherøre sochn*, 1484—88 (Hausens utdrag ur Stockholms stads tänkebok) *Pedersöör*, 1504—07 (Hausens utdr. ur d:o) *Pederssöre*, 1531 (Arwidssons Handl. VI, n:o 74, 3 ggr) *Pædersööre*, 1548 (Hausens saml., avskr.) *Pedersöö*, 1548, 1549, 1551, 1568 (Hausens saml.) *Pedersöör*, 1556 (Arwidson, Handl. IV, n:o 122) *Pedersöö*. — Jordeböcker: 1539 (n:o 4529) *Persore souckn*, 1543 (n:o 4531) *Persöör*, 1544 (n:o 4532) *Persöör* fl. ggr., 1546 (n:o 4534) *Persöö* 3 ggr, 1548 (n:o 4534 b) *Persöör* 2 ggr, 1548 (n:o 4534 d) *Persöö sochn*, 1548 (n:o 4534 e)

Digitized by Google

Persöör souckn, 1549 (n:o 4536) *Persöör sochn,* 1550 (n:o 4540) *Pedersöör sockn,* 1551 (n:o 4542) *Persöör sochn,* 1554 (n:o 4555) *Persööris sockn,* 1562 (n:o 4644) *Pedersööre* o. s. v. Samma namn är — senare leden frånsedd — *Pederszöö,* 1492 bynamn i N. Luleå, Sverge. Det österbottniska namnet utgår, enligt vittnesbördet hos de flesta beläggformerna, på *-öre.* Fi. namnformen *Pietarsaari* (fi. *Pietari* 'Petter och *saari* 'ö') översätter det svenska *öre* med *saari,* enär finskan saknar ett ord, som fullt skulle motsvara det svenska. Formen *Peder* är ett minne från danskväldets tid i Finland. Jfr härmed det i Finland och även i Österbotten ej ovanliga ordet *dänska* sv. vb. 1) 'söka att tala herrspråk', 2) 'stoltsera, brösta sig' (Vendell, Ordbok s. 162).

Pär-Nilsörarna (utt. *pärnisoran*) Björkö.

Pärsör- i *Pärsörgrynnan* Ko. skg. (utt. *päsögrynnon*) innehåller *Pär,* kortform av *Peder.*

Sibbos örn 1801 Kve., nu *sībosöurin*: ? fsv. *Sibbe,* t. ex. i gårdnamnet *Sibbas,* Kustö, Eg. Finl.

Siggören (utt. *siggöurin*) Vö. skg.: nsv. *Sigge,* kortform av *Sigurd* (jfr Rygh, Gamle personnavne s. 213, Nielsen, Olddanske personnavne s. 82).

Skattmaneuran (karta 1884), *Skattmanörsfladan* Rpl. skg.: jfr fsv. *skatman* m. 'uppbördsman', *Skattmansby* i Helsinge, s. Finl.

Skäggören Björkö skg.: jfr gårdnamnet *Skägg* i Björkö.

Svensön (utt. *svensöun*) Muns. skg.

Torsören (utt. *tōsöun*) Gkb. skg.: *Tors,* gårdnamn i Krb., Knivsund.

Åkersören Vö. skg.: *Åkers* (utt. *åkäs*) gårdnamn i Lotlaks by, Vö.

g) Läge anger namnet

Nördestören (utt. *nölistorin*) Björkö skg.

Digitized by Google

h) Mytiska namn:

? Dödmansör (utt. *dämäsör*), Lpf. skg. (Härkmär-Skaftung): jfr *Dödmansträsket* s. 263.

Näckören (utt. *näkkorin*) Björkö: nsv. *näcken* m. 1) 'vattenrå', 2) 'skogsrå', 3) 'djävul' (Rietz s. 466). Jfr dock även nsv. dial. Ål. Finl. *näcka* svf. 1) 'näckros', 2) 'flodmussla' (Vendell s. 657).

Tomtören (utt. *tontöun*) Krb. skg.: sv. dial. Finl. *tont* m. 'tomte' (Vendell s. 1024).

Brudörsnabban i Ped. skg. hör kanske även hit.

i) Oklara namn:

Bodsörn, *Botsören, Botsön*: 3 kartnamnsvarianter för samma holme i Gkb.-Ped. skg.

Bornikören 1757 i Rpl. skg., nu utt. *bå̄lnikorin.*

Grambelör Rpl. skg.

Gunorin Ko. skg.; *-orin* är = -ören, men vad är *Gun*?

Haggisören (utt. *haddjisöurin*) Rpl. skg. innehåller ? ett personnamn *Hagge,* kortform av ett med *Hagh-* begynnande fsv. personnamn: *Haghbardh, Haghulf, Haghwardh* (Lundgren, Sv. landsm. X, 6, s. 90).

Håpörarna Ped. skg.: nsv. dial. Öb. (Kronoby) *håp* (utt. *hå̄p*) m. 'båt, jolle' (Vendell s. 377). Eric Cajanus, kyrkoherde i Kronoby 1703—37, använder i en sockenbeskrivning uttrycket „*Enbölingsbååt eller hååp*". Eller avses ett *Hopörarna* ? Jfr nsv. dial. Finl. *hōp* I, II l. III hos Vendell s. 350.

Häpören Or. skg.

Kannören Krb. skg.

Kantören So. skg.

Kexören Gkb.-Ped. skg.

Labakören ibid.

Lysören (Stor o. Lill), (utt. *lȳsöuran*) ibid.

Malhusören Björkö skg.

Pocksören Pet. skg. (Mathesius, 1734).

Rangörnfors i Nkb. älvs delta: ? fsv. *vranger* 'vrång'

Digitized by Google

(uddljuds-*v* framför *r* bortfaller i vissa ord i Vörå-målet, se Freudenthal s. 38).

Rotörarna Rpl. skg.

Rågörn Gkb. skg.

Ryckesörsängen Vö. (Karvat by), enligt Mårten Lassus' „Utdrag" (se Inl. s. 33).[1])

Röketörn Mal. (1734).

Selsören (utt. *sällsöurin*) Kve.

Sunkören Rpl. skg.

Svärtesören (jfr *Svärtesträsket*) Vö. skg.

3. Skär.

Nsv. *skär* motsvaras i fornsvenskan av *skær* (*skiär*), gen. pl. *skäria* n. 'skär, över vattenytan uppskjutande klippa', i plur. 'skär, skärgård', jfr *fiske-, hafskär, skäria-, skäriegardher* 'skärgård' (Söderwall). Fvn. *sker* n. 'Skjær' åter syftar i norska ortnamn oftast på 'bare Klipper, som stikke op af Jordmark', delvis väl också på 'lave, isolerede Fjeldhøider' (Rygh, NG. Indl. s. 75). Finska och estniska *kari* 'scopulus in mari' återgår på en nordisk originalform *skari* 'skär' (Thomsen, Einfluss s. 75). I Öb. förekommer ordet såväl osammansatt, i bestämd form sing. och plur., som i senare leden av talrika komposita. Dessa senare användas å en del orter företrädesvis i bestämd, å andra orter åter företrädesvis i obestämd form, som det vill synas utan fast regel. Ljudformen varierar något i olika dialekter: *stjär, šär,* best. f. sg. *stjäre, -i, šäre, -i,* (som senare kompositionsled vanligen *-šäre, -i*), i no. Öb. *stsär,* best. f. sg. *stsäri* (jfr O. F. Hultman, De östsv. dialekterna § 1: 80).

[1]) Tjälen skulle här „för någon tid sedan" ur jorden uppskjutit stockändar, vid vilka man i forntiden skulle fäst sina skutor. Sägnen erinrar alltså om tider, då Karvat by varit en hamnplats.

Digitized by Google

Sammansatta namn:

a) Namnen syfta på ställets naturbeskaffenhet. Förleden är adjektivisk:

Bredskäret (utt. *bräidšäre*) Pet., Rpl. o. Gkb. [*Bredskiär* 1763 utanför Brahestad]; jfr *Bredören* ovan.

Dersikskäret (utt. *däsišäre*), eg. **Degersikskäret* Be. skg.; jfr ovan *Degerören* och å andra sidan *Sikören.*

Djupskäret (utt. *jȳpšäre*) Rpl.; jfr *Djupö* och *Djupör* ovan.

Falskäret (utt. *fālšäre, fāšäre*) Rpl.: nsv. dial. *fal* 'blek' = fvn. *fǫlr*, fht. *falo* (gen. *falawes*), mht. *val*, nht. *fahl* ds. (Rietz s. 124).

Flatskäret (utt. *flātšäre*), Norra-, Södra-, Väster-, Nä. skg.: jfr fno. *Flatøy* (adj. *flatr*, nsv. *flat*) samt rikssv. sjönamnen *Flatan, Flaten* hos Hellquist, Sjön. 1: 127 f.

Glaskärs fierd 1558, *Gladskärs fierd* 1586 i Ped. skg. (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 61 f.). F. leden är adj. *glad* i bet. 'glänsande, klar'.

Grundskäret Rpl. skg., jfr *Grundören* ovan.

Gråskärsgrundet Va. skg. (karta), *Gråskärsklacken* Gkb. skg.

Högskiär 1757 i Rpl. skg., nu *Stor-Högskär.*

Kallskär Gkb.-Ped. skg., *Calskiärs euran* 1757, nu *kālšärsöurin* samt, enligt karta, *Kallskärsbärg* och *Kallskärsriveln*: förled är sannolikt adj. fsv. *kalder* (*kaaldher*) 'kall', nsv. dial. Finl. *kāld* 'kall'. Jfr nedan *Kallgrundsfaret.*

Långskäret (utt. *lāŋgšäre, laŋgšäre*) So., Or. skg., även i Gkb.-Ped. skg. Äldre skrivformer: *Långskärs öran, Longskär* 1559 (n:o 4601).

Miödskiär 1757 i Rpl., nu okänt. Innehåller adj. fsv. *miō, miø* 'smal, tunn' (se ovan *Miuluoma* o. *Mjödträsk* s. 92, 257.

Digitized by Google

Storskär 1734 i Mal. skg., nu *stōršäre.* Kallades fordom (se t. ex. n:o 4601, år 1559 och n:o 4617, år 1560) *Kirckegårdz skärett, Kirkegårdz skäret.* Malaksbornas förnämsta fiskeläge (20 m. över havet). Sägnen förtäljer, att biskop Arvid Kurck på sin flykt undan danskarna med sina följeslagare i Närpes inskeppat sig för att segla över till Sverge. Då han kommit till närheten av Storskär, avledo två av hans döttrar. De blevo jordade på skäret och man uppkastade över dem ett stenkummel och uppförde den stenmur, som ännu omger platsen i fråga. Därav namnet Kirkegårdsskäret.

Svartskäret, 1695 *Svartskjärsskatan* Rpl.

Vildskär i Mickelsöre skg., jfr nsv. *vildmark.*

Förleden är ett substantiv:

Bergskär Be. o. Gkb.-Ped. skg., 1695 *Bergskiär* Rpl.

Bräckskär Be. skg.: fsv. *brækka* svf. 'backe', jfr ovan *Brickelören.*

Fjärdskäret (utt. *fjälšäre*) Mst. o. Mickelsöre skg.

Fladskäret (utt. *flādšäre*) Nä. skg.: nsv. dial. *flada* 'vik', se ovan s. 211.

Flak(e)skär, 1777 *Flakaskär* Kve. (Petsmo), nu *flakašär* l. *šäre.* Förra led är nsv. dial. Finl. *flake* svm. 'slätt, plan yta' (Nyl.) m. m., Vendell s. 204, jfr Rietz s. 145. I Sverge finnas sjönamnen *Flaksjön* och *Flaken* (Hellquist s. 127). Germ. ordstammen *lak-* 'flat, bred' (jfr fht. *flah,* nht. *flach*) sammanhänger bl. a. med gr. *πέλαγος* 'offene See, Meeresfläche' (Torp, Sproglig-hist. studier s. 182, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 249).

Flaskskär La. skg.: ett jämförelsenamn.

Gloskär: *Gloskärs fierd* 1558 (n:o 4592) i Ped., *Glooskjär* 1695 i Rpl.: nsv. dial. *glo,* se ovan s. 58 u. *Globäcken.*

Grytskär Nä. skg. 1734 (Mathesius) innehåller fsv. *gryt*? n. 'sten (kollekt.), småsten, grus' (Söderwall),

Digitized by Google

nsv. dial. *gryt* n. 'grus, stenig mark' (Vendell, Ordbok s. 295, Rietz s. 216). Jfr *Grytlös* i kap. IX.

Grötskär (utt. *gröytšär*) Rpl. skg. (1757 *Grötskiär*), 2 stycken. I SOÄ. 19: 277 nämnes från Älvsborgslän ett *Gröttjärn,* vars förra led vore det särskilt från norska diall. kända *gröt,* biform till *gryt* 'anhopning av sten'. Den österb. namnformen förutsätter emellertid, som av uttalet framgår, en förled med gammal *au*-diftong: jfr fvn. *grautr* m., fsv. *grøter* m., da. *grød* 'gröt', en avljudsform av roten för *gryt* med lika grundbetydelse: 'massa av småpartiklar', här specialiserad till 'massa av genom malning av säd beredda gryn'. Jfr ags. *grytta* (**grutjan*) m., eng. *grits,* mlt. *grutte,* nht. *Grütze,* i vilka ord betydelsen hos fvn. *grautr,* sv. *gröt* förbinder sig med en rotform å annat avljudsstadium. Att den för *gryt* egna betydelsen 'massa av stenar' även funnits hos nsv. *gröt,* framgår redan enligt Tamm, Et sv. Ordbok 250 bl. a. av ortnamn sådana som t. ex. *Grötö,* ett vanligt namn på smärre öar med hopar av stenar på stränderna. Angående denna germ. ordgrupp se f. ö. Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 145. Jfr även no. älvnamnen *Grautaaen, Grióta, Grýta, Grøta* samt fht. *Griezpah* (Rygh, No. Elvenavne s. 77, 79, 81, 84, 320). I Öb. höra hit ännu namnen *Grötberget* samt *Gröthamnviken* i Krb.

Halsskär Rpl. skg. (utt. *haššäsfladan*), jfr *Halsön, Halsören* ovan.

Hällskär Kve. skg., 1787 *Hällskiär* Rpl., nu *hällšär*; jfr *Hällören* ovan.

Kattrumpskär avser sannolikt skäret med den s. k. *Kattrumpan,* en udde och äng i Krb. skg. (se kap. VI).

Klubbskär, 1734 (Mathesius) *Klobbskär* (utt. *klåbbšär*) Nä., år 1757 även i Rpl. skg., nu *klåbbskät.* Förra led är fsv. *klubba* (= fvn. *klubba*) svf., nsv. dial. Öb. *klåbbo* 'klubba'. I den österbottniska skg.

Digitized by Google

är *klubb* (*klåbb*) m. — se nedan — en ej ovanlig beteckning för havsklippor. Jfr även *Klubbviken* ovan s. 201. No. dial. *klubb* m. (o. *klubba* f.) betecknar såväl klump som bergknall. Å Shetlandsöarna förekommer likaså *klobb, klobba* i ortnamn med bet. 'bjærgknold', bl. a. som namn på strandklippor (Jakobsen s. 118). Jfr de rikssvenska sjönamnen *Klubblången, Klubb(e)tjärn, Klubbviken* (Hellquist, Sjön. 1: 300).

Korvskär Gkb.-Ped. skg. Ett jämförelsenamn, jfr *Flaskskär, Kattrumpskär.*

Krokskäret (utt. *kråukšäre*) i Mickelsöre skg., jfr *Krokörarna.*

Kummelskäret, 1852 (Mårten Lassus) *Kumberskäret* (utt. *kåmmbälšäri*) Vö. (Mickelsöre) skg.: jfr *Kummelören* ovan.

Källskär (utt. *tjäldšär*), Stor- och Lill-, Or. skg.: fsv. *kälda* svf. 'källa, brunn', fvn. *kelda* f. 'Kilde, ogsaa brugt om Brønde og andre Vandhentningssteder, om dybe Vandpytter og om smaa stilleflydende Vandløb' (Rygh, NG. Indl. s. 60, Jakobsen s. 116).

Malskär Björkö (Valsörarna), Rpl. 1757 *Malskiär* (större land), nu *mäšässfladan*, Mal. (1734) *Malskjär*, även i Ko. skg.; jfr *Malören* ovan.

Maraskiär 1757 i Björkö: nsv. dial. Finl. *maran*, se ovan s. 231.

Moss-skär (utt. *måsašär*) Or. skg.: fsv. *mosi*, nsv. dial. *måsa* svm. (se ovan).

Nagelskär (utt. *nägälšär*) Va. skg.: f. led är nsv. *nagel*, fi. lånordet *naula* 'spik'. Ett jämförelsenamn, jfr *Spiktjärn* i Sverge (Hellquist 1: 570). Skäret kallades tidigare *Björnklubb.*

Navarskär Gkb.-Ped. skg. innehåller som förra led fsv. *navar*, fvn. *nafarr* 'navare, borr', är således ett jämförelsenamn. *Nafarr* (*Navir*) förekommer som fjällnamn i Norge och skärnamn å Shetlandsöarna;

Digitized by Google

jfr även no. ortnamnet *Naverskaft* (se K. Rygh, no. Hist. Tidskr. 1, s. 106, O. Rygh, NG. Indl. s. 69 u. Nǫf, Jakobsen, s. 135). I Sverge höra hit *Nafvartjärn* och *Nafuarswijk* (Hellquist 1: 440).

Raggskär med *Raggskärsfladen* (utt. *raggšärsfladan*) Rpl. skg. innehåller väl nsv. dial. *ragg* n. 'duggregn' (Vendell, Ordbok s. 731); jfr dock även fsv. *raggotter* (fvn. *rǫggvaðr*) 'raggig, tovig' (Söderwall), en avledning av subst. fvn. *rǫgg* f. och *rǫggr* m. 'lange Haar', 'lang Uld', nsv. dial. (Rietz s. 520) *ragg* m. o. n. 1) eg. 'bockars och getters hår', 2) 'grǫv ull', 3) 'den längre stubben på en äng, utvisande skillnaden mellan lieslagen'. Vilkendera av dessa ordstammar det är som ingår i *Raggskär,* är svårt att avgöra.

Repskär (utt. *räppšär*), Stor- och Lill-, Gkb. skg., hos Mathesius (1734) *Räpskär.* Namnet innehåller nsv. *rep,* dial. *räip* n. = fvn. *reip* n. Samma förled uppträder förbunden med fi. *-saari* 'ö' i gårdnamnet *Reipsar,* 1546 (n:o 4534) *Raipsar* i Gkb., Kirilaks by. Ljudutvecklingen **Reip-skär* > *Räpp-šär* har — vad namnets förra membrum angår — en fullständig motsvarighet i österb. ortnamnet fi. *Raippaluoto* ~ sv. *Reyploth* 1548, *Reiploth* 1556 (3 ggr), 1593, *Reiplott* 1561 och *Replott* 1544, 1548, 1549, 1559, *Replot* 1546, *Replåtth* 1559, i nutida svenskt uttal *räpplått.* Analoga ljudförändringar ha försiggått i förra lederna av namnen *Djupvikgrund* (utt. *jŭppvikgrånn*) och *Edsvik* (utt. *ässvik*) i Ko. skg. Betydelseparalleller till skärnamnen sv. *Repskär* och sv.-fi. *Reipsar, Replot* finnas anförda ovan u. *Rämsön.* Då namnet *Repskär* är en otvetydigt svensk namnbildning, ligger den förmodan nära till hands, att de finska senare leden i *Reipsar* (av **Raippa-saari*) och *Raippa-luoto* äro finska ombildningar av någon svensk efterled. I namnet *Reipsar* har ombildningen, såsom *ei*-diftongen

Digitized by Google

i *Reip-* visar, skett först i fornsvensk eller kanske nysvensk tid, i *Raippa-luoto* däremot redan i urnordisk, ty fi. *raippa* 'långt spö, streck, rep' återspeglar ett urnordiskt **raipa* 'rep'. Vad detta senare namn angår, så är även senare leden däri ett urnordiskt lånord: fi. *luoto* 'liten ö, klippa, sandbank' och dess estniska motsvarighet *lood* (**lōto*), gen. *loo* (**lōðon*) 'kleine flache Insel (ohne Wald), trockene Fläche' återgå på en urnordisk form **flōðō* f., som under en variant **flūðō* ligger till grund för fvn. *flúð* f. 'fladt Skjaer som falder tørt ved lavt Vande men overskylles af det stigende Flodvand, Flud', no. *flu* 'blindskär, blind klippa'. Denna tvivelsutan riktiga sammanställning har gjorts av H. Ojansuu i Neuphil. Mitteilungen 1915, s. 157 f. Ojansuu utgår dock med orätt från en nord. form med *ū*-vokalism (= fvn. *flúð*), som närmast skulle givit ett fi. **luuto* och estn. **luud*: fi. *luoto* och estn. *lood* förklarar han för folketymologiska ombildningar efter fi. vb. *luoda* 'uppkasta'. Detta antagande är emellertid onödigt, ty det urnordiska **flūðō* kan mycket väl på östnordisk botten ha uppträtt under biformen **flōðō*; jfr t. ex. fvn. *búð* 'Bude', *hý-býle* 'Wohnung', *land-býle* 'Pächter': fvn. *ból* 'Wohnort', *land-bóle* 'Pächter', mht. *buode*, meng. *bōþe*, fsv. *bōþ* 'Bude'; fvn. *snúa* 'drehen', *snúðr* 'Windung', *snúðegr* 'schnell', ags. *snúd* 'rasch': fsv. *snōþ* 'Schnur', ags. *snód* 'Binde' o. s. v. (se Noreen, Urgerm. Lantlehre s. 35). Å östnordisk mark synes det ifrågavarande ordet, **flūðō* l. *flōðō* 'blindskär', i förvanskad form fortleva i det estsvenska *fluta* f. 'flat häll i sjön' (jfr Vendell, Ordb. s. 215). I den nutida svenska namnformen *Replot* (*räpplått*) är senare leden ett återlån av fi. *luoto*. I en del sms. svenska skärnamn på *-lot*, vilka jag antecknat från Va.-Vö. skg.: *Stor-* och *Lillbertluoto* (utt. *bärtlōt* och *bärtlōd*), *Bodlōt*, *Berglōt*, *Domarlōt*, *Harvlōt* äro

Digitized by Google

förra lederna tydligt svenska. Här har man således efter mönstret av de från finskan upptagna skärnamnen på *-lot* på svensk språkbotten bildat nya sådana med samma efterled. På enahanda sätt förfor man i det forna Tyskland, då man bildade flodnamn såsom *Heisapa, Waldaffa, Fennapa,* i vilka den gemensamma senare leden är det keltiska *-apa* 'vatten, flod', förra lederna däremot rent tyska ord (se R. Much, Deutsche Stammeskunde[2], s. 55).

Sandskär Si. skg.: jfr *Sandön, Sandören* ovan.

Skabbskär Gkb.-Ped. skg. innehåller väl fsv. *skabber* m. 'skabb'; jfr fsv. *skabbotter* 'skabbig', det med sv. *skabb* likbetydande ags. *sceabb* samt mlt. *schabbe* 'Lump, schäbiger, armseliger Kerl', *schabbich* 'krätzig, schorficht', *schevesch* 'schäbig, nichtswürdig'. Ordgruppen sammanhänger med vb. *skava,* jfr ovan *Skavören.* Eller också är namnet bildat med nsv. dial. Finl. *skabba* svf. 'Skrabba, en flundreart', jfr *skabbflundra,* anförda hos Vendell s. 801 från Nagu, Eg. Finl.

Skaftskär n. o. Kaskö i Nä. skg. 1773 (Kristinestads hist. s. 38). Namnet torde avse en mittemot Björkholmen liggande landtunga, som skjuter ut från Tjärlakslandet.

Skaftungskär (utt. *skafftuŋgšär*) Si. skg. innehåller det nutida bynamnet *Skaftung,* ty skäret i fråga ligger utanför den så benämnda byn. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927) *Skaftung by,* 1552 (n:o 1952) *Skafftungby,* 1553 (n:o 1956) *Skaptung,* 1554 (n:o 1968) *Skaftunge,* (n:o 1969) *Skaptuna,* 1556 (n:o 1987) *Skapthuna,* 1773 (Kristinestads hist. s. 41) *Skaftunge skären.* Sagda bynamn är en *ung*-avledning till subst. fsv. *skapt, skaft* n. 'stång, stav, spjutstång, spjutskaft, spjut, skaft, handtag (på yxa), strå' (Söderwall), är således ett naturnamn, en beteckning för den smala, långsträckta landtunga, som norr om

Digitized by Google

Skaftung by löper ut i havet. Jag stöder detta antagande därpå, att det motsvarande fvn. *skapt* 'skaft' enligt O. Rygh, NG. Indl. s. 75 i no. ortnamn användes „især om lavere Udløbere fra Fjelde, om Odder og om Holmer, fortrinsvis Holmer, som ligge yderst i en længere række". Jfr *Skaftskär* ovan samt namnen *Naverskaft* (Næverskaft) och *Ausskaftet* i Norge hos K. Rygh, no. Hist. Tidskr. 1, s. 106, som framhåller, att „*skaft* ogsaa synes at betegne et i dale eller sletter fremstikkende fjeld eller en landtunge ude i søen". I Härjedalen (Sverge) betecknar *skaft* i ortnamn 'utspringande gren („utlöpare") av fjäll, bärg eller ås, vilken sänker sig ned mot slättlandet („lika som långa skaft till en stor klubba")', se Modin i Sv. landsm. XIX. 2, s. 14. Till det österbottniska *Skaftung* är gårdnamnet *Skäftinge* i Uppland en parallell bildning på *-inge*. Hellquist, Om de svenska ortnamnen på -inge s. 132 återför visserligen det uppländska namnet på ett släktnamn **Skæptinger*, som vore bildat av den personnamnsstam, som ingår i fsv. *Skafte*, fda. *Skafti*, fvn. *Skapti*, langobard. *Scapto* o. s. v., men då det österbottniska namnet givetvis måste hänföras till den i Öb. mycket vanliga naturnamnstypen på *-inge*, *-unge*, synes mig det uppländska gårdnamnet snarast böra tolkas lika.[1])

Skogskär Or. skg., jfr *Skogörarna* ovan.

Stegelskiähr, 1757 liten holme i Rpl. skg.: nsv. dial. Finl. *stegla* sv. vb. intr. 'jäsa, höja sig (om marken vid frost l. torka)', jfr *Stegelkärret* ovan.

Stenskärssund 1559 (n:o 4601) i Korsholms skg., *Stenskähr* 1533 i Rpl. (Wallgrund), enligt dombrev av lagman Kurck av den 5 febr. sagda år (Åkerblom,

---

[1]) Saxén, Den sv. bosättningens historia i Finl. I, s. 270, 271, 273 omnämner även bynamnet *Skaftung* i Österbotten, men ej som naturnamn.

Digitized by Google

Mustasaari m. fl. socknars hist. s. 7), *Stenskjär* Mal. 1734 (Mathesius), nu *stäinšäre*; jfr *Stenören* ovan.

Stångskär, utt. i Gkb. skg. *staŋgstsār*, i Lpf. skg. *stāŋgšār*, jfr *Stångskärså* (= Uttermossa å) i Lpf. Samma förled ingår i *Stångörarna* ovan. Ifrågavarande skärnamn skulle i urnordisk ljudform heta **Stangō-skari*. Detta gav i finskt uttal *Tanko-kari* (fi. *tanko* 'stång' + *kari* 'skär') och i svenskt återlån *Tankar* (utt. *taŋkkar*), som är uppvisat som benämning på en båk utanför Gamlakarleby (jfr *Stångskär* i Gkb. skg.).

Tyrskärs sund (hsv. utt. *tȳršārssund*), Nkb. skg., är kanske sammansatt med fvn. *tyrvi* n. 'fet furuved', nsv. dial. Finl. *törve* (*töre*), varom se Vendell s. 1067.[1])

Uddskär (utt. *åddšār*) Or. skg.: som senare kompositionsled är ordet *udd* (*ådd*) mycket vanligt i österbottniska skärgårdsnamn (se nedan).

Äggskär Nkb. skg., jfr *Äggörarna* ovan.

b) Namnen angiva läge:

Gienskiärs grunne 1757 Rpl., nu *jinnšässgrånn*. — *Genskärsskatan* Nä. skg. (Kaskö södra udde): fsv. *gen*, *geen* (fvn. *gegn*) prep. 1) 'emot, till mötes', 2) 'emot, till', 3) 'emot, mitt emot, i närheten av', o. s. v. (Söderwall), jfr nsv. dial. Finl. *gen* (*gin*) adj., t. ex. i *gīna vägin* 'genast, på ögonblicket' (Vendell s. 262). Jfr *Jenjärvi* ovan s. 251.

Medalskär (utt. *mädalšār* l. *mädaššār*) Mal. skg., skrives hos Mathesius (1734) *Medeskjär*, å sockenkartan *Medarskär* med *Medarskärsbådan*. Innehåller fsv. adj. *mœþal* 'mellanliggande', t. ex. i *mœdhalsten* 'mellanliggande sten, råmärkssten' (Söderwall). Jfr *Medalgjutan* (s. 216), *Medalbron* (utt. *mädal-*

---

[1]) Beträffande vokalväxlingen i *Tyr(skärs-)* : *törve* jämföre man att t. ex. ordet *kyrka* i det närbelägna Vörå uttalas både *tjyttjo* och *tjöttjo* (Freudenthal, Vöråmålet s. 165).

Digitized by Google

brōän), bro mellan Sindersjön och Storsjöträsk i Lpf., samt *Medalbådan,* Norra och Södra, nedan.

Norrskär Mal. skg., redan 1734 (Mathesius). — *Östra-* o. *Västra Norrskär* i Rpl. skg.

Synnerskär (utt. *synäršär*) Mickelsöre skg.: fsv. *syndre* 'sydligare', jfr *Synnersjön* ovan s. 252.

Söderskär Mal. skg., redan 1734 (Mathesius).

Sönnerstskär Be. skg., jfr *Synnerstör* ovan s. 323.

Ytterskär Gkb.-Ped. skg., jfr *Ytterön* ovan s. 294.

Sekundära skär-namn äro t. ex.:

Svartnässkär Mal. skg., *Särkimoskär* och *Vilkmoskär* Vö. skg.; se om de tvenne sistnämnda nedan bl. *mo*-namnen.

I detta sammanhang kunna följande tvenne skärnamn av svensk-finsk blandtyp behandlas:

Keskarskär (utt. *tjäiskaršär*), fi. *Kaiskenkari* i Vö. skg., mitt emellan Iskmo by å Mustasaari fastland och Mickelsöre skg. Den svenska formen *Keskar,* dial. *tjäiskar* är ett lån av den finska: *Kaiskenkari,* och har detta lån, liksom *Replot* (*Reiplot*) av finska *Raippaluoto,* sannolikt ägt rum redan i urnordisk tid, då den urnordiska diftongen *ai* ännu icke hade övergått till *äi, ei*; skulle överlåtelsen försiggått först efter denna ljudutveckling, hade namnet väl även i sin svenska dräkt kommit att uppträda med *ai*-diftong. Den svenska formens *ei* kan icke bero av svensk ljudsubstitution, emedan våra svenska dialekter i talrika yngre finska lånord faktiskt uppvisa diftongen *ai.* Bland finsk-svenska österbottniska ortnamn av denna yngre typ (om vilka närmare nedan i ett särskilt kapitel) nämner jag här t. ex. *Haikne-måsan, Raine-bäck* och *-mosse, Maine-träsk,* alla i Pörtom. Även appellativa lån av denna yngre åldersklass finnas, t. ex. *aiso* 'fimmerstång' (fi. *aisa*), *raiskor* 'avskräde' (fi. *raiska*) o. s. v. Då emellertid förra leden i fi. *Kaisken-kari* icke låter tolka sig

Digitized by Google

som finsk, har man anledning till den förmodan, att namnet även i fråga om sin förra del — senare leden *kari* är det urnordiska **skari*, sv. *skär* — är av germanskt ursprung. Närmast ligger då en jämförelse med sjönamnet *Kisksjön* och gårdnamnet *Kisk* i Esse, Lappforsby (jfr ovan s. 251) samt med *Kiskträsk* (Mickelsöre skg.), se ovan s. 259. Jag har antagit att detta *Kisk-* ägde samband med sv. dial. (n. Öb.) fågelnamnet *al-kiska* 'liten gråfågel, ovisst vilken'. Men av vad etymon huvudordet i detta fågelnamn är, återstår att utreda. Från nynorska dialekter nämner Ross i sin Ordbog s. 388 vb. *keiska* 'smatte, æde smattende, som svinet', men även detta ord står tillsvidare isolerat. En möjlighet åtminstone är alltså, att förra leden i fi. *Kaisken-kari* — närmast gen. sg. av en fi. nom. sg. **Kaiski* — återgår på en (till sin betydelse visserligen oklar) urnordisk ordstam *kaisk-*, vartill nsv. *Kisk-* uppvisar avljud, ifall det ej förhölle sig därtill som ä. nsv. *gispa* 'gäspa till fsv. *gēspa*, som nsv. *iskra* till fsv. **ēskra* = fvn. *eiskra* 'rysa' (Noreen, Aschw. Gramm. § 103: 1). Även kunde man tänka på en *k*-avledning till förra leden i *Keisnäs* (utt. *tjäisnäs*) Mst. skg., vilken jag sammanställer med no. *keis* m. 'Bøjning, Krumning, Krog', *keisutt* 'kroget, bugtet'.

Kuljun-skär (utt. *koljonšär*) och *Kulinkar-skär* (utt. *kolinkaršär*), namn på tvenne holmar i Vö. (Mickelsöre) skg., förbinder jag med det s. 240 ovan behandlade viknamnet *Kuljan*.

Tuckur (sv. utt. *tokor*), namn på en by i m. Vö. Äldre skrivformer: *Tockkara*, *Tockkoro* 1478 enl. avskr. av år 1553, *Tokkur* 1440 enl. avskr. fr. 1500-t., *Tuckur* 1442 (allt i Hausens samling å Finl:s Statsark.). Skrivformen *Tockkara* antyder att namnet framgått ur en finsk sms. form **Tukki-kari* 'stock-skär', som i sin tur möjligen återspeglar ett urnordiskt **Stukk-skari*.

Digitized by Google

Bägge lederna i fi. **Tukki-kari* äro nämligen svenska lånord. Detta finska kompositum gav i svenskt uttal **Tukkar* (jfr fi. *Tanko-kari* > sv. *Tankar, Kuljun-kari* > sv. *Kulinkar, Kaisken-kari* > sv. *Tjäiskar*); denna form ligger till grund för belägget *Tockkara* 1478 (1553), vilket står för ursprungligt **Tukkari* (med utljuds-*i*) liksom *Mustesara* 1414 (Finl. Medeltidsurk. II s. 157), 1474—78, 1484—88 (Stockholms stads tänkeböcker) för *Mustasaari,* liksom *Jänessara* 1478, 1553 (Hausens saml.) för *Jänissaari,* liksom *Karffwata* 1504—07 (Stockholms st. tänkeb. i H:s utdr.) för *Karvatti* o. s. v.[1]) I den nu gällande officiella namnformen *Tuckur* (redan 1442) och i den motsvarande svenska uttalsformen *tokor* beror slutstavelsens *u* (*o*) på assimilatorisk inverkan från stamstavelsens vokal. Till betydelsen kan *Tukkur, *Tukki-kari* 'stockskär' närmast jämföras med det ovannämnda österb. *Stångskär.* Om orden fvn. *stokkr* m. och *stǫng* f. i norska ortnamn jfr O. Rygh, NG. Indl. s. 79, 80. Tuckur by i Vö. ligger nu vid pass en mil inne i landet å stenig, delvis högländ mark. Att namnet det oaktat är bildat på finska ordet *kari* (urnord. **skari*) 'skär' har sin grund antingen i landhöjningen eller i den sekundära användningen av ordet *skär*: jfr fvn. *sker,* vilket som ovan nämnts användes om 'bare Klipper, som stikke op af Jordmark paa Land' eller om 'lave, isolerede Fjeldhøider'. Jfr i Finland socknenamnen *Kari-joki* eg. 'Skär-ån' (sv. Bötom) i s. Öb. och *Karis* (fi. Karjaa) i Nyl. av urnord. **Skarja-,* namn vilka bägge beteckna inlandskommuner.

c) Namnen syfta på däggdjur, fiskar, fåglar:

Arrnskäret 1560 (n:o 4617) i „Replott fiärdh": fsv.

[1]) Skrivformernas slut-*a* avser måhända att föreställa en svensk genetivändelse: gen. plur. eller gen. sing. av svaga maskuliner på *-i* i nom. sing.

Digitized by Google

arn m. 'örn'; jfr t. ex. *Arnö* i Uppland (Styffe, Skandinavien under unionstiden[2], s. 281, 285, Lindroth, Fornvännen s. 127), *Arnsjön* 'örnsjön' i Sverge (Hellquist, Sjön. 1: 41). *Arnøen* är ett oftare förekommande önamn i Norge (NG. 17: 20). Jfr det från Nuckö (Estl.) hos Vendell, Ordbok s. 18 anförda **årn* (utt. *ā̆n*) m. 'örn'. Ordet har hos V. Solstrand, Åländska ortnamn (Brages årsskrift IV, 1909), s. 16 påvisats från ett antal skärgårdsnamn i sö. Finl. och Ål.: *Ånskär* (Lappo), *Ånholm* (Kumlinge, Brändö o. Houtskär), *Årnklåbb* (Iniö), *Ārnholmen* (Iniö). I Österbotten ingår antagligen samma ord i ett ägonamn i Ped. (Pinnonäs) från medlet av 1500-talet: 1558 (n:o 4590) *Ånnholswijck, Ånnholswicks engen,* 1559 (n:o 4608) *Ånholz engen,* sannolikt ett **Arn-, *Årnholm* (*ā̆nhålm*), jfr ovan det sydfinländska *Ånholm.*

Bockskjär Mal. skg. 1734 (Mathesius).

Getskär Mst. skg., *Getskärsbacken* (utt. *jäišärsbakkan*) Vö. (Lotlaks); jfr *Getören* ovan.

Gjusskär- (utt. *jūššäsbjärji*) Rpl. skg.: nsv. dial. Finl. *gjusa* f. 'fiskgjuse'; jfr *Gjusörarna* ovan.

Griseli skiär, Stora o. Lilla, 1757 i Rpl (nu *grisslšär* l. *grillšär*). — *Grissleskär,* Västra och Östra samt Stor, Or. skg. (vid Österö); jfr *Grisselö* och *Grisselör* ovan.

Gåsskär Mst. o. Si. skg., jfr *Gåsören* ovan.

Hummelskär Nkb. skg.: fsv. *humbla* f. 1) 'humla', 2) 'gräshoppa'. Eller ingår här fsv. *humble* m. 'humulus lupulus'? Jfr även **humla* (utt. *håmblo*) svf. 'grästorva' i Öb., Vö. (Vendell s. 358). Jfr no. önamnet *Humla* NG. 13: 179.

Hästskäret Björkö. — *Hästskär,* Stor o. Lill, Nkb. skg.: jfr *Hästö, Hästör* ovan.

Hönsskär Gkb.-Ped. skg.

Kalfskjär Mal. 1734 (Msthesius), *Kalvskär* So. o. Gkb., *Kalvskärsbrunnen* (utt. *kalvšärsbrånnin*) Kve.

Digitized by Google

innehålla djurnamnet *kalv*, men detta användes dialektiskt, åtminstone i Ångermanland (se Nordlander, Norrländska saml. 1: 30), även för att beteckna en mindre ö vid sidan av en större, ett språkbruk, som äger gamla anor i Norden: jfr redan fno. *kalfr* m. i figurlig mening 'en liden Ø der ligger ved Siden af en større, i Lighed med en Moderkoen tillhørende Kalv' (Fritzner[2]).

Klosskär (utt. *klåššär*) Vö. skg.: jfr *Klossviken* (ovan s. 204), som antogs innehålla subst. sv. dial. *klossa* svf. 'groda' eller *kloss* n. 'smuts, träck'.

Kråkskär Nkb. skg.

Laxskär Or. skg., jfr *Laxön* o. *Laxören* ovan.

Myrskäret, **Mörskäret* (utt. *möuršäre*) Rpl. skg.: nsv. dial. Öb. *möur* m. 'myra'.

Märrskär (utt. *märašär*) i Mickelsöre skg.: sv. dial. Öb. *märr* f. 'märr, sto'.

Ormskäret (utt. *årmšäre*) Rpl. skg.: jfr *Ormön* ovan.

Orrskär Rpl. La. skg.: nsv. *orre*.

Renskär Nä. Kve. skg.: jfr *Renön* ovan.

Ripskäret, 1757 *Rypskiäre* Rpl., nu *rīpšäre*: nsv. *ripa*.

Siälskiär 1757 Rpl.

Skräckskär Gkb. skg.: nsv. dial. Finl. (Vendell 833) *skräckja* svf. 'mergus merganser l. serrator'.

Trutskjär Mal. skg. 1734 (Mathesius): jfr *Trutön* ovan.

Utterskär (utt. *åtäršär*) Kve.: jfr *Utterö, -ör* ovan.

Vargskär Nä skg.: jfr *Vargör* ovan.

Vitfågelskäret Rpl. (utt. *vītfuššäre*) och Muns. (utt. *vittfåšäre*).

Vitmäraskär Gkb.-Ped. skg.: jfr *Märaskär* och *Vitör*.

Ådskär (utt. *ådšärsfladan*) Kve., *Ådskären* Nä. (Kaskö) skg.: jfr *Ådö* ovan.

Digitized by Google

d) Namnen syfta på växter, träd, buskar:

Ahlskiär 1757 Rpl. — *Alskjär* 1734 Mal.: jfr *Alör* ovan.

Aspskär Nkb. skg.

Björkskär Gkb. Muns. Pet. skg.: jfr *Björkö, -ör* ovan.

Byrkskär (utt. *byrkšär*) Muns., Kantlaks skg.: nsv. dial. *birk-, byrk-*, jfr ovan under *Björkö.*

***Börkskär** (utt. *böššär*) Ko. skg.: av stamformen **birk- > *byrk- > *börk-*, se föreg. namn.

***Börkelskär** (utt. *börkkälšär* och *björkkaršär*); skrivform: *Biörkele skär* 1438, 1652 i Rpl.: jfr ovan *Börkelön.*

Enskär (utt. *äinšär*) Björkö skg., 1757 *Enskjär*: jfr *Enör* ovan.

Espskär 1757 Rpl.: nsv. dial. Finl. *äsp* stf. 'asp', jfr fvn. *espi* n. 'Aspetræ i collektiv eller materiel Betydning'.

Furuskär, Lill och Stor, Vö. Nkb. Gkb. skg.

Granskär (utt. *gränšär*) Kve. skg. — *Granskärsskaten* (utt. *gränšärsskatan*) Björkö, jfr *Granö, Granör* ovan.

Hummelskär Nkb. skg.

Lingonskär Nä. skg.

Lövskär La. skg., jfr *Lövö, -ör* ovan.

Mäss-skären Ped. skg., jfr *Mässörarna* (*Missne-*) ovan.

Rågskjär Mal. skg. 1734 (Mathesius), nu *Rågskärsgrunden* o. *bådan,* jfr *Rågö* vid kusten av Estland.

Rönnskär (utt. *röunšär*) Björkö skg.; väl samma skär, som (enl. Klingius' Malaks-beskrivning) nämnes i en lagmansdom av år 1550. Även i Va., Nä. o. Lpf. — *Ytterönsskär* Mal. 1734 (Mathesius).

Sparrskär Gkb. skg.: fsv. *sparre,* fvn. *sparri* m. 'taksparre'.

Tallskär Nä. skg., jfr *Tallör* ovan.

Digitized by Google

Tistronskär (utt. *tīstronšär*) Rpl. o. Vö. skg., jfr *Tistronör* ovan.

Vidjeskär (utt. *vidišär*) Kve. skg. (Petsmo), 1695 *Widie skiär.*

e) Namnen syfta på förhållandet till människan:

Bastuskär Mal. skg. 1734 (Mathesius), jfr *Bastuör* ovan.

Bodskär (utt. *båudšär*) Mst. o. Mickelsöre skg., jfr *Bodö, -ör* ovan.

Båtskär So. skg.

Fallskär (utt. *falliš̄är*) Va. skg. (Rönnskärs ögrupp), även i Ped. skg.: 1664 *Fall skiäret* (Jakobstads hist. 1: 162), jfr *Fallträsk* ovan.

Fåfängskär (utt. *fåfäŋgš̄är*) Va. och Gkb.-Ped. skg.: fsv. *fāfœnger* 'fåfäng, som föga inbringar, gagnar, onyttig' (Söderwall). Jfr *Fåfängskär* i Ålands (Lappo) skg. (V. Solstrand, Brages årsskrift IV, s. 18) samt *Fåfängkåbbon* i Be. skg.

Färdskär (utt. *fälišär*) Be. skg. = skär som besökes av sälskyttar, medan de äro „*i fälan*" = i „färdarna" av sv. dial. Finl. *färd* m., blott i pl., 'spår, fjät' (Vendell, Ordbok s. 244). Jfr *färdbåt* (*fälbåt*) Öb. 'till sälskytte utrustad båt' (Vendell ibid.).

Gillerskiär 1757 Rpl., nu *jilldäršär*: fsv. *gilder, gildre* n. 'giller', jfr sv. dial. Finl. *gillra* (*jilldär*) 'uppföra en enklare ovaraktig gärdesgård' (Vendell s. 266).

Gårdskäret (utt. *gåĺšäre*) Kve. skg., eg. 'skär där man anbragt en risgård („verkgård") för fiske'; jfr *Verkgårdsträsket* ovan samt det (i följd av förvanskning?) svårtydda *Singårdsskär* 1669 i Rpl. skg.

Hamnskär Si., Mal. 1734: *Hamnskjär,* Björkö 1757 *Hamnskiär* (nu *hammšärsströmin*), Kve. (*Hamb skär* 1695) och Gkb. skg., jfr *Hamnträsk, Hamnör* ovan.

Hemskärsklubben (utt. *häimšärskl̄åbbin*) Björkö; jfr *Hemträsket, Hemön.*

Digitized by Google

Huggskär Ped. skg.: fsv. *hug(g)* n. 'huggning, hygge, rättighet att hugga l. fälla trän i skog' (Söderwall). Fvn. *hǫgg* n. 'Hug' förekommer likaså i norska ortnamn, oftast i bet. 'Hugst, Adgang til at hugge Trævirke' (Rygh, NG. Indl. s. 58). I Österbotten föreligger ordet vidare i *Ved(a)hugget* (utt. *vedahuddji*), skog i Munsala, och i *Ollhugget* (utt. *ållhuddji*), nybygge i Oravais (jfr *Ållus* och *Ållil*, gårdnamn i Vö, bildade på personnamnet *Olle*). Från Skåne anför Falkman s. 51 ortnamnen *Kolahygget*, *Stenhugget* och *Vedhygget* (jfr ifrågavarande *Vedahugget*).

Kalkskär Muns. skg., jfr *Kalkör* ovan.

Kivilös-skär (utt. *tjvilöysšär*) Vö. (Lolaks by), jfr *Kivillös* äng och *Kivilös* by i kap. IX.

Kåtskär (utt. *kåtašär*) Rpl., 1757 *Kåta skiär*, *Kåtaskär* även i Nkb. skg. — *Norrkåtskär* Nä. skg. (strax s. o. Grytskär); jfr *Kåt(e)träsk*, *Kåtön*, *Kåtören* ovan.

Kyrck Gåls skäret 1695 i Kve. (Petsmo).

Ledskär- (utt. *läidšässvīk*) Rpl. skg.: f. led är subst. *(far)led*, dial. Öb. *fā(r)läid*.

Mulskär (utt. *mūšär*), 1757 *Muul skiär* Björkö skg.

Märkelskär, se under *Märkeln* nedan.

Saltskär Vö. skg. I norska ortnamn hänsyftar ordet *salt* enligt Rygh, NG. Indl. s. 73 i de flesta hithörande fallen på den i äldre tid längs kusten i stor utsträckning bedrivna saltkokningen av sjövatten, vilken då kunde löna sig, emedan brännmaterialet var billigt och det från utlandet införda saltet dyrare än nu. Där denna förklaring ej är möjlig, anser Rygh att ordet i en del fall kanske avser en salthaltig myr. Om någondera av dessa tolkningar är tillämplig på *Saltskär* i Öb., kan jag ej avgöra. För fullständighetens skull må här även hänvisas till no. fjordnamnet *Salten*, *Saltfjorden* av

Digitized by Google

äldre *Salpti*, varom se Rygh, Sproglig-hist. studier s. 47 f., NG. Indl. s. 73. Jfr *Saltöen* i Norge, uppkallad efter fjorden *Sörsalten*, vari ön i fråga ligger (Rygh, NG. 15: 21, Bugge Arkiv 21: 158).

Segelskäär 1652 Rpl. (se nedan bland oklara namn).

Skuggskär Or. skg.

Skutskär Mst. o. Björkö skg.: nsv. *skuta*. Namnet kan syfta på någon vid skäret strandad farkost. Jfr även bergnamnet *Åreskutan* i Jämtland, vari *skuta* använts i bet. 'något som skjuter ut el. fram', samt de möjligen med samma förled bildade rikssvenska skärnamnen *Alskutorna* och *Skutskär* i Älvsborgs län (SOÄ. 16: 176, 178).

Slåttskär 1695 i Rpl. skg. (nu *slåtšär*) innehåller som f. led fvn. *sláttr*, fsv. *slät*, *slæt* f. 'slag, mäjande, slåtter', nsv. dial. Finl. *slått* f. 'avslaget gräs på ängen', *slåtta* svf. 'slåtter m. m.' (Vendell 873). Jfr i Norge *Slaatøia*, *Slaatterøia* 'ø som bruges til slaateng' (K. Rygh, no. Hist. tidsskr. 1: 78).

Stödningsskär (utt. *stöniŋgšär*) Mst. skg.: nsv. dial. Finl. *stödning* m. 'ljustring'; jfr i Öb. *stödja*, (*stödi*) 'ljustra'.

Svedjeskären (utt. *svädišären*) Va. skg.: fsv. *svïþ* (*swedh*) f. l. *svïþia* svf. 'sved', jfr nsv. *svedjeland*. Om fno. *svið* n. o. f., *sviða* f. i no. ortnamn se Rygh, NG. Indl. s. 80.

Vaktan skiärs flagan 1757, nu *vakktanšärsfladan* i Rpl. skg.: nsv. dial. Finl. *vakta* sv. vb. intr. 'titta, se, blicka' (Vendell 1085).

Vallskär (utt. *vallšär*) Kve. skg.: nsv. vb. *valla*.

f) Person- eller gårdnamn ingå i namnen:

Assarskär La. skg.: fsv. personnamnet *Assar* i skånska *Assartorp*, *Assarhusa* (Falkman s. 106), jfr fda. *Assur* hos Nielsen s. 8.

Baggskiäre 1757 Rpl., nu *baggšär*: jfr fsv. personnamnet *Bagge* (Lundgren Sv. landsm. X. 6, s. 21)

Digitized by Google

och gårdnamnen *Bagge* i Vö. och Krb., *Baggas* i Or. samt *Baggberget* Vö. (Rökiö) och *Baggholm* 1558 i Ped. (jfr nedan).

Båddskiärs viken 1757 i Rpl., nu *båddšäre*: jfr *Boddeby* i Laih., nu fi. *Potila.*

Börckar skiär eller *Stor Biörckar skiär* 1757 i Björkö skg., nu *böššäri* (jfr *Börkskär*). — *Lill Börckar öran* 1757 = östra delen av samma skär. Jfr ovan *Börkelön.* I Replot by finnes en gård *Björkars.*

Domarskiäret 1777 i Kve. (Petsmo): F. leden har antagligen ej utgjorts av fsv. *Domar* (Lundgren Sv. landsm. 10: 6, s. 45). Jfr *Dödmanskäret* nedan.

Ebbskär Björkö skg.: *Ebb,* gårdnamn i Ko. (Harvström by), fda. *Ebbi* (Nielsen s. 18).

Erlantskär Nä. skg.: *Erland,* medeltida personnamn i Öb.: 1548 (n:o 4534 f.) *Oleff Erlandson* i Maksmo.

Eskilskäret (utt. *ässtjilšäri*) Björkö skg: *Eskil.*

Finnskär Rpl. skg.: fsv. personnamnet *Finne,* folknamnet *finne* l. gårdnamnet *Finne,* allm. i Öb.

Gustskär Gkb.-Ped. skg.: *Gust* dial. = Gustav i Öb.

Göustskär (utt. *göušsär*) Nä. skg.: *Geust, Göust(s)* (utt. *göuss*), gårdnamn i Ko. (Töjby), Nä. o. Rpl., eg. personnamnet *Gösta,* dial. i Öb. *Göust,* på finska *Köusti* = *Kyösti,* jfr fi. gårdnamnen *Kaustinen, Kaustila* i Öb.

Holverskär (utt. *hållväšsär*) Rpl.: jfr *Holvarörarna* ovan.

Kockskär Mickelsöre skg.: jfr gårdnamnet *Kock* i Vö. o. St. Kyro.

Olsskäret (utt. *åušsäre*) Rpl. skg.

Petskärs hellan, rå mellan Solv och Munsmo, enligt en lagmansdom av år 1601 (Klingius' Malaks-beskrivning). — *Petskär* i So. (Sundom) skg. enl. en k. av år 1808; jfr *Petö* ovan.

Prästskäret (utt. *þrästšäre*) Björkö skg.

Digitized by Google

Röfvarskäret 1750 i Kve. (Petsmo by): *Rövar*, gårdnamn i St. Kyro o. Muns.

Skinnarskär Nä. skg.: *Skinnar* vanligt gårdnamn i Öb., t. ex. i Mst. o. Mal.

Östmanskär Mst. skg.: *Östman* gårdn. i Kve. (Vassor by).

g) Mytiska namn:

Brudskär (utt. *brūdšār*) Gkb. skg.: jfr *Brudholmarna* nedan.

Dömanskär 1734 (Mathesius) Nä. skg. — *Dödmansskäret* (utt. *dömanšäre*) Muns. — Ett annat skär med detta namn avses väl ursprungligen med *dömašäre* i Kve. kyrkoby, ehuru detta senare namn i skrift plägar skrivas *Domarskäret*. *Dödmansskär* är ett ej ovanligt namn i Ålands skg. Det uttalas här *dömmašār* och skrives: på lantmäteriöverstyrelsens generalkarta över Finland sektion F2 *Dömmaskär* (redan 1763 o. 1800), på lotsstyrelsens karta 1909 *Dödmansskär*, å andra kartor *Dömmanskär*. Jfr V. Solstrand, Brages årsskrift IV, s. 17, där namnet dock till sin betydelse alldeles missuppfattats (sammanställts med fsv. *dymba*). Jfr *Dödmansträsket* s. 263.

Torskär med *Torskärs fjärden* Va. skg., redan 1808; jfr *Torsö* ovan. I namnet *Torskär* kunde även personnamnet *Tor* ingå (se nedan).

h) Oklara namn:

Antskär So. skg.: jfr ovan *Ämtviken, Amperträsk, Ämtträsk, Ämtvattnet, Ämtö*. F. leden i *Antskär* överensstämmer närmast med sjönamnet *Anten* i Sverge (se Noreen i Namn o. bygd 1913, s. 5 ff., K. F. Johansson ibid. 1914, s. 212 ff.). Eller innehåller *Antskär* det dialektiska *Ant* = Anders?

Arvskär Gkb.-Ped. skg.

Björskäret (utt. *björšäri*), eg.? *Björkskäret* kal backe i Björkö.

Digitized by Google

Börskär Nä. skg.: jfr *Börskogen* o. *Börängen* i Mal., *Börmossen* Gkb. samt sjönamnet *Bör* i Sverge (Hellquist, Sjön. 1: 85).

Börsskäret, Östra och Västra, Gkb. skg.

Gussansskjäre (sockenkarta), nu *Gusiššäre.*

Gävskäret 1734 (Mathesius) nu skr. *Jäfskär* Kristinestads skg.

? **Gövskäret** (utt. *göyvšäre*) mellan Kristinestad och Kaskö städer.

Märkelskär (utt. *märttjelin*) Björkö skg.

Norkonskär Nä. skg. (jfr *Norkö* ovan).

Pannskär i Mickelsöre skg.

Rikskär (utt. *rīkšär*) Kve. skg.

Singår skiähr 1533, *Singårdskär* 1555, men skrives 1652 *Segelskäär,* i Rpl. skg. (Åkerblom, Mustasaari m. fl. socknars hist. s. 7, 8).

Svisskär (av ? *Svid-skär* 'svedjeskär') Lpf. skg.

Tribbonskäret (utt. *tribbunšäri*) Björkö skg.

Tviggi.skiäre 1757, nu *tviddjišäri,* Rpl. skg.

Undskäret Or. skg.

Vardskär Kve. skg.

Vilforsskär Or. skg.

4. Holme.

Detta nsv. ord motsvarar fornspråkets *holme* och fvn. *holmi* m. 1) 'Holme, omflydt Land af ringe Omfang, liden Ø i Aa, Vand eller Sø', 2) 'Tue, Forhøining som hæver sig op af og over den omgivende Flade (Land, Ager, Myr)' Fritzner[2], nno. *holme.* Denna *n*-stamsform fortlever i Finlands svenska folkmål. Vendell, Ordbok s. 349 anför ordet *holme* (utt. *hållma*) svm. i betydelsen 'skogbevuxen upphöjning på en äng' från Nyland, men ordet förekommer även i Öb., bl. a. i Pörtom, där små skogsbackar med ängar omkring benämnas *holmar.* På ett sv. dial. *hållma* svm. återgår även finska gårdnamnet *Holma* i Ala-

Digitized by Google

härmä (mell. Öb.). Vid sidan av denna *n*-stam går *a*-stammen fvn. *holmr*, fsv. *holmber*, nsv. dial. Finl. *holm* (*hålm*) m. I Norge användes *holmr*, liksom *holmi*, icke blott om „smaa Øer" utan för att beteckna „en Plet som adskiller sig fra den omliggende Grund, som en Jordplet paa en Klippe, en Græsplet i en Ager, ett Stykke uslaaet Eng", betydelser som torde ligga till grund för en stor del hithörande gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 56). I Sverges ortnamn förekommer ordet *holm* i betydelsen 'holme, upphöjning över sank mark' (SOÄ. 15: 34), och i Öb. betecknar det 'backe, ish. skogbevuxen' (Vendell s. 349). Å germansk språkbotten motsvaras det f. ö. av fsachs. *holm* m. 'Hügel', mlt. *holm* m. 'Insel (im Flusse)', ags. *holm* m. 'Land das sich aus dem Wasser erhebt, Insel, Meereswoge, Meer', å utomgermansk mark av lat. *columen, culmen* 'Höhepunkt, Gipfel' (Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 82).

Det osammansatta *Holm(e)* är ej ovanligt i österbottniska gårdnamn: jfr det nyss nämnda förfinskade *Holma* samt t. ex. *Holm* i Kve. (1 gg), i Mst. (4 ggr), i Vö (2 ggr), i Muns. (1 gg) o. s. v. I Laih. (Bådde by) fanns på 1750-talet en åker benämnd *Hulmi*, i Björkö kallas en åker nu *Holmen* (*hållman*). — Vanligast är ordet i

Sammansatta namn:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet.

Förleden är ett adjektiv:

Bredholmen (utt. *bräidhålmin*) Kve. skg. Jfr gårdnamnet *Bredaholm* 1765, 1845, *Bredarholm* 1805 i Ped., Edsevö by, utt. *brädärhålmin*[1]), samt *Bredaholmsfjärden* i Esse ås delta (kap. I, s. 155): f. leden

[1]) Enligt sägnen vore gården uppkallad efter ett gammalt upplag av bräder vid en upplandad fjärd.

Digitized by Google

Breda- är best. form av adj. *bred,* jfr. fsv. sjönamnen *Breþasio, Djupasio, Svartasio* (Hellquist 1: 594).

Högholmen La. o. Nä. skg.

Kallholm Maks. skg. (Hedbergs sml.).

Lillholmen Ped. skg.

Långholmen (utt. *laŋghålmin*) Kve. o. Ped. skg.

Småholmarna (Prästas-) Gkb. skg.

Stackholmen (utt. *stakkhålmin*) Kve. (Överby): fsv. *stakker* 'kort', bl. i komp. *stäkkre* (Söderwall), jfr sv. dial. Finl. komp. *stäkkari* med posit. *stakkog* 'kort' (Vendell s. 930). Snarare utgöres förleden i vårt namn dock av sv. dial. Finl. *stakk* m. 'hop, mängd (av folk, mygg o. s. v.)', jfr *mygg-stack, myr-stack.*

Storholmen Krb. skg.

Swartholmen 1649 i Mal. skg., även i Vö. skg.

Torrholm La. skg.

Förleden är ett substantiv:

Bergholm 1695 holme i Kve.

***Borgholm,** skr. *Porkholm* (*k* för *g* i följd av fi. inflytande), gård i Ö. Pu., vid Purmo å, vid gränsen till det fi. Kortesjärvi, jfr ovan s. 164.

Gaddholmen Gkb. skg.: jfr *Gaddör* ovan.

Gjutholmen: *Lilljutholmen* o. *Storjutholmen* 1777 i Kve. skg. Angående f. leden se ovan s. 215.

Gloholm, holme i Evijärvi sjö. Angående f. leden se ovan s. 217 u. 10) *Glo.*

Grummelholmen (utt. *grumbälhålmin*) Maks. skg.: nsv. *grummel* n., *l*-avledning till stammen i ä. nsv. *grum,* enl. Spegel 'sammanblandad orenlighet', sv. dial. *grum* n. 'innanmäte i fisk, bottensats' (Rietz s. 225, Tamm, Et. Sv. Ordb. s. 240).

Grötholmarna Vö. skg.: f. leden densamma som i *Grötskär* ovan.

Handskholmen Gkb. skg.: ett jämförelsenamn liksom *Labbören, Läggörarna* och de u. dessa artiklar anförda namnen (se ovan).

Digitized by Google

Holsterholmen (utt. *hållstärhålmin*) Vö. skg.: sv. dial. Finl. *holster* n. 1) 'stenrösen, gropar m. m. å mark', 2) 'samling av kullfallna, om varandra liggande trän' (Vendell s. 349).

Hopholmarna Rpl. skg.: f. led är ? en motsvarighet till fvn. *hópr* m. 'liten Bugt, helst en indelukket'; om därmed bildade no. och shetländska ortnamn se Rygh, NG. Indl. s. 57, Jakobsen s. 113.

***Håmmelholmen** (utt. *håmmbälhålmin*), 1695 *Hombelholmen* i Kve.: f. led är väl sv. dial. Öb. (Kve.) *stenhåmmel* (*stäinhåmmbäl*) n. 'stenhop', jfr fvn. *hǫmulgrýti* 'samling av sten', nno. *humul, humulstein* 'kiselsten' (se T. E. Karsten, SNF V.3, s. 17).

Hälsingholmen (utt. *hälsiŋghålmin*) Vö.[1]: jfr *Hälsingbäcken, Helsingkoski, Hälsingön* och *-ören* ovan.

Korsholm (utt. *kåsshålm*) Mst. Skrivformer: *Korsholms län* 1441 (Brings Handl. IV p. 221), *Korsholms lähn* 1485, 1509 (Hausens samling), *Korsholms len* 1504—07 (Hausens utdr. ur Stockh. stads tänkeböcker), o. s. v. — *Korsholmsbackarna* (*kåsshålmsbakkan*) i Kve. (Västerhankmo), redan 1804. — En tredje ö *Kårshålm* nämnes 1556 (n:o 4560) i Ped. (Pinnonäs). Förra leden berördes ovan u. *Korsör.*

Krummelholmen (utt. *kråmmbälhålmin*) Kve. skg.: jfr sv. dial. Eg. Finl. (Nagu) *krummel* m. 'drummel' (Vendell s. 494); denna figurliga betydelse återgår väl på en ursprungligare, besläktad med den i sv. dial. Finl. *krumlog* (*kråmblog*) 'styv i kropp och lemmar, ovig, fumlig', jfr nno. *krumlutt* adj. 'styv och krokig (t. ex. i händerna)'. *Krummel-* i detta holmnamn betecknar väl „något krokigt" och är en avledning till stammen i nht. *krumm*, fht. mht. *krump* (*b*), fsachs. ags. *crumb*. 'krokig'. Jfr *Krumlet* (utt. *kråmblä*), stenrev i Kve. skg. (Österhankmo).

[1]) Enligt sägnen skulle hälsingar strandat i sundet invid holmen och tagit här i land.

Digitized by Google

Labbholmen, åker i Kve.: jfr *Labbör* ovan.

Rabbholmen i Kve., se u. *Rabben* nedan.

Ramsholmen Gkb.-Ped. skg.: f. led är kanske sv. dial. Öb. *rams* n. 'kärraktigt ställe mellan skog o. äng' (Vendell s. 734); jfr även sv. dial. Öb. *rams* adj. 'hemsk, spökande'.

Sandholmen, Stor, Gkb. skg.: jfr *Sandö, -ör, -skär* ovan.

Skavholmen Gkb.-Ped. skg.: jfr *Skavören* ovan.

Skat(e)holmen (utt. *skatahålme*) Gkb.-Ped. skg.: fsv. *skati* svm. 'det översta, topp, spets (av ett träd l. annan växt, av en gren l. dyl.)' Söderwall, sv. dial. Finl. *skata* svm. 1) 'topp, spets'. 2) 'udde'.

? Skinnhattholmen (utt. *stjinatthålmen*) Krb. Ett jämförelsenamn?

Skånkholm 1695 o. 1839 i Kve. avser väl ett **Skunkholm*: jfr sv. dial. *skunk* m. 1) 'bukt, kil på not l. ryssja', 2) 'höjd l. djuplek på not' (Rietz s. 586), Finl. o. Öb. (Vendell s. 838) *skunka* svf. 1) 'bukt, kil (på not)', 2) 'trassel (på nät)', *skunka* sv. vb. intr. 'skumpa, gunga m. m.' Grundbetydelsen hos ordstammen *skunk-* är alltså 'skev, böjd'. Ljudutvecklingen *u* > *å* i *skunk-* > *skånk* är karakteristisk för Kvevlaks-målet, jfr s. 232 ovan *Brunkmaran*, utt. *brånpmaran* (av **brånk-maran*).

Trubbholmen Krb. (begravningsplats): jfr sv. dial. Finl. *trubba* svf. 'kort och tjock kvinna', nno. *trubb* m. 'kort og tyk figur'.

Väderholm Krb. skg.

b) Namnen angiva läge:

***Forsholmen** (utt. *fåssholmen*) Krb.

***Innerholmen** (utt. *indärhålmin*) Lpf. skg.

Mellanholmen (utt. *millanhålmin*) vid Toby ås mynning.

Norrholm, g. i Nä. (Yttermark).

Digitized by Google

? **Sistholmen** (utt. *sisshålmin*) Be. skg. Jfr *Sistvarpet* ovan s. 236.

Ängerholmen (utt. *ēŋgranhålmin*) Lpf.: förra led är sv. dial. Finl. *äng* 'trång', i komp. (Vendell, Ordkok s. 1145).

Sekundära namn:

Enskärsholmen Gkb. — *Granö holmen* Lpf. — *Hemsjöholmen* Ter. — *Koskholmen* Rpl. (i närheten av l. tillhörande Koskö by = fi. *Kosken kylä* i Kve.). — *Lagnäsholm* Krb. (Eugmo). — *Lersundsholm* Kve. — *Lillströmsskataholmarna* Or. — *Långskärsholmen* Gkb. skg. — *Pienikariholmen* (utt. *pänikarhålmi*) Mal. — *Pirilöholmen* Ped. — *Sandviksholm* Vö. skg. — *Storlidsörsholmarna* (*stōrlissörshålman*) Gkb. skg. — *Storstenholm* Kve. — *Strömsholmen* La. skg. — *Åholmen* (utt. *åghålmen*) Krb. — *Åminneholm* i Esse ås delta, o. s. v.

c) Namnen syfta på däggdjur, fåglar, fiskar m. m.

Badarholmen Vö. skg. (utt. *badarhålmin*): f. led är *badare*, jfr **bad-braxen* (*badbrāksŋ*) 'braxen som *badar*' = leker i viken.

Bockholms sundh 1559 (n:o 4601), ett „idh fiske" i „Mustzår" (= Mst.) — *Bockholmskroken* (utt. *båkkhålmskråutjin*) i Vö. skg. — *Bockholmen* o. *Bockholmssund* i Ped. skg. redan 1661 (Jakobst. hist. 1: 155). — *Bockholmarna* Nä. skg.

Ettergaddholmen (utt. *äitärgaddhålmin*) Vö. skg.: sv. dial. Finl. *ettergadd* 'ettermyra' (Vendell s. 177).

Fårholmen o. *-holmarna* Ped. skg. Äldre skrivformer: 1556 (n:o 4560) *Fårhålman, Fårehålmann, Fåårhålm,* 1558 (n:o 4590) o. 1559 (n:o 4608) *Fåreholmen.* En annan ö *Fårholmen* finnes i Kve. skg.

Getholmen 1768 i Kve. (Petsmo), jfr nu *Getholmsfjärden* (utt. *jäithålmsfjālen*).

Gåsholm-: *Gåsholmsträsket* Vö. skg.

Haneholmen (utt. *hanahålmin*) Mickelsöre skg.

Digitized by Google

Harholmen utt. *härahålmin* Or. skg., *härihålmen* Nä. skg. (*häri* = 'hare' i Nä.).

Horsholm 1556 (n:o 4560), 1558 (n:o 4590) *Horsholmen* 2 ggr: f. leden är densamma som i *Hårsö* ovan.

Hummelholmen (utt. *hummbälhålme*) i Esse ås delta: nsv. *humla* svf. (en insekt).

Hundholmen Nä. skg.

Hästholmen 1768 i Kve. (Petsmo). — *Hästholmarna*, 1557 (n:o 4569) *Hest hålman* i Mst. (Korsholms gård).

Kalvholmen Lpf. Rpl. Kve. Vö. o. Gkb. skg.

Killingsholmen i Ped. (Pinnonäs) 1559 (n:o 4608), 1678 (Jakobstads hist. 1: 160): jfr nu *Killingholm* (karta) o. *killung* (utt. *stiluŋg*) = 'killing' i m. Öb. (La.). (Vendell s. 431).

Korpholmen Krb.: jfr *Korpisholmen* (?) i Vö. skg.

Kråkholmen Or. Gkb. skg.

Myrholmen, **Mörholmen* (utt *möurhålme*) Gkb. skg.

Nötholmen (utt. *nöuthålmsbödan*) Be. skg.

Orrholmen (utt. *årrhålmin*) Vö. skg.

Oxholmen (utt. *åkshålmin*) Kve.

Skräckholmen (utt. *skrättjä*) Lpf.: f. led är väl sv. dial. Finl. *skräcka* (*skräckja*) svf. 'mergus merganser l. serrator' (Vendell s. 822).

Svärtesholmen Vö. skg.: jfr *Svärtesträsk* o. *Svärtesören* ovan s. 265, 334.

Trutholmen (utt. *trūthålmin*) Vö. skg.: jfr *Trutön* o. *Trutskjär* ovan.

Vargholmen Rpl. o. Gkb. skg.

Ånholm (utt. *ånhålm*), gårdnamn i Vö. (Kovik by), innehåller sannolikt sv. dial. *ån* = fsv. *arn* m. 'örn', som antogs ingå i *Arrnskäret* (och det u. denna art. anf. *Ånnholswijck*) ovan. Jfr uttalsformen *bån* = 'barn' i Vö.

d) Namnen syfta på växter, träd, buskar:

Alholmen Ped. (Pinnonäs). Äldre skrivformer: 1556

Digitized by Google

(n:o 4560) *Aalhålm, Aalholm,* 1558 (n:o 4590) *Aallholmen, Alleholmen,* 1559 (n:o 4608) *Aleholmen,* 1663 *Ahlholmen* (Jakobst. hist. 1: 161); även i Or. skg. — *Alholm,* g. i Pö.

Aspholmen Vö. skg., *Aspholm* (*asphålm*) g. i Pö., å en backe.

Barkholme, f. d. ö i Haukipudas (n. Öb.), invid gårdar ben. *Holma.*

Björkholmen Ped. (Pinnonäs): 1558 (n:o 4590) *Björkholmen,* 1559 (n:o 4608) *Björkholms engen, Birkieholms sved,* „en engeskata" 1598 o. 1645 i Ped., Sandsund (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 38, 109). — *Björkholmen,* g. i Alahärmä. Även i Or., Kve. (*Bjerkholmen* 1839) o. Nä. (Kaskö).

Byrkholmen (utt. *byrkhålmin*) = Björkholmen, första gårdarna i Karvsor by, Vö. Angående f. leden se ovan s. 297.

Furuholmen Ped. (Pinnonäs) 1558, n:o 4590, 1559, n:o 4608, även i Or. och Vö. skg., 1759 i Kve.

Granholmen Ped. (Pinnonäs) 1558, n:o 4590; samma urkund har även formen *Gränholmen,* vilken motsvarar ett nutida dialektiskt *gränhålmin*; 1645 *Granholmen.* Även i Muns. skg.

Gräsholm med *Gräsholmsvattne* år 1800 i Va. skg.

Hultholm (utt. *hulthålmi*) g. i Pet.: fsv. *hult* n. 'liten skog'.

Häggholmen 1586, 1695, 1759 i Kve., 1773 vid Kaskö.

Rönnholm (utt. *röunhålma*) g. i Pö., å en backe.

Tallholmen Nä. (Kaskö); råmärke mellan Laih. o. Storkyro.

Tisterholmen Muns. skg. och *Tistronholmen* Vö. o. So. skg.: sv. dial. Nyl. *tistra* svf. 'vinbär'; jfr ovan *Smulterön* : *smultron.*

Vassholmen Ped. skg.

Vedholmen Vö. skg.

Vidjeholmen (utt. *vidihålmin*) So. Kve. skg.

Digitized by Google

e) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Bastuholmen Vö. skg. — *Staffans bastuholm* Muns. — *Badstuguholmarna* Kaskö skg.

Bodholmen (utt. *båudhålmin*) Vö. skg.

Broholmen Or. skg.

***Brännholmen** (utt. *brändhålmin*) Björkö, Kve. o. Vö. skg.: jfr *Brändö* ovan.

Båtholmen Esse.

Byholmen (utt. *bȳhålmin*) Kve.

Bytesholmen (utt. *bȳtishålmin*) Vö. skg. Invid denna brukar man skifta roddare, varav namnet.

Delholmen (utt. *däilhålmin*) Vö. skg.; jfr *Delen* (*däilɳ*), äga i Krb. F. leden är ett ord motsvarande no. *deile, dele* m. 'gränsskäl mellan gårdar': vb. *deila,* sv. *dela.* Denna ordstam vill Hellquist, Sjön. 1: 120 finna i rikssv. sjönamnen *Delsjön* och *Deletjärn,* sv. *Delholmen,* fsv. *Deleskoger* (1447) och *Delafors* (ett gammalt råmärke). På detta sätt har f. leden i no. *Delbækken* förklarats av Rygh, NG. 3: 196. Jfr ännu *Delet* och *Skiftet,* namn på fjärdar mellan Åbo och Åland.

?***En-nätholmen,** dial. **Äin-nätholmen* (utt. *äinäthålmin*) Vö. skg. Jfr *Stornätgrundet* (utt. *stonättgrännä*) Ko. skg.

Fieraholmen, *Fiereholmen* Ped. (Pinnonäs) 1559, n:ris 4608—9: jfr ovan s. 175 u. *Perhonjoki.*

Fjäle-holmen (utt. *fjälahålme*) Gkb. skg.: f. led är kanske sv. dial. Finl. *fjäl* m. f. n. 'bräde i allm.' m. m.

Häsjeholmen (utt. *häsihålmin*) Vö. (även i Krb.).

Kalkholmen Muns. skg.: jfr *Kalkskär* ovan.

Katsholm (Kattisholm) 1695 i Kve.: jfr *Kattzwick* s. 206 och *Katsträsket* s. 261 ovan.

Kåtholmen: *Kåttholm* Ped. (Pinnonäs) 1556, n:o 4560, *Kotaholmen* 1777 i Kve. (Petsmo). Jfr *Kåttträsk -ö, -ör* ovan.

Digitized by Google

Källarholmen Vö. skg.
Ledsholmen Gkb.-Ped. skg.
Mastholmen Kve.
Mulbetsholmen Va. (1800).
Nätholms skata n. o. Vargö (= Bergö) 1750—60 (Klingius).
Pansarholmen (utt. *panssarhålmin*) i Mst., Iskmo by samt i Vö., Koskeby.
Pörtholmsträsket Nä. Jfr *Pörtfors* o. *Pörtmossen* ovan s. 73, 280.
Rågårdsholmen, rå mellan Laihela och Pörtom. Benämnes enligt Stierwalds Laihela-beskrivning av år 1750—3 (se Inledn. s. 42) så av de svenska Pörtomborna [1]), av de finsktalande Laihelaborna däremot (enl. samma källa) *Hamilon saari* ('Hamilo ö'). Sistsagda namn innehåller fi. *hamilo* 'höbår', vilket torde vara ett nordiskt lånord: urnord. **hamilo-*, jfr fvn. *hamla* svf. 1) 'Hamlebaand som omgiver Aaren under Roningen og hindrer den fra at falde ud af Keipen', 2) 'Løkke hvori man indstikker Skjødrebet for saaledes at snøre Seglet sammen', nsv. dial. *hammel* pl. *hamlar* m. 1) 'svängel vari draglinorna på fordon fästas', 2) 'ett slags kälke för timmers utsläpande ur skogen under vinterföre' (Rietz s. 239). Om betydelsen 'höbår' hos fi. *hamilo* erinrar starkt no. vb. *hamla* („h. i Houb ei byra me Høy"), *hamla in høye* 'insamla höet' (se förf. i Neuphil. Mitteilungen 1906, s. 8).
Råholmen Lpf., Kve., Gkb. skg. — *Råholm* (utt. *rōwhålms*) g. i Pö.
Skadaholmen i Maks. skg. (redan 1695): jfr *Skadören* ovan s. 328. Det av mig från Vö. skg. antecknade *Skadärhålmin* avser möjligen en sms. *Skadörholmen.*

---

[1]) Jfr att rån mellan Skaftung by (Lpf.) och Sideby i s. Öb. kallas *Rågården* (*rågålin*).

Digitized by Google

Skiftsholmen (utt. *šiff(t)shålmen*) Lpf. Holmen är skiftad åt olika håll.

Skutholmen Lpf.: jfr *Skutskär* ovan.

Smörholmen Nkb. skg. Jfr no. namn ss. *Smørtue, Smørberg, Smørklep,* vilka Rygh NG. Indl. s. 39 kallar „rosende", samt shetländska smss. på *Smer-* (**Smjǫr-*). vilka enl. Jakobsen s. 166, 188 beteckna 'frugtbarhed, god græsgang'. Om svenska ortnamn innehållande *Smör-* som f. led se O. Lundberg Smörkullen (Fataburen 1910). Namnet *Smørholmen* förekommer enl. Lundberg s. 207 i närheten av Randers (Danmark) och i Slesvig. Med hednisk kult kan *Smörholmen* i Nkb. skg. ej tänkas sammanhänga.

Snarholmen (utt. *snärhålmen*) Nä.

Stackholmen (utt. *stakkhålmin*) Kve., å en åker: f. led är ordet *hö-* l. *halmstack.*

Stickholmen (utt. *stikkhålmin*) Vö. skg.: jfr *Sticksundsöhn* ovan s. 197.

Svedjeholmen (utt. *svidihålmin*) Vö. skg.

Timmerholmen (utt. *timmbärhålmin*) Vö. skg.

Tiond(e)holmen (utt. *tīondhålmin*) Kve., redan 1695: f. leden syftar på det fisktionde, som uppburits å holmen. Jfr *Gengärdsgrund* nedan.

Tärvelholmen (utt. *tärrvälhålmin*) Or. skg.: f. led är sv. dial. Finl. *tärvel* m. 1) 'kärnstav', 2) 'mindre pulsstång'; jfr sv. vb. *tärvla* 'skrämma fisk med utspända nät l. puls' (Vendell, Ordbok s. 1065).

Wärckholmsmaran 1695 i Kve. (Vassor).

Ängesholmen (utt. *änjishålmin*) Kve. — *Ängsholmen* Rpl.

f) Person- l. gårdnamn ingå i namnen:

Agnisholmen Krb.: ursprung? Jfr *Agnesbäck* ovan s. 133.

Antholmen La.: Ant = Anders.

Baggholmen 1558 (n:o 4589), *Baggeholmengen* 1559 (n:o 4608) Ped., Pinnonäs, 1653 *Baggholmen,* 1693

Digitized by Google

Bagg-hollmen (Jakobst. hist. 1: 160 o. karta): jfr *Bagge,* fsv. personnamn (Lundgren, Sv. landsm. X. 6, s. 21) och gårdnamn i Krb., Poras by.

Barkarholmen Rpl. 1757, Vö. (utt. *barkkarhålmin*): i Miemos by, Vö. förekommo år 1547 (n:o 4534 a) bönderna *Jeppe* o. *Henric Barchar.* Ett sv. gårdnamn *Barkar* finnes i Nä. (Kalaks), ett förfinskat gårdnamn *Parkkari* i Laih. o. Lillkyro. Av fsv. *barkare* 'garvare'.

Basilieholmen Gkb. skg.: ?

Bertholmen 1777 skog i Kve., Petsmo by, nu första hemmansnummern i byn: f. led är fsv. personnamnet *Bærte* (Lundgren, Sv. landsm. X. 6, s. 34), jfr gårdnamnet *Bärts* i Kve., Petsmo.

Biskopsholmen (utt. *bisskoshålmin*), begravningsplats i Kve.

Bjonholmen (utt. *bjönhålmen*) och *Lill-Bjonholmen* i Krb.: *Bjon* (*bjön*), dial. gårdnamn (= Björn) i Krb. Jfr *Björnfors* (*bjönfåss*) o. *Björnmossen* (*bjönmåsan*) s. 167, 282 ovan.

Björnholmen, Stora o. Lilla, Ped., *Biörnholms sundh,* fiskeläge år 1560 (n:o 4617) i Vö., nu *bjönhålmin* vid Österö. — *Björnholmen* 1695 i Kve. (Vassorfjärd): jfr fsv. personnamnet *Biorn* (Lundgren X. 6, s. 24) och gårdnamnet *Björni* i Lillkyro, *Björnis* i Kve. (Vassor).

Ersholmen (utt. *äsishålmin*) Vö.: Ers = 'Eriks'.

Finneholmen 1559 (n:o 4608) i Ped., Pinnonäs. — *Finnholmen* Vö. — *Finnholmarna* (utt. *finnhålman*), åker i Björkö: f. led är antingen folknamnet *finne* eller det i Öb. mycket vanliga person- och gårdnamnet.

Fransisholmen Vö.: f. led är person- och gårdnamnet *Frans* (t. ex. i Kve.).

Gräggasholmen (utt. *gräddjashålmin*) Kve.: f. led är personnamnet *Grägg* (= Gregorius), vanligt i

Digitized by Google

österb. gårdnamn, t. ex. i Kve. (Vassor by) och i Lillkyro.

Gubbholmen Maks.

Herr Holmen 1695 i Kve. (Petsmo). — *Herrholmen* (utt. *härrhålmin*) Vö., mellan Bertby o. Kaitsor, gammal hamn- och handelsplats. Se Österbottens svenska kommuner s. 55.

Hermansholmarna Nä. (Kaskö) skg.: jfr *Hermans* g. i Nä. (Nämpnäs o. Böle byar).

Hindersholmen So.: jfr *Hinders* (= Henriks) g. i So., Sundom.

Ilkholmen Vö.: jfr *Ilkka*, gårdnamn i Ilmola, historiskt bekant genom den från Klubbekriget kände bondehövdingen *Jakob Ilkka*.

Kittholmen (utt. *tsitthålme*) i Ped., Jakobstads gamla hamn. Äldre skrivformer: 1556 (n:o 4560) *Kitholm*, 1558 (n:o 4590) *Kittholm, Kitteholm*, 1559 (n:o 4608) *Kitteholmen*, 1663 *Kittholmen*, 1693 *Kijthollmen* (Jakobst. hist. 1: 161 o. karta). F. led är *Kitta*, kortform i sv. Finl. o. Öb. av *Kristina*, någon gång även för Katarina (Vendell, Ordbok s. 435). Jfr *Kittåkern* (*tjittåkrin*) i Vö., Lotlaks.

Kockholmen (utt. *kåkkhålmin*) Vö.: jfr gårdnamnet *Kock* i Vö., Karvat by.

Kristinholmen Vö.

Kuksasholmen Maks.: jfr *Kuks*, gårdnamn i Maks., Kärklaks by.

Käringholmen (*tjärnghålmin*) Kve.: jfr *Gubbholmen* ovan.

Köpmansholmen Nä., s. o. Kaldnäs åsen.

Lappholmen Vö. skg.

Larsholmen Ped., Pinnonäs: 1556 (n:o 4560) *Larshålm, Laarsholm*. — *Larsholmen* (utt. *lāsushålmin*) Maks., Kärklaks, där en gård benämnd *Larsus* (*lāsus*) finnes.

Digitized by Google

Mannilholmen Vö.: *Mannil* (utt. *manil*), gårdnamn i Vö., Andiala by.

Markus-Ersholmen Gkb.-Ped.: *Markus*, gårdn. flerstädes i sv. Öb., t. ex. i Kve.

Masaholmen (utt. *măsahålme*), g. i Ped., Lepplaks by, 1556 (n:o 4567) *Masaholm*, 1693 *Stohr* och *Lill Maasaholmen* vid Jakobstad.

Morsholmen Gkb.-Ped. skg.

Munkholmen So.

Murkaisholmen (utt. *morkkashålmin*) Vö.: *Murkais* (*morkkas*) g. i Vö., Mäkipää.

Nybondholmen Nä.: jfr *Nybonde*, g. i La., Ped. (Sundby) o. flerst.

Nybyholmen Vö: jfr *Nyby* gård o. by i Vö., Andiala by.

Prästholmen Vö. skg.

Reksholmen Vö. (Kvimo): f. leden synes innehålla gårdnamnet *Reks* i Vö., Rökiö by.

Romarholm (utt. *råumarhålm*), Stor o. Lill, Muns.: jfr *Romar* g. i Ö. Jeppo.

Rosensholm (utt. *rōsashålm*) Gkb.-Ped. skg.

Sebbholmarna i Kaskö skg.: jfr *Säbbfolk* g. i Ko., Moikipää.

Sjulsholmen Lpf.: *Sjuls* utt. *šulls* (= *Sjurds* < *Sigurds*), g. i Lpf., Härkmär by.

Skottesholmen (utt. *skåttishålmin*) Vö. (Österö): jfr *Skott(-as)*, g. i Vö., Tuckur by.

Skrivarsholmen (utt. *skrīvashålmin*) Vö.: jfr *Skrivars* g. i Vö., Lomby.

Staffansholmviken Kve. (1762).

Svensholmen (utt. *sväinshålmen*) Krb.: jfr *Sväins* g. i Krb., Knivsund.

Trondilaholmen Kve. skg.: jfr *Trondila* by med 3 bönder år 1557 i Wörs fjärding, nu *Tronti* g. i Lillkyro (Tapoila by).

Vikarholmen: 1556 (n:o 4560) *Wikarhålm*, 1558

Digitized by Google

(n:o 4590) *Wijkarholmen, Wikar holmen,* 1559 (n:o 4608) *Wikarholmen* Ped., Pinnonäs. Jfr *Vikar* g. i Krb., Bråttö by.

g) Mytiska namn:

Brudholmarna (utt. *brū(d)hålman*) Nkb. Närmare om detta namn i kap. om heden tro (del II).

Jätterholmsbrunn Vö. skg. (Västerö): f. led är sv. dial. Finl. *jätur* m. 'jätte', bl. a. i nyländska holmnamn (Vendell s. 414). Jfr *Jättenneva* i Lappo samt *Jättenrösbacken* (utt. *jättn̥röysbakka*) i Ö. Pu.

Trollholmen Lpf. — *Trollholmsfladen* (utt. *trållhålmsfladan*) Kve.

Torholmen (utt. *tåurhålmin*) Kve. — *Torsholmarna* (utt. *tōrshålman*) Nä. (Kaskö). Närmare i kap. om heden tro.

h) Oklara namn:

Bogastholmen Krb.

Bånholmen (? *Barnholmen*) La.

Dicksholmen Nä.

Flynholmen Nä.

Funtasholmen Gkb.-Ped.

Gevikholmen La.

Gledzholmen Mst. 1623 (Åkerblom, Mustasaari m. fl. socknars hist. s. 18). — I Gkb.-Ped. skg. finnes *Glāsholmen* (skr. *Glädjesholmen*!). Etymon?

Hanskholmen Vö.

Hoholmen Gkb.

Joksholmen l. **Jåuksholmen** Krb.

Kimholmarna (utt. *tjīmhålman*) Vö., Österö.

Kumholmen Pö.: jfr *Kūmnäs* (fi. *Kuuminainen*) vid Björneborg.

Kusholmen Gkb.-Ped.

Kymanholmen (utt. *tjömanhålmin*) Rpl.

Labakholmssundet Gkb.

Lagnesholm Gkb. (Eugmo).

Lysarholmen, Stor o. Lill, Gkb. Läs *Lȳsör-holm*?

Digitized by Google

Namnet *Lysörarna* (utt. *lȳsöuran*) finnes i Gkb.-Ped. skg.

Påksholmen (utt. *påkshålmin*) Kve. — Jfr *Pocksören* ovan.

? **Rummelholmen** Mickelsöre skg.: jfr fsv. *rumbla* 'larma, buldra', sv. dial. (Vendell s. 759) *rumla* 'bullra, hålla oväsen' samt sv. dial. adj. *rumlog* 'stenig, ojämn; skrovlig' (mell. Öb.).

Skarholmen Or. skg.

Snuruholmen Gkb., Korplaks.

Styrsjöholmarna Si.

Sȳrholma, backe i Kortesjärvi, m. Öb.: jfr nsv. *ängs-syra*, sv. dial. *sȳrog* 'syrlig', *sȳrna* 'surna'.

Såniholmen Kve. Or.

Tivholmen Or.

Toholmen Krb.

Utesholmvik Gkb.

Vaksholm Björkö.

Vakterholm Vö. (Ulot).

Utom öar, örar, skär och holmar omfattar den österbottniska skärgården, likaväl som varje annan, ett otal andra, mindre betydande lokaliteter med sina särskilda benämningar. De viktigaste av dessa upptagas nedan alfabetiskt ordnade:

5. Bråt.

Sv. dial. Finl. *brot* n. 'nyodling' (Vendell s. 87) är, om man frånser betydelseutvecklingen, en motsvarighet till fsv. *brut, brot* n. 1) 'brytande, sönderbrytande, uppbrytande', 2) 'brutet stycke', 3) 'ställe varest något är brutet, hål uppkommet genom brytning' m. m. (Söderwall). Ordet ingår i följande namn på skötgrynnor i Rpl. skg.:

Digitized by Google

Mellanbråtet (utt. *millanbråtä*). — *Mitt-i-bråtet* (utt. *mittibråtä*). — *Söderbråtet* (*södärbråtä*). — *Västerbråtet* (*vässtärbråtä*). Jfr *Bråttö* s. 300.

6. Bult.

Som skärnamn motsvarar detta ord till sin betydelse närmast ett nomen agentis *bult* 'en som bultar', ingående i sv. dial. Finl. *slags-bult* och *slåss-bult* m. 'slagskämpe'. Jfr dock även y. fsv. *bult* (*bolt*) m. ? 'metallstång, bult', *fanga-bult* 'fångbult', (Söderwall), nsv. *bult* m. 'stång eller stor nagel av järn eller koppar', i dial. och äldre språket även 'stycke hoprullad väv, vävbom, vält att köra på åkern' samt å längre håll fno. *bolt-* och fda. *bolt* 'stycke hoprullad väv', nda. *bolt* 'bult, bom, stryklod', eng. *bolt,* mlt. *bolte,* ndl. *bout,* fht. *bolz,* nht. *Bolz, Bolzen* m. 'metallstång, -nagel', ags. *bolt* m. 'bult, pil' o. s. v. Germ. *bulta-* hör till den rot *belt-* 'slå, stöta', som ingår i lit. *beldù beldėti, bėldžiu belsti* 'pochen, klopfen', *bildėti* 'einen hohlen Schall von sich geben, poltern', lett. *belst* 'klopfen, schlagen, läuten' (s. Tamm, Et. Sv. Ordb. s. 70, Falk-Torp, Ordbog 1: 68, Torp, Wortschatz s. 268).

Från Öb. har jag antecknat följande skärnamn, som innehålla detta ord:

Bultarna (utt. *bolttan*) Be. skg. („bärgkåbbor ute i sjön"). Om smss. *Bult-båden* och *Bult-udden* se nedan. Som senare kompositionsled ingår ordet i

Bergbultarna (utt. *bärgbolttan*) Si. skg.

Hälsingbulten Nä. skg.: jfr *Hälsingbäcken, -ön* o. *-holmen* s. 74, 291.

Lågbulten (utt. *lågbolttin*), klippa i Rpl. skg.

Långbulten (utt. *lāngbolttin*) Björkö skg.

Marbultarna (utt. *mārbolttan*), Väster- o. Öster-, Björkö skg. (Valsörarna).

Digitized by Google

Trutbulten (utt. *trūtbolttin*), Väster- o. Öster-, Stor- o. Lill-, Björkö skg.

Östermarkbulten Björkö skg.: uppkallad efter *Östermark* s:n i s. Öb.

7. Både,

dial. *båda,* svm. betecknar i baltisk-finländska folkmål 1) 'havsklippa räckande upp endast till vattenytan', 2) 'liten bergig holme' (Vendell s. 106). Svenska motsvarigheter till ordet anföras hos Rietz s. 69 från Östergötland, Västerbotten och Bohuslän: *båda* m. 'klippa i hafvet som endast räcker upp till vattenytan och igenkännes på böljornas brytning deremot'. Fornsvenska belägg saknas, men fornvästnordiskan uppvisar ett *boði* svm. 'Grundbrud, Vandets Bryden over skjult Grund i Søen' (se Fritzner[2] *boði* m. 3); jfr nno. *bode* m. 'hvirvlende og boblende Bevægelse i Vandet' (Ross). I Shetlands „omgangssprog" har ordet delat sig i tvenne: *bā* betecknar „blindt skær", medan *bod* betyder „søens bryden på et blindt skær, høj bølge" (Jakobsen s. 78 f.). I avljudsförhållande härtill stå möjligtvis de av Rietz från Jämtland anförda orden *bådudå* f. 'rörelse i vatten för fisk l. sjöfågel', *bäud* f. 'brusande vatten för en båt'. Fvn. *boði* etc. är i grunden identiskt med fvn. nom. agentis *boði* m. 2) 'en som kundgjører, forkynder noget' (= *fyrir-boði*), i detta fall 'svallvågen, bränningen som förebådar blindskäret', varav sedan 'blindskär'. Grundbetydelsen hos germ. vb. *beudan* (got. *biudan*) är 'kungöra': jfr skr. *budh, bódhati* kaus. 'aufmerksam machen, belehren, mitteilen', ir. *ro-bud* 'Warnung' (Torp, Wortschatz s. 274). Ett urnordisk-finskt **puta* 'både' ligger sannolikt till grund för f. leden i namnet *Pudimo(-skär)* i Vö skg., vilket torde återgå på ett fi. **Puta-maa.* — Ordet användes i Öb. oftast i

Digitized by Google

Sammansättning.

a) Namnen avse naturförhållanden:

Förra leden är ett adjektiv:

Blekbådan 1777 i Kve., Petsmo.

Bredbådan (utt. *bräi(d)bådan*) Be. skg.

Djupbådan (utt. *jȳpbådan*) Be. skg.

? **Kallbådan** (utt. *kallbådan*) Ko. skg. Även i Nyland (det yttersta skäret i Ingå s:n), enl. Rietz s. 69.

Lillbådan Be. skg.

Lågbådan (utt. *lågbådan*) Be. skg.

Långbådan (utt. *lāŋgbådan*), Inre o. Yttre, Björkö skg.

Storbådan (utt. *stōrbådan*) Be. Ko. skg.

Svartbådan (utt. *svattbådan*), Stor- o. Lill-, Be. skg.

Tjyckbådarna (= *Tjyckan*) Be. skg.: f. led är adj. fsv. *þiukker* 'tjock, vid, som har vitt omfång', nsv. *tjock* i ett dialektiskt uttal *tjykk*; jfr *Tjökkå*, vilket innehåller en uttalsform *tjökk* av samma ord (se s. 62), samt t. ex. *djupet* dial. i Öb. flerstädes *jȳpä*, *köttet* (jfr fsv. *kiot*, *køt*) dial. i Kve. *tjyti*, i Ped.-Purmo *tsyt* 'kött', best. f. *tsyti* (Hultman, De östsv. dial. § 7: 2).

Tombådan (utt. *tōmbådan*) Kv. skg.; jfr till betydelsen *Fåfängskär* ovan s. 350.

Förra leden är ett subst.:

Bergbådan, utt. *bärgbådan* (l. *Klimpen*, utt. *klimppin*) i Be. skg., utt. *bjärgbåda* i Gkb. skg.

Brusbådan (utt. *brūsbådan*) Be. skg.: jfr *Brus*, holme i Ko. skg. Till vb. fsv. *brusa* 'brusa, fara fram, vara vild' (Söderwall).

Bullerbådan (utt. *bolldärbådan*) Rpl. skg.: jfr fsv. *buldra*, nsv. *bullra* 'väsnas' samt sv. dial. *bullersten* (*bolldärstäin*) 'stor sten (bl. a. om jätterösor)' Vö. och forsnamnet *Bullerstenarna* s. 102 ovan.

Bultbådan (utt. *boltbådan*) Be. skg.: sv. dial. Finl. *bult* 'en som bultar' (i *slagsbult*, *slåssbult*), Vendell s. 98.

Digitized by Google

Buskbåden (utt. *båskbådan*) Ko. skg.

Flaskbåden (utt. *flaskbådan*) Björkö skg.: ett jämförelsenamn. Jfr *Flaskskär* ovan.

Gräsbåden (utt. *gräsbådan*) Ko. skg.

Gullbåden (utt. *gollbådan*) Ko. skg. Från Norge anför Rygh, NG. Indl. s. 39 en kategori „rosende Navne, som fremhæve gode Egenskaber ved Eiendommen eller Stedet", bl. a. namn sammansatta med *gull* såsom *Guldbringen, Guldaakeren, Guldhaug, Guldmoen.*

Harbåden (utt. *harabådan*) Lpf. skg.: f. led är väl sv. dial. Finl. *hare* svm. 'grund i vattenbrynet' (Vendell s. 328 b); jfr *Gråhara* båk vid Helsingfors.

Holsterbåden (utt. *hållstärbådan*) Björkö skg. F. led är sv. dial. Finl. *holster* n. 'stenrösen' (Vendell s. 349).

Hålbåden (utt. *hålbådan*) Ko. skg.: jfr *Hålören* ovan s. 314.

Hällbåden (utt. *hällbådan*) Be. skg.: jfr *Hällören* o. *Hällskär.*

Kambåden (utt. *kämbådan*) Ko. skg.: jfr nsv. *bergskam* samt fvn. *kambr* m. som i no. och shetländska ortnamn användes om „takkede Fjeld- og Høiderygge" (Rygh, NG. Indl. s. 59, Jakobsen s. 115). I Öb. förekommer *Kambacken* (utt. *kämbakkan*) i Nä. (Nämpnäs by) samt gårdnamnet *Kam* (*kämb*) i Nä. o. Ko.

Kittelbåden (utt. *tjittilbådan*) Be. skg.: jfr *Kattilakoski* samt *Kittelmossen*, **Kettlmossen* s. 162, 277 ovan.

Knivelbåden (utt. *knivälbådan*) Ko. skg.: jfr nsv. *kniv* t. ex. i *Knivsund* s. 195, *Knivstenen* i Be. skg. samt no. dial. *knibbe* 'spids Fjeldtop' o. 'hvas Steen'. Eller kanske bör man sammanställa namnet med det hos Vendell s. 1186 nämnda nyländska sv. vb. *knivla* (*knīväl*), intr. rörelseverb med osäker betydelse: förek. i förb. *knīvlar å knävlar.* Jfr rikssv. dial. Rietz 335 *knavra* 'gå sakta, arbeta långsamt'.

Digitized by Google

Knöppelbåden (utt. *knöpälbådan*), å Lst. generalkarta *Knyppelbådan*, „hög kobba med små trinda stenar" i Ko. skg. F. led är sv. dial. Finl. *knöppel* (*knöpäl*) n. 1) 'kort horn', 2) 'nötkreatur med korta horn' eller snarare *knöppel* (*knöpal*) = 'röse på badstuguugn', vilket Vendell, Ordbok s. 471 anför från Åland. Jfr *knöppel-sten* 'knappersten'. Bägge dessa sig emellan besläktade ord sammanhänga d. ä. äro — genus frånsett — formellt identiska med sv. dial. *knyppel* m. 1) 'liten bit, stump (t. ex. av trä l. av en brand)', 2) 'litet stycke, litet nystan' och *knyppel* m. 'berg, backe'. Se om dessa ord Vendell s. 466. Det ovannämnda *knöpälbådan* har jag antecknat från Korsnäs, s. Öb., en landsdel, vars svenska folkmål just kännetecknas bl. a. av att övergången $y > ö$ — i slutna stavelser — genomförts i större utsträckning än i några andra österbottniska mål (Hultman, De östsv. dial. § 28). Ordgruppen i fråga är en *l*-utvidgning av den germ. ordstammen **knuppa-* i no. dial. *knupp* m. 'Knospe', mlt. *knuppe* 'Knospe', fht. *knopf* m. 'Knoten, Knorren, Knopf', nht. *Knopf*, mlt. *knôp* m. 'Knoten, Knopf, Knauf', mht. *knouf*, nht. *Knauf*, varom se Torp, Wortschatz s. 50.

Korsbåden (utt. *kåssbådan*) Björkö: jfr *Korsholm* ovan.

Kringelbåden (utt. *kringälbådan*) Ko. skg.: jfr *Kringelmåsan* s. 278.

Krokbåden (utt. *kråukbådan*) Björkö: jfr *Krokörarna* o. *Krokskär* ovan.

Kullerbåden (utt. *kulldärbådan*), Lill- o. Stor-, Ko. skg. F. led är nsv. *kuller* m., best. f. *-ern* 'kullrig yta'; jfr *kuller-sten* samt sv. dial. Öb. *kullra* (*kåldro*) svf. 'trissa (leksak)', Vendell s. 506.

Revbåden (utt. *rävibådan*) Björkö: jfr ang. f. leden *Revön* ovan s. 292.

Digitized by Google

Rörbåden (utt. *röyrbådan*) Ko. Muns.: f. led är antingen fsv. *rør* n., fvn. *røyrr* (*raur*) m. 'stenrör', som lånord i fi. *raura, rauru* 'grus, grov sand, småsten, klapper' eller sv. dial. Öb. *röyr* 'rör, vass'; jfr ovan *Röringe träsk* (s. 172) och *Rörören, Rörörarna* (s. 326).

Skråvelbåden (utt. *skråvälbådan*) Rpl. skg.: jfr sv. dial. Finl. *skrovel* n. 1) 'ris, avfallna kvistar m. m. dyl. i skog', 2) 'något skrovligt', 3) 'uppsvällning, böld', *skrovla* svf. 1) 'bergsskreva, -remna', 2) 'repa', *bergskrovla* svf. 'bergskreva' (Vendell s. 115, 829, 1197). Enligt Klingius' Malaks-beskrivning kallas höstfisket i Mal. *Skråvälbådan* (kanske emedan man vid den tiden — 1750-talet — plägade fiska vid någon så benämnd „båda"). Jfr nedan *Skrovliggrund* (utt. *skråvlogrånn*).

Skrävelbådan, fiskeläge i Mickelsöre (Vö.) skg. enligt nämndeman Lassus' från Vörå „Utdrag ur de gamlas berättelser" av år 1852 (se Inledn. s. 33). Namnet erinrar närmast om *Skrävelholm* i Vittisbofjärd, vilket Saxén, Den sv. bos. hist. I, s. 200 jämför med *Skrävle* i Sverge, som han förmodar vara en neutral *ja*-bildning av sv. dial. *skravel* n. 'avskräde i småsten, med småsten betäckt mark', dels med sv. dial. *skrevla* f. 'smal och lång öppning, skreva'. Enligt min mening hör detta namn snarare samman med sjönamnet *Skräveln* i Ögtl. (Ydre), vilket Hellquist, Sjön. 1: 546 härleder ur stammen till sv. vb. *skrävla,* likbetydande med no. vb. *skravla* 'skrävla, prata högt, vitt och brett'. Paralleller erbjuda bl. a. no. älvnamnstammarna *Skravla* (till vb. *skravla*), *Skratla, Skrika* och *Skvaldra,* om vilka närmare hos Rygh, NE. s. 226, 228 och 231. *Skrävelbåden* vore så tolkad en betydelsemotsvarighet till *Brusbåden, Bullerbåden, Bultbåden* o. s. v. Jfr även *Skvallerbäcken* ovan s. 58 samt *Skvalskulla* nedan.

Digitized by Google

Skvalbåden. Härpå återgår sannolikt namnet *Svalbådan* i Ko. skg. Jfr *Skvalörarna* s. 319.

Trikantbåden (utt. *trīkantbådan*) Björkö skg.

Vattubåden (utt. *vatobådan*) Mst. skg.

b) Namnen angiva läge:

Medelbåden (utt. *mädalbådan*), Norra o. Södra, Be. skg.: jfr *Medelskär* ovan.

Mellanbåden (utt. *millanbådan*) Nä. skg.

Norrbåden (utt. *nårrbådan*) Be. skg.

Söderbåden (utt. *södärbådan*) Rpl. skg., Söderudden.

Utbåden (utt. *ūtbådan*) Ko. skg. Enligt Rietz s. 69 även i Ålands skg. (Kökar).

Västerbåden (utt. *vässtärbådan*) Be. skg.

Ytterbåden (utt. *ȳtärbådan*) Va. skg. (Rönnskär).

Ytterstbåden (utt. *ȳtärstbådan*) Be. skg.

Österbåden (utt. *össtärbådan*) Be. skg.

Östsynnerstbåden (utt. *östsynästbådan*) Ko. skg.

Sekundära namn:

Fjärdbåden (utt. *fjälsbådan*) Ko. skg. — *Björnöbådan* (Yttre) Nä. skg. — *Degerörbådan* Be. skg. — *Enskärsbådan* Nä. skg. — *Färdskärsbåden* (utt. *fälišärsbådan*), Ytter- (*ȳtär-*), Be. skg. — *Galgörsbåden* (utt. *galgosbådan*), Norra o. Södra, Be. skg. — *Globäckbåden* (utt. *gļåubäkkbådan*) Rpl. skg. — *Hålörsbåden* (utt. *hålosbådan*) Be. skg., jfr s. 314. — *Härtanvikbådan* Be. skg. (f. leden i *Härtanvik-* är oklart). — *Långskatbåden* (utt. *lāŋgskātbådan*) i Ko. skg. och talrika andra namn.

c) Namnen syfta på däggdjur, fåglar, fiskar:

Björnbåden (utt. *bjönbådan*) Ko. skg.: jfr *Björnön* o. *-holmen* ovan.

Fårbåden (utt. *fārbådan*) Be. skg.

Getbåden (utt. *jäitbådan*) Be. skg.: jfr *Getören, Getskär, Getholmen* ovan.

Gjusbåden (utt. *jūsbådan*) Ko. skg.

Digitized by Google

Gråsjälsbåden (utt. *grå̄sälsbåda*) Gkb.-Ped. skg.

Harrbådan Ko. skg., *Harrbådasudden* i Gkb. skg.: fisknamnet *harr*? Jfr *Harvström* i Ko., utt. *harrström* (s. 75).

Hästbådan Ko. skg.

Kackursbåden (utt. *kakkosbåda*) Gkb. skg.: sv. dial. Finl. *kakkur* 'lom' (av fi. *kakkuri*).

Knipesbåden (utt. *knīpisbådan*) Björkö: sjöfågelnamnet *knipa* eller ett gårdnamn *Knip* (Kve.).

Kråkbåden (utt. *krå̄kbådan*) Be. skg.

Kyllerbåden (utt. *tjylldärbådan*) Rpl. skg. (Revfjärden); kallas även — med „ellips" — blott *tjyldron*: jfr fågelnamnet *kyllra* (*tjyldro*) svf. 'snäppa, totanus' (Vendell s. 1188).

Laxbåden (utt. *lakksbådan*) Ko. skg.

Orrbåden (utt. *årrbådan*) Björkö skg.

Sikbåden (utt. *sīkbådan*) Be. skg.

Sillbådan i Kvarken (Rietz s. 69).

Strömmingsbåden (utt. *strömiŋgsbådan*) Be. skg.

? **Svärtesbåden** (utt. *svärttisbådan*) Vö. skg.: jfr *Svärtesören* ovan s. 334.

Trutbåden (utt. *trūtbådan*) Be. skg.: jfr *Trutö, -skjär, -holm* ovan.

Tärnbåden (utt. *tänbådan*) Ko. skg.: jfr *Tärnesörarna, Tärnsören, Tärnörarna* ovan.

Ådbåden (utt. *ådbådan*) Ko. o. Björkö skg.: jfr *Ådö, Ådskär.*

d) Namnen syfta på växter, träd, buskar:

Albåden (utt. *ālbådan*) och

Furubåden (utt. *forobådan*), bägge i Björkö skg.

Klöverbåden, **Krövelbåden* (utt. *krövälbådan* l *krövlon*) Be. skg.: jfr *Klöverfladen* s. 212.

Ruskbåden (utt. *rōskbådan*) Ko. skg.: jfr ? *Ruskörfjärden* samt *Lill-* och *Storruskan* (utt. *lillrōskon* o. *stōrrōskon*) i Ko. skg. ovan s. 326.

Digitized by Google

Tistronbåden (utt. *tīstronbådan*) Be. skg.: jfr *Tistronör, -skär* ovan.

Vidjebåden (utt. *vidibådan*) Björkö skg.

e) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Blyerts-, **Blyhartsbåden* (utt. *blȳhartsbådan*) Björkö skg.

Fläskbåden (utt. *fläšisbådan*) Björkö skg. Anledningen till namnet okänd.

Frukostbåden (utt. *frokåssbådan*) Ko. skg.

Hungerbåden (utt. *hoŋgärbådan*) Ko. skg.

Kalkbåden (utt. *kalkbådan*) Björkö skg.: jfr *Kalkör, -skär* ovan.

Kastbåden (utt. *kastbådan*) Kve. skg.: jfr *Kastet* ovan s. 221.

Kropponbåden (utt. *kråpponbådan*) Björkö skg.: f. led är sv. dial. Finl. (Vendell 493) *kroppon* 1) 'olika slags palt', 2) 'paltbröd', 3) 'maträtt av fiskråm och mjöl'. „Bådan" har antagligen uppkallats efter paltbröd, som uppvärmts och ätits å stället.

Rysjebåden (utt. *rysibådan*) Björkö skg.

Råbåden (utt. *råbådan*) Björkö skg.: nsv. *rå* 'gräns'.

Räsbåden (utt. *räsbådan*): sv. dial. Finl. (Vendell 774) *räs* (*räs*) n. o. *räsa* (*räso*) svf. 'fiskavskräde'.

Skitbåden (utt. *stjītbådan*) Be. skg.

Skjulbåden (utt. *šūlbådan*), *Stor-* o. *Lill-* (*ståur-* o. *lill-*) Björkö skg.: sv. dial. Finl. (även Öb.) *skjul* (utt. *šūl* Ko.) 'utbygd förstuga' (Vendell 816).

Svältbåden (utt. *svältbådan*) So. skg.

Tjär(u)båden (utt. *tjäro-* l. *tjirobådan*) Nä. Be. Björkö skg.

Trätubåden, **Trätes-* (utt. *trätisbådan*) Björkö skg.

Vedbåden (utt. *vēdbådan*) Ko. skg.

Vilbåden (utt. *vīlbådan*) Nä. skg.

f) Person- l. gårdnamn ingå i följ. namn:

Helgasbåden (utt. *hällgasbådan*) Be. skg.: *Helgas*, gårdnamn i So.

Digitized by Google

Johansbådan Be. skg.

Klockarbåden (utt. *klåkkarbådan*) Ko. skg.

Knipisbådan Björkö skg.: jfr ovan s. 378.

Kocksbåden (utt. *kåkksbådan*) Ko. skg.: jfr *Kock*, gårdnamn i Vö. (Karvat by) och Maks.

Käringbåden (utt. *tjälŋgbådan*) Björkö skg.

Mattasbådan Rpl. skg.: *Mattas* vanligt gårdnamn i sv. Öb.

Påvbåden (utt. *pāvbådan*) Ko. skg.: jfr personnamnet *Påval* (Pål) samt fi. *Paavo, Paavainen* och *Paavilainen*, släktnamn i Finl. (Saxén, Den sv. bosättningens hist. 1: 80, 83).

Skinnarsbåden (utt. *stjinnasbådan*) Be. skg.: jfr *Skinnars*, g. i So.

Skrikosbåden (utt. *skrīkosbådan*) So. skg.: *Skrikos*, g. i So.

Uppelsbåden (utt. *upäsbådan*) Ko. skg.: *Uppels*, g. i Ko. kkoby.

Utbölingsbådan i Mst. (Västerviksströmmen). Här säges ett barn ha blivit mördat. Dess vålnad har setts bland strandstenarna.

8. Bärg.

Detta ord användes stundom även om havsklippor och höga holmar. De hithörande namnen upptagas nedan, i samband med de övriga namnen på *-bärg* (kap. VIII).

9. Gadd.

Detta i österbottniska skärgårdsnamn ej ovanliga ord berördes redan s. 313 i fråga om *Gaddören*. Det ingår dessutom i följ. österb. namn:

Gadden, Lill- och Stor-, i Mal. (Be.) skg., redan 1734 hos Mathesius, utt. *lillgaddin* och *stōrgaddin*.

Digitized by Google

Vanliga namnet är *Gaddarna* (*gaddan*) l. *Vargö gaddar.*

Norr- o. **Sydgadden** Ped. skg.

Skarvgadden, utt. *skarvgaddin, Lill-* o. *Stor-* (*ståur-*), Björkö skg. (östligaste skären i Valsöre skg.): f. led är sv. dial. Öb. (Björkö) *skarv* m. 'naken klippa' (enl. uppgift av fyrmästar P. E. Ohls). Närmare ovan s. 318 u. *Skarvören.*

Ålgadd- i *Ålgaddören* Björkö skg.: f. leden är en motsvarighet till fvn. *áll* m. 'djup ränna i älv, sund eller fjord' eller till fvn. *ál, ól* f. 'läderrem'. Se närmare under smss. på *-ål* nedan.

Om **gaddgrund** se nedan.

10. Grund.

Nsv. *grund* n., dial. i Öb. *grånn,* best. f. *grundet,* dial. *grånnä,* 'grunt ställe i hav l. sjö' motsvarar fsv. *grund* n. i den betydelse ordet har i sms. *fiskegrund* n. (Söderwall) och är närmast en substantivering av adjektivet fsv. *grunder,* komp. *grunnare,* nsv. *grund,* liksom dess fornvästnordiska motsvarighet *grunn* n. 1) 'Sted under Søen eller Vandet i sammes Bund hvor der er grundt eller hvor Afstandet fra denne till Vandets Overflade er ringe' (Fritzner[2]) återgår på adj. fvn. *grunnr* (= fsv. *grunder,* nsv. grund), mots. till *djúpr*: jfr *grunnt vaðilsund, haf, vatufall.* Adj. fvn. *grunnr* (**grunþ-*) visar avljud till fvn. adj. *grannr* (**granþ-*) 'tynd, smækker m. m.': jfr. fvn. *grunn-leitr* (= *grannleitr*) 'tynd, indfalden i Ansigtet', *grunn-lendi* n. 'grundt Jordsmon, Sted hvor der er lidet, ikke dybt af Jord' (alltså ett tunnt jordlager), nno. *grunn-bein* 'et smalt, tyndt Ben i Fiskens Hoved'. Betydelsen 'grund (icke djup)' hos adj. fvn. *grunnr* etc. åsyftar alltså ett ringa avstånd från havets (sjöns) vattenyta till dess botten, d. ä. vattenmassans 'tunn-

Digitized by Google

het'.[1]) Liksom adj. fvn. *grunnr* etc. närmast sammanhänger med subst. fvn. *grunn* n., fsv. *grund* n., nsv. *grund* n., är adj. fvn. *grannr* nära besläktat med subst. fvn. *grandi* m. (**granðan-*) 'Sandbanke i eller under Vandet', en fullständig synonym till *a*-stamssubst. fvn. *grunn* n. Alldeles analog betydelseutveckling har lat. adj. *brevis* genomlupit: 'kort', även om utsträckning på vidden: 'smal, tunn, snäv' (= fvn. *grannr*) och i djupet: 'grund', jfr subst. pl. *brevia* 'grunda ställen, sandbankar'. Germ. substantiven *grunþu* m. och *grunðu* f. (jfr got. *grundu-waddjus* 'grundmur', fvn. *grunnr* m. 'grund, botten' och *grund* f. 'slätt, flat jordsträckning' etc.) äro i grunden väl på något sätt besläktade med vårt här i fråga varande ord. 'Grund, botten' egentligen 'sand, grus', sedan särskilt 'sand, grus ss. bildande botten, mark, byggnadsunderlag' o. s. v.[2]) : jfr fvn. *grandi* m. 'sandbank' och nht. *Grand* m. 'grober Kiessand' samt sv. dial. Estl. Finl. *öur, öyr* 'sandbank, stengrund' och 'sand, grus' (se s. 309 ovan).

I Österbottens skärgård är *grund* n. ett ofta återkommande namn, ish. som senare led i

Sammansättningar:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet.

Förleden är ett adj.:

Blekgrundålen Ko. skg.: jfr nedan sms. skärnamn på *-ål.*

Bredgrundet (utt. *bräidgrånnä*), Yttre o. Övre, Vö. (Mickelsöre) skg.

Flatgrundet Nä. skg.

---

[1]) Jfr redan T. E. Karsten, Stud. över de nord. Språkens prim. nominalbildning bd 2: 144, 159, 281.

[2]) Jfr om denna ordgrupp Torp, Wortschatz s. 146, Tamm, Et. Sv. Ordb. s. 241, Falk-Torp, Et. No. Ordb. 1, s. 252 (med något avvikande uppfattning).

Digitized by Google

Gamlagrund Gkb.-Ped. skg.

Höggrund Gkb. skg.

Kallgrund- i *kālgrånnsfarä* (Kallgrundsfaret) Kve., Kyro älv.

? Krappgrund Nä. skg. (Ry. top. k.): jfr sv. dial. (Rietz s. 354) *krapp* 'trång, snäv, knapp'.

Lillgrund allmänt.

Långgrund (utt. *laŋggrånn*) allm., i Mal. 1734 (Mathesius).

Lägrund (utt. *lägrånn*) Nä. skg.: f. led är antagligen sv. dial. Finl. *lä* adj. 'varande i lä' (Vendell s. 577).

Nygrund Gkb.-Ped. skg.

***Pjuckog grundet** (1806 *Pjuk grundet,* utt. *pjūkko grånnä*) Kve., Petsmo by: f. led är sv. dial. Öb. *pjūckog* 'spetsig, konformig, oval' (Vendell s. 699); jfr *Pjucko(g)stensbacken* i Gkb., Köustarby.

Rödgrunden (utt. *rödgrånnän*) Or. skg. Jfr *Roe,* utt. *rø,* av **Rauð-øy* 'röd-ö' på Shetlandsöarna. Namnet härrör av de röda granitklippor, som äro karakteristiska för ön (Jakobsen s. 171 f.).

Skummande grundet (utt. *skūmangrånn*) So. skg. Participbildningar på *-ande* äro i Sverge och Norge rätt vanliga i vattendragsnamn (Hellquist, Sjön. 2: 39).

***Skitog-, Skitugrundet** (utt. *stsitogrunnä*) Gkb. skg.

Skråvlig-, *Skråvloggrundet (utt. *skråvlogrånnä*) Nä. skg.

Slätgrundet Rpl. (utt. *slätgrånn,* Stor- o. Lill-), även i Gkb. skg.

Smågrunden Nä. skg.

Storgrundet allm.

Svartgrundet Gkb. Kve. Mal. (1734) skg.

Tjyckgrund (utt. *tjykkgrånn*) Be. sk.: jfr *Tjyckbådarna* ovan.

Tvärgrunden (utt. *tvārgrånnän*), 1757 *Tvärgrunne* i Rpl., långsmala holmar mitt i (tvärs över) Minnesfladan.

Digitized by Google

Förleden är ett subst.:

Armgrund (utt. *armgrånn*) Nä. skg.: ett jämförelsenamn. Jfr *Tistronörsarmen* i Nä. skg.

Backgrundet Nä. skg.

Berggrundet So. skg., 1734 (Mathesius).

Fotgrundet (utt. *fōtin*) Nä. skg.: ett jämförelsenamn.

Gaddgrundet 1750 Kve. skg. (Petsmo): jfr *Gaddör, Gaddholm* och *Gadd* ovan.

Gjeldergrundskatan Kve. skg, 1839 (karta): jfr gårdnamnet *Gällerstena* i Ydre härad, Sverge, däri förra leden enligt Norrby, Ydre härads gårdnamn s. 132 är en *ia*-avledning till fsv. adj. *galder* 'gåll, ofruktsam', med samma till stammen hörande *r* som i sv. verbet *gallra* (om gallring av hampa genom borttagande av han-ståndén) och i da. *galder, galderhamp,* sv. dial. *gallre, gåller* (*-hamp*), brukade om han-stånd av hampa, ursprungligen väl (i motsats till hon-ståndén) „icke fruktbärande hampa"; se om detta ord Tamm, Et. sv. ordbok s. 205, Falk-Torp, Etym. no. Ordbog I s. 212.

Grytgrundet So. (Sundom), Rpl. skg. (utt. *grȳtgrånn*). Jfr *Grytskär.*

Handskgrund Vö. (Österö): jfr *Handskholmen* ovan.

Hålgrundsgrundet Ko. skg.

Hälsinggrund (utt. *hälsiŋggrånn*) Rpl. skg.: jfr *Hälsingbäcken, Hälsingön* o. *-holmen* ovan s. 74, 291.

Kasgrund i Ped. skg.: f. led är sv. dial. Finl. *kās* m. 'hög i allm., vårdkase' (Vendell s. 425).

Kilgrund (utt. *tjīlgrånn*) i Si. och vid Kristinestad.

Knöppelgrund (utt. *knöpälgrånn*) Si. och Nä. skg.: jfr *Knöppelbåden.*

Korsgrunden (utt. *kåssgrännän*) Nä. skg., *Korsgrundet* 1693 (k.) vid Jakobstad: jfr *Korsholm* ovan.

Krimmelgronn 1760 i Petsmo, Kve., *Krimelgrun* 1777 skog ibid.: f. led är sv. dial. Finl. *krimmel* m.

Digitized by Google

1) 'krumelur, konstigt gjort föremål', 2) 'spira' (Vendell 491). Ordet uppvisar avljud till förleden i *Krummelholm, -grund* (se s. 358). Jfr jyll. *krimmel* 'krum, krumböjet'.

Krummelgrundet (utt. *kråmmbälgrånnä*) Kve. skg.: jfr *Krummelholmen* ovan.

Kummelgrundet (utt. *kåmmbälgrånnä*) Vö. skg., *Kummelgrund* 2 st. i Lpf.: jfr *Kummelören* ovan s. 316.

Lergrundet (utt. *läirgrånnä*) So. skg.

Malgrundet Gkb. skg.: jfr *Malör, Malskär* ovan.

Ragg-grundet (utt. *raggrånnä*) Rpl.: jfr *Raggskär* ovan s. 339.

Rammelgrundet (utt. *rammbälgrånn*) Be. skg.: f. led är väl sv. dial. Finl. *rammel* n. 'kummel, röse' (Vendell 734).

Revelgrundet (utt. *rivilgrånn*) Rpl. skg.: f. led är nsv. dial. *revel* (*rivil*) m., varom se ovan s. 102.

Ripgrundet (utt. *rīpgrånn*), *Långripgrundet* (utt. *laŋgrīpgrånnä*) Nä. skg., *Ripgrundh* 1559 (n:o 4601), *Ripegrundh* 1560 (n:o 4617) i Korsholms gårds skg., nu *Ritgrund* NO o. Björkö: f. led är kanske sv. dial. Finl. *ripa* (*rīpo*) 'strimma, rämsa', t. ex. land- (Vendell 749). Jfr *Ripa* om 'Kløfter, Skar, Huler' i no. gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 28).

Rummelgrunden Gkb. skg.: f. led är *rummel* (*rummbäl*) n. 'kummel, stenröse' (Vendell 759).

Sandgrundet Kve. (utt. *sandgrånn*) och Gkb.

Fi. **Selkä-krunni** 'Rygg-grund' utanför Iå älvs mynning.

Skatgrundet (utt. *skatagrånn*) Gkb.

Skrabbgrundet (utt. *skrabbgrånnä*) Björkö skg.: sv. dial. Finl. *skrabb* m. 'skrabbig, eländig person, häst l. annat' (Vendell 821).

Skärvgrundet Gkb. skg.: nsv. *skärva* (sten-) f., dial. *skärv* n. 'stenröse, en hög av stenar och lösa klipp-

Digitized by Google

stycken', *sten-skärv* n. 'stenigt ställe' (Rietz 616). Jfr det besläktade *Skarvören* ovan s. 318.

Stengrund (utt. *stäingrånn*) Kve., även i Vö. o. Gkb.

Stånggrund, Stora o. Lilla, Pet. 1734, nu *stāŋggrånn*, även i Si. skg.: jfr *Stångörarna, Stångskär* ovan s. 320, 343.

Ägg-grunden Nä. skg.: jfr *Äggörarna* s. 322.

b) Namnen angiva läge:

Fi. **Maa-krunni** 'Landgrund' utanför Ijå älvs mynning.

Mellangrund (utt. *millangrånn*) Or. skg.

Norrgrundet Be. skg.

Norrastgrundet och *Västernorrastgrundet* Nä. skg.

Synnerstgrund (utt. *synästgrånn*) Björkö skg.

Fi. **Ulko-krunni** 'Yttergrund' utanför Ijå älvs mynning.

Ytterstgrund (utt. *ȳtärsgrånn*) Ko. skg.

Ytter-yttergrund (utt. *ȳtärȳtärgrånn*) Lpf. skg.

Västergrund Be. skg.

Västsynnerstgrund (utt. *västsönäsgrånn*) Be. skg.

Österstgrunden (utt. *östästgrånnän*) Nä. skg.

Östersöderstgrundet Nä. skg.

Östsynnerstgrundet Be. skg., Nä. skg. (utt. *östsynästgrånnraddin*).

Till denna kategori hör även en mycket talrikt företrädd grupp sekundära namn, ss.:

Elfsgrund Mal. (1734), *Fjärdsgrundet* (utt. *fjälsgrånn*) Nä. Rpl., *Fladgrund* (utt. *fladigrånn*) Björkö skg., *Storfladgrundet* Ko. skg., *Strömsgrund* (utt. *strömmsgrånn*) So. skg., *Alsundsgrund, Alörsgrund, Baggskärsgrund, Benviksgrund, Björkskärsgrund, Björkögrund, Björnviksgrund, Blackögrund, Börskärsgrund, Djupörgrund* o. s. v.

c) Namnen syfta på däggdjur, fåglar, fiskar:

Abborgrunden Nä. skg.

Björngrund Vö. skg. (Österö) o. Rpl. (utt. *björn-*

Digitized by Google

grånn): jfr *Björnholmen*, utt. *bjönhålmin* invid samma ö.

Bässgrundet Or.

Gjusgrundet Björkö (Valsör.) utt. *jÿsgrånn*; Si. *jüsgrånn* (motsvarar kartans *Hvitfågelskäret*).

Grisselgrundet Björkö (Valsörarna). — *Grisselgrunden* (utt. *grillgrånnän*) Be. skg. — *Griss(el)grundsstenarna* Nä. skg. (utt. *grīsgrånnstäinan*, antagligen ombildad form för *grisselgrund-* (utt. *grisll.* *grillgrånn*): jfr *Grisselö, -ör, -skär* ovan s. 295 324, 347.

Gråsjälsgrundet Ko. skg.

Gåsgrund (utt. *gåsgrånn*) Lpf. o. Be. skg.

Gyltgrund (utt. *jyltgrånn*) Si.: jfr *Gyltviken* Kve. s. 203.

Harrgrund Si., Rpl. (utt. *harrgrånn*): jfr *Harrbåden* ovan.

Hyndgrund 1839 (utt. *hynngrånn*) Kve.: nsv. *hynda*.

Hästgrundet Gkb. skg.

Idgrundet Si. skg.

Kalvgrundet (utt. *kalvgrånn*) Rpl.

Kaningrundet Gkb. skg.

Lakgrundet Gkb.

Laxgrundet Gkb. skg.

Lodgrund (utt. *låu(d)grånn*) Björkö skg.

Märrgrundet (utt. *märagrånnä*) Nä.

Pissmyrgrundet So. (Sundom).

Sillgrund Mal. 1734 (Mathesius).

Själgrundsbåk Nä. (Kaskö) skg.

Skrakgrundet (utt. *skrakagrånnä*) Vö. skg.

Skränmåsgrund (utt. *skrämasgrånn*) Lpf. skg.

Strömmingsgrund (utt. *strömiŋgsgrånn*) Kve. skg.

Svingrundet Or. skg.

Trutgrundet Nä. Björkö (Valsör.) Vö. skg.

Tärngrundet Be. skg., *Terngrund* 1777 i Kve., Petsmo.

Digitized by Google

Ådgrundet Nä. skg.

Älggrundet 1839 Kve. skg.

Örngrundet Lpf. skg.

d) Namnen syfta på växter, träd, buskar:

Algrund Mal. 1734 (Mathesius), tämligen allmänt (6 belägg).

Björkgrund (utt. *bjärkgrånn*), rätt allm.

Blomstergrund (utt. *blåmstärgrånn*) Rpl. skg.

Buskgrunden Gkb. skg.

Furugrund Rpl. skg.

Gräsgrundsklubbarna (utt. *-klåbban*) Si. — *Gräsgrund* Mal. 1734 (Mathesius). — *Gräsgrunden* (utt. *gräsgrånnän*) Kve. skg.

Häggbärsgrund (utt. *häggbässgrånn*) Lpf.

Rönngrund Lpf. Ko. o. Vö. (utt. *röungrånn*).

Rörgrund (utt. *röyrgrånn*) Nä. Björkö: nsv. *rör* 'vass'.

Smultergrund Mal. (1734), *Smultrongrund* (utt. *smolltrongrånn*) Nä.

Tallgrund Si.

? **Tistergrund** (1839 *Tistelgronn*) Kve. skg.: jfr **Tisterören* o. *Tisterholmen* ovan s. 326.

Tistrongrund (utt. *tīstrongrånn*) Mst. skg.: jfr *Tistronör, -skär* s. 326, 350.

Vidbuskgrund Be. skg.

e) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Bodgrundet, Västra, Vö. skg. (Mickelsörarna).

Båtgrundet Nä. o. Gkb. skg.

Fläsk(es)grund (utt. *flästjisgrånn*) Kve.: jfr *Fläskbåden* ovan.

Färdgrund (utt. *fälgrånn*) Nä. skg.: jfr *Färdskär* s. 350.

Galejgrund (utt. *galägrånn*) Nä.

Gengärd(s)grund (kartans *Gingergrund*), utt. *jiŋgärgrånn* Mst. skg.: f. led är fsv. *gengærþ* f. (= fvn. *gegngerð*) 'tillrustning för någons mottagande, ish.

Digitized by Google

sammanskott av livsmedel till konungen l. någon hans ämbetsman (ävensom till biskopen) under deras resor, sedermera förvandlat till en årlig skatt' (Söderwall). Ordet kvarlever i Öb. under formen *dzinndzāl* 'läsförhör jämte kalas'; det förekommer ej blott i Gkb. och Ned. Vet., från vilka orter Vendell s. 262 uppger detsamma, utan även i Kve. (utt. *jinnjāl*) bland gammalt folk. Jfr finska lånordet *kinkeri* 'läsförhör'. Anledningen till grundets i fråga namn är mig obekant. Måhända sammanhänger det med något som timat under en resa till läsförhör. Jfr *Tiond(e)holmen* ovan.

Grändgrund (utt. *grāndgrånn*) So. (Sundom by i Solv omfattar tvenne „gränder": *öster-* och *västergränden*).

Kroppangrund (utt. *kråppangrånn*) Ko. skg.: f. leden är identisk med den i *Kropponbåden* ovan; *kroppan* n. 'paltbröd', som Vendell s. 493 anför bl. a. från Ko., är en sidoform till *kroppon* n., varom se a. o.

Kåtgrund (utt. *kåtagrånn*), Si. skg.: jfr *Kåtträsk, -ö, -ör, -holm* s. 261, 302, 328.

Ljustergrund (utt. *jūstärgrånn*) Nä. skg.

Murgrundet (utt. *mūrgrånn*) Ko. skg.

Namnlösgrund Björkö (vid Finnhamnen).

Notgrundet Gkb. skg.

Nygrundet Gkb. skg.

Nätgrund (utt. *nätigrånn*) Björkö.

Nätstickgrundet (utt. *nätistickgrånn*) Björkö.

Penninggrunden Nä. skg.

Rödselgrundet (skr. *Rösselgrundet*) Ped. skg.: f. leden ingår i sv. dial. Öb. *stubb-rödsel* f. 'nyodling' (Vendell 955); jfr fsv. *rydsl* f., *rydsla* svf. 'rödjande, rödjad mark' samt *Stubbrödselbäcken* ovan s. 133.

Skadgrund (utt. *skadigrånn*) Rpl.: jfr *Skadören* o. *Skadaholmen* ovan.

Digitized by Google

Skötgrund (utt. *štjötgrånn*) Nä. skg.: f. led är sv. dial. Finl. *sköta* svf. 'sköt, strömmingsnot' (Vendell 854).

Stickgrund (utt. *stikkgrånn*) Rpl. skg.: jfr *Sticksund* o. *Stickholmen* ovan s. 197, 365.

Stornätgrund, utt. *stónättgrånn* i Ko. skg., *ståunätigrånn* i Björkö.

Svedjegrund (utt. *svädigrånn*) So., Sundom bys skg.

Söndagsgrundet (utt. *såndasgrånnä*) Björkö.

Tjärugrundet Gkb. skg.

Tungrund (utt. *tūngrånn*) Björkö: f. led är väl ett gammalt svenskt ord = fvn. *tún* n. 'indhegnet Jordstykke, Gaardsplads'. Det kvarlever i talrika gård- och ortnamn. Se för Norge Rygh, NG. Indl. s. 82, för Sverge Noreen, Sverges ortnamn, en översikt (1909), s. 23. I Finland bevaras ordet i de ovan s. 253 u. *Tuunajärvi* anförda sammansatta namnen.

Tvilottegrund (utt. *tvīlåtagrånn*) i Mickelsöre (Vö.) skg. o. *Lilltvilottegrund* (*lilltvīlåtagrånn*) i Björkö skg.: 'ett grund delat i tvenne lotter', jfr *Trilottevattnet* ovan s. 268.

Vallgrund, Norrby o. Söderby (utt. *vallgronn nårrby* och *södärbȳ*) i Rpl. Äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1549 (n:o 4536) *Wallegrund*, 1546 (n:o 4534) *Walgrund*, 1548 (n:o 4543 e) *Wallgrun by* o. s. v. F. led är sannolikt fsv. *valder* (st. *vall-*) i betydelsen 'fäbodvall, säter' (Söderwall); jfr nsv. vb. *valla*, som föreligger i sv. dial. Finl. (Vendell s. 1086) *vall-bagg, -barn, -bisse, -hörding, -kung* = 'vallgosse, -hjon', *vallpiga* 'vallflicka', *vallskog* 'skog vari kreaturen gå vall'. Det motsvarande fvn. *vǫllr* m. 'Vold, græsbevoxet Slette' användes i no. gårdnamn om sätrar (Rygh, NG. Indl. s. 87).

Vedgrund Nä. skg.

e) Person- l. gårdnamn ingå i följande namn:

Barkargrund Nä. skg.: jfr *Barkarholmen* ovan.

Bertilsgrund Vö. (Österö).

Digitized by Google

Bjetas grund 1839 Kve.: kvinnonamnet *Beata.*

Danielsgrund So. skg.

Dårdisgrund Gkb.-Ped. skg.

Finngrundet (utt. *finngrånn*) Björkö.

Gubbgrund Gkb. skg.

Hankkrankgrundet (utt. *haŋkkraŋkgrånnä*) Mst., Gerby: jfr *Hankmokrankarna* (utt. *haŋkmokraŋkkan*), smädenamn för Hankmoborna i Kve.

Holmsgrundet (utt. *hålmasgrånn*) Kve.: *Holms* (*hålmas*) g. i Kve.

Herrsgrundet (utt. *härrisgrånnä*) Rpl. = *Isakasgrunde* 1757.

Israelsgrundet (utt. *īsraälsgrånnä*) Mst.

Kockas grunne 1757 Rpl.

Käringgrund (utt. *tjälngrånn*) Rpl.

Jeppesgrundet (utt. *jäppasgrånnä*) Be.

Jungfrugrund Si.

Mansgrundskatan Gkb. skg.

Mickelsgrundet (utt. *mittjilsgrånnä*) Vö. skg. Grundet har tillhört en person med namnet *Mickel.*

Munkgrund (utt. *moŋkgrånn*) Vö. skg. (Oxkangar).

Nickelsgrund (*-grånn*), Stor-, Björkö: jfr *Niklas.*

Olsgrundet (utt. *åulsgrånnskråutjin*) Björkö (Valsörarna).

Petgrundsbådan Björkö.

Prästgrund Gkb. skg.

Rackargrundet l. *-berget* (*-bjärjä*) Gkb. skg.

Ryssgrundet Rpl. (Söderuddens) skg. Här skola ryska soldater år 1809 ha frusit ihjäl.

Rövargrund (utt. *rövargrånn*) Nä. skg.

Salmakarsgrund Vö. (Mickelsöre) skg.

Sigg-grundet (utt. *siggrånn*) Nä. (Pielaks) skg.: *Sigg* (av *Sigge*) g. i Pielaks by, Nä.; jfr *Siggören* s. 332.

Stor-Heikgrundet Ko. skg.: personnamnet sv. dial. Finl. *Heik* = *Henrik.*

Digitized by Google

Svärdsgrund (utt. *svässgrånn*) Nä. skg.: jfr gårdn. *Sväls* (utt. *svälls*) d. ä. *Svärds* i Vö., Tuckur by.

Tjuvgrund Gkb. skg.

Tolvmansgrundet Gkb. skg.: nsv. *tolvman* 'nämndeman', även i Öb., t. ex. i Krb.

Uppelsgrund, å kartan *Uppersgrundet* (utt. *upässgrånn*) Ko. skg.: jfr gårdn. *Uppels* i Ko.

Vikmansgrund Gkb. skg.

f) Mytiska namn:

Skrattgrund Si. skg.: f. led är sv. dial. Finl. *skratt* m. 1) 'gast, spöke', 2) 'hin onde, djävulen' (Vendell s. 825); jfr fvn. *skratti* m. 'trollkarl', fsv. änsv. *skratte* m. 'tomte'.

Torgrund (utt. *tōrgrånn*), Yttre o. Inre, So.

Torsgrund (utt. *tåusgrånn*) Björkö. F. leden i de bägge sistanförda namnen är antagligen *tōr* i bet. 'åska'; jfr uttr. *tōrin, tåurin gār*, även i Öb. (Vendell s. 1025).

Trollgrundet, utt. *trållgrånn* Björkö, *trullgrånn* Or. (Oxkangar) o. Gkb.: f. led är sv. dial. *trull* n. 'troll' (Vendell s. 1038).

g) Oklara namn:

Grantagrund Gkb. skg.

Hvitvelgrund Or. skg.

Kryngrund (utt. *krȳngrånn*) Rpl. skg.: jfr sv. dial. Finl. *krȳna* 'kröna mått, mål o. vikt; tukta, klämma; bulta; krysta' (Vendell s. 496).

Lislungrundet Mal. 1734 (Mathesius).

Mjölgrundet (utt. *mjölgrånnä*) Kve.: eg. ? *Mjögrund* (*mjögrånn*), jfr *Miuluoma, Miöwiken, Mjösund, Mjö(d)träsk* ovan s. 92, 200, 195, 257.

Pällmentgrund Gkb. skg.

Sittasgrund Gkb. skg.

Sparigrund Nä. skg.

Sprattgrund Or. skg.

Stelegrund Or. skg.

Väckargrund Be. skg.

Digitized by Google

11. Grynna

svf. 'grund i havet' är rätt allmänt i Sverge och Finland. Rietz s. 217 anför detsamma från Hälsingland, Uppland och Södermanland i betydelsen 'grunt vatten, grunt ställe i sjö', Vendell s. 295 i först angivna bemärkelse från Åland, Nyland, Eg. Finland och Österbotten. I nyno. munarter finnes ordet *grynna* f. 'grund, bank'. Till sitt etymon är ordet en *i̯ōn*-bildning (**grunþiōn*) på grundordet fvn. *grunnr* m. etc. Till betydelsen avviker nsv. *grynna* i så måtto från sitt grundord, att det, i Österbotten åtminstone, betecknar en kal, låg undervattenshälla, medan grundet ligger ovan vatten och t. o. m. kan vara skogbeväxt. Ordet grynna är i Öb. liktydigt med *båda* (se ovan), blott att „bådan" är högre och ej översköljes av vattnet. Ordet förekommer framför allt som senare led i

Sammansättningar:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet.

Förleden är ett adjektiv:

Kallgrynnan, Norr o. Söder, Be. skg.: jfr *Kallgrundsfaret* (utt. *kāl(d)grånnsfarä*) ovan s. 106 samt *Kallan* (utt. *kāldon*), holme i Nä. skg.

Långgrynnan (utt. *lāŋggrynnon*) Ko. skg.

Storgrynnan (utt. *stōrgrynnon*) Nä. skg.

Svartgrynnan (utt. *švattgrynnon*) Nä. (Rangsby).

Förleden är ett substantiv:

Hälsinggrynnan (utt. *häsiŋggrynnon*) Nä. skg.: jfr *Hälsinggrund* ovan.

Kamgrynnor (utt. *kāmbgrynnor*) Ko. skg.: jfr *Kambåden* ovan s. 374.

Malgrynnan (utt. *mālgrynnon*) Björkö skg.: jfr *Malören* o. *-skäret* s. 317, 338.

Skrållhattsgrynnan (utt. *skrållhattsgrynnon*) Ko.

Digitized by Google

skg.: jfr sv. dial. Finl. *hattskrulla* (utt. *hattskrållo*) svf. 'gammal tillskrynklad hatt' (Vendell s. 332). Ett jämförelsenamn.

Skrävelgrynnan (utt. *skrävälgrynnon*) Ter.: jfr *Skrävelbådan* s. 376.

b) Namnen angiva läge:

Norrgrynnan (utt. *nårrgrynnon*) So. skg.

Enstensgrynnan (utt. *äinstäinsgrynnon*) Rpl. skg.

Grannabbgrynnan (utt. *gränabbgrynno*) Ter.: sv. dial. Finl. *nabb* m. 'udde' (Vendell s. 636).

Pärsörgrynnan (utt. *päsögrynnon*) Ko. skg.

Rännelsgrynnan (utt. *rännilsgrynnon*) Be. skg.

Stånggrundgrynnan (utt. *stångrånngrynnon*) Si. skg.

c) Namnen syfta på djurvälden:

Gjusgrynnorna (utt. *jūsgrynnona*) Ko. skg.

Gråsjälsgrynnan (utt. *gråšisgrynnon*) = *Gråsjälsberget* (utt. *gråšisbärjä*) Be. skg.

Skrakgrynnan (utt. *skrakagrynnon*) Be. skg.

d) Namnen innehålla folk- resp. personnamn:

Finngrynnorna (utt. *finngrynnona*) Be. skg.

Marsfarsgrynnan (utt. *māsfārasgrynnon*) Ko. skg.

Morfarsgrynnan (utt. *mossisgrynnon*) Björkö, Valsörarna.

12. Hare,

i sms. *Rossharan*, skär i Pet. skg. Förra leden oklar. Senare led är det från Nylands och Ålands skg. kända dialektordet *hare* svm. 'grund i vattenbrynet' (Vendell s. 328). Jfr *Gråhara*, fyrbåk utanför Helsingfors.

13. Hälla.

Sv. dial. Finl. *hälla* (*hällo*) svf. 1) 'berghäll, bergklack', 2) 'undervattenshäll', 3) 'tunn och flat, ish. jordfast sten' (Vendell s. 380), en motsvarighet

Digitized by Google

till fvn. *hella* svf. 1) 'haard Sten eller Klippe', 2) 'flad klippe ved Søen som er skikket til Landingssted', 3) 'flad Sten' och fsv. *hælla* svf. 'häll, klippa', är ett rätt vanligt österbottniskt skärnamn, ish. som senare sammansättningsled. Fi. *kallio* 'klippa' återger ordets urnordiska form **halliōn*. Nedan meddelade samling av sms. *häll*-namn är naturligtvis ej uttömmande:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet:

Förleden är ett adjektiv:

Bredhällan (utt. *bräidhällo*) Ped. skg.

Höghällan (utt. *höghällon*) Or. skg.

Kullothällan Ped. skg.: jfr *Kullotören* ovan s. 311.

Lillhällan Ped. skg.

Låghällan Or.

Rödhällan Muns.

Småhällorna (utt. *småhällona*) Vö.

Storhällorna (utt. *ståurhällona*) Vö.

Förleden ett substantiv:

Dalhällan (utt. *dalihällon*) Vö.

Gullhällan (utt. *gollhällon*) Va. skg.: angående f. leden jfr *Gullbåden* ovan s. 374.

Kashällan (utt. *kasihällon*), en hög „kobbe" med små trinda stenar i Ko. skg.: f. led är sv. dial. Finl *kās* m. 'hög i allm., ish. av ris och kvistavfall', 2) 'vårdkase', jfr *kase* (*kasa*) svm. 1) 'hop, liten hög' 2) 'mängd', 3) 'stenröse' (Vendell s. 425).

Klubbhällan (utt. *klåbbhällon*) Vö. skg.: f. led är väl sv. dial. Finl. *klubb* (*klåbb*) m. 1) 'hög bergsklack i havet', 2) 'backe, höjd' (Vendell s. 445).

Knöppelhällan (utt. *knöpälhällon*) Vö.: jfr *Knöpelbåde, -grund* ovan.

Kopparhällan (utt. *kåparhällo*) La.: jfr *Kopparören* ovan.

Korshällorna (utt. *kåsshällona*) Vö.: jfr *Korsör, -holm* ovan.

Digitized by Google

? **Skorvhällpotten** (utt. *skårrvälpåttin*) Björkö: **Skorvhälla* eg. väl 'hälla med ojämn, skorvig yta'.

Skuthälla (utt. *skūthällon*) g. i Krb., Påras by: jfr med avseende å f. leden *Skutebäck* ovan s. 159.

Täljknivshällan (utt. *täljknīvshällon*) Ko.: jfr *Täljknivsören* ovan.

b) Namnen angiva läge, sekundärer.

Bockholmshällan Nä. skg.

Brudhamnshällan (utt. *brūdhamnshällon*) Or.

Brännkärrshällorna (utt. *bränntjärrshällona*) Vö.

Bäckeshällan (utt. *bättjishällon*) Muns.

Furuholmshällorna Vö.

Gloskärshällan Ped.

Granvikhällan (utt. *gränikhällon*) Muns.

Socklothällan Nkb.

Storkärrshällorna Vö.

Träskeshällorna (utt. *trästjishällona*) Vö., o. s. v.

c) Växt- l. djurnamn ingå i namnen:

Bockhällan Ko.

Blåbärshällorna Vö.

Gåshällan Nä.

***Kackurhällan** (utt. *kakkolhällon*) Or., med 3 „jätterösor".

Kalvhällan Nä.

Orrhällorna Vö.

Truthällan (utt. *trūthällon*) Nä. Mst.

Tärnhällan Nä.

Tärneshällan (utt. *tänishällon*) Muns.

Älghällan (utt. *älghällon*) Ko. — Här nämner jag slutligen

Lekhällan (utt. *läikhällon*), ett berg vid Lekmossen i Rekipeldo by i Vö. Namnet syftar möjligen på *fågellek*; se u. *Lekmossen* s. 282. Å Lekhällan finnes ett gravröse.

d) Namnen syfta på människors användning av stället:

Digitized by Google

Båthällan, Norra o. Södra, Ped. skg.

***Dansande hällorna** (utt. *dansanhällona*) Vö., Rökiö by. [1])

Färdmanshällan (utt. *fälmanshällon*) Mak.

Hemåthällorna (utt. *häimåthällona*) Vö.

Ombyteshällan (utt. *ämmbȳtishällon*) Muns.

Råghällan (utt. *råghällon*) Ko.

Vatilhällorna Vö., Andiala, ej långt från en backe benämnd *Helgama*. F. leden antagligen en förfinskning av det fornsvenska *vaðil*, som torde ingå i älvnamnet *Vetilå* (se s. 168) och gårdnamnet *Vatilo* i Laih. (s. 97).

e) Personnamn ingå i namnen:

Björnshällan (utt. *bjösshällon*) Björkö. — *Björnhällan* Mst.

Larshällan Ped. skg.

f) Ett ? mytiskt namn:

Brudhällan Mak. — En annan likadan hälla mellan Kovjoki och Tuckur i Vö. Om *brud*-namnen närmare i kapitlet om heden tro.

14. Kalle.

Rietz s. 303 anför från Sverge, Södermanland ordet *kall* l. *kalla* m. 'kulle, förhöjning, upphöjning på is, mark eller vid sjö och ström', från Finland *kalla* m. 1) 'på stränderna hopad is och snö' (Nyl. Ingå), 2) 'en ur havet uppstående kal klippa, som utgör en uppehållsort för fiskare' (Kvarkens öar), och han jämför bl. a. fi. *kalla* 'cumulus glaciei ruptæ', 'lange Spalte im Meereise' samt fi. *kallio* 'klippa, hälleberg'; dessutom följande komposita: *is-kall* m. 'den sluttande

[1]) Namnet erinrar om en sägen i Kve. Å en „hälla" (= stenhäll) i Kve. („Nabben") skola jungfrur ha setts dansa en midsommarnatt. Efter en stund försvunno de i hällen.

Digitized by Google

och något upphöjda delen av isen, som bildar sig när själva ismassan på sjöar spruckit och sjunkit undan' (Södermanland), *is-kallar* m. pl. (Finl., Ingå), *land-kalle, -a,* m. 1) 'åbacke, hög kant invid å eller sjö' (Södermanland o. Nyland), 2) 'vall, fast mark utmed sank äng' (Södermanland); 3) 'då under sträng vinter sjöbottnen vid stränderna är genomfrusen eller tjälad, kallas han *kalla* eller *land-kalla* (Nyl., Ingå); *snö-kallar* m. pl. 'på stränderna hopad snö' (Nyl., Ingå). Baltisk-finländska belägg för ordet äro samlade hos Vendell, Ordbok s. 417: *kalle* svm. (*kalla* Nyl., Eg. Finl., Föglö, Åland, Rpl. i Öb., *kall* Estl., s. Vasa län, o. s. v.) med betydelserna 'isbank, hopad massa av is invid stranden, vall av snö l. is', *is-kalle* svm. 'samling av upptornad is, ish. långs stränderna' [1], *land-kalle* svm. 1) 'isbank eller snövall vid strand', 2) 'hög strand vid å l. sjö', *snö-kalle* plt. *snö-kallar* 'på stränderna hopad snö'. Om ett på detta subst. bildat adj. **kallot* se ovan u. *Kallotbäck.* Hit höra även sv. dial. Öb. (Rpl.) *källe* (*källa*) svm. 'isvall vid havsstrand' (Vendell s. 523) samt f. leden i det av Nordlinder, Sv. landsm. VI. 3: 21 från Norrbotten meddelade skärnamnet *Kall-gröten.* Jfr fiskeplatsen *Kalle* vid Lofotenöarna (Rygh, NG. Indl. s. 16 n. 2).

Gentemot Vendell, som i Östsvenska monografier s. 112 härleder de östsvenska dialektorden från fi. *kalla* 'lång reva i isen, råk; isrygg över en ränna; isgata', framhåller Saxén Sv. landsm. XI. 3, s. 134 möjligheten av samband med sv. adj. *kall,* fvn. *kaldr,* isl. *kaldi* m. l. *kalda* f. 'kall källa, bäck', särskilt med hänsyn till sv. dial. Öb. (Korsnäs) *kalla* m. 'tjäle i jorden'. Ett omedelbart samband är emellertid omöj-

[1]) Enligt broschyren „Österbottens svenska kommuner" s. 54 är *iskalla* ett „ställe där isen tornat sig upp i höga murar och bildar liksom stugor utan tak".

Digitized by Google

ligt. Dialektordet *kalla* svm. i Korsnäs skulle i så fall lyda **kālda*: jfr det från samma dialekt antecknade *kalla*, **kalda* (utt. *kāldo*) svf. 'hög steril ö l. holme'. På längre håll torde orden dock vara etymologiskt besläktade. I betydelsen 'isbank, vall av is eller snö' ställer sig ordet osökt till indogerm. roten *gel-* i lat. *gelidus* 'iskall, mycket kall', fsl. *žlědica* 'glanskis', *golatŭ* 'is', lillry. *oželeda* 'regn med snö, is på träden', pol. *žlodź* 'snöregn, glanskis' och (med avljud) lat. *glacies* 'is', varom se t. ex. Walde, Lat. Et. Wb.[2] Å germansk botten höra hit — utom st. vb. *kalan* 'frysa' med dess nominala och verbala avledningar — no. dial. *kal* n. 'surt eller lidt raaddent Ved inde i en Stamme', *kale* m. 1) 'Gjæring, sur eller halvraadden Tilstand av Vedet i et Træ', 2) 'Is i Træets Ved', *kalla* f. 'Dødved i Løvtræer; det er altid skjørere end det øvrige Ved og løser sig undertiden ud'. I dessa fall är det fråga om 'raaddenhed eller sprække i træ fremkaldt af frost' (Falk-Torp, Ordbog s. v. *Kal*), jfr no. dial. *kalen* 1) 'forfrossen', 2) 'lidt raadden om Træ'. Det i sv. dial. *kalla* 'isbank' och *kalla* 'tjäle i jorden' (Öb., Ko.) uppträdande långa *l*-ljudet är således uppvisat även å norsk botten, i *kalla* 'Dødved', om detta hör samman med de förstnämnda orden. Av vilket etymologiskt ursprung detta *-ll-* är, synes mig osäkert. I betraktande av fi. *kalla* 'isråk, isrygg över en ränna, isgata', vilket påtagligen är ett lån av sv. dial. *is-kalla* (se ovan), kan sv. *is-kall* ej återgå på ordet *kalv* i bet. 'unge' och den därav härledda betydelsen 'mindre holme vid sidan av en större', såsom Falk-Torp, Ordbog 1: 347 (s. v. *Kalv*) antaga. Fi. *kalla* 'isgata' är emellertid ogensägligen besläktat med fi. *kalto*, gen. *kallon* 'crusta glaciei in viis', 'Eisrinde l. Kruste' och dess sidoform *kallo* i sms. *jää-kallo* 'crusta glaciei vere vias tegens', vilken senare form uppkommit antingen genom ut-

Digitized by Google

jämning inom det finska paradigmet (nom. sg. *kalto* ~ gen. sg. *kallon*) eller i analogisk anslutning till fi. *kallo* 'skalle'. Sagda fi. form *kalto* kan motsvara ett urnordiskt svagt mask. **kalþo-n*, vilket å svensk botten gåve det ifrågarande sv. dial. *kalla* svm.; angående samnordiska assimilationen *lþ* > *ll* s. Noreen, Aschw. Grammatik § 236.

Enligt min mening skulle germ. adj. *kalða-* 'kall' och det här diskuterade svaga maskulinet sv. dial. *kalla* (= urnord. **kalþon-*, **kalþan-*), vilket senare ord dels betecknar 'tjäle', d. ä. 'frost, frusen mark' (i Öb., Ko.), dels 'is- eller snöanhopning' m. m., således stå till varandra i s. k. grammatiskt växelförhållande; jfr t. ex. fvn. *grannr* 'tynd, smækker m. m.' (stf. **granþa-*) och svaga mask. fvn. *grandi* 'Sandbanke', fvn. *ballr* 'farlig, skadlig' (< **balþa-*, jfr got. *balþaba* adv.) och *baldinn* 'overmodig, trodsig', vilket senare ord förutsätter ett grundord **balð-*.

Den finländska användningen av ordet *kalla* för att beteckna 'en ur havet uppstående kal klippa som besökes av fiskare' (se ovan) syftar ursprungligen på de ismassor, som vårtid pläga anhopa sig kring sådana havsklippor. Att ordets grundbetydelse är denna belyses bl. a. av nedan återgivna folktradition från Vörå i Öb., meddelad här i den folkligt trogna avfattning, den fått i häradsdomaren Mårten Lassus' „Utdrag ur de gamles berättelser" av år 1852 (Inl. s. 42). I en avdelning med rubriken „Skäl fiske" heter det här:

„I forntiden hafva i denna Wörå socken idkas Skälfångst af betydlighet, tills de skjälfångarene under en sådan resa hade lägrat sig vid *Hellsingkallen, bland der då wordne ihopskjutna ismassor,* hvarjemte en såkallad fählskeppare[1]) skall hafva

[1]) Ordet *fähl-* avser det dialektiska *fäl* = 'färd' med syftning på själfångstfärder.

Digitized by Google

under någon natt derstädes i drömmen sett, huru de blivit utaf en stor Oxe svåra stångade, hvaraf han anade någon olykka: sedan han uppvaknat, så rådde han de andra att flytta derifrån, på de varningar sattes ej något afseende, förutan han Skepparen med sitt manskap begaf sig genast bort ifrån detta ställe, och när som de kommo ett litet stycke derifrån, hade olyckligtvis de ismassorne nedramlat, hvaraf de qvar-(b)lefna deraf blefvo alldeles krossade och drunknade; de redan på flygten stadde bergade med stor möda lifvet för de ifrån hafsbottnen med hiskelig fart uppskjutande ismassorne — — — —".

Ett viktigt stöd för här givna tydning av dialektordet *kalla* 'havsklippa' finner jag i användningen av adj. *kall* i skärnamn: dels i det enkla *Kaldan*, fiskeplats, holme i Nä. skg. (Öb.) [1]), dels i de sammansatta namnen *Kallgrundsfaret*, *Kallskär*, *Kallholm* (se ovan) och *Kallraden* (nedan).

Från Öb. har jag antecknat ett osammansatt

Kallan i Muns. skg. samt följande sms. namn:

a) Namnen syfta på naturbeskaffenhet:

Gaddkallen (utt. *gaddkallan*), det västligaste grundet i Bergö skg.: jfr *Gaddören* och *Gaddgrundet* ovan.

Gnydingkallen (utt. *gnȳdiŋgkallan*) i Rpl. skg.: om förra leden se nedan.

Harlingkallen (utt. *harrliŋgkallan*), fiskeplats ute i havsbandet i Rpl. skg: om f. leden se nedan.

Hällkallen (utt. *hällkallan*) Björkö skg., v. o. Valsörarna: jfr *Hällören* ovan.

Hälsingkallen (utt. *hälsiŋgkallan*), klippa långt ute i havet i Mickelsöre skg. (se ovan): jfr *Hälsingbäcken, -ön, -holmen, -grund, -grynnan* ovan.

[1]) En annan namnbildning av svenska adj. *kall* (*kald*) föreligger i de åländska *Lill-* och *Stor-Kalden*, vattendrag i Finnström socken.

Digitized by Google

Lillkallen (utt. *lillkallan*) Rpl. skg.

Storkalle (utt. *stōrkall*) Si. Be. Valsörarna, med *Storkallegrund* i Si.

b) Namnen ange läge:

Mellankallen (utt. *millankallan*) Björkö skg. v. o. Valsörarna.

Norrkalle (utt. *nårrkall*) o. *Söderkalle* (utt. *södärkall*) Be. skg.: beträffande senare ledens form jfr *Storkalle* ovan samt t. ex. *Abborflād* och *Strāndflād* i Rpl. (se s. 212).

Ulko-kalla, fi. = 'Ytterkalle' i Brahestads skg.

c) Ett personnamn ingår i

Robertskallan v. o. Valsörarna.

d) Djurnamn ingå i:

Hylki-kalla, fi. = 'Själkallen' i Brahestads skg.

Älgkallen (utt. *älikallan*), fiskeläge i havsbandet i Rpl skg.

e) Ett sekundärnamn:

Knöppelgrundkallan i Nä. skg.; se ovan. s. 384.

f) Oklart till sin förra led är

Ivenkallan i Or. skg. (Hedbergs saml.).

15. Klack

betyder i sv. rikssprāket 'häl på fot', i sv. diall. 1) 'upphöjning på marken', 2) 'framskjutande bergshöjd, högsta toppen på ett berg, bergsklippa', därav *bergsklack* (Rietz s. 324); även i sv. ortnamn (se Rietz och SOÄ 19: 276). Från Östersjöprov. anför Vendell s. 436 *klack* m. 'klase', *gräs-klack* 'grästofs' och från Finl. *klacka* (*klacko*) svf. 'bergklack'. Jfr fsv. *biärgs klakker* m. 'bergstopp', *biärgs klakke* m. ds. (Söderwall) samt fvn. *klakkr* m. 'Klat, Skyklat, Klump', isl. *klakkur* m. 'opstående klippe' (Bjørn Haldorsen). I no. folkmål och i färöiskan betecknar ordet bl. a. 'klippe, bjærgknold' samt 'en grund i søen, en fiskebanke' (Jakobsen s. 117), på Shetlandsöarna allmänt

Digitized by Google

'en fiskebanke', både i talspråket och i namn på sådana bankar, men förekommer därjämte som „fjældnavn" och som namn på „en fremspringende pynt" (Jakobsen).

De av mig kända österbottniska exemplen äro:

Klackarna (utt. *klakkan*) Nä. skg.

Borgarklackarna, *Gråskärsklacken* och *Norrklack*, alla 3 i Gkb. skg.

16. Klippa.

Det sv. ordet är, liksom det dansk-norska *klippe*, möjligen lånat av tyska *Klippe*, mht. *klippe*, vilket självt är ett lån av mndl. *klippe* = ndl. *klip*. Sv. *klippa* är redan uppvisat från den svenska medeltidslitteraturen, liksom en del sammansättningar därmed: *biärgh-, biärgs-, blind-, haf-, skäria-, sten-klippa* (Söderwall). I den österb. skärgården är ordet dock sällsynt: jfr *Fransklippan, Kalvskärsklippan* och *Trutklippan*, alla från Ped. skg., samt fi. *Klipinkallio*, klippa utanför Kalajoki ås mynning i n. Öb.

17. Klubb.

Se om detta ord under *Klubbviken* o. *Klubbskär* s. 201, 337. Det användes i Öb:s skg. dels osammansatt, t. ex. i *Klubben* (utt. *klåbbin*), kal holme, *Klubbarna* (utt. *klåbban*) i Björkö skg., *Klubba*, g. i Ped. (Östensö), dels och för det mesta som senare kompositionsled. Det äldsta av mig kända belägget är „*Klob uddhen* uti Saltsiön" 1559 (n:o 4601) i en förteckning på Korsholms gårds fiskevatten. De av mig antecknade sammansättningarna äro:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet.

Förleden är ett adj.:

Högklubb (utt. *högklåbb*) Si. skg.

Rödklubb med *Rödklubbsvattungen* Nkb. skg.: jfr

Digitized by Google

Rödgrunden, Rödhällan ovan samt *Rö(d)berget* i kap. VIII.

Svartklubbviken Muns. Jfr *Svartgrynnan* ovan samt *Svartbergen* i kap. VII.

Trindklubb (utt. *trindklåbb*) Si. skg.

Förleden är ett subst.:

Bergklubb Vö. skg.

Krokklubb (utt. *krōkklåbb*) Si. skg.

Saxklubb Krb. skg.: ett jämförelsenamn?

Stenklubb Be. skg.

Stövelklubb (utt. *stōvälklåbb*) Si. skg.: ett jämförelsenamn.

b) Namnen angiva läge:

Ytterklubben (utt. *ȳtärklåbbin*) So. skg.

Östklubben (utt. *östklåbbin*) Si. skg.

Sekundära namn:

Alskärsklubben (*-klåbbin*) Vö. skg., *Gräsgrundsklubbarna* (*-klåbban*) Si. skg., *Hästöklubben* Krb. skg., *Trullöklubben* Gkb. skg., *Kilgrundsklobbarna* (*-klåbban*) Si. skg., *Klubbskärsklubb* (*klåbbšäsklåbb*) Nä. skg., *Åklubben* (*åklåbbin*), äng i Björkö.

c) Djurnamn ingå i:

Björnklubb (utt. *bjönklåbb*), äldre namn på Nagelskär i Va. skg.

Trutklubben (utt. *trūtklåbbin*) Si. skg. och i

Älgklubben (*älikläbbin*) Nä. (Rangsby) skg.

d) Träd- och växtnamn ingå i:

Alklubb Nä. skg.

Aspklubbkroken (utt. *aspklåbbkrōtjin*) Björkö.

Furuklubb (*klåbb*) Rpl. skg.

Rotklubb (*rōtklåbb*) Si. skg.

e) Namnen syfta på människors användning av stället:

Gistklubbarna (utt. *jistklåbban*) Björkö, *Gistklubborna,* småholmar 1757 i Rpl.: jfr *Gistvik* o. *Gistö* ovan s. 206, 301.

Digitized by Google

Gork-klubben (utt. *gårkklåbbin*), stengrund i Rpl. skg.: f. led är sv. dial. Öb. *gork* m. 'pojke'.

Vistklubbarna (utt. *vistklåbban*) Björkö, *Vistklubben* 1757 Rpl., nu *visstan* (d. ä. *Vistarna*) eller *lāŋgorvisstan* d. ä. *Långörvistarna*: f. led är sv. dial. Öb. *vist* m. 'skjul l. koja, uppförd för tillfället' (Vendell s. 1109). Jfr gårdnamnet *Åvist* i NPu. samt *Storvistet*, slät, trädlös rullstensås i Esse.

Latklubben (utt. *latklåbbin*) Nä. skg. hör kanske hit; jfr sv. dial. Öb. *lät* stm. l. stf. 'lättja' (Vendell s. 540).

f) Ett folknamn ingår i

Rysslubben (utt. *rysslåbbin*) Rpl. skg.: en rysk sjörövarskuta skall enligt sägnen förlist här.

g) Oklara namn:

Danskarklubb, *Kejsarklubb*, *Stellklubb*, alla i Gkb. skg.

18. Kubb(e), Kubba.

I en sydfinländsk dialekt (Nagu) finnes ett svagt mask. *kubbe* (*kåbba*) med betydelserna 1) 'bärgtopp', 2) 'hög, avrundad holme', 3) 'huvud, hjässa' (Vendell s. 504). I andra finländska mål uppträder ordet dels som starkt mask.: *kubb* 1) 'mindre bärgsklack i havet', 2) 'vit molntopp på åsksky', dels som svagt fem.: *kubba* (*kåbbo*) = kubb 1) jfr *brottkubba* svf. 'lönngrund' (Vendell a. o.). Redan Rietz s. 342 anför från Nyland (Ingå) *kubbe* svm. samt från Åland, Nyland och Österbotten ävensom Södermanland i Sverge ett st. mask. *kobb*, bägge i betydelsen 'mindre klippa, som icke översköljes av vattnet'. På Shetlandsöarna förekommer *Kubbi* som namn på en 'firkantet klippe i søen' (Jakobsen s. 125). Jfr f. ö. no. *kubbe*, *kubb* m. 'Klods, Blok, kort Stump af en Træstamme', nisl. *kubbi* m., *kubbur* m. 'Stump', *trjé-kubbur* m. 'Træ-

Digitized by Google

stump, Træknub, lille Tømmerstykke', fvn. *kobbi* m. = *selr* 'själ' (eg. 'klump'), nsv. dial. *kubbe* m. 'kvist, stjälk', *kobbe* m. 'mindre klippa i havet', *kubbsjäl* 'spräcklig själ' o. s. v. Närmare om denna ordgrupp hos v. Friesen, De germ. mediageminatorna s. 62.

I Öb:s skg. är ordet ej sällsynt. De osammansatta klippnamnen *Kubben* (utt. *kåbbin*) och *Kubban* (utt. *kåbbon*) har jag antecknade från dess såväl norra och mellersta som södra delar. Jfr *Kobbon* med *Kobb flagan* redan 1757 i Rpl. skg., nu uttalat *kåbbon* och betecknande ett fiskeläge. Därjämte förekommer ordet i alla delar av denna skg. som senare led i

Sammansättningar:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet:

Förleden är ett adj.:

Lillkubban (utt. *lillkåbbon*) So. skg.

Svartkubben (utt. *švattkkåbban*) Nä. skg.

Förleden är ett subst.:

Bergkubben Pet. skg.

Getkubban (utt. *jäitkåbbon*), högt, brant och delvis ofruktbart stengrund i Rpl. skg.

Holsterkubben (utt. *håstärkåbban*) Be. skg.: jfr *Holsterholmen* ovan.

Stångkubben (utt. *stāŋgkåbban*) Nä. skg.: jfr *Stångörarna, -skär, -grund.*

b) Djurnamn ingå i:

Getkubban (utt. *jäitkåbbon*), högt, brant stengrund i Rpl. skg.

Kråkkubban (utt. *krā̆kkåbbon*) Nä. skg.

Kutkubban (utt. *kūtkåbbon*) Nä. skg.: jfr *Kutskinnsör* ovan s. 324.

c) På människors användning av stället hänvisar

Vedkubbarna (utt. *vädakubban*) Muns. skg. Jfr nedan holmnamnet *Vedan.*

Digitized by Google

d) Namnen angiva läge:

Läppokubben (utt. *läppo kåbbin*) holme vid Nkb., även kallad „Läppo gubben".

Malakskubben Mal. skg.

Sekundära namn:

Enskärskubbarna (utt. *äinšäskåbban*) Nä., *Hällskärskubban* (utt. *hällšäskåbbon*) Ko., *Lillsandkubban* (*lillsändkåbbon*) Be. skg., *Torrholmskubben* La., *Trubbörskubborna* (*-kåbbona*) Nä. skg., *Trullökubborna* Gkb. skg.

19. Kummel.

Se om detta ord under *Kummelören, -skäret* o. *-grundet* ovan. Osammansatt har jag anträffat det blott i *Kumlet* (utt. *kåmblä*), udde å Vasklot holme i Va. Mina övriga exempel äro sammansättningar:

Alkumlet, 1808 *Alkomble,* liten holme vid Vasklot i Va., jfr det nutida *Kumlet,* måhända ursprungligen identiskt med Alkumlet.

Grankumlet (utt. *gränkåmblä*) och *Holsterkumlet* (utt. *hållstärkåmblä*), skär invid Sundom by (So. s:n), nära Vasa stad.

20. Rad.

Detta sv. ord motsvarar fvn. *rǫð* f. 'Ryg, Rad', som i ortnamn synes ha betytt 'Grusryg, Grusbanke' och särskilt använts om „de lange Banker af Grus og Rullesten, gamle Moræner fra Istiden, som paa begge Sider af Kristianiafjorden stryge gjennem Smaalenene og Jarlsbergegnen" och vilka synas ha givit upphov åt en del gårdnamn. Fvn. *Rǫð* förekommer som önamn, jfr *Radøen* norr om Bergen samt fno. fjordnamnet *Raðund,* nu Ranfjorden (se Fritzner[2] s. v. och Rygh, NG. Indl. s. 73). I Sverge

Digitized by Google

motsvara förra lederna i sjönamnen *Radkalven, Radesjön* och *Rasjön* samt i ånamnet *Radaån* eller *Radan* (Hellquist, Sjön. 1: 462, SOÄ 4: 79). Mlt. *rat* f. 'Reihe' är samma ord.

De österbottniska exemplen äro:

Kallraden (utt. ? *kālradän*), skötgrynna i Rpl. skg.: f. led är ? adj. *kall.*

Lill- och **Storlångraden** (utt. *liːllāŋgradän* och *ståurlāŋgradän*), långsmala örader i Björkö skg.

Lekarslotraden (*-radän*) Mal. skg.

21. Rev.

Ordet motsvarar fvn. *rif* n. 'grund' och ingår som f. led i *Revön, Revskaten, Revfjärden,* om vilka namn se s. 292. Som senare led i sammansättningar känner jag det från Öb. i följande namn:

Björk refvet 1757 i Rpl. skg.

Lillrevet, utt. *lillrävi* Kve., Västerhankmo (med *lillrävskatan*), *liːlrävi* Be. skg. (kartans *Lillreförn*).

Lågrevet (utt. *lå̄grävi*), fiskeplats i Rpl. skg.

Långrevet, utt. *laŋgrävi* Kve. (med *laŋgrävskatan*), *lāŋgrävi* i Björkö skg.

Näterevet (utt. *nätirävi*) Björkö skg.

Storrevet, kal, stenig mark i Björkö.

Svartrevet Björkö.

Sekundära namn:

Kornnäsrevet (utt. *kåunisrävi*) Rpl. skg.

Skrikörsrevet (utt. *skrīkosrävi*) Vö. skg., *Storbergsrevet* (*ståu(r)bärsrävi*) Kve., *Stångörsrevet* (*stāŋgosrävi*) Rpl. skg.

22. Revel.

Detta sv. appellativ (= urn. **ritila-*) betyder 'mindre sandbank, rev' och ligger till grund för

Digitized by Google

ånamnet *Reveln* (*rivilin*) ovan s. 102 samt för kärrnamnet *Revlen* (*rävlin*) [1]) ovan s. 287. Jfr *Revelviken* (*rävilvītsi*). Ordet uppträder dessutom i *Reveln* (*rivilin*), namn på en sandås i Kve., *Revlarna* (*rāvlan*), namn på skär l. grund i Mst. (Gerby) skg. samt i följande sms. skärnamn:

Bredreveln mellersta skg.

Brännreveln (*brändrāvlin*) Rpl. skg.

Gräsreveln (*gräsrāvlin* l. *-rivilin*) ibid.

Laxreveln (utt. *laksrivilin*) Be. skg.

Långreveln (utt. *laŋgrivilin*), *Vissis*, Gkb. skg.

Sandreveln, Yttre och Inre, (utt. *sandrivilin*) Gkb. skg.

Sekundära namn:

Båtgrundsreveln, *Kallskärsreveln, Korvskärsreveln, Lillgrillskärsreveln,* alla i norra (Gkb.) skg., *Långskatreveln* Rpl. skg.

Ovanstående österb. former *Rivilin* och *Rävlin* utgå från en urnordisk grundform **rebila, *ribila.* En sidoform med suffixavljud, urn. **rebula,* föreligger förfinskad i ängsnamnet

Repuli, vilket jag antecknat på Vindalasidan av Lappajärvi sjö i m. Öb. Denna äng är uppkallad efter den invidliggande sjöstranden, som kännetecknas av vidsträckta (c. 1 kilometer långa) sandbankar.

---

[1]) Om den nordfinländska ljudutv. *i* > *e* > *ä* i sluten stavelse se Hultman, De östsv. dial. § 7: 2, 14. Alltså *rivil* ~ nom. pl. **revlar, *rävlar* och, med förlängning av *ä* framför konsonantförbindelsen *v* + *l* (Hultman § 1: 28, d)), *rāvlar*. Formen *ræväl* 'golvbjälke' i s. Öb. (Vendell, Ordb. s. 776) med *ä* i öppen stavelse, är analogbildad efter pl. *rāvlar,* liksom den urspr. växl. *stavur* ~ pl. *stāvrar* utjämnats till *stāvur, -är* ~ *stāvrar* nästan i hela sv. Öb.

Digitized by Google

23. Sand.

I rikssvenska dialekter betecknar ordet *sand* m. 1) 'sand, sandfält' (jfr *Bryssarpa sånn* m. 'sandfältet vid Brössarp' samt *sannar* m. pl. 'sandfält', *Sandarne,* utt. *sannarna* m. pl. 'den nära nya varvet vid Göteborg belägna sandåsen'), 2) ss. neutr. 'sandrevel (i sjön på vilken man sätter fiskegarn)', Rietz s. 557. Det motsvarande fvn. *sandr* m. betyder 1) 'Sand' och 2) 'Sandstrækning', 3) 'Sandsstrand som støder til, beskylles af Søen, ish. i plur. *sandar.* Det användes i Norge, osms. och sms., i en mängd gårdnamn. Likaså på Shetlandsöarna: jfr *Sand* (*á sandi*), bygdenamn, *de Sanjens* (**sandarnir*), o. s. v., se Jakobsen s. 143. Även fsv. *sander* m. betecknar. enl. Söderwall dels 1) 'sand, särsk. om sand i havet el. på havsstranden (sjöstranden)', dels 2) 'strand', jfr allit. *ivir sio ok sand* (mlt. *over se unde sant*) 'till främmande (på andra sidan havet liggande) land', 3) 'sandbank'. Noreen, Sverges ortnamn (Geografien), s. 25 anför ortnamnet *Storsand* som exempel på ordet *sand* i bet. 'sandig sjöstrand'. Jfr strandnamnet *Härnösand,* i början av 1500-talet *Herans sand* (benäget meddelat av J. Nordlander). Å utomnordisk språkbotten betecknar fsachs. *sand* m. n. 'Sand, Gestade', ffris. *sond,* anglosachs. *sand* n. 'Sand, Strand', fht. *sant,* mht. *sant* (g. *sandes*) m. n. 'Sand, bes. Ufersand; Strand, Ufer, Gestade; sandige Fläche, Kampfplatz, Stechbahn'.

Från Öb. känner jag följande hithörande holmnamn:

Sanden (utt. *sāndin*), fiskeläge i Rpl. skg.

Djupsand, ett holmnamn, förutsättes av *Djupsandsgrund* i s. Si. skg.

Lillsanden (utt. *lillsānden*) och *Storsanden* (utt. *stōrsānden*) i Be. skg. Det senare namnet anträffas

Digitized by Google

som önamn i obest. formen *Storsand* redan 1734 hos Mathesius. Likabenämnda grund (*lillsändin* o. *ståursändin*) finnas i Rpl. skg.

Läpposanden, sandbank vid Nkb., senare även kallad *Läppogubben*, se s. 407.

Mellansanden, holme i Nkb. skg.

Roparsand (utt. *råuparsánd*), halvö och lastageplats i Muns. Jfr *Roparnäsbacken* (utt. *rōparnisbakkan*) i Mst.: man ropar här efter färja för att bli förd över ett sund. I NG. 15: 383 anföres *Roparnes(et)* från flere orter i Norge, likaså några andra sms. namn, i vilka f. leden har samma innebörd som i de ifrågavarande österbottniska.

Finnvikssanden, bebodd udde vid Finnvikarna i Rpl., redan 1757.

Santonen, fi. namn på en halvö, „en långdragen sandbank" i Gkb. skg., med *Santosen kari* (se Rosberg, Geogr. för:s tidskr. 1893, h. 5—6, s. 3). *Santosen* är gen. sg. av *Santonen* (med fi. deminutivsuffixet *-(o)nen*, och *kari* är det urnord. **skari* 'skär'. Till grund för fi. *Santonen* ligger sannolikt en nord. *ōn*-stam, varpå även önamnet *Sanda* i Ångermanland (1550-t.) hänvisar, se Norrl. saml. 1: 31.

24. Sten.

Ordet är rätt vanligt i österbottniska skärnamn och är här en motsvarighet till fvn. *steinn* m. i ordets användning att beteckna „høie Holmer" och „Smaaøer"; sådana kallas nämligen i Norge ofta „Steinen", med eller utan ett förled (Rygh, NG. Indl. s. 79). I shetländska ortnamn har ordet i regeln betydelsen „klippe, stor jordfast sten", stundom också „søklippe" (Jakobsen s. 152). Från rikssvenska dialekter anför Rietz s. 665 bl. a. *Baller-stenen*, namn på ett större granitblock på Ranten nära Falköping, *Balthasten*,

Digitized by Google

namn på ett ofantligt granitblock i Maglehems *ora*, Raflunda s:n, „der efter urminnes rykte i forna tider varit särdeles sammankomster och mycken hednisk vantro förövad", *Kämpe-stenarne*, namn på en ovanligt stor skeppssättning i Bohuslän, *Prikkel-sten*, namn på ett större granitblock i Väs s:n.

Från Öb. har jag antecknat följande namn:

a) Namnen angiva naturbeskaffenhet:

Degerstenen (utt. *digälstäinin*) Or., Oxkangar: jfr *Dirstain*, erratiskt block i Estl. (Russwurm, Eibofolke I § 28).

Djupstenen Nkb.

Grepsten (utt. *gräipstäin*), grynna i Rpl. skg.: ett jämförelsenamn.

Hålstenskroken (utt. *håstänskrōtjin*) Ko. skg.: jfr *Hål* s. 220, *Hålören* s. 314.

Kallstenarna (utt. *kallstäinan*) Gkb. skg.: jfr *Kallskär, -grund* ovan s. 335, 383.

Kluvnastenen (utt. *klåmnastäinin*), stor kluven sten i Be. skg.

Knivstenen (utt. *knīvstäinin*) Be. skg.: jfr *Knivsund, Täljknivsön, -hällan.*

Kopparsten (utt. *kåparstäin*), grynna i Rpl. skg.

Långsten (utt. *lāŋgstäin*) Be. skg.

Pjuckogsten-, utt. *pjūkkostäinsbakka* i Gkb., Köustar by; jfr *Pjuckog grundet* s. 383.

Storstenen (utt. *svāls ståurstäinin*) i Vö., Tuckur by. Benämnes skämtsamt *Oxkangar stenkyrkan* (*åkskaŋgarstäintjyrttjon*).

Svartstenarna Gkb. skg.

Trangsteins *marken*, hemskog i Laih., c. 1750.

Tunnstenarna (utt. *tånnstänan*) Ko. skg.

b) Namnen angiva läge:

Ensten (utt. *äinstäin*) Rpl. skg.: jfr följ. namn.

Tvåstenarna Nä. skg.

Norrstenarna (utt. *nårrstänan*) och *Söderstenarna* (*södärstänan*) Be. skg.

Digitized by Google

Utstenarna (utt. *utstänan*) Ko. skg.

Brunnstenarna (utt. *brånnstäinan*) Björkö skg.: uppkallade efter en vattensamling, vid vilken de ligga: jfr *Brunn* ovan s. 210.

Fjärdstenarna (utt. *fjäīstäinan*) Nä. skg.

Gloppstenarna (utt. *glåppstäinan*) Be. skg.: jfr *Gloppet* ovan s. 218.

Grävstenarna (utt. *grävstäinan*) Vö. skg.: jfr *Gräven* s. 218.

c) Djurnamn ingå i namnen:

Björnstenen, stort flyttblock i s. Vö. (Kangas).

Gråsjälsstenarna (utt. *gråšisstäinan*) Be. skg., Gloppet.

Losten (utt. *lōstäin*), synnerligen stor sten å en geologiskt märklig plats i Ö. Pu.

Norsstenen (utt. *nåsstäinin*) Or., Karvat by.

Trutstenarna (utt. *truttstänan*) Ko. skg.

Utterstenarna (utt. *åtärstänan*) Ko. skg. — *Utterstен* (*åtärstäin*), skötgrynna i Rpl. skg.

d) Namnen syfta på förhållandet till människor:

Biskopsstenskroken (utt. *biskonstäinkråutjin*) Björkö skg.

Kräkelsten (utt. *kräkälstäin*), skötgrynna i Rpl. skg.: förra leden sammanhänger väl med sv. dial. Finl. *kräkla* sv. vb. 'krypa, långsamt komma framåt', *kräkel* m. 1) 'kvistigt, taggigt trä, 2) 'krångelmakare' (Vendell s. 500) och syftar möjligen på stenens i fråga svåråtkomlighet eller de hinder den ställer i vägen vid utläggandet av skötarna'.

Ledstenarna (utt. *läidstäinan*) Rpl. skg.: jfr *Ledskär* s. 381.

Tolfmanssten i Laih.: jfr *Tolvmansgrundet* s. 392.

e) Mytiska namn:

Brudstenen (utt. *brudstäinen*) Krb.: se härom i del II, kap. om heden folktro.

Klockarstenen, offersten i s. Vö. (Kangas), för-

Digitized by Google

knippad med folksägner, se J. Tegengren, Fi. Museum 1919, s. 59.

Offerstenen i s. Vö. (Kangas), se Tegengren s. 56.

Radbandstenen (utt. *rabánnstäinin*), offersten å Oravais gamla begravningsplats, se Karsten, Germanisch-finn. Lehnwortstudien s. 33 ff.

Tobaksstenen, offersten i s. Vö., Kangas. En annan *Tobakssten* finnes i Or., se Tegengren a. o. Fiskare som passerat stället ha här för god fångst offrat tobak åt „Bötesmor", härskarinnan å Bötesberget i Or.

Namn på enskilda märkligare stenar av samma betydelseklass („offerstenar") i s. Vö. och Or. (se Tegengren a. o.):

Fattiggubben, 3½ m högt rundat stenblock.

Kolu(g)-farbror, väldigt stenblock å Storhirsalbacken. Vallhjonen pläga här uppgöra eld, varav stenen blivit sotig (kolug).

Offerkistan, större sten 250 m söder om Oravais kyrka.

Ormporten: 2 större stenar på var sin sida om en väg; en stor orm har i forna tider plägat ligga med huvudet på den ena stenen och stjärten på den andra, så att en port uppkom över vägen.

Oxkangar stenkyrkan, se u. *Storstenen* ovan.

Pikku-Maja eller *Mariestenen.*

Storhirsal-färjaren ett c. 3 m högt flyttblock å Storhirsalbacke. Under stenen finnes en grotta, vari en färjkarl skall ha bott i den grå forntiden.

25. Ål

i skärnamn berördes redan under *Ålgaddören* ovan s. 381. Ordet motsvarar sannolikt fvn. *áll* m. (gen. *áls*, pl. *álar*) 'Aal, dyb Rende i Elv, Sund eller Fjord', jfr *áráll* m. 'Elveløb' och ortnamnet *Vestráll* (Fritz-

Digitized by Google

ner[2]). Härur framgången är bet. 4) hos Fr.[2]: 'dyb Dal eller Indsænkning mellem Fjelde eller Højdestrækninger' (jfr att folket i *Ásarál* nu kallas Aasdøler), likaså bet. 5) 'Fure, Stribe langs Dyrs Ryg'. Till grund för dessa nyanser ligger betydelsen 'Stribe', i vilken ordet, enligt Rygh, NG. Indl. s. 40, torde använts i de flesta av de många norska ortnamn, vilka innehålla detsamma. I ortnamn kan ordet, enligt Rygh a. o., dock icke alltid skiljas från det helt visst besläktade fvn. *ál, ól* f., som betyder 'läderrem'. Enligt Falk-Torp, No. Ordbog 1: 3 (jfr Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 12) förutsätter fvn. *ál, ól* f. — såsom f. ö. av den norska vokalväxlingen framgår — en germ. grundform **anh(u)la*, som skulle höra till idg. roten *ank-* 'böja' i gr. *ἀγκύλη* 'rem, band' av *ἄγκυλος* 'krokig, böjd', lit. *ánka* 'slinga'. Till betydelsen hos fvn. *áll* m. (**anhula-*) 'ränna, insänkning, dal' jämföre man, att ordet *dal* ursprungligen torde betyda 'böjning, bukt', såsom av isl. poet. *dalr* m. 'båge' synes framgå (se Tamm, Et. Sv. Ordb. s. v. dal). Etymologiskt besläktat med de här nämnda nordiska orden fvn. *áll* m. 'ränna' och *ál, ól* f. 'rem' är vidare fvn. *áll, óll* m., no. dial. *aall* 'Spire, udspringende Frøblad', vilket närmast bör förbindas med skr. *ankurá-* 'spira, grodd, brodd' och no. dial. *ange* 'spira, tagg', fvn. *ǫngull,* no. sv. *angel* 'fiskkrok' (Falk-Torp, No. Et. Ordbog 1: 2, 21). På svensk språkbotten har fvn. *áll* m. 'ränna etc.' en motsvarighet i det hos Rietz s. 839 anförda dial. *ål* m. 'mörk, rand utefter ryggen på hästar, hundar m. fl.' I finländska mål saknas detta ord, synes det, men däremot upptager Vendells ordbok s. 1135 ett subst. *ål,* 'ung brodd', vilket således motsvarar fvn. *áll* m. 'spira'.

Det ovan meddelade österbottniska sms. skärnamnet *Ålgaddören* var upptecknat från Björkö

Digitized by Google

(Rpl.) skg. Mitt övriga hithörande österb. namnmaterial härstammar från skärgården i det något sydligare Korsnäs: *Lång-ålen* (utt. *lāŋgālin*), *Smalålen* (*smalālin*) samt de sekundära smss. *Blekgrundålen, Lakbåd-ålen* och *Lillgrund-ålen* (*-ālin*). De betecknas alla som 'revlar', jfr ovan s. 408. Vid av mig äskad närmare förklaring ha de ifrågavarande „ålarna" i Ko. angivits vara 'smala, långsträckta, utskjutande halsar (= uddar)'. I denna betydelse påminner det österb. *ål* närmast om fvn. *ál, ól*, f. 'läderrem' och kan då jämföras med skärnamn ss. *Rämsön, Rämsan*, fi. *Lankareimi* (= sv. **Långrem*), *Replot, Repskär*, om vilka se ovan under *Rämsön, Repskär* (s. 293, 339). Men å andra sidan erinrar *ål* i bet. 'utskjutande, smal, långsträckt hals' även om sv. dial. *ål* 'spira, grodd' (jfr no. *aal* „udspringende Frøblad"), vilket är uppvisat t. o. m. från en österbottnisk dial.

Ovan rekonstruerade germ. och urnord. grundform *anh(u)lā* f. resp. *anh(u)la-* m. ger ett urnordiskt **āhlā*, **āhlō* resp. **āhla-*, och detta urnord. ord har jag i Fi. Museum 1903, s. 32 ff. velat återfinna som grundbeståndsdel i finska ortnamnet *Ahlainen*, vilket motsvarar det svenska Vittisbofjärd, namn på en kustby i Satakunta, ett par mil n. o. Björneborg. I det fi. namnet har den långa stamvokalen framför konsonantförbindelse regelrätt förkortats, och *-inen* är en finsk avledningsändelse. Namnet *Ahlainen* syftar ursprungligen sannolikt på de långsmala skären utanför ortens åmynning, men kunde även avse själva fjärden (jfr fvn. *áll* 'dyb Rende i Elv, Sund l. Fjord'). Jfr fi. sjönamnet *Ahla-järvi*, som redan i början av 1500-talet anföres från sydvästra Tavastland: 1506—09 *aclaierffui* etc. (Hausen, Bidrag till Finl:s hist. I, register).

Digitized by Google

Till dessa namngrupper fogar jag följande alfabetiskt ordnade lista på enstaka skärnamn, vilka — om en del sekundära förbindelser frånses — blott uppträda osammansatta:

Alken. I urkunder av åren 1559 och 1560 förekomma *Alckenn* och *Alkinn* som skärnamn i Korsholms gårds skg. I källan av år 1559 (n:o 4601) nämnes å ett annat ställe *Alckö fierdh*: Alckenn och Alkinn återgå därför sannolikt på en ellips av Alkö. Namnet återfinner jag i det nutida sv. dial. *Arkenkivi* (d. ä. *Alkenkari* l. *-kivi*?) i Maks. skg. Se ovan s. 294.

Arresten, utt. *arésten,* stenig holme i Björkö skg. En nutida namnbildning.

Babban, utt. *babbon,* skötgrynna i Björkö skg. Namnet sammanhänger med sv. dial. *babbe* 'liten pilt, barn, gosse', *bäbba* f. 'liten flicka', *babb(a)* 'insekt, kryp'. En verbal avledning härav är nisl. *babba* 'balbutire, bable, pladre', nsv. riksspr. *babbla,* dial. *babbla,* nda. *bable,* vilka sannolikt äro äkta nordiska bildningar. Ordgruppen företrädes å västgermansk botten av nlt. *babbe* m. 'Vater', *bab(e)* 'Lumpensack, Topfkuchen', ostfris. *babbe, bab* 'Vater, Väterchen', nfris. *babbe* 'Bibbe, Vater', västflam. *babbe* 'svulst', meng. *babe, bab* 'infans', neng. *baby,* mlt. *babbeler* 'Plapperer', nlt. *babbeln* 'plaudern', ndl. *babbelen* ds., nlt. *babbel* 'Geschwätz', ostfris. *babbel(e)n* 'plappern, schnattern, schwatzen', nht. (från lågt.) *babbeln* och *pappeln,* meng. *bab(e)len,* neng. *babble.* Anmärkningsvärd är betydelsen i ostfris. *babbel* 'Klaps, Klatsch, klapsender oder klatschender Schlag', vilket tyder på ett vb. **babbelen* i bet. 'bulta, slå'. Se närmare om denna ordgrupp hos O. v. Friesen, De germ. mediageminatorna s. 22. Det ifrågavarande österb. grund-namnet *Babbon* kan tänkas ha utgått från sv. dial. *babbe* 'barn, gosse', *babb(a)* 'insekt,

Digitized by Google

kryp', då det vore ett slags jämförelsenamn. Men sannolikare bör det förbindas med nisl. *babba* 'babbla, prata' och det av ostfris. *babbel* förutsatta *babbelen* 'bulta, slå'. Namnet vore i detta fall en betydelseparallell till det ovan behandlade skärnamnet *Bult*. Jfr även sv. dial. *babil* m. 'stor kniv', *babbla* 'slå back, om segel' (Vendell s. 26).

Biten, utt. *bītin*, sten i Nä. skg. En bildning på st. vb. *bīta* 'bita', eg. 'klyva'; jfr fvn. *bíta* st. vb. 1) 'bide med Tænderne', 3) 'bide med Eggen, om skarpe, skjærende Redskaber eller Vaaben' och nsv. *kniven biter*. Knappast till nsv. subst. *bit* 'stycke'. I finl. diall. användes i dess ställe allmänt subst. *bete* svm. (utt. *bäta*).

Björkan (utt. *bjärkkon*), litet grund i Björkö skg. (Revfjärden).

Björken (utt. *bjärttjen*), kal, stenig holme i Björkö skg., äng i Rpl. skg. — *Storbjörken* (utt. *ståurbjärttjen*) och *Ytterbjörken* (*ȳtärbjärttjen*), 2 enstaka (björkbevuxna) klippor i Mickelsöre skg. — *Syskonbjörken* (utt. *söstjänbjärttjen*) liten holme i Rpl. skg. (vid sidan av en annan?); härmed kan jämföras att åkerstycken, som ligga vid sidan av varandra, å Shetlandsöarna stundom kallas 'søstre' (Jakobsen s. 189).

Blusiboden (utt. *blusibåudin*), större flyttblock i ett sund vid Österö i Maks. skg. Jfr gårdnamnet *Blusi* i Vö. (Lotlaks).

Borgaren (utt. *bårrgarin*), litet grund i Fjärdsminnefjärd invid Vasa. Jfr *Borgarören* s. 330.

Brunnen, se u. *Storbrunnen* nedan.

Brus (utt. *brūs*), holme i Ko. skg., med *Brusudden* (se kap. VI). Lst. generalk. har formen *Brusen*. Namnet är bildat på ordet *brus* n. i dess obest. form.

Brännvinskäringarna (utt. *bränvi(n)stjärngan*), två havsklippor vid Kristinestad.

Digitized by Google

Busan (utt. *buson*), fiske- och sovplats i Nä. skg. Jfr sv. dial. Rietz s. 71 *busa* f. 1) 'lägerställe för vissa djur, såsom hund och svin: *hund-busa, svin-busa,* 2) 'dålig bädd, osnygg lägerstad för människor' (Östergötl., Västerb. etc.) samt finl. *busa* pl. *busona* 'halmbädd', vilket Vendell (s. 100) känner från Gkb. Detta svaga fem. är en avledning till no. dial. *bos, bus, bys* 'straa, sengehalm, avner, avfald, skjæve, stump', fsv. *bos* n. i *hö-bos* n. 'höboss, boss av hö, grovt hö (som ratas av boskapen)', vilket kvarlever i högsvenskan och i nsv. folkmål. Ordet anses stå i avljudsförhållande till den i fht. *bōsi* adj., mht. *boese* 'ringa, lumpen, dålig, ond', nht. *böse,* mlt. *bōse,* ndl. *boos* samt i fht. *bōsa* f. 'narri', *bōsōn* 'smäda' ingående germ. stammen *baus,* som väl betecknat något odugligt, värdelöst, skräp (se Tamm, Et. sv. ordbok s. 54, Falk-Torp Et. no. ordbog 1: 93, Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 276).

Byan (utt. *bȳon*), liten holme (skötgrynna) i Rpl. skg. Namnet är bildat på ordet by, i fråga om genus med anslutning till det feminina *ö* eller *grynna.* Samma ord ligger till grund för de hos Vendell s. 102 anförda finländska dialektorden *bye* svm. (utt. *bȳa*) 'främling, besökare, ish. manlig' och *bya* svf. (utt. *bȳo*) 'främmande, ish. kvinnligt'. Jfr *Bysundet* och *Byholmen* s. 197, 363.

Danskan (utt. *danskon*), äng, f. d. holme i Nä. (Tjärlaks). Ett danskt fartyg skulle enligt sägnen törnat på vid denna holme och gått till botten vid den s. k. *Sjunkan* (*šunkkon*), en strand n. o. Danskan.

Dynghålan (utt. *dyŋghåłon*), skötgrynna i Rpl. Jfr nsv. *håla* svf. samt de s. 220 behandlade vattendragsnamnen.

Fattiggubben, se ovan s. 414.

Finnen, större sten i Björkö by, bredvid stenarna *Ryssen* och *Turken* (se nedan).

Digitized by Google

Flannen (utt. *flannan*), Lill- och Stor-, holmar i Maks. skg. Jag jämför närmast sv. dial. Rietz s. 147 *flanning* m. 'mindre slätt, jämnt fält' (Skåne), ett deminutivum på *-ing* (eller väl rättare *-ung*) av ett grundord motsvarande stammen i namnet *Flannan*. Denna stam är påtagligen germ. **flaþ(a)n* m. 'slätt' i nno. dial. *flade* m. 'flat äng l. åker', fht. *flado*, mht. *vlade* m. 'breiter und dünner Kuchen', nht. *Fladen*, mlt. *vlade* ds. samt i finl. *flade* svm. 'liten grund fjärd' (se s. 211). Det österbottniska *Flannan* är best. form sing. av fsv. **Flanne* svm. av äldre **Flaðne*. Jfr no. älvnamnet *Flenna* (< **Fleðna*) och fno. sjönamnet **Flaðnir* (Rygh, NE. s. 52, NG. 15: 314, Hellquist, Sjön., Till. s. 8). Det österbottniska **Flaðne* förhåller sig, vad ändelsen *-ne* beträffar, till sv. dial. *flade* (*-a*) liksom t. ex. nsv. nda. dial. *orne* (**urzn-*) 'manligt svin' till fvn. *orre* (< **urzēn*) 'orre', liksom t. ex. fgutn. *hanni* 'hane' till fvn. *hane*, fsv. *kvinna* till got. *qinō*, fvn. *Biarne* till fsv. *Biari*, fvn. *Arne* till *Are* o. s. v.: d. v. s. det stamslutande *n*:et har i dessa ord ur de synkoperade kasusformerna (jfr got. gen. pl. *abnē*, *watnē* etc.) inträngt i hela paradigmet (se Noreen, Urgerm. Lantl. s. 159). Jfr f. ö. önamnet *Lådna*, *Lånna* i Stockholms skärgård (E. H. Lind, Namn o. bygd 1914, s. 177), holmnamnet *Lånnan* (1640-t. *Ludna*, 1713 *Lådna*) vid Helsingfors (H. Pipping, Finländska ortnamn s. 76) och en del andra uppländska önamn med *n*-avledning hos K. H. Karlsson i Uppland 1: 416.

Flattran (utt. *flatron*). grynna i Ko. skg. Jfr sv. dial. Kalmar (Rietz s. 147) *flattra* f. 'åkerfält', Eg. Finl. (Vendell s. 207) *flattra* (*flatro*) svf. 'någonting flackt eller utbrett'. Namnet är med denna tydning en betydelseparallell till *Flannan*. Mindre sannolikt har man att utgå från finl. sv. dial. *flattra* 1) 'prata,

Digitized by Google

flina', 2) 'gapskratta' eller 'flattra, åstadkomma en skvalpande rörelse' (Vendell s. 207, 1175).

Fliten (?), skötläggningsgrynna i Rpl. skg.

Fläsket (utt. *flästjä*), stort strömmingsgrund NO o. Valsörarna. Anledningen till namnet okänd. Jfr *Kropponbåden* o. *Kroppangrund* ovan.

Foten (utt. *fōtin*), ellips (?) av *Fotgrundet* i Nä. (Kalaks). — *Oxfoten* (utt. *åksfåutin*), holme i Maks. skg. Om no. sms. önamn på *-fot*: *Ugelfoden, Lófót, Ófót, Olmfót, Vargfót* o. a. se K. Rygh, n. Hist. Tidskr. 1: 93, NG. 16: 342.

Färjaren i *Storhirsalfärgaren*, se ovan s. 414.

Gering, Norr- och Söder-, utt. *nårrjērin* resp. *södärjērin*, grund i Be. skg. Norr- och Södergering nämnas från denna skg. redan hos Mathesius 1734. Jag jämför namnet närmast med förra leden i namnen *Gerby* (*jerbȳ*), kustby i Mst., och *Gierviken* 1757 (nu *jērvītjen*) i Rpl. skg., fsv. *gere*, fvn. *geiri* m. 'kil, kilformigt stycke'. Kanske har man dock att direkt utgå från grundordet, fvn. *geirr* m. 'spjut' etc. Att detta ord engång varit i bruk i Östjersjöprovinserna och Finland bevisar finska lånordet *keihäs* 'spjut' av urnord. **gaizaz*. Från Sverge (Skåne) anför Rietz s. 191 subst. *gering* m. 1) 'ett hörn av två bräder, sammanfogade så att de bilda en halvrät vinkel', 2) 'ruta' och jämför estsv. *gair* 'kil, trehörnig bit'. Till betydelsen kan namnet *Gering* alltså ställas vid sidan av de s. 380 behandlade namnen på *Gadd*.

Gjusan (utt. *jūson*), stor holme 3 mil västerut från s. Vallgrund by (Rpl.). Namnet är bildat på fågelnamnet *gjusa*, som är i bruk även i Öb. (Vendell s. 268). Mindre sannolikt föreligger här en namnbildning på adj. *ljus*. Jfr dock *Svartan* (*svartton*), namn på en annan skötgrynna i samma Rpl. skg.

Gjutan (utt. *jūton*), skötgrynna i Rpl. Samma ord

Digitized by Google

är väl det dialektiska *jȳton,* namn på ett ställe i Rpl. skg., dit man ihopskallar fåren (se s. 215).[1])

Gnidingen (utt. *gnȳdinjin* i Maks., *knīdinjin* i Vö. och Muns.), grund i Mickelsöre skg. (Vö.). Namnet är bildat på vb. *gnida* 'riva, skubba' (Vörå-målet *knīd*) resp. ombildat efter sydösterbottniska sv. vb. *gnyda* (utt. *gnȳd* l. *knȳd*) 'mullra, bullra, åska' (Vendell s. 280). Jfr *Bullerbåden* ovan. Namnet anträffas redan i ett par urkunder från 1500-talet: 1559 (n:o 4601), där det talas om strömmingsfiske „vid *Gnidinghen* uti salt siön" och 1560 (n:o 4617): „Widh *Gnȳdingen* bruka 40 bönder 20 båtar med 30 skötor". Den å Lst. Generalkarta mötande skrivformen *Gryningen* är en förvanskning. *Gnydingkallen* i Vö. skg. (se s. 401) innehåller samma ord. Jfr gårdnamnet *Gnillinge,* fsv. *Gnidhlinge* i Smål. (Hellquist, Om de sv. ortnamnen på -inge s. 37). Detta är med all sannolikhet ett naturnamn.

Granen, utt. *gränen,* grynna i Rpl. skg. Jfr ovan *Björken.*

Grävlorna, utt. *grāvlona,* små holmar i Rpl. skg. Namnet sammanhänger väl närmast med sv. dial. Rietz s. 220 *grävla* (*gräväl*) sv. vb. 'gräva, söka' (Västerbotten), varav subst. *grävling* m. 'grävsvin'. Mindre sannolikt hör det till åländska sv. vb. *grävla* 'prata, skrävla' (Vendell s. 299). Jfr ovan *Skrävelbåden* och där anförda betydelseparalleller.

Gåll, utt. *gåll,* holme i Ko. skg. Namnet utgöres av ordet fvn. *goll* = *gull* n., fsv. *gull* n. 'guld' i obestämd form sing. (jfr skärnamnet *Brus* ovan). Den *a*-omljudda österb. formen *Gåll* har motsvarigheter i det

[1]) I de ifrågavarande österbottniska *Jāton* och *Jȳton* har man knappast någon anledning att förmoda den idg. rut *eud-* 'vatten', som Hellquist i Sjön. 1: 273 f. och i Namn o. bygd 1916, s. 131 vill finna i de rikssv. sjönamnen *Juten, Jutern* och *Juttern.*

Digitized by Google

nämnda fornvästnordiska *goll,* i sv. dial. Närke (Rietz s. 221) *gollfinger* n. 'ringfinger' samt utomnordiskt i fsachs. fris. ags. *gold,* fht. *gold,* mht. *golt* gen. sg. *goldes,* nht. *Gold.* Angående betydelsen av ordet *guld* i ortnamn se ovan under *Gullbåden* o. *Gullhällan.*

Hanklotkäringen, utt. *haŋklåuttjärnjän,* sten i Mst. skg., vid Hanklot holme.

Harling- i *Harlingkallen* (utt. *harrliŋgkallan*), fiskeplats ute vid havsbandet i Rpl. skg. Liksom *Gnidingen, Gnydingen* sekundärt ingått förbindelse med *kalle* (se Gnydingkallen ovan) kan *Harling-* ursprungligen hava uppträtt osammansatt. Namnet är en avledning på *-ing* l. *-ung* av grundordet sv. dial. Nyl. *harla* (utt. *harrlo*) svf. 'långsträckt stengrund', *sten-harla* svf. 'undervattensrev' (Vendell s. 329), jfr *harl* adj. 'ojämn, stenig (om mark) å Runö'. Från Shetlandsöarna anför Jakobsen s. 103 ett i skärnamn förekommande *harel* betecknande 'knudret og ujævn klippe = grund'; han härleder namnet från sv. dial. *har* n. 'stengrund, klippgrund med uppstickande stenar'. **Harlung-, Harling-* förhåller sig till *harla* liksom *Hälsing-* till *hals, Skaftung* till *skaft* (se ovan s. 291, 341).

Humpgalten, utt. *humpgalttin,* ett litet grund (en bergklack) utanför en *Humpan* (utt. *humppon*) benämnd äng å det s. k. Kvimolandet i Vö. skg. Förra leden eller ängsnamnet i fråga är en motsvarighet till fsv. *humper* m. 'urfjäll, från en bys övriga ägor skilt jordstycke', även i förbindelsen *ängia humper* (Söderwall); jfr hos Rietz s. 267 sv. dial. Södermanl., Östergötl. *hump* m. 'ett stycke (jord, skog, äng)': *skogs-hump, ängs-hump.* Den här avsedda ängen tillhör Oxkangar by i Oravais, ehuru den ligger på det härifrån något avlägsna Kvimolandet; den bildar alltså — såsom namnets fsv. betydelse förutsätter —

Digitized by Google

„ett från byns övriga ägor avskilt jordstycke". I betydelsen 'avskilt stycke' förekommer ordet under varierande nyanser även å västgermansk botten: preuss. *humpen* 'ein grosses stück (z. b. brot)', ostfris. *humpe, hump* 'teil, stück, ecke', *humpen* 'schneiden, hauen, kürzen, stutzen, verstümmeln', o. s. v. Den centrala betydelsen hos germ. *hump-* är 'stump, bit' (se H. Schröder, Ablautstudien s. 19); härav deminutivet mlt. *humpel,* lt. *hümpel* 'häufchen, kleiner hügel', preuss. *humpel, hümpel, hömpel* 'erdhöcker, klumpenhöcker, kleiner (z. b. maulwurfs-)hügel', eng. *hump* 'buckel, höcker, kleine menge, bisschen'. I denna sistberörda betydelse, 'hop, hög, upphöjning', möter ordet även å nordisk språkmark: jfr no. dial. *hump* 'bjergknold, mindre ujevnhed' (*humputt* 'ujevn, knudret'), nda. *humpel* 'et stort klumpagtigt stykke', i sjöspråket 'bakke eller høi ved kysten', sv. dial. Rietz s. 267 *humpla* 'avstycka, skära (bröd) i oregelbundna större stycken', *humpling* 'stort och tjockt stycke', *hompel* ds.[1]), i Finl. *humpel* 'kulle, backe, klipphöjd', *hympel* 'kulle, höjd'. I denna betydelse är ordet urgammalt i Finland, ty fi. *kumpu* 'kulle, höjd' är ett lån av förgerm. **kumbu-* = germ. **humpu-*, varav även fvn. *(aptr)huppr* m., no. dial. *hupp, hump* 'ljumsken, veka livet (hos djur)', eg. 'upphöjning' (se mitt arb. Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 170).

I österb. *Humpgalten,* som betecknar en bergklack, syftar f. leden antingen på den ovan omnämnda närbelägna ängen, Humppon, eller också på den ifrågavarande havsklippan. Senare leden är jämförbar med fvn. *gǫltr* m., *galti* m. 'galt', som i Norge och på Shetlandsöarna ofta användes som fjäll- och skärnamn (se Rygh, NG. 1: 23, Jakobsen s. 182). Jfr

[1]) I Ångermanland (Sverge) förekom på 1540-talet en ort benämnd *Hump* (Norrl. saml. 4: 194).

Digitized by Google

ängsnamnet *Galtråen* i Björkö samt gårdnamnet *Galt* i Mst.

Håpen (utt. *håpin*), grynna i Rpl. skg.: jfr f. leden i *Håpörarna* s. 327.

Härsmans dödarna (utt. *hässmans dödan*), två grynnor vid Kristinestad, benämnda så efter ett där drunknat syskonpar.

Hästen (utt. *hässtin*), holme i Kve., invid Vassor by. — *Storhästen* (utt. *stör-* l. *ståurhässtin*), sten av ett hästhuvuds form ute i sjön i Va. skg. I Norge användes fno. *hestr* „om Fjelde med en Indsænkning lig Hestens buede Ryg" (Rygh, NG. Indl. s. 39); å Shetlandsöarna är ordet i bruk om 'klippeformationer, strandklipper' (Jakobsen s. 182).

Hästryggen (utt. *hästryddjin*), klippa i Ko. skg. nära fastlandet. Angående det här ingående ordet *rygg* (jfr *Märr-ryggen* nedan samt *Stenryggen,* backe i Pu., i kap. VIII) hänvisar jag till det est-svenska *Rigge-aurn* (= Rygg-ören), varom se Russwurm, Eibofolket I, s. 110, samt till användningen av fno. *ryggr* i Norge och på Shetlandsöarna för att beteckna „langstrakt Forhøining af Jord eller Fjeld, høideryg' (Rygh, NG. Indl. s. 72, Jakobsen s. 143). I Norge är ordet ofta sammansatt „med Dyrs Navne, med hvis Ryg man har sammenlignet saadanne Forhøininger efter deres Form (*Bjørneryggen, Galteryggen, Gjeiteryggen, Hesteryggen, Kobberyggen, Reinsryggen, Suggeryggen, Svineryggen*), Rygh a. o. Jfr i Sverge *Galtryggen,* namn på bergshöjder i Medelpad (Norrl. saml. 5: 225) och Värmland (Hellquist, Sjön. 1: 170), *Getaryggen,* höjdsträckning (SOÄ 10: 276), *Getryggen,* sjö- l. eg. höjdnamn (Hellquist 1: 70, Tillägg o. rättelser s. 10).

Hörnet (utt. *hörnä*), grynna i Rpl. skg.: nsv. *hörn* är nyare form av förra leden i fsv. *hyrn-bod* av år 1450, för ä. nsv. *hörne* = fsv. *hyrne* n. 'hörn', fvn.

Digitized by Google

hyrni n., även i svenska och norska ortnamn (Hellquist Sjön. 1: 258, Rygh, NG. Indl. s. 57). Ordet är en *ia*-avledning till nsv. *horn* n., germ. *horna-*, vilket betyder dels horn på djur, dels hörn eller vinkel och är vanligt i nord. ortnamn; jfr Rygh a. o. samt Hellquist a. o., där bl. a. svenska sjönamnen *Hörnan, Hörnen, Hörningen, Trehörningen* samt fno. älvnamnet *Hyrna* anföras.

Hövan (utt. *höuvon*), större holme i Mst. skg. (Iskmo). Skrivform av år 1879 (Plankarta öfver Nikolaistad av E. Saxén): *Höfvan,* finsk namnform å Lst. k. *Hevon saari,* Sv. Litt. sälls:s saml. *Heuvon*). Invid denna holme ligga *Hövörarna* och *Hövfladan.* En holme *Hövören* finnes i Muns., Kantlaks by. Förra led är sannolikt nsv. dial. Öb. *hövu* 'huvud'.

Jukan (utt. *jokon*), skötgrynna i Rpl. skg. Jfr närmast sv. dial. (Rpl.) *juka* (*joko*) svf. 1) 'ett avlångt igenkänningsmärke, utklippt i fåröron', 2) 'lång och smal mindre vik', vilket Vendell, Ordbok s. 408 sammanställer med no. *jokk* f. 'huulning'. Ordet *juka* 2) även i Vö.

Jungan (utt. *joŋgon*), skötgrynna i Rpl. skg. Jfr sv. dial. Öb. *junga* (*joŋgo*) svf. 'liten sprättkniv' eller *junge* (*joŋga*) svm. 1) 'förskärarkniv', 2) 'liten sprättkniv', no. dial. *junge* 'bordkniv, madkniv', isl. *jungi* 'tange paa en kniv', ord vilka enl. Falk-Torp, Et. Ordbog s. v. vore av tyskt ursprung. Så uttytt vore namnet *Jungan* en betydelseparallell till *Täljknivsön, -hällan* och *Knivstenen* ovan. Å andra sidan finnes i Nyl:s sv. diall. ett subst. *ljunge* (*joŋga*) svm. 'glans, klarhet' (Vendell s. 556); jfr rikssv. älvnamnet *Ljungan,* äldst *Liogna,* eg. 'den blänkande'.[1])

Järnstången (utt. *jänstannjen*), en „skallog" holme i Vö. (Mickelsöre) skg. Jfr holmnamnen *Stångörarna,*

[1]) A. Noreen, Sverges ortnamn (Geografien 1909), s. 27.

Digitized by Google

Stångskär, Stånggrundet. Belysande för betydelsen av ordet *stång* i skärgårdsnamn är det ovan citerade attributet „skallog". Detta är en avledning av subst. no. *skalle* m. 'upphöjning på marken, hög bank i sjön', sv. dial. Finl. *skalle* 'hög bergudde' (Rietz s. 577, Vendell s. 803).

Kaldan (utt. *kāldon*), holme i Nä. skg. Bildat på adj. sv. dial. Öb. *kāld* 'kall'.

Karlen, se u. *Lillträkarlen, Tjärkarlen* o. *Karlsberget* nedan.

Kandran (utt. *kāndron*), skötgrynna i Rpl. skg. Jag jämför ags. *gan(d)ra,* eng. *gander,* mlt. *gänre,* 'Gänserich (liten gås)'. Det germ. **ganran-* hänför Torp, Wortschatz s. 125 till idg. roten *ghan* i fvn. *gan* n. 'Gähnen', *gana* 'sich öffnen, klaffen, gähnen'. Beträffande skärpningen av uddljudet i österb. *kandra* hänvisar jag till österb. dialektordet *kān* = fvn. *gana.* Till betydelsen vore namnet besläktat bl. a. med det från mell. Österbottens (Nykarleby) skg. kända önamnet *Jeusan* (utt. *jöuson*), ifall detta — som mig synes troligt — sammanhänger med finska ordet *joutsen* 'svan'. Jfr *Gjusan* s. 421 samt *Knipan, Kyllran, Svärtan* nedan. I närmaste fastlandssocken, Mst. (Karperö by), finnas gårdar benämnda *kāndros.* Då sagda by ligger i omedelbar närhet av Rpl. skg., där grundet *Kandran* förekommer, är det möjligt att dessa namnbildningar äga något samband med varandra. Gårdnamnet *Kāndros* uppvisar det vanliga gårdnamnssuffixet *-os.*

Karusell (utt. *karosäll*), liten holme i Rpl. skg. Det här ingående ordet är ett lån av ty. *karusséll,* jfr fra. *carrousel,* it. *carosello, garosello.* Ursprungligen ett riddarspel till häst. Namnet i fråga väl ett jämförelsenamn.

Klama och **Ulko-klama**, små, långsträckta holmar utanför Ijo älvs mynning. Det förfinskade namnet

Digitized by Google

(fi. *Ulko-* = 'Ut-') är sannolikt bildat på sv. dial. (Rietz s. 331) *klam* m. 1) 'klove, ett hopspänningsredskap', 2) 'klave, halsband av trä eller järn'. I dessa namn har ordet dock snarast samma betydelse som sv. dial. (Rietz 332) *klämma* f. 'trång plats mellan tvenne berg m. m.' (därav *bergs-klämma* 'bergskreva'), no. *klemma* 'trång klyfta', da. *klemme* om 'et snevert, indelukket sted' i *Klemmen,* 'äng mellan två skogar' och *Sæl-klemmerne,* grund i Roeskilde fjord (Själland). Hit hör även sjönamnet *Klämmingen* i Sverge (Hellquist 1: 301).

Klimpen (utt. *klimppin*), annat namn på Bergbådan i Be. skg. (se ovan). Ordet *klimp* betyder i svenskan, liksom i no. och da., 'liten klump'. I Norge anträffas det som fjällnamn. Under annan form uppträder samma ord i fno. *kleppr* m. 'klump, fjeldknatt', i Norge och Shetlandsöarna även ss. fjällnamn (Rygh, NG. Indl. s. 60, Jakobsen s. 117). Identiska med fno. *kleppr* äro no. dial. *klepp* 'klump, bjergknold', sv. dial. *kläpp* 1) 'höjd, bergshöjd', 2) 'del av by då den ligger högt och skild från huvudbyn' (Rietz s. 332), Finl. 'klippa, skär' (Vendell s. 450). Från Medelpad anföres i Norrl. saml. 5, s. 244 *Kläpp* som namn på bergshöjd.

Knipan (utt. *knīpon*), klippgrund med långt utsträckta stenar i Vö. (Mickelsöre) skg. Bildat sannolikt på fågelnamnet *knipa,* vilket är i bruk även i Öb:ns skg. Från Åland, Kumlinge anför Vendell (s. 459) *knipgubbe* 'hanne av knipsläktet' samt från Eg. Finland (Nagu) *knipa* 'kniptång'.

Knisparen (utt. *knissparin*), liten klippa i Be. skg. Jfr sv. dial. Rietz s. 337 *knispa* sv. vb. 'coire' (Södermanl., Smål.), *knispare* m. 'otuktig karl, horefux', *hore-knispare* 'högst otuktig karl' (Smål.), Nyland (Vendell s. 459) *knispa* sv. vb. 'coire'. Från s. Skåne meddelar Rietz a. o. även vb. *knispa* 'skära l. bita

Digitized by Google

i sten eller stenhårda ämnen', 2) 'gnissla, om ljudet, som därav uppkommer'. Från betydelsens sida synes den senare sammanställningen antagligare.

Knösan (utt. *knöuson*), skötgrynna i Rpl. skg., och **Knösen** (utt. *knöusin*), liten „båda" i Björkö skg., bergknall i Vö., Lotlaks by. Hit hör även gårdnamnet *Knös* (utt. *knöusgränd*) i Mal. och Nä., Yttermark (utt. *knöus*). Namnen äro bildade på sv. dial. Finl. *knös* m. 'liten kulle l. backe' (Vendell s. 471), jfr *Knösen,* liten kulle i Skåne (Falkman s. 61) samt fno. *knauss* m. 'Fjeldknat, ogsaa om større Fjelde' (Rygh, NG. Indl. s. 61).

Knövan i *Albäcksknövan* (utt. *älbäkksknöuvon*), fiskeställe i Rpl. skg. Namnet torde närmast få förbindas med sv. dial. Eg. Finl. *knöva* (*knöuv*) sv. vb. tr. 'tillskrynkla', vilket i första hand åtminstone ej — ss. Vendell s. 472 antager — hör samman med fsv. *knōe* m. 'knoge' utan påtagligen med det hos Rietz s. 342 från Västerbotten anförda vb. *knövla* 'skrynkla ihop' ävensom med fvn. *kneyfa* (< **knaufjan*) sv. vb. 'drikke ud til Bunden', hos Egilsson 'premere m. m.', no. dial. *knøyva* 'knuge, kramme, trykke sammen'. Det till grund för namnet *Knövan* liggande appellativet fsv. *knōv-*, fvn. *knauf-* är enligt min mening en avljudsform till fvn. *knýfill* m. 'kort Horn, som netop er skudt frem af den Hovedskallen bedækkende Hud' (Fritzner[2]) = nisl. *hnýfill, hnífill* (< *knýfill,* jfr no. dial. *knyvla* f. ds.), vilket även betyder 'den yderste Spids af en Baads Forstavn' (þork. III: 453), no. dial. *knuv* m. 'en fast Masse med afrundet Top, f. Ex. *høyknuv*' (Ross), nsv. dial. *knuv* m. 'bergsklint, bergsspets, toppen af en jordhöjd' (Rietz), även 'kobbe, skär', i t. ex. *Måsknuv,* ett skär i Stockholms skärgård, mlt. *knovel* m., mht. *knübell* m. 'Knöchel'; se om denna ordgrupp närmare hos O. v. Friesen, De germ. mediageminatorna, s. 60 ff.,

Digitized by Google

som under denna ordstam dock ej omnämner de ifrågavarande beläggen med *-au-*: fvn. *knøyfa,* sv. dial. *knöva* etc., men väl en del nord. (och västgerm.) bildningar med *-bb-,* ss. ä. da. *knub(b)* 'Blok, Klods', nda. *knub* 'en Klods, Blok, Stub', nsv. *knubb,* nsv. dial. *knubb(e)* m. 'kort, knutig stock, stor knöl', *knobb* m. 'fet, undersätsig människa', no. dial. *knubb* 'Knub, Klods' m. m., mlt. *knobbe* 'Knorren, Erhöhung, Knoten auf der Haut', nlt. *knobbe, knubbe* 'was dick und rund herausstehet, ein knotiges Stück, ein Knorre, eine Knospe' etc. Att särskilt observera är, att det med österb. *Knövan* avljudande sv. dial. *knūv* i det anförda *Måsknuv* använts som skärnamn.

Kolkan (utt. *kålkkon*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Namnet är sannolikt bildat på sv. dial. Nyl. *kolk* m. 'klunk', varav sv. vb. *kolka* (*kålkk*) 'dricka mycket och häftigt' (Vendell s. 474). Från rikssv. diall. (Uppl. Värml., Smål., Västergötl.) anför Rietz s. 378 ett motsvarande *kålk, kulk* m. 'en drick så stor man kan nedsvälja'. Rietz finner det ej osannolikt, att *kulk, kålk* ursprungligen betytt 'strupe, svalg' och därefter 'en så stor dryck, som på en gång går genom strupen eller svalget'. Denna förmodan var riktig. I danskan betecknar ordet *kulk* 'spiserør, svelg, slurk', det därav bildade vb. *kulke* 'drikke med en klukkende lyd'; jfr mlt. *kolk, kulk* m. 'eine mit Wasser gefüllte Vertiefung, bes. ein durch die Gewalt des Wassers eingerissenes Erdloch', inlånat i holl. *kolk* f. 'avgrund, svalg, malström' och nht. *Kolk* ds. Samma ordstam föreligger i nht. dial. *kölken, kolksen* 'spy'. Se om denna ordgrupp och det därmed avljudande fvn. *kialki* m. 'kindben, käke, handsläde', no. dial. *kjelke* även 'adamsäppel', mht. *kelch* 'underhake' etc. Falk-Torp, No. et. ordbog 1: 422, Torp, Wortschatz der germ. Spracheinh. s. 41. Jämförbart med skärnamnet *Kolkan* är — vad betydelsen angår

Digitized by Google

— närmast det bekanta *Kvarken* (: fsv. *kwærkar* pl. 'strupe, svalg'), som betecknar Bottenvikens smalaste del (se s. 241).

Kolu(g)farbror, väldigt stenblock (offersten) i s. Vö. (Kangas), se Tegengren, Fi. Mus. 1919, s. 58. Jfr s. 414 och de där från samma trakt anförda betydelseparallellerna.

Kraaseli, Vähä- och Iso- (Lill- och Stor-), holmnamn i n. Öb. (redan 1763), Ijo s:n, är förfinskning av ett fsv. **Grāsjäl* 'Gråsjäl'.

Kraasukka, holmnamn i Kemi s:n, förfinskning av ett fsv. *Grāsugga* 'Gråsugga'. Se om de bägge sistnämnda namnen Suomi II: 3, s. 11 (årg. 1865).

Kriisi 'Grisen', förfinskat holmnamn i Brahestads skg.

Kroken = *Storkrokören* i Gkb. skg. (Hedbergs saml. enl. en karta av år 1869).

Kropsu, förfinskat holmnamn i Brahestads skg. Jfr ? sv. dial. Finl. (Ped.-Pu.) *krupsu* 'tugrenig grep' (Vll).

Krumlet (utt. *kråmblä*), stenrev i Kve. skg. (Österhankmo): jfr *Krummelholmen* s. 358.

Kåtan (utt. *kåton*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Bildat på sv. dial. Nyl. *kåta* svf. 'kyffe, hybble' eller sv. dial. Öb. *kåte* svm. 1) 'stuga, kyffe', 2) 'vettkoja vid skytte' (Vendell s. 521). Jfr *Kåtträsk, Kåtö, -ör, -holm, -grund* ovan.

Kyllran (utt. *tjylldron*) = *Kyllerbåden* (se ovan), stor kal klippa i Rpl. skg. (Revfjärden). Bildat väl på fågelnamnet *kyllra* (*tjylldro*) 'snäppa, totanus', som hos Vendell s. 1188 finnes upptaget från samma Rpl. skg.

Lampi, sten på land i Rpl. skg., av oklart ursprung. Från våra sv. dialekter känner jag intet härmed sammanställbart ord. Fi. *lampi* 'träsk' kan här väl ej avses.

Digitized by Google

Lampan (utt. *lamppon*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Avses härmed svenska ordet *lampa*? Namngivningens grund okänd.

Landfanten och *Ytterfanten,* fi. *Maa-fantti* och *Ulko-fantti,* holmar utanför Brahestad, redan 1763. Jfr fvn. *fantr* m. 1) 'Tjener, Budbærer', 2) 'Landstryker', fsv. *fanter* m. 'tjenare, löpare, även med föraktlig bibetydelse: narr', sv. dial. *fant* m. 'skojare, skälm', 2) 'drucken karl' (Söderwall).

Langari, fi. *Lankari,* holme i Kelviå skg., strax n. o. den nutida nordösterbottniska språkgränsen. Namnet motsvarar sannolikt ett sv. dial. *Langarn,* vilket uppträder som önamn i Sverge (Lindroth, Fornvännen 1914, s. 129). Det innehåller sannolikt adj. *lång,* dial. Öb. *laŋg* samt subst. *arin* 'upphöjning; klippa, grund' (se ovan s. 308). I Sverge undergå ursprungliga namn på *-arn* ej sällan ombildning efter typen *-ar(e)*: jfr *Helgharna* ~ 1548 *Helgare,* nu *Helgarö*; *Husarna* ~ 1545 *Husere,* nu *Husarö*; *Saltarne* ~ *Saltarö* (Lindroth, a. o., s. 128). En österbottnisk bildning på *-arin,* eventuellt *-ærni,* är sannolikt det s. 308 behandlade bynamnet *Katternö,* vari *n*:et i avledningen bevarats liksom så ofta i Sverge (jfr de hos Lindroth anförda namnen *Saxarn, Tallarn, Labbarn, Ellarn*).

Laxen (utt. *lakksin*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg.

Lillfinskan (utt. *lillfinnskon*), skötgrynna i Rpl. skg.

Lillträkarlen (utt. *lillträkarin*), liten kal båda i Björkö. Huvudleden av namnet, *Träkarlen,* torde även föreligga i *träkarin,* lokal benämning på en fiskelägerplats vid havsbandet (vid Finnhamnen) i Björkö. Namnet kan syfta på någon å platsen i fråga som sjömärke uppställd „träkarl". Jfr fvn. *tré-maðr* 'Menneskefigur af Træ' (Fritzner[2]).

Limpan (utt. *limppon*), en av de 7 Brudholmarna i Nkb. skg.

Digitized by Google

Lippan (utt. *lippon*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Namnet är möjligen bildat på sv. dial. Öb. *lippa* (*lippo*) 'läpp, trut', varom se Vendell, Ordbok s. 553. Jfr sjönamnet *Tvelipporna* i Älvsborgslän, som i SOÄ. 15: 134 återföres på detta grundord. Man kan dock även tänka på dialektordet *lippo, lippu* f. 'fiskhåv' (Öb.), redan hos Arwidson, Handl. V: *medh lippio* (*lippo*) från år 1453. Detta återgår närmast på fi. *lippo* 'håv, fiskhåv, penninghåv i kyrkan', vilket i sin tur kanske är ett lån av sv. dial. *glip, gliphåv,* da. dial. *glib, glibe,* no. *glip* 'större fiskhåv gjord av garn såsom en korg' (Saxén, Sv. landsm. XI. 3, s. 165).

Loppan (utt. *låppon*), en av de 7 Brudholmarna i Nkb. skg.

Lovbottnen (utt. *lōbåttnen*), grund i Nä. skg. Ett jämförelsenamn: jfr sv. *love,* fsv. *love,* fvn. *lófi* 'inre sidan av handen'. Ordet ingår enligt Hellquist, Sjön. 1: 88 i riksv. sjönamnen *Lovarna* och *Degerloven.* Om ordet *botten* i viknamn se s. 208 ff.

Lotan (utt. *låuton*), holme i Muns. (Monäs), jfr *Lotvattnet* s. 268 ovan. Som senare led uppträder ordet i *Jērlåuton* (= Jerlåutöurin) och *Nålåuton,* namn på skär i Or. (Oxkangar) skg. Ordet *lot* återger det finska *luoto* 'klippa, skär', men har blivit ett svenskt avledningselement för bildning av skärnamn, se ovan s. 339 f.

Lumpan (utt. *låmppon*), en landtunga å södra sidan av Slåttskär i Rpl. (Vallgrund) skg. Namnet är bildat på sv. dial. Hälsingl. (Rietz s. 414) *lump* m. 'avhugget stycke av en stock', Finl. (Vendell s. 565) *lump,* utt. *låmp* m. 1) 'kort ock tjockt trä', 2) okvädinsord för en lunsig person, 3) 'pojke' (okvädinsord), *går-lump* 'karl eller trä av kort och tjock växt'; jfr österb. *lumpa* svf. 'fet och kådig gran l. fura' samt *lumpa* sv. vb. 'halta, lunka' (Nuckö), *lumpog* adj. 'kort och

Digitized by Google

tjock, lunsig' (Nyl.). Från no. diall. må nämnas *lump* m. 1) 'Knub, Klods', 2) 'Trætop som bestaar af fedt Ved', 2) *lumpa* f. 'tyk Kage eller flad Bolle, mest af Kartoffler og Meel', 2) 'ringeagtet Kvinde', *lumpa* sv. vb. 'skjære (Ved) op i Klodser' (Ross). Jfr ännu nsv. *lump, lumpor* 'trasor' och adj. *lumpen* = nht. *lumpig* 'trasig, slarvig, eländig' av nht. *Lump* 'trashank', eg. ett lågtyskt ord, holl. *lomp* 'klump, stycke, lapp', m. eng. *lumpe* 'klump, tjockt stycke' (Falk-Torp, No. Et. ordb. I: 473). Skärnamnet *Lumpen* sammanfaller med bestämda formen av sagda österbottniska appellativ *lump* st. m. 'avhugget stycke', och den feminina varianten *Lumpan* beror till sitt genus på analogisk anslutning till de talrika österb. skärnamn, som äro svaga femininer, om den ej möjligen direkt återginge på appellativet *lumpa* sv. f. (se ovan) och vore ett slags jämförelsenamn. Detta svaga femininum ligger även till grund för bynamnet *Lumpå by* på Lumparland, Åland. Häri ser H. Pipping i SNF VIII 1: 49 en oblik form av **Lumpa*, vilket vore det ursprungliga namnet på ön *Lumparland*. I sistsagda namn utgöres f. leden av nsv. *Lumparen*, namnet på en fjärd invid ön i fråga. Detta fjärdnamn återgår sannolikt på en fsv. form **Lumpir*, d. v. s. är bildat på det för norska fjord- och svenska sjönamn så kännetecknande tillhörighetssuffixet *-ia-* (nom. sg. *-ir*). De hithörande sv. namnen uppvisa ej sällan nysvenska former på *-are* och icke så få av dem oomljudd stamstavelse även i fall, där man väntade sig omljud (Hellquist, Sjönamn 2: 13).

***Långremmen**. En sv. dial. motsvarighet härtill, **laŋgräim*, anser jag ligga till grund för finska önamnet *Lankareimin saari* (fi. *saari* = 'ö') i Storkyro, icke långt från Napo by. Vid den finska återgivningen av namnet har folketymologin medverkat, ty fi. *lanka* betyder 'tråd'. Närmare s. 191 u. *Räms-*

Digitized by Google

fjärden. I Norge (Helgeland) äro sms. önamn på *-remen* tämligen vanliga (Moldremen, Jomfruremen o. a.), se K. Rygh, n. Hist. Tidskr. 1: 125.

Långvedan (utt. *lāŋgvädon*), skoglupen holme i Björkö skg. (egen uppteckning). En namnsamling i Sv. litt. sällsk:s arkiv omnämner „en vattendränkt äng", kallad *Lāngvedon,* från samma skg. Namnen torde vara identiska. Jag jämför senare leden närmast med den i sv. *Tiveden,* det bekanta namnet på en skogstrakt, som skiljer de svenska landskapen Närke och Västergötland [1]) samt med de rikssv. sjönamnen *Vedan, Veden,* vilka enligt Hellquist 1: 697 utgått från ett fsv. **Vidhi* och innehölle fsv. *viper,* fvn. *viðr* 'skog'. Liksom i talrika andra fall har grundordet i det ifrågavarande österbottniska namnet antagit feminint genus, påtagligen i anslutning till ett feminint huvudord, här antagligen „ö".

Länningen (utt. *läninjin*), strand nära Finnhamnen i Björkö; med *Länningsfladan*: jfr fvn. *lending* f. 'Landingssted, Sted hvor man lægger til Lands med Fartøi (Fritzner[2]), även i no. ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 29). I Rpl., södra Vallgrund by, fanns år 1695 en *Langningsfladan* benämnd vattensamling. Är namnet en felskrivning för Länningsfladan?

Malhösarna (utt. *mālhöusan*), Norra och Södra, skötgrynnor i Rpl. (Vallgrund) skg. Förra leden utgöres av det ovan, under *Orismala, Malör, Malskär, Malgrund* och *Malgrynna,* omnämnda sv. dial. *mal* m. 1) 'stenbunden och grusfyld mark', 2) 'mark, som för någon tid sedan stått under vatten' (Vendell s. 593). Senare leden återgår på fsv. *hös* (*höös*) m. 1) 'huvud, huvudskål', 2) *af hedhnom hös* (= fno. *frá*

[1]) Se härom Noreen, Sv. landsmål 1911, s. 273 ff., Marstrander i Festskrift till A. Torp, Kristiania 1913, s. 239 f., Karsten, Namn o. bygd 1914, s. 195 ff., Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 12.

Digitized by Google

heiðnum haugi) 'från hedenhös, från urminnes tid' (Söderwall), vilket motsvarar fvn. *hauss* m. (pl. *hausar*) 'huvudskål', i no. ortnamn om „rundagtige Fjeldknatter, brugt især om Skjær og Fjelde, men ogsaa i Gaardnavne" (Rygh, NG. Indl. s. 53). Från Shetlandsöarna anför Jakobsen s. 103 ett samma ord innehållande (de) *Høs,* namn på „en afrundet klippepynt". Det förekommer som terrängbenämning även i isl. gårdnamn (F. Jónsson, Kort oversigt s. 11) samt i Sverge: *Hösterum* (**Høs-rum*) i Östergötl., *Hösön* i Smål., *Hösåker* i Södermanl. (Lindroth, De nord. ortn. på -rum s. 42). Jfr höjdnamnet *Höysölän mäki* i kap. VIII.

Mustan (utt. *måsston*), en ö (med några torpargårdar) mellan Lappfjärd och Härkmär byar i s. Öb. Bildat kanske på fsv. *moster* m. 'must, saft som pressas ur druvor, druvsaft; fruktsaft, fruktvin; i allm. växtsaft' (Söderwall), sv. dial. Rietz s. 449 *must* f. 'regn som ger fuktighet åt jorden och uppfriskar växtligheten'. Ordet är liksom fda. *most* lånat av mlt. *most, must,* detta liksom mht. *most* ett lån av lat. *mustum.* Träffar denna tydning det rätta, föreligger här en ellips, möjligen av ett **Most-öy.* Fi. *musta* 'svart' kan på grund av namnets dialektala uttal knappast tänkas föreligga här.

Märkeln (utt. *märttjelin*), grund med hamnplats i Björkö skg. Namnet förutsätter ett fsv. **Mærkil* m. Då platsen nu åtminstone är skoglös, har man ej skäl att utgå från ett grundord *mark* i dess gamla betydelse av 'skog'. **Märkil* är fastmer att fatta som ett deminutivum på *-il* av sv. dial. Finl. *mark* n. 'märke' (Vendell s. 596), vilket har motsvarigheter redan i fvn. och fsv. Då platsen i fråga är ett grund och nu tillika hamnplats, syftar namnet sannolikt på ett för sjöfarande upprest 'märke' (stenröse?). Å kartan lyder namnet *Märkel skär.* Uttalsformen är

Digitized by Google

snarast en ellips. Beträffande *l*-avledningen i *Märkel-* jämföre man *Brickelören* och *Stekelören* s. 312, 320 ov.

Märr-ryggen (utt. *märaryddjin*), stenig backe i Björkö skg. vid Finnhamnen. Inloppet till denna hamn bär namnet *Märarygghålet* (utt. *-hålä*). Angående detta och andra sms. nordiska skärnamn på *-rygg* se ovan u. *Hästryggen* (s. 425).

Nabban (utt. *nabbon*), skötläggningsgrynna i Rpl. o. Björkö skg. Bildat på sv. dial. Finl. *nabb* m. 1) 'udde', 2) 'vass spets', 3) 'hörn' eller *nabbe* svm. 'nabb, udde' (Vendell s. 636).

Norkan (utt. *nårkkon*), grund i Nä. skg.; jfr *Norckön* ovan (ett kartnamn, identiskt med det ifrågavarande?). Namnet är bildat kanske på ett sv. dialektord motsvarande no. dial. *nurk* m. 1) 'en liden tætvoksen men noget forknyttet Figur', 2) 'Forknyttelse i Væksten', 3) 'Forlegenhed formedelst Mangel (paa), Knibe (for)' (Ross). Samma ord synes föreligga i sv. dial. (Rietz s. 471) *nurk* m. 'en som smått pysslar med något arbete men därvid föga uträttar', varav sv. vb. *norka* l. *nurka* 'småsyssla, smått pyssla med något arbete, men därvid föga uträtta (vanligen om gamla personer)'. I Finl. höra hit *nurka* (*nurkka*) sv. vb. 'vara oföretagsam eller bortkommen' (Nyl., Tenala), *nurkig* l. *-og* (*nurkku-*) Nyl. o. Öb. (Vendell s. 651). Etymologiskt sett är ordet helt visst en sedvanlig *s*-lös biform till germ. roten *snerk-* 'einschrumpfen' i fvn. ptc. *snorkinn* 'zusammengeschrupft', no. dial. *snerka* st. vb. 'einschrumpfen, schwinden', ags. *gesneorcan* st. vb. ds. (Torp, Wortschatz der germ. Spracheinheit s. 520). Nårkkon-grundet vore således uppkallat på grund av sin litenhet.

Nymanskan (utt. *nÿmanskon*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Namngivningsgrunden okänd. Liksom *Lillfinskon* ovan är detta namn av nyare datum och sannolikt skämtsamt.

Digitized by Google

Offerkistan, en större sten, se s. 414.

Ormporten, se s. 414.

Org(el)stolparna (utt. *årgstålppan*), fiskeställe i Nä. skg. Jfr fsv. *orgha* f. 'orgel' (Söderwall), sv. dial. Öb. *orgor* 'orgel'. Ett jämförelsenamn.

Oxkangar (utt. *åkskaŋgar* och *åksgaŋgar*), skärgårdsby i Or., å en större nära fastlandet belägen ö. Söder om denna ö och by ligger en mindre ö, kallad *Lilloxkangar*, å kartan även *Oxkangarö*. Äldre skrivformer: 1544 (n:o 4532) *Oxekangher fierdhungh*, 1547 (n:o 4534 a) *Uxkangar by*, 1548, 1549 (n:ris 4534 e, 4536) *Oxekangar* (by), 1655 o. s. v. *Oxkangar*. Uttalsformen *åksgaŋgar*, som man ännu får höra i Vörå och Oxkangar, är den ursprungliga. Med denna form som utgångspunkt kan namnet i varje händelse tillfredsställande tydas. De äldsta beläggens f. led *Oxe-* återger en fsv. gen. sg. av djurnamnet fsv. *oxi* svm. 'oxe'. Samma genitivform föreligger i de fsv. smsgrna *oxafal* n. 'slagtad oxe', *oxagalle* m. 'oxgalle', *oxa hudh* f. 'oxhud', *oxalägger* m. 'oxlägg, gullviva', *oxa sidha* f. 'oxsida'. I senare leden *-gangar* (vars uddljudande *g-* i ställning efter tonlöst *s*-ljud senare blivit tonlöst) ser jag en nom. plur. av fsv. *ganger* m. 1) 'gång, gående', 2) 'gång, lopp, rörelse m. m.' (se Söderwall, Ordbok s. 388), i den betydelse varmed ordet ingår i sms. fsv. *fä-ganger*, *fäar-ganger* (med f. leden i gen. sg. liksom *Oxa-ganger*) m. 'boskaps gång el. betande på gemensam betesmark; betesmark' (Söderwall). Vidkommande senare ledens pluralform i *Ox(e)kangar* kunde här hänvisas till att även fsv. *fäganger* (enl. Söderwall) med förkärlek synes ha använts i pluralform: medh *fägangom* oc scoxlutom, met fämarkom ok *fägangom*, j byom, akrom, fiska wathnom, skoghom, ängiom ok *fägangom* o. s. v. Man jämföre även gottländska *gangur*, f. plur., 'betesmark', *lambä-gangår* 'fårbeten' (Rietz s. 185).

Digitized by Google

Att ifrågavarande bynamn uppträder i pluralform sammanhänger dock sannolikt närmast med en för vissa arter av fornnordiska ortnamn karaktäristisk bildningsprincip. Redan K. Rygh i n. Hist. Tidsskrift 1: 69 framhåller, att de norska önamnen (i Helgeland) stundom uppvisa flertalsform (*Umbar, Randar, Aumar, Hítrar*), „fordi en øs navn ogsaa overførtes paa flere omliggende", och enligt O. Rygh, NG. Indl. s. 10 f. har visserligen den övervägande mängden av de norska gårdnamnen „entalsform", „men ved Siden av disse findes der i alle Dele af Landet et ret ansenligt Antal af Flertalsnavne". Grunden till detta bruk vore — menar O. Rygh — i allmänhet svår att förstå, men ofta låge den däri, att det, varefter gården namngavs, enligt sin natur betecknades med ett flertalsord. Vad det här diskuterade österbottniska bynamnet angår, torde dess pluralform snarast avse en sammanfattning av de bägge Oxkangar-öarna. — Att denna uppfattning av namnet *Oxkangar* är den riktiga styrkes än vidare av det i Pemar och Sagu numera finskspråkiga socknar förekommande bynamnet *Lautkangar*. Förra leden i denna sammansättning är en i finskan bevarad urnordisk motsvarighet till fornsvenska ordet *löt* 'mark, fält', som kvarlever i våra finländska folkmål i namn på ägor, särskilt betesmarker (jfr fsv. *fä-löt* samt kap. IX nedan). Med denna förled går senare leden *-kangar*, i den betydelse vari ordet antogs ingå i namnet *Oxkangar*, semasiologiskt synnerligen väl ihop: sammansättningen i fråga är tautologisk. F. leden ger oss sålunda en antydan om den rätta innebörden av den i och för sig dunkla efterleden. Då förleden *Laut-* till sin ljudform är urnordisk, synes även efterleden böra vara det, och *-kangar* kan i själva verket vara finsk återgivning antingen av en urnordisk nom. sg. *gangaR* = fsv. *ganger*, fvn.

Digitized by Google

gangr (got. **gangs* mask.) eller av en senurnordisk nom. plur. *gangaR*.

Paltrockarna (utt. *paltråkkan*), två bergiga holmar i Kristinestads västra skg. Ett (nedsättande?) jämförelsenamn. Det innehåller som främre led svenska ordet *palt* m. 'palta, slarva, trasa, söndrigt klädesplagg' (Rietz s. 494). Senare led är ordet *rock*, msv. *rokken* m. (isl. *rokkr*, mlt. *rock*) 'rock, livrock'. Närmast återgår namnet på smsgen msv. *paltrokker* m. (äldre da. *paltzrock*, mlt. *paltrock*) 'lång överrock' (Söderwall).

Paskarn i *Hög-*, *Hörn-*, *Låg-*, *Lång-* och *Mellanpaskarn*, skär i Gkb. skg. (enligt lektor Hedbergs samling). Efterleden i dessa namn kan knappast skiljas från förleden i skärnamnet *Paiskar-örarna* (utt. *paisskar-öuran*) i Kve. skg. Namnet är påtagligen en sammansättning med det urnordiskt-finska *kari* (**skari*) 'skär', jfr fi. *Kaisken kari* ~ sv. *Keiskar*, fi. *Tanko-kari* ~ sv. *Tankkar* i mell. Öb:s skg. F. leden i *Paiskar-* är dunkel.

Pikku-Maja eller *Mariestenen*, offersten, se s. 414.

Piltarna (utt. *pilttan*), undervattensgrund 2 mil ut till havs från Mickelsörarnas skg. Sv. ordet *pilt* betyder liksom no. *pilt* och fvn. *piltr* 'liten gosse'. Det sammanhänger med no. *pilta* 'trippa' (om barn) och är väsentligen väl onomatopoietiskt (Falk-Torp, Et. ordb. 2: 58). *Piltarna* är sannolikt ett jämförelsenamn. Jfr på Shetlandsöarna (Jakobsen s. 188) de *Pilti* 'pilten', namn på ett litet jordstycke.

Pjuggen i *Gröthamns-* (utt. *gröythammspjuggen*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Förra leden är en smsg. med sv. dial. *gröyt-*, varom se u. namnet *Grötskär* (s. 337). Senare leden är enligt min mening ett deminutivum på *-gg-*, bildat av grundordet för sv. dial. adj. *pjuckog* 'spetsig, konformig, oval' bl. a. i *Pjucko(g) grundet* (se s. 383), d. v. s. av ett subst.

Digitized by Google

pjuk (jfr *Pjuk grundet* 1806 i Kve.), för vilket Rietz s. 504 anger betydelserna 1) 'uppstående spets', 2) 'liten hög, liten kulle' och Vendell s. 699 betydelserna 'spets, topp; sädesskyl utan hatt'; jfr sv. dial. sidoformen *pjukk, pjökk* 'liten hög, liten höstack' (Rz) samt den no. motsvarigheten *pjuka* 'pæreformig udbugning'. Falk, Sproglig-historiska studier s. 216 sammanställer sv. dial. *p(j)uk* och no. dial. *pjuka* med no. dial. *buk* 'udbugning i midten' och anser *j*-inskottet i de förstnämnda orden och i en hel serie av andra liknande ord framkallad genom stark affekt vid deras uttal. Vad f. ö. *gg*-ljudet angår, skulle detta, enligt en för de österbottniska dialekterna karaktärisk ljudlag (varom se Hultman, De östsv. diall. § 12) i förevarande form (*-pjuggen*), där det befinner sig framför ursprungligen palatal vokal, böra uppträda som *-ddj-*. Måhända beror formen på inflytande från pluralformerna (**pjuggan* 'pjuggarna'); jfr nedan *Tjuggan*. Eller lyder namnet eg. *-pjuggon* (sv. fem.)? Jag känner namnet blott från Sv. litt. sällsk:s samlingar.

Plaitan (utt. *plaiton*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Namnet är onomatopoietiskt. Jfr hos Rietz s. 507 gotl. *pläitä* f. 'plätt, pladaska (av något utplattat mjukt)'.

Polvran (utt. *pålvron*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Namnet är kanske onomatopoietiskt. Ordet låter ej etymologisera sig.

Rabben „uti Saltsiön" nämnes år 1559 (n:o 4601) som ett av Vörå sockens fiskelägen. Dessutom föreligger *Rabb* som gårdnamn i Kve. (Vassor) och Laih., å den senare orten nu under fi. formen *Rapila*. I Kve. (Mälsor-landet) finnes en holme kallad *Rabbholmen*, i Mst. (Vikby) en äga med namnet *Rabbnäset*. Från det övriga Finland känner jag blott *Rabbön* eller *Rabbas ön* i Borgå, Nyl. I Härjedalen

Digitized by Google

bär en långsträckt holme (med ett flertal gårdar) namnet *Rabbön* (Modin, Sv. landsm. XIX 2: 17, 217, 218, 267). Det i de här nämnda svenska ortnamnen ingående ordet är en motsvarighet till fvn. *rabbr* och *rabbi* m., vilket betyder 'langstrakt Banke bestaaende av Grus og Sand' (Fritzner[2]), även i no. gårdnamn (Rygh, NG. Indl. s. 69); det fortlever i Norge som appellativ: jfr no. dial. *rabb(e)* m. 'en høi Banke eller Jordryg, en langstrakt Vold, især med Stengrund' (Aasen), 'grundt Sted i Vandet' (Ross), *robb* f. (< fvn. **rǫbb*) 'den øverste Kant af en Forhøining, Tagrygg paa et Huus' (Aasen); jfr nsv. dial. *rabb(e)* m. 'lämningar av en mur eller stengärdesgård' (Rietz s. 519), 'backe, liten ås' (Magnusson, Sv. landsm. II 2: 57). Den centrala betydelsen hos det ifrågav. *rabbe* är 'rämsa, strimma'; ordet är närmast besläktat med fvn. *rafr* m. 'tørret Strimmel af Kveitens eller Hælleflyndrens yderste og fedeste Dele nærmest Finnerne'; jfr no. dial. *rave* m. 'Klud, Pjalt eg. Strimmel' (Aasen), varav fvn. *refill* m. 'langt Stykke Tøi, no. dial. *revle* m. 'Strimmel, Stykke af en Væv'; se härom O. v. Frisen, De germ. mediageminatorerna s. 75 (där avhandlas utförligt även ett helt annat nsv. dialektord: *rabbe,* som eg. lyder **hrabbe* och betyder 'buskväxt, tuva').

Radden i sms. *Östsynnerstgrundradden* (utt. *östsynäsgrännraddin,* även blott *raddin* l. *raddon*), holme i Lpf. skg., 1/4 mil ö. o. Skötgrundet invid Kristinestad. I Vö. (Kaitsor by) finnes en gård, som å orten kallas *Raddas,* men officiellt Hannus. Även å Håkus hemmansnummer finnes en gård med detta namn. *Radden* är en deminutivbildning på *-dd-* till det ovan behandlade skärnamnet *Rad* (s. 407). Jfr även nsv. dial. appellativet *radda* f. 1) 'rad', 2) 'lång rad av personer, lång hop' (Rietz 519), Finl. (Kimito)

Digitized by Google

radda f. 'mängd, lång rad av folk eller fä', *raddramsa* f. 'lång ramsa' (Vendell s. 730).

Raklet (utt. *rakklä*) i *Kummelgrundraklet* (*kåmmbälgrånnraklä*) och *Skvalbåderaklet* (*svalbådraklä*), stengrund i Ko. skg., *Mattis-raklet* (*mattisraklä*), stenig äng i Rpl. skg. Jfr det hos Vendell s. 729 från Eg. Finl. (Nagu) upptagna appellativet *rackel* n. 'undervattensgrund'; i bet. 'ruckel, hybble, kyffe' är ordet i bruk även i Öb. Rotbesläktad är f. leden i önamnet *Rankelön* (se s. 292).

Ravlan (utt. *rävlon*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Jag sammanställer namnet med förra leden i sjönamnet *Raveltjärn* Västergötl., vilket Hellquist Sjön. 1: 470 f. anser innehålla sv. dial. *ravel* n. i betydelsen 'något som är dåligt, dravel' (Rietz s. 520). Å östsvensk botten återfinner jag detta ord i det av Vendell s. 738 från s. Öb. (Pörtom, Petalaks o. Bergö) anförda *ravel* n. (= *benravel*) 'benrangel'. Närmast besläktade ordet är sannolikt fvn. *refill* m. 'langt Stykke Tøi i samme Skikkelse som da det kom fra Vævstolen', ostfris. ndl. *rafel* 'ausgezupfter Faden eines Gewebes', jfr *rafelen* 'ausfasern', eng. *ravel* 'ausfasern, aufwickeln' — en *l*-avledning till germ. roten *raf-*, *rab-* 'raffen, reissen', varom se Torp, Wortschatz der germ. Spracheinh. s. 337.

Rekaren (utt. *räikalin*), litet smalt grund i Nä (Ragnsby) skg. Kanske ursprungligen **Reikaren*, en bildning på *-are* till sv. vb. fvn. *reika* 1) 'fare, føres frem og tilbage, hid og did, op og ned uden at stevne mod et vist Maal eller kunne komme til Ro'. Til den här ingående stammen hänför Vendell s. 740 sv. dial. s. Öb. (Pörtom, grannsocken till Närpes) *räitjäl* m. (hsv. **rekel*) 1) 'ödslig väg', 2) 'stor, ödslig skog'. Jfr isl. (Vígfusson) adj. *reikall* (l. *reikull*) 'wandering, unsettled, a nickname'. Ett litet grund ute i havet, som havsvågorna tidtals överskölja, kan

Digitized by Google

med lätthet förefalla en avlägsen iakttagare som 'kringdrivande'.

Rodningen (utt. *rådninnjen*), grund i Rpl. skg. En avledning på *-ing* till sv. vb. Estl. Eg. Finl. *rodna* (*rådna*), jfr i Östersjöprov. *kvälls-rodnad* m., *-rodnande* n. 'aftonrodnad' samt sv. dial. Finl. *råda* svf. 'morgon- l. aftonrodnad', *råda* sv. vb. 'rodna, glöda (ish. om morgon- l. aftonrodnad)', *rude* svm. 'morgon- l. aftonrodnad' (Närpes), *rudna* 'rodna' (Estl.) och framför allt *rudning* (*ruddning*) f. 'rodnad, glöd (på himmelen)' i Borgå sn, se Vendell s. 514, 757, 766; jfr fvn. *roðna*, fsv. *rodhna* sv. vb. 'rodna'. Namnet *Rodningen* syftar således sannolikt på det så benämnda grundets färg: på rödaktiga klipphällar; jfr ovan *Rödgrunden, Rödhällan.*

Roten i *Storstensroten* (utt. *stōrstäinsrōti*), holme i Gkb. (Korplaks). Jfr rikssv. sjönamn ss. *Roten, Rotsjön, Rottjärn, Rotungen,* vilka innehålla ordet *rot* f. 'wurzel' och sannolikt betyda 'sjön å vars botten eller stränder en myckenhet trädrötter o. d. förekomma' (Hellquist, Sjönamn 1: 481). Samma ord ingår bl. a. i namn på norska öar och näs (Rygh, NG. Indl. s. 30, 2: 349). Jfr ägonamnet *Roten* (*rōti*) i Gkb. (kap. IX).

Ru (utt. *rū*?) holme i Vö. (Mickelsöre) skg. enl. lektor Hedbergs saml. Jfr i Härjedalen (Sverge) ett blott i ortnamn uppvisat *ru* med bet. 'fjällplatå med större utsträckning, ehuru ej ansenligare höjd (*Flatruet, Myrruet, Kappruet* etc.)'. Det härjedalska namnet sammanställes hos J. Steenstrup, Indledende Studier over de ældste danske Stednavnes Bygning s. 37 f. med da. ortnamnen *Ruerne, Ru, Rue* l. *Ruemark*; grundord vore möjligen da. dial. *rue* 'en liten Tue, Jordtue' (Molbeck), fvn. *hrúga* 'en Dynge af sammenlagte, sammenhobede Ting', jyll. *roge* ds. Det österb. namnet kan emellertid av formella skäl ej förbindas

Digitized by Google

med fvn. *hrúga* (med dess *g*-ljud). Här föreligger sannolikt ordstammen *ruv-*: sv. dial. Öb. *ruvla* (*råväl*) sv. vb. 'rispa grovt (om hyvel)', *ruvlog* l. *-ot* (*råvlo*) 'skrovlig (om illa hyvlat virke)', jfr fvn. *hrufla* sv. vb. 'skrubbe, skrabe', no. dial. *ruvla* 'gjøre ujævn eller urede', *ruvlen* l. *-utt* 'ujævn' (se Vendell s. 763, Torp, Wortschatz der germ. Spracheinh. s. 108). I SOÄ. 17: 146 anföres ett *Ruvön,* som sättes i förbindelse med sv. dial. *ruva* 'klump'.

Rumlet (utt. *rumblä*), stenkummel i Pu., 1/4 mil västerut från Lövö (se Fi. Fornminnesför:s tidskr. XIII). Jfr *Rummelgrunden* s. 385.

Rundborg (utt. *rondbårg*), grynna i Rpl. skg. Jfr närmast de s. 254 behandlade namnen *Vid(e)borgsjön,* som antogs beteckna en 'borg (inhägnad) av vide', samt *Fårborgen.*

Runtan (utt. *råntton*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg.: till sv. dial. Öb. *runt* (*rånt*) m. 'gumse' (Vendell s. 762). Samma namn möter i det förfinskade *Rontti,* ett grund vid Ijå älvs mynning, n. Öb.

Ruskon (utt. *rōskon, liil-* och *stōr-*), öar invid Töjby i Ko. skg.: till nsv. *ruska* f. 'lövruska' eller möjligen till nsv. dial. *rusk* 'fint regn', jfr *ruskregn, ruskväder.* Från Nuckö anför Vendell s. 763 *ruska* f. 'strimma'. I Korsnäs och Petalaks finnas gårdar benämnda *Rusk* (utt. *rūsk*).

Ryssen (utt. *rȳssin*), sten „ute i sjön" i Rpl. skg. (Björkö). Jfr ovan *Danskan* och *Lillfinskan.*

Rånbässen (utt. *råmbässin*), grund i Nä. skg.: till sv. dial. Finl. *rånbässe* 'springbagge' (Vendell s. 769).

Rämsan (utt. *rämmson*), skrivform *Rämsön* (se s. 293), Ped. skg.

Rävstugan (utt. *rāvstögon*), stenkummel i Rpl. skg.; jfr *Framstugan,* backe (kap. VIII).

Rödkon (utt. *rōkōn*), bergklippa i Gkb. skg. Tvenne utanför hamnen Dorsey i England liggande klippor

Digitized by Google

bära härmed parallella namn: „de ene het *de koe* unde de ander dat *kalf*“ (Das Seebuch, herausg. v. Koppmann, se Fritzner[2] 2: 249 a).

Röjan (utt. *röyon*), holme vid Grönvik i Va. skg.: jfr *Röjören* s. 324.

Römsan (utt. *römmson*), litet men högt grund i Muns. skg. Möjligen en dialektisk variant till namnet *Rämsan* (se ovan). En övergång av kort *ä* till *ö* i ställning framför *m* kännetecknar enligt Hultman, De östsv. diall. § 25 (slutet) målen i Kve. samt en del grannsocknar; jfr t. ex. *lömn* 'lämna', *stjöms* 'skämmas', *ömsand* 'ensam'. Området för ljudlagens i fråga verksamhet har tidigare möjligen varit vidare.

Röyttä, ö utanför Torneå stad. Namnet återger det urnordiska *greuta-*, grundformen för nsv. dial. *grȳt* n. 'grus, stenig mark' i *Grytskär* och *Grötskär* s. 336 f. Enligt K. B. Wiklund.

Samstad, på kartan *Samstaden* (utt. *sammsta*), större holme i Nä. (Norrnäs by), i följd av landhöjningen nu förbunden med fastlandet. Ett namn på på ordet *stad* i dess betydelse av 'kant vid sjö, vatten, strand', varmed ordet ock ingår i sms. *vatustad* 'yttersta strandbrädden' (se ovan s. 124 f.) samt i *länd-stad* (Satakunda) = fvn. *lendistǫð* 'landningsställe, båthamn' (Vendell s. 580). Förra ledens etymon kan i brist på äldre namnformer ej säkert bestämmas. Jfr dock fsv. *samthing* 'gemensam eller allmän sammankomst, allmänt ting' (Söderwall). Namnet *samstad* kunde således betyda 'gemensam l. allmän hamn'.

Sjunkan (utt. *šunkkon*), strand i Nä. (Tjärlaks by), se u. *Danskan*. Jfr est-svenska (Runö) *sjunken* adj. 'sumpig, sank', *sjunkmark* f. 'kärrmark' (Ormsö), Vendell s. 796.

Själkvarnen (utt. *šälkvänen*), grynna i Rpl. skg.

Digitized by Google

Syftar sannolikt på ett ställe för själfångst, där själar „klubbas“ (krossas l. malas).

Skaftung, by i Si., se u. *Skaftungskär.*

Skinnkjorteln, ett ställe (ovisst vad för ett) i Lpf. skg. (enl. Lst. k. av år 1846). Uttalsformen obekant.

Skitmössets päronland (utt. *stjittmössas päronländä*), egendomligt format stenkummel i Rpl. skg.: sv. dial. Öb. *skitmöss* (*stjittmöss*) 'hin onde' + *päronland* 'potatisland'.

Skitogkontarna (utt. *stjitokånttan*), holme i Kve. skg. (Norrfjärden). Bildat på adj. *skitog* 'smutsig, oren' + *kunt* (*kånt*) 'större klump' i Öb. (Vendell s. 508, 813).

Skvättan (utt. *svätton*), grund n. o. Rönnskär västerut från Vasa, *Västerskvättorna* (utt. *vässtärsvättona*), *Ytterstskvättan* (utt. *ytästsvätton*), grund i Vö. skg. (Mickelsörarna). Namnet är bildat på nsv. *skvätt* 'stänk' med motsvarigheter i no. *skvet,* da. *skvat,* nyisl. *skvettr*; jfr nsv. dial. st. o. sv. vb. *skvätta* 1) 'skvätta, stänka, droppa', 2) 'regna smått, droppvis' m. m. (Rietz s. 610), no. (dial.) *skvetta* 'sprøite, sprude, fare op af skræk, stænke', da. *skvatte* 'stænke', av en germ. rot *skvent-* = idg. *sqend* i skr. *skándati* 'hoppar upp, springer, sprutar, stänker', fir. *scendim* 'springer upp, far upp, sprutar' (Falk-Torp, No. et. ordbog 2: 211, Torp, Wortschatz der germ. Spracheinh. s. 476). Beträffande *k*-förlusten i uttalet *svätton* hänvisar jag till namnet *Svallerbäcken* i Lpf., behandlat s. 58 ovan. De ifrågavarande österb. skärnamnen *Skvättan* och *-skvättorna* syfta påtagligen på havsgrundets egenhet att „bestänkas“ av vågsvallet. Parallella nordiska namn äro: i Norge *Skvetta,* älvnamn (Rygh, NE. s. 231), i Danmark *Skvatten,* bäcknamn, *Skvattegaard,* namn på en vid å liggande gård, och *Skvæt,* namn på en vattenkvarn (J. Steen-

Digitized by Google

strup, Indled. stud. over de ældste da. stednavnes bygning s. 40).

Skyttaren (utt. *šyttarn* l. *šyttarin*), holme vid Esse ås delta: jfr sv. dial. Finl. *skytta* sv. vb. 1) 'gå på jakt', 2) 'sikta'. Från Stora Rågö i Estl. anför Vendell s. 845 subst. *skyttare* m. 'skytt'; jfr msv. *skyttare* (i smss.), ä. nsv. *sköttare,* isl. *skytari.* I Ingå, Degerby (Nyl.) finnes en gård *Skytters. Skyttaren* är alltså ett personnamn och detta önamn snarast en ellips, i likhet med *Borgaren* (s. 418) o. a. namn.

Slanten (utt. *slanttin*) holme på Bergö. Ett jämförelsenamn, bildat antingen på grund av holmens avrundade form eller dess jämna (flata) yta. Jfr å ena sida *Rundborg,* å den andra *Flannan* (s. 420).

Slumpan (utt. *slåmppon*), grund i Kve. (Köklot) skg., skogsstrand och äng i Mst. Namnet är bildat på sv. dial. Finl. *slump* m. 'vad som kvarlämnats sedan det bättre urvalts, avskrap' (Eg. Finl.), *slump* m. 'slusk' (Öb.), jfr *slump-ved* 'sämre ved', *slumpog* adj. 'blandad l. bemängd med avskrap' (Vendell s. 870). I nynorskan motsvarar *slump* 'ubestemt mængde af noget, levning, tilfældighed', även 'plump, skvulp'. I bet. 'tillfällighet sammanfaller no. och sv. *slump* med mlt. *slump* 'glücklicher Zufall', även adj.: 'der alles dem Zufall überlässt, nachlässig' och är ett lån av detta (Falk-Torp, No. ordb. s. v.). Jfr ännu lt. och eng. dial. *slump* i bet. 'Morast, nasse Stelle' samt mht. *slump* med den primära bet. 'slappt hängande (om kläder)'. Det österbottniska *slåmppo* är en dialektisk form, med ljudutv. *u* > *o* framför *m* + konsonant (jfr t. ex. finl. *råmppå, -o* 'rumpa'; se om denna ljudlag Hultman, De östsv. dial. § 1: 48). Såväl form som betydelse anger, att ordet ej är ett lågtyskt lån utan inhemskt. Till betydelsen är *Slumpan* närmast jämförbart med det ovan (s. 350) behandlade *Fåfängskär* 'det onyttiga, värdelösa skäret'.

Digitized by Google

Smättaren (utt. *smättarin*), stor sten ute i sjön i Rpl. skg. Namnet har bildats på sv. dial. Finl. *smätta* sv. vb. 'kasta, slå, ge ett slag', jfr *smätt* m. 1) 'slag, smäll', 2) 'grand (något)', *smätta* svf. 'redskap, varmed man slår till någon l. något' (Vendell s. 884).

Snipan (utt. *snīpan*), fyrskeppsstation i östra Kvarken (utanför Valsörarna). Namnet är bildat på sv. dial. Nyl. *snīp* n. 'det inre av en ihålig spets, inre sidan av en båtför', jfr *snīpa* sv. vb. tr. 'tillspetsa, hopträngа', *snīpnäsa* 'okvädinsord för en person med lång och vass näsa' (Vendell s. 889). Jfr även hos Rietz s. 643 *snip* m. 'snibb, flik' samt no. dial. *snipa* f. 'Næb, Snabel' (Aasen). Vårt namn syftar således på en spetsig undervattensklippa. Hithörande rikssvenska namn finnas behandlade hos Lindroth, De nord. ortn. på *-rum* s. 71 samt i SOÄ. 12: 161.

***Snutsan**, *Snussan* (utt. *snūsson*), framspringande hög landtunga i Kve. (Vassorfjärd). På grund av uttalet förutsätter jag en tillgrundliggande gen. sng. *snūts* av sv. dial. Nyl. *snut* m. 'hörn, spets', som anföres hos Vendell s. 896 och är identiskt med rikssv. (Rietz 644) *snut* m. 1) 'nos, mule', 2) 'trut, näsa', 3) smekord, 4) 'hörn', 5) 'udde'. Samma ord är no. *snut* m. 'snut, trut' samt 'pynt, landtunge', bl. a. i shetländska ortnamn (Jakobsen s. 183), likaså mlt. *snūte*, holl. *snuit, snoet* och nht. *Schnautze* 'tryne, nos'; se om denna ordgrupp Torp, Wortschatz, s. 525. Det feminina könet i *Snūsson* beror kanske på anslutning till huvudordet *ö*: eg. **Snūts-ön*. Namnet vore således elliptiskt.

***Snytsan**, *Snyssan* (utt. *snȳsson*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg. Namnet har sannolikt bildats på en gen. sg. *snȳt(e)s* av sv. dial. Finl. *snȳte* n. 1) 'spets, kil på fält', 2) 'den spetsiga delen av en båt (inombords)', 3) 'skog mellan tvenne varandra korsande vägar' (Vendell), rikssv. dial. (Rietz 645) *snyte* 1)

Digitized by Google

'trut, mun', 2) 'hörn på kläde, säck, åker', 3) 'trångt hörn', no. *snyt* m. 'spets'. Jfr **Snutsan* ovan.

Snällan (utt. *snēldon*), undervattensgrund vid Kaskö stad i s. Öb. Namnet bildat på sv. dial. Öb. **snälla* (*snēldo*) f. 'slända (såväl redskapet som insekten)', Vendell s. 899. Jfr fvn. *snælda* f. 'Haandten (sv. slända)', no. dial. *snelda* ds. I shetländska ortnamn betecknar ordet 'høje og slanke, frit stående klipper, spec. søklipper' (Jakobsen s. 149). Från rikssv. diall. anför Rietz s. 643 *snälla* f. 1) 'den rulle i en spinnrock, varpå den spunna tråden samlar sig', 2) 'trissan som med en skruv är fästad vid vingtenen av en vanlig spinnrock och varöver snöret löper till svänghjulet', 3) 'trissa, ring'. Namnet syftar möjligen på grundets i fråga likhet med en ring l. trissa.

Springari, förfinskat namn på en klippa utanför mynningen av Kalajoki å i n. Öb. Namnet har använts för att beteckna ett 'utsprång'; jfr sv. dial. (Rietz 660) *springare* 1) 'stor makrill, som gör våldsamma språng i och över vattnet', 2) = *spring-bagge, -gumse*. Från Nagu i Eg. Finl. anför Vendell s. 291 *springare* i bet. 'diarrhé'.

Sprutaren (utt. *sprūtarin*), lång grynna vid Storfladen i Ko. skg. Namnet är bildat på vb. *spruta* och torde syfta på grundets egenhet att „spruta" eller stänka upp vatten. Jfr no. älvnamnstammen *Sprut-* (NE. s. 243 f.) samt till betydelsen *Skvättan* (s. 447).

Stenkäringen (utt. *stäintjäljen*), ett berg l. en klippa på östra kusten av Bergö. Här visar sig enligt folktron ett bergstroll vart femtionde år. Käringen ses då sitta på berget, kammande sitt långa hår. En österbottnisk Loreley-variant. Se redan Klingius' Malaks-beskrivning från c. 1750. Jfr *Bränvinskäringarna* och *Hanklotkäringen* ovan samt holmnamnet *Käringen* (redan 1650, se Diarium Gyllenia-

Digitized by Google

num s. 148 i Hausens utgåva) i Kökars sydöstligaste skg. Synonymer härtill äro: *Karlen* l. *Kökars karlen*, bergsformation i Kökar (redan 1270, Langebeck, Scriptores rerum Danicarum medii ævi V: *Thiyckekarl*), *Karlen* (utt. *kålen*) i Kökars sydöstligaste skg. (1650, Diar. Gyllenianum s. 148), samt holmnamnen *Karlsö* 1270 (Langebeck), *Blocekarl* och *Rughenkarl* 1297, *Karl* 1368 (Russwurm, Eibofolke I § 154) i Estl. skg. (Nargö-Rågö).

Stenryggen (utt. *stäinryddje*), backe vid Stenbacka g. i Pu.

Storbrunnen (utt. *ståurbrånnin*), stor ö i Mickelsörarnas skg. Om ordet *brunn* i vattendragsnamn se s. 210.

Storbästen, sten i Vasa skg., se s. 425.

Strandan (utt. *strāndon*), liten holme i Nä. skg. Bildat på subst. *strand*. Den fno. motsvarigheten *strǫnd* f. användes ofta om bygder och gränder, som ligga längs vatten (Rygh, NG. Indl. s. 79). Även den starka formen av ordet förekommer som ortnamn i Öb.: *Stranden* är bl. a. namn på en del av Pedersöre kyrkoby, på en del av Karvat by i Vö. samt ängsnamn i Björkö; i förstnämnda användning är namnet mycket gammalt: i Bures utdrag ur 1413 års skattebok (Styffe, Skandinavien under unionstiden[2], s. 335, not 4) finnes antecknat under rubriken Korsholm: Mustzari, Kyru, Kim, *Strand*, och sistnämnda namn kan blott avse Pedersöre. Sammansättningar: *Långstrand* (utt. *lāŋgstrānd*), äga i Be., *Långstranden* (*laŋgstranden*), ägor i Mst. o. Vö., *Långstrands gångbro* Ter., *Langstranni* äng i Laih. (förfinsk.), *Ristrand*, 1580 *Ridstrand*(?) = Pedersöre, *Stenstrand* i Gkb. (Kirilaks och Vittsar byar).

Stubben (utt. *ståbbin*), skär och fyrbåk i Munsala skg.; *Stubben* hette år 1560 (n:o 4617) ett av Vöråbornas fiskelägen: „Widh Stubben bruka 25 båtar

Digitized by Google

[fiska] med 40 skötor". En *Stubb* (dial. *stubbas*) benämnd gård finnes i Muns., Hirvlaks by, en annan i Ö. Esse. I Laih. fanns år 1750 en äga kallad *Stobbi.* Som främre kompositionsled förekommer ordet i *Stubbacka* (utt. *ståbakka*), 1546 (n:o 1927) *Stobbebacka,* 1556 (n:o 1987) *Stubbacka,* bynamn i Nä. s:n, samt i ägonamnen *Stobbigäli* 1750 i Laih. (av sv. dial. *ståbbjäl* = *stubbgärda*) och *Stubbrödslan* (*ståbbrösslon*) i Vö., på andra sidan av Kontiovuori-berget (*kånndivåbjärrji*). Namnet är bildat på sv. dial. *stubb* m. 'stump (med många betydelsenyanser)' l. *stubbe* svm. l. *stubba* svf. 'stubbe, huggkubb' (Rietz s. 689, Vendell s. 954). Om fno. *stubbr, stubbi* m. i no. ortnamn se Rygh, NG. Indl. s. 80, om samma ord i shetländska ortnamn Jakobsen s. 153. Från Danmark meddelar Steenstrup i Indledende Studier s. 44 en mängd hithörande ortnamn: *Stubbene, Stubbe, Stub* o. a.

Studdan (utt. *stoddon*), skötläggningsgrynna i Rpl. (Vallgrund) skg. I Mst., Veikars by, finnes en gård med namnet *Studd* (dial. utt. *stoddis*). Jag ser i namnen en deminutivbildning på *-dd-* av stammen i fvn. *stútr* m. 1) 'Stud, Tyr' (eg. ung 'oxe med stympade, korta horn', jfr fvn. *stútr* m. 'stump, ung oxe' och nht. *Stutzbock,* vilket innehåller nht. *Stutz* m. 'verkürtztes, abgestutztes Ding'), 2) 'et Slags Drikkel. Skjænkekar' (Fritzner[2]); fsv. *stuter* m. 'stut, ung oxe l. tjur', även ss. tillnamn (Söderwall), nsv. (dial.) *stut* m. 1) 'ung oxe', 2) 'ungkarl' (Rietz s. 690), Finl. *stūtog* adj. 'gammal och gubbaktig', *stūta* sv. vb. 'stulta', *stūte-Pelle* 'tölp, drummel', *stūti(gär)* 'avstumpad, kort' (Vendell s. 957). Å utomnordisk botten höra hit bl. a. mlt. *stūt* m. 'der dicke Teil des Schenkels, Steiss' och med avljud fht. mht. *stiaz,* nht. *Steiss,* dial. *Steuss* (eg. 'stympad kroppsdel', jfr nht. *Stoss* 'fågelns svansfjädrar' i jägarspråket), mht. *stotze*

Digitized by Google

'Baumstumpf', *stutzen* 'stympa', isl. *stúta* ds., o. s. v. (Torp, Wortschatz s. 495). Formellt förhåller sig stamformen *studd-* till *stŭt-* som t. ex. stamf. *budd-* i nsv. dial. *bodd* m. 'huvud', *flainbodduger, flenbuddeter* 'flintskallig', *boddug* 'saknande horn', *boddeko* 'kullko', *budding* m. 'mindre kärve, vars stubb är tvärt avskuren' till stamf. *bŭt-* i fvn. *butr* m. 'kort Stykke av en Træstamme', *buta* sv. vb. 'hugga sönder i *butar*', no. dial. *buta* 'avhugge, hugge Træ i smaa Stumper' samt vidare som stamf. *kodd-* i nsv. dial. *kodd* m. 'testikelpung', *kudde* m. 'ärtbalja', *kudd* m. 'liten pojke, liten varelse, om fullvuxna men små personer', meng. *codde, cod* 'Schote, Hülse; Balg, Wanst, Sack, Kissen, Bett Kissen' o. s. v. till stamformen *kŭt-* i nsv. dial. *kut* m. 'knöl, puckel på ryggen, rygg', *kuta* 'gå krokryggig', no. dial. *kut* m. 'Forknyttelse i Væksten', nsv. dial. *kut* m. 'själ', mlt. *kote, kute* 'Huf, Klaue bei Pferden, Fessel, Knöchel (des Fusses)'; se närmare om dessa ordgrupper hos O. v. Friesen, De germ. mediageminatorna s. 89 ff., 93 ff. och jfr det s. 440 behandlade namnet *-pjuggen* i dess förhållande till grundordet *pjuk*. Det ifrågavarande skärnamnet *Studdan* är således vad betydelsen angår en parallell till det nästförut behandlade namnet *Stubben*. Liksom fsv. *stuter* var i bruk ss. tillnamn (se ovan), uppvisar deminutivformen *studd-* denna användning i gårdnamnet *Studd* i Mst., vilket ursprungligen väl är ett personnamn. Härmed kan jämföras att den nyss berörda synonyma ordstammen *budd-, bodd-* även föreligger i fsv. personnamnet *Bodde, Budde* (Lundgren, Sv. landsm. X.6: 29) samt i by- och gårdnamnet *Bodde, Boddeby* i Laihela (Öb.), en grannsocken till Mustasaari, där gårdnamnet *Studd* förekommer.

Svagden (utt. *svägdin*), grynna i Rpl. skg. Namnet synes sammanhänga med sv. dial. Finl. Ål. *svag*

Digitized by Google

(*svāg*) n. 'dalsänka, däld' (Vendell s. 701), Uppland *svag* n. 'fördjupning, liten däld eller håla i åkern, sumpigt ställe, lägre vattensjukt ställe å marken' (Rietz s. 701) och framför allt med det hälsingländska *svagd* n. i samma bet. (Rietz a. o.). Formen på *-d* i Öb. och Häls. är en bildning på det suffix *-iþ*, som möter t. ex. i got. *haubiþ* n. 'huvud', ags. *æled* m. 'eld', *rœced* n. 'hus', fht. *zimbrid, gibūid* n. 'byggnad', *ferid* n. 'navigium', *hulid* n. 'velamentum' (Kluge, Nom. Stammbildungslehre § 99, b). Liksom de allra flesta av dessa utomnordiska exempel har det ifrågavarande *svagd* i Hälsingland, där det förekommer som appellativ, neutralt genus. Grundelementet i fsv. **svagiþ* n. och **Svagþe* svm. (grundformen för det österb. holmnamnet *Svägden*) är den rot *sveg-, svag-* 'schwanken, schlenkern', som Torp i sin Wortschatz s. 545 förutsätter på grund av no. dial. *svaga, svakra* 'schwanken, schaukeln', *svagga* 'schwankend gehen', *svagra* 'sich biegen', fvn. *sveggia* 'ein Schiff wenden' o. s. v. Namnformen *Svagden* förhåller sig till fsv. **svagiþ-* alldeles som t. ex. sv. sjönamnet *Hofden* till fsv. *hovidh, hovuþ* n. 'huvud', varom se Hellquist 1: 222; jfr även sv. sjönamn med ett stamavledande suffix *d* (fsv. *þ, ð*), såsom t. ex. *Mogden, Näfden, Rögden, Spragden, Sälden, Tagden, Ygden, Öfden*, om vilka se Hellquist 2: 37 f. Åtskilliga av dessa äro tydliga denominativer och som ett sådant kan även det österbottniska *Svagden* fattas, om det också å andra sidan kunde vara ett nomen agentis på *-iþ* (till no. dial. sv. vb. *svaga* 'gunga'), av den typ Hellquist behandlat i Arkiv 7: 165 f.

Svarten (utt. *svatten*), litet grund i Nä. skg. Jfr ovan s. 245 *Svarten* som fjärdnamn i Gkb. samt sms. skärnamn på *Svart-* : *-ö, -ör, -skär, -holm, -både, grund* o. s. v.

Digitized by Google

Svartan (utt. *svartton*), skötgrynna i Rpl. skg. Jfr *Svarten.*

Svetten (utt. *sväittn*) grund i Be., bildat på sv. dial. (Nyl. o. Estl.) *svett* m. 'imma', jfr i Eg. Finl. (Nagu) *svettbada* (*sväittbada*) sv. vb. 'överdragas med imma (om t. ex. rumväggar i ett stenhus)', i Öb. *svetthål* (*sväitthål*) 'svettpor', i Satak. (Vittisbofjärd) *svettsand* (*sväittsänd*) m. 'sandjord som håller sig fuktig' (Vendell s. 978); i dessa sammansättningar ingår en motsvarighet till fvn. *sveiti* m., no. dial. *sveite* 'Vaedske som kommer frem, flyder ud af noget', 2) 'Sved i Besynnerlighed', 3) 'Blod i Særdeleshed' (Frietzner[2]), fsv. *svete* (*svette*) m. 'framsipprande vätska, svett' eller fsv. *sveter* m. 'svett', delvis måhända till fvn. ptc. *sveittr*, no. dial. *sveitt* 'svettig'. Skärnamnet *Svetten* är väl en ellips, kanske av *Svettbåden* (*sväitbådan*): 'den immiga b'.

Svärtan (utt. *svärtton*), Stor- o. Lill- (*ståur-* resp. *liil-*), holmar i Vö. skg. (vid Österö). Bildat på fågelnamnet *svärta* 'fuligula'.

Sändan (utt. *sändon*), holme i Nkb. skg. Bildat på ett sv. dialektord motsvarande no. dial. *senda* f. 'sandgrund'. I Finl. och Öb. är detta ord uppvisat blott under en starkt avvikande betydelsenyans: *sända* (*sänndo*) svf. 'brynsten (eg. av sandsten) för liar' (Rietz s. 716, Vendell s. 993). Namnet *Sändan* i Öb. har paralleller i no. älvnamnet *Senda* (Rygh, NE. s. 209) och i ett fsv. älvnamn *Sœnda* i VGL IV.10, varom se Hellquist, Sjön. 1: 608.

Taljan (hsv. utt. *talljan*), fiskegrund i Gkb. skg. Bildat på nsv. *talja* = no. da. *talje* 'tvenne vid ett tåg förenade block', ett lån av lt. holl. *talje,* vilket i sin tur återgår på ital. *taglia* i s. bet.; jfr nsv. dial. Eg. Finl. *talja* (*tali*) 'hissa med tåg', Vendell s. 1001. Till betydelsen jämföre man namnen *Raippaluoto-*

Digitized by Google

Replot, Repskär, Rämsö (*Rämsan*), *Lankareimi* (**Långrem*) ovan.

Tarmen (utt. *tarrmin*), smal backe i Rpl. skg. — *Risötarmen*? (utt. *rīsätarrmin*), en annan likadan backe i Mst. skg. Jfr fvn. *þarmr* m. 'tarm', som i norska ortnamn användas om „langstrakte Jordveie" (Rygh, NG. Indl. s. 39). Från Älvsborgs län i Sverge anföres i SOÄ. 19: 269 *Vammetarmen*, smalt näs invid en gård benämnd *Vammen*.

Tjuggarna (utt. *tjuggan*), fiskeläge i Rpl. skg. Namnet är ett deminutivum till den stam, vi ha i fvn. *tjúga* f. 'gaffel', *hey-tjúga* 'högaffel', fsv. *tiugha*, nsv. *tjuga*, dial. *tjoga* f. 'gren, eg. den vinkel som grenen gör med trädets stam', 2) 'skrev (mellan benen), gren'. Stamformen *Tjugg-* förhåller sig till *tjug-* som *Radd-* till *Rad* (se s. 442). Besläktade med det ifrågavarande *Tjugg-* äro väl även finl. dial. *tjuka* svf. 'nålsvamp (uppspikad på stugväggen)' samt de hos Vendell s. 1018 anförda holmnamnen *Tjūka* utanför Ormsö vid Estlands kust och *Tjukan* v. o. Hangö. Formen *Tjugg-* förhåller sig till *Tjūk-* som *Pjugg-* till *pjūk-* (s. 440 f.). Jfr också *Tjugudd* nära Torneå älvs mynning (kap. VI).

Tjyckarna (utt. *tjykkan*), ellips av *Tjyckbådarna*, se s. 373.

Tjärkarlen (utt. *tjärkarin*), en sten, ett fiskeställe i Nä. skg.: nsv. *tjära* (uttalas i Nä. *tjäro*) + *karl*.

Träkarlen, se ovan u. *Lill-träkarlen*.

Turken, större sten i Björkö by, bredvid „Ryssen" (se s. 445); nybildning efter sistsagda namn i anledning av rysk-turkiska kriget.

Ugglan (utt. *ogglon*), grund i Nä. skg. (Nämpnäs). Jfr *Uggelvattnet* s. 267.

Urjan (utt. *orrjon*), undervattensgrund i Nä. skg. (vid Kaskö). Namnet påminner närmast om no. dial. *urja* f. 'en Mængde af smaa Ting, et Mylr', *urj* n.

Digitized by Google

'Masse af Grus eller andet Smat', *urjen* adj. 'gruset, ikke fiint fordeelt', „*urje* Smaastæena", 'bitte smaa Stene i Masse, Grus' (Ross). Denna ordgrupp torde på något sätt sammanhänga med no. dial. *urd, ur, or* f., fvn. *urð* f. 'Hob af nedstyrtede Stene, stenet Grund', äda. *ore* 'udyrket Jord', sv. dial. *or* m. 'stenlagd grund, stensättning', *sten-ōr* m., *ora* f. 1) 'tät och stenig skogsbacke', 2) 'stenig vild mark, bevuxen med småträn, enbuskar och ljung', 3) 'stor skog, urskog'; jfr fs. *wurth* f. '(festgestampfter) Boden', mlt. *wort, wurt* f. 'die erhöhte oder eingehegte Hofstätte', ags. *worþ* m. n. 'Gehege am Haus, Hof'. Samma ordstam trodde jag mig återfinna i älv- och bynamnet *Orismalá,* s. 109 ovan. Vad grundnamnet *Urjan* f. ö. angår, jämför jag detsamma med sådana rikssv. sjönamnsbildningar som *Orjen, Goljen, Maljen, Skärjen,* vilka enligt Hellquist, Sjön. 1: 456 innehålla gamla adj. på *-g-* (*-igher, -ugher*). För att förklara *j*-ljudet i namnet *Urjan* (*orrjon*), vilket ljudlagsenligt borde lyda **Urgan* (*orrgon*), nödgas man dock antaga att den ifrågavarande formen analogiskt påverkats av en (icke uppvisad) maskulin sidoform **Urgen* (**orrjin*).

Valpen (utt. *valppin*), grund i Gkb. skg. Jfr bruket av fvn. *kalfr* m. att beteckna 'en liten Ø der ligger ved Siden af en større, i Lighed med en Moderkoen tillhørende Kalv', t. ex. *eyjarkalfr* (Fritzner[2]).

Fi. **Varjakka**, holme i Uleåborgs skg. Etymon?

Vatung-, namn på öar och holmar (delvis upplandade) flerstädes i sv. Öb., sammanhänger med det s. 275 behandlade vattendragsnamnet *Vätinge.* Att vattendragsnamn kunna övergå att beteckna öar och annat i den omgivande terrängen är ett känt förhållande och belyses t. ex. av den i Öb. såväl som i andra delar av den germanska Norden ofta påvisbara växlingen mellan sammansatta ortnamn på *-å*

Digitized by Google

och *-ö*; jfr artiklarna *Tjöckå, Karlå* och *Vörå* (s. 62, 71, 119). De ifrågavarande österbottniska skärnamnen äro[1]:

Fi. *Vatunki,* ö i Kuivaniemi s:n (n. Öb.), hamnplats nära Ijå älvs mynning (å Maakrunni holme).

Vatungen (utt. *vatundzin*), äga i Krb., å Biskop hemmans mark; (utt. *vatundzi*) odling i Gkb.; (utt. *vatunjin*) ett ställe i Bysundet i Petsmo, Kve. I Gkb. (Kvikant) finnes en farled benämnd *Vatungströmmen* (utt. *vatuŋgströmä*). — *Båtvatungen, Djupvatungen,* (*dzūpvatundzi*), *Djupsundsvatungen, Långörnsvatungen, Rödklubbsvatungen,* holmar i Nkb.-Gkb. skg.

Som senare sammansättningsled:

En dialektalt färgad namnstam *Vätung-* (med det bekanta *u*-omljud som föreligger t. ex. i de österbottniska *lädu* 'lada', *tränu* 'trana', *Läppu* 'Lappo') har jag antecknat i följande fall: *Vätungarna* (utt. *vätuŋgan*), grund i Bergö skg. och mindre (upplandad) landsträcka i Rpl. skg. — *Hamnskärsvätungen* (utt. *-vätunjin*), ett grund i Bergö skg. som vid lågt vatten stiger upp ur havet. — *Malvätungen* (utt. *mālvätunjin*), Östra, Mellersta och Västra, i Be. skg.: f. led är dialektordet *mal* 1) 'stenbunden mark', 2) 'mark som tidigare stått under vatten', vilket redan omnämndes s. 109.

Viran (utt. *viron*), holme i Mickelsörarnas skg. Namnet sammanhänger (jfr redan mina Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 214, not 2) med *Virvik* i Borgå, *Långviran, Svartviran,* öar i Finska viken[2] (vid Kotka), *Viron niemi* (udde å Långviran), *Viro-*

[1]) Vendell, Ordbok 1094 anför från La. i Öb. ordet *vatuŋg* m. 'liten holme' samt omnämner holmen *Vattingin* från Åland (Saltvik) och andra „dylika" från Sastmola o. Ped. Jfr vidkommande Sverge t. ex. SOÄ 14: 210.

[2]) Jfr även Saxén, SNF I. 3, s. 10 f., som dock ej nämner det österbottniska och det estländska namnet.

Digitized by Google

joki, å ö. o. Fredrikshamn, *Viringen*, holme s. o. Hogland, fsv. (run.) *Virland*, en nordlig del av Estland (= lat. *Vironia* hos Henrik av Lettland, fi. *Viro* eller *Vironmaa* 'Estland') ävensom med en del rikssvenska vattendragsnamn ss. *Viren*, *Virlången*, *Virsjön*, *Virån* o. s. v. (om vilka senare se Hellquist 1: 719). Namnen höra till den germ. ordstam, som föreligger i sv. *vira* 'veckla', fvn. *vírr* 'filigram', ags. *wír* 'spiralformigt stycke', ir. *fíar* 'skev', kymr. *gwŷr* 'krokig, skev'. Den här ingående rotformen *wīr-* står i avljudsförhållande till *wĭr-* i det ifrågavar. *Viran*, fi. *Viro* (vilket sistnämnda namn dock kunde ha sekundär förkortning av ett *ī*). Önamnen *Viran*, *-viran* äro alltså betydelseparalleller till det s. 431 anförda holmnamnet *Kroken* och sms. namn ss. *Krokörarna*, *Krokskäret*, *Krokbåden* o. a.

Vitbullret (utt. *vītbollrä*), grund i Pet. skg. Jfr sv. dial. Öb. (Vörå) *bullersten* (*bolldärstäin*) 'stor sten', bl. a. om „jätterösor", samt *bullrare* 'bullersten' (Nyl.), *bulldrog* 1) 'kullrig, oformlig', 2) 'grov, bastant, tjock' (Vendell s. 97). Från Åland har jag antecknat *Stenbulldron*, ett gravkummel, samt *Stenbulderberg*.

Viten (utt. *vītin*), holme i Ko. skg. Jfr grundnamnen *Svartan*, *Svarten* ovan.

Vitungarna (utt. *vītuŋgan*), mindre landsträcka i Rpl. skg. Jfr *Vittingbäck* i Ilmola (s. 117 ovan) samt fno. sjö- och önamnet *Hvítingr*, nyno. *Kvitingen* flerst. ävensom *Kvitingsøerne*, uppkallade så sannolikt efter sjöskummet, enär de „jevnlig er omgivet af brænding" (K. Rygh, n. Hist. tidsskr. 1: 70, 76 och NG., bd 6: 78, bd 11: 15). Suffixformen i det ifrågav. *Vitungarna* är densamma som i *Anungiträsk* s. 262, *Skaftung* s. 341, *Vatung* s. 457 och *Viurunki* nedan.

Fi. **Viurunki**, hamnplats å Maakrunni holme utanför Ijå älvs mynning i n. Öb. Namnet är förfinskning av ett fornsvenskt **Vidhrung-*, med suffixavljud

Digitized by Google

till det hos Hellquist, De sv. ortn. på -inge s. 193 från Gottland anförda ortnamnet *Vidringe*. Detta sistnämnda återgår i så fall ej på ett släktnamn **Vidhringer*, vilket Hellquist förmodar, utan är ett naturnamn bildat sannolikt på fsv. *wiper*, fvn. *viðr* 'emot' = nsv. *veder*, dial. i Finl. *vädär* (Vendell, Ordb. s. 1096). De österbottniska och gottländska namnen äro i så fall betydelseparalleller till rikssv. sjönamnen *Vedern*, *Antvarden*, *Gagern* och *Gagnern*, sådana dessa tolkats hos Hellquist 1: 698. Den ifrågav. österbottniska holmen *Viurunki* vore då uppkallad efter sitt läge „mitt emot" åmynningen.

Vädran (utt. *vädron*) i förbind. *Wädron träsket* och *Wädronmossarna*, som förekomma å en bykarta av år 1804 för Västerhankmo by i Kve. Den gemensamma förleden fortlever ännu i *vädrånträsk*, *vädrånhällona* 'Vädron-hällorna' och *vädråmvik* å samma ort, sistsagda smsg med övergång av *n* till *m* i ställning framför *v*. Till sin bildning är denna förled analog med den i önamnen *Kaldon-skären* (Öb., Närpes skg.) och *Muston-skären* (Vörå skg.), i vilka ett feminint önamn i bestämd form sing. ingått sekundär förbindelse med ett förtydligande appellativt huvudord. En sådan förbindelse är förklarlig i namn, vilka såsom de nu nämnda äro etymologiskt fördunklade. Till sitt etymon är förleden **Vädran* ett önamn i best. f. sing. fem. till ordet *väder* neutr.; jfr finländska sammansättningar ss. *väder-hål* 'för blåst utsatt ställe', *väder-strand* och *väder-udde*, vb. *vädra* 'fläkta, blåsa upp (om vinden)', adj. *vädrog* 'blåsig, behäftad med luftdrag' (Vendell, Ordb. s. 1118 ff.).

Västernorr (utt. *vässtärnårr*), namn på skötläggningsgrynnor flerstäd. i Rpl. skg.

Västeröver (utt. *vässtäryvi*), fiskebodor i So. (Sundom by).

Digitized by Google

Ykspila (utt. *ykkspīla*), hamnplats vid Gamlakarleby. Namnets förled är väl ordet sv. dial. Öb. *yx* (*ykks*) f. 'yxa'. Senare leden är väl nsv. *pil* 'sagitta' = senfvn. *píla* 'spets, udd, pil', ags. *píl* 'spets', mlt. *pîl* 'pil, pilspets', fht. *pfîl*, nht. *Pfeil*, ett lån av lat. *pîlum* 'kastspjut'; jfr ännu sv. dial. Finl. *pīl-kās* m. 'sjömärke på ett högt beläget ställe' (Pargas) och adj. *pīlo(gär)* 'spetsig'. Ändelsen *-a* i *Ykspila* kan jämföras med det i mellersta Öb:ns sv. gårdnamn icke ovanliga *a*-suffixet: *Kälda* (*tjällda*), *Klubba*, *Träiska*, *Djässa* (= Gers), *Välla*, *Riva*, *Bjona*, *Sparva* (Pedersöre, Lepplaksby), *Kassa*, *Vissa* (Eugmo). Jfr *Yxforsen* i Mal. samt, vad senare leden vidkommer, skärnamnen *Gadd* och *Gering* (s. 380, 421).

Ytningen (utt. *ȳtninjin*), grund i Rpl. skg. Namnet identiskt med det s. 246 behandlade liklydande vik- eller träsknamnet.

Öling (utt. *öliŋg* l. *ölis* av *öliŋgs*), en f. d. liten ö med gård i Maks., Kärklaks by. Namnet är ett härstamningsord på *-ing* av ett fsv. **øla* (= fvn. *eyla*, gottl. *åilå*) svf., en *l*-avledning av ordet *ö*.

Östanpå (utt. *östanpå*), en landsträcka invid Ped. (Jakobstad kyrkoby). Jfr prepositionsnamn sådana som *Påflyen*, äga i Ped., *Påmossen* äga i Vö., *Påmark*, by i Sat., Norrmark.

Kap. VI.

Näs och uddar.

1. Ed.

Från sv. diall. i Nyl., Eg. Finl. och Ål. anför Vendell s. 167 ordet *ed(e)* (utt. *äidä* l. *ēdä*) st. n. 1) 'isthmus', 2) 'smal landtunga varöver farkoster for-

Digitized by Google

dom släpats'. Ordet motsvarar fvn. *eið* n., vilket enligt Rygh, NG. Indl. s. 48 användes „om et smalt Landstykke, som forbinder to bredere, og om en dyb Indsænkning i et Fjeld, som giver let Vei mellem to Bygder", men tillika om „en Strækning, kortere eller længere, hvor man maatte taga Veien over Land istedetfor Vand- eller Isveien, ellers paa Grund af Landeveienes mangelfulde Beskaffenhed brugtes saa langt som muligt". I alla dessa betydelser har ordet kvarlämnat spår i ortnamnen, såväl i Norge som även å Shetlandsöarna (Jakobsen s. 88) och på Island (F. Jónsson, Kort Oversigt s. 7). Fornsvenska belägg för ordet, merändels ortnamn, anföras hos Söderwall s. 216; det betyder här 'ed, ställe där farkoster måste dragas över land förbi ett vattenfall, eller över en landtunga mellan två vikar eller vattendrag'. — Från Öb. har jag antecknat *Edet* (utt. *äidä*), g. i Ö. Pu., *Eidet* 1783, nu *äidä*, odling i Kve. (Västerhankmo), samt följ. smsgr.:

Edesback (utt. *äidisbakk*) i Kve. Vö. Muns.

Edesminnet (utt. *äidisminni*) i Or. (Oxkangar).

Edesviken (utt. *äidisvītjen*) Kve.; jfr en likabenämnd vik invid Helsingfors. — *Edsviken* (utt. *ässvitjen*) Ko.

Edesåker och *Edesäng* 1804 i Kve. (karta). — *Edsäng* (utt. *ässēŋg*), äng i Björkö.

Som senare kompositionsled:

Blackedet (utt. *blakkäidä*) med *blakkäidstsärr* i Krb.

Dragedet (utt. *drāgäidä*), äng i Björkö, även kallad *draijissīdon* (jfr *Dragsnäs* nedan).

Furuedet (utt. *furäidä*) Nä., Yttermark (vid Västermossen) med ett 20-tal stenrösen; i något av dessa har en mindre bronsring anträffats.

Starredet (utt. *starräidä*) i Krb.

Digitized by Google

2. Hals.

Om ordets betydelse i ortnamn se ovan s. 175 u. *Halså* och jfr *Halsträsk, Halsö, Halsör, Halsskär, Storhalsfladan.* De övriga österb. namnen i fråga äro:

Halsen (utt. *hālsin*), udde i Vö. skg. (Ulot).

Hals, gårdnamn i Gkb. o. Maks.

Börkarhalsen 1777 i Kve., Petsmo.

Fähushals (utt. *föushals*), torpnamn i Kve., Petsmo.

Hundhalsen (utt. *hondhalsin*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg.

Lövhalsen (utt. *lövhalsin*), utskjutande udde i Maks. skg.

Possös-halsen (*-halsin*), skötläggningsgrynna i Rpl. skg.

Skuthals, se s. 159, 464, 469.

Tjockmohalsen, se nedan.

3. Nabb.

I sydfinl. och åländska dialekter förekommer (enl. Vendell s. 636) såväl ett stm. *nabb* 1) 'udde', 2) 'vass spets', 3) 'hörn' som ett svm. *nabbe* 'nabb, udde'. Jfr fvn. *nabbr* m. 'fremstaaende Knold (Knab, Knat)', *nabbi* m. och *nǫbb* f. ds. (Fritzner[2]), fsv. *nabber* m. i *skogs nabber* (sv. dial. *skogsnabbe*) 'utskjutande spets av en skog?, skogsdunge som mitt i en stor skog höjer sig över den omgivande skogen?' (Söderwall), rikssv. dial. (Rietz s. 459) *nabb* l. *nabbe* m. 1) 'huvud', 2) 'udde, landtunga', 3) i allm. 'spets, upphöjning', 4) i *skogsnabbe* (se ovan), 5) 'framskjutande spets av en äng'. Osammansatt ha vi ordet i Öb. t. ex. i *Nabb,* 1725 gårdnamn i Evijärvi, *Nabbas,* gårdnamn i Rpl., och *Nabben,* en bebodd ängsudde i Kve. kyrkoby och en odling i Pö., vidare sannolikt

Digitized by Google

i det s. 111 behandlade bynamnet *Napå* i St. Kyro. Jfr *Nabbviken* i Krb. och *Nabbören* i Rpl. skg. (se ovan). Allmännast torde ordet vara som senare led i komposita. Nedan meddelade exempelsamling från Öb. avser icke fullständighet:

Finnabba, g. i N. Pu.

Flatanabba (utt. *flatanabba*), g. i Ped. kyrkoby.

Forsnabba, g. i Kaustby.

Furunabben (utt. *foronabban*) Vö. (Mickelsörarna).

Gammalnabben (utt. *gammbälnabba*) Gkb. skg.

Grannabba (utt. *gränabba*), g. i Ter., invid *Grännabbgrynnan.*

Högnabba, g. i Ter.

Jöusnabben (utt. *jöusnabba*) i Krb., Jöussn (i Påras by).

Kosnabbskogen i La. (enl. Finskt Mus. V, s. 61). Namnet avser kanske ett **Korsnabb.*

Kåtenabben (utt. *kåtanabba*) Krb.

Kullnabb (utt. *kulla*), g. i Ped., Lövöby, 1725 *Kull,* 1801 *Kullnabb.*

Kuntnabben (utt. *kuntnabba*) Krb.: jfr sv. dial. Finl. *kunt* m. 'ränsel l. skäppa, ish. av näver' och *kunt* m. Öb. 'större klump'.

Kvarnnabben (utt. *kvännabba*) i Gkb., Eugmo.

Lunabba (utt. *lūnabba*), g. i Ped., Lepplaks by, 1725 *Lonabba,* 1801 *Lunabba*: f. leden oklar, jfr *Lovbottnen* s. 433.

Märrnabben (utt. *märrnabban*), äng i Krb.

Siunabberget (utt. *šūnabbärrjä*) d. ä. 'Sjö-nabbberget' i La. Ang. förleden *Siu-* se s. 92 ovan.

Skepparnabba (utt. *stsäpanabba*), g. i Ped., Lepplaks by, 1725 *Skiepnabba,* 1801 *Skepparnabba.*

Skutnabba (utt. *skūtnabba*), g. i Ped. kyrkoby. F. leden ingår även i *Skutebäck, Skuthals, Skutnäs* se s. 159 ovan.

Stennabba, g. i N. Pu.

Digitized by Google

Vingelnabben (utt. *viŋgälnabba*) i Krb. Jfr f. leden i följ. hos Vendell, Ordbok s. 1106 anförda finl. smsgr: *vingel-banke* om en fjäskig o. ombytlig person, *vingelben* 'smalben', *vingelföra* 'kringsvänga', *vingel-hage* 'liten not som drages av tre personer' o. a., dessutom *vingla* f. 'dinglande föremål', 2) 'gunginrättning', 3) 'kringstrykande kvinnsperson'. Samma ord föreligger väl i fno. landskapsnamnet *Vingulmǫrk*; jfr också fvn. *vingull* m. 'Hestens Avlelem'.

4. Näs,

neutr., betyder i Finl. allmänt 'udde', liksom på Ormsö (Estl.), i äkta dialekt aldrig 'isthmus' (= *ede*), se Vendell, Ordb. s. 660. Jfr fvn. *nes* n. 'Nes, Forbjerg', synnerligen vanligt även i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 68, Jakobsen s. 136), samt fsv. *näs* n. 'näs', även det i ortnamn (Söderwall). Från Öb. har jag antecknat:

Näs (utt. *näːs*), g. i Nä., Yttermark by, nu vanligen *Bengs*. Från Mst., Böle by nämnes år 1544 (n:o 4532) en viss *Hans i nesett i böle.*

Näse (utt. *näsi*), g. i Krb.: eg. dat. sg.?

Näset (utt. *näsä, näsi*), sjöbodor i So., udde i La., Larsus g. i Kve. (Västerhankmo); i Laih. funnos på 1750-talet ägorna *Näsi* och *Näsi aker.*

Som f. led ingår ordet i *Näsby* Nä. (1552 *Näsbÿ, Nesszby,* 1553 *Nesby,* 1556 *Näsby,* 1557 *Nässby,* 1655 *Nessby* o. s. v.).

Sammansättningar:

a) Namnen syfta på ställets naturbeskaffenhet:

Degernäs (utt. *digärnäsä*), g. i Ped., Sundby.

Djupnäslandet (utt. *jūpnäːslanndä*) Or.

Fagernäs (utt. *fagä(r)näːs*), g. i La.

Högnäs (utt. *högnäːs*), g. i NVet. och Krb. (Hopsala by). I Krb. fanns en g. *Höghnäs* redan 1650 (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 124).

Digitized by Google

Kaldnäs (utt. *kaldnäs* l. *kallnäs*), by i Nä. Inbyggarna kallas *kaldnäsan* 'Kallnäsarna'. Äldre belägg: 1553 (n:o 1956) *Coldenes* (läs *Caldenes*), 1554 (n:o 1968) *Kaldnäs*, 1556 (n:o 1987), 1557 (n:o 2016) *Kaldenäs*, 1655 *Kallnäs*, nu *Kaldnäs*. Namnets f. led är adj. *kall*, dial. *kāld*. Den officiella namnformen *Kaldnäs* grundar sig således på det lokala uttalet; stamvokalens förkortning är högsvenskt inflytande. I beläggen *Kaldenes*, *Caldenes* uppträder adj. i best. form sing. Jfr skärnamnen *Kalle* och *Kaldan* s. 397, 427 ovan.

Långnäset (utt. *lāŋgnäsä*), del av Sundom by i So. — *Langnäset* c. 1750 i Laih. — *Långnäsängen* 1758 i Nä. (Gottböle), nu *lāŋgnäs*. — *Långnässkatan* 1738 i Mst. (Åkerblom, Must. sock. hist. s. 17). — *Laggnäs* (utt. *laŋgnäs*), g. i Muns. (Monäs by). — *Langenes*, gård l. by år 1551 (n:o 4542) i „Karlby". Sistsagda namn torde fortleva i gårdnamnet *Laggnäs* (utt. *laŋgnäs*) i Krb. (Hopsala by); officiellt skrevs det ännu 1617, 1655 *Långnäs*. Ombildningen *Lagg-* av *Lang-* låter jämföra sig med *Stagnäs* (utt. *stägnäsä*) i Maks., sannolikt ett äldre **Stangnäs* 'Stångnäs'; jfr även *Laggnäs* i Muns. med dess ovan angivna uttal.

Svartnäset (utt. *svattnäsä*) i Be. Jfr 1734 hos Mathesius *Svartnässkjär* vid Bergö. — *Svartnäsbacken* Pö. — *Svartnäs* g. i Muns., Vexala by.

Vidnäs (utt. *ʏīnäs* l. *vīns*), g. Gkb., Närvilä by. F. led är adj. *vid*.

Förleden är ett substantiv:

Backnäset (utt. *bakknäsä*), äng i Björkö.

Bennäs (utt. *bännäs*), by i Ped. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 4534) *Bendenes*, *Bändenes*, 1548 (n:o 4534 b), 1549 (n:o 4537), 1554 (n:o 4555) *Bendenes*, 1556 (n:o 4567) *Bendnäs*, 1655 *Bendnäs* eller *Löföö*, men redan 1626 *Bennäs* (Jakobst. hist. 1: 105). Namnets f. led återfinner jag i det gamla viknamnet *Benvik* (nu

Digitized by Google

gårdnamn), 1758 *Bändvikäng* vid Kaskö i s. Öb., se s. 200 ovan. Angående förledens betydelse hänvisar jag ännu till de hos Vendell, Ordb. s. 113 från finl. dialekter anförda uttrycken *i bänd* 'i nöd, i klämma', *bända* svf. 'trångmål', *en-bända* svf. 'bindnål'. *Bändarn,* namn på ett skär icke långt från Sveaborg, innehåller sannolikt samma ordstam.

Flak(e)näset (utt. *flakanäsä*), *Flakanäset* 1804 i Kve. Samma f. led. ingår i *Flakaskäre(t)* 1839 å s. ort, se ovan s. 336.

Hällnäs (utt. *hällnäs*), hamnplats i Vö. (Karvat-Kaitsor byar).

Kamnäset (utt. *kämbnäsä*) med *Kambacken* (*kämbakkan*) vid Drakåsen och Mjödträsket i Nä., Nämpnäs by. Namnet innehåller ordet *kam* i bet. 'ås'. Jfr fvn. *kambr* m., vilket användes i no. och shetländska gårdnamn om „Fjeld- og Høiderygge" (Rygh, NG. Indl. s. 59, Jakobsen s. 115). Med samma bet. ingår ordet i rikssv. sjönamnet *Kammen* (Hellquist 1: 294), jfr fsv. *kamber* m. 1) 'kam, pecten', 2) 'fjäderkam', 3) 'takås, ryggås' (Söderwall).

Keisnäs grundet (utt. *tjäisnäs* l. *tjässnäs grånnä*) i Mst. skg. Jfr no. dial. *keis* 'bukt' (Aasen), sv. dial. *keis* m. 'en vid en stång fästad stor järnkrok, som begagnas att undanrödja timmer o. d. i åar att laxfisket därav ej hindras' (Rietz s. 316).

Korsnäs (utt. *kåssnäs* l. *kåssnäs*), s:n i s. Öb. Äldre skrivformer: 1442 *Kårsnäss* enl. avskr. i Österbottens dombok 1657—58, fol. 528 verso (Hausens saml.), 1546 (n:o 1927) *Korsnäs,* 1552 (n:o 1952) *Korsnes,* 1553 (n:o 1956) *Korsznes,* 1556 (n:o 1987) *Korsnäs* o. s. v. Om f. leden se u. *Korsör* (s. 314).

Lannäslund (utt. *lannäslúnd*), nutida benämning på den forna platsen för Pinnonäs gård i Ped. (se nedan). Eg. väl **Landnäs-*.

Monäs (utt. *månäs*), by i Muns. Äldre skrivfor-

Digitized by Google

mer: 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1546 (n:o 4534), 1549 (n:o 4536) *Mones,* 1548 (n:o 4534e) *Monesby,* 1560 (n:o 4617) *Monääs sundh,* 1655 *Munäsby,* 1773 *Monis by* o. s. v. Namnets f. led är nsv. *mo* = fvn. *mór* m. 'Mo-, Sand- eller Grusslette', vanligt bl. a. i no. ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 67), se närmare nedan under namnen på *-mo.*

Rabbnäset (utt. *rabbnäsä*) Mst. (Vikby). Om f. leden se ovan s. 359, 441.

Signsby (utt. *siŋgsbÿjin*), bynamn i Mst. Äldre skrivformer: 1544 (n:o 4532), 1546 (n:o 4534), 1548 (n:o 4534e), 1549 (n:o 4536) *Signisby,* 1556 (n:o 4559), *Signisby* och *Signesby,* 1589, 1593 *Signesby,* 1655 *Signäsby*; redan under 1700-talet blir formen *Signsby* småningom den allmänna. Namnet kan formellt sett ej innehålla kvinnonamnet Signe — såsom Saxén, Den sv. befolkningens ålder i Finland belyst af ortnamnen s. 27 antog —, utan är bildat av ordet *-näs* (vilket i svagtonig ställning i österb. ortnamn vanligen försvagas till *-nis*), föregånget av ordstammen *sig-* i sv. dial. *sigt* adj. n. 'sumpigt', *sega* f. (av **siga*) i *vöttusega* 'vatten som sipprar fram från höjden' (Rietz s. 563), jfr no. dial. *siga* f. = *dal-sig* n. 'en liden meget svagt uddybet Dalsænkning i løst Jordsmon', *sig-alda* 'stor Bølge som glider langsamt frem', *sig-elv* 'langsamt flydende Elv' (Ross). Singsby by i Mst. ligger på låg och sank mark nära havet.

Skutnäs (utt. *skūtnäs*), g. i Ped. kyrkoby. Äldre skrivformer: *Skutenes* 1430 (Hausen, Finl. Med. Urk. 2: 480), 1530 *Skutnäs* (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 32), 1560 *Skuttznes,* läs ? *Skuttenes* (sistanförda form enl. Ohls, Byanamnen i Karleby och Pedersöre 2: 7), 1659 *Skuthnäset* (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 349). På denna hemmansnummers mark finnes en enskild gård benämnd *Skutvik*; å samma mark låg väl även den år 1558 (n:o 4585) bland Pinnonäs

Digitized by Google

kungsladugårds ägor tvenne särskilda ggr nämnda ängen *Skuthals* (Skwtthals) samt den bland bäckar å samma ort omnämnda bäcken *Skutebäck*. Se om dessa namn s. 159 ovan.

Stagnäs (utt. *stägnäs*), g. i Maksmo, Kärklaks by. Namnet har sannolikt framgått ur ett dialektalt uttal **Stangnäs* 'Stångnäs', vari förra stavelsens nasal genom dissimilation bortfallit. Jfr ovan *Laggnäs* av *Långnäs*, dial. *laŋgnäs*. Se närmare u. artikeln *Stångörarna* (s. 320). Om dissimilation i no. ortnamn se Rygh, NG. Indl. s. 21.

Stennästräsket Nkb.

Förleden är verbal:

Blaksnäs (utt. *blakksnäsä*), g. i Korsnäs, Harvström by. Därinvid Blaksnäsfjärden samt *Blaksö* holme något sydligare. Om f. leden u. *Blaksö* ovan.

Hängnäset (utt. *häŋgnäsä*), by i Övermark s:n. Jfr *Hangö*, c. 1270 (Langebek, Scriptores rerum danicarum, t. V) *Hangethe*. De här föreliggande östsvenska namnstammarna *Hang-*, *Häng-* ha motsvarigheter å västnordiskt språkområde: jfr fvn. *hangandi* m. 'Fossefald som styrter lodret ned fra et med Overdelen fremover ludende Fjeld' i *Hangandaborg* (= lat. *Aqua pendens*, ital. *Aqua pendente*), *Hangandavík* (Fritzner[2]), no. *Hang-* i *Haangaaen*, *Hangartjern*, *Hangandi* i *Hangenholen*, *Hanganvik*, isl. *Hengiforsá*, no. *Hængefoss* samt no. *hengjemyr*, *hengjedy*, *hengjelendt* o. likn. ord (O. Rygh, NE. s. 91). Från Norsk Ordbog af H. Ross anför jag ännu *hengflog* n. 'udoverhængende eller omtrent lodret Bjergstyrtning', *hengmel* m. 'steil, hængende „Mel" (Bakke), från svenskt språkområde fsv. *hængedy* 'hängdy, gungfly' (Söderwall), sv. dial. (Rietz s. 282) *häng-ave* m. 'gungfly', *hänge-dynga* f. 'sump, moras, vari kreaturen lätt kunna sätta sig fast'. Jfr nedan bynamnet *Hankmo* i Kve.

Digitized by Google

Förleden är en preposition:

Förnäs (utt. *förnäs*), backe och g. i Lpf., Härkmär by.

b) Namnen angiva läge:

Norrnäs (utt. *nårrnäs* och bland gammalt folk *nårrmäs*), by i Nä. s:n. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927) *Normis*, 1552 (n:o 1950) *Normes*, (n:o 1952) *Normis*, 1556 (n:o 1987) *Normæs*, 1557 (n:o 2016) *Normäs*, 1620 (n:o 4936) och ännu 1647 *Normnäs*, 1655 *Nårnäs* o. s. v. Bynamnet i fråga är påtagligen sammansatt av fsv. *norderom*, fvn. *norðr um* 'norr om' (t. ex. i fsv. *norder om fiäll* = fno. *norðr um feall*, Söderwall 2: 116, Fritzner[2] 2: 833) och ordet *näs*, ty Norrnäs by ligger norr om Nämpnäs by, det här åsyftade „näset" (eg. *Nämpt-näs* 'det (före)nämnda näset' (se nedan). På en gammal smsg. **Nordhrumnäs* > **Norrumnäs* hänvisar såväl skrivformen *Normnäs* av åren 1620, 1647 som de växlande nutida uttalsformerna *Nårrmäs* ~ *Nårrnäs*. Den här ifrågavarande namnbildningen kan jämföras med ängsnamnet *Norromudden* i Björkö (Öb.) samt med t. ex. *Norrby*, by i Söderala, Häls.: (Nils) *noribin* 1543, 1542 (men redan 1535 *Nårby*), *Sörby*, by i Rogsta, Häls.: *Södher i bynnum* 1535, *Oppby*, by i Rogsta, Häls.: Vpibynnum 1535 (se Nordlander, Med preposition sammansatta ortnamn i K. Vitt. Hist. o. Antiqv. Akad. Månadsblad 1896, n:r 289—300, s. 9).

Norrnäs och *Södernäs*, ängar i Kve., Västerhankmo by, *Södernäs*, g. i Ö. Esse, *Västernäsbacken* i Mst. (Toby).

Sekundära namn:

Strömsnäs (utt. *strömsnäs*), g. l. by i Ped., redan 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 b), 1555 (n:o 4557) *Strömsnes*. Till denna gård hör bl. a. *Kittholmen*, Jakobstads gamla hamn (se ovan s. 367).

Kilsornäs (utt. *tjillsårrnäs*), torp i Kve. (Väster-

Digitized by Google

hankmo); jfr å s. ort ett vattendrag kallat *Kilsorådran* (*tjillsorrådron*), se s. 105 ovan.

c) Namnen syfta på djurvärlden.

? **Bjurnäs** (utt. *bjūros*), g. i Pet. Då äldre skrivformer saknas, kan man på grund av uttalsformen antaga, att den officiella gårdnamnsformen på *-näs* är en ombildning.

Hästnäs å Pudimo skär i Vö. skg.

Kråknäs (utt. *kråknäsä*), by (hemmansnummer) i Ped., Katternö by. Äldre skrivformer: 1548 (n:o 4534 b), 1551 (n:o 4542) *Kråkenes*, 1570 *Krokenes*, 1572, 1589 *Kråknäs*. År 1712 hette första nummern i samma by *Kråka* (enl. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Karleby och Pedersöre 2: 18). — *Kråknäs* (utt. *kråknäsbakka* resp. *kråkbakka*), tvenne gårdar i Mal.

Kuddnäs, 1805 *Kuddnis* (utt. *kuddnis*), g. i Nkb.: nsv. *kudda* svf. 'ko'.

Sponäset (utt. *sponäsä*), åker i Björkö.

d) Namnen syfta på växtvärlden:

Aalnäs 1556 (n:o 4560), 1558 (n:o 4590), *Alenäs engen* 1558, *Alenes engen* 1559 (n:o 4608), namn på en av Pinnonäs (i Ped.) gårds ägor. — *Alnäs*, nutida gårdnamn i Nkb., Soklot by.

Aspnäs (utt. *aspnäsä*), g. i Övermark och Munsala.

Björknäs (utt. *björknäs*), g. i Pö., (utt. *bjärknäs*) g. i Ö. Esse.

Buskenäsviken (utt. *båsskanisvītjen*) Kve., Västerhankmo by.

Börknäs (utt. *börknäsä*), g. i Yttermark, Nä. s:n. F. led är här nsv. dial. **börk* av fsv. **byrke* av **birki* = fvn. *birki* n. 'Sted bevoxet med Birk' (Rygh, NG. Indl. s. 44). Jfr Vörålmålets (Öb.) *byttjo* svf. = fvn. *birkja* f. 'björklake'.

Frönäs (utt. *fröynäsä*), g. i Övermark. F. leden utgöres antingen av subst. *frö* n. = fvn. *fræ*, *frió* n.

Digitized by Google

'(sädes)frö, säd, gröda' eller av det nära besläktade adjektivet sv. dial. *frö* (jfr fsv. smsg. *ofrö*), fvn. *frœr, friór* 'fruktbar, duglig till sådd m. m.'.

Furunäsbacken (utt. *fonisbakkan*) Kve. kyrkoby.

Grannäs (utt. *gränäsä*), lokalt gårdnamn i Övermark. F. led är subst. *gran,* dial. i Öb. *grän.*

Häggnäsfladen (utt. *häggnisfladan*) Rpl.

Kornnäs-skaten (utt. *kåunisskatan*) och *Kornnäsrevet* (*kåunisrävi*) i Rpl. skg.

Risnästräsket o. *-mosan* 1755 i Nä.

c) Namnen syfta på förhållandet till människor.

Ardenes nämnes år 1544 (n:o 4532) 2 ggr som by i „Persöör". Det försvunna namnet är bildat på fsv. *arþer,* fvn. *arðr* n. 'årder'. Jfr bynamnet *Ardanpelto* 'plog-åkern' i Kyro, likaså blott under 1500-talet (1543, 1558), nu Ikola, samt socknenamnet *Ardre* på Gottland.

Bodnäs, prästboställe i Ped. kyrkoby. Äldre skrivformer: 1544 (n:o 4532) *Bones,* 1566 *Bonäs,* 1568 *Bånäs,* 1712 *Bonääs.*

Bodnäset (utt. *båunäsi*), tre bondgårdar i Muns. (vid havet). — *Bodnäsören* (utt. *båunisöurin*), upptandade holmar i Kve. kyrkoby och So., Sundom.

Brendenes beck nämnes år 1556 (n:o 4560), *Brändenäs becken* 1558 (n:o 4590) och *Brennenes engen* 1559 (n:o 4608) bland Pinnonäs kungsladugårds i Ped. ägor („Ennges Styckenn"). En karta av år 1693 över Jakobstad upptager namnet *Brennääs* = „Bäckens-Engh". En udde benämnd *Bränäs skaten* (utt. *bränässkāt*) finnes i Or., Oxkangar. Om f. leden se ovan u. *Brändö.*

Dragnäsbäck (utt. *drainisbäkk*), namn på en bäck och gårdgrupp i Mst., Böle by. F. led i *Dragsnäs* är det hos Vendell s. 140 från m. Nyland anförda subst. *drag* n. 'ed, smal landtunga', varom se ovan u. *Dragsjö.*

Digitized by Google

Dövnäs, g. i Ter., vid Rekijärvi sjö; kallas nu vanligen *näsä gålan*. F. leden kan jämföras med nsv. dial. (Närke, Bohuslän) *döva fisk* 'att strax efter inläggningen, medan isen ännu är tunn och genomskinlig, uppsöka fisken där han står tätt under isskorpan och med ett kraftigt slag av en yxhammare bringa honom i dvala, varefter han lätt fångas' (Rietz s. 113), jfr även *Döffuerckan* (1559), namn på ett fiskeläge i Korsholms skg., ovan s. 93.

Gistnäs (utt. *jistnäs*), båthusplats i Ko., gård i Kve., enligt traditionen gammal fiskeplats. F. led är sv. dial. Finl. *gista* (*jissto*) svf. 'stolpe med en klyka l. knaggar överst att upphänga nät på', jfr *Gistvik* ovan s. 206 samt Vendell, Ordb. s. 267.

Hagnäs (utt. *hägnäsä*), udde och gårdgrupp i Kve. F. led är nsv. dial. Öb. *hag* n. 'inhägnad' (Vendell s. 318), fsv. *hagh* n. 'inhägnad, stängsel, gärdesgård'.

Kassnäs, Stor- och Lill-, i dagligt tal blott *kassa*, gårdar i Ped., Sundby. F. led är sv. dial. Finl. *kass* m. l. *kasse* svm. l. *kassa* svf. 'fiskkasse' (Vendell s. 425 f.).

Kottenes nämnes år 1548 (n:o 4534 b) som by i Ped., *Kåtnäs* 1546 (n:o 1927), *Kottnes* 1552 (n:o 1952), *Cotenes* 1553 (n:o 1956), *Kotnäs* 1554 (n:o 1968) som by i Nä. Namnet motsvarar ett nsv. **Kåtnäs*, däri ordet *kåte* svm. 1) 'stuga, kyffe', 2) 'vettkoja vid skytte' (Vendell s. 521) ingår som f. led.

Nämpnäs (utt. *nämpnäs*), by i Nä. s:n. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927), 1552 (n:o 1952) *Nempnäs*, 1553 (n:o 1956) *Nemppenes*, 1556 (n:o 1987) *Nemppenäs*, *Nemppenæs*, 1554 (n:o 1968), 1557 (n:o 2016) *Nempenäs*, 1620 (n:o 4936) *Nemptnäs*, 1655 *Nempnäs* o. s. v. Den finska namnformen lyder *Nämppinäinen*. F. ledens ursprungliga form var *Nämpt-* (jfr *Nemptnäs* 1620) och är ett part. pret. i nom. sing. neutr. till svaga vb. *nämna* (*nämpna*) i betydelsen

Digitized by Google

'nämna, omnämna, namngiva'. Namnet har tillkommit i motsättning till det ovan behandlade bynamnet *Norrnäs*, eg. „Norr om näset". Detta senare namn visar att Nämpnäs by ursprungligen blott kallats „Näset". I officiellt bruk förseddes namnet emellertid — till åtskillnad från namnet *Normnäs* — med det förtydligande tillägget *Nämpt-* [1]: 'det (före)nämnda (näset)' och den officiella namnformen undanträngde sedan som så ofta annars den lokala. Beläggformerna *Nemppenäs*, *Nempenäs* (fi. *Nämppinäinen*) torde återgå på äldre **Nämptenäs*, däri f. leden uppträder i bestämd form; jfr hos Söderwall s. 127 fsv. uttrycket *thät samä för nämdä goz* samt de fsv. bestämda formerna i part. pret. *til nämpde, vpnämde, opnämpde.* I de officiella medeltida bynamnsförteckningarna gick namnet *Nämptenæs* i själva verket före **Norr(u)mnæs*, namnet på den nordligare byn, detta kanske i följd därav att Närpes socken under 1500-talet hörde till Satakunda (Kumo gårds län).

Pinnonäs, namn på en större gård i Ped., Västersund by, vilken år 1556 inrättades till kungsladugård. Äldre skrivformer: 1556 (n:o 4560, en av fogden Joenn Larsson uppgjord inventariiförteckning över Pinnonäs gårds ägor: 10 åkrar, 28 ängar samt öar, kvarnar, humlegård och fiskevatten) *Pinånes gård, Pinonäs gårdh, Pinnones gårdh,* 1558 (n:o 4590, en annan förteckning över samma gårdsägor) *Pinonäs gårdh,* 1559 (n:o 4608, en tredje förteckning) *Pinones gårdh.* Ännu 1606 och 1608 skrives namnet (enl. Ohls, Byanamn i Karleby o. Pedersöre 2: 6) *Pinonäs,* år 1712 *Pinonäse,* men redan år 1650 *Pinnones gårdh,* år 1661 *Pinnonäs Gårdh* (jfr den tredje formen av år 1556). Se f. ö. A. Söderhjelm, Jakobstads hist.

---

[1]) Om inskott av *p* mellan *m* och *t* i fsv. se Noreen, Geschichte der nord. Sprachen § 187: 7.

Digitized by Google

1: 47 ff. F. leden i smsg. utgöres av sv. dialektordet *pino* 'vedtrave', allmänt i Öb., ett lån av det likbetydande fi. *pino,* som i sin tur återgår på det germ. ordet **fīnō,* grundform för senare leden i anglosachsiska *wudu-fin* f., fornhögtyska *wutu-vîna* f. 'vedtrave'. Jfr ovan *Lannäslund.*

Rinäsvik Kve. F. led i *Rinäs-* är sannolikt ordet *ria.*

Roparnäsbacken (utt. *rōparnisbakkan*) Mst. Jfr ovan under *Roparsand.*

Slussnäs, g. i La.

Svedenäset (utt. *svidinäsä*) Or., Oxkangar by.

f) Person-, gård- l. folknamn ingå i följ. namn:

Bagarnäs, g. i Ped. kyrkoby.

Finnäs (utt. *finnäs*), g. i Ped., Sundby.

Jåspetnäs 1725 g. i Evijärvi; *Jöspetnäs* anföres hos Aspegren i hans „Beskrifning öfver Pedersöre sokn" (1763—66) som exempel på svenska gårdnamn i det forna Pedersöre. *Jöspet-* av *Jöns* och *Pet?*

Kittnes (*Kitnäs*), *Kittnesören* (*Kitnäsören*), ägor år 1556 (n:o 4560) å Pinnonäs gård i Ped. Förleden är sannolikt densamma som i *Kittholmen* s. 367.

Knåpnäs (utt. *knåpnäs*), by i Nä., invid Knåpviken. Belägg: 1546 (n:o 1927), 1554 (n:o 1968) *Knapnäs,* 1553 (n:o 1956) *Knapnes,* 1556 (n:o 1987) *Knappenäs,* 1635 *Knapenäs.* F. led är gårdnamnet *Knåp* i Knåpnäs by.

Lappnäs, äga i Pinnonäs g. i Ped. Belägg: *Lapnes* 1556 (n:o 4560), *Lapnes engen* 1559 (n:o 4608). — *Lappnästräsk* i Mal.

Pettnäsfjärden (utt. *pettnisfjälin*), *-hålet* (utt. *-hålä*), *-skaten* (utt. *-skatan*) i Rpl. skg. F. led är väl personnamnet *Pet.*

Staffansnäs, kyrkoherdebol i Ped.

g) Ett mytiskt namn ingår i

Skrattnäs (utt. *skrattnäs*), g. i Pielaks by av Nä. s:n. F. led är sv. dial. *skratt* m. 1) 'gast, spöke', 2) 'hin onde, djävulen' (Vendell s. 825).

Digitized by Google

h) Oklara namn:

Cattenes 1553 (n:o 1956), *Kattenäs* 1556 (n:o 1987), nu försvunnet bynamn i Nä.

Greennäs, Carl Hansson, bonde, nämnes 1650 från Krb., Hapsala by (Jakobstads hist. 1: 124).

Hansnäs i Kristinestads s. skg. (Kristinestads hist. s. 41).

Karnäset (utt. *kānäsi*), skog i Muns. Eg. *Karlnäs*? (jfr *Karlå, -ö*).

Kartnässkaten (utt. *kārtnässkāt*) Or., Oxkangar.

Pörkenäs (utt. *pörkkänäs*), g. i Ped. kkby, vid havskusten. Nämnes 1637 som torpställe (Jakobst. hist. 1: 109). Av **Börkenäs* < **Byrkenäs* < *Birkenäs*? I så fall härrör *p*-ljudet från finskan.

Rudnäs, gårdnamn i Krb., Hopsala by, uttalas *råkknäsä* och skrives 1650 *Ruthnääs* (Söderhjelm, Jakobstads hist. 1: 124). Då vb. *ruttna* i Krb. uttalas *råkkna*, är det med hänsyn till såväl uttalsformen som skrivformen av år 1650 ej osannolikt, att *Rudnäs* är en yngre uppsnyggning för urspr. **Rutt(e)nnäs* (**råttŋnäs*). Till betydelsen må anmärkas, att no. dial. *roten* även betyder 'kraftløs, skrøbelig, især: af svag Sammenhang', jfr no. dial. *rota-hol* (av *rote* m. 'Raaddenhed') 'et elendigt, skiddent, stinkende Hul (af et Hus)', Ross. Jfr ägo- och bynamnet *Rutorna*, fi. *Rudon* kylä i kap. IX.

Spijknäs, Jöns Andersson, bonde i Ped. år 1650 (Jakobst. hist. 1: 122).

Vannäs (utt. *vannäsä*), g. i Ped., Sundby. Skrives 1544 (n:o 4532) *Wannes*. Antagligen av äldre **Vandnäs*, däri f. leden kunde utgöras av sv. dial. Finl. *vand* 'ond' (jfr *tan vand* 'hin onde') eller av subst. *vand* m. 'djävul' (Vendell s. 1087). Jfr *Bännäs* av *Bändenäs* och *Lannäs* av **Landnäs* ovan.

Wendenääs l. Löföö nämnes år 1650 i drottning Kristinas gåvobrev till Jacob de la Gardie som bynamn i Ped. (Jakobst. hist. 1: 122).

Digitized by Google

5. Skate.

Fsv. (Söderwall) *skati* svm. 'det översta, toppen, spets' (av ett träd l. annan växt, av en gren l. dyl.), nsv. dial. (Rietz s. 581) *skate* svm. 1) 'det yttersta, översta av något, ände, spets', 2) 'topp av ett träd', 3) 'kort svans (som hos getter och björnar)', 4) 'stenig lantudde, som skjuter ut i havet', 5) 'spets av en socken, som inskjuter mellan andra socknar eller annat härad; del av socken, som genom vattendrag ligger liksom avskild från den övriga socknen (varav många ortnamn)', 6) 'vattenyta, bryn'. I nyno. diall. förekomma ett *skat* m. 'Trætop som bestaar af fedt Ved' samt ett *skat* n. i förb. „Taapp aa Skat" (Ross). — I Öb. är *skate* (*skata*) svm. mycket vanligt i ortnamn, närmast i den hos Rietz under 4) upptagna betydelsen. Osammansatt förekommer det t. ex. i *Skata* (*skatas gålan*), hemmansnummer i Mst., Runsor by, *Skatan,* bebodd udde i Kve. kyrkoby, utvidgat med det finska gårdnamnssuffixet *-la* i *Skatila sund* Mst. (Stavers by). Mina övriga exempel äro sammansättningar:

a) Namnen syfta på naturbeskaffenhet:

F. leden är ett adj.

Kallotskaten (utt. *kallotskata*), Gkb., Vissar: jfr *Kallotbäck* s. 172.

Långskaten (utt. *lāŋgskatan*) Nä. Rpl. — *Dallångskaten* (*dalilāŋgskatan*) i Björkö.

Mjödskatkroken, äng i Björkö. F. leden i *Mjödskat-* är fsv. adj. *miō, miø̄* 'smal', om vars bruk i ortnamn se ovan s. 92.

Storskaten (utt. *sto(r)skatan*) Nä. (*ståu(r)skatan*) Vö.

Svartskaten (utt. *svastskatan*) Vö. skg., Österö.

Förleden är ett subst.:

Drafves skatan 1804 i Kve., nämnes i samband med *Drafves mossan,* varom se ovan s. 277.

Digitized by Google

***Dymmel-**, *Dömmelskate* (utt. *dömmbälskāt*), 1757 *Dömmarskat viken* o. *Dömmarskat träsket* Rpl. F. leden är en motsvarighet till isl. *dymbil* m. 'træknebel i klokke, trommepinde, takstok' (Falk-Torp, Et. Ordb. 1: 103), nsv. dial. *dymbel* m. 'nagel, smal och rund träplugg varmed stockar och dl. sammanhäftas' (Rietz s. 108); jfr Finl. *dymmel* (*dymmbil*) 'stång varmed under dymmelveckan fordom slogs på ett bräde i st. f. att ringa i kyrkklockorna', *dymla* (*dymbla*) sv. vb. 'med spikar l. tränaglar hopfoga ngt (ish. timmerstockar)', Vendell s. 156; jfr A. Noreen Svenska etymologier s. 15. I det ifrågavarande ortnamnet ingår ordet kanske i bet. 'bult'; jfr *Skrammelskaten* nedan.

Klubbskate (utt. *klåbbskāt*), udde i Rpl. skg. Jfr skärnamnen på klubb ovan s. 403.

Källskaten (utt. *tjäldskatan*) Kve.

Revskaten (utt. *räviskatan*) Rpl. skg. Jfr skärnamnen på *rev* ovan s. 408.

Skrammelskate (utt. *skrammbälskāt*) Va. (Iskmo) skg. F. leden är subst. *skrammel* (*skrammbäl*) n. eller det likalydande verbet, *skramla* dial. *skrammbäl.*

Sundskaten (utt. *såndskatan*), Rpl. skg.

Väderskaten (utt. *vädärskatan*), 1757 *Väderskat*, Rpl. skg.

Öskaten (utt. *öyskatan*) Nä. Kve. (Västerhankmoby), Vö.

b) Namnen angiva läge:

Norrskate (utt. *nårrskāt*), gårdar i Kve. skg. (Köklot).

Söderskate (*söderskāt*), gård i Kve. skg. (Köklot).

Västerskaten (*vässtärskatan*) Vö. skg., Västerö.

Ytterskaten (*ȳtärskatan*) Be.

Österskaten (*ȫstärskatan*) Be.

Sekundära namn:

Bodnässkaten (utt. *båunisskatan*) Kve., *Bodöskaten*

Digitized by Google

(*båudöyskatan*) Maks., *Brännässkaten* (utt. *brännässkatan*) Or., Oxkangar, *Buskörskaten* (*båsköurskatan*) Be., *Gullängsskaten* (*gullängskatan*) Nä., *Hålgrundsskatan* Ko., *Kankmoskatan, Stor-* o. *Lill-* (*ståur-* och *lillkaŋkmoskatan*) Kve., *Klåssvikskatan* Vö., *Skrattgrundskatan* Si., o. s. v.

c) Namnen syfta på djurvärlden:

Fluguskate (utt. *flygoskāt*), stenig backe i Björkö.

Nötskatglo, åker i Björkö.

Ormskaten (utt. *årmskatan*) Rpl. skg.

Sillskaten (utt. *sillskatan*) Kve.

Traneskatfladen (utt. *tränoskātfladan*) Björkö.

Vikarskate (utt. *vīkarskāt*), udde och ängar i Björkö. F. led är sv. dial. Finl. *vikare* (*vīkarä*) m. 'en sälart, phoca foetida' (Vendell s. 1102).

Örnskaten (utt. *örnskātgrännä*) Rpl.

d) Namnen syfta på växtvärlden:

Ahlskate (utt. *ālskāt*) Vö. skg., Österö.

? Barrskate (utt. *basskāt*), skog i Rpl.

Björkskaten (utt. *bjärkskatan*) Kve.

Granskaten (utt. *gränskatan*) Be.

Lindskaten (utt. *lindskatan*) Kve.: subst. *linda* 'äng'.

e) Namnen syfta på människors användning av stället.

Badstuskaten (utt. *basstoskatan*) Kve.

Bodskaten (utt. *båudskatan*) Kve.

Brännskate (utt. *brännskāt*) Rpl.

Båtskaten (utt. *bātskatan*) Ko.

Byskata (utt. *bȳskata*), g. i Ter.

Maiskaten (utt. *maiskatan*) Kve. F. led är fi. *maja* 'koja', vilket även ingår i *Majorna* (utt. *maijona*), namn på en gårdgrupp i Kve., mot Lillkyro sidan.

Nyverkskaten (utt. *nȳvärkskatan*) Mst., Iskmo. Om f. leden se under namnen på *-verke* s. 237.

Simskaten (utt. *simmskatan*) Vö.

Skiftesskatan Björkö.

Digitized by Google

f) Person-, gård- eller folknamn ingå i:

Domarskaten (utt. *dåumarskatan*) Kve.

Finnskatan Mal., Storskär. — *Finnskatudden* Va. skg.

Isakusskaten (utt. *īsakosskatan*) Vö.

Korsungskaten (utt. *kossungsskatan*) Ko. F. led är *korsung* 'Korsnäsbo'.

Käringskaten (utt. *tjälŋgskatan*) Björkö.

Ryttarskatan Vö., Västerö: f. ledens innebörd oviss.

Tatturskatan Vö.: f. led är nsv. *tattare* 'zigenare'; jfr fsv. *tartare*, pl. *tattarä* 'tartar' (Söderwall). Formellt kan även fvn. *töturr* m. 'Pjalt' jämföras.

Torskaten (utt. *tåurskatan*) Vö. skg.

g) Ett mytiskt namn:

Trollskaten (utt. *trullskatan*) Vö.

6. Udd,

sv. dial. Öb. *ådd* m., en motsvarighet till fvn. *oddr* m. 'Spids, Odd, Hjørne, Vinkel m. m.' (Fritzner[2]), i shetländska ortnamn = 'forbjærg, spidsen af et nes' (Jakobsen s. 138), fsv. *udder* (*odder*) m. 'udd, spets' är icke alldeles ovanligt bland de österbottniska ortnamnen. Jag har antecknat

Udd (utt. *åddas*), g. i Mal., samt följande sms. namn:

Blindudden 1712 (karta) i s. Öb.

Brusudden (utt. *brūsåddin*), udde å holmen Brus i Ko. skg.

Bultudden (utt. *bultåddin*) Nä.

Börkeludden (utt. *börkkälåddin*) Be., se s. 219 o. 297.

Fagerudd La.

Gjutudden, se *Jut-*.

Holsterudden 1757 i Rpl. skg.

Jutudden (utt. *jūtåddin*) Vö. skg., Jutviken (se s. 216).

Kalludden (utt. *kallåddin*), skötläggningsgrynna i Rpl. F. led är skärnamnet *kalle* (*kalla*), se s. 397.

Digitized by Google

Kiludden (utt. *tjilåddin*) Si. Jfr *Kilen*, vik ibid.

Klubbudden (utt. *klåbbåddin*), 1559 (n:o 4601) *Klob uddhen*, fiskeläge i Mst. (Korsholms gårds) skg.

Kummeludden (utt. *kåmmbälåddin*) Ko. skg.

Norromudden, äng i Björkö.

Sandudd Vö skg., *Storsandudd* Gkb. skg.

Skagudden (utt. *skagåddin*), äng i Björkö, om f. leden se nedan.

Sydudd (= Sideby udde?) å F. de Witts karta (se inl. 40).

Söderudden, i dagligt tal blott *åddin* Rpl. skg.

Tjugudd, udde som nära Torne älvs mynning från fastlandet skjuter ut mot Björkö (Rosberg, Bottenvikens finska deltan s. 11). Jfr grundnamnet *Tjuggarna* s. 456.

7. Mindre vanliga namn på näs och uddar.

Armen i *Tistronörsarmen* i Nä. skg.: jfr fsv. *armber* m. 2) 'arm, utskjutande del av ett föremål' (Söderwall).

Huvud i *Jättenhuvudet* (utt. *jäkknhovo*), namn på en klippa i Pu., och *Sandhuvudet* (utt. *sändhovo*), namn på en udde och en däråt belägen äng i Be. Jfr ortnamnen *Hökhuvud* i Sverge (Noreen, Sverges ortn., Geografien, 1909, s. 25), *Björnhuvud* Åland (Eckerö), *Trollshovda* Nyl. (Tenala). Som främre led ingår ordet i *Huvudsjön* (se s. 248 ovan).

Huvan (utt. *hūvon* l. *ståurhūvon*), udde å Vildskär i Vö. skg. Namnet synes utgå från oblika kasus av ett fsv. **Hūve*, vilket Hellquist Sjönamn 1: 229 f. alternativt lägger till grund för rikssv. sjönamnet *Hufvan*. Fsv. *hūver* betyder i lagspråket 'det översta av en byggnad, tak' (jfr no. *huv* 'takås'), men i dessa naturnamn torde det betyda 'berg, kulle eller dyl.'. Jfr uppländska sjönamnet *Hufsjön*, vilket syftar på

Digitized by Google

de i närheten av sjöarna befintliga höjderna, samt *Hästhuven* i Älvsborgsl. (SOÄ. 17: 130).

Hyndan (utt. *hynndon*), udde och skötläggningsgrynna i Rpl. skg.

Kasherrn (utt. *kāshärrin*), sista udden av Korsnäs, Halsögrund, med en hög sten, större än andra. F. led är nsv. dial. Finl. *kas* (*kās*) 1) 'hög i allm.', 2) 'vårdkase' l. *kasa* (*kaso*) svf. 'hög, hop' (Vendell s. 425). Jfr *Kasgrund* ovan.

Kattrumpan (utt. *kattråmppon*), några gårdstomter i änden av Replot by. — *Kattrumppon*, äng och „nabba" i Krb. skg.; därav *Kattrumpskär*. Jfr *Rumpkärren* s. 285 samt *Finnrumpan* bland de österb. ägonamnen (nedan) samt shetländska *de Giltarump* „galterumpen", skärklippa (Jakobsen s. 182).

Käpplingen (utt. *tjäpplingin*), „skataådd" (skatudde) i Rpl., Vallgrund, även äga.

Piukkala, namn på en gård i Olhava i n. Öb., vid foten av en spetsig landtunga, synes bildat på sv. dial. *pjuk* m. 'spets, topp' i en urnordisk form *piuka*. Jfr ovan *Pjucko grundet* och *Pjuggen*.

Skaftung, namn på en by, eg. en landtunga i Lpf., se ovan u. *Skaftungskär*. Jfr till bildning och betydelse *Käpplingen* ovan.

Skag: Vendell s. 802 anför från Nyl. ordet *skag(e)*, utt. *skaij* stm. 1) 'lång, stenig udde', 2) 'kärr, moras', 3) 'däld' samt ortnamnen *Skägän* i Eckerö (Ål.) och och *Skaijin* i Pyttis (Nyl.), i „Tilläggen" dessutom ett *skäg* (utt. *skäji*) st. n. från Rpl. i Öb. Ordet motsvarar närmast fvn. *skagi* svm. 'Odde, i Søen fremstikkende Landspidse' (Fritzner[2]), fsv. *skaghi* svm. 'framskjutande udde (?) ss. tillnamn' (Söderwall). Jfr *Skavudden* (av *Skag-*) i Älvsborgsl. (SOÄ. 19: 295), *Skagen, Skag(e)-* flerstädes i Danmark (J. Steenstrup, Indled. studier over de ældste da. stednavnes bygning s. 282). Från Öb. känner jag följande hithörande ortnamn:

Digitized by Google

Ett osammansatt namn:

Skaget (utt. *skaijä*), tallskog vid randen av en mosse i Vö.; en sänkning i Björkö bär samma namn eller det sms. *vässtärskaijä*. I Öb. uppvisar ordet alltså neutralt genus.

Som främre led ingår ordet i:

Skagback (utt. *skägbakk*), äng i Björkö.

? **Skaggärds** (utt. *skäjäss*), lokal benämning på Långgård g. i Nä., Kalaks; gården ligger på en udde.

Skaghamn (utt. *skäghamn*) i Björkö.

Skagskaten (utt. *skägskatan*) Rpl.

Skagudde(n) (utt. *skägådd*), äng i Björkö.

Tunga i *Saarijärvi-tungan* (utt. *saajärv-tuŋgon*), namn på en liten mosse, som skjuter ut i Saarijärvi träsk i Or. Jfr nsv. *landtunga*, fvn. *tunga* f. 2) 'Landtunge' (Fritzner[2]).

Kap. VII.

Hed, skog och slätt.

1. Hed.

En svensk dialektisk motsvarighet till detta högsvenska ord anträffas i Öb. i en del ortnamn. Det motsvarande fvn. *heidr* f. betyder enligt Fritzner[2] 'Hede (Folkespr. Heid), øde, især skovløs og udyrket, Landstrækning, Fjeldstrækning' och användes „særlig om lyngbegroede Flader" (Rygh, NG. Indl. s. 53). Från medeltidssvenskan anför Söderwall ordet *hep* (*heedh*) f. 'fält, slätt, hed', även i ortnamn. Ordet har paralleller såväl i gotiska som i andra forngermanska språk. Från Öb. har jag antecknat:

Hede (utt. *häidi*), by l. gårdgrupp i Or., Kimo by. Formen *Hede* återgår möjligen på en fsv. dat. sg. *hēpe*, belagd hos Söderwall s. 474 a.

Digitized by Google

Heden (utt. *häiden*), g. i Si., Ömossa by.

Hedkrok, by i Si, å en hög ås; å orten blott *häiden.*

Hedorna (utt. *häidona*), skogsby i Maks., Kärklaks by (mellan Ölings och Stagnäs), enl. sägnen vid en gammal, nu uttorkad skeppsled. Jfr till formen *Lerorna,* äga i Mst. (se kap. IX).

Sandheden (utt. *sändhäiden*), Nä., Nämpnäs by. Identisk härmed är väl den *Sandheedh* benämnda råpunkt i Närpes, som i Hausens saml. finnes antecknad från Österbottens dombok av åren 1657—8, i avskrift från år 1442.

2. Hult.

I högsvenskt rikskspråk förekommer ordet *hult* n. 'skogsbacke, skogslund, skogsdunge' som motsvarighet till fsv. *hult, holt* n. 'hult, liten skog, skogsdunge', även i ortnamn (Söderwall), och till fvn. *holt* n. 'tør, ufrugtbar Stengrund som hæver sig op over den omliggende Jordoverflade og gjerne er bevoxet med træer' (Fritzner[2]), även i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 57). Mitt österbottniska material:

Hulten (utt. *hultn̥*), lokal benämning på Västersund g. i Ped. kkby; jfr fi. *Hultinsaari* 'Hultö', äng nära Storträsket i Ped. — *Hulten* (utt. *hultn̥*), äng i Krb.

Hultholm, g. i Pet.

Holtti, förfinskat gårdnamn i Mst., Martois by.

Holttilan mäki 'Holttila backe' i L. Ky. F. leden (*Holttila*) innehåller fi. gårdnamnssuffixet *-la.* År 1787 nämnes från denna by bonden Thomas *Hålti.*

Degerhult (utt. *däirhult*), äng i Nä., Tjärlaks by.

Råhåls wick, *Roholwijck* 1556 (n:o 4560), *Rohols engen* och *Rohols wijken* 1558 (n:o 4589), *Råholz engen* 1559 (n:o 4608), *Roohulttz engienn* 1562 (n:o 4645) i Ped., Pinnonäs: förleden torde avse en gen. sg. av **Råhult, *Råholt,* vilket jag jämför med gårdnamnet *Råskog* i Nyl.

Digitized by Google

3. Lund.

Fvn. *Lundr* m. betyder 1) 'Lund, liden Samling af Træer, Skov af mindre Omfang', 2) 'Træ'. I bet. 1) är ordet vanligt i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 66), men det finnes enligt denne förf. knappt något norskt namn, som med säkerhet kan antagas syfta på den hedniska tidens heliga lundar (jfr M. Olsen, Hedenske Kultminder I, passim). I fsv. motsvarar *lunder* m. 'lund', även i ortnamn (Söderwall). Från Öb. har jag antecknat:

Lund, släkt- och gårdnamn flerstädes. I Vö. är det uppvisat redan från 1550-talet: Lasse *Lundh* 1549 (n:o 4537), nu i gårdnamnen *Lillund* och *Storlund* i Mäkipää by. Det förra namnet uttalas nu *lillunns*, det senare *lånndil* av fi. **Lontila*, bildat på ett sv. dial. *lånd* 'lund' och fi. ortnamnssuffixet *-la*. Gårdarna i fråga ligga nedanför ett berg, *Lundberget* (utt. *låndbjärrji*).

Lund, fi. *Luntila*, g. i Laih.

Lunden, vanl. utt. *lunndaris*, lokal benämning på en gård hörande till Väster hemmansnummer i Munsmo by av Solv s:n.

Elglund, gammalt svenskt (nu förfinskat) gårdnamn i Vindala s:n, m. Öb.

Helenelund (utt. *hällnälúnd*), g. i Ö. Mal.: om förleden se s. 81 f.

Kråklund (utt. *kråklund*), by- och gårdnamn i Mst. Belägg: 1543 (n:o 4531), 1548 (n:o 4534 b) *Kråkelund*, 1548 (n:o 4534 f.) *Krokelund*, (n:o 4534 e) *Kråkelundh*, 1655 *Kråklundh*, o. s. v. F. led är person- eller tillnamnet *Kråka* (jfr t. ex. 1548 „Marcus *Kråke* i Kråkelundh").

Lunelund, g. i Kve. (i Kve. kkbok för år 1776 *Luonelund*). Etymon?

Myrbergslund (utt. *mýrbjärgslúnd*) Vö., Mäkipää.

Skogslund (utt. *skokkslunndas*), g. i Lpf., Skaftung by.

Digitized by Google

4. Mark.

Fvn. *mǫrk* f. 'skog' förekommer, både som osammansatt och som sammansättningsled, i en mängd ortnamn; se för Norge Rygh, NG. Indl. s. 68, för Island, F. Jónsson, Kort oversigt s. 11, för Shetlandsöarna Jakobsen s. 135. I fsv. motsvarar *mark* f. 'skogsmark', även det uppvisat i ortnamn. Från Öb. känner jag ordet i följande ortnamn:

Marken (utt. *marttjen*), skog i So., Sundom by.

Marken (utt. *marttjen*), by i Nkb. landsförsamling, officiellt kallad *Markby*, 1712 *Marck*, 1725 *Marcken*.

Markit, finsk nom. pl. = sv. 'markerna'. Namnet avser Pedersöre sockens gamla utmarker, „erämarker", främst Alajärvi, Evijärvi, Kortesjärvi, Lappajärvi och Vindala socknar, vilkas fasta bebyggelse torde härröra först från Gustav Vasas tider[1]). År 1548 (n:o 4534 e) och i 1500-talets följande skattelängder kallas inbyggarne i Terffuiierffui (= Teerijärvi), Lappiierffui (= Lappajärvi) och Hapiierffui (= Haapajärvi) *Marckbogan*, *Marck(e)boar* (jfr s. 199 ovan). År 1550 (n:o 4541) omnämnes likaså i Karleby s:n en viss Hans Nilson i *Marcken*, och ännu på 1580-talet kallas (enl. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Karleby o. Pedersöre 3: 23) inbyggarne i Nyby, Kuhulambi och Hästbacken i s. s:n *Marckboar*. I Lappajärvi finnes ännu en by *Evermarkki* = 'Övermark', 1725 *Öfvermark*.

Markkula, fi. gårdnamn i St. Ky. och Alahärmä. Namnet är bildat möjligtvis på urnordiskt **marku-*, grundformen för fvn. *mǫrk* och fsv. *mark* 'skog'; den urnordiska stamvokalen *u* är i så fall bevarad i finskan. Men möjligt är ock att *Markkula* inne-

[1]) Se K. E. F. Ignatius, Bidrag till södra Österbottens äldre historia s. 27 ff., A. Söderhjelm, Jakobstads historia 1: 45 f.

Digitized by Google

håller personnamnet *Markus*, vilket åtminstone ett par ggr möter i Öb. under 1500-talet: jfr 1543 (n:o 4531) *Marcus* Kråke i Kråkelund (Mst.), 1548 (n:o 4534 f.) *Marcus* Krock i Krokelund ibid., 1544 (n:o 4532), 1547 (n:o 4534 a) *Marcus hertog* (hertugh) i Vörå. Personnamn på *-us* bortkasta i finskan slut-*s*:et: *Maunu* = 'Magnus', *Filppula* av Filppus o. s. v. Detta personnamn ingår väl ock i sv. gårdnamnet *Markus* i Kve. kyrkoby.

Namnen *Markasbacken* (*markkasbakkan*) och *Markasfaret* (*markkasfarä*) i Kve., Västerhankmo torde innehålla ett gårdnamn *Markas*, bildat på *mark* 'skog' med gårdnamnssuffixet *-as*. Som f. led uppträder ordet i det ovannämnda *Markby* ävensom i *Markmossen* (*markmåsan*) Or., Karvat.

Som senare sammansättningsled föreligger ordet i:

Dagsmark (utt. *dakksmarttjen*), by i Lpf. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927), 1552 (n:o 1952), 1553 (n:o 1956), 1554 (n:o 1968), 1556 (n:o 1987) *Daxmarck*, 1655 *Dagsmarken*. Namnet kan närmast jämföras med *Dagsnäs* (Skaraborgslän, Bjärka), *Dagsmosse* (Östergötl., Alvastra), *Dagö*, fvn. *Dagaithi* (Estl.) samt med fi. *Päivänniemi*, udde i Gkb. och Lempäälä (Tavastl.). Det fi. namnet är synonymt med ovan anförda sv. *Dagsnäs*; om ordstammen *dag-* som f. led i sammansättning se f. ö. mitt arb. „Germanisch-finnische Lehnwortstudien" s. 13, 90. *Dagsmark* vore således „den ljusa skogen"; jfr *Mörtmark* 'Mörkskog' nedan.

Högmark (utt. *högmark*), g. i Övermark.

Idmarks mossen Ko. F. leden i *Idmark-* oklar.

Långmarks bäcken (utt. *lāŋgmarks bättji*), 1694 *Långmarks å* Mal., *lāŋgmarks träsk* o. *lāŋgmarttjen*, äng i Lpf. (Härkmär).

Mörtmark (utt. *mörtmark* l. vanl. *mörtton*), by i Lpf. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927) *Mörtuick*,

Digitized by Google

1552 (n:o 1952) *Mörtmarck*, 1553 (n:o 1956) *Mörttemarck*, 1554 (n:o 1968) *Mörtmarck*, 1556 (n:o 1987) *Mörtmark*, 1620 (n:o 4936) *Miörkmark*, 1655 *Mörtmarken*. Skrivformen *Mörtuick* är tydligen ett avsiktligt försök att bringa smsg:s förra led — fisknamnet — i samklang med senare leden. Skrivformen *Mörtmark* är emellertid en (sannolikt dissimilatorisk) förvanskning av ursprungligt **Mörkmark*, så framgår av byns finska namnform *Myrkky* eller *Myrkyn-kylä* (fi. *kylä* = 'by'), däri f. leden återger ett sv. *Mörk-* i dess fornsvenska lydelse *Myrk-*. Jfr till betydelsen fvn. *Myrkviðr* 'Mörkskog', österbottniska skogsnamnet *Mörkskōji* 'Mörkskogen' i Gkb., Palo samt socknenamnet *Mörskom* (av **Mörkskōghum*) i Nyl., om vilket sistanförda namn se Hultman i Svenska Folkskolans Vänners Kalender för 1916, s. 35. Bynamnet *Dagsmark* i s. s:n (se ovan) uppvisar den motsatta betydelsen. Mörtmark by skall — enligt vad mig berättats å orten i fråga — tidigare haft en „grūvlit tjåkkan skōg", har således gjort skäl för namnet.

Norrmarken (utt. *nårrmartsi*), äng i Gkb., Korplaks.

Nærpis marck 1492—94 i Hausens utdrag ur Stockholms stads tänkeböcker.

Påskmark (lokalt utt. *påsskon*), by i Lpf. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927), 1552 (n:o 1952) *Poskmark*, 1553 (n:o 1956) *Poskämarck*, 1554 (n:o 1968), 1556 (n:o 1987) *Poskmarck*, 1620 (n:o 4936) och 1655 *Påscmark* o. s. v. Byns finska namn är *Puskamarkku* l. *Puskamarkki*. F. leden i denna smsg visar att den svenska namnformen *Påskmark* rätteligen borde lyda *Båskmark*, ty fi. *puska* är ett lån av fsv. *buske* (*boske*), nsv. dial. Öb. *båska* svm. 'buske'; jfr österb. gårdnamnen *Båskas* i Mst. (Veikars by) och *Båsk* i Lpf. (Dagsmark). Formen *Påskmark* röjer således finsk påverkan eller är — om man så vill — uppkommen genom kontamination av fi. *Puskamarkku(-i)* och sv. **Båskmark*. Den

Digitized by Google

urnordisk-finska namnformen på *-markku* hänvisar på urnordisk ålder för detta ortnamn, men ej för ortens fasta bebyggelse, vilken kan hava ägt rum långt efter namnets prägling.

Västermark (utt. *vässtärmark*), g. i Kve. (Västerhankmo by) och i Pet.

Yttermark (utt. *ytärmarttjen*), by i Nä., n. o. kyrkobyn. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927) *Ytteruick*, 1546 (n:o 4534) *Ytermark*, 1552 (n:o 1952) *Yttermarck*, 1553 (n:o 1956) *Ytermarch*, 1556 (n:o 1987) *Ytermarck*, 1655 *Yttermarken* o. s. v.

Östermark (utt. *össtärmark*), förr Närpes s:ns östra utmark, nu egen socken. Namnet skrevs 1620 (n:o 4936) och 1635 *Östermark*, år 1655 *Östermarken*. Lika benämnda gårdar finnas i Pet. och Ilmola. Om ortens i fråga finska namn *Teuva* se s. 62 f.

Övermark (utt. *övärmarttjen*), nu s:n, ursprungligen Närpes s:ns nordligaste utmark, belägen n. o. Yttermark. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927) *Öfueruick*, 1552 (n:o 1952) *Öffuermarck*, 1556 (n:o 1987) *Öffuermarck*, 1655 *Öffuermarken* o. s. v. Skrivformen *Öfueruick* (liksom *Ytteruick*) av år 1546 är antagligen felskrivning. Finska namnformen *Ylimarkku* (fi. Yli- = 'Över-') innehåller sannolikt det urnordiska **marku*, vilket ovan påvisades i *Puskamarkku* 'Påskmark' (se ovan). Denna namnled är f. ö. känd från Satakunda, där vi ha sockennamnet *Noormarkku* 'Norrmark', kapellnamnet *Pomarkku* l. *Poomarkku* 'Pårnark' och gårdnamnet *Kaasmarkku* 'Karlsmark' (1540, 1546 *Karsmarck*, 1701 *Karlmarcks by*) i Ulvsby[1]).

---

[1]) Hultman menar i Fi. Tidskrift t. LXXXVIII, s. 464 att det finska *-markku* även kunde hava utgått från en fsv. dat. sing. *af* l. *i Norra marku* etc.. Men då nom. och ack. sg. av ordet i fornsvenskan vid samma tid lydde *mark*, måste man antaga, att det finska *-markku* i Satakunda i så fall skulle äga en på dessa kasus återgående biform *-markki* i allmännare använd-

Digitized by Google

I mellersta Öb. har namnets där använda finska form *markit* 'markerna' (= Pedersöre s:ns utmarker, se ovan) utgått från ordets nysvenska form. Såsom ovan nämndes ha dessa trakter i själva verket först jämförelsevis sent — under Gustav Vasa — koloniserats. Å *mark*-området i södra Österbotten, liksom å det i Satakunda, är bosättningen och odlingen vida äldre [1]).

5. Mo.

Fvn. *mór* m. betyder 'Mo, Sand- eller Grusslette' och no. *mo* m. användes i samma betydelse men föreligger även i smsg. *Bookemooa* 'Bøgeskoven' (Aasen, Ross). Om ordets förekomst i norska och shetländska ortnamn jämföre man Rygh, NG. Indl. s. 67 och Jakobsen s. 132. I isländska gårdnamn uppträder ett motsvarande *mór, mói* i bet. 'lyngbevokset tuet land' (F. Jónsson, Kort oversigt over isl. gårdnavne s. 8). Fsv. *mōr* m. betyder 'mo, sandhed' och förekommer även det i ortnamn: in *dyghramo*, in *østramonum* (Söderwall). I nsv. rikssprået är ordet *mo* femininum och betyder 'sandig, ofruktbar jord, sandig

---

ning vid sidan av sig; men så är ej fallet. En fsv. dat. sg. **marku* kan hava bidragit till den finska formens befästande, men kan ensam för sig svårligen rättfärdiga densamma. Markbygderna i norra Satakunda voro f. ö. — historiskt sett — den förhistoriska germanbosättningens i Kumo älvdal utmarker. Att här fanns en urnordisk germanbygd är fullt bevisat, och då kan det urnordiska ursprunget för fi. *-markku* (av en urnord. nom. och ack. sng. *marku* + dat. sng. **markō*, **marku*) ej alls betvivlas. Närpes i Sydösterbotten hörde ännu under 1500-talet till Satakunda och har påtagligen sin bebyggelse därifrån; de blott alternativt (och ganska sällan) använda sydösterbottniska *markku*-namnen härstamma därför sannolikt från Satakunda.

[1]) Jfr Saxén, Den sv. bosättningens hist. 1: 190.

Digitized by Google

hed', men i särskilda rikssv. folkmål (i Värmland, Dalsland, Västergötland, Småland o. a. trakter) användes det om 'stor skogstrakt, oduglig till odling, men bördig på skog, merendels fur', och i denna bemärkelse antas ordet hos Rietz s. 442 även ingå i ortnamn, ss. *Altaremo, Runamo* i Blekinge, *Värnamo* i Småland. Det ifrågavarande skandinaviska *mō* har en västgermansk motsvarighet i förra leden av fht. *mû(h)werf* 'mullvad' och *mû(h)spilli* 'världsundergång'. De nordiska formerna kunna i själva verket regelrätt härledas ur en urnordisk grundform **mūho-* l. **mūha* (jfr lat. *mûcus* 'snor', *mûcor* 'mögel', gr. *μύκος* 'slem, snor'). Att det nordiska ordet i fråga återgår på ovansagda stamform, framgår även av en finskestnisk ordfamilj, som synbarligen är ett lån av urnord. **mūho* 'mo': fi. *muho* l. *muha* l. *muhu* 1) 'terra paludosa, soluta, colendo in utilis', 'Sumpferde'; 2) 'farrago mixta, congeries soluta', 'Gemische' och det därav avledda *muhia* 'solutus, haud compactus, exempli causa humus', 'locker', jfr fi. *muha-maa* 1) sv. *mo-jord,* 2) 'Sumpferde'; estn. *muhe,* gen. sg. *muheda* 'weich, locker': *muhe muld* 'lockere, mulmige Erde', *muhe wihm* 'sanfter, warmer Regen'. Liksom det skandinaviska kan det finska och estniska ordet påvisas i ortnamn: fi. *Muhoinen,* fi.-sv. *Muhois,* socken i n. Finland, estn. *Muhu-mā* (Mohu-maa) 'ön Mohn' vid kusten av Estland. Om dessa germanska och finska ordgrupper närmare i mitt arb. „Germanisch-finnische Lehnwortstudien" s. 58—63.

Namn på *-mo* förekomma i Öb., särskilt å kuststräckan från Vasa till Gamlakarleby, i ett avsevärt antal fall. Jag begynner i söder. Formellt ha de ifrågavarande namnen, vad efterleden angår, sammanfallit med ursprungligen finska ortnamn på *-maa* 'land', vilket ord i svenskt uttal redan under medeltiden regelrätt utvecklades till *-må* och omsider till

Digitized by Google

-mŏ. För fullständighetens skull upptages här nedan ej blott de tvetydiga namnen utan även en del finsk-svenska *maa-(mo-)*namn.

Barkarmon (utt. *barkkamōin*), lokal benämning för Gästgivars g. i So. (Östersolv): f. led är väl det medelsvenska *barkare* 'garvare', vilket möter även i andra österb. gårdnamn (se del II).

Mobacken (utt. *mōbakkan*), backe i So. (Östersolv).

Nedermo (utt. *mōmattas*), g. i So. (Östersolv).

Övermo (utt. *mōas*), g. i So. (Östersolv).

Munsmo (utt. *monsmo*), by i So. Äldre skrivformer: 1543 (n:o 4531) *Munsmo*, 1548 (n:o 4534 e) *Munsmo by*, 1548 (n:o 4534 f) *Munnismo* (2 ggr), 1549 (n:o 4536) *Munsmo*, 1556 (n:o 4567) *Munnesmå*, 1560 *Mundzmå*, 1589 *Muntzmo*, 1593 *Munzmå*, 1655 *Munnsmo*. Förra led är gen. sg. av fsv. *munder* m. 1) 'mun', 2) 'udd, egg', 3) 'mynning'. Ordet föreligger här i bet. 3) och avser närmast Söderfjärdens forna mynning (Munsmo ström), vid vilken byn i fråga är belägen. Samma ord ingår i holmnamnet *Munsö* samt i ägonamnen *Munnis kärri* (jfr 1548 *Munnismo*), *Sundmunnen* och *Öitismunnen* (se s. 291 ovan).

Melmölandet invid Vasa å en karta av år 1710 (Wasa stads hist. s. 67), nu *Mälmo*. Namnets ursprung oklart.

Iskmo (utt. *īsmo*), kustby i Mst., n. o. Vasa stad. Belägg: 1543 (n:o 4531), 1548 (n:o 4534 e), 1549 (n:o 4536) *Iskimo*, 1548 (n:o 4534 f), 1557 *Iskemå*, 1589 *Iskemo*, 1655 *Iskmo* o. s. v. Främre led är möjligen personnamnet *Isak* i en i Vasa-trakten bruklig dialektisk förkortning *Isk* (utt. *īsk*), ofta i best. form sing. *īstjin* (*ittjin*); jfr även den finsk-österbottniska kortformen *Iiska*. Mellanvokalen *i* i *Iskimo* är av uttalsformen att döma sannolikt ett senare inskott. Personnamn förekomma även eljest som förra led i sms. *mo*-namn: *Petsmo*, *Larsmo* o. a. (se nedan).

Digitized by Google

Som finskt ger namnet *Iskmo*, synes det, i ingen händelse någon begriplig mening.

Karkmo (utt. *karkmo*), by i Mst., vid Laihela å. Äldre skrivformer: 1543, 1544 1546, 1548, 1549, 1550 *Karkimo*, 1548 (n:o 4534 f) och ännu 1593 *Karkemå* (by), 1589 *Karchmoo*, 1655 *Karkmo*. Saxén, Sv. landsm. XI. 3: 138 betraktar namnet som finskt: *Karkeamaa* (*karkea* 'torr, hård, grov, oplöjd' + *maa* 'jord' l. *Karkkomaa* (*karkko* 'sträng, hösträng, trave, vedtrave, stapel' + *maa*) l. *Karkkumaa* (*karkku* 'vedstapel' + *maa*). I den finskspråkiga grannsocknen Laihela kallas byn emellertid *Karkkimala*, varav att döma namnet i ingen händelse är en bildning på *maa* 'land'. Då namnen på *-mala* torde vara ursprungligen svenska (jfr ovan s. 109 *Orismala* i St. Ky.), synes det icke omöjligt, att även namnet *Karkmo* är svenskt. F. leden är dock svårtydd. Då byn i fråga ligger vid den finska språkgränsen kunde *Karkmo* återgå på äldre **Kargmo*, och denna f. led kunde jämföras med det hos Vendell s. 422 från Åland (Brändö) meddelade adj. *kargog* 'karg, ödslig'. Stamordet i denna avledning utgöres emellertid av adj. y. fsv. *kargher* 'karg, snål', som torde vara ett lån av mlt. *karich, karch,* motsv. ndl. *karig,* nht. *karg* i s. bet. För fullständighetens skull erinrar jag även om det hos Hellquist, Sjön. 1: 294 behandlade etymologiskt dunkla sjönamnet *Karken.*

Petsmo (utt. *pettsmo*), by i Kve. Äldre skrivformer: 1442 *Petzmo* (enligt avskrift i Österb:s södra domsagas dombok av år 1712, H. S.), 1440 *Petisma* (avskr. fr. 1500-talet, H. S.), 1543 (n:o 4531) *Pedsmo* 1548 (n:o 4534 e), 1549 (n:o 4536) *Pettismo,* 1548 (n:o 4534 f) *Petismå, Petismo,* 1589 *Pettzmoo,* 1593 *Petzmå,* 1655 *Petsmo.* Namnet har av Saxén, Sv. landsm. XI. 3: 189 härletts ur en finsk grundform *Petäjäismaa* l. *Petäismaa* (*petäjä* l. *petää* 'tall' + *maa* 'land')

Digitized by Google

'det av tallar bevuxna landet'. Men en finsk kompositionsled *Petäjäis-* l. *Petäis* är nödtvungen och saknar motstycke i den finska omgivningens namnbestånd. De äldsta namnbeläggen, *Petsmo* 1442, *Pedsmo* 1543, hänvisa i själva verket med all önskvärd tydlighet på genitiven av personnamnet *Pet* som f. led. Jfr *Petsund, Petön, Petskär* samt gårdnamnet *Petas* i Vö. och Muns.

Hankmo (utt. *haŋkmo*), Väster- och Öster-, byar i Kve. Äldre skrivformer: 1443 *Hankama, Hankamoy* i avskr. från år 1811 (H. S.), c. 1490 *Hankkamaa* (Åkerblom, Mustasaari sockens hist. s. 38), *Vestre hanckimo* och *Östre hanckimo* 1548 (n:o 4534 e), 1549 (n:o 4536), 1589 *Westerhanchma, Österhanchma,* 1593 *Westerhanchmå, Österhanckmå,* 1655 *Wästerhankmo, Österhankmo,* o. s. v. Även detta namn uppfattar Saxén (Sv. landsm. XI. 3: 24) som finskt, ehuru han ej angivit något etymon därför. Som finskt är namnet också svårt att förklara, ty varken fi. *hanka* 'hängare, rorpinne' eller *hanki* 'skare' ger här någon antaglig mening. Jag ser därför i namnets f. led en motsvarighet till förra leden i namnen *Hangö* i Nyl. och *Hängnäset* i Öb., Övermark, varom se øvan s. 469. Ett svenskt **Hangmo* övergick emellertid i den i dessa trakter tidvis väl rätt talrika finska fiskarbefolkningens uttal med lätthet till **Hankamaa* (jfr *Hankama, Hankamoy* 1443) och det är denna finska form, som väl närmast ligger till grund för den svenska uttalsformen *Hankmo.* En fullständig parallell till denna svensk-finska blandform erbjuder det ovan (s. 58) behandlade bynamnet *Härkmär* i Lpf.: fsv. **Hærgh-mar* > fi. *Härkämeri* > sv. *Härkmär*; jfr även *Karparö*, bynamn i Mst., vari namnet *Garp* ingår, *Påskmark* i Lpf. för **Båskmark, Vetil å* i Gkb. för *Vedil å* o. s. v. Med bynamnet *Hankmo* jämför jag holmnamnet *Hanklot* i

Digitized by Google

Hankmo byarnas skg. Detta kunde återge ett urnordiskt **Hang-flōðō*. Närmare i kap. om de finska namnen.

Tjockmohalsen (utt. *tjökkmohalssin*, även *tjöttmohalssin*) i Kve., Västerhankmo by. Formellt möjligt vore väl även ett finskt grundord **Kytö-maa* 'svedjeland', men i sakligt avseende har antagandet ringa sannolikhet: vid yttersta havskanten, där „halsen" i fråga ligger, torde man ej ha „svedjat".

Stor- och *Lillkankmoskatan* (utt. *kaŋkmoskatan* l. *kampmoskatan*), landtungor som skjuta ut från Hankmo-landet. Förhållandet mellan *Hankmo* och *Kankmo* är oklart. Återgår även formen *Kankmo* ytterst på ett urnordiskt **Hang-*, men av den ålder, att det begynnande *h*-ljudet i finskan ersatts av ett *k*-ljud, liksom t. ex. det germ. *h*-ljudet i fi. *kansa* 'folk' (got. *hansa*) och *kallio* 'klippa' (sv. *hälla*)? ? Namnet **Hang-mûha (-mo)* skulle således upptagits av finnarna tvenne särskilda gånger och bägge finska namnformerna vore återlånade av svenskarna.

Maksmo (utt. *makksmo*), by i Vö., numera egen socken. Äldre skrivformer: 1440 (avskrift fr. 1500-talet, H. S.) *Maxima*, 1543 (n:o 4531), 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 e) *Maximo*, 1548 (n:o 4534 f) *Westermaxmo* och *Östermaxmo*, 1593 *Westermaximå*, *Östermaximå*. Redan Saxén, Sv. landsmål XI. 3: 23, 24, 171 härleder namnet *Maksmo* ur ett fi. *Maksa(n)maa* utan att dock närmare förklara namnet. F. leden synes ej kunna avse annat än fi. ordet *maksa* 'lever', vilket även ingår i t. ex. växtnamnet *maksa-ruoho* 'sedum acre' och i adj. *maksan karvainen* 'leverfärgad, mörk'. *Maksmo-Maksamaa* betyder i så fall ungefär 'Mörk-land' eller dyl. Svenskt ursprung är osannolikt. Man har tänkt sig f. leden som ett fsv. kvinnonamn *Magg* = Margareta, jfr fno. *Magga*, vilket möjligen föreligger i *Maggas*, gårdnamn i Mst.

Digitized by Google

(Västervik), *Magg-kärr* i Vö. (Rökiö), *Maggmȳl*, namn på ett berg i Vö. (Palvis), *Maggsund* i Rpl. och *Maggängen* i Vö. (Miemois). Men genetiven härav kan ej på 1400-talet eller någonsin ha lytt **Maggs*; jfr även det nu försvunna gårdnamnet *Macaböle* (d. ä. **Maggaböle*?) i Laihela.

Lekmosund (utt. *läikmoså'nnd*), sund å Bodön nära Tottesund i Maks. F. leden *Lekmo-* innehåller sannolikt subst. *lek*, dial. *läik* i bet. av fsv. *fughla-leker* 'fågellek' samt sv. *mo*; jfr dock även sv. dial. Finl. *leken* (*läitjin*) adj. 1) 'fuktigt däven' (Eg. Finl.), 2) 'upptinad (om flytande vattendrag)', 3) 'flytande (om fettartade ämnen)', betydelserna 2) och 3) från Öb. (Vendell s. 543).

Kvimo (utt. *kvīmo*), skärgårdsby i Maksmo. Äldre skrivformer: 1478 i avskr. fr. 1553 *Quima* (H. S.), 1544, 1548, 1551 (n:ris 4532, 4534 e, 4542) *Quiffuimo*, 1547 (n:o 4534 a) *Quimå by*, 1661—7 *Qwimo*, 1665 *Cŭimo*. Den från åren 1544—1551 bevarade formen *Quiffuimo* hänvisar på ett till grundliggande finskt *Kuiva-maa* 'torrland'; jfr sv. bynamnet *Kvikant* i Kkb., vilket vid mitten av 1500-talet 1544, 1546 o. s. v. skrives *Quiffuikant, Kuiffuekant, Quiffuekant, Kwiffuokanth* och därför sannolikt förutsätter fi. *Kuiva-kanto* 'torr stubbe'. Med sagda medeltidsformer låter namnet *Kvimo* svårligen — som det antagits — härleda sig ur en svensk form med nsv. *kviga* 'ung ko' eller fvn. *kví* f., sv. dial. *kya* 'inhägnad för boskap' som främre led. Man märke dock formen *Quima* 1478 [1553].

Teugmo (utt. *töumo*), skärgårdsby i Maks. Äldre skrivformer: 1478 i avskr. fr. 1553 *Togma, Togmå* (H. S.), 1544 (n:o 4532) *Tougmo*, 1546 (n:o 4534) *Togmo*, 1558 (n:o 4534 e) *Toŭgmo by*, 1555 (n:o 4557) *Tegmo*, 1557 (n:o 4569), 1559 (n:o 4605) *Töumå by*, 1559 (n:o 4601) *Theumå*, 1580 (n:o 4757—8) *Teumo*, 1655 *Teugmo*.

Digitized by Google

Namnet är otvivelaktigt ett svenskt *mo*-namn. Dess f. led utgöres av finl.-balt. dialektordet *tög* m. 1) 'tåg, rep', 2) 'rev, snöre', 3) 'notlina', vilket (enl. Vendell s. 1065) i Eg. Finl., Åland, Nyland och Österb. uttalas *tög* men i Estland och i Gammalsvenskby *töu, tau*, alltså med bevarad diftong liksom fvn. no. *taug* f. 'rep'. Ordet är uråldrigt å finländskt område, att döma av fi. lånordet *tauko* 'draglina för nät och fartyg'. Namnet *Teugmo* syftar sålunda sannolikt på något slags notfiske. I Öb. användes ordet *tög* (*töug*) blott i bet. 3): 'notlina'. Utgår man däremot från ordets allmänna betydelse av 'tåg, rep', kan skärnamnet *Repskär* och de under denna artikel (s. 339) nämnda namnparallellerna jämföras. Jfr även *Tömmen* i Sverge, Älvsborgsl. (SOÄ. 17: 132).

Invid Kvimo och Teugmo byar ligga holmarna *Pudimoskär* och *Särkimoskär*. Det senare namnet återger antagligen ett fi. *Särki-maa* 'mörtlandet'. *Pudimo-* åter kan vara svenskt återlån av fi. **Putamaa*, vari f. leden torde reflektera sv. dial. *båda* m. 'undervattensklippa' i dess urnordiska dräkt **buða(n)*-; se ovan s. 372.

Mono (utt. *måun bȳ*), kustby i Muns. Äldre skrivformer: 1544 (n:o 4532) *Mone*, 1547 (n:o 4534 a) *Monå by*, 1554 (n:o 4555) i *Moon*, 1655, 1661—7, 1773 *Mono by*. Formen *Mono* har sannolikt utgått från en fsv. dat. sg. med slutartikel: *monum*, jfr ortnamnet *in østramonum* (1349) hos Söderwall, Ordbok 2: 57. Av den ursprungliga ändelsen har den officiella skriften blott förlorat slutkonsonanten, uttalet däremot även nästföregående vokal. En i det närmaste motsvarande reduktion uppvisar f. leden i namnet *Flynbäcken* av fsv. **Flȳnu-* (dat. sg. neutr.), varom se ovan s. 152.

Monäs (utt. *måunäs*), bynamn i Muns. Orten ligger n. o. Mono och Hirvlaks byar, vid havskusten. Sms. av *mo* och *näs*, se ovan s. 467.

Digitized by Google

I Muns. förekomma vidare bl. a. namn ss. *Hartmofjärden* och *Peltmo-backen*, vilka skenbart höra hit. Det förra är dunkelt, det senare finskt (*pelto-maa* 'åkerland').

Permo-landet (utt. *pärrmo lanndä*) invid Jakobstad. Belägg: 1556 (n:o 4560) *Permå öö*, 1559 (n:o 4608) *Päärmo öörn*, 1664 (Jakobstads hist. 1: 161) *Permon*, 1763 (karta) *Permolandet*. Namnet innehåller sannolikt personnamnet *Per* = Peder, jfr *Persör* 1500-talet = Pedersöre, *Petskär* i Va. skg., *Petsmo* i Kve., *Petsund* i Vö., *Petön* i La., *Pettnäsfjärden* o. *-skatan* i Rpl. skg., *Jöspetnäs* i Ped. I Norge förekomma *Persmoen* NG. 2: 198, *Pettersmoen* NG. 3: 358 med f. leden i gen. Namnet *Permo* uppvisar f. leden i grundform liksom *Pettnäs* och *Petön*.

Larsmo (utt. *läsmo*), skärgårdssocken i Krb. skg. Belägg: 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 e) *Larismo*, 1549 (n:o 4536), 1550 (n:o 4540) *Larissmo by*, 1546 (n:o 4534) *Larsmoo*, 1556 (n:o 4560) *Larsmå*, 1725 *Larsmo* o. s. v. Namnet innehåller personnamnet *Lars*, som är rätt vanligt i Öb. under 1500-talet (t. ex. 1544 *Lasse Larson* i Vö., 1548 Oluff *Larson* i Mst. Jfr *Larsholmen*, *Larshällan* i Nkb. skg. *Laris* är en äldre form av *Lars*.

Eugmo (utt. *öymo* l. blott *öyan* 'öarna'), by i Krb. Belägg: 1543 (n:o 4531) *Egmo öö*, 1544 (n:o 4532), 1548 (n:o 4534 b), 1550 (n:o 4540), 1551 (n:o 4542) *Egmo by*, 1556 (n:o 4560) *Eghmå*, 1580 (n:o 4757—8) *Eugmo*, 1655 *Egmo*, 1725 *Eugmo*, o. s. v. F. leden i namnet utgöres av ordet *ö*, dial. i Öb. *öy*.

Muhoinen — *Muhois*, socken i n. Finl. (nära Uleåborg), se s. 491.

Digitized by Google

6—17. Enstaka skogs- och slättnamn.

Branten (utt. *branttin*), skog i Pö.

Fallet (utt. *fallä*), skog i Pö. — *Storfallet* (utt. *stōrfallä*), odling i Pö. Jfr *Fallesa, Fallträsk, Fallkärr, Fallskär* s. 131, 261, 286, 350.

Flatan (utt. *flāton*), slätt i Vö., Lotlaks, invid en *Flatabacka* benämnd höjd.

Flaten (utt. *flātin*), äng och skog i Rpl.

Hugget: *Vedahugget* (utt. *vädahoddjä*) Muns.: jfr balt. (Runö) *ved(a)hugg(e)* n. 'ställe i skogen, där trän fällas till vedhygge' (Vendell, Ordb. s. 1096). — *Ollhugget* (utt. *ållhoddjä*), skogsby vid östra sidan av Röukkas träsk i Muns.: f. led är personnamnet *Olle.*

Kronlinjan (utt. *krūnlinnjon*), skog i Pö. Senare leden, hsv. *-linjen*, är en feminin ombildning, sannolikt efter sv. dial. *mark* f. 'skog'.

Krupan (utt. *krōpon*), skog i Muns. (Kantlaks); (utt. *krupon*) odling i Pö.: sv. dial. Finl. (bl. a. i Pörtom o. Petalaks) *krupa* svf. 'vrå, krypin, gömställe' (Vendell, Ordbok s. 495).

Lände: *Långlände* (utt. *lāŋglēnd*), skog och utmark i Björkö. — *Silände* (utt. *sílänndä*), skogar i Mst. (Karparö) och Kve. (Petsmo och Vassor). Skrivformerna *Sidlandet* 1712, 1748, *Sidländet* 1728, *Sydländsmåssan* 1759, *Sidländsmåsa* 1760 äro, vad förra lederna beträffar, sannolikt etymologiserande (jfr *sīdländ* i Mal. = 'kust'). Liksom redan i Stud. i nord. fil. V.3: 14 sammanställer jag de ifrågavarande skogsnamnen med forneng. *Sinlendi, Sillendi,* namn på en gränsmark s. o. landskapet Angeln, eg. 'weites, wüstes Gelände' (Müllenhoff, Deutsche Altertumskunde 5: 123). Det här ingående prefixet motsvarar fornhögtyskt *sin-*, fornvästnordiskt *sí-*, vilket betecknar 'en Udstrækning over det hele Rum eller

Digitized by Google

den hele Tid (Fritzner[2]). Samma ord är sannolikt det hos Söderwall, Ordbok 2: 330 från år 1473 anförda fsv. *silende*, vilket då ej — såsom Söderwall förmodar — vore synonymt med fsv. *sil* 'lugnvatten mellan forsar i en älv'. Det här ifrågavarande finl. *-lände* motsvarar fvn. *-lendi* n. i *brattlendi, låglendi, víðlendi*. Hänvisas kan ock till de ej så fåtaliga österbottniska gård- och bynamnen *Lågland, Älgland, Ängland* o. s. v., om vilka närmare under bebyggelsenamnen (del II).

Malen (utt. *mālin*), stenig skogsmark i Kve., se s. 109 f.

Ränneln (utt. *rännelin*), skog i Pö.: jfr bäcknamnet *Stenrännil* s. 146.

Skrymlorna (utt. *skrymmlona*), stort skogsskifte i Or.: jfr sv. dial. Eg. Finl. *skrym(m)og* (*skrȳmogär*) 'skrymmande', nsv. *skrymma*, no. *skrymja* 'optage stort rum, se stor ud', da. adj. *skrummel* 'overflødigt stor' och subst. *skrummel* 'stor, uformelig gjenstand, bygning af overflødig storhed og uhyggelig tomhed', varom se Falk-Torp, No. ordbog 2: 203.

Slätan (utt. *slätan*), ängsfält i Rpl., med tre gårdar som kallas *slätos*. — I Laih. (Junkar hemman) fanns på 1750-t. en äga kallad *Släton*. — *Bodslätan* (utt. *bådslätan*), ägonamn i Björkö. — *Skarpslätan* (utt. *skarpslätan*), äng i Rpl. (mellan Replot o. Vallgrund byar): adj. *skarp* här 'torr, ofruktbar'. — *Stenslätan* (utt. *stäinslätan*), mosse och *Storslätan* (utt. *stōrslätan*), odling i Pö. — *Våtslätan* (utt. *våtslätan*), äng i Rpl., nära ängen Skarpslätan. — *Verkslätan*, äng 1777 i Kve. (Petsmo): om f. leden se u. *Verke* s. 237.

Digitized by Google

Kap. VIII.

Höjder och höjdsträckningar.

1. Backe,

utt. *bakka,* svm. motsvarar fsv. *bakke* m. 1) 'backe', 2) 'hög åbrädd' (Söderwall), fvn. *bakki* m. 1) 'højere liggende Landstrækning, som paa den ene Side begrænses af en Fordybning, mod hvilken den falder af eller afbrydes ved en brat Vægg eller Skraaning'. Ordet har även i fno. den speciella bet. 2) 'Elvebred, Søbred (fordi en saadan gjerne danner en Skraaning)', Rygh NG. Indl. s. 43. I Öb. såväl som annorstädes i svenska Finland äro de hithörande ortnamnen ytterst vanliga. Här meddelas blott ett urval, särskilt sådana, vilka övergått till gårdnamn.

Back, ett av de vanligaste gård- och släktnamn i Öb.

Backa (fi. *Pakka*) förekommer som gårdnamn i Laih. och Ilm.

Backala (fi. *Pakkala*), g. i Ylistaro; suffixet *-la* är finskt.

Backul, g. i Vö., Lotlaks; ändelsen *-ul* oklar; kanske eg. *Back-kull*?

Antbacka (utt. *antbakkan*), g. i Krb., Bråttö by: f. led är personnamnet *Ant* 'Anders'.

Badstubacka (utt. *basstobakka*), g. i Vö., Rekipelto.

Bergbacka (fi. utt. *Perkpakka*), g. i Kortesjärvi.

Björkbacka (utt. *bjärkbakka*), gg. i Gkb. Ter. Muns. och flst.

***Björnbacken** (utt. *biōnbakkan*), backe i Krb., invid en g. benämnd *Bjēn.*

Blägdbacken (utt. *bläidbakkan*), backe i Krb. vid *Blägdträsk* (s. 255).

Digitized by Google

Bodbacka (utt. *bōdbakka*), g. i Övermark och Y. Esse.

Borgbacken (utt. *bårgbakkan*), backe i Krb., vid Poras å, se ovan s. 164.

Borgarbacka 1764, *Borgerbacka* 1725, g. i Gkb., Såka.

Bottenbacken (utt. *båttn̥bakkan*) Vö., Kaitsor. Om namn på *-botten* se s. 208.

Brantbacken (1750-t.) Laih.

Brinkbacken (utt. *brynntbakkan*) Nä., Kåtnäs, vid Teir g. (*brynttinas*): om f. leden se nedan.

Brusibacka 1764 i Gkb. (Korplaks), nu Präst.

Brädbacka 1725 g. i Lappajärvi.

Brändback, gg. i Övermark, Kve. o. flerst.

Brändbacka, gg. i Gkb. o. Ped.

Domarbacka (utt. *dåumarbakkan*), g. i Muns. (Vexala).

? **Dragedsbacken** (utt. *draijisbakka*) Ter.

Drakabacka, g. i Nkb. landsförs.

Dån(e)back (utt. *dånabakk*), backe i Or., Oxkangar. Jfr sådana svensk-finl. smsgr som *dåndimp (dånadimp), dåndimpel (dåndimppil)* 'anfall av svimning', *dånhugg* (*dånahugg*) 'dråpslag', om vilka se Vendell s. 160. F. led är nsv. *dån* n. 'starkt buller', ä. nsv. *don*, motsvarande no. *don, dun* m., med biformen fvn. *dynr* m., fsv. *dyn*, nsv. *dön* (**dunja-*), se Tamm, Et. Ordb. 114). I Sn. Eddan nämnas *Dyn* och *Dun* som isl. önamn (K. Rygh, n. Hist. Tidsskr. 1: 70, 92). I Mst., Vikby finnes en äga benämnd **Dånet* (utt. *duni*); jfr bergnamnet *Högstdundern* i Vö.

Edesback(a) (utt. *äidisbakk*), g. i Kve. (Västerhankmo) och med utt. *äidisbakkan* i Muns.

Eldsbacka, redan 1801, utt. *ällsbakka*, g. i Ped., Lepplaks by.

Elgbacka 1725, g. i Evijärvi.

Digitized by Google

Finsjöbacka, 1725 *g.* i Kortesjärvi.

Flakabacka g. i Muns., redan 1725.

Flat(e)back (utt. *flatabakk*), backe i Vö., Lotlaks, invid en slätt benämnd *Flatan* (*flāton*).

Forsbacka (utt. *fåssbakka*), gg. i Kaustby, Ter. o. Muns.

Frabacka 1725, g. i Alajärvi: f. leden oklar.

Furubacka, *g.* i Gkb., Såka.

Färsbacka, gård i Kortesjärvi: f. leden oklar.

Grytbacken (utt. *grȳtbakkan*), backe i Pö. Jfr *Grytlös* o. *Grytskär* s. 336 ovan.

Gökbacken (utt. *göukbakkan*) Krb.

Haabakka, g. i Kortesjärvi, *Hapbakka*, g. i ÖPu. (redan 1725): f. led är fi. *haapa* 'asp'.

Harabacka, gg. i Krb. o. Kaustby: f. leden utgöres ej av ordet *hare* 'lepus', som i Öb. lyder *härа*, utan sannolikt av sv. dial. *hare* svm. 'grund i vattenbrynet' (Vendell s. 328); jfr hos Rietz s. 244 *har* n. 'stengrund, klippgrund av uppstående stenar'.

Heligåbacke (utt. *hälljubakka*), backe vid Heligån i Mal., se ovan s. 78. I denna förbindelse uppvisar vårt finl. *bakka* samma bet. av 'Elvebred', som ordet ägt i Norge och Sverge (se ovan).

***Hidbacke** i fi. förbind. *Hiipakan mäki* i Ylistaro (Hiipakan är gen. sg. av *Hiipakka*, sv. dial. **Hīdbakka*, mäki = 'backe'). Namnet innehåller en motsvarighet till fvn. *híð* n. 'Hie, hvori Bjørnen har taget Hvile for Vinteren'; ordet kvarlever i Österbotten (Vasa-trakten) under *r*-formen (björn-)*hider* n. samt som urnordiskt lån i fi. *kiides* 'djup grotta' (se förf. i Studier i nord. fil. 5: 3, Tillägg samt i Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 9, 85).

Horrbacken (utt. *hårrbakkan*), bebodd backe i Rpl. F. leden sammanhänger förmodligen med sv. dial. (Nyl. Eg. Finl. Ål.) *hurra* 1) 'vina', 2) 'braka', 3) 'fjärta', 4) 'kasta, vräka, slunga (så att det viner)',

Digitized by Google

Vendell s. 361. Ordet förekommer i liknande betydelser även i Sverge (Rietz s. 267), bl. a. i Västerbotten, där verbet *hurra* betyder 'åka kälkbacke'.

Hudar(e)backen (utt. *hūdärbakkan*), backe i Krb.: jfr *Hudar(e)sjön* ibid. (s. 253).

Hummeljutsbacka (utt. *hummbäljūto*), g. i Ped., Sundby.

Härjebacka (utt. *häribakka*), g. i ÖPu.; jfr *Harjubacka*, g. i Ö. Vet.: om f. leden se n. *Härjegrenen*, *Härjefjärden* o. *Härjesjön* s. 154, 190, 249.

Härtsbacka (utt. *hässbakka*), g. i Ko., Töjby.

Häsjebacka (utt. *häsibakka*), g. i Ter.

Hästbacka, g. i NVet. o. Ter.

Högbacka, gg. i Gkb. Es. Nkb. Ko. o. flerst. — **Högbakka* (fi. *Heepakka*) i Ylistaro.

Hölsbacka 1725, nu *Hölsöpakka*, g. i Kortesjärvi: f. led är kanske sv. dial. *hölster* 'stenrös'.

Höysölän mäki (utt. *höusölän m.*) 'Höysölä backe' i L. Ky., Tervajoki by. Det nu finska namnet torde vara bildat på nsv. dial. *hösa* (*höuso*) svf. 'huvudskål', ingående bl. a. i det s. 435 behandlade holmnamnet *Malhösarna*; *-lä* (= *-la*) är det bekanta fi. lokalsuffixet.

Jutbacka (utt. *jūtbakka*), g. i Nkb.

Jånbacken (utt. *jånbakkan*), berg i Vö., Andiala. Marken invid kallas *Jånil*, som synes bildat med det finska *-la*-suffixet. F. leden oklar.

Jättenrösbacken (utt. *jättnröysbakkan*): ÖPu.

Karlsbacka (nu blott *bakka*), g. i Or.: se u. *Karlsberget* nedan.

Keysersbacka, ett berg i Ped. s:n, Röringijärvi (se Suomi 1843, s. 253).

Knyppelbacken (utt. *knypälbakkan*) La.: sv. dial. (Eg. Finl.) *knyppel* m. 'berg, backe' (Vendell, Ordb. 466); jfr följ. artikel.

Knöppelbacken (utt. *knöpälbakkan*) Or., Oxkangar: jfr *Knöppelbåden* s. 375.

Digitized by Google

Kolabacka, g. i Kaustby: jfr *Kolabäcken* s. 178 ovan.

Korvskatbacken (utt. *kårrskatbakkan*) Rpl.

Kronbacka, g. i Pet.

Kyttbacka, g. i Kortesjärvi: f. leden fi. *kytö* 'sved'.

Källbacka, g. i Kortesjärvi (nu Lähdemäki).

Kältingsbacken (utt. *tsälltiŋgsbakka*), backe i Krb.: jfr sv. dial. Eg. Finl. *kälting* m. 'krångelmakare' (Vendell s. 524).

Lamabacka, g. i Esse, Lappfors by: f. leden oklar.

Lappkullbakka i Pet.

Larsbacka, 1801 g. i Kortesjärvi.

Lillback, g. i Or. (Kimo).

Linbacken (utt. *līnbakkan*) i Ko. (Taklaks).

Lindbacka, 1725 g. i Vindala.

Ljukbacka, g. 1725 i Perho: f. leden oklar.

Långbacken (utt. *lāŋgbakkan*) med åkrar och ängar i Pet.

Långsjöback(a), g. 1725 i Kortesjärvi.

Löfbacka, g. i Kaustby, Kortesjärvi.

Manderbacka, g. i ÖPu.

Mannisbacka (fi. utt. *mannispakka*), g. i Kortesjärvi.

Mattbacka (fi. utt. *mattpakka*), g. i Kortesjärvi.

Mellansjöbacka (utt. *millašubakka*), g. i NPu.

Mickelsbacka (utt. *mittjilsbakka*), gg. i Nkb. o. Muns.

***Miobacka**, fi. *Miupakka*, 1725 *Mjölbacka* (ombildning av **Mjöbacka*) i Kortesjärvi: om f. leden se under *Miuluoma* s. 92 ovan.

Mosabacka (fi. utt. *måsapakka*), g. i Kortesjärvi.

Nabb-backen (utt. *nabbakkan*) Rpl.

Norrback (utt. *nörrback*), g. i Lpf., Mörtmark: i anledning av f. leden jfr ovan *Norrån* (utt. *nörrågä*) och *Norrminne* (utt. *nörrminne*), s. 146, 234. — *Norrback*, 1725 nu *nårrpakka*, g. i Kortesjärvi.

Norsbakka (fi. *nårspakka*), torp i Kortesjärvi.

Digitized by Google

Näfverbacka, g. i Kaustby (nu förfinskad ort). — *Näfverbackmåsan* på 1750-talet i Laih.

Porsbacka, 1725 g. i Alajärvi.

Pytarbacken (utt. *pȳtarbakkan*) Vö., Rökiö, nedanför en här befintlig g. benämnd *Pytar* (jfr sv. dial. Öb. *pȳt* av fi. *pyytää* bl. a. 'fånga').

Revelbacken (utt. *rävalbakkan*) Rpl.: om f. leden se ovan s. 408.

Riback (utt. *rībakk*), gg. i Kve. o. Pet.

Rundback, g. i Ö. Esse.

Råback (utt. *råbakk*), gg. i Ko. o. Kve.

Sandback(a), gård- o. släktnamn i Krb., Kve. och flerst.

Simonsbacka, g. i NVet.

Sissbacka 1725, nu *sīsbakka*, g. i ÖPu. Förmodligen = **Sist-b.*

Skalistrandbacken i Rpl. En fader säges här mördat sitt oäkta barn (J. Tegengren): f. leden oklar.

Skarrpakka, 1725 *Skarr*, torp i Kortesjärvi.

Skatapakka, torp i Kortesjärvi.

Skrubbacke (utt. *skrubbakka*), Lill och Stor, namn på gårdar i Krb., Poras by: f. led är väl sv. dial. Finl. *skrubba* (*skrobbo*) svf. 1) 'skreva, klyfta, ojämnhet på berg', 2) 'vrå' (Vendell s. 829). Jfr *Skrubbön, Skrubban,* ö i Ångermanland på 1500-talet (Norrl. saml. 1: 34), *Skrubben* i Älvsborgslän (SOÄ. 17: 131).

Skullbacka, g. i Teerijärvi: f. led är väl subst. *skull* n. 'sådan hägring som uppstår då det **skullar*, 'synes högre och närmare än vad föremålet i själva verket är i följd av dunstbildningar och ish. på havet, ett slags hägring'; se Vendell s. 836, där ordet *skull* n. är anfört blott från Kronoby, grannsocken till Teerijärvi.

Smedsbacka, g. i Nkb. landsförs.

Snokköbacka i Ped. (Röringijärvi), Suomi 1843, s. 253.

Digitized by Google

Snosbacka, backe i Krb.: f. leden oklar.

Solvingsbacken i Ko., Taklaks.

Spangarbacka 1725 i Lappajärvi.

Spikbacka (utt. *spīkbakka*), g. i Krb., Hopsala by.

Staverbacken (utt. *stāvärbakkan*) i Gkb., Åivo-Såka; jfr *Stavermossen* ovan s. 278.

Stenbacka (utt. *stäinbakka*), gg. i ÖJe.

Stenhammarsbacken (utt. *'stäinhamarsbakkan*) Vö., Mäkipää.

Storbacka (utt. *stōrbakka*), g. i ÖPu. o. Alajärvi.

Storhamarsbacken (utt. *ståurhamarsbakkan*) Vö., Mäkipää by.

Storhirsalbacken i s. Vö.: f. led är (*stor* och) fi. *hirvi-salo* 'älg-ö'.

Storkisbacka (utt. *stårttjisbakka*), g. i Gkb., Närvil.

Ståbacka (utt. *ståbakka*), by i Nä. Äldre skrivformer: 1546 (n:o 1927) *Stobbebacka,* 1552 (n:o 1952) *Stubbebacka,* 1553 (n:o 1956), 1554 (n:o 1968), 1556 (n:o 1987) *Stubbakka,* 1635 *Stobbacka,* 1655 *Stobackan.* F. leden utgöres av *stubbe,* dial. Öb. *ståbba*; jfr *Stubben* s.

Sundpakka, torp i Kortesjärvi.

Svedjebacka, nu *svīnbacka* g. i ÖJe.

Svensbacka (utt. *svänsbakka*), g. i Ped., Lepplaks.

Särsbacka, g. i Evijärvi, se s. 246.

Söderback (utt. *sårbakk*), gård- o. släktnamn i Lpf., Mörtmark; namnet förekommer även annorstädes i sv. Öb.

Tattarbacken (utt. *tattorbakkan*), Vö.

Timmerbacka (utt. *timmbärbakka*), gg. i Pet. o. Ter.

Tomtbacka (utt. *tuntbakka*), g. i Krb., Knivsund.

Torrbacka, torp i Kortesjärvi.

Trollbacken (utt. *trållbakkan*) Mst., Vikby.

Trollkunabacken (utt. *trållkonabakkan*), en tämligen brant backe mellan Gerby och Singsby eller Singsby o. Jungsund, Mst.

Digitized by Google

Tredjebacken (utt. *tridibakkan*) Pö.

Träskback (utt. *träskbakkan*), g. i Ko., Töjby.

Törrpakka i Ullava (no. Öb.), förfinskning av **Törr-*, **Tyrrbakka*: f. led är adj. fsv. *þörr* (*þirr*) 'torr'.

Underback, g. i Ö. Esse.

Vadbacken (utt. *vädbakkan*) i Oravais berg, med ett jätteröse; backen är belägen vid en liten „pott", *Vadet* (*vädä*). — *Vadback* (utt. *väbakkan*), g. i Ko.

Vadebacka (utt. *vadabakka*), lokalt namn på Rådmans g. i Ö. Esse.

Wallpakka, förfinskat gårdnamn i Kortesjärvi.

? Vambbacken (utt. *vammbakkan*) Kve: f. led är väl ordet *våm*, dial. i Öb. *vamb* 'buk'; jfr fno. *Vǫmb* som namn på „rundagtige Holmer', *Vambarholmr* o. s. v. (NG. 1: 45, 4: 2, s. 176, 11: 481).

Villbakka, g. i NPu. och Kortesjärvi, å sistanf. ort 1725 *Willbacka*, nu *Filipakka*.

Wistbacka l. *Vistgåla* 'V.-gårdarna' i Ter.: jfr *Vistklubbarna* s. 405.

Västerback Pet. Kve. och flerst.

Västerbacka, g. i NPu., *Westerpakka* (fi.) g. i Kortesjärvi.

Åback, g. i Lpf., Tjöck.

Åsbacka, g. i Ter.

Äntbacka (utt. *äntbakka*), 1725 *Endtbacka*, g. i Ö. Esse, mellan tvenne träsk: Ämtvattnet och Storsjön. F. leden i Ämtvattnet är identisk med den i *Äntbacka*. Jfr ovan s. 268.

Österback, g. i Pet. o. flerst.

Österbacka, g. i ÖPu., redan 1725.

2. Berg.

Detta ord motsvarar fsv. *biærgh* n. och m. (?) 'berg', även i ortnamn (Söderwall), samt fvn. *berg* n. 'Bjerg, Fjeld, Klippe' (Fritzner[2]), även 'Klippegrund' (Rygh,

Digitized by Google

NG. Indl. s. 43). På Shetlandsöarna beteckna orden *berg, biargh* dels 'klippegrund i al almindelighed', dels 'særlig høj og brat klippekyst' (Jakobsen s. 76, 78). Från Öb. kan jag anföra följande hithörande fastlands- och skärgårdsnamn:

Berg, vanligt gård och släktnamn.

Berga (utt. *bärrga*), gård och glasbruk i Pö.

Sammansättningar:

Ankarberget Be.: jfr *Ankkurilahti* 'Ankarvik' i St. Ky.

Baggberget (utt. *baggbjärrji*) Vö., Rökiö by (med *Bagg* g.).

Bodberget (utt. *båudbjärrji*), Vö.; även i Lpf. (*bōdbärrjä*), mellan Skaftung o. Härkmär.

Brandberget (utt. *brannbjärrji*) Vö.

Brunkberget (utt. *brunkbärrjä*), holme strax n. o. Bergö: om f. leden se nedan.

Bötesberget (utt. *bötisbjärrji*) Or., Karvat by.

Bötsberget (utt. *bösbärrjä*) i Bötom: om f. lederna i de båda sistanförda namnen se nedan.

Djäkneberget (utt. *djēkn̥bjärrji*) Or. (Oxkangar).

Flaggberget (utt. *flaggbjärrjä*) Lpf.: med stensättning.

Furuberget (utt. *forobjärrji*), Vö., Rökiö by.

Fågelberget 1737, *Fugelberget* 1738 invid den s. k. *Fågelmossen* (utt. *fūlmåsan*) i Kve.: jfr **Fugelmossen* s. 282.

Galgatberget ö. o. det s. k. Mattberget i Nå., å Bäckby mark vid den s. k. Finnvägen.

Gruvberget (utt. *grūvbjärrji*) Or.

Gråbergen (utt. *gråbjärrjin*) Vö., Västerö.

Gråsjälsberget (utt. *gråšisbärrjä*) Be.

Grötberget Gkb. skg: jfr *Grötskär* s. 337 ovan.

Gullberget (utt. *gollbjärrji*) Or., Kimo: jfr *Gullbåden* (s. 374). *Gulldynt, Gullkullan* (nedan).

Digitized by Google

Gåsbergen Be. skg.

Hatun vuori 'Hattberget' i Lappo, se s. 136 ovan.

Helgas berget Nkb. (Kovjoki), det högsta berget i byn. Enligt P. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Karleby och Pedersöre 3: 11 har å detta berg funnits ett stenkummel, där man påträffat ett (nu förlorat) järnredskap, liknande ett kort, brett svärd. Namnformen *Helgas-* kunde återge ett fsv. *Helgās* 'helig ås'; jfr *Heligå* i Mal. (s. 78) samt *Helkavuori* 'Heligberg' i Sääksmäki (Ritvala). Huru skall ortnamnet *Helgama* (skogsbacke i s. Vörå, Andiala) tydas?

Hundraberget, lågt, slätt berg i Ö. Pu., 1 mil norrut från Pärthållar (Pärtar) g. Ingår här fsv. ordet *hundare* 'härad' som f. led? Om detta ords förekomst i rikssvenska ortnamn se förf. i Stud. i nord. fil. II.2, s. 15; det uppträder ej sällan i dessa under formen *hundra*, t. ex. i *Fierdhundra* (= Fiædhrundaland), *Erlinghundra* härad, *Sjuhundra* = *Syöhundare* o. s. v.

Hungrogberget (utt. *hoŋgrobärrjä*) i Gkb.: adj. *hungrog* 'hungrig'.

Högberget (utt. *högbjärrji*) Vö. (Särkimo skär) o. Or.

Jättrösberget (utt. *jättröysbjärrji*) Vö.: sv. dial. Öb. *jätterösa* (*jättröyso*) svf. 'jättekummel'.

Karlsberget i Or. kyrkoby. Nedanför och på detta berg ligger *Karls* hemman. Ett annat här beläget hemman kallas officiellt *Karlsbacka* (nu blott *backa*). Man har sannolikt att utgå från ett osammansatt bergnamn *Karl*; se ovan u. *Stenkäringen* o. jfr *Lilltråkarlen* samt *Tjärkarlen*. Det s. 303 behandlade namnet *Karlö* bör sannolikt tydas analogt härmed.

Knöppelberget (utt. *knöpelbjärrji*) Vö., Karvat-Öland: f. leden identisk med den i *Knöppelbåden* (s. 375) och *Knöppelbacken*.

Kompassberget (utt. *kå'mmposbärrjä*) So., Sundom by: f. leden oklar. Å berget i fråga finnes ett röse, som förmodats vara en forngrav.

Digitized by Google

Kubb-berget (utt. *kåbbärrjä*) Ko.: om f. leden se u. *Kubbe* s. 405.

? Kvivägsberget (utt. *kvīvisbjärrji*) Vö., Tukkur: f. leden återfinner jag i gårdnamnet *Kvis* (*kvīs*) i Lpf. kyrkoby; denna gård ligger vid ett tåg, en byväg, vadan namnet *kvi* otvetydigt sammanhänger med fvn. *kví* f. 1) 'Fold, Indhegning hvori man samler Kvæget', 2) 'Klemme, hvori noget holdes indesluttet, en til begge Sider (ved Gjærder o. desl.) afstængt Gang eller Passage' (Fritzner[2]), no. *kvi, kve* f. 'indhegnet plads for kreaturen'. Å östnordiskt område motsvara fgottl. *qui* f. 'väg mellan två gärdsgårdar' (H. Pipping, Gutalag och Gutasaga s. 62) samt sv. dial. Rietz s. 371 *kvi(a)* f. 'inhägnad: 1) 'fålla, fäfålla, hvari boskapen om sommaren insläppes för att göda åkern', 2) 'kringgärdat åkerstycke'. Från östsvenska dialekter anför Vendell s. 512, 516 dels *kvi* f. 'långsträckt och hög hödös under bar himmel' (Runö), dels *kya* (*kȳo, tjȳo* o. s. v.) svf. 1) 'liten åker l. ängstäppa', 2) 'inhägnad för boskap', 3) 'liten vrå'. Som urnordiskt lån föreligger ordet dessutom i fi. *kuja* 'fätå' (se förf. i Arkiv f. nord. fil. 22: 185, Neuphil. Mitteilungen 1911, s. 182, Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 131). Den högsvenska formens senare led (*-väg*) är ej uppvisad i urkunderna, men kan förutsättas: jfr *Högväg*, gårdnamn i Ytterjeppo, med utt. *höyvis*.

Köukarberget nära Gkb. stad: jfr ? gårdnamnet *Keurkall* 1725, *Kieurkal* 1801 (försvunnet, ersatt av *Lytts*) i Ter. samt gårdnamnen *Keuckar* (utt. *köukkar*) i Ö. Je., 1751 Erick *Keukar* i Narasluoma (= Härmä resp. Ö. Je.) och *Koukkari* i Kurikka. Namnens ursprung oklart.

Lundberget (utt. *låndbjärrji*) Vö., Miemois; se ovan s. 485.

Långberget c. 1750 i Laih.; nu i Vö. med utt. *laŋgbjärrji*.

Digitized by Google

Matåsberget i Nä.: jfr u. *Mattbäcken* s. 159.

Mellanberget: *Millanbergs måsan* c. 1750 i Laih.

Moberget i Lpf., Skaftung by.

Myrberget (utt. *mȳrbjärrji*) i Vö.: f. led är ordet *myra* (dial. *mȳro*) f. 'kärr'.

Norrändsberget (utt. *nårrändsbjärrji*), berg i Vö., vid norra änden av Kalapää träsk.

Rackarberget i Gkb. skg.: jfr *Rackarmossen* s. 284.

Riberget (utt. *rībjärrji*) i Vö. skg.

Rymsberget i Or., Kyros h:n., eg. *Rymningsberget*?: jfr kärrnamnet *Rymningen* s. 287.

Rödberget (utt. *rȫbärrjä*) Gkb. skg.; även i Si.

Rövarberget (utt. *rȫvabärrjä*) Kve.

Simsiöberget, fi. *Simsiön vuori* i Lappo: f. leden oklar (se s. 136).

Sjönabb-berget (utt. *šūnabbjärrji*) La., se s. 92, 464.

? **Skadeberget** (utt. *skādäbärrjä*) Rpl., S. Vallgrund by.

Skvatterbergsgrund (utt. ?), i Si. skg.

Snarberget (utt. *Snärobjärrji*) Vö., Rökiö.

Spökarberget (utt. *spȫkarbärrjä*) Lpf., Skaftung.

Stallmansberget (utt. *stallmansbjärrji*) s. Vö.: f. leden oklar.

Storberget (utt. *stōrbärrjä*) Lpf.

Stråkberg (utt. *stråkbärg*) Rpl. skg. (å Panike skär, Söderudden). Sluttar brant mot ett träsk kallat *Stråkfladan* (s. 212).

Svartbergen (utt. *svattbärrjän*), klippor i Si. skg.

Tjyckberget (utt. *tjykkbärrjä*) Be. skg.: jfr *Tjyckbåden* ovan.

Trintogberget (utt. *trinntobärrjä*), fiskeställe i Rpl. skg.: f. leden kan jämföras med no. *trint* 'trind', sv. dial. Ål. *på trinton* 'havande, om kvinnor' (Vendell s. 1034).

Trollberget, *Trull-* (utt. *trullbjärrji*) Vö., Mäkipää: jfr i sakligt avseende J. Sahlgren, Blåkulla ö. Blåkullafärderna [Namn o. Bygd 1915] s. 17 ff.

Digitized by Google

Tunsberget (utt. *tūnisbjärrji*) Vö., Miemois.

Törvesberget (utt. *törrvisbjärrji*) Or., Oxkangar: sv. dial. Finl. *törve* n. 'töre' (= fvn. *tyrve* n.); jfr *törves-gand* (*törrvisgand*) m. 'på töre rik.stock' (Eg. Finl., Vendell s. 1067).

Vargberget (utt. *vargbärrjä*) Nä., Finnby.

Vitberget (utt. *vītbjärrji*) Vö. skg.

***Vårdsberg**, *Valsberg* (dial. *vāsbärrjä*), g. i Övermark, invid ett stort berg. Man har sannolikt att utgå från ett fsv. **Varþs-biärgh*, vari f. leden utgöres av gen. sg. av fsv. *varþer* m. 'vakt, bevakning', bl. a. i förb. *biärgh-, böte-varþer* (Söderwall)[1]). Den fsv. genetiven är belagd i *vards-man* 'väktare' (Söderwall). På andra sidan om Valsberget i Övermark finnes gården *Vals-ås*. Detta namn tolkar jag analogt härmed som ett fsv. **Varþs-ās*. Härav finge man i regelrätt ljudutveckling i Öb. närmast **Vāls-bärg* resp. **Vāls-ās* och vidare nsv. **Vålsberg* resp. **Vålsås*. Det förra namnet vore en sidoform till det från Nyland kända namnet *Vålberg* (= **Vård-berg*) n. 'berg varå vårdtecken eller kasar varit eller äro uppförda, ish. ss. namn på höga berg' (Vendell s. 1116). I namnen *Valsberg* och *Valsås* i Öb. har stamvokalen *a*, som regelrätt förlängts framför ursprungligt *rð*, före sin väntade övergång till *å* i följd av svagtonighet eller analogisk påverkan av något nära liggande ord (jfr dialektordet *valsa* 'vada') förkortats[2]). Förleden **Varþs-* föreligger sannolikt ock i det s. 329 upptagna namnet *Valsörarna*: alltså fsv. **Varþs-ǫurar* > *Vāls-öurar*. Valsörarna utgöra nämligen sedan gammalt en fyrplats. Det åländska *Vårdö* (dial. *vå̄lȫ*) innehåller samma förled.

[1]) Jfr vad under art. *Böte* nedan säges om vårdkasar å höga berg i Öb.

[2]) Om en del östsvenska fall av utebliven ljudövergång *ā* > *å* framför *rð* se Hultman, De östsv. diall. § 1: 28, not 1.

Digitized by Google

Ådberget Gkb. skg.

Öberget (utt. *öybärrjä*) So., Sundom.

Ölingsberget (utt. *ölinŋgsbärrjä*) Maks.: f. led är gårdnamnet *Öling*.

Örsberget (utt. *öursbjärrji*) Or.

Öskatberget (utt. *öyskātbjärrji*) Or.

3. Borg

är sannolikt avlägset besläktat med (s. k. avljudsform till) ordet *berg*. Det är till formen identiskt med fornir. *bri*, gen. breg 'bergkulle' samt med grundelementet i fornir. *bṛhánt-* 'hög' (se s. 164 ovan). De österbottniska beläggen för ordet äro ej många (se s. 164):

Borg, g. i Gkb. (Palo by).

Borgbacken (utt. *bårrbakkan*), äga i Krb.

Borgfällan (utt. *bårrfällo*), äga i Krb.

Borgmossen (utt. *bårrmåsan*), äga i Krb., (*bårgmåsan*) mosse i So.

Porkholm, förfinskning av *Borgholm*, g. i Ö. Pu.

Porko, Anders, år 1544 i Kelviå, är ett kanske hithörande fenniserat namn. Mindre säkert är om även bynamnet *Poras* i Krb. innehåller detta ord (se s. 163 ff.).

Som senare sammansättningsled:

Fårborgen, se s. 254.

Gyltborg, enligt traditionen ett gammalt namn på Härkmär by i Lpf. (Kristinestads hist. s. 7). Jfr *Gyltviken* s. 203.

Videborgsjön, se s. 254.

4. Branten

i *Gillerskärs branten* (utt. *jilldäršässbrantin*), brant strand i Rpl. (S. Vallgrund).

Digitized by Google

5. Brink.

Detta hsv. ord motsvarar fsv. *brink* f. 'backe' (varom se Söderwall s. 147), da. *brink* 'brink, brädd, kant av ett bråddjup', i ä. da. även 'strandbrädd', mlt. holl. *brink* 'rand, strandbrädd, backe' (varav nht. *Brink*), eng. *brink* 'kant, strandbrädd'. En nordisk biform med *kk* av *nk*, fvn. *brekka*, fsv. *brækka*, sv. dial. *bräkka* 'brant backe' ingår i det s. 336 behandlade *Bräckskär*; jfr *Brickelören* s. 312. Från Öb. anför Vendell s. 78 adj. *brinkog* (*briŋkko*) 'backig'. Substantivet i fråga ingår dessutom i följ. ortnamn:

Brink, fi. *Prinkki*, g. i Laih., Boddeby. Namnet syftar på en invid gården i fråga belägen backe, fi. *Prinkin mäki*, som omnämnes redan år 1750.

Brink (utt. *brinttjis*), gg. i Kve. (Vassor) och Rpl. (Björkö).

Brink (utt. *briŋk*), g. i Gkb. (Kallis).

Brinken (utt. *brintsi*), höjd i Gkb. (Såka).

Sammansättningar:

Brudbrink (utt. *brūdbrink*), backe å gamla kyrkvägen mellan Vö. och St. Ky. (med kavelbroar mellan backarne). Ett brudpar red enligt sägnen här engång till Storkyro för att vigas. När de nått den ovannämnda brinken, snavade brudens häst, varvid bruden kastades av och bröt nacken.

Högbrinken (utt. *högbrintsi*), höjd i Gkb., Såka.

Kåskbrinken och

Stadsbrinken nämnas år 1763 i Kve. (Kåskö by).

Åbrinken, höjd i Gkb., Storby.

Dessutom *Brinckbacken* (utt. *bryntbakkan*) i Nä., Kåtnäs och *Brinck Träsket* 1763 i Kve., Kåskö.

Digitized by Google

5. Brunk-.

Det ovannämnda fvn. *brekka* f. (< **brinkon*) uppvisar i no. diall., vid sidan av den väntade formen *brekka*, en biform *brokka* f. Denna synes återgå på urnordiskt **brunkōn* och står i så fall i avljudsförhållande till formen **brinkōn* (*brekka*). Antagandet bekräftar sig genom en del svensk-österbottniska naturnamn, vilka innehålla en ordstam *brunk-* 'höjd', vari jag ser en östnordisk motsvarighet till det nämnda nynorska *brokka* (**brunkōn*). I Sverge hör hit det bekanta höjdnamnet *Brunkeberg* i Stockholm. I Öb. har detta namn en parallell i

Brunkberget (utt. *bronkbärrji*), namn på ett skär strax n. o. Bergö. I grunden samma namn är

Brunka mäki 1755 i Laihela (fi. mäki = 'backe), nu blott *Prunkka*. — Ett tredje österbottniskt belägg för vårt ord erbjuder

Brunkmaran 1804 i Kve., Västerhankmo, nu *brämpmaran*; se om detta namn och dess s. led s. 232 ovan.

Den östnordiska avljudsväxlingen *brink* ~ *brunk-* talar för att nsv. *brink* är äkta nordiskt, icke ett lågtyskt lånord, såsom hittills antagits (t. ex. hos Falk-Torp, Et. Ordbog och Tamm, Et. sv. ordb.).

6. Böte.

Vendell anför i sin ordbok s. 123 från Åland ävensom från Vörå och Oravais i Öb. ett appellativum *böte* stn. 'berg', med utt. *bötä* Ål., *böt* Vö. Or. Därjämte inginge ordet i många bergnamn i Nyl., Eg. Finl. och Ål. Uppgiften om ordets appellativa bruk i Öb. torde härröra från Freudenthal, Vörå-målet s. 68, 147, där tillika anmärkes att ordet inginge i svenska ortnamn redan under medeltiden, t. ex. i *Lynœböte*, nu Lemböte (på Åland), med hänvisning

Digitized by Google

till fsv. uttrycket *böta varþer* m. hos Schlyter, bd 13 (jfr *böte-, bötis-, botes varþer* m. hos Söderwall). Ordets förekomst i Vörå och Oravais är emellertid inskränkt till bergnamnet *Bötesberget* (utt. *bötis-bjärrji*) l. *Karvat-böte* i Or., Karvat by. Om de många andra smärre bergen i Vö. trakten användes ordet i vår tid veterligen icke, och i Vörå-nämndemannen Mårten Lassus' i „Inlednigen" omnämnda sägner av år 1852 anträffas det likaså blott i fråga om sagda berg. En av dennes berättelser handlar „Om Isomäki berget" i Vörå, närmare sagt om en i detta berg „bergtagen" gosse. Då gossen väl hamnat här, blir han omilt avvisad av ett kvinnligt bergstroll, som föreger att „Bötesmor" (från Bötesberget i Karvat) vore kommen dit för att gästa. År 1912 har jag själv från en 76 årig kvinnas mun upptecknat väsentligen samma bergtagningssägen. Det berg, vari gossen blev bergtagen („bärgtrulltaiji"), var nu icke „Isomäkiberget" (= Storberget) utan Långberget („laŋgbjärrji"). Huvudsaken är att ordet *böte* redan år 1852 var knutet vid ett bestämt berg.

I Mårten Lassus' Vörå-sägner omnämnes även den andra österbottniska ort, som uppkallats med det nu ifrågavarande ordet *böte.* Bergtrollet i Fahlo koppargruva (i Sverge) skall ha tillropat de därvarande arbetarne, att de ej skulle borttaga all malm därifrån, utan borde de gå till hennes syster i *Bötom,* som vore rikare. Namnet avser Bötom s:n i s. Öb., tidigare by under Lappfjärd. Det skrives 1620 (n:o 4936) *Bötom,* 1655 *Böötom,* 1748 *Bötom by* [1]). Namnformen är en fsv. dat. pl. på *-om,* jfr socknenamnet *Pörtom* och bynamnet *Sundom,* bägge i s. Öb. Bynamnet i fråga uttalas i Tjöck by (Lpf.) *bötor bȳ*;

[1]) Bland Lappfjärd s:ns byar från 1500-talets mitt har jag ej anträffat namnet.

Digitized by Google

ändelsen *-or* är oklar (jfr ? sv. dial. *or* 'stenlagd grund' under *Orismala* s. 109). Grundordet i *Bötom* kvarlever i namnen på tvenne till Bötom bergen hörande skilda bergsdelar: *Bötet* (*bötä*) och *Bö(t)sberg* (*bösbärg*)[1].

Bergnamnet *Böte* sammanhänger närmast med fsv. vb. *böta* 'tända, upptända' = mlt. *boten, buten* 'Feuer machen, anzünden'. Grundbetydelsen är 'slå eld'; jfr fvn. *bauta* (sv. vb.) 'slå, stöta', ags. *béatan*, ahd. *bôzan* (st. vb.) ds. Å östsvenskt område föreligger samma ordstam (se Vendell s. 123) i *bötel*, (*böytil*) m. 1) 'stampbill l. -järn', 2) 'lång halmhacka med groft skaft', 3) 'grov och stor karl', *o-bötog* adj. 'klumpig, otymplig' (*o*-intensivum). Formellt får subst. *böte* kanske uppfattas som ett urnordiskt kollektiv **ga-bautia-* n.[2]), bildat på ett subst. motsvarande ags. *ge-béat* n. (*-baut*) 'slag', mht. *bōz* stnm. 'slag, stöt' (i detta fall 'eldslagning, antändning'). Namnet syftar sannolikt på det forntida bruket att upptända vårdkasar å höga berg till sjömärken. Jfr sv. dial. Nyl. (Vendell s. 425) *kasföra* 'sammanföra ris m. m. i hopar

---

[1]) Högsta sträckningen av berget kallas på finska *Pyhä vuori* = 'heliga berget'. Berget har sålunda fordom spelat en roll i traktens folktro. Om dess fornminnen har kyrkoherden Johan Johannis Wazæus år 1674 gjort följande anteckning (se „Suomi", årg. 1858): „Där finnes ännu rummet till kyrkogården med stenar omlagd, desslikes ock åtskilliga kummel och uppreste stenar, som besynnerlige hamnar vara plägar; finnes där ock en stor stenkompass med sina streck lagd, som ock ännu skall vara. Eljest på norrsidan synes grannt ännu, att vattenvågor hafva dem såsom uti trappor, därefter som vattnet hafver förminskats." Jfr Kristinestads historia s. 7. Enligt sist sagda källa omtalar folket i trakten ännu i dag, att ett silverankare, så tungt att fyra karlar med möda kunnat bära det, här skulle hittats, men sedan åter förlorats.

[2]) Ordet tillhör således samma germanska neutrala *ia*-stamsklass som got. *faírguni* 'berg' och fht. *gabirgi*, nht. *Gebirge*.

Digitized by Google

på svedjeland för att uppbrännas', *vårdberg* n. (Vendell s. 1116) 'berg varå vårdtecken eller kasar varit eller äro uppförda'. De ifrågavarande bergen i Öb. ligga ej långt från havskusten. Ett sådant „kasberg" är även *Valsberget* (resp. *Valsåsen*), eg. *Vards-, *Vårds-berget (resp. *Vards-, *Vårds-åsen) i Övermark, se ovan u. 'Berg'.

7. Framstugan,

(utt. *frammstögon*), backe i Rpl. skg.

8. Gulldynt,

utt. *golldynt,* backe i Vö., Bergby, känd genom där gjorda utomordentligt viktiga fynd från äldre järnåldern (4—7 århh. e. Kr.). Jfr till senare leden sv. dial. Nyl. (Vendell s. 158) *dynt* m. plur. 'knölar, bulnader, bölder'. Om f. leden *Guld-* i ortnamn se u. *Guldbåden.*

9. Hatt

ingår som höjdbenämning i *Hatunvuori* 'Hattberget' i Lappo (se s. 136), möjligen ock i gårdnamnen *Hattu* i Laih. (Lyyskilä by) och *Hatt* i Esse.

10. Härg-

motsvarar i österbottniska ortnamn fsv. *hargher, horgher* 'stenkummel', fvn. *hǫrgr* ds., no. dial. *horg* fem. 'bjergknold, nøgen fjeldflade med mange fladtrykte steile høie', även i namn på fjällar; jfr särskilt det hos Rietz s. 244 anförda *harg* (*-j*) m. 1) 'plats uppfylld af naturligen hopad sten', 2) 'stenhög, upplagd som sjömärke' (Gottl.), horge (*horje*) m. 'tät bevuxen skogsdunge af ung skog', *harge, illharge* n. 'oländig mark med sten, snår o. dyl.', *stenharge*

Digitized by Google

m. 'plats uppfylld af stenar'. Om den österbottniska biformen *härg-* se s. 154 ovan. Jag känner ordet i följ. österbottniska ortnamn:

Härjebacka, g. i Ter.

Härjefjärden, se s. 190.

Härjegrenen, se s. 154.

Härjesjön, se s. 249.

Härkmär, se s. 58.

Härtill kommer ett antal österb. ortnamn, innehållande det av urnord. **haruzu-* l. **harizu-* lånade fi. *harju* 'mindre ås, höjd, kulle, brink, backe' (se förf. i Arkiv f. nord. Ark. 22: 191 ff.):

Harjubacka g. i Ö. Vet., jfr *Härjebacka* ovan.

Harjunpää och **Yliharjunpää**, gg. i Östermark.

Hernesharju, g. i Storå: jfr ? fi. *herne* 'ärt'.

Klumpinharju, berg i Ö. Vet.: om f. leden se nedan.

Harjuks, gårdgrupp i Muns., Mono by. Ändelsen är oklar; som svenskt gårdnamn skulle fi. *harju* antagligen lyda **Harjus*; en finsk genitiv och finska lokalkasus härav skulle bildas på st. **Harjukse-*, jfr fi. gårdnamnet *Hannuksela* i Ilm., som bildats på svenska gårdnamnet *Hannus*. I samma by finnes en gård *Stenbacka*.

11. Högstdundern,

utt. *hökstdonndärn*, berg i Vö., mellan Rökiö och Tukkur byar. Jfr familjenamnet *Dunderberg* samt *Dåneback* ovan s. 502.

12. Jättehögdarna,

utt. *jätthögdan*, berg med jättekast i Nä., Norrnäs by.

13. Jättesten,

utt. *jätastäin*, jättekast i Nä., Näsby utmark (Kamb h:n).

Digitized by Google

14. Kaparbröstet,

utt. *kaparbrysstä,* högsta stället å den s. k. Kaparn eller Kaparåkern i Vö., Rekipeldo; jfr *Kaparkullon* nedan.

15. Klinten,

utt. *klinttin,* bergstopp i Vö., Rökiö: jfr sv. dial. Nyl. *klint* 'änne, panna' (Vendell s. 442). I fornvästnordiskan motsvarar *klettr* m. 'Fjeldknat', även i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 60, Jakobsen s. 118), i fornsvenskan *klinter* m. 'klint, klippa, höjd' (Söderwall).

16. Klumpen

ingår i förfinskad dräkt i följande bergnamn: *Furuklumppi* (Furuklumpen), *Perkklumppi* (Bergklumpen), *Puustaklumppi* (Bostadsklumpen) i Evijärvi, *Klumpinharju* i Ö. Vet. Jfr det hos Saxén, Den sv. bos. hist. 1: 173 från Satakunda, Säkylä meddelade bergnamnet *Harjunkloppi.* Fsv. **klopp-* är en biform (med *pp* av *mp*) till sv. *klump,* jfr sv. dial. *kläpp* 'klippa, skär' (Vendell 450) vid sidan av sv. *klimp;* se om assimilationen *mp* > *pp* och ljudutv. *u* > *o* (*i* > *e*) Noreen, Geschichte der nord. Sprachen §§ 29, *β*), 31, *β*), 69.

17. Knös.

Sv. dial. Finl. *knös* (*knöus*) m. 'liten kulle l. backe' (Vendell 471) föreligger även i en del österbottniska ortnamn:

Knös (utt. *knöus*), g. i Nä., Yttermark, belägen å en höjd.

Knös (utt. *knöusgrēnd*), by i Mal.

Knösen (utt. *knöusin*), bergsknall i Vö., Lotlaks.

Digitized by Google

18. Kulle.

Fsv. *kulle* (*colli*) svm. 'kulle', nsv. *kulle* m. är närmast besläktat med sv. dial. (Rietz 343) *kulle* m. 'hjässa', *kulla* f. ds., *koll* m. 'övre delen av huvudet', 2) 'kulle, den delen av en hatt som betäcker hjässan', 3) 'toppen av en kolmila', no. *koll* 'top, hoved, isse, bjergtop, knold, blomstertop', ä. da. *kol* 'isse', da. dial. *kolle* 'høi', fvn. *kollr* m. 'afrundet top, hoved'. Jfr ännu mlt. *kol, kolle* 'hoved, øverste del af planter', holl. dial. *kol* 'forhoved' (se Falk-Torp, No. et. ordb. 1: 399). I Österbotten föreligger ordet *kulle* m. (dial. *kolla*) i följande namn:

Kulla, vanligt gård- och släktnamn i Öb.

Kullas, gårdar i Maks. (Kärklaks) o. Vö. (Lotlaks). Gårdarna i Maks. kallas även *Kullom*.

Ahlkulla (utt. *ārkolla*), g. i Lpf.: f. leden i uttalsformen oklar.

Birk-kulla, åker i Laih., Bodde by (1750-talet): om f. leden se ovan u. *Björkö, Byrkskär*.

Blåkullbacka (utt. *blåkollbakka*) Krb.: f. led är adj. fsv. *blār*, nsv. *blå* i bet. 'svartblå, svart, mörk' (jfr J. Sahlgren, Blåkulla och Blåkullafärderna [i Namn och Bygd 1915], s. 37).

Bodkullen (utt. *båudkollan*) Vö., Tukkur.

Brändkullholmen (utt. *brännkollhålmin*) Rpl. skg.

Bergkulla (utt. *bärgkulla*), g. i Lpf., å en obetydlig höjd.

Enkulla (utt. *ēnkulla*), klockarboställe i Lpf. (ligger å en enbuskkulle).

Flatkullbacken (utt. *flakkollbakkan*) Vö., Koskeby.

Galgkullåkern (utt. *gallkollāåkrin*) Vö., mellan Koskeby o. Lomby: tvenne häxor, Storogdan och Lillogdan (ståuråggdon o. liålåggdon) skola år 1676 blivit brända eller hängda i galge å denna åker. Jfr förf. i Stud. i nord. fil. V.3: 11. I SOÄ 12: 177 anföres från Älvsborgslän en avrättningsplats kallad *Galgekulla*.

Digitized by Google

Grankulle (utt. *gränkull*), g. i Lpf., Skaftung by: gården ligger å en grankulle.

Guldkullen (utt. *gollkollan*) Vö., Bergby: å det strax invid liggande Gulldynt (se ovan) ha gjorts rika fynd från äldre järnåldern.

Hovkullen (utt *håvkollan*) Vö., Karvsor by. En å denna kulle belägen gård kallas *Hov*. Ordet *hov* har här sannolikt använts i betydelsen 'gård'.

Kaparkullen (utt. *kaparkollan*) Vö., Rekipeldo by. Den härinvid belägna s. k. Kaparåkern l. Kaparn är en förhistorisk fyndort (600—700-talen e. Kr.). F. leden i dessa namn oklar.

Kaustar-kullen (utt. *kaussalkollan*), en del av Lomby i Vö. De här belägna gårdarna tillhöra *Kaustinen* hemmansnummer. F. leden *Kaustar-* återger ett fsv. **Gausta(dha)r* i förfinskad form; eg. nom. plur. av ett *stad-* namn. Denna namnklass uppträder ej sällan i pluralform. Närmare i del II.

Lillkull(e) (utt. *lillkull*), g. i Lpf., Dagsmark by.

Lämsalkullen Vö., Lomby: f. leden är ? det finska *Lehmä-salo* 'Ko-skog'.

Löfkulla, äng på 1750-t. i Laih., Bodde by.

Magerkulla, åker på 1750-t. i Laih.

Måsakullan, äga på 1750-t. i Laih.

***Nedre-kullen** (utt. *nedrankull*) med *Nedrankullsviken* å Maksmo-landet.

Ormkullan, äga på 1750-t. i Laih.

Pallikulla åker på 1750-t. i Laih., Bodde by: f. leden förfinskad (oklar).

Pärrkulle (utt. *pärrkull*), kulle i Vö., Lålaks.

Sandkulla, äga på 1750-t. i Laih.

Skatt-kullan, äga på 1750-t. i Laih.

Skuru kulla eller *Skuru luhdat*, ängar på 1750-t. i Laih. Jfr *Skuru* gård s. o. Evijärvi sjö, vid älven mellan Evijärvi o. Lappajärvi. I det till Laihela gränsande Toby i Mst. finnes en gård *Skur*: jfr sv.

Digitized by Google

dial. Finl. *skura* svf. 'skåra, inskärning i allm.' (Vendell s. 838). I Nyl., Pojoviken (nära Ekenäs) finnes *Skuru* lastageplats.

***Skvalskulle**, *Svalskulla* (dial. *švāskulla*), g. i Nä., Pielaks by, vid havsstranden. F. leden utgöres av sv. dial. Finl. *skval* n. 'låg och flat av vattnet överspolad häll' (Vendell s. 840); jfr *strand-skval* n. 'yttersta strandbrädden' (Vendell s. 947).

Storkulle (utt. *ståurkoll*), kulle i Vö., Lotlaks, med flera gårdar. — *Storkull*, g. i Lpf., Dagsmark. — *Storkulla*, äga på 1750-t. i Laih.

Sykerkullan, äga på 1750-t. i Laih. Förfinskning (Syd-kärr- ?).

Tjärkullen i Vö., Bergby, en av de högsta punkterna på Kangas, enligt sägnen gammal lastningsplats för utskeppande av tjära.

Torkulla (utt. *tårrkolla*), bebodd kulle i Vö., Andiala by. — *Torrkulla* i Krb., Poras.

Tölsingskullan, äga i Mst., Vikby: eg. *Töls-ängs-* ? Jfr *Tölbäcken* o. *Tölmossen* ibid., se s. 91 ovan.

19. Lid.

Sv. dial. Finl. *līd* f. betyder 1) 'sida, kant (i allm.)', 2) 'sluttning', 3) 'långgrund flack strand', 4) 'rand, bryn, rand av skog, sjö o. s. v.' (Vendell s. 546). Ordet motsvarar fvn. *hlíð* f. 'Fjeldside, Li', ett av de allmännaste orden i no. ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 65), fsv. *liþ* (*liidh*) f. 'clivus, bergsluttning, lid, backe' (Söderwall).

Liden (utt. *līden*) äng i Lpf.

Lidmossen (utt. *līmåsa*) Mal.

Ibäcksliden (utt. *ībäkkslīden*), backe och äng i Lpf., invid landsvägen till Bötom.

Kanaliden (utt. *kănalīden*), stor äng i Si., Hedkrok by: f. leden oklar.

Digitized by Google

Karlåliden (utt. *kālolīden*), backe vid Karlå i Nä.

Långlidfladen (utt. *lāŋglīdfladan*) Björkö.

Mässeliden (utt. *mäsilīden*) Or., backe strax n. o. begravningsplatsen (sv. dial. *mässe* = 'missne').

Råliden (utt. *rālīden*), backe i Nä., vid gränsen mot Östermark.

Storliden (utt. *stōrlīden*), odling i Pö.

Svartliden (utt. *švattlīden*). l. *Svartlidbacken, -åsen* Nä., Svartbäck (med rösen och en jungfrudans). En odling benämnd *Svartliden* (*svattlīden*) finnes även i Pö.

Söderliden (utt. *södärlīden*), odling i Pö.

Sökkliden, backe i Nä., Kalaks: f. leden oklar.

Tölmossliden (utt. *tölmåslīden*), äga i Mst., Vikby vid Tölmossen.

Åliden (utt. **ålīden*), odling i Pö.

20. Reveln,

utt. *rivilin*, sandås i Kve. Jfr *Reveln* s. 408.

21. Rygg

i *Hästryggen* och *Stenryggen*, se ovan s. 425, 451.

22. Rävskarnet,

utt. *rävaskāni*, gammalt nedsättande (skämtsamt) namn på en backe i Or., Oxkangar by. Senare leden utgöres av sv. dial. Finl. *skān* = hsv. *skarn* n. 'smuts'; se förf. i Stud. i nord. fil. V.3: 15 (Tillägg o. rättelser).

23. Saksa,

finskt lån av urnordiskt **sahsa-* 'klippa' i bergnamnet *Aavasaksa* (fi. *aava* = 'öppen'): 'berget med den

Digitized by Google

öppna utsikten' (det bekanta midnattsolsberget nära Lappland). Det germanska **sahsa-* (= lat. *saxum*) återspeglas som appellativ av ags. *seax* 'klippa' och bevaras i Skandinavien i en del ortnamn ss. *Saxeknut,* ett brant, högt berg i Värmland, *Saxen,* namn på svenska sjöar belägna vid bergshöjder, *Gladsax* (redan 1227), namn på en högt belägen gård i Skåne, o. s. v. Se förf. i Stud. i nord. fil. II.2: 22 och där cit. litt.

24. Ås

i bet. 'bergsås' motsvarar fvn. *áss* m. (nom. pl. *ásar*) 1) 'Åas, tyk Stok, Bjælke', 2) 'Bjergaas, Landhøjde', i bet. 2) vanligt även i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 42). I fsv. möter *ās* (*aas, -ar*) m. 1) 'bjälke', 2) 'ås', även i ortnamn (Söderwall). I Öb. ingår ordet i följande ortnamn:

Andsolsåsen (utt. *annsusåsin*) ö. o. Närpes å och s. o. Målnåbäck i Nä. Enligt sägnen huserade här för 70 à 80 år tillbaka en spökfru (*annsusfrūvän*). Även drakeld skall ha setts där. Namnets förra led är prefixet *and-*, en motsvarighet till fvn. *and-*, inseparabel partikel, som bildar första delen av sms. ord och betecknar en motsättning eller att något är motvänt eller stält mittemot något annat (se Fritzner[2]).

Brändåsen (utt. *brändåsin*) Nä., Tjärlaks: jfr *Brändö* s. 300.

Dragåsen (utt. *drăgåsin*), ås med 2 torp i Lpf., Dagsmark: om f. leden se *Dragsjön, Dragmossen, Dragedet, Dragnäsbäck.*

Drakåsen (utt. *drăkåsin*) Nä., Nämpnäs by, på Rös gårds mark. Om här gjorda fornfynd jämföre man Hj. Appelgren i Fi. Fornminnesföreningens tidskr. XII: 181.

Flackåsen, Stor- (utt. *flak"åsin*), ås och by i Pö.

Digitized by Google

Halvväxtåsen l. *berget* (utt. *halväkkståsin* l. *bärrjä* Lpf., å Penik vägen.

Högåsen Nä.

Ingärdsåsen (utt. *innjälsåsin*) Nä., Yttermark.

Jämnåsen (utt. *jämn"ås*), skog i Pö.

Kilåsen (utt. *tjīlåsin*) Lpf., Tjöck.

Lidåsen (utt. *līdåsin*) Lpf., Tjöck; även kallad *Fågelmossbergen*: om f. leden (*Lid-*) se ovan.

Långåsen (utt. *laŋgås*), gårdgrupp l. by i Pö.

Matåsen (utt. *mat"åsin*) l. *Matåsberget* Nä.: jfr de u. *Mattbäcken* s. 158 anförda namnparallellerna.

Muråsen (utt. *mūråsin*) Lpf., Skaftung (med många „jättekast").

Näveråsen (utt. *nävåråsin*) Nä., mellan Näsby o. Yttermark.

Orrgärdsåsen (utt. *årrjălåsin*) Yttermark.

Risåsen (utt. *rīsåsin*) i Lpf., Dagsmark, Korsbäck gårds mark (med flera „jättekast").

Sandås-sundet (utt. *sandåssåndä*) i Kve., Vassor.

Storåsen (utt. *stŏråsin*) Lpf., Dagsmark.

Svartlidåsen (utt. *švattlidåsin*) Nä., Näsby (med rösen).

Trångåsen (utt. *tråntlåsin*) med *Trångåsstenarna* (*tråndåsstäinan*) Nä., mellan Norrnäs och Nämpnäs byar (förbunden med sägner om troll och spöken). F. leden kan jämföras med österbottniska personnamnet Anders *Tronde, Trondh* år 1543, 1544, 1546, 1548 o. s. v. i Kyro samt bynamnet *Trondela* (*-la* finskt suffix) år 1546, 1547 o. s. v. därsammastädes. Namnet fortlever ännu i finska gårdnamnet *Tronti* i L. Ky. (Tapoila by). Det återgår skenbart på fsv. personnamnet *Throndr* (även i ortnamn) hos Lundgren-Brate i Sv. Landsm. X: 6, s. 273. Men detta är egentligen ett appellativ = fvn. *þróndr* m. 'snöpt galt' (Snorra Eddan), ursprungligen ett part. präs. till fvn. vb. *þróask* 'göda sig' (Noreen, Geschichte der

Digitized by Google

nord. Sprachen[3] § 255). I vilken betydelse ordet använts i det ifrågavarande *Tråndåsen* i Öb., kan ej fullt säkert avgöras, och dess förhållande till det bekanta norska folknamnet *prønder* 'inbyggare i *prándheimr*' är likaså oklart. Lärorik är emellertid en jämförelse med de talrika andra norska ortnamn, i vilka O. Rygh, Gamle Personnavne i norske Stedsnavne s. 264 påvisat detta samma personnamn (fvn. *þróndr, þrándr*). I fråga om dessa ortnamn framhåller Rygh möjligheten även av annat ursprung för ordet och förutsätter särskilt förekomsten av ett fjällnamn, vilket skulle haft samma eller liknande form (jfr fjället *Trónn,* utt. *tránn* i Trønset, allm. skrivet *Tronfjeld,* och älven *Tronna* i Opdal, biflod till Driva, som flyter förbi Trondfjeldet) [1]. Det bekanta no. namnet *þróndarnes* vore alltför vanligt för att med rimlighet kunna förklaras av mansnamnet; här kunde man tänka på det nämnda skaldeordet *þróndr* 'galt' använt som fjällnamn. Bergnamnet *Tråndåsen* i Nä. (Öb.) kunde vara en parallell till det berörda norska fjällnamnet. Jfr *Humpgalten* s. 423 f.

Törvesåsen (utt. *törrvisåsin*) Nä., Finnby och Kåtnäs byars mark: jfr *Törvesberget* s. 513.

***Vårds-ås,** *Valsås* (dial. *vāsås*), g. i Övermark: jfr **Vårdsberg, Valsberg* s. 513. Det där omnämnda nyl. **Vårdberg* har en rikssv. motsvarighet i halländska stadnamnet *Varberg,* tidigare *Wardhberg*; se H. Pipping, Finl. ortnamn s. 118, Namn o. bygd 1920, s. 34 och där cit. litt. Jfr även rikssv. häradsnamnet *Valbo* av **Vardh-* i SOÄ. 18: 1.

Österåsen (utt. *österåsin*) Lpf., Mörtmark (med rösen).

---

[1]) Jfr O. och K. Rygh, Norske Elvenavne s. 276.

Digitized by Google

Kap. IX.

Ägor.

En icke obetydande del av de österbottniska naturnamnen ha övergått till ägonamn och sådana ingå till stort antal bland de ovan behandlade ortnamnen. I detta kapitel upptar jag en del till ägonamn övergångna svensk-österbottniska naturnamn, vilka icke kunnat inordnas under någon av de ovan uppställda större betydelsegrupperna. En del av de namn och namngrupper, som här anföras, falla på grund av sin grundbetydelse egentligen under de s. k. bebyggelsenamnen (del II), men för översiktlighetens skull sammanföras de här med naturnamnen.

1. Äng.

De österbottniska dialekterna uppvisa detta ord under tvenne särskilda former: *äng* fem. och *änge* neutr. Den förra motsvarar fvn. *eng* f., fsv. *æng* f. (*jō*-stam), den senare fvn. *enge*, fsv. *ænge* neutr. (*ja*-stam). Ordet betyder i Öb., liksom i fvn. och fsv., 'äng, jord varpå det växer gräs (naturlig äng)', sedermera även 'odlad äng'. Den neutrala formen synes, uppenbarligen på grund av högsvenskt inflytande, mer och mer förlora terräng. Den föreligger bl. a. i förra lederna av smsgrna *Ängeslevänjoki* s. o. Uleåborg (se s. 74), *Ängesviken* (utt. *ännjisvītjen*) i Vö., och *„Ennges Styckenn“* år 1556 (n:o 4560) i Ped., Pinnonäs.

Bland Korsholms gårds ägor nämnas år 1557 (n:o 4569):

Hummelsåår engen,
Karckemå engen,

Digitized by Google

Kircke engen,
Kålchipä engen,
Ladugårdz engen och
Riisö engen.

Från Malaks citeras för år 1491 i Öb:ns S. Domsagas dombok av år 1645 (fol. 196)

Dungemark engh, en uppenbar felskrivning för *Langemark* (jfr *Långmarks bäcken* i Mal. s. 85). — Härifrån kan vidare nämnas

Finnengs rån år 1504 hos Klingius.

Bland Pinnonäs gårds i Ped. ägor uppräknas i räkenskaper från mitten av 1500-talet (jfr „Inledning", s. 39):

Alenäs engen 1558, *Alenes engen* 1559: om f. leden s. 471.

Baggeholms engen 1559: om f. leden s. 365.

Biörckholms engen 1558, 1559: om f. leden s. 362.

Doterörns engen 1558, *Doteröz engen* 1559: se s. 330.

Edzeff engen 1558: se u. *Esse* s. 147.

Eggiörns engen 1558, *Eggeörs engen* 1559: se s. 322.

Gunndt eng, *Gum ängh* 1556, *Gum ängen* 1558, *Gum engen* 1559.

Gumdals engen 1558, *Gumdalz engen* 1559: f. leden i de bägge sistanförda namnen utgöres sannolikt av sv. dial. Öb. *gumm(e)* 'guffar' (Vendell s. 304).

Kittenäs ängen 1558: jfr s. 475.

Lappenäs ängen 1558, *Lap(pe)nes engen* 1559: se s. 475.

Leerwickz engen 1558, *Lerwicks engen* 1559: se s. 202.

Matabrunsengen 1558 etc.: se s. 210.

Miövicks engen 1558, *Miöviks engen* 1559 (*Miöviks äng* 1663): se s. 200.

Nyengen 1558, *Nyengenn* 1559.

Rohols engen 1558, (1559), *Roohulttz engienn* 1562: se s. 484.

Digitized by Google

Seuiörns engen 1558, *Seffue öris engen* 1559, *Säfförs engienn* 1562: se s. 326.

Skwtthals engen 1558: se s. 159.

Spangar engen 1558, 1559 (1556 *Spangarlind*). Namnet fortlever å Ped. s:ns gamla utmarker: *Spangarbacka* g. (1725) och fi. *Pankarin niitty* 'Spangaräng' i Lappajärvi, *Spangar* 1748, nu fi. *Pankari*, g. i Vindala. Förra leden *Spangar-* är måhända förkortning av ett fsv. **spang-makare* 'spännmakare' (fsv. *spang* f. 'spänne', jfr det av ordets urnordiska form lånade fi. *panka*, *panku* 'fibula'). Analoga förkortningar äro sv. dial. Öb. *pungar* av *punge-makare* och *skomar* av *skomakare* (i gårdnamn).

Walgerdz eng 1556, *Walgierdz engen* 1558, *Valgerdz engen* 1559: f. leden = sv. *vallgärde*.

Westersundz engen 1556.

Wijkis äng, *Wickis engen* 1558, *Wikis engen* 1559.

Annholswicksengen 1558, *Ånholz engen* 1559: om f. leden se u. *Arrnskäret* s. 347 och *Ånholm* s. 361.

Från nyare tid må här ännu anföras följ. exempel på österb. ängsnamn:

Börängen (utt. *böriēnji*) Mal.: jfr *Börskogen* å samma ort samt sv. dial. Öb. *bör* f. eller m. 1) 'medvind', 2) 'äring' (Vendell s. 119). Den s. 349 meddelade uttalsformen *Böššär* (Ko. skg.) kunde även och kanske snarare tänkas återge ett urspr. **Börskär*.

Dirängen (utt. *dīrändzi*) av **Diger-äng*, Gkb. Korplaks.

Dundersäng (utt. *dunndärsäŋg*) Gkb., Såka: f. leden gen. sing. av subst. *dunder*.

Edsängen (utt. *essēnjen*), odling i Björkö.

Falläng i Or.

Farängin *vainio* 'Farängs åkern' eller blott *Fari* 'Faret' c. 1750 i Laih.: *Far-* identiskt med det s. 106 behandlade ånamnet *Far*.

Gasängsfors (eg. **Gåsängs-*) i Nkb., se s. 141. For-

Digitized by Google

men *Gas-* med den i följd av svagtonighet uteblivna ljudutvecklingen *ā* > *å* är en parallell till förleden *Vals-* (för *Våls-*) i *Valsberg, Valsås* och ***Valsörarna,*** se s. 513.

Gloängen Be.

Granängen (utt. *gränen*), äng i Kve.

Gräftängen Rpl.

Gullängsgrundet Nä., *Gullängswiken* 1758 ib.: jfr *Gullbåden, -hällan, Gåll-(Gull-)berget, Gulldynt, Gullkullan* ovan.

Kallot äng i Gkb., Kirilaks: jfr *Kallotbäck* o. *Kallotskate* s. 179, 477.

Kivillös äng i Kve., Petsmo: om f. leden se nedan.

Kvarnhusängen (utt. *kvānosändzi*) Krb.

Lindängen Vö.

Långängen (utt. *lāŋgènjin*) Pö.

Perkelängen (utt. *pärkkälènjin*) Björkö; ängen kallas så emedan den är svår att slå: sv. dial. Öb. *pärkkäl opå* 'anstränga sig'.

Skogängi (förfi.) c. 1750 i Laih.

Solvängen c. 2 km n. o. Kristinestad; invid denna en oval stensättning, kallad „offerkyrkan", och högst 2 km österut 2—3 större toppformiga stenrösen (enl. J. Tegengren): jfr *Solvingsbacken* i Ko. samt ortnamnet *Solv* s. 97.

Starrängen (utt. *starrēnji*) Lpf. — *Starrängi,* ängsnamn c. 1750 i Laih.

***Tjyckängen** (utt. *tsikkändzi*) Krb.: f. leden densamma som i *Tjyckbådarna* s. 373.

Vadäng (utt. *vādäŋg*) Rpl.

***Vämängen,** *Vambängen* (utt. *vambännjen*) i Kve., Vassor by: jfr det osäkra *Vambör* s. 322.

2. Löt

i österbottniska ängsnamn motsvarar fsv. ***löt*** (***lööt,*** pl. *-ir*) f. 'mark, betesmark, fält', även i ***fä-löt, gen-***

Digitized by Google

löt, hjorþ-, hjorþa-löt (Söderwall). Ursprungligen samma ord är fisl. *laut* f. 'land, jord (i poesi)', no. dial. *laut* f. 1) 'Fordybning, liden Dal', 2) 'Egn, Strækning, Græsmark', även i ortnamn (Rygh, NG. Indl. s. 64). Den norska betydelsen 1) återkommer i svensk dial. Finl. *löta* (*löyto, lōto*) svf. 'smal och djup urholkning i allm.' (Vendell, Ordbok s. 588). Till denna ordgrupp hör trots betydelsen sannolikt även sv. dial. Öb. *löta* (*löut*) svf. 'vått skynke', *lötot* (*löutot*) adj. 'våt, slaskig'. Ordet *löt* betydde kanske från början 'fuktig dalsänka' [1]). De österbottniska namnen äro:

Lötet (utt. *lōti*), neutr., betesmark i Vö. (Lotlaks).

Lötin, plur. till föreg. l. best. form sng. fem., Vö. (Karvsor) o. Kve. (Vassor).

Löten (utt. *lōten*), sing. best. f., Krb.

Sammansättningar:

Längerlöt-gärdan (utt. *läŋgärlötjälo*) La.

Tattarlötet (utt. *tatturlōti*) Vö. (Oxkangar).

***Å-löt-** i *Åglötgrenen* (utt. *åglötgräinä*) Es., se ovan s. 155.

Det i en del av dessa ängsnamn framträdande neutrala könet kan bero på anslutning till subst. sv. dial. Finl. *änge,* gen. *änjis* = fvn. *engi,* neutr.

[1]) I nysv. dialekter i Sverge fortlever ordet i betydelserna 1) 'en liten ouppodlad gräsbevuxen dal mellan åkrar, vilken begagnas till bete eller att först avmeja till grönfoder', 2) 'betesmark, utmark, utjord', 3) 'fägata, sidogata i en by, av gärdesgårdar omgiven väg, som från byn leder ut till åkrar, ängar och hagar' (jfr fsv. *genlöt* 'genväg, mindre väg, gränd'), 4) 'fägård' (Rietz). Ordet synes, såsom redan Rietz insett, sammanhänga med vb. *luta* och egentligen betyda 'lutning, sluttning, sänka'. Jfr J. Sahlgren, Namn o. bygd 1920, s. 102 ff., som hänvisar till flere kända paralleller i fråga om betydelseutvecklingen 'böjning, daläng': sv. *äng* av idg. roten *ank-* 'vara krokig' (isl. *angr* 'havsbukt'), sv. *vång,* isl. *vangr* 'äng, fält' av idg. roten *vank-* 'gå böjd', o. s. v.

Digitized by Google

3. Ängsnamn på **-lös(a)**.

En så lydande sammansättningsled, växlande med formen *-lösen*, är i ortnamn utbredd över stora delar av den germanska Norden. Jag hänvisar till Hj. Lindroths monografi „Studier över ortnamnen på *-lösa*“ i Fornvännen (Meddelanden från K. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien) 1915, häft 1. Av undersökningen framgår, att jämsides med namnen på ordet *-lös* i betydelse av 'brist' går en annan namngrupp på *-lös(a)*, hos vilken detta ord använts att beteckna 'fuktig, sank, vid vatten(drag) belägen äng'. Även detta senare nämnda *-lösa* sammanhänger med germ. adj. *lausa-* 'lös': jfr närmast det västnyländska *löusŋ*, plur. *löusnana*, vilket användes som ortnamn, isynnerhet om fält och ängar, enkelt *Lösn* (*lövsn*) 5 à 6 ggr såsom namn på ängar, *Lill-lösn* i samma användning samt *Lösn-bro* och *Lösn-torpet*, lokaler, vilka likaledes synas vara uppkallade efter ängar. Att namnen på *-lösa* 'äng' återgå på en fornform med diftongen *-au-*, framgår även av de norska, gutniska och västgermanska namnbelägg, som åberopas hos Lindroth.

Antagandet att germ. adj. *lausa-* 'lös' även använts om fuktig, sank ängsmark har sedermera vunnit bekräftelse ur finskan och estniskan. Dr. E. A. Tunkelo i Helsingfors har i uppsatsen „Suomalais-germaanisten kosketusten alalta“ i Journal de la Société Finno-ougrienne XXX: 39, s. 11 ff. påvisat en finsk-estnisk ordgrupp, som påtagligen sammanhänger med germ. adj. *lausa* ej blott i dess grundbetydelse utan även i den speciella användning därav, som ligger till grund för ortnamnstypen *-lösa* 'fuktig äng'. Hit höra bl. a. finska subst. *lausa* l. *lausvesi* (fi. *vesi* = 'vatten'), vilket betyder 'rent, växtfritt vatten i sjö' och estn. adj. *lauz* (gen. *lauza*) i för-

Digitized by Google

bindelserna *lauz mere-ār, lauzad mere-sörvad* 'offener, flacher Strand', *lauz mā* l. *koht* 'Ebene wo das Wasser kein starkes Gefälle hat', *lauzaline mere-ār* 'flaches Ufer', *l. wezi* 'offenes Wasser', *l. mā* 'ebene, offene, nicht coupirte Gegend', *lauzik* 'flach' [1]).

Ortnamn på *-lös* finnas även i Österbotten. Jag har redan „Österbottniska ortnamn" (1906), s. 81 sammanställt de hithörande fallen (jfr här ovan s. 118). „Brist" angives i namnen *Fisklösviken* Vö., *Namnlösbacka* N.Vt. och *Namnlösgrund* Rpl. I 1500-talets

Näselöösby, Kurikka, är det däremot oriktigt att med Saxén, Den sv. bos. hist. I s. 244 och Lindroth a. o., s. 41 utgå från ett smädenamn, angivande en „näslös" person. Detta bynamn kan ej avsöndras från det finska *Nenättömän luoma* 'Näslösbäck', syftande på en större bäck, som upprinner i Nenättömä-järvi sjö [2]) och som i Nenättömä by [3]) infaller i Kurikka å. Dessa finska vattendragsnamn äro otvetydiga folketymologiska översättningar av de svenska namnen *Näs(e)lösbäck* resp. *Näs(e)lössjö,*

[1]) Med hänsyn till denna finsk-estniska ordgrupp, som ganska uppenbart sammanhänger med de nordgermanska ängsnamnen på *-lösa,* kan jag ej dela J. Sahlgrens i Namn o. bygd 1920 uttalade tvivelsmål beträffande Lindroths tydningsförsök. Detta träffar i huvudsak det riktiga. Sahlgren avvisar dock med rätta Lindroths namnkronologiska slutsatser. Namnen på *-lösa* ha nog intet haft att skaffa med megalitisk åkerbrukskultur. Hans eget antagande av ett till grund för subst. *lösa* liggande germ. adj. **laus-* 'lutande, sluttande' (av förgerm. **laud-t-*) är emellertid en ren konstruktion. Om de danska ortnamnen på *-løse* hänvisas här till J. Steenstrup, Indledende studier s. 97 ff. Där (s. 104) citeras även en del äldre litteratur ang. namnets etymon: den nu allmänt övergivna sammanställningen med ags. ordet *lǽs,* ack. *læswe,* neng. dial. *lease* gräsgång'.

[2]) Kallas nu Kalajaisjärvi.

[3]) Dess nutida namn är Koivisto.

Digitized by Google

som egentligen beteckna bäcken resp. sjön invid „Näs-lösa“ äng. Bäcken i fråga genomrinner nu en vidsträckt ängsmark, som ligger mellan ett högt beläget skogsbryn (med en i ängen utskjutande udde, ett „näs“) i sagda by och Kurikka å [1]). Ängsnamnet „Näselösa“ övergick sedermera till ett bynamn. Anmärkas kan, att bynamnen på *-lösa* 'äng' även i Danmark ha „deres rette Plads i Nærheden af Aaerne, hvor de bekvemmeste naturlige „Græsgange findes“ (J. Steenstrup, Indledende Studier s. 104 o. där cit. litt.). Namnet „Näselösa-äng“ kan således jämföras med norska gårdnamnet *Nesin* av **Nes-vin* (Rygh, NG. Indl. s. 69).

Grytlös, namn på en äng och en backe i Kve., Västerhankmo by, innehåller likaså möjligen subst. *lös* 'äng'. Förleden utgöres av sv. dial. *grȳt* n. 'grus, stenig mark' (Vendell, Ordbok s. 295). Med stor sannolikhet kan ordet *lös* 'äng' antagas ingå i

Kivillös (utt. *tjivillös*), namnet på en äng mellan de gamla havsvikarna Maren (utt. *mārin*) och Matlaks i Kve., Petsmo, en grannby till Västerhankmo. Ängens i fråga läge anger, att den ursprungligen varit sumpig. Förleden kan ej vara finska ordet *kivi* 'sten', såsom Lindroth förmodar. Detta framgår redan av uttalsformen *tjivillös* med dess *ll*. Jag tolkade namnet redan ovan s. 277 som en svensk smsg. **Kivinlös*, däri *nl* assimilerats till *ll*. Förleden är participet *kivin* 'krokig', som även antogs ingå i **Kivinmossen* (*tsivimåsa*) i Gkb., se detta a. o. ovan. Andra participiala förled i österbottniska sms. lokalnamn föreligga t. ex. i *Skitenträsket* (*stjitinträstjä*) och *Kluvna stenen* (*klåmmnastäinin*), bägge namnen från Nä. skg.

Identiskt med ängsnamnet *Kivillös* i Kve. är utan tvivel gård- och bynamnet

[1]) Enligt egna iakttagelser å ort och ställe.

Digitized by Google

Kivilös (utt. *tsivilös*) i Pedersöre s:n. Gården eller byn med detta namn ligger å sumpig upplandningsmark nedanför kyrkan. Namnet anträffas redan i landsdelens äldsta jordeböcker: 1543 (n:o 4531) *Kiffuilöss*, 1544 (n:o 4532) *Kiffuiløs* 2 ggr, *Kijfuiløss*, *Kiffuilos*, 1546 (n:o 4534) *Kiffuilös*, *Kivilös*, 1548 (n:o 4534 b) *Kiffuilös by*, 1551 (n:o 4532) *Kiffuilöss*, 1556 (n:o 4560) *Kiuelöss*, 1560 [1]) *Kiwilös* (även *Kiffuenäs*!), 1574 *Kivilös*, 1583 *Kiffuelös*, 1645 *Kivilös* h:n (Jakobst. hist. 1: 109) o. s. v. Från Vö., Lolaks by (Österö) har jag antecknat ett skär benämnt *Tjivilöys holm* (eller *skär*) med *Tjivilöys träsk*. Namnformen är viktig med hänsyn till diftongen i dess senare led. Kartformen är *Kivilois*.

4. Ängsnamn på -vin.

I fornvästnordiskan förekom en gång ett gammalt ord *vin*, gen. *vinjar*, fem. i bet. 'äng, betesmark, hälst vid vatten'. I det fvn. litteraturspråket fortlever det blott i ett par sammansättningar (*vinjarspann* och *vinjartoddi*) och saknas helt och hållet i det fornsvenska och forndanska. I skandinaviska ortnamn är det däremot rätt vanligt: jfr beträffande Norge O. Rygh, NG. Indl. s. 85 f. samt M. Olsen, Hedenske Kultminder s. 92 ff., i fråga om Sverge t. ex. SOÄ. passim, 8: 64 o. s. v. [2]). En del tänkbara finländska minnen av detta ord ha berörts av mig senast i uppsatsen „De nordiska ortnamnen som historiska minnesmärken med särsk. hänsyn t. Finland" (Hist. Tidskr. f. Finland årg. 1917). Samma ord är got. *winja*

[1]) Namnbeläggen fr. o. m. 1560 enligt P. E. Ohls, Byanamnen i 1500-talets Karleby och Pedersöre, h. 3, s. 5.

[2]) J. Nordlander, Ymer 1907, s. 50, 53 („Norrlands urgamla kulturbygd") uppvisar en del visserligen något osäkra spår av ordet även i norrl. ortnamn.

Digitized by Google

f. 'νομή, Weide', fht. *winne,* mlt. *winne* f. 'weideplats'. Hos detta ord i och för sig betraktat tyder således intet på att vatten eller väta skulle hört till dess begreppssfär, men liksom de så benämnda ängarna i Sverge företrädesvis synas ha legat vid vatten, äro de österbottniska namn, jag trott och tror mig böra hänföra till denna ordgrupp, sammansatta med ordet mosse.

Hällne- i gårdnamnet *Helenelund* (utt. *hällnelúnd*) i Övermalaks samt i de till gården i fråga hörande ägonamnen *Hällnemossen* (utt. *hällne måsa*), tidigast i en lagmansdom av år 1607, och *Hällne engen* (utt. *hällne ēnje*) torde återgå på en smsg *Helgvin* = no. *Helgin* och sammanhänga med namnet på *Helgeån* (*hälljåå*), som genomrinner Helenelunds gårds marker. Se härom ovan s. 81 f.

Vrängene mossen, Lst. k. (utt. *vränn̄jine måsan*) i Vö. (Murkais h:n i Mäkipää by), c. 2½ mil åt NO från Vörå kyrka, eg. ett f. d. träsk med betesmarker längs stränderna. Jfr, vad namnet angår, *Komossa* by i Oravais, belägen c. 2—3 km från Vrängene. Betesmarken i fråga erinrar genom sitt avstånd från själva bebyggelsen om det gamla fäbodssystemet, som fortlever flerstädes i Öb. (i Pedersöre, Vörå, Malaks o. s. v.) delvis ännu i våra dagar [1]). Enligt dr. E. O. Arenander, som i sammelverket „Sveriges rike, Handbok för det svenska folket" (A. B. „Ljus", St:holm 1902), del II, behandlar „Sveriges boskapsskötsel", förekom ett utbildat fäbod- eller sätersystem i Sverge kanske redan under bronsåldern och var

[1]) Om forntida fäbodsliv i Vörå ha vi en skriftlig erinran från år 1852 i Mårten Lassus' (i Inledningen omnämnda) „Berättelser" från denna ort. Ortnamn såsom *Målkunfaret* i Kvevlaks, *Mjölknäs* i Vörå och det ännu i nutida österbottniska ortnamn fortlevande ordet *säter* (se ovan s. 205) utgöra minnen härav.

Digitized by Google

under järnåldern redan högt utvecklat. Man kunde nu skörda gräset på myrar, å sjö- och skogsslåtter samt torka det till hö för vinterbehov. Från denna tid äga vi hos Adam av Bremen ett direkt intyg på att djuren tidvis fördes till sätrar eller fäbodar, och om han än närmast talar om Norge, gällde nog samma sed i Sverge och — tillägger jag själv — delvis väl även i Finland. Vad namnets form beträffar, har man att utgå från ett **Vrang-vin-*, bildat med det ovan berörda forngermanska *vinjā* 'betesmark' och ett adj. = fsv. *vranger*, nsv. *vrång* som förled. Till de s. 83 anförda namnparallellerna från Norge fogar jag här de rikssv. sjönamnen *Vrången* och *Vrängen*, om vilka se Hellquist 1: 728, 730. Om adj. *vrång*, *vrang* i Finland se Vendell, Ordb. s. 1112. Formutvecklingen **Vrangvin- > *Vrängin- > *Vrändjin- > Vränjin-* är regelrätt; jfr Freudenthal, Vöråmålet § 64: 5, Hultman, De östsv. diall. § 12. Enligt desse förff. borde namnformen enligt Vöråmålets ståndpunkt lyda **vrändjin-*. Men utvecklingen går mot *d*-bortfall (jfr Vö. *drändjin*: Kve. *drännjin* enligt Freudenthal-Hultman) och har redan nu, åtminstone delvis (inom den yngre generationen), genomförts även i Vörå. Uttalsformen *vrännjine* är således regelrätt. Det ordslutande *e*-ljudet kan vara en rest av den gamla ändelsen *-ar* i gen. sing. (jfr fvn. *vinjarspann* etc.). Slutstavelsen *-ne* kunde i och för sig tänkas återgå på fi. *neva* 'mosse', men en finsk efterled är osannolik i förbindelse med den uppenbart svenska förleden **vrang-*.

Vin-namn kunde möjligtvis även föreligga i följande tvenne namn:

Höusne, by och odling i Pö.: f. leden kunde i så fall jämföras med senare leden i *Malhösarna*, varom se s. 435. Alltså **Haus-vin-*. Detta borde dock regelrätt ge **Höysne*, men diftongerna *öu* och *öy* växla

Digitized by Google

ej sällan i Öb. Sammansättning med fi. *-neva* är dock i och för sig här nästan sannolikare, men förleden är då oklar.

Päntäneen kylä, Päntäne by i Kauhajoki s:n, s. Öb., vid Möykynluoma bäck, en sydlig gren av Norinkylän luoma, som västerifrån infaller i Kauhajoki. *Päntäne,* som synes oförklarligt ur finsk synpunkt, kunde återge ett nysvenskt **Bändene* av *Bandvin-*, bildat på den namnstam *Bända,* som påvisats i namnen *Benvik* (se s. 200) och *Bennäs* (s. 466).

Som en svag möjlighet framhåller jag ännu, att *Latjine,* namnet på en låg men vidsträckt ängsmark i s. Vörå, skulle återspegla ett förfinskat **Flak-vin-*, **Flakin-*. Härför kunde en invid Latjine ängsmark belägen höjd benämnd *Flak-kullan* åberopas (jfr sv. dial. Finl. *flak* n. 'större ytvidd m. m.', *flaka* svf. 'sträcka', *flaka* sv. vb. 'utplatta' etc., Vendell s. 203 f.). Emellertid kan *Latjine* även återge ett finskt *Lakianeva* 'jämn-mosse', vilket i svenskt uttal gåve detta resultat. Men härvid bör man taga i betraktande, att fi. *lakia* 'öppen, slät — jämn' möjligen är ett nordiskt lånord (= **flakia-*), varom närmare hos förf. i Ark. f. nord. fil. 22: 200 och Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 99, 242. Den alternativa utgångsformen nord. **Flak-vin* är därför åtminstone tänkbar.

5. En del andra sammansatta ägonamnstyper.

Gärde. — Gärda.

Detta ord motsvarar fsv. *gærþe* (*giærþe*) n. 1) 'stängsel, inhägnad', 2) 'gärde, inhägnat jordstycke' (Söderwall), fvn. *gerði* n. 'indhegnet Jordstykke' (Fritzner[2]). Det fortlever i nsv. *gärde* och dialektiskt i Finl. i *gärdes-troda, -tröda, -trä* (Vendell s. 311). I Öb. möter ordet tidigast i räkenskaper rörande Korsholms och Pinnonäs (Ped.) gårdar från medlet av 1500-talet (jfr „Inledning" s. 39).

Digitized by Google

Korsholms gård 1557 (n:o 4569): *Nårre gerdett, Vestre gerdet, Östre gerdet, Norre husgerdet, Södre husgerdett, Riiåkers gerdett, Stenåkers gärdet, Södre gerdet på Insjöen.* Jfr sms. *Engsgerd* på Kalsöön.

Motsvarande ägonamn möta bland 1550-talets namnlängder från Ped., Pinnonäs gård. Sådana äro:

Biörsgerdet 1558, *Biörns gerdett* 1559; jfr *Offuer-* och *Nederbiörs åker* 1556 ibid.

Falledz gerde 1556, *Falletzgerdet* 1558, *Falles gerdet* 1559: om f. leden se ovan s. 131 u. *Fallesa.*

Jwnn-, Jungerdet 1558 (*Jun åker* 1556): f. leden innehåller kanske fsv. personnamnet *Iune,* känt bl. a. från Finland. Lundgren, Sv. landsm. X. 6: 139 förmodar *June* vara en förkortning av ett namn, som motsvarat det i isl. hjältesånger, t. ex. Hamðismál, förekommande *Jónakr* och fsv. *Jwnaker, Jonakuur* i ortnamn; jfr Hellquist, Svenska ortnamn på -inge s. 65. Belägget *Jun åker* 1556 i Öb. synes sammanfalla med de fsv. och isl. namnformerna (jfr fvn. *akr,* fsv. *åker* ~ nsv. *åker*).

Norre gerdet 1558, *Norråker* 1559.

Permo gerdet 1558, 1559: om f. leden se s. 498.

Prestegerdet 1559.

Store gerdett 1559, (*Storåker* 1556).

Swine gerdett 1558, 1559.

Wallgärdh 1556, *Walgerdz eng* 1556, 1558: vidkommande förra leden *Wall-* jfr österb. bynamnet *Wallgrund* ovan s. 390 samt ägonamnen *Norre wallen* och *Södre wållen* 1557 i Mst. (Korsholm).

Även i senare officiella urkunder upptagas de hithörande namnen alltid under denna form (*-gärdet*): å kartor från Kve., Västerhankmo för åren 1769 och 1806 förekomma sålunda namnen *Holmgärdet, Härbergsgärdet, Kockgärdet, Lillörsgärdet, Storgärdet, Sältingshaga gärdet, Ängsgärdet.* Jfr *Ingärdsåsen* (utt. *innjälsåsin*) Nä., Yttermark samt *Tungärdet*

Digitized by Google

(utt. *tūnjäl*), åker i Vö., Lotlaks och följande namn från Björkö, vilka alla likaledes innehålla den ifrågavarande neutrala formen av ordet:

Lillgärdet (jfr utt. *liłljälsträsk*), åker,
Långärdet (utt. *lāŋgjäl*),
Nygärdet (utt. *nȳjäl* l. *nȳjälon*).
Pottgärdet (utt. *påttjäl*).
Rigärdet (utt. *rījäl*), åker,
Sandlindgärdet (utt. *sāndlindjäl*), åker,
Skoggärdet (utt. *skŏjäl*),
Stabbgärdet (utt. *stabbjäl*): *stabb* = 'huggkubbe'.
Storgärdet (utt. *ståurjäl*),
Strandgärdet (utt. *strāndjäl*),
Stubbgärdet (utt. *ståbbjäl*),
Uppigärdet (utt. *åppijäl*), jfr *Opp i gälan*, 1757 åker i Rpl. (N. Vallgrund).

Den neutrala formen, fsv. *gærþe*, ligger väl även till grund för det förfinskade *-gäli* i följande skrivformer från Laih., 1750-talet: *Bro-gäli, Carpi-gäli, Catti-gäli, Grinni-gäli, Kimpus-gäli, Manni-gäli, Mås-gäli, Salti-gäli, Skrinni-gäli, Stobbi-gäli, Stranni-gäli, Träs(k)-gäli.*

Men i andra fall synes den officiella namnformen *gärde(t)* blott vara en yngre ombildning av en (redan hos Vendell s. 311 meddelad) dialektal form *gärda* (utt. *jälo*), svf.: jfr *Brunnsgärdet* (utt. *brånnsjälon*) Mst., *Västergärdet* (utt. *vässtärjälon*) Rpl., *Sandviksgärdet* (utt. *sannviksjälon*) Be. Denna feminina form föreligger vidare t. ex. i *Krumma gärdan* (utt. *kromma jälon*) i Kve. (jfr sv. dial. Finl. *krumma* sv. vb. 'böja, buckla' (Vendell s. 494), *Bysgärdan* (*bȳsjälon*), *Hemgärdan* (*häimjälon*), *Härbärgsgärdan* (*härrbässjälon*), ? *Klomberstensgärdan* (utt. *klåbässtäinsjälon*) [1]), alla i Björkö, *Nygärdan* (*nȳ-*

[1]) Jfr nsv. dial. Rietz 329 *klómmer* m. 'otymplig, tafatt människa, drummel', *klómmer-gärdsgård* m. 'gärdesgård, be-

Digitized by Google

jälon) i Or., *Pell-gärdan* (*pälljälo*) och *Längerlötgärdan* (*läŋgärlötjälo*) i La., *Sältingsgärdan* (*sälltiŋgsjälon*) i Nä., Tjärlaks, sannolikt även i skrivformerna *Skillgårdsgälan* 1649 i Mal. (jfr fsv. *skilgardher* m. (no. *skilgard*) 'gärdsgård som åtskiljer eller utgör gräns mellan två byars mark, Söderwall), *Thölgälan* 1706 i Mal. (Klingius), *Högälan rinda* c. 1750 i Laih. (fi. *rinta* = 'bröst'), *Östergälan* Nä. (Klarasunds by). Det feminina *gärda* (*jälo*) uppträder ännu i dag mångenstädes i finska Österbotten, här under formen *kääly* (av sv. dial. **gälu*), varav framgår att ljudutvecklingen *rð* > *l* här är äldre än förmjukningen av *g* till *j* framför främre vokal (här *ä*).

Hage,

dial. *haga, hāg* svm. 'inhägnad' (Rietz s. 233). Jfr fsv. (Söderwall) *haghi* m. 1) 'inhägnad, stängsel', 2) 'inhägnad, inhägnad mark, hage (beteshage, betesmark)'. Här nedan blott ett färre antal (mindre vanliga) exempel ur denna mycket allmänna namngrupp:

Junilhagen i Gkb. (Såka): *Junil-* synes förutsätta ett fi. **Junila,* bildat på det under *Jungärdet* nämnda fsv. personnamnet *June.*

Kilhagen (utt. *tjīlhagan*) Be.

Kilkhagen i Gkb. (Såka). Etymon?

Marhagen (utt. *marahagan*) Krb.

Mellanhagen (utt. *millanhagan*) Rpl.

Mjöhagen 1662 i Ped. (Jakobstads hist. 1: 167): innehåller adj. *mjö, miō* 'smal', jfr u. *Miuluoma* s. 92.

Skabbihaca (= **Skabb-haga*) c. 1750 i Laih.: jfr fsv. (Söderwall) *skabber* m. (lt. *schabbe*) 'skabb', sv. dial. *skabbe-gräs, skabbe-rosor* 'åkervädd (scabiosa arvensis)' Rietz s. 575. Från Finl. anför Vendell,

stående av stora grova, korsvis satta vedträn, varpå grova stockar läggas'.

Digitized by Google

Ordbok s. 801 blott *skabba* f. = *skabbflundra*. Jfr *Skabbskär* s. 341.

Skarpehagen 1649 i Mal. — *Skarphagen* i Gkb. (Kirilaks o. Vittsar): adj. *skarp* i bet. 'ofruktbar', jfr sv. dial. Ål. *skarpa* f. 'äng l. åker med skarp o. ofruktbar jordmån' (Vendell s. 806).

Stubbhagen (utt. *ståbbhagan*) Kve., Västerhankmo.

Västerihagen (utt. *västärihagan*) Pö.

Mun

i *Sundmunnen* och *Öitismunnen*, ägonamn i Gkb. resp. Rpl., se s. 292.

Rom

(utt. *rōm*) i *Lill-rōm*, *Stor-rōm*, och *Rōm-påte* (R.-putten), odlingar i Gkb. (Kvikant o. flerst.). Jfr sv. dial. Nyl. *rōm* stm. 'läderrem, varmed lokan fastbindes vid fimmelstången' (Vendell s. 753, Rietz s. 539) samt fi. *ruoma* 'dragrem i ranksele' (redan hos Rietz), möjligen germanskt lånord (Finnisch-ugr. Forsch. XIII, 443). Namnen vore, i fall denna sammanställning träffade det riktiga, betydelsebesläktade med namnet *Rämsön* (*Rämsan*) s. 293 och 445. Snarare förutsätter namnet dock ett urnordiskt **Rōðm-* av stammen i ordet fvn. *róða* f. 'stång, stock', fi. lånordet *ruoto* 'gerte, pertica tenuis asserculos tecti penetrans', ä. nsv. *roa* f. 'gärdselstång', sv. dial. finl. *rōd* m. 'årformat trä, varmed bl. a. gröt omröres', Dalarna etc. *rō(d)* n. 'kluvet virke till gärdsle', *rō-gård*, *rō-hage* 'gärdesgård' (Rietz s. 538). Ang. utvecklingen **Rōðm-* > *Rōm* jfr t. ex. fvn. *Hró(þ)mundr* ~ fsv. *Rōmunder* (Noreen, Geschichte der nord. Spr.[3] § 85, 9, a)). Betydelseskillnaden mellan *Rōm* 'odling (inhägnad)' och *rōd* n. 'gärdsle' vore ungefär densamma som i sv. dial. Finl. *hag* n., *hage* m. 'inhägnad' och *hag* n. 'gärdesgård'.

Digitized by Google

Ron

(utt. *rōn*) i *Backfolks-rōn, Porko-rōn,* ängar i Gkb (Såka), *Rōn-haga* och *Rōn-påte* (Ron-putten), ägor i Gkb. (Närvil). Jag återför namnet på en nordisk urform **rōðn-*, bildat med ett *n*-suffix av den under art. *Rom* omtalade ordstammen i sv. dial. *rōd* n. 'gärdsel'. Namnet är då nära släkt med *Rōm.* En *n*-utvidgning av den ifrågavarande ordstammen *rōd-* är faktiskt uppvisad i sv. dial. (Hälsingland) *roning* m. 'sämre gärdesgård', *två-roning* m. 'gärdesgård bestående av två jämlöpande störar eller smala trän', *tre-roning* 'gärdesgård av tre jämlöpande störar (Rietz s. 538 b).

Rumpa

i *Finnrumpan* (utt. *finnråmppon*), äng i Kve. (Majjona), tillhörig finsktalande Merikart-bor. — *Kattrumpan* (utt. *kattråmppon*), några gårdstomter i Rpl. vid änden av byn. — *Kattrumpan* (*kattrumppon*), äng o. „nabba" i Krb. (utt. *kattrumppo*), odlad mark i Gkb., Såka (jfr enl. Jakobsen s. 127 de *Kotterumps* av **kattar rumpa,* ett jordstycke å Shetland). — *Sama-rumpan* (utt. *samaråmppon*), odling i Pö: f. leden oklar. Jfr *Kattrumpan* bland udd-namnen s. 482; till det där anförda bör fogas: *Rumpo,* by med *Cap Rumpo,* sydligaste spetsen av Wormsö vid Estland; *Rumpetjärn* i Älvsborgslän (Sverge) med ordet *rumpa* i bet. 'svansformigt stycke' (SOÄ. 19: 274).

Rypia,

den fsv. formen till nsv. dial. Finl. *rydjo, rydju, rödjö,* svf. 1) 'upprött fält (vanl. vid l. i skog)', 2) 'det som blivit bortrött' (Vendell s. 778), föreligger möjligen förfinskad i senare leden av *Pappas-ryti, Stor-ryti, Träno-ryti,* odlingar i Gkb. (Palo). Formen *-ryti* avspeglar i så fall ett sv. dial. **rydi,* upp-

Digitized by Google

kommet i förra leden av en smsg.; jfr sv. dial. Öb. *jyti-lava* (ängsnamn, se nedan) med ordet *gyttja* svf. som f. led.

Rydsla,

best. f. sng. *rydslan* (utt. *rȳslon*), äng i Kve.: fsv. (Söderwall) *rydsla* f. 'rödjande'. — *Iso-* och *Vähä-ryssly* l. *rössly*, finska namn på ängar i Laih. (1750-t.).

Rödsla,

best. f. sg. *rödslan* (utt. *rösslon*) f., ängar och kärr i Vö. (Karvsor m. fl. byar). — *Fors-rödslan* (utt. *fåssrösslon*), äng i Or. (vid ån). — *Krankrödslan* (utt. *kraŋkrösslon*) o. *Labbrödslan* (*labbrösslon*), ängar i Or. (det senare namnet inneh. ordet *labb* 'hand'). — *Bisirödslan* (*bisirösslon*) o. *Mar-rödslan* (*mararösslon*), ängar i Vö., Rekipeldo by (namnen inneh. östsv. *bisse*, utt. *bisi*, m. 1) 'gubbe', 2) 'kaxe', 3) 'blixt', *bisse* (*bisi*) neutr. 'åska', resp. *mare* m. 'havsvik'). — *Mjov-rödslan* (utt. ? *mjåurösslon*), ängar i Vö. (Andiala o. Koske byar): f. led är ? adj. *miōv*, i Vö. dial. *mjåu* 'smal' [1]). — *Stubbrödsl* (utt. *stobbröll*), g. i Or., Oxkangar by (jfr s. 133 ovan).

Stycke

i *Fröjdöstycket* (utt. *fröydöstyttsi*) och *Trindstycket* (utt. *trindstyttsi*), ängar i Krb. — *Cumarstycki*, äng (jfr *Kummar* g. i Laih.) och *Löfstycki*, åker i Laih. på 1750-talet. Jfr fsv. (Söderwall) *ängia-, änghestykke* n. 'ängsstycke'.

---

[1]) Jag har antecknat *mjåunrösslon*, men kanske föreligger här en fri ombildning av den numera dunkla förleden. Jfr gårdnamnet *Bjons* (utt. *bjåuns*) i Vö., Rekipeldo.

Digitized by Google

Vad

i *Glosvad* (utt. *glåusvād*), *Grindvad* (utt. *grinnvād*) och *Smörvadet* (utt. *smörvādä*), ängar i Björkö, den sistnämnda vattendränkt: jfr *Vadet* s. 74, *Vadbäcken* s. 155. Förleden i *Smör-vadet* torde syfta på ängens fruktbarhet.

Vasse

i *Kasvasse* (utt. *kāsvass*), vattendränkt äng i Rpl. skg., *Mellanvassarna* (utt. *millanvassan*), upplandad äng i Kve., **Korsvassarna* (*korsvassan*), skog 1777 i Kve., Petsmo. Den gemensamma efterleden är sv. dial. Finl. *vasse* (utt. *vassa*) svm. 1) 'vass, phragmites communis', 2) 'samling l. sträcka av vass' (Vendell s. 1092). Förlederna utgöras av sv. dial. Finl. *kās* m. 'hög i allm., ish. av ris och kvistavfall' (Vendell s. 425) resp. prepos. *mellan* och sbst. *kors*.

Åker.

Halsåkern (utt. *hālsåkrä*), odling i Gkb., Köustar by.

Hovåkern (utt. *hāvākrin*) i Vö., Karvsor, invid *Hov* gårdar.

Jun åker 1556 i Ped., se u. *Jungärdet* och *Junilhagen* ovan.

Kaparåkern (utt. *kaparåkrin*) i Vö., Rekipeldo by: f. leden oklar; jfr sv. dial. Finl. *kāp(a)* 'ge sig i väg, springa' och *kāp(a)* 'slå, hugga' (Vendell s. 420).

Kittåkern (utt. *tjittåkrin*) i Vö., Lotlaks by: *Kitta*, dial. *tjitt* i s. Vasa län, nom. prop. = 'Kristina'; jfr *Kittholmen* s. 367.

Uppiåkern (utt. *åppiākärn*) i Gkb., Såka by. O. s. v.

I Vö., Tuckur by, finnes gården *Akers*. Namnet förutsätter ett sv. ord *ăker*, gammal biform till det vanl. nsv. *åker*: jfr fvn. *akr*, fsv. *aker* m. 'åker, odlat jordstycke, odlad mark m. m.' (Söderwall), sv. dial. Rietz s. 4 *aker* m. 'åker', nht. *Acker* och lat. *ager*, gr. *ἀγρός*.

Digitized by Google

6. Osammansatta ängs- och andra ägonamn.

Jag sammanställer slutligen ett antal osammansatta ägonamn, vilka visserligen till största delen utgöras av allehanda naturnamn, men vilka på grund av sina mer eller mindre oklara betydelser ej lämpligen kunnat finna plats inom de tidigare huvudavsnitten.

Ankarbågen (utt. *aŋkkarbågan*), äng i Vö., Karvsor by: jfr fsv. *bughi* (*boghi*) svm. 'båge'. Det är tänkbart att namnet ursprungligen avsett en upplandad vik, ty Karvsor by i Vö. ligger ej långt från havet och det ursprungligen finska *Karvsor* är en namnbildning på fi. *saari* 'ö'. Under sådant förhållande jämför jag rikssvenska sjönamnen *Bågen, Svängbågen, Örbågen, Bågetjärn,* vilka Hellquist 1: 78 förbinder med fsv. *bogi,* sv. *båge.* Jfr att fno. *bugr* m. 'Bøining' i norska ortnamn är „særlig brugt om Bugter (som dannes ved en Bøining af Strandlinien), men ogsaa om Krumning af Elv, Vei og lign." (Rygh, NG. Indl. s. 46). De österbottniska viknamnen på *Vik, Krok* och *Lycka* äro betydelseparalleller (se kap. II). I St. Kyro finnes den nu upplandade viken *Ankkurilahti* 'Ankarvik'.

Barkan (utt. *barkkon*), äga i Vö., Lotlaks by. Jfr *Barkaråkern,* anförd år 1852 hos Mårten Lassus från Vörå (utan anförande av byn). I Vö., Miemois by fanns år 1547 en viss Jeppe *Barchar,* och *Barkar,* fi. *Parkkari* förekommer ännu som gård- och släktnamn i Öb., jfr fsv. *barkare* m. 'garvare'. Ägonamnet *Barkan* i Vö. antagligen en ung namnbildning, men — liksom rikssv. sjönamnet *Barken* (Hellquist 1: 48) — av oklart ursprung. Ellips av *Bark-ängen* (med anslutning i genus till det feminina *äng*)?

Blomdal (utt. *blåumdāl*), äng i Kve., Mälsor.

Blötan, 1797 *Blöton,* äng i Kve.: jfr sv. dial. Finl.

Digitized by Google

blöta (*blöyto, blöto*) svf. 1) 'töväder och därmed sammanhängande blött vägalag', 2) 'träck, gyttja', 3) 'dypöl' (Vendell s. 63). Jfr i Sverge, Uppland ortnamnet *Blöötan* och ängsnamnet *Prästblötan* (som fordom betecknat ett vatten), i Danmark *Bløden* som vik-, sjö- och ängsnamn. I danskt folkspråk betecknar *Bløde* 'et dyndet, blødt Sted', i norskt folkspråk *blauta, bløyta* detsamma (J. Steenstrup, Indled. studier s. 24, Lindroth, Ortn. på -lösa s. 15).

Breidi, äng i Laih. på 1750-talet: jfr rikssv. sjönamnen *Hultbren* (av *-breden*) och *Hultebrejan* (av *-bredan*) Hellquist 1: 234. Laihela-namnet *Breidi* är förfinskning (?) av ett svenskt **Breden*, dial. **bräidin*.

Brudfatet (utt. *brūdfatä*), äng nära Viittavesi i NVet.: har enligt sägnen fordom givits som brudgåva.

Brudgummen (utt. *brugommin*), äng i Vö., Palvis by, vid havsstranden. Förbunden med en gammal folksägen av mytisk innebörd (se förf. i Germanisch-finn. Lehnwortstudien: Nerthusanklänge in finnländischer Volksüberlieferung, s. 39 ff.).

Brännorna, äga i Kve. Överby.

Daven (utt. *davan*), äng i Kve., *Långdaven* (utt. *laŋgdavan*), skog i Pö.: sv. dial. s. Finl. *dave* (*dava*) svm. 'sank däld', jfr *dava* (*davo*) svf. ds. i n. Öb. (Vendell s. 129), no. dial. *dave* m. 'Vandpyt', fvn. *dafi* m. ds., *dafla* 'plaske, røre i Vand', fsv. *dœvia* 'vattna', *dœvin, dœver*, nsv. *däven* 'fuktig, våt', m. m. Se om denna ordgrupp, v. Friesen, Om de germ. mediageminatorna s. 29. Sjönamnet *Däfveln* i Sverge (Hellquist 1: 98) hör till samma stam.

Delen (utt. *däilŋ*), löte (upplandad sjöbotten) i Krb. Från Rpl. skg. har jag antecknat *Hälsingbodelen* (utt. *häsiŋgbodäilin*); namnet syftar till sin f. led på det närbelägna Hälsingby i Mst. Jfr sv. dial. (Dalsland) *dele* 'gräns' (SOÄ. 19: 32), *Delholmen* s. 363 ovan samt *Delet*, en fjärd i Ålands skg.

Digitized by Google

Domaren (utt. *dåumarin*), äng i Kve. Eg. *Domarängen*?

Dånet (utt. *duni*), äga i Mst., Vikby; jfr *Dånebacken* och *Dundersäng* s. 502, 531 ovan samt (till stamvokalen) nyl. *dunare* 'hörbar fjärt' (Vendell s. 160).

Flattret (utt. *flaträ*), äng i Rpl. skg. Jfr *Flattran*, grynna, s. 420. Det neutrala könet hos ängsnamnet *Flattret* kan bero på anslutning till ordet *äng(e)* neutr.

Flunsen (utt. *flonnsin*), äng i Kve.: jfr sv. dial. Rietz 153 *flunsa* svf. 'fet och tjock piga, kvinna med oviga rörelser', *flunsa* sv. vb. 1) 'vara tjock och ovig, om fruntimmer', 2) 'leva överflödigt', i Finl. (Vendell s. 214) 1) 'springa lunsigt', 2) 'bete sig ohöviskt l. tölpigt', (Rietz) *flunsig* adj. 'fet och ovig, tung, klumsig'. Formellt sett samma ordstam föreligger med annan innebörd i ordgruppen sv. dial. (Rietz 154) *flunsa* sv. vb. 1) 'doppa bröd i flott och äta', 2) 'äta snålt och plumpt', 3) 'falla i vattnet så att ett plaskande ljud uppkommer', 4) 'simma l. ligga och vända sig i vattnet', (Finl. Vendell s. 214) *fluns* n. 'en sås av rågmjöl, salt, vatten och något flott att doppa bröd i', *flunsa* svf. 1) = föreg., 2) 'maträtt bestående av bröd doppat i kokande fläskspad', o. s. v. I vilken betydelse ordet använts vid uppkomsten av vårt ängsnamn i Kve., är osäkert. Dettas urinnebörd är väl dock vattendränkt äng.

-fräknet i *Storfräknet* (utt. *stōrfräkknä*), äng i Gkb.

Furskålen (utt. *fiurskålin*), äng i Rpl. skg.: jfr *Fågelskålen* s. 270.

Fårborgen, inhägnad i Rpl. skg., se s. 254.

Fällan (utt. *fällon*) och *Tistronfällan* (*tīstronfällon*), ängar i Krb.: jfr *Tisterholmen* s. 362.

Galtrån (utt. *galträän*), åker i Björkö: jfr till f. leden *Humpgalten* s. 423.

Getan (utt. *jäiton*), äng i Kve., Vassor by. Eg. *Get-ängen*?

Digitized by Google

-gräftan i *Nygräftan,* åker 1804 i Kve., Västerhankmo by.

Hjärtansbodrummet (utt. *järttansbåudriumä*), åker i Rpl. skg. Ett jämförelsenamn.

Hugorna (utt. *huguna*), odling i Gkb. Eg. 'högarna': fsv. *hugha* svf. 'hög' (jfr SOÄ. 19: 46).

Humpan (utt. *homppon*), äng invid grundet Humpgalten i Vö. skg., se s. 423.

Hyppan (utt. *hȳppon*), äng i n. Vörå. Av finskt ursprung? Jfr *Hyypän kylä,* by i Kauhajoki, s. Öb. samt fi. *hyyppä* 'vipa' (fågeln), även 'spetsig kulle' l. 'hatt'. Svensk härkomst är dock möjlig: jfr sv. dial. (Rietz s. 261) *hȳpa* f. 'liten hö- l. klöverstack' etc.

Hägnaden (utt. *hägnan*), åker i Björkö. — *Mellanhägnan* (utt. *millanhägno*), odling i Gkb.

Jåpen (utt. *jåupin*), äng i Kve.: *Jåp* förkortning av *Jakob*; jfr *Jákopen,* förkortning av *Jakobssonsholme* i Älvsborgslän (Sverge), se SOÄ. 12: 176.

Kaklet (utt. *kaklä*), smal, stenig väg i Kve. (Västerhankmo): jfr sv. dial. Västerb. (Rietz s. 302) *kakkäl* sv. vb. 'göra dåligt, bräckligt arbete', *kakkel* n. 'odugligt verk'.

Kaparen (utt. *kaparin*) = *Kaparåkern,* Vö. (Rekipeldo), se ovan.

Kjuken (utt. *tjūtjen*), åker i Rpl.: jfr isl. o. no. *kiuka* 'klump, knöl', varom se SOÄ. 17: 79.

Kontmatt (utt. *kåntmatt*), äng i Rpl. skg.: f. led är *kont* 'näverränsel' (jfr *Kontbäcken* s. 102) och *Matt* = Matias.

Krunken (utt. *krånttjin*), äng i Kve. (Vassor): bildat sannolikt med avljud till den ordstam, som bl. a. företrädes av no. *krenk* m. 'bræk, skade, forvridning', *krenkja* vb. 'kræng e', sv. dial. Finl. *kränka* sv. vb. 'kränga, lägga en båt på sidan (om vinden)', *kränk(j)a* (*kränttju*) 'stackare' o. s. v. (Vendell s. 501 f.).

Digitized by Google

Kubban (utt. *kåbbon*), äng i Kve., fiskarbastuplats i Rpl. skg. (jfr s. 405).

Kubbeln (utt. *kåbbilin*), äng i Kve. Ett ungt *l*-deminutivum till ordstammen i *Kubban.*

Kuggen (utt. *kåddjin*), vattendränkt äng i Rpl. skg.: jag jämför närmast följande sv. namn i Estl. (enl. Russvurm § 146): *Kogg-krô, Koggstain, Koggnäs, Koggham* och gården *Koggen,* allt från Nuckö, *Koggskär* (Kockscher) i Revalska viken, *Kokenhusen* och (?) *Kuckuwacke* på Dagö. Namnen innehålla helt visst det gammalsvenska ordet *kogger* m. 'ett slags större fartyg av bred, oval form' (= isl. *kuggr,* medellågty. *kogge*), anfört hos Söderwall s. 671 och där belagt bl. a. i ortnamnet *kogga haffn,* avseende en medeltida hamn i Stockholm. Att de estländska namnen höra hit, framgår särskilt av Nuckönamnet *Koggham(n).* Det nordiska *kogg, kugg* är, såsom E. Wadstein visat i en nyligen publicerad uppsats „Friserna och forntida handelsvägar i Norden" (i Göteborgs Kungl. Vetenskaps- o. Vitterhets-samhälles handl., 5. följden, XXI: 1,), s. 12, ett lån av det frisiska *kog, kogge,* som var beteckning för det slags skepp de gamla friserna vanligast använde på sina även till Östnorden riktade handelsfärder. Ett av de säkraste och äldsta spåren av frisernas handel på Sverge har Wadstein (ibid.) funnit i namnen på den gamla handelsstaden *Birka* (senare *Björkö*) i Mälaren: av det fris. *birk, berck* 'rättskipning', som återspeglas i det forndanska *birke-ret, biærke-ræt,* fornno. *biarkøyiar-rétt-* och fornsv. *biærkøarætt.* En bukt invid den plats, där Birka fordom låg, bär ännu namnet *Kugghamn.* Stockholms-hamnen *kogga haffn* nämndes redan, och utanför viken vid det nuvarande Norrtälje (mitt emot Åland) ligger en ö *Björkö,* med sannolikt samma namn som det gamla *Birka-Björkö.* Under sådant förhållande är det väl

Digitized by Google

ej en tillfällighet att de ovan anförda Nuckö-namnen förekomma strax s. o. en by med namnet *Birkas* (Börckzby, Birckzby, Börkby, Börkis, Börks, estn. Pirksi-mois, i sv. uttal Berkjas); byn upptages i räkenskaperna som n:o 1 i Nuckö, är därför sannolikt av hög ålder. Det österbottniska *Kuggen* kan, ehuru det nu är känt blott som ängsnamn, äga ett analogt ursprung, ty i samma skärgårdstrakt ha vi den stora ön och byn *Björkö*, om vars namn se s. 297. Även detta har, såsom av beläggen synes, fordom lytt **Birkøy*. Omöjligt är ej heller att den stora byn *Perk(k)iö* i det ej avlägsna Storkyro (vid Kyro älv) uppkallats så av enahanda anledning [1]). Att frisiska och andra köpmän av närsläktad västgermansk härkomst under medeltiden drivit handel på Finland och Österbotten och delvis till och med dit inflyttat, tyckes framgå av ortnamnen [2]). *Kuggen* är sannolikt ellips av ett **Kugg-vik* eller **Kugg-äng*. Jfr ? gårdnamnet *Kuks* (eg. **Kuggs*) med *Kuksasholmen* i Maks.

Kuran (utt. *kuron*), odling i Pö. och Vö. (Andiala): jfr sv. dial. Eg. Finl. (Vendell 508) *kura* svf. 'trångt ställe, vrå'.

Kutan (utt. *kuton*), odling i Pö.: jfr ? sv. dial. Finl. *kåta* svf. 'kyffe, hybble' (av stamf. **kuta*).

Kyan (utt. *tjȳon*), odling i Pö.: sv. dial. Finl. *kya*

---

[1]) Jfr R. Saxén, SNF I.3, s. 7, 116, där ortnamnen på *Birk-*, *Björk-* dock tolkas oriktigt.

[2]) Jfr t. ex. gårdnamnen *Friisilä* och *Flaaminki* i Lillkyro, *Tyskviken*, *Garpören* och *Fratthamnen* i Vasa skärgård. (Ordet *garp* är ett sedan gammal tid över hela Norden brukligt spenamn för tyska handelsresande, *fratt* — av *fracht-leute* 'skeppare' — ett sydösterbottniskt uttryck för samma begrepp.) Härom närmare hos T. E. Karsten „Minnen av forntysk kultur i Österbotten" (Valan II, H:fors 1906) och „Deutsche Kulturströmungen im Spiegel des finnischen Lehnworts" (Indogerm. Forsch. XXVI).

Digitized by Google

(*tjȳo*) svf. 1) 'liten åker- l. ängstäppa', 2) 'inhägnad för boskap', 3) 'liten vrå' (Vendell s. 516).

Kyttan (utt. *tjytton*), odling i Pö.: sv. dial. Öb. *kytta* svf. 1) 'kyttland', 2) 'brinnande spånhop', 3) 'en för kor inhägnad plats, å vilken man genom 'kyttande' söker skydda kreaturen mot mygg' (Vendell s. 519).

Kätten (utt. *tjättan*), äng i Rpl. — *Björntjätten* (utt. *bjöntjättan*), äga i Mst. (Vikby).

-laven i *Gyttjelaven* (utt. *jytilavan*), vattendränkt äng i Rpl. skg.: jfr sv. dial. Nyl. *lave* (*lava*) svm. 'tomrummet kring stenarna i kvarnkaret' (Vendell s. 541) ävensom nsv. *bastu-lave* och det fi. *saunan-lava* ds.

Leron (utt. *läiron*), fält i Kve.

Lerorna (utt. *läirona*), åker i Vö. (Palvis), äga i Mst. (Vikby).

Motteln (utt. *måttelin*), stor ängsmark i Vö., Lotlaks by: jfr ? sv. dial. (Estl.) *muttot* adj. 'gyttjig' eller också Kimito-målets *muttor* plt. 'mått och mal, modd' (Vendell s. 624).

Månan (utt. *månon*), äga i Rpl. skg.: namnet är bildat på ordet *måne* m., men har antagit feminint kön, måhända efter ordet *äga* f.

Pjuken (utt. *pjūtjin*), mindre ängar i Be. och Björkö. — Utt. *pjūtsi*: odlad mark i Gkb., Köustar by. Om detta ord närmare u. *Pjuckog grundet* s. 383 och *Pjuggen* s. 440, *Piukkala* s. 482.

Pälsärmen (utt. *pälsärmä*), odling i Gkb. (Såka). Ett jämförelsenamn.

Pöskan (utt. *pöuskon*), äng l. löt i Or., Oxkangar by: kanske förfinskning av urnord. **Fauskōn*; jfr i Norge älvnamnstammen *Fausk-* och fjordnamnet *Fauskanger,* vilkas förled enligt Rygh, NE. s. 47 skulle sammanhänga med fno. *fauskr* 'forvitret, trøsket Træ' och syfta på „at Elvens Leie og Bredder er opfyldt med halvraadne Træer".

Digitized by Google

Ramsen (utt. *ramssä*), äng i Gkb. (Köustar): ? sv. dial. Estl. *ramsa* svf. 'rämsa' eller *rams* stn. (Krb.) 'kärraktigt ställe mellan skog och mark' (Vendell s. 734); med vartdera alternativet har namnet undergått flexionsväxling.

? Roten (utt. *rōti*), odling i Gkb. (Såka): jfr sjönamnen *Hammar-roten, Mellersta roten* o. *Vikeroten* i Ångermanland (Norrl. saml. 1: 21).

? Rotig-skogen (utt. *rōtiskōji*), odling i Gkb. (Såka); jfr ? *Rotig-backe* (*rōtibakka*), odling ibid.: jfr föregående art.

Rudan (utt. *rödon*), åker i Björkö: fsv. *ruþa* f. 'till odling upprödt jordstycke' (Söderwall). Ang. uttalsformens *ö* för *u* jfr *Framstugan* (utt. *frammstögon*) och *Rävstugan* (*rāvstögon*) i samma Rpl. skg. (se s. 445, 519).

Rutorna (utt. *rotona*), vattendränkt ängsmark vid Laihela å mellan Karkmo by i Mst. och Bodde by i Laih., numera en mindre by, som hör till Laihela och där kallas (på finska) *Rudon kylä.* Identiska härmed äro *Rutoträsk* och *Rutona,* som på 1750-talet nämnas från Boddeby i Laih. Den fi. namnformen *Rudon* (gen. sg.) har utgått från en oblik form av ett fornsvenskt **Ruta* svf., nära besläktat med fvn. *roti* m. 'ruttenhet' och det nsv. *rutten* (dial. Öb. *rotin*). I fjordnamnet *Rutafjord* på Island (från landnama-tiden) tillhör f. leden samma ordstam. Jfr även *Rudnäs* s. 476. Namnet *Rutorna* således en betydelseparallell till *Pöskan* (s. 554) i dess av mig givna tydning.

***Skoldran** (utt. *skålldron*), stenig ängsmark i Kve. (Västerhankmo). Etymon? Jfr nsv. *skallra, skallerorm,* no. dial. *skuldr* 'larm' (Ross, Ordbog). I Sverge (Älvsborgsl.) finnes sjön (l. viken) *Skållern* (SOÄ. 19: 250). Det hsv. *skuldra* är ett medellågtyskt lånord och kommer väl här ej i betraktande.

Digitized by Google

Skrabben (utt. *skrabbin*), åga i Mst. (Vikby), odling i Pö. — *Skrabb*, gårdnamn i Gkb. (Såka o. Kallis): jfr sv. dial. Finl. (Vendell s. 821) *skrabb* m. 'skrabbig, eländig person, häst l. a.' (no. *skrabb* m.), *skrabba* vb. 1) 'skrapa, avtorka, sopa, borsta' (Finl. Estl.), 2) 'rensa, skala' (Estl.), no. *skrabba* 'kradse, skrubbe', *skrabber* m. 'skrabbig karl' (Nyl.), *skrabblog* 1) 'ojämn, skrovlig (ish. om väg)', 2) 'eländig, tvinande' (Nyl.) etc. Jfr avljudsformen finl. *skrubba* svf. 1) 'skreva, klyfta, ojämnhet på berg', 2) 'vrå' (Vendell s. 829). Därjämte finnes ett vb. *skrabba* 'sparka' (Estl.), ett vb. *skrabba* 'prassla' (Nyl. Ål.), ett vb. *skrabbla* 'skramla, smälla', 2) 'knarra', 3) 'väsnas' etc. (Vendell).

Skrakedal (utt. *skrakadāl*), äng i Vö. (Lotlaks).

Skrappan (utt. *skrappon*), äng i Vö. (Lotlaks): namnet är till form och betydelse nära besläktat med *Skrabben* ovan; jfr sv. dial. Öb. *skrappla* svf. 'skrabba, usel varelse', *skrapplog* l. *-ot* 1) 'ojämn, skrovlig, knagglig (ish. om väg)', 2) 'skral, eländig', men även *skrappla* 'skramla, skrälla, dåna, bullra, knarra m. m.' (Vendell s. 824).

Snarvlet (utt. *snarvlä*), äng i Vö.: sv. dial. Finl. *snarvel* n. 1) 'hundmorr', 2) 'oljud, gräl', vb. *snarvla* 1) 'morra', 2) 'skrävla, föra oljud', *snarvla* svf., okvädinsord för en kvinnsperson som 'snarvlar' (Vendell s. 886). Jfr till betydelsen *Skrävelbåden* s. 376 och där anförda betydelseparalleller.

Stobbi l. *Stobbigäli*, äng c. 1750 i Laih. (fi. *-gäli* d. ä. *kääli* = *gärde*, se ovan).

Stortuvan (utt. *ståurtūv*), åker i Rpl.

Sursik (utt. *sūrsīk*), åker i Ped., nära Bennäs.

Tegarna (utt. *tēgan*), åker i Björkö.

Tjärnan (utt. *tjänon*), åker i Rpl. (N. Vallgrund): jfr *Tjärnan*, mosse, s. 287.

Tjänstan (utt. *tjänston*), odling i Pö. Ellips?: jfr sv. dial. Nyl. Estl. *tjänest* stf. 'tjänst, förtjänst' (Vendell s. 1020).

Digitized by Google

Tratten (utt. *trattin*), odling i Pö. Ett jämförelsenamn.

-trudan i *Hartrudan* (utt. *haratrudo*), odling i Gkb. (Kirilaks): sv. dial. n. Öb. *truda* svf. 'stig'.

Tubban (utt. *tåbbon*), äga i Björkö: jfr *Stortuvan* ovan.

Tyrjan (utt. *tyrrjon*), åker i Muns., Kantlaks: till sv. dial. Finl. *törve* n. 'töre' = fvn. *tyrvi* n. *Tyrjan* av **tyr(v)ja*.

Uggeltorpet (utt. *ugältårppä*), odling i Pö.

Vikingskiftet (utt. *vīkiŋgšifftä*), bebodd äga i Mst., Dragsnäsbäck. Eg. väl *Vikängs-skiftet*; jfr *Solvingsbacken* ovan.

-vilan i *Krokvilan* (utt. *krōkvīlo*), odling i Gkb., Kirilaks by.

Vitan (utt. *vīton*), fält i Kve.

Vrist (utt. *brist*), äng i Kve. Ett jämförelsenamn (= fotled) eller bildat på ordet *vrist* i dess grundbetydelse av 'vridning, krökning'; jfr rikssvenska sjönamnen *Åkervristen* och *Vristulven* (Hellquist 1: 728, 761). I anledning av uttalsformen *brist* nämner jag att sv. dial. Finl. *vriste* svm. 'vrist' i Hitis o. Pargas uttalas *brissta*, i Kimito, Brändö, Kumlinge *brista* (Vendell s. 1112).

Västanpå, äng i Rpl.

Åkerlägden (utt. **åkärläggden*), odling i Pö.

Älgskräpp (utt. *äliskräpp*), skog och odling i Pö. Ett jämförelsenamn; jfr sv. dial. Finl. *skräppor* plt. 'scrotum', *skräppsten* 'testikel'. Avljudsform till stammen i *skrumpog* 'skrumpen': *skräpp* < **skrämp-*.

Öglan, åker i Björkö. Ett jämförelsenamn.

Digitized by Google

Kap. X.

Svenska naturnamn av finskt ursprung.

De i de föregående kapitlen behandlade namnen äro till största delen av rent svensk härkomst. Namn av finsk bildning finnas dock även, dels sådana som synts mig vara ursprungligen urnordiska och i sin urnordiska språkdräkt upptagna av finnarna för att senare ofta (icke alltid) återlånas av svenskarna, dels en del andra, som fått sin finska form först i senare tider. I nästa kapitel skola dessa sammanställas. En undersökning av det svenska namnskicket i Österbotten bleve emellertid ofullständig, ja starkt vilseledande, om ej det mäktiga finska inslaget i detsamma i möjligast full omfattning medtoges. Men liksom jag ej kan kalla mina i detta arbete offentliggjorda samlingar av svenska naturnamn på långt när uttömmande, är denna reservation fullt lika nödig i fråga om de här meddelade finska namnen. Då de „urnordisk-finska“ namnen till en god del äro mer eller mindre osäkra till sin språkliga härkomst, nämnes ett flertal av dem även här. De vanligen sammansatta finska namnen äro emellertid till bildning och betydelse åtminstone till sina efterleder oftast fullt klara, och jag har beträffande dem i regel ej iakttagit samma utförlighet vid meddelandet av äldre namnbelägg som i fråga om de svenska.

I den här givna förteckningen ha de tillbudsstående rätt torftiga äldre samlingarna blivit betydligt kompletterade, dels ur historisk och geografisk litteratur samt kartor, dels ock på grund av egna å ort och ställe gjorda anteckningar.

Digitized by Google

1. Språkområdet Sideby—Vasa.

a) Skärgården.

De finska ortnamnen äro här rätt fåtaliga, men denna skärgård är även jämförelsevis obetydlig. Ryska topografkårens karta och lantmäteristyrelsens generalkarta upptaga härifrån blott *Moikipää*-grund, uppkallat efter en lika benämnd by (*Moikepä* 1491, H. S.) i Korsnäs (*-pää* = 'huvud', förleden oklar). Men redan Mathesius (1734) omnämner från Malaks skärgård *Hermakari, Håppakari* och *Liehkas-luot*; de båda förstnämnda namnen äro bildade på fi. *kari* 'skär', urnord. **skari* (se s. 334), det sistnämnda på fi. *luoto* 'klippa' (urnord. **flōðō*, se s. 340), men förlederna äro i alla tre oklara. Malaks sockenkarta upptar de två sistanförda under formerna *Hopparkaret* (nutida utt. *håppankär*) och *Lekarslot.* Till skärgårdens naturnamn höra egentligen även följande bildningar på *-laksi* 'vik' [1]), vilka numera i främsta rummet användas som socken-, bya- och gårdbeteckningar, men ursprungligen (liksom delvis ännu) åsyfta gamla havsvikar. Hit höra *Solaks* (*Suolaksi* = 'Kärrvik'), gård i Lappfjärd (Härkmär by), *Kalaks, Wäster Calax* 1442, H. S. (Kala-laksi = 'Fiskvik'), *Pielaks* (*Pelax träske* 1442 [1657—58], H. S., *Pelax by* 1504—07 (H. S.) = Pyhä-laksi 'Heligvik'), *Tjärlaks* (*Tierwelax* 1442 [1657—58], H. S. = Tervalaksi 'Tjärvik'), byar i Närpes, *Taklaks* (= Takalaksi 'Bakvik'), gård i Korsnäs, *Petalaks,* socken (*Petalaksby, Petulax* 1491, *Petelaxby* 1504 (H. S.) = Peto-laksi 'Vilddjursvik', *Lotlaks* (= Luoto-laksi 'Klipp-

[1]) Nu under formen nom. sg. *lahti,* gen. sg. *lahden.* Den ljudlagsenliga nominativformen är emellertid *laksi, laaksi,* som enligt ett större antal i svensk form bevarade ortnamns vittnesbörd förr var i allmänt bruk, ännu så sent på 1500- och 1600-talen (se E. N. Setälä, Yhteissuomalainen Äännehistoria s. 126 f.).

Digitized by Google

vik'), gård i Petalaks, *Malaks*, socken (*Madelax by* 1504, H. S., = Made-laksi 'Lakvik'), *Särklaks* (= Särkilaksi 'Mörtvik'), äng i Korsnäs. Bynamnet *Härkmär* (fi. *Härkä-meri*) i Lappfjärd är en ombildning av fsv. **Härgh-mar* (se s. 58, 228).

b) Fastlandsområdet.

Även å det motsvarande fastlandet förekommer ett antal finska naturbenämningar. Sockennamnet *Närpes* är enligt min s. 68 ff. givna tydning därav svenskt återlån av ett av finnarna övertaget urnordiskt fjärdnamn **Narwia-*. Rent finska äro däremot följande namn på *järvi* 'sjö': *Vähäjärvi* 'Lillsjö' i Lappfjärd, *Hinjärvi* i Korsnäs (förleden eg. ? *Hiiden*, gen. sg. av *Hiisi* = 'bergstroll'), *Nuolijärvi* 'Pilsjö' (*Nohljärvi* 1734) i Petalaks och *Unijärvi* (sv. utt. *unjärr*) i Malaks (f. leden oklar) ävensom *Paskalamb* 1734 (= Paskalampi 'Skitträsk') i Mal. *Poikelsjön* (sv. utt. *påitjelin*) i Korsnäs innehåller som förra led möjligen fi. *poikelle*, t. ex. i uttr.: *se järvi taitaa olla pari virstaa poikelle päin*, den sjön torde vara par värst tvärs över (jfr *Tvärasjön* i Esse). I fall sådana som *Kalasas-backen* (*Calasar* 1734) samt *Stor-* och *Lill-Telsar* i Mal. föreligger sannolikt sammansättning med fi. *saari* 'ö' (Kala-saari' = 'Fisk-ön', Tela-saari = 'Kavel-ön'). En stympad form av fi. *neva* 'moras' synes ingå i följande namngrupp: *Haikne*-mosse, *Hapne*-holme (= haapa-neva 'asp-mosse'), *Kållne*-träsk, *Molapne*-backe, *Narne*-bäck och -träsk, *Palne-* (Palo-neva = Bränn-) och *Piksne*-ängar, *Raine-* (Raja-neva = Rå-) och *Virkane*-bäckar, alla i Malaks, *Maine*-träsk (Maja-neva = 'Kåtmosse') i Korsnäs, *Höusne*-bränna (jfr s. 539), *Nukune*-mosse, *Partane*-träsk, *Raine*-mosse, alla i Pörtom, *Kivine-* (utt. tjivine-) träsk (Kivi-neva = Sten-mosse) i Solv. Enstaka finska naturnamn äro *Lot*-backen (fi. luoto = 'klippa'), *Kors-*

Digitized by Google

lom-bäcken (fi. -luoma = 'bäck') och *Panu*-bäcken i Malaks, *Poro*-mossen ('Ren-') och *Karva*-mossen i Närpes samt följande namn, som nu beteckna gårdar: *Sahakoski* (= 'Sågfors'), *Korpi* (= 'Ödemark'), *Niemi* (= 'Näs'), *Ojala* (oja = 'dike'), *Siljamäki* (-mäki = -'backe'), alla i Lappfjärd, *Virtaniemi* (= 'Strömsnäs') i Övermark, *Paksal* (Pako-salo = 'Tillflykts-ö'), *Pilkar* (-kari = 'skär'), *Pimipää* (pimeä 'mörk' + pää 'ände'), alla i Malaks. I Korsnäs finnes den redan tidigare nämnda byn *Moikipää* (utt. *måippe* l. *målppe*). Numera rent finska orter som Östermark-Teuva, Bötom och Storå ha här lämnats utan avseende.

2. Språkområdet Vasa—Gamlakarleby.

Å detta långsträckta kustbälte med dess rika skärgård äro de finska ortnamnen synnerligen talrika. Bland naturbenämningarna märkes främst ett antal större grupper sammansatta namn, av vilka jag närmast upptar den på

a) *-lot* (fi. *luoto* 'klippa'). Då namnen blott undantagsvis anträffas i våra 1500-talsurkunder, kunna de i det svenska uttalet mer eller mindre starkt förvanskade främre lederna nu rätt ofta icke säkert tydas. De allra flesta av dessa namn beteckna nu holmar, tillhörande Mustasaari, Kvevlaks, Replot, Maksmo, Vörå och Oravais kommuner. Hit höra främst följande fem med förleder, vilka åtminstone i nutida svenskt uttal synas vara svenska: *Berglot, Bodlot, Domarlot* och ? *Harvlot* i Mustasaari—Kvevlaks skg., *Smörlot* i Vörå skg. (norra udden av Särkimo skär). Vidare: *Hanklot* (jfr *Hankmo* s. 495), däri förra leden likaså möjligen är ursprungligen svensk, *Heplot* (Hepo-luoto = 'Häst-skär'), *Jer(v)lot* (utt. *jēlåuton*), av järvi 'sjö' + luoto, *Kalot* (utt. *kālåut* av Kala-luoto = 'Fiskskär'), *Karlot* (Kari-luoto = 'Skärklippa'), *Karjalot* (= 'Boskaps-skär'), *Kiettalot* (utt.

Digitized by Google

tjättalåut), *Korpeslot, Kuslot* (Kuusi-luoto = 'Granskär'), *Köklot* (1558 Kocklot, Köcklot, 1646 Kåukloth, 1722 Kåcklot av ? Koukku-luoto = 'Krokskär'), *Lamaslot* (*-låut* av Lammas-luoto 'Fårskär'), *Mailot* (Maja-luoto = 'Kåtskär'), *Meslot* (Mesi-luoto = 'Honungskär'), *Mikkellot* (? Mikkelin-luoto = 'Mickelskär'), *Nalot* (utt. *nālåuton*), *Oinaslot* (= 'Fårskär'), *Pasklot* (Paska-luoto = 'Skitskär'), *Perkiölot* (= 'Rödselskär'), *Pirklot, Pungalot* (Punka-luoto = ? 'Humpskär'), *Replot* (se s. 339), *Ritalot* ('Rävsax-skär'), *Satamalot* ('Hamnskär'), *Såklot*-holme i Kvevlaks-Petsmo med Såklot-brunn, ett litet vatten (av ? Suka-luoto = 'Borstskär'), *Tailot, Teilot, Tosplot, Ulot, Vartlot, Vasklot* (Vasikka-luoto = 'Kalvskär' vid Vasa), *Vatilot* med *Vatilot-bälgen* (kap. III, s. 269), *Veklot* (? Vehka-luoto, backe i Vörå), *Vetlot, Våulot, Ärnlot* o. a. Från den nordligaste delen av denna skärgård har jag av sådana bildningar blott antecknat: *Bertlot,* å ryska topografkårens karta skr. *Bertluoto,* Stor- och Lill-, i talspråket stundom *Bärtlōd, Herlot*-holme, *Keppalot, Laglott* 1552 i Pedersöre, 1549 *Loulotth,* nu *Loulu*-backa, *Lamalot* (jfr *Lammasluoto* ovan), *Marlot, Såklot,* by i Nykarleby (1424 *Sukalotu,* Svartboken). — Till betydelsen närsläktade äro namnen på

b) *-kar* (fi. *kari* 'skär'). Av sådana känner jag *Keskar*-skär (talspr. *tjäiskar,* fi. *Kaiskenkari,* se s. 344), *Kulinkar*-skär av fi. **Kuljun-kari* (jfr sv. *Kuljonskär,* av fi. *kulju* u. viknamnet *Kuljan* s. 240), *Karikar* (torp i Kve.-Petsmo), *Paiskar*-öuran, *Penikar*-holme och -ström i Björkö (fi. Pieni-kari = 'Lillskär'), *Tankar*-skatan (fi. Tanko-kari = 'Stångskär', urnord. **Stangō-skari*), *Tankar*-holmarna, belägna alla i Kvevlaks—Maksmo—Oravais skärgård, *Munakari* (= 'Äggskär'), *Mustakari* (= 'Svartskär') och *Tankar*-båk i Gkb. skärgård. Till denna grupp höra möjligen ock de s. 440 u. *Paskarn* upptagna namnen.

Digitized by Google

c) Av övriga finsk-svenska skärgårdsnamn äro särskilt de på *-laks* (fi. *laksi,* yngre *lahti* 'vik'), *-mo* (fi. *maa* 'land'), *-sor* (fi. *saari* 'ö') [1]) mycket talrika. Då de i vår tid till en vida övervägande del utmärka fastlandslokaliteter, anföras de för underlättandet av översikten här kommunvis. I dessa förteckningar upptagas även de övriga finska naturnamnen.

Mustasaari (= 'Svartö' [2])), nu sockennamn, betecknar egentligen den by, å vars marker Vasa stad anlades. Äldre skrivformer: *Mustasari* 1440, *Mustasara* 1444, *Mustesår* 1546, *Mustezåre* 1548 etc. (se H. S.), *Mussar stad* 1606—11 (Aspelin, Vasa stads hist. I), i nutida lokalt talspråk *Mussor* by. I Mustasaari s:n äro de ifrågavarande namngrupperna talrikt företrädda: *Aniksor* (1544 *Anicksar,* 1548 *Aniksoor*), *Runsor* (1548 *Rodensoor,* 1549 *Roensara,* 1589 *Rodenszari*) av fi. ? *Rudan-saari* = 'Sumpmarks-ö', byanamn, *Lansor* (av fi. Lahna-saari = 'Braxenholm'), *Orisor* (av fi. Ori-saari = 'Hingstö'), gårdnamn i Voitby. Namn på *-mo*: *Iskmo* (1550 *Iskimo,* 1557 *Iskemå*) och *Karkmo* (1546 *Karkimo,* 1557 *Karkemå*), byanamn [3]), vilka på grund av sina förleder dock möjligen äro svenska (jfr s. 492 f.). Ett annat finskt bynamn i Mustasaari är *Höstvesi* (1440 *Hösteuesi,* 1498—9 *Heewestawese,* 1548 *Höstwesi,* 1556 *Höfuestvesi* av ? fi. *höyste* 'gödsel' + *vesi* 'vatten'). Bynamnet *Miekka* (1548 *Miecka*) innehåller fi. *miekka* 'svärd' som släkt- och gårdnamn (jfr Hans o. Jörgen *Meeka* 1546 i Mustasaari). Bynamnet *Voitby* är ej, som

[1]) Förändringen av fi. *-maa* till *-mo* och fi. *-saari* till *-sor* har gått över stadierna *-mā* och *-sār* i enlighet med regelbunden svensk ljudutveckling.

[2]) En så benämnd ö finnes utanför Vasa stad.

[3]) Till bynamnet *Karkmo* jfr fi. *kaarkema* 'sumpf' (Kalima, Die ostseefinnischen Lehnwörter im Russ. s. 105).

Digitized by Google

man förr trott, bildat med fi. *voitto* 'seger'; *Voit-* är en medeltida (tysk) form av det nsv. *fogde* (se del II). På 1500-talet hörde hit även även byn *Merikart* vid gränsen mot Lillkyro med sitt uppenbart finska namn [1]), likaså en by *Wissikurck* 1546, *Wesse kurkw* 1548, eg. Vesi-kurkku = 'Vattenkvarken', med ett nu okänt namn. Gårdnamnet *Vakslaks* i Runsor är bildat på *laksi* 'vik'. Av finskt ursprung är möjligen även främre leden i *Karvat*-sund och -träsk i Iskmo; jfr *Karvat* by i Vörå samt *Karvatti* n. o. Raumo.

Sockennamnet *Kvevlaks* (1543 *Quiffuelax,* 1552 *Koiffuolax,* 1554 *Quiffuolax* av fi. *Kuiva-laksi* 'Torrvik' och med ombildning *Koivulaksi,* nu Koivulahti = 'Björkvik) [2]). Andra namn på fi. *-laksi* å denna ort: *Getlaks* (utt.: *jētlaks*) ö, *Håmblaks*-vik och -träsk, *Härslax* äng (1773), *Karilaks*-vik, *Låcklax* äng 1773, *Matlaks,* gård i Petsmo, *Nitlaks*-holme (Niitty-laksi = 'Ängsvik'), *Palaks*-äng (Palo-laksi = 'Brännvik'), *Siklaks*-vik och -äng (Siika-laksi = 'Sikvik') mellan Kve. och Veikars i Mst., *Särklaks*-äng (Särki-laksi = 'Mörtvik'), *Vecklaks*-backe (Vehka-laksi = 'Missnevik', jfr *Veckelaks* = fi. *Vehkalahti* vid Fredrikshamn), *Värlaks*-ön. — Finska namn på *-maa*: *Kankmo*-skatan (? fi. Kankea-maa = 'Hård-mark', jfr dock s. 495), *Pjesmo*-kroken, *Sartmo*-skatan; om bynamnen *Hankmo* och *Petsmo* samt naturnamnet *Tjockmo*-halsen se ovan s. 493—95. — Finska namn på *-saari* 'ö' före-

---

[1]) På grund av skriftformen *Marikardh* 1615 förmodar Saxén, Finska lånord, s. 56 ett tillgrundliggande fi. *Marjakarta* = 'bärskär'.

[2]) Saxén, Stud. i nord. fil. I.3, s. 117 utgår från en finsk grundform *Koivulaksi*: svenskarne skulle „i st. f. den för dem främmande diftongen *oi*" substituerat ett *ui*, som senare givit *ve.* Men våra svenska dialekter uppvisa sådana ord som *koja, kojla, kojsa* och *koiva* (Vendell, Ordbok). Varför skulle de då ej kunnat uttala *oi* i *Koivulaksi* utan ersatt det med *ui*?

Digitized by Google

ligga i bynamnet *Vassor* (1548 *Wassesoor*, 1550 *Wassensår*, sannolikt av fi. Varsan-sari = 'Föl-ö') [1]), i önamnet *Mälsor* (enligt anteckning i Kvevlaks kyrkobok av år 1864 i finskt språkbruk *Melasaari* och *Melannonsaari*) samt i följande andra namn: *Hängsor*-backe (f. leden dock oklar), *Karvsor*-skatan med torp (Petsmo), *Kilsor*-näs (torp) och -ådran (se s. 105), *Liksor*-backen, *Marisor* (fi. Marja-saari = 'Bärö'), g. i Petsmo, *Orisor* (fi. Ori-saari = 'Hingstö'), g. i Kve.-Överby, *Storhalkusor* (fi. -halko-saari = 'Vedö') äng 1773, *Sunsor*-ören. Finskt är även bynamnet *Koskö* (1557 *Koskeby*), i nutida svenskt dial. utt. *kåššen*, av finskt *Kosken kylä*, gen. sg. av fi. *koski* 'fors'. Finska *niitty* 'äng' torde ingå i *Häsnit*-äng (utt. *hässnīt*), *Kivinit* (fi. Kiviniitty = 'Stenäng') 1773, *Ounit*-träsk, *Pelt-nit* (*-net*)- och *Rainit*-ängar (Pelto-niitty = 'Åker-äng' resp. Raja-niitty = 'Rå-äng'). Enstaka finska namnbildningar äro: *Hapne*-skatan (fi. *haapa* 'asp' + *neva* 'mosse'), *Härinkårk*-träsk (fi. *härjän*, gen. sing. av fi. *härkä* 'oxe' + fi. *kurkku* 'kvark'), *Kaitrand*-äng (fi. *kaita* = 'smal' + *ranta* = 'strand'), *Kulta*-backe (*kulta* = 'gull'), *Kylo-* (läs *tjylo-*) ägor med bykartans *Kylä*-träsk (av fi. *kylä* = 'by'), *Larven* (utt. *larrvin*), stor äng i Kve.-Vassor, av fi. *latva*, dial. *larva* i *larva-maa* = taka-maa 'utmark', *Majjona* eg. *Majorna*, nom. pl. best. f. av fi. *maja*, här = 'fiskarstuga', *Mari*-träsk (av fi. *marja* = 'bär', jfr *Marisor* ovan), *Moippe* (ena änden av Överbyn i Kvevlaks kyrkoby) möjligen = *Moikipää* i Korsnäs (se ovan), *Päran*, Stor- och Lill-, åkrar (sv. dial. *pära* 'ände, t. ex. av vik, äng o. s. v.' av fi. *perä* 'ände', jfr *Nörpära* 'Nordänden', ängsnamn i Gkb.), *Särki-*

[1]) Saxén, Fi. lånord s. 86. I Mustasaari förekom på 1500-talet en annan by benämnd *Vartsår* (1549), *Wartzar* (1550). *Vartsari* 1580, vilken jordeböckerna anföra jämsides med *Wassensor*.

Digitized by Google

(utt. *särttji-*) träsk, av fi. *särki* 'mört'. Alldeles dunkla äro *Konter*-kärr samt skärgårdens *Harapois-* och *Hylpet*-holmar [1]) ävensom *Såuni*-brunn. I Kve. kyrkoby har Nygård hemman tidigare officiellt hetat *Lapp*, liksom det i dagligt tal ännu kallas *Lappas*.

Om sockennamnet *Replot* se s. 339. I denna sockens skärgård finnas skötläggningsgrynnorna *Låimon* (fi. *loima* 'sandig ort') och *Pelton* (fi. *pelto* 'åker').

Sockennamnet *Maksmo*, fi. *Maksanmaa* är en bildning på *-maa* 'land' (se s. 495); det skrives 1543 *Maximo*. En till denna socken hörande by bär nämnet *Kärklaks* (utt. *tjärklaks*), skr. 1543 *Kerkelaks*, av fi. *kärki* 'udde' + *laksi* 'vik'. Saxén, Finska lånord, s. 53 nämner härifrån ett *Kvicklaks* = fi. ? *Kuikkalaksi* (= 'Lomvik'), vilket jag ej återfunnit.

Vörå socken har ett svenskt namn (se s. 119 ff.), men dess allra flesta byar bära liksom många gårdar ävensom talrika terrängdelar finska sådana. *-laks*-namnen företrädas av bynamnen *Lolaks* (sv. utt. *lålaks*), 1543 *Lolax* (av fi. Lohi-laksi = 'Laxvik') och *Lotlaks* (sv. utt. *låutlaks*), 1543 *Lotelax* (av fi. Luotolaksi = 'Skärvik'), av gårdnamnet *Kålaks* (i Bertby), träsknamnet *Kvivlaks*-träsk, sv. utt. *kvīvlāns-träsk* l. *kvīvlānen* (Mäkipää-Lotlaks byar) [2]), önamnet *Sumlaks* samt bergnamnet *Vinlaks*. Jfr *Kärklaks* i Maksmo, förr kapell under Vörå. Fi. *lahti*, yngre

[1]) I dagligt tal vanligen *Hylpetan* (utt. *hylpeton*), namn på en större holme, omgiven av flere mindre i Kve. skg. (Petsmo). Å Lst. k. finner man *Hylpetholm*, å en bykarta av år 1839 *Hylpetön*, *Hylpettträsk* och *Hylpetbrunn*. Det enkla *Hylpetan* sannolikt ellips av *Hylpetön*. Återgå namnen på ett fi. *hyljenpyytäjä* 'sälskytt'?

[2]) Uttalsformerna *Kvīvlāns*-träsk, *Kvīvlānen* återgå på en finsk gen. sg. *Kuiva-lahden* (lampi = 'träsk'), vars senare led sammandragits. År 1547 nämnes från Vörå även *Quiwolax by*; jfr tidigare *Kvevlaks*.

Digitized by Google

biform till *laksi*, möter här i *Kantlattträsk* (Karvsor by) av Kanto-lahti = 'Stubbvik', *Malaktvik* och *Vantlaktvik* (de två sistnämnda även osammansatta: *Mālakton* resp. *Vantlakton*). Finska ordet *joki* 'älv' ingår i bynamnen *Kovjoki*, dial. utt. *kåvjåk* l. *kåvik* (1543 *Kouiock*, 1548 *Kåffuiock by* av *Kauhajoki*, se ovan s. 141—43) och *Rökiö*, dial. utt. *rötjä* (1543 *Rekeiockj*, 1548, 1549, 1551 *Rekeiocki*, 1543, 1544 *Recköö*, 1546 *Rekiöö*, 1547 *Rekiö* o. s. v. samt i ånamnen *Paljok* (fi. Pallijoki) och *Lemjok* (fi. Lehmäjoki, å och by i Storkyro); finska *kari* 'skär' i bynamnet *Tuckur* (se s. 345); fi. *koski* 'fors' i bynamnet *Koskeby*, dial. utt. *kåssbȳin* (1543 *Koskeby*); fi. *pelto* 'åker' i bynamnet *Rekipelto*, sv. utt. *reippeld* av en finsk grundform *Reikä-pelto* 'Hål-åker' (varav högsv. *Rekipeldo*); fi. *pää* 'ände' i bynamnet *Mäkipää* = 'Backände', 1543 *Mekepe* (sv. utt. *mätjipē*), och i *Kalapää*-träsk; fi. *vesi* 'vatten' i bynamnet *Palovesi* = 'Brännvatten' (1547 *Palvesi*); fi. *saari* 'ö' i bynamnen *Kaitsor* (1544 *Kaijtisar* av fi. *kaita* 'smal' + *saari*) och *Karvsor* (1549 *Karffuasari* av fi. *karva* 'hår' + *saari*) samt i holmnamnen *Jenesor* (1478 [1553], H. S. *Jänessara* av Jänis-saari = 'Harö'), *Lāsor* (nu äng i Rökiö), *Penesor* (Pieni-saari = 'Lillö'), *Reiksor* (Reíkä-saari = 'Hålö' i Rekipeldo, fi. Reikä-pelto by, vars namn sammanhänger med *Reiksor-Reikäsaari*), *Sersor*, *Syssor* (-skatan) o. s. v.; fi. *-maa* 'land' i bynamnet *Kvimo* (se s. 496) samt i skärnamnen *Pudimo* (fi. *Puta-maa = 'Båd-landet'), *Särkimo* (fi. *Särkimaa = 'Mörtlandet') och möjligen *Vilkmo*, som dock kan vara svenskt: *vilkku* 'åkerbär' + *mo* 'hed'; fi. *luoma* 'grävning, bäck' i *Lomby* (sv. utt. *låumbȳjin*, fi. utt. *Luoman kylä*), 1543 etc. *Lumby* (jfr sv. dial. Öb. *lōma* NVet., *lōmu* Krb. 'däld, dalkjusa', lån[1]) av fi.

[1]) Saxén, Sv. landsm. XI.3, s. 169.

Digitized by Google

luoma 'grävning') samt i *Alom*-backen (utt. *ālåm*, fi. **Ala-luoma* = 'Neder-bäck'), östra kanten av Andiala slätten, *Kalom*-skogen (utt. *kālåm*, fi. *Kala-luoma* = 'Fisk-bäck') med *Kalom*-mossen nära Kaurajärvi, *Kivilom* (utt. *tjivilåm*, fi. Kiviluoma = 'Stenmosse'), kyttlandsmosse i s. Vö.; fi. *luhta* 'äng' i **Huono-luhta* 'dålig äng' (sv. utt. *håunlokton*) i Andiala; fi. *salo* 'skogig ö' i *Hir(v)sal-backen* (fi. *Hirvi-salo = 'Älgskog') i Koskeby, *Höisal*-träsk (fi. ? Heinä-salo 'Höskog'), *Kirksal*-hällorna (utt. *tjirksal*, fi. Kirkko-salo = 'Kyrkskog'), *Tulsal* (fi. Tuli-salo = 'Brand-skog') i s. Vö. Anmärkningsvärt talrika äro särskilt de till Vörå hörande sjöarna, träsken och mossarna med finska namn. Ordet *järvi* 'sjö' ingår i *Kaurajärvi* (sv. utt. *kaujärv*, eg. 'Haversjön'), *Kulma-järvi* ('Hörnsjön'), *Pitkäjärvi* (sv. utt. *pikkjärv* l. *pirkjärv*, eg. 'Långsjön'), *Saarijärvi* (sv. utt. *sājärv*, eg. 'Holmsjön'); ordet *lampi* 'träsk' i *Lamppin*, träsk i Lotlaks, *Fräknis-lampen* och *Kackur-lampen* (Kakkurlampi = 'Lomträsk'); ordet *neva* 'mosse' i *Kiljane-* (utt. *tjiljane*), *Kivine-* (utt. *tjivine*), *Kärkine-* (utt. *tjärtjine*, *tjärkne*), *Lakine-* (utt. *latjine*, jfr s. 540 ovan), *Lotne-* (utt. *låttne*, fi. Luoto-neva = 'Skärmosse'), *Marjene-* (fi. Marja-neva = 'Bärmosse'), **Vakine-* (utt. *vatjine*, fi. **Vaka-neva* 'fast mosse'), *Vesine-* (Vesi-neva = 'Vattumosse') mossar. Från skärgården må ännu ett *Muston*-skär nämnas; f. leden är best. form sing. av ett försvenskat **Musta* (av fi. *musta* 'svart'), jfr *Svartö* etc. Ute i Bottenhavet finnes ett grund *Pojan piltti* (fi. *Pohjan piltti* = 'Nordpilt', jfr *Piltarna* s. 440). Tvenne höjder bära namn på fi. *mäki* 'backe': *Isomäki* (utt. *isamätji*) 'Storbacken' och *Käldamäki* (utt. *tjälldamätji* av ? fi. Kallio-mäki = 'Klippbacken'). Ett tredje berg kallas *Kåndivåbjärrji* (fi. Kontiovuori = 'Björnberget'). Enstaka finska vik- och träsknamn: *Keskis*-träsk (fi. Keskis-lampi = 'Mellanträsk'),

Digitized by Google

Kuli-viken (osms. *Koljon*, se s. 240), *Lot*-vik (fi. *luoto* = 'skär'), *Paikke-* (utt. *paittji-*) vik och träsk (fi. *paikka* = 'ort'), *Röukas*-träsk (av oklart ursprung), *Varjit*-mosse (av oklart ursprung). Dessutom finnas här finska bynamn som *Andiala* (se s. 239 ovan) och *Jörala*, gårdnamn som det finsk-svenska *Haapa-holm* ('Asp-') och *Kuoppa-kangas* ('Grop-mo') samt ett större antal andra finska gårdnamn, som icke tillhöra naturnamnskategorien: *Joss-karhu, Lill-karhu, Kamminen, Karjalainen, Kaustinen, Korvolain, Kylkinen, Martoinen* (Martois), *Miemoinen* (-ois), *Murkainen* (-ais), *Nikonen*; *Antil, Backils, Heinul, Härtul, Jeppel, Jussil, Kattil, Mannil, Nickul, Nissil, Ollil. Pörnul.* Dessa finska eller blott med finska ändelser försedda by- och gårdnamn (om vilka närmare i del II) utfylla den av de ovan meddelade svenska och finska naturnamnen givna bilden av de egenartade och för det forna Svensk-Finland typiska bebyggelseförhållandena i Vörå.

Om det sannolikt finska sockennamnet *Oravais* se ovan s. 131. Av ortens gårdnamn äro *Seiplaks* (1549 *Sepelax*, fi. ?*seipi* 'ett slags karp' + *laksi* 'vik') och *Pensar* (fi. Pieni-saari = 'Lillö') finska naturnamn. F. ö. ha vi här ett finskt gårdnamn *Erikkilä*. Om det möjligen finska bynamnet *Karvat* (1549 *Kariffwat*) se ovan s. 564 [1]).

Sockennamnet *Munsala* (1540, 1543, 1554 *Modensal*, 1549, 1552 *Modensall*, 1556, 1570 *Mudhensal*, 1655 *Modensala*, 1651 *Mundsala*, 1805, 1876 *Munsala*). Namnet har sannolikt med rätta ansetts (Saxén, Fi. lånord, s. 72) innehålla det ovan nämnda finska *salo* 'skogig ö' och gen. sing. *mudan* av fi. muta 'dy, gyttja'.

---

[1]) Styffe, Skandinavien u. unionstiden[2], s. 332 upptar från år 1405 en socken *Karvatho* i Nordfinna häradshöfdingedöme, nu en del av Lemo s:n i Eg. Finland.

Digitized by Google

Det vore till sin bildning i så fall en parallell t. ex. till namnet *Hiedan-ranta* (hamnplats) i Orivesi, vars förra led utgöres av gen. sing. till fi. *hieta* 'sand'. En både till formbildning och betydelse analog österbottnisk bildning synes föreligga i det ovannämnda bynamnet *Runsor* i Mst. (1548 *Rodensoor,* 1589 *Rodenszari*): förleden fi. *Rudan* är gen. sg. av fi. *ruta* 'sumpjord', ett yngre lån av fsv. **ruta* svf., varav bl. a. ägo- och bynamnet *Rutorna* i Laih. (se s. 476, 555). Det ovan anförda fi. subst. *ruta* kunde dock även återge oblik form av ett fsv. svm. **rute* = fvn. *roti* m. (se s. 555), då det svensk-österbottniska namnet *Ruto* vore ett återlån av den finska ordformen. Namnet *Munsala* tillkommer ursprungligen blott socknens kyrkoby, men även de flesta övriga byar bära finska namn: *Vecksala* (redan 1544, 1549 *Wexall,* 1556 *Weckesall,* i nutida dial. utt. *vekksäl*) återger ett finskt **Vehkasalo* = 'Missne-ön' (jfr *Vecklaks-* (Vehkalaksi-) backe i Kvevlaks), *Hirvlaks* (1549 *Hiruilax*) ett finskt **Hirvilaksi* (= 'Älgvik), *Kantlaks* (1544 *Kantelax*) ett finskt **Kanto-laksi* = 'Stubbvik' (jfr *Kantlatträsk* i Vörå ovan), gårdnamnet *Loilaks* ett finskt **Lohi-laksi* 'Laxvik' (gården belägen vid Loilaks l. Löilaks sjö, en f. d. vik). Fi. *lahti* 'vik' ingår sannolikt i gårdnamnet *Pelat* (1546 *Pelatte,* 1548 *Pelactt by,* 1556 *Päälacth*) (utt. *pélat*) i Mono by (fi. *Pää-lahti = 'Huvudvik'). Finska sammansättningsleden *-maa* 'land' ingår i *Hartmo*-fjärden (? fi. *hartio-* 'skulder-') och *Peltmo*-backen (fi. Pelto-maa = 'Åker-land'), Finska äro väl även *Rai*-viken (fi. *raja* 'rå'), *Karkia*-träsk (fi. *karkia* = 'grov') och *Pitpaj*-viken (av dunkel härkomst). I Munsala skärgård finnas holmarna *Stor-* och *Lill-jöuson.* Namnet skrives å Lst. k. *Jeusan,* men å And. Buræus' och Jacobus Schütz' kartor *Josema* och avser möjligen ett fi. *Joutsen-maa* = 'Svanlandet' (jfr *Jöussn* i Krb.).

Digitized by Google

I Nykarleby, Jakobstad och Gamlakarleby skärgårdar äro de finska namnen jämförelsevis fåtaliga. En del sammansättningar på *-luoto* (*-lot*) och *-kari* (*-kar*) meddelades ovan. Ordet *laksi* 'vik' möter här i *Railaks*-fjärd (Raja-laksi = 'Rå-vik') och *Vatilaks*-vik (Vata-laksi = 'Notvik'). Också andra finska namn finnas, såsom *Laukkun* (= 'Väskan'), *Matala* = 'Låg' d. ä. 'Grynna' (= fi. matalikko), *Karhunpauha* (karhu = 'björn', pauha = 'buller'). Etymologiskt dunkla äro *Raistallet* och *Raitaren*. Om önamnet *Pirilö* se s. 305.

I Nykarleby landskommun, Jeppå kapellförsamling inberäknad, äro de finska naturnamnen rätt fåtaliga. Hit hör *Kovjoki* by, belägen vid en lika benämnd å (se s. 143), samt sjönamnen *Jenjärvi* (se s. 251), *Lipjärvi* (fi. *lippo* = 'fiskhåv') och *Rijärvi* (fi. *riihi* = 'ria'). Namnen *Paikan-* och *Kornkang*-träsk äro likaså finska, men till betydelsen oklara. De finska gårdnamnen äro talrikare: i Nykarleby *Pelkonen, Sorvist, Raj, Hannula, Lassila,* i Jeppo *Kankkos, Kojonen, Lassila, Levelä*; *Asuma, Kampinen, Kaup, Mietala, Ruotsala* o. a.

Bland Pedersöre kommuns fastlandsnaturnamn märkes bynamnet *Lepplaks,* 1543 *Leppelax* (fi. Leppälaksi = 'Alvik') samt gårdnamnet *Kisor,* 1546 *Kijsar* (utt. *tjīsor*) i kyrkobyn, i fall detta är bildat på fi. *saari* 'ö'. Bland gårdnamnen äro f. ö. blott få finska: *Tarvonen* och *Timonen* i Kållby, *Tarvonen* i Östensö.

Sockennamnet *Purmå* (Purmo) behandlades s. 144 som svenskt, men denna tydning kan naturligtvis ej sägas höjd över allt tvivel. Saxéns i Finska Lånord, s. 261 under tvekan gjorda sammanställning av *Purmo* med fi. *purmu* 'ett slags släde' finner jag dock ännu osäkrare. Från Överpurmå nämndes s. 249, 251 *Kalljärvi* och *Kornijärvi*. Andra finska namn finnas även, såsom gårdnamnen *Sääksjärvi*

Digitized by Google

(= 'Myggsjön'), *Kauhajärvi* (se s. 141), *Hapbacka* ('Aspback'), *Kylänpää* ('Byände'), *Härmälä* och *Taiskalainen.*

Esse s:n bär ett svenskt namn (se s. 147), men finska naturnamn förekomma ock här: forsnamnet *Jūkosk,* även gårdnamn (sv. Hjulfors), sjönamnnen *Jūjärv* (sv. *Hjulsjön), *Linjärvi,* även som gårdnamn (se s. 162, 251), *Angjärvi, Karisjärvi, Nåddjärv,* även gårdnamn (i officiell anv. *Södernäs*), *Pölsjärvi* (sv. *Pölsjön) samt *Svartlamb* (-lampi = -träsk). Därtill komma gårdnamnen *Koski* ('Fors'), *Punsor* (Punasaari = 'Rödö'), *Tarvonen, Raj* och *Rajby* (fi. *raja* 'rå'), *Kankos, Klemola, Lassila.*

Kronoby och Teerijärvi socknar ha i vår tid nästan oblandat svensk befolkning (se s. 9), men en mängd finska ortnamn, särskilt naturbeskrivande sådana, hänvisa även här på folk- och språkblandning. Av byanamnen i Kronoby höra hit *Merijärvi* (sv. utt. *märrjärr,* eg. 'Havsjö') och *Hoppsala* (utt. *håppsal*), redan 1544, 1548, 1549, 1550 *Hopsall,* av Haapa-salo = 'Asp-ö', varav regelrätt närmast *Håpsala* (jfr *Hopsall* med *o* för *å*) [1], av gårdnamnen *Kivijärvi* (sv. utt. *tsivjärr*) = 'Stensjö'. Å- och bynamnet *Poras* har jag s. 163 med tvekan tolkat som svenskt, men finskt ursprung är naturligtvis möjligt: jfr *Porajärvi* i ö. Karelen. Namnet *Teerijärvi* (sv. utt. *terrjärr*) är ombildat av *Tervajärvi* ('Tjärsjö'),

[1]) En enstaka skrivning *Hofsal* under 1700-talet och ett vårdslöst nutida uttal *håssal,* som man stundom kan få höra, berättigar ej till antagandet av en grundform **Hofsal* (fsv. *hof* + *sal*), varav *hoppsal* skulle uppkommit enligt den ljudlag, som i Kronobymålet lett till uttalet *räppsa* för *räfsa.* Gamla belägg för ett **Hofsal* äro ouppvisade och en fornsvensk sammansättningsled *-sal* är f. ö. ej känd från Österbotten, medan svenska namn på finskt *-salo* ovan meddelats från Malaks, Vörå och Munsala (jfr ock Gkb., s. 574).

Digitized by Google

som dess äldsta skriftformer (1546 *Terffueierffui*, 1547 *Terffuijerffui* by) ange. I denna s:n finnas även andra finska sjö- och träsknamn: *Höutjärv* l. *-järr* (fi. Hauta-järvi = 'Gravsjö'), *Kaitjärv* (fi. Kaitajärvi = 'Smalsjö'), även gård, *Kortjärvi,* träsk och gård, *Kotajärvi, Lanjärv*-sjö (fi. Lahnajärvi = 'Braxensjö'), *Markjärv* (fi. Markijärvi, se s. 249), *Rekjärv* (fi. Rekijärvi = 'Slädsjön'), *Sarjärv* (fi. Saarijärvi = 'Holmsjön'), *Salmjärvträsk* (fi. Salmijärvi = 'Sundsjön'), *Särkjärv* (= 'Mörtsjön'), *Säkjärr*-backan (fi. Säkkijärvi = 'Säcksjön'), *Törvisjärvi* (se s. 251), *Visjärv*-träsk, *Vuojärvi* (sv. utt. *vū-järr*); — *Kōlamb* (fi. ? *-lampi* 'träsk'), gård och by, *Rislampi, Sågslampi,* sv. utt. *sågslamp* (gård), *Lampmossen* (utt. *lampmåsan*). Vattendrag beteckna ock *Pitkävesi* (= 'Långvatten'), *Lill-* och *Stor-hāvkosk* (fi. Haapakoski = 'Aspfors') samt *Pieksulaht*-backe (fi. Pieksulahti = 'Pjäxvik'). I Kronoby—Teerijärvi finnes dessutom enstaka namn av mer eller mindre genomskinlig finsk upprinnelse som *Harjun* (fi. *harju* 'ås'), *Tararant* (fi. *tarha* = 'inhägnad' + *ranta* 'strand'), *Majjan pesi* (Maija i finsk gen. sg. + ? *pesä* 'bo'), *Jöussn* (by) med *Jöusbakka* l. *Jöusnabba* i Kronoby, Poras by (jfr *Jöuson* i Munsala). Alldeles dunkla äro namn som *Keurkall* (utt. *tjöurkāl*), gård i Teerijärvi, *Köutsiln, Martant*-ön, *Pensiln, Pilkka*-backe.

I den nordligaste av Österbottens svenska kommuner, Gamlakarleby, varav Nedervetil ursprungligen är en del, äro de finska naturnamnen än talrikare. Gamlakarleby stad bär sedan gammalt även det finska namnet *Kokkola.* Om det svensk-finska namnet *Vetil* (Neder- och Över-V.) se ovan s. 168 ff. Följande byanamn äro rent finska: *Kirilaks* (sv. utt. *tsirilaks*), av fi. ? *Kirja-laksi* 'Brokigvik', och *Korplaks* (1543 *Korpelax*), fi. **Korpilaksi* 'Ödemarksvik', *Vittsar,* sv. utt. *vissar* (1543 *Widzsar,* av fi. *viita* 'småskog' + *saari*

Digitized by Google

'ö'), *Linnusperä* (1546 *Lindzperä,* av fi. ? *lintu* 'fågel' + *perä* 'ände'), *Kvikant* (1543 *Quiffuikant,* av fi. *kuiva* 'torr' + *kanto* 'stubbe'), *Palo* (= 'Brand'), *Rossall,* nu utdött bynamn (1543, 1544, 1546, 1549 *Rossal,* 1554 *Rodzala* by, fi. *Ruotsala*), möjligen bildat på *Ruotsi-* 'svensk' + *salo* 'ö', *Närvilä* (sv. utt. *närrvil*) av sannolikt samma svenska stam som antogs ingå i sockennamnet *Närpes* (s. 68). Bynamnet *Kallis* är däremot ej uppkommet på finska ordet *kallis* 'dyr' utan återgår på äldre **Kallings* (by), gen. sing. av en *ing*-bildning på mansnamnet *Karl* (se del II). Bynamnet *Köustar* (jfr *Köustarviken* s. 207) sammanhänger etymologiskt med namnet *Kaustby* (f. d. by och kapell av G:la Karleby s:n) och synes återge ett finskt **Kaustari* av urnord. **Gausta(da)r,* ett gårdnamn i nom. pl., bildat på personnamnet *Gaut* och sammansättningsleden *-stad* 'vistelseort' (se del II). Bynamnet *Åivu* är dunkelt (*Åivu-bäcken* utt. *åibättsi*), men förefaller osvenskt. Ett större antal ursprungligen finska naturbeteckningar ha fått användning som gårdnamn: i Gamlakarleby *Hak(a)laks* ('Hagvik'), *Haukilaks,* sv. utt. *hautsilaks* ('Gäddvik'), *Suomalaks,* sv. utt. *sumlas* ('Finnvik'), *Kourujärvi,* sv. utt. *kåurjärv* ('Kroksjö'), **Nuottajärvi,* sv. utt. *nötjärv* ('Notsjö'), *Runtujärvi* (sv. utt. *runttujärv*), ? *Vänterjärvi* (sv. utt. *väntjärv*), *Kiviniemi,* sv. utt. *tsivine* ('Stennäs'), *Korpi* ('Ödemark'), *Saari* ('Ö'), *Reipsar* (*raippa-* 'kvist' + *saari* 'ö'), *Tuomisalo,* sv. utt. *tumisal* ('Häggö'); i Nedervetil *Gåsjärvi* ('Gåssjö'), *Tuunajärvi* ('Tunsjö'), *Jäneslampi* ('Harträsk'), *Apa(ja)lahti* ('Notvik'), *Mutkakangas* ('Buktmo'), *Haavisto* ('Asplund'), *Pirttiniemi* ('Pörtnäs'), *Palo* (jfr bynamnet ovan), *Loulubacka* (jfr *Louloth,* by 1549 i Pedersöre: en bildn. på *-luoto* 'skär'), *Kaitfors* (fi. *kaita* = 'smal' + *fors*). Andra finska naturbeteckningar: *Kirvesjärvi* ('Yxsjö'), *Keurisjärvi* (sv. utt. *köurjärr*), *Lahnasenjärvi,* ? *Nuotiojärvi* (sv.

Digitized by Google

utt. *nådjärr*), *Pirttijärvi* ('Pörtsjö'); *Haukilampi* ('Gäddträsk'), *Hepilampi* ('Hästträsk'), *Kakkurlampi* ('Lomträsk'), *Laukkulampi* ('Kontträsk'), *Lokalampi* ('Träckträsk'), *Mustalampi* ('Svarttträsk'), *Nousulampi* (*nousu* = 'stigning'), *Pajulampi* ('Videträsk'), *Salmikoski* ('Sundfors'), *Paskalahti* ('Skitvik'), *Päälahti* ('Huvudvik'), *Päiväniemi*-träsk (Dagnäs-), *Koivukari* ('Björkskär'), *Kiviaho* ('Stenlund'), *Arpasaari* ('Lottö'). Dessutom finnes en hel del sammansatta naturnamn av finsk-svensk blandtyp, såsom *Räbbperä, Perä-hage* (fi. *perä* = 'hage'), *Jolka-träsk, Kaitmåsan* (jfr *Kaitfors* ovan), *Koivu-träsk, Kutus-träsk, Köukar-berget* (se s. 511), *Ruokos-träsk, Räpäs-träsk, Saarukka-träsken, Seisar-träsk, Tatus-träsk, Tohta-(Tuhto-)träsk.*

De utomordentligt talrika finska naturnamnen i Gamlakarleby—Nedervetil vittna om en typisk blandbefolkning och deras vittnesbörd stödas av en hel mängd gårdnamn, som icke direkt åtminstone tillhöra naturnamnskategorien. Sådana äro i Gamlakarleby *Kotka, Huhta, Hassinen, Mosala, Kykyr, Pulkkinen, Heinola, Savela, Hauki, Puntus,* i Nedervetil *Pelo, Kaino, Paasiala, Saarukka, Knicktilä* o. a. Härom närmare i del II.

Digitized by Google

Kap. XI.

Översikt av de svenska och finsk-svenska naturnamnen i Österbotten. Bildningssätt, betydelse och ålder.

Kap. 1. Älvar, åar etc.

A. Ortnamn som möjligen innehålla gamla osammansatta ånamn.

De äldsta germanska älvnamnen voro osammansatta, enkla stamord eller bildningar med allehanda primära och sekundära avledningsändelser sådana som de tyska [1]) *Elbe* (lat. *Albis*), *Elbing, Eitra, Erpa, Ila, Ilisa, Ilmana, Hlūtra,* eller de fornnorska [2]) *Agna, Ala, Alma, Andra, Bera, Berga, Birna, Driva, Dumba* eller de fornisländska [3]) *Blanda, Dimma, Fura, Lysa, Sunna* o. s. v. Även i Sverge ha sådana förekommit, men de äro nu till största delen fösvunna eller ombildade. I regel ha de ersatts med benämningar efter orter och gårdar. Exempel på osammansatta fornsvenska ånamn finnas anförda hos Hellquist, Sjönamn 3: 61 ff. och 5: 126: *Āma, Aspa, Em, Sæva, Vaxa* o. a. Från baltiskt område kunde jag nämna t. ex. *Dvina* (Dyna) [4]) och *Inger* [5]) (i Ingermanland). Bland de i kap. I behandlade äldre, nu till största delen förfinskade österbottniska älv- och ortnamnen döljer sig likaså sannolikt många osam-

---

[1]) Edv. Schröder, Flussnamen i Hoops' Reallexikon der germ. Altertumskunde II.

[2]) O. Rygh, Norske Elvenavne, passim.

[3]) F. Jónsson, Namn och bygd 1914, s. 18.

[4]) K. B. Wiklund, Le Monde oriental 1916, s. 173 f.

[5]) T. E. Karsten, Germanisch-finnische Lehnwortstudien s. 217 ff.

Digitized by Google

mansatt gammalt ånamn, om man ock ej kan uttala om dem mer än på sin höjd en förmodan. Sådana äro måhända:

Alastaro och *Ylistaro,* socknar, f. d. hamnplatser(?) vid Kyro älv, s. 123.

Elpe, gård i Nä., belägen vid en bäck (s. 74). De nordösterbottniska *Alpuan oja* och *-järvi* (s. 183, 250) torde innehålla samma namnstam i dess urnordiska form.

Hatt, gård vid Esse å (s. 162), jfr *Hattukoski* s. 180.

Hyyriä, by vid Kyro älv (s. 108).

Hälsingby och -bäcken (s. 74, 102 f.).

Kauhajoki, socken vid övre loppet av Kyro älv (s. 114).

Napå, by vid Kyro älv (s. 111).

Oulainen, socken vid Pyhäjoki älv (s. 184).

Oulu, Uleåborg stad vid Oulujoki älv (s. 186).

Såka, by i Gamlakarleby s:n vid Såka bäck (s. 179).

Tynkä, by vid Kalajoki älv (s. 181).

Varo, gård vid Laihela å (s. 97).

Vatilo, gård vid Laihela å (s. 97).

Vieska, Ala- och Yli-, socknar vid Kalajoki älv (s. 181), o. s. v.

B. Egentliga ånamn.

I den mån ovan uppgjorda namnlista innehåller gamla självständiga ånamn, kunna dessa dock endast ha avsett kortare delar eller enskilda punkter av åloppet, fiskeplatser eller hamnar, forsar och dyl., ej de ifrågavarande ådalarna i hela deras längd, något som med all önskvärd tydlighet framgår därav, att skilda sträckor av ett och samma ålopp här liksom i andra germanska länder så ofta bära olika namn. I varje händelse tillhöra dessa namnbildningar en

Digitized by Google

ofta mycket avlägsen forntid och ha sedan länge förlorat sin karaktär av egentliga älvnamn. De verkliga ånamnen i Österbotten, de som både i urkunder och nutida användning framstå som sådana, äro till allra största delen sammansatta, och även bland dem förskriver sig påtagligen ett icke obetydande antal från tiderna för den äldsta germanska ånamnsbildningen. Jag sammanställer här främst namnen på älvar och åar, därefter sådana å de smärre vattendragen.

Älv.

Benämningen *älv* användes i detta arbete liksom i högsvenskt språkbruk överhuvud blott om de allra största bland de talrika österbottniska floderna, såsom Kyro älv, Nykarleby älv, Gamlakarleby älv, Uleå älv. Man talar sålunda aldrig t. ex. om Lappfjärds älv, Närpes älv, Malaks älv, Lappå älv utan om Lappfjärds å o. s. v. Även i det övriga Finland är det blott större åar man betecknar som 'älvar': i Nord-Finland t. ex. Kemi och Torneå älvar, i Södra Finland Kumo och Kymmene älvar. Svenska appellativet *älv*, isl. *elfr*, fornsv. *ælf*, samma ord som tyska flodnamnet *Elbe* (hos Tacitus o. a. klassiker under formen *Albis*), användes även i Sverge och Norge blott om större floder. Anmärkningsvärt nog är denna flodbenämning alldeles främmande för det svenska allmogespråket i Finland [1]), liksom den också är främmande för gotiskan och de västgermanska språken (om man frånser det nämnda tyska egennamnet ävensom mlt. *elve* 'flodbädd'). De östsvenska landsmålen beteckna större flytande vatten med germanernas allmänna uttryck därför, ordet

---

[1]) Ett enstaka *älvmun* = 'älvmynning', antecknat hos Vendell från Pyttis och Strömfors, avser sannolikt Kymmene älv och kan härröra från högsvenskan.

Digitized by Google

Å.

Dess germanska urform **ahvā* (= lat. *aqva* 'vatten') har givit gotiskans *ahva*, fornsachsiskans och fornhögtyskans *aha*, anglosachs. *éa*, fornisl. *á*, *ǫ* och fornsv. *ā*. Den äldsta lokala ånamnsformen i Österbotten var sannolikt det osammansatta *å*, och denna namnform, nu och allt sedan medeltiden försedd med vidfogad slutartikel, är alltjämt den allmänna i de särskilda åbygderna. Bland icke-ortsbor ledde emellertid behovet av förtydligande benämningar snart till uppkomsten av en mängd sekundära, mer eller mindre lösa namnförbindelser. Bland de österbottniska ånamnen höra följande till dessa officiella

a) Sekundära sammansättningar på *-å* (fi. *-joki*):

Sideby å, Härkmär å, Uttermossa å, Lappfjärds å, Dagsmarks å, Bötom å, (Uuron joki), (Teuvan joki), Närpes å, Harrström å, Träskböle å, Petalaks å, Malaks å, (Laihian joki), Solv å, Toby å, Lappsunds ån, Starvess ån, Oravais å, Kimå å, Lappå å, Jeppå å, (Kauhavan joki), Purmå å, Esse å, Vindala å, Kronoby å (Poras å), Vetil å, Röringe å, (Perhon joki), Halså å, (Ullavan joki), Pirkkiön joki.

I alla här anförda fall utgöres bestämningsordet av ett ortnamn, men flera av dessa ortnamn återgå sannolikt på gamla ånamn, ehuru de ej längre uppfattas som sådana (jfr de under A anförda namnen). Hit höra möjligen:

Härkmär å i Lpf. Namnet syftar närmast på Härkmär fjärd, i vilken ån i fråga utmynnar, eller Härkmär by, som ligger s. o. denna fjärd och av den fått sitt namn. Nu visa sig fjärdar (eller sjöar)

Digitized by Google

och åar, vilka stå i omedelbar förbindelse med varandra, såväl i Skandinavien som hos oss synnerligen ofta vara uppkallade med samma namn: jfr i fråga om Norge O. Rygh, NE. s. 391, i fråga om Sverge Hellquist, Sjön. 3: 61 ff. samt vad särskilt Österbotten vidkommer fall sådana som Teuvanjoki o. Teuvanjärvi (Östermark), Halså å och H. träsk (n. Öb.), Kauhavanjoki o. Kauhajärvi (m. Öb.), Molnå o. Molnträsk (Nä.), Ridbäck o. Ridträsk (Mal.), o. s. v. På grund härav kan den nu ifrågavarande ån tänkas ursprungligen ha burit ett osammansatt namn **Härgh* f. eller **Härgha* svf. Ånamn på fno. *hǫrgr*, fsv. *horgher* m. äro *Hörgá* på Island, *Horja* i Norge (Rygh, NE. s. 107) samt *Härjegrenen* i Öb. (Esse ås delta, se s. 154). Jfr *Härjefjärdsbäcken* i Muns., ovan s. 134. Ånamnet **Hærgh(a)* förhölle sig då till fjärdnamnet **Hærghmar* som t. ex. tyska ånamnet *Geisa* till *Geismar* (se Edw. Schröder, Reallex. der germ. Altertumsk. II s. 75). Se s. 58.

Uttermossa å i Lpf. upprinner i Uttermossa by och har ursprungligen kanske kallats **Uttra* svf. En gård med namnet *Utter* ligger vid mossen i fråga. Jfr no. älvnamnstammen *Otr-*, tyska *Oteraha* och *Otterbach* (Rygh, NE. s. 182, 329), rikssv. sjönamnen *Uttran, Uttersjön* o. s. v. (Hellquist 1: 683). Se s. 59.

Teuvan joki — Tjöck å upprinner i Östermark (fi. Teuva). Den fi. förleden torde återgå på en förgermansk ånamnstam **Tegwā*, urgerm. **Þekwā*, fsv. **Þiukk* f. (fi. *Tiukka*), nsv. *Tjöck* (by), se s. 63.

Närpes å i Nä. F. leden, nu använd som sockennamn, är eg. ett fsv. fjärdnamn **Nærwir*, gen. **Nærwis*, men överfördes på den i denna fjärd utmynnande ån, som i sitt översta lopp bär det finska namnet *Närwijoki*, se s. 68.

Harrström å i Ko. F. leden möjligen ett ånamn **Harfe* svm., se s. 76.

Digitized by Google

Solv å i So. F. leden är kanske ett fsv. ånamn **Sǫlwa* svf., bildat på adj. *salwa-* 'mörkfärgad'. Eller också har man att utgå från en smsg **Sǫlw-ā* eller **Sǫlwa-fjærþer* (= isl. *sǫlua-fiara*) 'å eller fjärd där det växer alger (sjögräs)', se s. 86.

Laihian joki 'Laihela å'. F. leden återgår sannolikt på ett urnordiskt fjärdnamn **Laizia-* 'Lerfjärden', som sedan överfördes på ån och på bygden. Jfr Närpes å och fjärd ovan samt Leirelven — Leirfjorden i Norge (Rygh, NE. s. 391). Se s. 86.

Purmå å Pu. innehåller möjligtvis ett fsv. ånamn **Bruma* svf. Jfr no. älvnamnen *Brumma* och *Brumunda* ävensom det med avljud försedda tyska flod- och ortnamnet *Brehme,* såsom floden Weser vid staden Bremen torde kallats (Edw. Schröder i Reallex. der germ. Altertumsk. II s. 74). Se s. 144.

Vetil å, Gkb. äldval. F. leden är ett fsv. **Væþil* m. (= fno. *vaðill*), eg. 'vadställe', se s. 168 ff. Jfr gårdnamnet *Vatilo* i Laih. (s. 97) samt naturnamnet *Vatill*-hällorna i Vö. (s. 397), Andiala by, avseende sannolikt gamla vadställen.

Perhon joki, Gkb. övre älvdal. F. leden innehåller möjligen ett urnordiskt ånamn **Ferhon.*

Röringe å och träsk, fi. *Räyrinki* (s. 172) är sannolikt ett gammalt ånamn.

Limingan joki, sv. *Limingo å,* ett ånamn, som möjligen från början eller tillika betecknat en fjärd (s. 185).

Kiimingin joki (jfr *Kiminge beck,* nu Kinnbäck, i Sverge), s. 187.

Men även inom de lokala åbygderna var det med bosättningen ständigt växande kravet efter egna namn för nybyggda delar av ådalarna egnat att framkalla nya åbenämningar. På så sätt ha de även i Öb. så talrika

Digitized by Google

b) Fasta sammansättningarna på *-å (-joki)* tillkommit. Allt efter förledernas betydelse syfta de på

a) Åloppets längd eller bredd:

Lillån Lpf. Mal. 59. 85.
Lillåby Kelviå 180.
Långån Mal. 84.
Narajoki St. Ky. 114.
Närvijoki Jurva 68.
Storå Lpf. 60.
Storån Kve. Pu. Gkb. Kelviå 104. 146. 171. 180.
Storåby Kelviå 180.
Trångån Pu. 146.

β) Strömmens riktning och förhållandet till andra åar:

Korsån Kve. 104.
Tvärån Mst. 102.
Norrån Pu. 146.
Ypperijoki Pyhäjoki 183.

γ) Forsande vatten, översvämning o. dyl.:

Kauhajoki s. Öb. 114.
Kauhava m. Öb. 141.
Kovjoki Vö. 142.
Kovjoki l. *Strömmens* Nkb. 143.
Ullava Gkb. 176.
Raumå — Raumajoki n. Öb. 180.

I anledning av namnen *Kauhajoki, Kauhava, Kovjoki* och *Ullava,* vilka enligt min tolkning innehålla stamord med betydelsen 'strömma över, svälla över bräddarna', hänvisar jag nu till J. J. Sederholms i „Det svenska Finland" I s. 25 givna skildring av de österbottniska älvarna: „Nästan utsinande under den hetaste sommartiden under torra år, svälla de hastigt till vid starkare regn och kunna under islossningstiden bliva väldiga vattenrika floder. De påminna till sin natur om österbottningens uppbrusande lynne. I Kyro älv [vars översta lopp heter „Kauhajoki"] är den största uppmätta vattenmängden (år 1899) 400 kub.-m. i sekunden, medan den minsta (i aug. 1893) varit 2 à 3 kub.-m., således endast 1/170 del av vattenmängden i det förra fallet. I Lappo å [varav „Kauhavan"joki är en gren] hava de minsta

Digitized by Google

och största mängderna varit 12 och 280 kub.-m. i sek., i Kronoby å 1,2 och 97,5 kub.-m. — — —."

δ) Åloppets form (rakt eller slingrande):
? *Käppå* Je. 139. *Tyllyjoki* Laih. 89.

ε) Ådalens resp. åbottnens växt- och djurvärld:
Idå Mal. 60. *Påskån* (*Buskån) Lpf. 67.
Levajoki Jurva 73. (*Ängeslevänjoki* n.Öb.74.)

ζ) Åbottnens l. ådalens markförhållanden:
Halså Gkb. 175. ? *Karlå* Nä. 71. [1])
Hamarijoki n. Öb. 188 (jfr *Napå* St. Ky. 111.
Hammarforsen s. 165). *Stenån* Kve. 104.
Karijoki Bötom 59.

η) Åvattnets beskaffenhet:
? *Håro* L. Ky. 108. *Molnå(n)* Lp. Nä. 67. 71. ? *Urå* Lpf. 60.

ϑ) Förhållandet till människor:
Konungsån m. Öb. 156. *Värnå* Es. 150. *Vörå* m. Öb. 119.

ι) Folknamn ingå i
Finnån Mal. 84. *Lappå* m. Öb. 134.

κ) Mytiska namn:
Heligån Mal. 78. *Pyhäjoki* n. Öb. 83.

Även i fråga om de „fasta sammansättningarna" på *-å*, grupp b) har man i en del fall kanske att utgå från osammansatta namn. Hit höra:

Kauhajoki s. Öb., bildat sannolikt på ett urnord. **Gauzā* stf.; fi. *joki* 'å' kan vara ett senare tillägg. I ortnamnet *Kauhava*, m. Öb., har samma förled redan i gammal urnordisk tid vuxit samman med efterleden urgerm. *-awā* 'å'; jfr *Ullava*.

[1]) Jag har s. 71 tolkat namnen *Karlå* och *Karlö* som bildade med förleden i bynamnet *Karleby*, men tror mig böra framhålla möjligheten även därav, att vi också här ha att utgå från ordet *karl* i den betydelse av 'sten- eller klippformation', varom var fråga under artikeln *Stenkäringen* s. 450.

Digitized by Google

Raumajoki n. Öb. F. leden kan återgå på ett urnordiskt ånamn **Strauma* m. l. **Straumā* f.

Tyllyjoki, *Tyllå Laih. F. leden kan återgå på äldre sv. **Tyllu,* oblik form av ett fsv. ånamn **Tylla* svf.

Vörå m. Öb. Sammansättningar sådana som *Wörs fierdingh* 1557 och de nutida dialektala *Vörbo, Vörsberget, -mossen, -socknen, -träsk* antyda att *-å* i *Vörå* är ett sekundärt tillägg. Namnet återgår på ett fsv. **vør* = fno. *vǫr* f. 'hamn'.

Värnå och *Värn,* namn på tvenne gårdar vid samma å i Ö. Esse by. Det senare namnet ävensom bynamnet *Värnum,* varmed de bägge gårdarna sammanfattas, hänvisar på ett osammansatt ånamn **Værn* f.

I fråga om ett flertal, ja de allra flesta bland de här anförda såväl 'sekundärt' som 'fast' sammansatta ånamnen är det emellertid — detta har ej dolts i min framställning — tämligen osäkert om de verkligen återgå på osammansatta namnformer. I stället för ett fsv. **Hærgha,* **Uttra,* **Bruma,* **Borgha,* **Væþil,* **Tylla* o. s. v. har man kanske att ansätta sms. former: **Hærgh-ā,* **Uttr-ā,* **Brum-ā,* **Borgh-ā,* **Straum-ā,* **Tyll-ā* o. s. v. Överhuvudtaget torde de sms. ånamnen på *-å* icke vara så unga som man antagit. Av särskilt intresse för bestämmandet av deras ålder äro de i isländingarnes Landnamabók förtecknade fornisländska ånamnen: här finnes (se O. Rygh, NE. s. X) blott 3 osammansatta namn; hela den övriga mängden utgöres av sammansättningar på *-á* (eller *-lækr*). Rygh finner det dock ej sannolikt att något enda sådant namn förskreve sig från tiden för den äldsta namnbildningen[1]). Det-

[1]) Noggrannare upplysningar om de isl. älvnamnen lämnar oss F. Jónsson i Namn o. bygd, 1914, s. 18 ff. De osms. namnen äro 12, de på -fljót 15, de på -vǫtn 5, de på -á (eller alla övriga) däremot c. 375.

Digitized by Google

samma uttalar Edw. Schröder i Reallex. der. germ. Altertumsk. II 76 vidkommande tyska älvnamn: namn av typen *Geisa* och *Hlūttra* vore äldre än de av typen *Geisaha* resp. *Hlūttraha* (fht. *aha* = 'vatten, å').

Att sammansättningarna på *-å* kunna vara rätt gamla, bevisar emellertid den finländska namntypen på *-ava,* i fall den återgår på urgerm. *-awā,* en sidoform av germ. ordet **ahwā* 'å', som härrör allra senast från en tid ej långt efter Kristi födelse. Samma efterled möter (med sitt bevarade urgerm. *-ā* = yngre germ. *-ō*) bl. a. i estländska å- och ortnamnet *Pihkva,* fi. *Pihkova,* ry. *Pskov,* eg. germ. **Fisk-awā* [1]). Att ånamn på germ. *-ahwā* begynt bildas redan i förkristlig tid måste antagas även på den grund, att den med denna namnklass parallella typen på **-aujā* 'ö' (en avledning av **ahwā* med suffixet *-ja-*) med säkerhet återgår till tiden före Kristus [2]). Det äldsta exemplet på denna namntyp, *Ska(n)dinavia,* nu 'Skåne', är nämligen uppvisat redan hos romaren Plinius. De germansk-finska ånamnen på *-awa* och detta germansk-latinska ortnamn höra till de äldsta sammansatta ortnamn, som på germansk språkbotten hittills kunnat påvisas. Till samma åldersgrupp hör det med *Kauhava*-namnet parallelt löpande *Kauhajoki,* i fall dess f. led återger ett urgermanskt **Gauzā* f., likaså *Vieska,* i fall av urn. **Vèskā* f., samt *Perhon joki,* i fall förra leden återspeglar en urgermansk form **Ferhon-* (med urgerm. *-o-* för yngre *-a-*). Från de 3 eller 4 första

[1]) Se G. v. Sabler, Der Ursprung der Namen, Pskov, Gdov etc. (Bulletin de l'Academie Impériale des Sciences de St. Petersbourg, 1914).

[2]) Att de sammansatta namntyperna på fht. *-aha,* fn. *-ā* och germ. *-aujō* 'ö' äro urgamla har påpekats redan av S. Bugge i Arkiv f. nord. fil. 20: 352 f.

Digitized by Google

århundradena *efter* Kristus härstammar även ånamnet *Laihia*, i fall det motsvarar en urnordisk form **Laizia*: senast vid slutet av denna tid övergår det urnordiska *z*-ljudet till ett *r*-ljud. Ännu äldre än de här nämnda namnen är det osammansatta *Teuva*: i fall dess urfinska motsvarighet **Teyva* återgår på ett förgermanskt **Tegwā*, har lånet skett *före* den germanska mediaförskjutningen, som även å denna östligaste del av det urgermanska språkområdet ej kan förläggas till senare tid än vidpass mitten av sista årtusendet *före* Kristus. Detta är tillsvidare den germanska ånamnsbildningens ytterst uppnåbara *terminus a quo* för Finland och väl för germansk språkmark överhuvudtaget.

Bäck.

Som appellativ benämning för smärre rinnande vatten använde germanerna i äldsta tid ordet **bakiz* resp. **bakkiz*. Hit höra fht. *bah(h)*, mht. *bach*, nht. *Bach*, fsachs. *beki*, lt. *beke*, ndl. *beek* resp. ags. *bęċċ*, fvn. *bekkr*, fsv. *bækker*, da. *bæk*.

Det österbottniska materialet av sammansatta bäck-namn fördelar sig efter förledernas betydelse i ett flertal större kategorier. Namnen syfta på

a) Bäckarnas längd, bredd, djuplek:

Bredbäcken Mst. 102.
Djupbäck Gkb. Östermark 68. 179.
Miuluoma Laih. 92.
Storbäcken Gkb. 177.

b) Strömmens riktning och förhållandet till andra vattendrag:

Korsbäck Lpf. Ko. 61. 76.
Krokbäck Lpf. 61.
Mellanbäcken Gkb. 177.
Nordbäck Pö. 73.
Ristiluoma Östermark 68.

c) Bäckdalens växtlighet:

Aspbäcken Övermark 73.
Kornbäck Lpf. 60.
Mässbäcken So. 100.
Rönnbäck Bötom 62.

Digitized by Google

d) Bäckdalens djurvärld:

Alpuan oja [1]) n. Öb. 183 (jfr *Elpe* 74).
Bjurbäck Ko. 76.
Bjurbäcken Vö. 130.
Bjurhusbäcken Or. 132.
Björnbäck Bötom 61.
Idbäcken Lpf. 59, Mst. 60.
Tranobäck Krb. 165.

e) Bäckdalens markförhållanden:

Flasbäck Or. 130.
Hatun luoma Lappo 136.
Hälsingbäcken Nä. 74.
?*Jaurinluoma* St. Ky. 116.
Kallotbäck Gkb. 179.
Rutu-bäcken Or. 133.
Ryöringin puro Vindala 157.
Sidbäck Pö. 73.
?*Skutebäck* Ped. 159.

Här kunna lämpligen en del sekundära bäcknamn placeras:

?*Agnesbäck* Or. 133.
Dalabäcken Ped. 152.
Edsbäcken Nä. 74.
Flybäcken Kr:stad 68.
Flynbäcken Ped. 152.
Globäcken Si. 57.
Globäcks(bådan) Rpl. 104.
Härjefjärdsbäcken Muns. 134.
Katternöbäcken Ped. 154.
Marasbäcken Mst. 103.
Mullobäck L. Ky. 115.
Munsalabäcken Muns. 133.
Narsbäcken Pu. 147.
**Näselösbäck* Kurikka 119.
Sundbäck l. *Sundbybäck* Ped. 160.
Sundbäcken Muns. 134.
Såkabäcken Gkb. 179.
Uddbäck Si. 58.
Vikbäck Lpf. 61.
Ängeslevän oja n. Öb. 183.
Änglandsbäcken Or. 133.
Ölandsbäcken Or. 134.

[1]) Den av dr H. Ojansuu från år 1563 uppvisade enstaka skrivformen *Alboga* berättigar (detta må här tilläggsvis framhållas) ej till ansättandet av ett finskt **Alpova*, som är okänt i nutida språkbruk. Varianten *Alboga* visar, om den ej rentav beror av felskrivning, att namnet av den svenske jordeboksavskrivaren uppfattats som bildat på sv. *-boa* ('-bo'): jfr i samma landskaps jordeböcker *Markbogan* = 'Markboarna' i Pedersöre (1548, n:o 4534 e) och *Sundbogana* = 'Sundomborna' i Solv (1548, n:o 4534 b). I anledning av fsv. *bōghar* för *bōar* jämföre man t. ex. nsv. *trogen* av fsv. *trōin*, varom se Noreen, Aschwed. Gramm. § 273.

Digitized by Google

f) Forsande eller sakta rinnande vatten och dyl.

Svallerbäcken Lpf. 58.
Tölbäcken Mal.-Mst. 91.
?*Ri(d)bäcken* Mal. 85.

g) Vattnets färg:

Kolabäck Kaustby 178.
Kolabäcken Gkb. 178.
Svartbäck Nä. 72, (åker) Björkö 104.
Svartbäcken Nä. 72.

h) Förhållandet till människor:

Byggningsbäcken Gkb. 177.
Fiskabäcki Laih. 92.
Hyttbäck Mst. 103.
Kontbäcken Mst. 102.
Mattbäcken (by) Ped. 158.
Myllybäcki Laih. 92.
?*Ribäck* Lpf. 61.
Riihiluoma Östermark 68.
Rödselbäcken Gkb. 177.
?*Skutebäck* Ped. 159.
Stubbrödselbäcken Or. 133.
Värkesbäcken Kve. 106.

i) Ett folknamn ingår i *Finnbäcken* Kve. 106.

j) Gårdnamn ingå i:

Köningsbäck (Könnin luoma) Ilmola 117.
Majorsbäcken Mal. 85.
Tuurinluoma Laih. 95.
Vittingbäck (Vittinki) St. Ky. 117.

k) Etymologiskt oklara:

Drycksbäck Krb. 165.
Hvanebäck Mst. 103.
Jolkabäck Gkb. 177.
Korslåmmbäcken Mal. 85.
Saaran luoma Bötom 62.
Trettonbäck Pö. 73.

Far,

neutr., ingår som efterled i namn på smärre ådelar. om vilka se s. 106: *Kalgrundsfaret, Markasfaret, Målkunfaret* i Kve. samt *Iso-* och *Vähä-fari* i Laih.

Fors

= fsv. *fors* m., fvn. *fors* och *foss* m., ä. da. *fors,* no. *foss* 'forsande flod, ström' (Söderwall, Ordb. över sv. medeltidsspr.) är ett blott från nordiskt språkområde uppvisat ord. Från Öb. har jag antecknat följande

Digitized by Google

namn, alla sammansatta. I och med sina främre led syfta de på:

a) Längd, bredd, djuplek, styrka:

Bredfors Vö. 131.
Galenforsen Pu. 147.
Grundforsen Ter. 167.
Kaitfors (fi. *kaita* 'smal') Gkb. 180.
Långforsen Es. 160. Krb. 165.
Storfors Gkb. 179.
Tjockforsen Krb. 166.

b) Yttre form:

Hattukoski Perhon joki 180.
Hjulfors(en) Es. Krb. 162. 167.
Kattilakoski Gkb. 180.
Krokforsen Krb. 165.
Spenforsen Krb. 166.
Yxforsen Mal. 85.

c) Färg och utseende:

Gladforsen Lpf. 68.
Gyllenfors i Kurikka å (= fi. *Jyllinkoski*).

d) Markförhållanden:

Hammarforsen Krb. 165.
Helsinginkoski Ijo älv 74. 291.
?*Herrforsen* Es. 160.
Kasforsen Lpf. 68.

e) Växtlighet och djurvärld:

Aspfors Ter. 167.
Björkfors Es. 160.
**Björnfors* Ter. 167.
Furuforsen Ter. 167.
Girsfors Evijärvi 160.
Gärsfors Es. 160.
Riipfors Nvt. 180.
Widefors Laih. 96.

f) Läge: *Ytterfors* Vö. 131.

g) Förhållandet till människor:

Hiskforsen Krb. 166.
Mjälafors Laih. 96.
Pörtforsen Es. 160.
Sågforsen Ter. 168.
Tomtfors Mal. 86.

h) Ett folknamn ingår i *Lappfors* Es. 161.

Digitized by Google

i) Gårdnamn ingå i:

Bäcksarfors Ter. 167.
Dunkarfors Vetil 180.
Haraldsfors Nkb. 140.
Jungarfors Je. 141.
Kärrfors Nkb. 141.
Murikfors Nvt. 179.
Mölnarfors Je. 141.
Per-Jöns-forsen Krb. 165.
Påvalsforsen Es. 160.
Skytteforsen Ter. 167.
Tastfors Nvt. 180.
Tollikofors Je. 141.
Värnum fors Es. 160.

j) Ett ?mytiskt namn: *Brudforsen* Krb. (se del II, kap. om heden. tro).

k) Sekundärer:

Brännängsforsen Lpf. 68.
Finnholmsfors Es. 160.
Gasängsfors Nkb. 141.
Gullhalsforsen Vetil 180.
Krokängsforsen Lpf. 68.
Käppåfors Nkb. 141.
? *Log-gärdsforsen* Lpf. 68.
Långbackforsen Ter. 167.
Rangörnfors Nkb. 140.
Storbergforsen Es. 160.
Storedsforsen Krb. 167.
Sågkvarnforsen Es. 160.
Vidjeskogfors Ter. 167.
Vistbackafors Ter. 167.

Osammansatta forsnamn ligga måhända till grund för gårdnamnen *Hatt* Es., Lappfors by (s. 162) och *Boskas* Mst. 108.

Etymologiskt oklara namn: *Geusfors* 161, *Storhasafors* Esse å 160, *Skärufors* Evijärvi 163.

En stor del av dessa sammansättningar, särskilt de som innehålla gårdnamn, grupp i), äro dock mer eller mindre officiella: i alldagligt språkbruk talas vanligen blott om „forsen".

Gren.

Björkholmsgrenen o.
Härjegrenen Es. 154 f.
**Rymninggrenarna* Gkb. 171.
Vörgrens Vö. 130.
Ågrenarna Pet. 77.
Ålötgrenen o.
Östensögrenen Es. 155.

Digitized by Google

***Gräv.**

Gräven Kve. 104. — *Långgräven* Pu. 104. — *Näckgräven* Gkb. 179. Jfr viknamnet *Gräv* i kap. II.

Göl.

Svartgölen Gkb. 179. Jfr viknamnet *Kuljan* i kap. II (s. 240).

Hål.

Spotthålet Krb. 166. Jfr viknamnen på *hål* i kap. II (s. 220).

Kar.

Bläsog- l. *Bläsingkaret* Vetil å 171. Jfr sjönamn på *-kar* i kap. III (s. 271).

Mal.

Rimal So. 100. — *Orismala* St.Ky. 109.

Revel.

Reveln Mst. 102.

Rubba.

Rubban Kve. 105.

Rännel.

Stenrännel Pu. 146.

Stråke.

Lappstråken Es. 161. Jfr viknamnen *Stråken* i kap. II (s. 244).

Ström.

Abborströmmen Nä. 74.
Harrström-å Ko. 75.
Kovjoki l. *Strömmen* Nkb.
Krokström Rpl. 76.
Lakaström Vö. 76.
Mörtströms-träsk So. 76.

Digitized by Google

Rauma av urnord. **Strauma* n. Öb. 180.
Strömmen Vö. 76.
Svartströmmen Va. skg. 76.
Uddströmmen Va. skg. 76.
Vatungströmmen Gkb. 179.
Väylä-ström n. Öb. 171.
Öström Si. 76.

Ådra.

Kilsor ådran Kve. 105. — *Käringholms ådran* och *Strömstens ådran* i Mst.

Efter denna översikt av de mig bekantvordna svenska ånamnstyperna i Österbotten övergår jag till själva *namnbildningen* och uppställer följande

Formgrupper.

I början av detta kapitel sammanställdes ett antal ortnamn och sammansatta ånamn, som antogos återgå på enkla ånamnsstammar. Jag tror mig tillbörligen ha betonat det hypotetiska i dessa uppkonstruerade namnbildningar, men då analoga fall med säkerhet uppvisats från det forngermanska språkområdet i Skandinavien och Tyskland, är man a priori berättigad att förmoda sådana ha förekommit ock i det forngermanska Finland. Bland de s. 579 ff. uppräknade ånamnsstammarna visade sig ett flertal vara *femininer*, i överensstämmelse med det äldsta och allmännaste forngermanska uttrycket för 'det rinnande vattnet': ordet *ahvā* 'å'. Sådana namn voro: **Gauzā* (Kauhajoki), **Tylla* (Tyllyjoki), **Oglā*, **Ogla* (Oulainen, Oulu), *Vör-* **Varō* (Varo), *Värn* (Värnå), **Vēskā* (Vieska), **Härgha*, **Uttra*, **Tegwā*, **Sǫlwa*, **Bruma*. Då osammansatta *feminina* benämningar för åar och ådelar i själva verket ännu i dag användas i Öb. — utom det vanliga ordet *å* upptar

Digitized by Google

denna namnsamling de feminina namnen *Gren, Gräv, Göl, Rubban* och *Ådran* —, har man all anledning att förutsätta sådana även för äldre och äldsta tider. Men de österbottniska ånamnen omfatta därjämte ett icke alldeles obetydande antal

1. Avledda namn.

Namn med avledningsändelsen

a) *-ia*: *Närpes* — *Närvijoki* (68), *Laihia* (86) *Vaania* (196), *Agnesbäck* (133).

b) *-il*: *Reveln* (102), *Stenrännil* (146), *Vatilo, Vetil, Väylä* (97, 168, 171).

c) *-ing*: *Hälsing-* (74), *Vitting-* (117), *Bläsing-, Rymning-* (171), *Röring-* (157, 172), *Liming-* (185), *Kiiminki* (187).

d) *-und*: *Målkunfaret* (106).

Angående bildningarna på *-ia* hänvisar jag närmast till de hos Hellquist, Sjönamn 2: 9 ff. sammanställda fornsvenska sjönamnen på *-ir*.

b) gruppens suffix är ursprungligen diminuerande: detta framträder här i bäcknamnet *-rännil*, jämfört med got. *rinno* f. 'bäck', och **Vaðil-* i bredd med grundordet *vad*: *Vadet* s. 74, *Vadbäcken* 155. Den själva grundorden egna diminutiva betydelsen har här förstärkts eller förtydligats genom *-il*-suffixet.

Diminutiver äro likaså namnen på *-ing*. Detta bekräftas här av deras förbindelse med ordet *bäck*: *Hälsingbäcken* (jfr *Helsingfors* och *Helsinginkoski* i Ijo älv), *Vittingbäck, Ryöringin puro* = 'Röringe bäck', *Kiminge-bäck* i Västerb. (jfr namnen *Bläsing-* och *Rymning-*, som beteckna ådelar). Som exempel på germanska flodnamnsbildningar på *-ing* omnämner Kluge, Nom. Stammbildungslehre[2] § 100 d: *Elbing,* (ags. *Ylfing*), fvn. *Ifing, Gilling* och möjligen *Agalingus* i det forngerm. Ryssland.

Digitized by Google

2. Sammansatta namn.

a) Adjektiviska förleder

α) bland ånamnen: *Lillån* 3 ggr, *Storån* 4 ggr, *Långå, Heligå (Pyhäjoki), Trångån, Tvärån*;

β) bland bäcknamnen: *Bred-, Djup-, Kallot-, Miu-* (fsv. *Miō-*), *Sid-, Stor-, Svart-*. Ett räkneord ingår i *Trettonbäcken*;

γ) bland forsnamn: *Bred-, Grund-, Kait-* (fi.), *Lång-, Stor-, Tjock-, Glad-, Gyllen-, Hisk-*;

δ) bland övriga namn på rinnande vatten: *Långgräven, Svart-gölen, Bläsog-karet, Svart-strömmen.*

b) Komparativformer ingå i: *Nörrån, Ypperijoki, Ytterforsen.*

c) Substantiverade adjektiv: *Teuva-Tjöck* (62), ? *Oulu* (186). Hit hör sannolikt ock bäck- och bynamnet *Såka* i Gkb. (179), eg. väl dialektisk bestämd form i sing. = rikssv. sjönamnet *Såken* av adj. *såker* 'senfärdig'; jfr till senare ledens form *Lappstråka* = **Lappstråken* s. 161.

d) Substantiviska förleder

α) bland ånamnen: **Buskån* (Påskån), *Esseå, Finnån, Halså, Idå, Karlå, Kimå, Korsån, Käppå, Lappå, Molnå* (2 ggr), *Norrån, Stenån, Vetilå, Värnå, Vörå*; — med genetivform i *Konungsån*;

β) bland bäcknamnen: *Asp-, Bjur-, Bjurhus-, Björn-, Finn-, Fisk(a)-, Flas-, Fly-, Glo-, Hytt-, Hälsing-, Id-, Kont-, Korn-, Kors-, Krok-, Matt-, Mylly-* (fi.), *Mäss-, Nord-, Ri-, Rutu-, Rödsel-, Rönn-, Skute-, Stubbrödsel-, Sund-, Trano-, Udd-, Vik-, Vitting-*; — med genetivform i *Agnes-, Byggnings-, Drycks-, Eds-, Könings-, Majors-, Maras-, Värkes-, Änglands-, Ölands-* samt med förleder i motsvarande ställning: *Dala-, Kola-, Katternö-, Mullo-, Munsala-*;

γ) bland forsnamnen: *Asp-, Björk-, Björn-, Brud-, Furu-, Girs-* (Gärs-), *Hammar-, Hattu-* (fi.), ? *Herr-,*

Digitized by Google

Hjul-, **Hälsing-* (Helsingin koski), *Kas-*, *Kattila-*, *Krok-*, *Lapp-*, **Mjärd-*, *Pört-*, *Rip-*, *Spen-*, *Såg-*, *Sågkvarn-*, *Tomt-*, *Vide-*, *Yx-*. Hit höra även de ovan (s. 590, grupp i) uppräknade fallen med ett gårdnamn som förled; av dessa uppvisar *Haraldsfors* i dagligt tal den elliptiska formen *Haralden*, med maskulint genus efter grundordet *fors*.

δ) bland övriga hithörande namn: *Rymning*-grenarna, *Ålöt*-grenen; *Näck*-gräven; *Spott*-hålet; *Sten*-rännel; *Lapp*-stråken; *Abbor-*, *Kilsor-*, *Udd*-strömmen; med förleden i fornsv. genetivform: *Härje*-grenen, i nutida genetiv: *Kalgrunds-* och *Markas*-faret.

e) Substantivisk förled med bestämd slutartikel: *Flyn*-bäcken.

f) Prepositionsnamn: *Mellan*-bäcken.

g) Verbala förleder: *Skvaller*-bäcken, *Töl*-bäcken, *Vad*-bäcken, ?*Målkun*-faret.

Beskrivande adjektiv som främre leder i sammansatta ånamn äro således rätt vanliga, och denna bildningsprincip synes äga höga anor, d. ä. gå ned till heden tid eller åtminstone brytningsskedet mellan hedendom och kristendom, såsom av det österbottniska namnparet *Heligå* — *Pyhäjoki* tyckes framgå (jfr *Helgå* i Bjärnå, Eg. Finland). Från medeltiden torde även en smsg som *Miu-luoma* 'Mjo-bäck' härröra, ty dess förled har av allt att döma sedan århundraden varit utdött i det talade språket. I Danmark t. ex. är denna bildningsart blott fåtaligt företrädd (J. Steenstrup, Inledende Studier s. 12). Där gäller som huvudregel att två substantiv förbindas, varvid förra leden oftast har stamform, genetivform blott om den utgöres att ett person-, gård- eller annat ortnamn, och denna regel kan i stort sett sägas gälla även för Österbotten, där flertalet hithörande namn ha substantiviska förleder i stamform (jfr däremot *Konungså*, *Königsbäck*, *Gasängsfors* o. s. v.).

Digitized by Google

Bestämd och obestämd namnform.

De i detta kap. behandlade ånamnen etc. uppträda, där de osammansatta eller i fast sammansättning använts i sin grundbetydelse d. ä. som vattendragsnamn, genomgående i bestämd form. Ha de däremot redan i gammal tid övergått att beteckna bebyggelse: socknar, byar eller gårdar, visa de nästan lika regelbundet obestämd form: i de flesta sådana fall torde namnet härröra från en tid, då slutartikelns bruk här ännu ej vunnit allmännare utbredning. Har vattendragsnamnet däremot först i senare tid begynt att användas om bebyggelse, bibehåller det i lokalt språkbruk även som bebyggelsenamn ofta sin bestämda form. Exempel: a) Ånamn: *Storån* men *Storå* (by och s:n), *Molnån* Lpf. men *Molnå* (g.) Nä., *Påskån* men *Karlå* (g.) Nä., *Finnån, Heligån, Lillån, Långån, Sarån*: åar i Mal., *Sålwå*: 1552 by i Mst., *Tvärån*: å ibid., *Storån, Stenån, Korsån, Lappsundsån*: ådelar i Kve. men *Vörå, Lappå* socknar etc.; b) Bäcknamn: *Globäcken, Svallerbäcken, Idbäcken, Flybäcken, Edsbäcken, Ribäcken, Majorsbäcken, Tölbäcken* etc.: bäckar i s. Öb.; officiella gårdnamn i samma landsdel: *Djupbäck, Svartbäck, Aspbäck, Rävsbäck, Sidbäck, Nordbäck, Korsbäck, Bjurbäck, Dragnäsbäck,* i stället för vilka det lokala språkbruket ofta (men ej alltid) använder bestämd form, såsom i fallen: *Djupbäcken* år 1693 i det nu förfinskade Östermark, *Svartbäcken, Aspbäcken, Rävsbäcken* (rässbättjin), *Korsbäcken, Bjurbäcken.* Men då en odling i Pö. kallas *Trettonbäck,* en åker i Björkö *Svartbäck* (jfr *Flasbäck* i Or., varom jag i detta avseende ej äger någon uppgift), ser man dock tydligt, att den bestämda eller obestämda formens förekomst väsentligen beror av om namnet använts i sin ursprungliga betydelse

Digitized by Google

eller i en sekundär sådan, vare sig denna senare då avser fast bebyggelse i egentlig mening (bosättning i by resp. gård) eller jordens odling. I fråga om fors- och andra hithörande vattendragsnamn gäller i stort sett samma regel. Vi ha forsnamnen *Långforsen* i Mal., Es. och Krb. men *Långfors* g. i Lpf., forsnamnet *Pörtforsen* i Es. men gårdnamnet *Pörtfors* i Övermark, *Yxforsen* i Mal., *Björkforsen* och *Herrforsen* i Es., *Brudforsen, Hammarforsen, Kyrkforsen, Spenforsen, Tjockforsen* etc. i Krb., men t. ex. *Bredfors* g. i Vö., *Skärufors* g. i Evijärvi, *Aspfors* g. i Ter., *Lappfors* by i Es., ett namn som dock ännu år 1661 skrives *Lapforse* d. ä. 'Lappforsen'. Då dessa vattendragsnamn sålunda ej sällan tillika användas som bebyggelsenamn och i detta fall i regel kräva obestämd form, inser man att en vacklan i de bägge namnformernas regelrätta användning med lätthet kunnat vinna insteg även inom det lokala språkbruket. I ett fall som t. ex. *Rimal* So. 100, är bestämd form naturligtsvis utesluten, då namnets sammansättning ej kan vara klar för ett primitivt språkmedvetande.

Ånamn etc. använda i pluralform.

Sådana äro *Ågrenarna,* by i Pet. 77, *Kvarnbergen,* fors i Påskån Lpf. 68, *Bullerstenarna,* fors i Toby å 102, *Rymninggrenarna* Gkb. 171. Den plurala formen beror av lokala naturförhållanden.

Vid bestämmandet av ånamnens i fråga *absoluta ålder* kunna fornfynden å resp. orter stundom giva värdefulla antydningar. Namnen *Teuva, Kauhajoki* och *Kauhava* förskriva sig sålunda möjligtvis redan från yngre stenåldern. *Laihia, Vaanila* och *Vatilo* i Laihela kunde åter vara bronsåldersnamn, medan

Digitized by Google

namn såsom *Närpes — Närvijoki, Heligå* (Mal.) *Alastaro, Ylistaro, Vöro* (med *Bergby* och *Andiala*), *Purmo* och *Esse* måhända erinra oss om Österbottens germanska äldre järnålder. Dock kunna många andra namn, om vilka fornfynden tillsvidare tiga, utan hinder från den språkliga formens sida förläggas till samma tider. I denna fråga befinna vi oss än så länge på mycket osäker mark, och blott ett framtida målmedvetet samarbete mellan arkeologi och språkforskning skall kunna sprida ljus över detta dunkel.

Kap. 2. Fjärdar, sund, vikar etc.

Av de här behandlade namnen för större vatten omfatta *fjärd-* och *sund*-grupperna 39 uppslagsformer var, *vik*-gruppen däremot 105 sådana, varvid dock de mycket talrika sekundärerna inom alla tre kategorierna lämnats utom räkningen [1]). I lokalt språkbruk användas alla tre typerna ej sällan osammansatta, men behovet av särskiljande namn för de olika vattnen framkallade med tiden en stor mängd sammansättningar, vilka oftast vunnit allmän burskap. De nämnda uppslagsformerna höra alla till denna sammansatta namnbildningsklass. I de av mig uppställda betydelsegrupperna fördela sig de adjektiviska, substantiviska och övriga förlederna något olika på de särskilda namntyperna: a) *Fjärd*-namnen uppvisa 4 adjektiviska (Grund-, Lill-, Stor-, Inner-), 33 substantiviska, 1 adverbial (In-) och 1

[1]) I fråga om denna statistik bör dock observeras, att bland de allmännare namntyperna ett och samma namn ej sällan uppträder å flera orter. Varianterna ha här angivits i den mån de varit mig bekanta, men särskilt beträffande vanligare namn kunna mina samlingar självfallet ej göra anspråk på fullständighet.

Digitized by Google

prepositions-förled (Mellan-); b) *sund*-namnen 8 adjektiviska, 29 substantiviska, 1 prepositions- (Mellan-) och 1 verbal (Löp-); *vik*-namnen 14 adjektiviska, 86 substantiviska, 1 verbal (Met-) och 3 tvetydiga (Ben-, Inger-, Ranns-) förleder.

Beteckningarna för de smärre vattnen äro talrikare, men förete ett mindre antal uppslagsformer. Typerna *Krok, Mar* och **Mare* äro de allmännaste. Den förstnämnda omfattar, utom det osms. gårdnamnet *Krok*, 28 sms. namn på *-krok* (3 förleder adjektiv, 1 preposition, de övriga substantiv, därtill många sekundärer). Som främre led uppträder ordet i 4 namn. Typen *Mar* uppvisar 2 osms. namn samt 19 sammansatta och bland de sistnämnda äro 6 förleder adjektiviska, 1 verbal (Svält-). Typen *Mare* åter företrädes av 2 osammansatta namn och 14 sammansatta, bland de senare 4 med adjektivisk förled (Lill-, Länger-, Stor-, Stunt-). Även de bägge sistnämnda typerna förekomma ej sällan som främre kompositionsleder. I fråga om de övriga hithörande namnen framgår den relativa frekvensen av följande översikt:

-botten i 12 namn: 2 adjektiviska, 6 substantiviska förleder samt 4 sekundärer. Därtill *Bottenkärr.*

-brunn i 17 namn: 3 adjektiviska, 2 adverbiala och 1 prepositionsförled, de övriga substantiviska. *Brunn(s)-* i 5 namn.

-dövla i 6 namn: 3 adj. förleder, 3 sekundärer.

-flade i 33 namn: 5 adjektiviska förleder, 1 verbal, 1 prepositionsförled samt 26 substantiviska. Därtill talrika sekundärer.

-flage i 33 namn: 3 adjektivistiska, 1 prepositions- och 10 substantiviska förleder; 17 sekundärer. Därtill *Flagan.*

-gjuta i 10 namn: 6 adjektivistiska och 4 subst.

Digitized by Google

förleder; därtill *Gjutan* och 3 smsgr med *Gjut-* (Jut-) som främre led.

-glo i 15 namn: 6 adj. och 9 subst. förleder; därtill en del sekundärer och smsgr med *Glo-* som f. led.

-glopp(et) i de sekundära förbindelserna: Norra, Östra och Södra.

-gräv i 5 namn: 1 adj., 3 subst. förleder och 1 sekundär; därtill *Grävstenarna.*

-hamn i 22 namn: 5 adj. förleder, de övriga substantiviska.

-hål i 21 namn: 1 adjektivisk förled, 3 verbala (Spott-, Stek-, Öms-), de övriga substantiviska.

-kast i 3 namn: 2 adjektiviska och 1 subst. förled.

-kil i 2 namn med substantivisk förled; därtill *Kil, Kilen.*

-lycka i 5 sms. namn (1 med adjektivisk förled), men blott ett av dessa namn är med säkerhet ett vattendragsnamn.

-minne i 12 namn. Därtill gårdnamnet *Minni(lä)* samt *Minnkroken* och *-vadet* (jfr *Minnesflagan*).

-slage i 4 namn: 2 med adjektivisk, 2 med substantivisk förled.

-varp i 13 namn: 2 med adjektivisk förled, de övriga med substantivisk.

-verk i 8 namn: 2 med adjektivisk, 1 med prepos. (Mellan-), 1 med verbal förled (Döffuerckan), de övriga med substantivisk.

-ände: 4 smsgr. + *Andiala.*

Kap. II omfattar dessutom 25 osammansatta namn på smärre vik- eller fjärdlika vatten. Dessa namn låta fördela sig på följande formgrupper:

a) Namn på urnordiska suffixet *-ia*: *Laihia, Narvia*; jfr ovan ånamnen *Laihian joki* och *Närpes å — Närvi joki.* Fjärd- och ånamn sammanhänga här (som så ofta i andra germanska länder) intimt.

b) Namn på suffixet *-are*: *Bambaren, Stumparen.*

Digitized by Google

Det förra är ett nomen agentis (jfr fsv. vb. *bamba* 'trumma'), det senare sannolikt en sekundär utvidgning av en äldre form, som ej mer kan säkert bestämmas, och ansluter sig då till den långa rad av svenska sjönamn på *-are*, som behandlas av Hellquist i Sjönamn 2: 14 ff.

c) Namn på suff. *-ing*: *Langningen, Länningen, Maringais-lampi, Ytningen.* Som vi ovan funnit, användes samma avledning för bildande av ånamn. Från Norge har ett större antal älvnamn på *-ing, -ung* sammanställts av O. och K. Rygh i Norske Elvenavne s. 382, från Sverge ett betydande antal sjönamn med samma suffix av Hellquist i Sjönamn 2: 25 ff. Den nordiska älv- och fjärd- resp. sjönamnsbildningen går även här hand i hand.

d) Jämförelsenamn: *Blomburken, Knåplådan, Kvarken,* fi. *Meren-kurkku* (eg. 'Havs-strupen'), *Stenkassen* (vattendraget förliknat vid en med sten fylld kasse).

e) Ellipser: Bland de sms. viknamnen böra de på *-kast, -varp* och *-verke* utan tvivel betraktas som elliptiska. Av de enkla namnen höra hit *Jämran* (jfr nsv. *jämmerdal*), *Klövran* (i utt. *Krövlon* med omkastning av *l* och *r*), *Mjärgan, Finnsätran.* Dessa 4 exx. visa tillika genus- och flexionsväxling: grundorden till de 3 förstnämnda äro maskuliner *(jämmer, klöver, miärgher),* till det sistnämnda ett ? neutrum (fornvästnord. *setr* neutr., fsv. *säter* f.? och n.?, sv. dial. *säter* f., Söderwall Ordbok s. v.); jfr den av mig till *Finnsätran* upptecknade neutrala varianten *Finnsätret.* Det nyuppkomna feminina könet beror av anslutning till det underförstådda grundordet *vik* f. (jfr *Finnsäterviken* i Vörå, en kartform till det dialektala uttalets *Finnsätri*, best. f. sing., neutr.). Ellipser utan genusväxling föreligga i *Gyttjan* (= *Gyttjeviken* s. 201), *Kuljan* (= Kuli-viken, dial.

Digitized by Google

utt. av urspr. (fi.) *Kulju*-viken) och *Langnan*, eg. väl **Lagn-viken* = 'Notviken'. *Sänkan* (gammal skriftform *Sänk-viken*) sammanfaller med appellativet sv. dial. Öb. *sänka* f. 'sankt ställe'.

f) Substantiverade adjektiv: *Stutten* (jfr *Stuntmaran* s. 232), *Svarten, Vreken.* Att dessa adjektiv här stelnat i maskulin form beror kanske av inverkan från något maskulint grundord: *mar, mara, fjärd* etc. 'Svarten' är en del av Ådö-*fjärd* (mask.), 'Vreken' nu en åker (mask.).

Bestämd och obestämd namnform.

Huvudregeln blir densamma som i fråga om ånamnen. I sin användning som egentliga vattendragsnamn uppvisa även fjärd- och viknamnen etc. alltid bestämd form, som bebyggelsenamn däremot obestämd. Alltså *Grundfjärden, Lillfjärden, Storfjärden, Häppelfjärden, Degsundet, Djupsundet, Kvicksundet, Löpsundet, Bredviken, Degerviken, Djupviken, Fisklösviken, Gyttjeviken, Lillbottnen, Rörbrunnen, Storbrunnen, Lilldövlan, Svartdövlan, Bredfladen, Mellanfladen, Bredmaren, Degermaren, Kvarken, Langnan* o. s. v., o. s. v., men: *Lappfjärd s:n* (redan 1303 Lappafärd), *Knivsund* by, *Sandsund* gård. *Jungsund* by, *Benvik* gård, *Krokvik, Sandvik* (gårdar), *Österbotten* (landskap), *Lillbrunn* (torp), *Hedkrok* (by), *Mars* (gårdar). Obestämd form möter likaså där ett fjärd- eller viknamn kommit att i härledd bemärkelse användas t. ex. om en upplandad mosse, äng eller annan odling. Hit höra namn såsom *Klubbfjärd, Abborvik, Blindsund, Brudsund, Prästsund, Trollbotten, Surbrunn, Holmbrunn, Inbrunn, Abborflade, Strandflade,* så gott som alla smsgar på *-glo*: *Bredglo, Ensglo, Trollglo, Verkglo* etc., *Börkelhamn, Kallhamn, Kilhamn, Svältmar, Bässverke* (äng), *Träskes ände* (åker), o. s. v.

Digitized by Google

I fråga om dessa former råder stor vacklan och språkbruket företer olikheter å olika orter, men de obestämda namnformerna torde dock vara allmännare än vad av mitt namnmaterial framgår.

Till sist några ord om de i detta kap. behandlade namnens *relativa ålder*. Typen *Mar* är av *indogermanskt* och *urgermanskt* ursprung. Ordet finnes under växlande former ej blott i alla nordiska och germanska språk utan i flera icke-germanska släktspråk (latin, keltiska, litauiska, slaviska). Det betecknade i germanska språk ursprungligen 'havsfjärd, havsvik', men övergick, sedan de gamla fjärdarna på grund av nivåförändringen förlorat sin ursprungliga karaktär, att å en del orter beteckna 'träsk', 'insjö', 'kärr'. I dess ställe skapade sig germanerna nya benämningar för de yngre fjärdarna. Sådana äro främst orden *fjärd* och *vik*. Det förstnämnda är rent nordgermanskt (stamform **ferþu-*), men äger avlägsnare släktingar såväl i västgermanska språk (jfr nht. *Furt*, en avljudsform) som i latin, keltiska och avestiska. Ordet *vik*, egentligen 'tillbakavikning' (jfr vb. *vika*) är nord- och västgermanskt. Ordet *sund* uppvisar samma utbredning som *vik*. Alla tre orden ha med säkerhet uppkommit bland Östersjöns och Nordsjöns germanska urbefolkning. Ordet *Botten* äger samgermansk utbredning, men som viknamn är det rent nordiskt. Detsamma gäller namnen på *brunn*, som f. ö. kanske med större rätt kunnat upptagas bland sjönamnen i kap. III. Rent nordiska som vattendragsnamn betraktade äro även namnen på *dövla, flade, flage, gjuta, glo* och de flesta övriga här som senare kompositionsleder anförda beteckningar för smärre vikartade vatten. Endast ordet *kil* har som viknamn

Digitized by Google

en utomnordisk parallell i mlt. *kêl* m. 'trång havsvik' (jfr nordtyska stadnamnet *Kiel*), och ordet *hamn* har sådana i ags. *hæfen* f., mlt. *havene*, mht. *habene*, nht. *Hafen* (från lågtyskan). Sistsagda ord sammanhänger etymologiskt med svenska ordet *hav*: fvn. fsv. *haf* n., fornfris. *hef* n., ags. *hæf*, mlt. *haf*; jfr särskilt mht. *hap* (g. *habes*) 'hav' och 'hamn', lt. *haff* 'en av landtunga innesluten havsvik, d. ä. hamn' (jfr s. 231, n. 2). I Österbottens ortnamn förekommer detta ord blott i *Havändan* (se s. 239). Av rent lokal härkomst och bildning äro namn sådana som de sms. på *-kast*, *-varp*, *-verke* samt de osms. viknamnen s. 240—246, utom måhända namnet *Maringais* s. 245.

Kap. 3. **Sjöar och träsk.**

Enär de äldre österbottniska fjärdarna och havsvikarna nu delvis åtminstone äro uppgrundade d. ä. förvandlade till sjöar, träsk, sumpmarker och odlingar, kunna gränserna mellan de i kapitlen II och III behandlade namnen, särskilt de osammansatta, ej alltid bestämt uppdragas. Det vida vägnar största antalet namn för större hithörande vatten utgöres även här av sammansättningar: namnen på *-sjö* omfatta c. 44, de på *-träsk* 122, de på *-vatten* 32 uppslagsformer. Ordet *träsk* [1]) är således i Österbotten,

[1]) I anledning av den i Öb. hittills ensamstående beläggformen *Träiska* med diftong (se s. 254) hänvisar jag nu till det senaste sommar (sedan kap. III av mitt arbete redan tryckts) utkomna ortnamnsverket „Nylands ortnamn" utg. av Greta Hausen, s. 177, där bynamnet *Träskby* i Esbo uppträder med skriftformerna *Treijskby* 1540, *Treijskeby* 1544, *Treeskeby* (= dial. **Träiskby*) 1589, 1590, 1595. Dessa namnbelägg bekräfta mitt antagande, att gårdnamnet *Träiska* i Krb. har avseende på det invid gården i fråga belägna träsket. Den av O. F. Hultman i Finsk Tidskrift 1920, s. 449 förutsatta nrgermanska grund-

Digitized by Google

liksom i svenska Finland f. ö. (Åland inbegripet), i Östersjöprovinserna och i Norrland, den allmännaste beteckningen för begreppet 'sjö'. För de talrika smärre sjölika vattensamlingarna i svenska Österbotten finnes en hel del särskilda benämningar: sms. bildningar på *-bälg* med 4, på *-fly* med 7, på *-kar* med 2, på *-lott* med 2 och på *-putt* med 20 namnbelägg. De övriga sms. sjö- och träsknamnen i min samling förekomma i mer eller mindre lösa förbindelser, ss. *Fågelskålen, Furuskålen, Kakkurgladan, Fågelmossglödan, Blomplumpen, Ormö plumsin, Vassor plunsarna* etc., *Stor-* och *Lill-langvekan, Alskärs-* och *Maggsundsvälvan.* Grundorden i dessa smsgr överensstämma till formen med de motsvarande, ännu fortlevande appellativen, om jag frånser namnet *-glödan,* som i motsats till ordet *glöd* (= fsv. *glöþ* f. 'glöd') uppvisar svag flexionsform, vilken åter betingas av att namnet är ellips av ett **Glödvik* (jfr *Glödtjärn* i Sverge) och som sådan analogiskt anslutit sig till namn av typen *Kakkurgladan* etc.

Formgrupper:

a) Starkt femininum: Fågel-, Furu*skålen.*

b) Svaga femininer: Kakkur-*gladan,* Fågelmoss-*glödan,* Ahlskiärs-*välvan,* Maggsunds-*välvan.*

---

formen **þranhiska* 'vattendränkt mark' är sålunda formellt oantaglig, och även ur betydelsesynpunkt är detta etymon osannolikt, ty ordets äldsta kända (medeltida) betydelse är den alltjämt gällande finländska av 'insjö' (t. ex. *Vlu þräsk* 'Uleå träsk', *Hvita träsk* 'Ladoga', se Söderwall, Ordbok s. v.), medan ordet i mell. och sö. Sverge blott användes i betydelsen 'moras' (som kan ha utvecklats ur bet. 'insjö') och helt och hållet saknas i Norge och Danmark liksom i övriga germanska länder. Ordets härkomst är därför tillsvidare dunkel. Vad formväxlingen *träsk* : *Träiska* (Öb.) : *Treijskby* : *Treeskeby* (Esbo) angår, är den fullt analog med t. ex. den i fsv. *bœsker* : *bēsker,* isl. *beiskr* 'bitter', varom se Noreen, Geschichte der nord. Sprachen[3] § 41 b).

Digitized by Google

c) Starka maskuliner: namnen på *-sjö*, Djup- och Furu-*lotten*, Blom-*plumpen*, *Plunsen*, *-putten*.

d) Svagt maskulinum: Lång-*veken*.

e) Neutra: Namnen på *-träsk*, *-vatten*, *-fly*, *-kar*, *Paradiset*.

f) Avledningar på *-ing*, *-ung*: *Anungi*-träsk, ? *Svärti(ng)s*-träsk, * *Vätinge*.

g) Osammansatta namn i obestämd form: *Mult*, ? *Multen*, *Skakelkäpp*.

h) Ellipser: *Fågelmossglödan* (se ovan), *Djuplotten* och *Furulotten* (jfr *Trilottevattnet* s. 268).

Från betydelsens sida iakttaga vi följande jämförelsenamn: namnen på *-bälg* och *-kar*, *Fågelskålen*, *Furuskålen*, *Skakelkäpp*, *Paradiset*. I *Langvekan* har dialektordet *vika* 'mindre vik' (jfr *vik*) antagit betydelsen 'sjö'.

I bredd med de i kapp. I och II behandlade namnen äro de österbottniska sjö- och träskbeteckningarna rätt fåtaliga, även i fråga om de allmänna typer de förete. Den största gruppen bilda som nämnt *träsk*-namnen, ehuru själva grundordet i denna betydelse och även f. ö., som redan framhållits, äger en så starkt begränsad utbredning utanför Finland och det baltiska området. Om ett germanskt etymon för ordet överhuvud står att finna, har detta utan allt tvivel sitt första upphov i den germanska Östnorden, men hittills har ordet ej tillfredsställande uttytts. En allmängermansk term för i huvudsak samma begrepp är ordet *sjö*, germ. **saiwi*, ty det gotiska *saiws* betyder blott 'insjö, träsk, moras'. Av Östersjö- och Nordsjögermanerna användes ordet dock redan tidigt även i betydelsen 'hav': betydelserna 'hav' och 'insjö' uppträda förenade hos fsv. *siōr*, nsv. *sjö*, fvn. *siár* (*sjór*, *sær*), fht. *sêo*, mht. *sê*

Digitized by Google

(nht. *See* m. 'insjö', *See* f. 'hav'), ags. *sæ*, eng. *sea* o. s. v. Hos goterna har betydelsen 'hav' möjligen gått förlorad efter utflyttningen från Östersjökusten, eller ock beror dess icke-förekomst i gotisk litteratur av dennas ringa omfång och speciella stilart. Ordet *saiwi* 'sjö', som ej anträffats i de icke-germanska släktspråken, är en specifikt germansk bildning, skapad sannolikt av Nordeuropas „pregermanska" urbefolkning, medan det i kap. II avhandlade ordet **mar(e)* 'hav, havsvik' är västindogermanskt och till Norden infört av det indogermanska erövrarfolk, vari den germanska urbefolkningen med tiden uppgick.

En urgammal nordisk sjönamnstyp representera även namnen på *-vatten*. Nordiska paralleller särskilt hos Hellquist 1: 748 u. 'Vättern'. Därnäst kunna de få namnen på *bälg* nämnas. De övriga typerna äro helt unga.

Kap. 4. Mossar, myrar och kärr.

Även dessa namn äro till största delen sammansatta. Moss-namnen uppvisa c. 115 uppslagsformer, myr-namnen 7 och kärrnamnen c. 35 sådana, men denna samling omfattar blott ett urval märkligare namn. En fullständig förteckning av landsdelens så utomordentligt talrika sumpmarker kan ej komma i fråga i ett arbete sådant som detta. Dessa sammansättningar uppvisa oftast bestämd form, men rätt ofta även obestämd. Av det senare slaget äro *Degermosse* (utt. *digälmås*) Or., *Stormosse* (utt. *ståurmås*) Rpl., *Flottmosse* (utt. *flåttmås*) Nä., *Ådmosse* (*ådmås*) Rpl., *Bottenkärr* Vö., *Skrockkärr* Vö., *Slätkärr* Kve., *Svartkjärr* 1586 Mst., *Brandkärr* Vö., *Fallkärr* Gkb., *Norrkärr* Kve., *Norr-* och *Söderkärr*

Digitized by Google

Ko., *Finnkärr* Mst. Den obestämda formen sammanfaller ofta med en härledd användning av namnet (jfr ännu *Alkärr*, fi. *Alikärri*, by i Vö.), och har däri sin grundorsak utan tvivel även i de många fall, där detta ej framgår av mina anteckningar.

Osammansatta namn: svaga femininer äro *Finsätran*, en ellips (jfr ovan s. 601), *Tjärnan* och *Tärjan*; elliptiskt är sannolikt även *Reveln* som kärrnamn betraktat; kärrnamnet *Rymningen* är bestämningsord i ånamnet *Rymning-grenarna* (se s. 590).

Kap. 5. Öar, holmar, grund etc.

A. *Formgrupper.*

a) Huvudtyper.

Dessa utgöras av sammansättningar på *-ö, -ör, -skär, -holme, -båda* och *-grund* samt av de mindre talrikt företrädda grupperna på *-grynna, -hälla, -kalle, -klubb, -kubbe, -kubba, -rev, -revel, -sand, -sten* etc. Typernas relativa frekvens framgår av följande approximativa tal (i vilka ett och samma namn, om det såsom oftast är fallet uppträder flerstädes, dock ej räknats mer än 1 gg).[1])

Namnen på *-ö*: inalles 118 smsgr, därtill de osms. namnen *Ön* och *Öarna* flerstädes; namnen på *-ör*: 212 smsgr (bland vilka de ytterst talrika sekundärerna dock endast företrädas av några exempel), därtill det osms. *Öur(a)s* flerstädes; namnen på *-skär*: 178 smsgr (av sekundärerna blott några exempel); namnen på *-holm*: 213 (av sekundärerna blott några exempel), därtill talrika osms. gårdnamn; namnen

[1]) De talrika fall, i vilka nedan anförda grundord uppträda som främre led i smsgr, ha ej heller medtagits i dessa siffror.

Digitized by Google

på *-grund*: 203 (av sekundärerna blott några exx.); namnen på *-både*: 113 (sekundärerna inberäknade); namnen på *-grynna*: 21; namnen på *-hälla*: 50 (sekundärerna medräknade); namnen på *-kalle*: 15 (och det osms. *Kallan*); namnen på *-klubb*: 34 (o. 3 osms. namn); namnen på *kubbe* m. och *kubba* f.: inalles 18 (därtill 3 osms. namn); namnen på *-rev*: 11; namnen på *-revel* 11 (därtill 5 osms. namn); namnen på *-sand*: 8 och 2 osms. namn (: *Sanden* och det urnordisk-finska *Santonen* av **Sandōn*); namnen på *-sten*: 38, av vilka dock ej alla (åtminstone i vår tid) tillhöra skärgården. Mycket sparsamt företrädda äro typerna: *-bult* med 7 namn (därtill det osms. *Bultarna*), *-gadd* med 6 namn (därtill det sammanfattande *Gaddarna*), *-klack* med 3 namn (därtill *Klackarna*), *-klippa* med 3 namn (därtill det fi. *Klipin-kallio*), *-kummel* med 3 namn (därtill *Kumlet*), *-rad* med 4 namn, *-ål* med 5 namn, *-hare* med 1 namn.

Från förledernas synpunkt kunna dessa komposita uppdelas i talrika större betydelsegrupper. Angående dem hänvisar jag till huvudkapitlet (V). En blick på dessa grupper visar bl. a., att de substantiviska förlederna (i stamform) äro de vida vägnar allmännaste. Dock förekomma även adjektiviska (inkl. ett par numerala) förleder (se s. 289—90, 310—12, 335—36, 343, 356—57, 359, 360, 371, 373, 377, 382—83, 386, 395, 402, 403 f., 406, 408, 409, 410, 412, 416), en del prepositions- och adverbiala förleder: *Mellanören* 322, *Genskiärs* (grunne) 343, *Mellanholmen* 359, *Mellan-*, *Mittibrådet* 371, *Mellanbåden*, *Utbåden* 277, *Mellangrund*, *Ulko-krunni* 386, *Hemåthällorna* 397, *Mellankallen*, *Ulkokalla* 402, *Mellansanden* 411, *Utstenarna* 413 samt en del andra förleder, vilka snarast böra betraktas som verbala, ss. ? *Blaksön* 307, *Gråtören* 327, *Skrikören* 329, *Svältör* 329 (jfr *Svältmar* 231), *Segelskäär* år 1652 (s. 352),

Digitized by Google

Stegelskiähr 1757 (s. 342), ? *Brännholmen* 364 (jfr *Brännsjön* o. *Brännträsk* 252, 261), ? *Rummelholmen* 370, *Skvalbåden* 377, *Svältbåden* 379, *Vilbåden* 379, *Kräkelsten* 413, *Skumangrund* 383, *Dansanhällorna* 397. I de tvenne sist anförda fallen utgöras förlederna sannolikt av presensparticiper (jfr *Målkunfaret* 106).

Dessa namnkomposita förete vanligen bestämd form där de uppträda i sin ursprungliga funktion av naturnamn. Dock har jag i talrika fall antecknat obestämd form, särskilt av *skär*-namnen, och de icke sällsynta 1500-, 1600- och 1700-talsbelägg jag haft att tillgå synas bekräfta denna namnform som den äldre, såvida dessa skrivformer få anses återgiva det dåtida språkbruket, vilket i allmänhet kanske var fallet. Hit höra namn ss. *Skalör* år 1734 (s. 318), *Svaltör* 1695 (329), *Högör* 1734 (311), *Vargör* 325, *Grambelör* 333, *Högskiär* 1757, *Miödskiär* 1757 (335), *Glooskjär* 1695, *Grytskär* 1734 (336), *Grötskiär* 1757, *Hällskiär* 1787, *Klobbskär*[1]) 1734 (337), *Malskjär* 1734, *Malskiär* 1757, *Maraskiär* 1757 (338), *Räpskär* 1734 (nu *Repskär*), *Skaftskär* 1773 (341), *Stegelskiähr* 1757 (342), *Medeskjär* 1734 (343), *Norrskär* 1734, *Söderskär* 1734 (344), *Bockskjär* 1734, *Grisell skiär* 1757 (347), *Widie skiär* 1695 (350), o. s. v., o. s. v. Å andra sidan finnas skriftformer som *Sijköhren* 1663, 1693, *Synastören* 1734 (323, 324), *Arrnskäret* 1560 (346), *Fall skiäret* 1664 (350), *Rypskiäre* 1757 (348), *Domarskiäret* 1777 (353), *Röfvarskäret* 1750 (354), *Gävskäret* 1734 (355), *Tviggi skiäre* 1757 (355), *Kumberskäret* 1852 (338) o. s. v. Man torde härav få sluta, att språkbruket under 1600- och 1700-talen liksom nu å en del orter företrädesvis krävde bestämd form, å

[1]) I och med förleden *Klobb-* (= uttalets *klåbb-* 'klubb') hänvisar detta namn på det lokala uttalet.

Digitized by Google

andra företrädesvis obestämd, ytterst väl dock i överensstämmelse med de allmänna principer, vilka antyddes här ovan. Av namn, som övergått att beteckna bebyggelse, användes sålunda i regel obestämd form: *Långö*, by (290), *Koppö*, det forna Kristinestad (291), *Björkö*, by i Rpl. (297), *Pedersöre* 1374 etc. (331), *Vallgrund*, by i Rpl. (390). Jfr ännu *Bredholmen* i Kve., men *Bredaholm*, g. i Ped. (356), *Korsören* flerst. (314), men *Korsholms län* 1441 (358), å andra sidan de rena naturnamnen *Storkall(e)*, *Norrkall(e)* och *Söderkall(e)* 402, *Högklubb*, *Rödklubb* 403, *Lillgrund*, *Långgrund*, *Lägrund*, *Tjyckgrund* (383) samt jämförelsevis sent bebyggda orters namn såsom *Bråttön*, by i Krb., och *Brändön*, gammal hamnplats och nutida fabriksort invid Vasa (300).

b) Osammansatta namn.

a) Svaga femininer:

Bland de föregående kapitlens naturnamn var denna formklass rätt talrikt företrädd. Jfr bland ånamnen: *Rubban*, *Ådran*, **Tylla*, ? *Ogla*, bland viknamnen: *-dövlan*, *-gjutan*, *-gyttjan*, *-jämran*, **Klövran (Krövlan)*, *-lådan*, *Kuljan*, *Lagnan*, *-lyckan*, *Mjärgan*, ? *Surkan*, *Sänkan*, *Finnsättran*, bland sjönamnen: *-gladan*, *-glödan*, *Välvan*, bland moss- och kärrnamnen: *Myran*, *Tärjan*, *Tjärnan*. Inom dessa grupper utgöres det appellativa grundordet i flera fall av feminina *n*-stammar, men i andra fall har appellativet varit underkastad flexions- och genusväxling vid sin övergång till viknamnsbeteckning, och valet av den feminina formen har sannolikt berott av anslutning till något av de vanligaste hithörande appellativen, såsom orden *å* och *vik*. Särskilt karaktäristisk är denna feminina bildningstyp för de här i fråga varande osammansatta ö- och andra skärgårdsnamnen, och här grundar den sig

Digitized by Google

utan tvivel ytterst på inverkan från det feminina *ö* (germ. **aujō*), det äldsta och ännu i vår tid ett av de oftast använda orden inom hela skärgårdsterminologien. I fråga om de talrika osammansatta namnen för smärre skötgrynnor har den feminina formbildningen närmast möjligen rättat sig efter ordet *grynna*. — Hit höra:

Babban : *babbe* m.
Björkan : *björk* f.
Busan : *busa* f.
Byan : *by* m.
Danskan : adj. *dansk*.
Dynghålan : *dynghål* n.
Flattran : *flattra* f.
Gjusan : *gjusa* f.
Gjutan : *gjuta* f.
Grävlorna : vb. *grävla, grävling*, m.
Hövan : *hövu(d)* n.
Jukan : *juka* f.
Jungan : *junga* f. l. *junge* m.
Kaldan : adj. *kall*.
Kandran : ags. *gan(d)ra*, m.
Knipan : *knipa* f.
Knösan : *knös* m.
Knövan : jfr fvn. *kneyfa*, vb.
Kålkan : *kålk* m.
Kraasukka : **grāsugga* 'gråsugga', f.
Kropsu : ? *krupsu* f.
Kåtan : *kåta* m.
Kyllran : *kyllra* f.
Lampan : *lampa* f.
Lillfinskan : adj. *finsk*.
Limpan : *limpa* f.
Lippan : *lippa* f.
Loppan : *loppa* f.
Lotan : fi. *luoto*.
Lumpan : *lump* m.
Långvedan : *ved* m.
Mustan : ? *must* f. l. ? fi. *musta* 'svart'.
Nabban : *nabb* m.
Norkan : *nurk* m. l. fi. *nurkka* 'hörn'.
Nymanskan : *Nyman*, släktnamn.
Offerkistan : *kista* f.
Plaitan : ? gottl. *plaitä* f.
Pålvran : ?
-raddan (= -radden) : *radda* f.
Ravlan : *ravel* n.
Runtan : *runt* m.
Ruskan : *ruska* f.
Rämsan : *rämsa* f.
Rävstugan : *-stuga* f.
Röjjan : *röja* f.
Römsan : ? *rämsa* f.
Sjunkan : jfr vb. *sjunka*.

Digitized by Google

Skvättan : *skvätt* m.
Slumpan : *slump* m.
Snussan : **Snuts-ön.*
Snyssan : **Snyts-ön.*
Snällan : *snälla* f.
Strandan : *strand* f.
Studdan : *Studd*, gårdn.
Svartan : adj. *svart.*
Svärtan : *svärta* f.
Sändan : *sända* f., sand m.
Ugglan : *uggla* f.
Urjan : no. *urja* f. l. *urj* m.
Viran : jfr vb. *vira.*
Vädran : *väder* n.

β) Svaga maskuliner:

Flannen: fsv. **Flaðne*, *Svagden*: fsv. **Svagþe*, *Svarten*: ? fsv. *Svarte*, *Viten*: ? fsv. **Hvīte*. Den maskulina formen beror sannolikt av anslutning till ordet *holme* m. Namnet *Svagden* företer genusväxling i förhållande till appellativet *svagd*, neutr. Substantiveringarna *Svarten* och *Viten* äro snarast unga bildningar; jfr de substantiverade fjärdnamnen *Svarten* och *Vreken* i kap. II. Om holmnamnet *Alken* (417) förutsätter ett fsv. **Alke* svm. (jfr *alka* f., fågelnamn), är osäkert. Snarare föreligger här en ellips av *Alkö* (294).

γ) Övriga hithörande namn av den-kön, som uppstått *utan förändring eller avledning* av ett substantiviskt grundord:

Arresten
Biten
Björken
Blusiboden
-fanten, Land- o. Ytter-
Fattiggubben
Finnen
Fliten
Foten
Granen
Hanklotkäringen
Humpgalten
Håpen
Hästen
Hästryggen
Järnstången
-karlen i Lill-trä-, Tjär-
Klimpen
Knösen
Kroken
-käringen i Hanklot- o. Sten-
Laxen
Lovbottnen
Långremmen
Märr-ryggen
Ormporten
Oxfoten (jfr *Foten*)
Rabben
-roten i Stor- stens-
-ryggen i Häst-, Märr-, Sten-
Ryssen

Digitized by Google

Rånbässen	*Stenkäringen*	*Svetten*
Rödkon	*Stenryggen*	*Taljan*
Själkvarnen	*Storbrunnen*	*Tarmen*
Skinnkjorteln	*Storhästen*	*Turken*
Slanten	*Stubben*	*Valpen*

δ) Neutrer bildade på neutrala appellativ utan förändring av dessa: *Fläsket, Hörnet, Krumlet, Raklet, Rumlet, -päronlandet, Vitbullret.*

ε) Artikellösa namn:

Brus, Gåll, Karusell, Kolugfarbror, Ru, Samstad(d), Västernorr.

ζ) Prepositionsnamn:

Västeröver, Östanpå.

η) Avledningar på *-are*:

Borgaren	*Skyttaren*
-färjaren (Storhirvsal-)	*Smättaren*
Knisparen	*Springari*
Langari	*Sprutaren.*
Rekaren	

Bland fjärdnamnen hörde hit *Bambaren* o. *Stumparen,* bland träsknamnen *Torrtrynaren,* ellips av *Torrtrynsträsk* (s. 258).

ϑ) Avledningar på *-ing, -ung*:

Gering	-grund, -gryn-	*Stödnings(skär)*
Gnidingen	nan, -kallan	*Vatunki*
Gnyding-kallen	**-kärlingen,* se	*Vitungarna*
Harling-kallen	-käringen u. *γ)*	*Viurunki*
Harvung-ön	*Länningen*	*Ytningen*
Hälsing-ön,	*Rodningen*	*Öling*
-holmen,	*Skaftung*-(skär)	

Detta avledningselement omtalades här redan vid fråga om vattendragsnamnen. Bland ånamnen hörde hit *Hälsingbäcken, Vittingbäck, Köningsbäck, Konungsån, Ryöringin* (puro), *Rymning-grenarna,*

Digitized by Google

Bläsingkaret, Röringe å (Räyrinki), *Byggningsbäcken, Vatung-strömmen, Limingo å, Kiimingin joki,* bland fjärd- och vik- samt sjö-, träsk- och moss-namnen *Langningen, Länningen, Maringais-lampi, Ytningen, Anungiträsk,* ? *Svärtingsträsk, Röringe*-sjöar, *Vätingin-järvi, Käringmoss*-kärret, *Stöttingsmossen, Rödningskärret, Stöttingskiärret, Rymningen.* Även om flere av dessa namn blott skenbart hänföra sig hit (*Byggningsbäcken, Käringmoss-kärret* o. a.), visar sig denna avledning dock ha varit rätt produktiv inom vattendragsterminologien, och om dess livskraft vittna i sin mån sådana unga ombildningar som *Käring kåsk,* försvenskad form av fi. *Kärjen koski* 'Uddfors', fors och by i Lappfjärd (Dagsmark å), samt *Penning träsk* av fi. *Pienjärvi* 'Lillsjö' i Bötom (om vilket sistnämnda namn se Saxén, SNF I.3, s. 113). En blick på dessa namnförteckningar visar oss att vattendrags- och önamnen på *-ing, -ung* ej så sällan sammanfalla (*Hälsing-, Länningen, Vatung-, Vitting*: *Vitungarna, Ytning-*) och bekräftar alltså den redan tidigare framhållna formella frändskapen mellan dessa betydelseklasser. Om nordnorska vattendrags- och önamn på *-ing-* se K. Rygh i n. Hist. Tidsskr. 1: 70, 76.

i) Avledningar med ett *l*-suffix:

Grävlorna	*Kumlet*	*Raklet*	*Revel — Repuli.*
Krumlet	*Märkeln*	*Ravlan*	

I de sammansatta önamnen uppträda i överensstämmelse härmed förlederna ej sällan med *l*-avledning. I ett flertal fall föreligga varianter med rotavljud. Hit höra: *Appel*-ö, *Brickel*-ör, *Börkel*-ö, -skär, *Grambel*-ör : *Grummel*-holm, -ör, *Grissel*-ö, *Hummel*-holm, -ör, *Håmmel*-holm, *Kittel*-båden (jfr *Kittel*-mossen, *Kattila*-koski), *Knivel*-båden, *Knöppel*-båden, -grund, -hällan, *Krimmel*-gronn: *Krummel*-grund, -holmen, *Kringel*-båden, *Kräkel*-sten, *Kummel-*

Digitized by Google

grund, -skär, -ör, *Medel*-båden, -skär, *Rammel*-grund: *Rummel*-grund, -holm, -ö, *Rankel*-ö, -ör, *Revel*-ör, *Rödsel*-grund, *Segel*-skär, -ör, *Skråvel*-båden, *Skrävel*-båden, -grynnan, *Stegel-skiähr, Stekelören, Stövel*-klubb, *Tummel*-ör, *Tärvel*-holmen. Den österbottniska skärgårdsbon synes sålunda ej utan en viss förkärlek bildat sina sms. ö- och holmnamn med förleder av denna formationsart.

x) Avledningar med ett *r*-suffix:

**Degern* (323), *Flattran* (jfr *Flattret* s. 550), *Kandran, Polvran, Vitbullret.*

Bland sms. önamn jämföre man *Utter*-ö, -ör, -skär, -stenarna, *Smulter*-ön, -grund, *Karper*-ö, *Mustr*-ö, *Deger*-ören, -stenen, *Buller*-örn, -båden, *Tister*-ören, -holmen, -grund, *Timmer*-ören, -holmen, *Dotter*-örn, *Flandr*-ören, *Giller*-skiär, *Holster*-holmen, -båden, *Änger*-holmen, *Jätter*-holms brunn, *Vakter*-holm, *Kuller*-båden, *Kyller*-båden, *Klöver*-båden, *Hungerbåden, Gjelder*-grund-skatan, *Blomster*-grund.

λ) Avledningar med *n*-suffix:

Hit höra skenbart förlederna i de sekundära förbindelserna *Vädron*-träsket, -mossarna i Kve., *Kāldon*-grynnor och -skär och *Norkon*-skär i Nä. skg, *Kuljon*-skär och *Muston*-skär i Vö. skg, om vilka se ss. 241, 355, 460 ovan. Dessa förleder utgöras av de svaga femininerna *Vädran, Kaldan, Norkan, Kuljan, Mustan* i deras lokala uttalsformer. Jag tillfogar här ännu *Flattron-grynnor* i Ko. (*Flattran* s. 420). I namnen *Kroppon*-båden 379, *Kroppan*-grund 389, *Tistron*-båden, -ör, -skär 379 bildas däremot främre membrerna av appellativa dialektord. Jfr även de oklara namnen *Kyman*-holmen 369 och *Tribbon*-skär 355.

μ) Namn innehållande media geminata: *bb, dd, gg.*

Då sådana namn även förekomma bland de föl-

Digitized by Google

jande kapitlens namnklasser, behandlas denna formgrupp i ett sammanhang i kap. 9 nedan.

v) Namn uppträdande i pluralform:

Brännvinskäringarna, Grävlorna, Härsmans dödarna, Malhösarna, Orgelstolparna, Oxkangar, Paltrockarna, Piltarna, Skitogkontarna, Tjuggarna, Tjyckarna, Vitungarna. Jfr även de s. 289 anförda österb. namnen *Öya* 'Öarna' (= Eugmo), *Öyna* i Pet. Det förstnämnda uppträder år 1606 (n:o 4861 a) i dat. pl.: „*Öiom* Eller Kniffsundh" (Knivsund by i Krb. = Eugmo).

Även bland namn, vilka företrädesvis användas som sammansatta, möta pluralformer, ss. *Gaddarna, Finngrynnorna, Dansan(d)-* och *Vatill-hällorna, Klackarna, Borgar-klackarna, Gistklubbarna, Vistklubbarna* l. *Vistarna, Vedkubbarna, Revlarna, Svart-, Två-, Brunn-, Glopp-, Gräv-, Norrstenarna* etc.

Norska motsvarigheter till denna namngivning anfördes u. art. *Oxkangar* s. 439. Här berördes även en möjlig geografisk grundorsak till densamma.

o) Ellipser:

De hithörande fallen av denna förkortning ha sammanställts i kap. 10 nedan i den där givna översikten av de österbottniska naturnamnsellipserna.

B. *Betydelsegrupper.*

a) Personifieringar:

Danskan.

-dödarna : Härsmans-. Ellips av „de döda syskonen".

-fanten : Land-, Ytter-.

Finnen.

-karlen : Lillträ-, Tjär- (jfr *Karlö, Karlsberget*).

-käringen : Brännvinskäringarna, Hanklotkäringen, Sten-.

Digitized by Google

Lillfinskan, jfr *Danskan.*
Nymanskan. Jfr de bägge sist anförda namnen.
Piltarna, jfr *Pohjan piltti* i kap. X, s. 568.
Ryssen.
Turken.

Hit höra även de s. 414 anförda stennamnen å fastlandet i Vörå: *Fattiggubben, Kolugfarbror, Pikku-Maja, Storhirsalfärjaren.* Jfr även *Borgaren* 418, *Knisparen* 428, *Skyttaren* 448.

β) Fågelnamn ingå i:

Alken, Gjusan, Kandran, Knipan, Kyllran, Röjan, Svärtan, Ugglan.

Även bland de sms. namnen anträffades ej sällan fågelnamn, här som förled. Bland dem märkes särskilt det nu utdöda *ämt* = 'svan': *Ämptö* 296 (jfr *Ämtviken* 204 etc.). Samma ord ingår i det österbottniska konamnet *Ämton.*

γ) Andra djurnamn ingå i:

Humpgalten, Hästen, Storhästen, Kraaseli, Kraasukka, Kriisi, Laxen, Loppan, Runten, Rånbässen, Rödkon, Valpen.

Om djurnamn i norska önamn jämföre man K. Rygh, n. Hist. Tidsskr. 1: 77 f. och O. Rygh NG. Indl. s. 31.

δ) Trädnamn ingå i *Björkan, Björken, Granen.*

ε) Jämförelsenamn:

Dessa syfta på natursituationer, som erhållit sitt namn på grund av en i ögonen fallande likhet med föremål av ett eller annat slag, som möta oss i det dagliga livet: ett redskap, ett vapen, ett klädningsstycke, en kroppsdel hos människor eller djur o. s. v. En icke obetydande del av de österbottniska naturnamnen visa sig höra till denna betydelseklass: t. ex. *Hals, Kvarken* ('strupe'), *Bälg, Rygg* o. a. (jfr vidkommande Norge O. Rygh, NG. Indl. s. 38). Hit

Digitized by Google

hänför sig strängt taget åtminstone en del av de ovan uppräknade „personifieringarna“, ss. *Lilltråkarlen, Tjärkarlen, Stenkäringen, Paltrockarna, Piltarna.* Andra jämförelsenamn äro bland de 417—461 anförda osms. bildningarna:

*Arresten, Blusiboden, Brunnen, Dynghålan, Foten (Oxfoten), Håpen, Hästryggen, Jungan, Järnstången, Karusell, Klimpen, Kroken, Kropsu, Lampan, Limpan, Lippan, Lovbottnen, *Långremmen, Märryggen, Orgelstolparna, Ravlan, Roten, Rämsan, Rävstugan, Själkvarnen, Skinnkjorteln, Skitmössas päronland, Skitogkontarna, Slanten, Snällan, Taljan, Tarmen, Ykspila.*

ζ) Efterbildning av naturläten åsyfta sannolikt namnen:

Brus, Flattran, Plaitan, Polvran, Skrävelbådan, Skvalbåden, Skvalpör-. Skvalörarna, Vitbullret, Brus-, Bulderbåden o. a. Av dessa visa sig de bägge med P- börjande som icke-germanska; de äro sannolikt onomatopoetika.

η) Diminutiver:

De österbottniska vattendragsbeteckningarna på *-ing, -ung,* som oftast beteckna bäckar, forsar eller andra smärre vatten, antogos bevara detta ordavledningselement i dess ursprungliga, diminutiva funktion. Samma är tydligen fallet med de i detta kapitel behandlade skärnamn, som uppvisa -ing-, -ung-suffix. De avse nämligen oftast smärre bådar, grund, grynnor och kallar (se A, grupp *ϑ*).

Diminutiver äro även de flesta skärnamnen med media geminata: *bb, dd, gg* (se kap. 9 nedan).

Digitized by Google

Kap. 6. Näs och uddar.

Hit höra först och främst gårdnamnet *Edet* och ett likalydande ägonamn, 4 smsgr på *-edet* och 5 smsgr på *Ed(e)s-* (som främre led); vidare de osms. *Hals* (gård) och *Halsen* (udde) samt 7 smsgr på *-hals(en)*, varjämte vi ha ett antal smsgr med *hals* som främre led: *Halsträsk, -ö* o. a.; vidare 20 smsgr på *-nabbe* samt de osms. *Nabb* (g.), *Nabbas* (g.) o. *Nabben*, 79 smsgr på *-näs* (vartill de osms. gårdnamnen *Näs, Näse, Näset*), 18 smsgr på *-skate* (de talrika sekundärerna däri ej inberäknade) och 16 smsgr på *-udd*, vartill det osms. gårdnamnet *Udd*. Bland övriga namn av denna betydelseklass märkas det sällsynta neutrala *skag*, särskilt som främre led i smsgr, jämförelsenamnen *-armen, -huvudet, Huvan, Kattrumpan, -tungan*, som bildats på kroppsdelars namn, *Hyndan*, som ansluter sig till betydelsegruppen B, *γ)* i kap. 5 (s. 618), *Käpplingen* och *Skaftung*, som innehålla det diminuerande *-ing, -ung*.

Kap. 7. Hed, skog och slätt.

Namnen på *hed, hult* och *lund* äro jämförelsevis fåtaliga. Inom den mellersta namngruppen märkas särskilt gårdnamnet *Hulten* i Ped. och ängsnamnet *Hulten* i Krb., vilka äro maskuliner i motsats till det neutrala grundordet. Namnen på *mark* omfatta 2 sockennamn (tidigare bynamn): *Öster-* och *Övermark*, 4 bynamn: *Dags-, Mörk-, Påsk-, Ytter-mark* samt *Marken* = Markby, gårdnamnen *Högmark, Västermark* och möjligtvis *Markkula* samt ett par fall av ordets användning i dess primära betydelse av 'skog, utmark': *Marken, Markit*. Ordet *mo* är säkert uppvisat i *Barkarmon, Nedermo, Övermo*

Digitized by Google

(Mobakkan), Munsmo, alla i So., *Tjockmohalsen* i Kve., *Lekmosund* i Maks., *Mono* och *Monäs* i Muns., *Larsmo* och *Eugmo* i m. Öb. Sannolikt föreligger det ock i *Iskmo* Mst., *Petsmo* Kve., *Teugmo* Maks., *Permo* Ped. Men *Hankmo* i Kve. kan med hänsyn till *Hanklot* (ej långt från V.-Hankmo) vara finskt, och i fråga om *Kvimo* och *Maksmo* synes mig finskt ursprung vara det enda möjliga. Bland de osammansatta namnen (s. 499) märkas de svaga femininerna *Flatan, Kronlinjan, Krupan, Skrymlorna, Slätan* (och *-ślätan* i 5 smsgr), *l*-avledningarna *Ränneln* och *Skrymlorna.* Den i namnen *Hedorna,* fi. *Markit* och *Skrymlorna* uppträdande pluralformen syftar på de olika delar, de så benämnda terrängerna omfatta.

Bestämd eller obestämd namnform. Av de gamla bynamnen *Dagsmark, Yttermark, Övermark* använder det lokala språkbruket anmärkningsvärt nog ännu i vår tid ofta bestämd form: *dakksmarttjen, ytärmarttjen, övermarttjen*; jfr *mörtton* (ellips av *Mörtmark*) och *påsskon* (ellips av *Påskmark*). Dessa bestämda former, som äro uppvisade redan från år 1655: *Dagsmarken, Mörtmarken, Yttermarken, Öffuermarken,* ange att de ifrågavarande byarna ännu i århundraden efter det de mottagit sin första bebyggelse betraktats som „utmarker" (till huvudbygden i Satakunda?). Parallellt härmed talar man t. ex. i Norge om *Finmarken* (även i Sverge o. Finland), *Hedemarken, Telemarken.* Analoga fall äro de österbottniska *Österbotnen* 1523, *Östre botnen* 1536 (se s. 209) = 'Österbotten', *Wikhen* 1548, *Wiken* 1549 = *Wikeby* 1548, *Wiikeby* 1560 'Vikby'.

Digitized by Google

Kap. 8. Höjder och höjdsträckningar.

Den talrikaste gruppen bilda namnen på *-backe*, som uppgå till 137, vartill komma de osms. *Back*, *Backa* och det förfinskade *Backala*. Sammansättningarna på *-berg* äro 65 (dessutom det vanliga gårdnamnet *Berg* och det enstaka *Berga* i Pö.), de på *-kulla* 32 (dessutom de vanliga gårdnamnen *Kulla* och *Kullas*), de på *-ås* 24, de på *-lid* 12 (vartill *Liden* o. *Lidmossen*), de på *-klump* 3, vartill *Klumpin-harju*. Bland de enstaka höjdnamnen märkas de i Finland mycket sällsynta *Brink*, *Brunk*, *Böte*, *-dynt*, *Härg*, *Kam* (se i „Tillägg"), *Knös*. Pluralform möter i *Jättehögdarna*.

Kap. 9. Ägor.

a) Sammansatta namn.

Den nutida huvudtypen, namnen på *-äng*, har helt visst fornsvenska och urnordiska anor, ehuru exempel därpå ej finnas från äldre tid än 1500-talet. Typen *löt* har varit och är sällsynt, och de få och delvis osäkra namnen på *-lösa* och *-vin* ha tidigt förlorat sin livskraft och fortleva nu blott i stelnade relikter. Namnen på *-lösa* beteckna i Öb. såväl ängar som byar, belägna invid sådana, de tvenne någorlunda säkra bildningarna på *vin*: *Hällne* i Mal. och *Vränjine* i Vö. däremot blott betesmarker, ty gårdnamnet *Helenelund* i Mal. är av sekundär upprinnelse. Även i en annan avsides belägen nordisk bygd, å Shetlandsöarna, anträffas *vin* i ortnamn, som nu blott avse 'betesmark' (Jakobsen s. 164 ff.). Av övriga sms. ägonamnstyper: *-gärde* neutr., *-gärda* f., *-hage* och *-åker* har jag blott meddelat viktigare exempel. Namnen på *gärde* uppträda somligstädes

Digitized by Google

(Björkö) företrädesvis i obestämd form: *laŋgjäl, nȳjäl, stabbjäl, ståbbjäl* o. s. v. Samma är fallet med några av de mindre vanliga sms. typerna: *-rōm* (Lill- o. Stor-), *-rōn* (Backfolks-, Porko-), *-vad* (Glös-, Grind-), *-vasse* (Kas-), och orsaken därtill ligger väl även här i den härledda betydelse, vari grundorden använts. Ett svagt femininum av sekundärt ursprung är *Mellanhägnan* (av *-hägnad*), s. 551. Pluralform märkes i ängsnamnen *Korsvassarna* och *Mellanvassarna.* Jämförelsenamn föreligga i *Sundmunnen* och *Öitismunnen* samt i *Finnrumpan* och *Kattrumpan.*

b) Osammansatta namn:

Bland dessa märkas en del karaktäristiska form- och betydelsegrupper:

a) Svaga femininer:

Barkan, Blötan, Brännorna, Fällan, Getan. Nygräftan, Hugorna, Humpan, Hyppan, Kubban, Kuran, Kåtan, Kyan, Kyttan, Leran, Lerorna, Månan, Pöskan, Rudan, Rutorna, Skoldran, Skrappan, Stortuva(n), Tjärnan, Tjänstan, Hartrudan, Tubban, Tyrjan, Krokvilan, Vitan, Öglan.

Av dessa namn uppvisa följande genus- eller flexionsväxling eller bådadera: *Barkan* : *bark* m., *Getan* : *get* f., *Humpan* : fsv. *humper* m., *Leran, Lerorna* : *ler* n., *Månan* : *måne* m., *Skrappan* : *skrabb* m., *Tjärnan* : *tjärn* f. o. m., *Tjänstan* : *tjänst* f., *Tyrjan* : **tyrve törve* n., *Vitan* : adj. *vit.* Den feminina formen beror möjligen av påverkan från ordet *äga* eller något annat svagt femininum.

β) Svaga maskuliner:

Ankarbågen, ? *Breidi (*Breden), Brudgumme, Daven, Delen,* ? *Flunsen* (: *flunsa* f.), *Gyttjelaven,* ? *Ramsen* (: *ramsa* f. eller *rams* n.).

Digitized by Google

γ) Avledningar med *l*- och *r*-suffix:

Maskuliner: *Kubbeln, Motteln.*

Ett femininum: *Skoldran.*

Neutrer: *Flattret, Kaklet, Snarvlet.* Jfr kap. 5, s. 615, 616: Avledningar med *l*- och *r*-suffix.

δ) Pluralformer:

Brännorna, Lerorna, Rutorna, Tegarna. Jfr ss. 617, 621 ovan.

ε) Obestämd namnform:

Blomdal, Skrakedal, Stortuva (ståurtūv), Sursik, Vrist, Älgskräpp. Jfr s. 596, 602.

ζ) Prepositionsnamn:

Västanpå (jfr *Västeröver* o. *Östanpå* s. 614).

η) Jämförelsenamn:

Ankarbågen, Brudfatet, Furskålen, Hjärtansbodrummet, Gyttjelaven, Månan, Pälsärmen, ? *Roten, Tratten, Uggeltorpet, Vrist, Älgskräpp, Öglan.* Jfr kap. 5: Jämförelsenamn (s. 618).

ϑ) Personifieringar:

Brudgummen, Domaren, Jåpen, Kaparen, Kontmatt. Jfr kap. 5: Personifieringar (s. 617).

ι) Diminutiver:

Diminutiv betydelse synes vara ett i de enskilda fallen mer eller mindre klart framträdande men dock genomgående grunddrag hos följande stora grupp av naturnamnsbildningar med *media geminata: bb, dd, gg.* Jag sammanställer här allt i detta arbete behandlat österbottniskt namnmaterial av denna art under bifogande av ett antal här icke behandlade gårdnamn:

-bb-

Babban, grynna, 417: sv. dial. *babbe* 'barn, gosse' etc.

Ebb-skär 353: jfr *Äbb,* g. i Lpf., å lågländ mark, där man bl. a. möter namnet *Hagmossen.* Innehåller

Digitized by Google

namnet en diminutivbildning till ordet *ävja* 'dy' (jfr *Evijärvi* s. 248)? Tänkbart är då ock, att det s. 137 behandlade ånamnet *Jeppå* uppkommit av **i Ebbå*, däri *Ebbå* senare förfinskats till *Eppå*.

Gubbholmen 367: nsv. *gubbe* här möjligen i sin grundbetydelse 'bred, satt, hopsjunken gestalt; avrundad, böjd figur', varom se v. Friesen, De germ. mediageminatorna s. 43.

Kabb-fjärden 192: nsv. dial. Öb. (Vendell) *kabb* m. 'huggkubb', *kabba* vb. 'avhugga'; jfr i Sverge *kabb(e)* m. 'kort stockände, träkubbe, säte, stol, bestående av en stockände' (v. Friesen s. 52), i Finl. *kava* sv. vb. 'nöta' (Vendell s. 427).

Klubb 403: nsv. *klyva* st. vb. (jfr *Kluvnastenen* i Be. skg. 412), fvn. *klofi* m. 'Vinkel i Alm.', ish. 'Aabning i Landskabet' (Fritzner[2]), sv. dial. Finl. *klov* n. 1) 'bärgremna, skreva', 2) 'klumpigt trästycke', *klove* m. 'stort vedträ' (Vendell 445).

Knubb(as), g. i Vö., Koskeby, å en forts. av den s. k. Kambacken, varå **Kam (Kamminen)* gård är belägen: nsv. *knubb*, dial. *knubbe* m. 'kort, knutig stock, stor knöl etc.'; jfr nsv. dial. *knuv* m. 'bergsklint, bergsspets, toppen av en jordhöjd', även 'kobbe, skär', t. ex. *Måsknuf* i Stockholms skg. (v. Friesen s. 60 ff.).

Kubb(e), *kubba* s. 405 ff.: jfr nsv. dial. *kubbe* m. 'kvist, stjälk', *kubb* m. 'kort, avhugget stycke av en stock', *kubba av* 'hugga av en stock i korta stumpar', no. dial. *kūva* 'afrunde, afstumpe' (v. Friesen s. 62 ff.).

Kubbeln, äng, 552: dim. till föreg.

Labb-kärret, -rösslan, -ören 316: nsv. *labb* 'stor, klumpig, grov hand', dial. Finl. *labba* f. 'lunsa', *labbog* 'lunsig m. m.'; jfr got. *lōfa*, fvn. etc. *lófi* 'flat hand' (v. Friesen, s. 68).

Nabb 463: fvn. *nǫf* f. gen. *nafar* 'fremstikkende Fjeldpynt' (s. 113).

Digitized by Google

Rabben (fiskeläge), *Rabb* (gårdar), *Rabb-holmen* och *Rabb-näset* (s. 441 f.): nsv. *rabbe* eg. 'rämsa, strimma', no. dial. *rave* m. 'Klud, Pjalt, eg. Strimmel' etc. (v. Friesen s. 75).

Rubban (farled) 105: nsv. dial. *rubblog* 'skrovlig, ojämn' etc. Man jämföre sv. dial. *(h)rabbe* m. 'tuvig, ojämn mark', som av v. Friesen s. 75 återföres på en betydelse 'skrovlighet, ojämnhet', samt namnet *Skrabb* s. 556 o. nedan.

Räbb-viken, Räbb g. o. *Räbb-perä* ägor i Gkb. (207): är namnet besläktat med *Rabb* (liksom *bäbba* f. 'liten flicka' med *babbe* m. 'gosse')? Jfr dock sv. dial. Ångermanl. *räbba* f. 'rävhona', Rietz 553.

Skabb-skär 341, *Skabbi-haca* 543: av samma stam är f. leden i *Skavörn* 318. Jfr till bet. nästföljande tvenne namn.

Skrabben (äga), *Skrabb* (gårdar), *Skrabb-grundet* (385, 556): nsv. dial. *skrabb(e)* m. och *skrabba* f. 'något skarpkantigt; utmagrat, förnött, dåligt, fult', vb. *skrabba* 'skava, skrapa etc.', ags. *scræf* '(Fels)-höhle' (v. Friesen s. 78 ff.), sv. dial. *skravel* n. 'avskräde i småsten, med småsten betäckt mark', med avljud f. leden i *Skråvel-båden* s. 376 samt i

Skrubb-backa, Lill- och Stor-, gårdar i Krb., Poras (s. 506): jfr ännu fsv. *skrubba* f. 'håla, kula, grotta, klyfta', no. dial. *skrubba* 'skrubbe, gnide starkt', ä. nsv. *skrubba* 'göra ngt ojämnt slätt' etc., fsv. *biærghskruver* 'bergstopp, klippspets' etc. (v. Friesen s. 80 ff.). Hit hör ock österb. gårdnamnet *Skruv* i Ped. (Bennäs). Avlägset besläktat med *Skrabb-* och *Skrubb-* är namnet *Skrappan* s. 556.

Stubb-backa (Ståbacka) s. 507, *Stubben* (fiskeläge), *Stubb-gärde, -rödsla* (s. 451 f.), *Stubb* (gårdar i Muns. o. Ö. Esse): sv. dial. *stubb* 'stump', fno. *stúfi, stúfr* m. 'Stump' etc. (v. Friesen s. 84 ff.).

Trubb-ören, -holmen 321, 359: sv. dial. Finl. *trubba*

Digitized by Google

f. 'kort o. tjock kvinna', *trubbel* m. 'slött, obrukbart verktyg, kortväxt karl etc.' (Vendell s. 1037): jfr v. Friesen s. 87 ff.

Tubban (äga) 557: nsv. *tuva*, fsv. *thuva*, fvn. *púfa* f., en *s*-lös rotvariant till fno. *stúfi, stúfr* ovan. Namnen *Stubb-* och *Tubban* således rotbesläktade.

-dd-

Båddskiär 353, *Bodde* by i Laih., *Budd(as)* g. i Vö., Lomby: nsv. dial. *bodd* m. 'huvud', *boddug* 'saknande horn', *budd* och *budding* m. 'mindre kärve, vars stubb är tvärt avskuren' m. m. (Vendell s. 94), fvn. *butr* m. 'kort Stykke af en Træstamme', *buta* vb. 'hugga sönder i *butar*' etc. (v. Friesen s. 89 ff.). Fsv. tillnamnet *bodde, budde* är från början identiskt med nsv. *bodd* m. etc. Om bynamnet *Boddeby* och gårdnamnet *Budd* närmast återgår på detta tillnamn eller på ett lokalt naturnamn är svårt att avgöra. Det förra alternativet är sannolikare. Jfr *Lasse budde* 1551 i Laih.

Radden l. *Raddan* (holme), *Raddas* (g.) i Vö., Kaitsor by: nsv. dial. *radda* f., bildat på ordet *rad* (s. 442).

Studdan (grynna), *Studd* (g.) i Mst.: fvn. *stútr*, nsv. *stut* 'oxe med stympade horn' (s. 452 f.). Namnstammen *Studd-* förhåller sig till *stut* liksom namnst. *Budd-* (Bodd-) till fvn. *butr* etc.

Sudd, gårdnamn på 1700-t. i Ped., Katternö by: nsv. dial. Finl. *sudda* f. 1) 'sudd, ngt varmed man suddar', 2) 'dinapp', 3) 'totte, tapp av ull l. hår m. m.', även okvädinsord för snuskig kvinna (Vendell s. 967). Jfr nsv. dial. Finl. *sott* n. 'sudd, smet', *sotta* f. 'träck, dy', *sotta* vb. 1) 'röra i vatten', 2) 'orena, nedsöla' (Vendell s. 908).

Digitized by Google

-gg-

Bagg-berget med *Bagge* g. i Vö. (s. 509), *Bagg-holmen* (s. 365): nsv. dial. Finl. *bagge* m. 'vallhjon (gosse l. flicka)', men jfr därjämte nsv. dial. o. riksspr. *bagge* m. 'hanfår', fvn. *baggi* m. 'Pakke, Bylt', nisl. *baggi* m. 'Bylt, Byrde', no. dial. *bagge* m. 'Bylt, Pakke; en Klods, en tyk og plump Figur, mest om dyr', fsv. *bagge* m. ss. tillnamn, även = 'norrman', eg. väl 'knöl, knös, övermodig människa' (v. Friesen s. 97 ff.).

Kagg, gårdnamn i Maks.: nsv. dial. *kagg* l. *kagge* m. 'kort, krökt handtag på ett lieskaft', även 'snöpt tjur, ondsint människa', fvn. *kaggi* m. 'Kagge, Dunk', även ss. öknamn, nsv. dial. *kage* m. 'stubbar, störar, trästycken i marken', no. dial. *kage* (även *kagge*) 'en lav Busk, et lidet Træ med mange Grene' etc. (v. Friesen, s. 102 f.). Gårdnamnet i fråga kanske närmast ett tillnamn.

Kuggen (äng) s. 552: här möjligen avseende fsv. *kogger* m. 'fartyg'.

Magg-kärr, -myl (berg), *-ängen* i Vö., *Magg-sund* i Rpl. innehålla som f. led möjligen en kortform av *Margareta* (se s. 495 f.). Dock kunde man även tänka sig här ett diminutivum till ordet *mage* m., jfr *Vambbacken* s. 508. Vendell anför från finl. diall. *magig, -og* 1) 'storbukig', 2) 'havande (om kvinna)', 3) 'lång och bred, om sjöfarkoster'.

Pjuggen (grynna) s. 440: förhåller sig till sv. dial. *pjuk* 'uppstående spets, liten hög, kulle' som *Budd-* till *but-*, *Studd-* till *stut-* etc.

Tjuggarna (fiskeläge) 456: förhåller sig till ordet *tjuga* som t. ex. *Radd-* till *rad, Kagg* till no. *kage, Magg-* till *mage,* eller till sv. dial. *tjuka* som *Pjugg-* till *pjuk* (se ovan).

I de allra flesta av de här behandlade fallen avser det med media geminata försedda namnet (resp. en så beskaffad förled i en smsg) uppenbar-

Digitized by Google

ligen att tillägga den därmed betecknade terrängen diminutiv betydelse. Riktigheten av detta antagande bekräftar sig ofta i och med det appellativ, varmed namnet är förbundet, eller av vad man f. ö. vet om den terräng, som betecknas av namnet. Jfr sålunda *Babban* (grynna), *Klubb, Knubb, Kubba (-e), Kubbeln, Nabb, Rabb, Rubban* (trång farled), *Skrabbgrund, Skrubb-backa, Stubb-backa, Trubbören, Tubban, Radden* (holme), *Studdan* (grynna), *Pjuggen* (grynna), *Tjuggarna* (grynnor). De svenska och överhuvud germanska ord- och namnbildningarna med inljudande *-bb-, -dd-* och *-gg-* få därför ej med v. Friesen i hans här ofta citerade arbete härledas ur urgermanska formparadigmer, utan böra de, såsom redan F. Kauffmann i Zeitschr. f. deutsche Phil. 32: 255 och E. Hellquist i Nord. Tidsskr. f. fil. 12: 49 ff. på grund av det Friesenska materialet framhållit, betraktas som ett slags särspråkliga diminutivbildningar. De äro till form och betydelse närmast att jämföra med de såväl i nordiska som andra germanska språk så talrikt representerade, med media geminata försedda kortformerna av personnamn. Sådana användas även i svenska Österbotten, och förekomsten av dessa kortnamn kan tjäna som ett indirekt stöd för mina ovan givna naturnamnstydningar. Nedan meddelade fall gälla blott som exempel: *Abraham* > *Abb(in), Birgitta* > *Bigg, Edvard* > *Edd(in), Gabriel* > *Gabb(in), Gabriella* > *Gabb(on), Georg* > *Gogga* (Pedersöre—Purmo), *Gregorius* > *Grägg, Hedvig* > *Hedda, Jakob* > *Jobbin, Lovisa* > *Lubba, Ludda* (Luddon), *Margareta* > *Magg, Sigfrid* > *Sigge.* Från år 1300 må nämnas *Tobbe* (av *Thorbiörn*) *de Tiuka* d. ä. Tiukka l. Tjöck by i Lpf. (SD II 325), från år 1546 Pouall *iubb* (fsv. *Iubbe, Iobbe* möjl. av *Iobiorn,* Lundgren-Brate s. 136) i Persöö (Pedersöre).

Digitized by Google

Kap. 10. Finsk-svenska naturnamn.

De talrika finska naturnamnen i nu helt eller delvis svenskspråkiga trakter äro oftast sammansatta och ha i regel upptagits och bevarats av svenskarna utan annan förändring av den finska namnformen än att de underkastats verkningarna av en del äldre och yngre svenska ljudlagar, genom vilka förlederna ej sällan starkt förvanskats och t. ex. efterleder som *-saari* 'ö' och *-maa* 'land' övergått till resp. sv. *-sor* och *-mo*. (Däremot innebär den så ytterst vanliga efterleden *-laks* ej en ombildning av det finska *lahti* 'vik' utan ett bevarat äldre finskt *-laksi*). Undantag från denna regel utgöra följande

Starkare försvenskningar av de finska namnen.

a) Viknamn:

Maa-lahti > sv. *Mālakt-viken* (Vö.) > *Mālakton* s. 567.

Vant-lahti > sv. *Vantlakt-viken* (Vö.) > *Vantlakton* s. 567.

Taka-lahti-viken (i Taklaks by, Ko.) > sv. *Tāklon* [1]).

De svaga femininerna *Mālakton, Vantlakton* och *Tāklon* bero på anslutning till det feminina *vik*. Hit höra även sv. *Koljon* av det fi.-sv. *Kulju-viken* s. 240. Jfr viknamnen *Finnsätran, Gyttjan, Jämran, Klövran, Miärgan* s. 601 ovan.

b) Sjönamn:

Kuivalahden järvi > sv. *Kvīvlänsträsk* l. *Kvīvlänen* (566).

Lampi 'träsk' > sv. *Lamppin* (568).

Poikelsjön > sv. *Påitjelin* (560).

[1]) Tillfogas här till de s. 559 nämnda fi. namnen i Korsnäs.

Digitized by Google

Den maskulina formen torde återgå på svenska appellativet *sjö*, mask.

c) Namn på öar, holmar och grynnor:

Fi. ordet *luoto* 'skär', självt ett lån av urnord. **flōðō*, har återlånats av svenskarna och stundom fått bruk som självständig svensk önamnsavledning. Härpå tyda de s. 561 anförda smsgrna *Berglot, Bodlot, Domarlot, ? Harvlot, Smörlot.* I följande fall har det antagit svensk flexion:

Lotan (låuton), s. 433. Namnet användes även ss. förkortning av sjönamnet *Lotvattnet* (se s. 268).

Jerlotan (jēlåuton) av *Järvi-luoto* och

Nälotan (nälåuton) av ? *-luoto*, bägge i Or. skg. (433). Skenbart osammansatta önamn av sannolikt finskt ursprung äro:

Hylpetan (hylpeton) av ? Hylpet-ön s. 566.

Jöusan (jöuson) av ? Joutsen-maa s. 570.

Här föreligga femininer efter typen *ö* (jfr s. 611—613 ovan). Ett maskulint skärnamn möter i *Paskarn* (Hög-, Hörn-, Låg-, Lång- och Mellan-) s. 440: jfr de s. 613 nämnda holmnamnen *Flannen, Svagden, Svarten, Viten.*

Helt unga namn på små grund äro *Låimon* och *Pelton* s. 566, med feminin böjning i enlighet med de finska substraten.

d) Bynamn:

Koskö, by i Kve., försvenskning av det fi. *Koski* s. 565. Det lokala svenska uttalets *kåššen* återgår på den finska förleden (genetiven) i förb. *Kosken kylä* 'Koskö by' och har fattats som ett maskulin i best. form sing. (? efter det maskul. ordet *by*).

Majjona, bydel av Kve. (nära Voitby i Mst.): avser en pluralform *Majorna*, försvenskning av fi. *majat* 'fiskarstugor'.

Digitized by Google

e) Ägonamn:

Huono-luhta 'dålig äng' > sv. *Håunlokton* (s. 568), med feminin böjning efter det finska grundordet. Jfr det feminina ängsnamnet *Pöskan* s. 554.

Larva, dial. för *latva* 'utmark' > sv. *Larven (larrvin)* s. 565.

Perä 'ände' > sv. *pära* (s. 565), sv. maskulin måhända efter svenska ordet *ände.*

Ett flertal av de under avdelningarna a), b), c) och d) behandlade finsk-svenska namnen äro elliptiskt förkortade. Då denna förkortning ej är ovanlig bland de i detta arbete undersökta naturnamnen överhuvud, skall jag här översiktligt sammanställa dessa namnbildningar.

Svenska och finsk-svenska naturnamnsellipser i Öb.

A. *Vattendragsnamn:*

a) 2-ledade sammansättningar:

Haralden av *Haraldsfors* 140.

Kilen av *Kilhamnen* 220.

Krövlan av *Klöverfladen* 212.

Kuljan av *Kuliviken* 240.

Kvīvlänen l. *Kvīvlänsträsk* (566) av *Kuiva-lahden (järvi)*: det sv. *-länen* återgår på fi. gen. sg. *-lahden* liksom sv. bynamnet *Kåššen* på fi. gen. sg. *Kosken* (kylä), se ovan. Den maskulina bestämda formen i sv. *-lān(en)* synes bero av ordet *sjö.*

Mālakton av *Mālaht-viken* 567.

Poikeln (påitjelin) av *Poikelsjön* 560.

Storhasa av *Storhasafors* 160.

Tāklon av *Takulaht-viken* 630.

Vantlakton av *Vantlaht-viken* 560.

Hit höra sannolikt ock *Jämran, Mjärgan* (s. 601), *Fågelmossglödan, Djup-* o. *Furulotten* (s. 606).

Digitized by Google

b) 3-ledade sammansättningar:

Finnsätran av *Finn-säter-viken* 205.
Karparmaran av *Karpar-ö-maran* 232.
Kråkarshålet av *Kråk-fjärds-arshålet* 220.
Långvattnet av *Lång-sjö-vattnet* 268.
Påskmossen av *Påsk-mark-mossen* 280.
Spenforsen av *Spen-backa-fors* 166.
Torrtrynaren av *Torr-tryns-träsk* 258.
Vistforsen av *Vist-backa-fors* 167.
Yxforsen av *Yx-pil-forsen* 85.

De 2-ledade smsgrna bortlämna vid ellipsen alltså den senare leden, de 3-ledade smsgrna i regel däremot den mellersta leden: undantag utgöra blott *Finnsätran, Storhasa* och *Torrtrynaren,* men de för dem meddelade 3-ledade grundformerna äro också möjligen blott kartformer, utan hemul i det talade språket.

B. *Övriga naturnamn:*

a) 2-ledade sammansättningar:

Alckenn av *Alckö-* 417.
Foten av *Fotgrundet* 384.
-färjaren av *färjkarlen* (Storhirsal-) 421.
Härsmans dödarna av *H:s två döda barn* 425.
Jösan av ? *Joutsen-maa* 570.
Märkeln av ? *Märkelskär* 436.
Snussan av **Snūts-ön* 449.
Snyssan av **Snȳts-ön* 449.
Svetten av *Svett-båden* 455.
Tjyckarna av *Tjyckbådarna* 456.
Vistarna av *Vistklubbarna* 405.

Osäkrare är om även *Björken* 418, *Borgaren* 418, *Granen* 422, *Knipan* 428, *Kuggen* 553, *Kyllran* 431, *Skyttaren* 448 eller ägonamn ss. *Barkan, Domaren, Getan, Jåpen, Kaparen, Kontmatt, Kyttan, Nygräftan* skola fattas som ellipser.

Digitized by Google

b) 3-ledade sammansättningar.

Frösgrundet av *Frös-ö-grundet* Muns. 306.
Hankkrankgrundet av *Hank-mo-krank-grundet* 391.
Kråkbacka av *Kråk-näs-backa* 471.

C. *Gård- och bynamn:*

Bjuros av *Bjurnäs* 471.
Heden av *Hedkrok* (by) 484.
Jungsund av *Junkhœrrasund* (by) 197.
Kassa av *Kassnäs* 473.
Kulla av *Kullnabb* 464.
(*Kärras* av ? *Kärrfors* 140).
Mörtton av *Mörtmarken* (by) 487. Jfr fi. *Myrkky* l. *Myrkynkylä* av fsv. **Myrkmark.*
Lill- och *Storskrubb* av *-skrubb-backa* 506.
Påsskon av *Påskmark* (by) 488.
Tränos av *Tränobäck* 165.
Vistgårdarna av *Vist-backa-gårdarna* 508.
Jag tillfogar här följande elliptiska namn på

D. *Bebyggare av byar och gårdar:*

a) Byinvånare:

Böling(j)ar = *Bölebor* Nä. (Böleby).
Finnbyggar = *Finnby-bor* Nä.
Gerbo-fladan = *Gerby-bo-fladen* Mst. (Gerby by).
Gottbölsar = *Gottbölsbor* Nä. (Gottböle by).
Harvungar = *Harvströmsbor* Ko. (Harvströmby).
Kalaksar = *Kalaksbor* Nä. (Kalaks by).
Kaldnäsar = *Kaldnäsbor* Nä. (Kaldnäs by).
Knivsboar = *Knivsundbor* Krb. (Knivsund by).
Knåpar = *Knåpnäsbor* Nä. (Knåpnäs by).
Korsungar = *Korsnäsbor* Ko. (socken).
Näsbyar l. *Näsbyggar* = *Näsbybor* Nä.
Pielaksar = *Pielaksbor* Nä. (Pielaks by).

Digitized by Google

Ståbackar = *Ståbackabor* Nä. (Ståbacka by).
Töjbungar = *Töjbybor* Ko. (Töjby by).
Vargungar = *Vargöbor* (= Bergöbor) s. Öb.

Kortnamnen *Harvungar, Korsungar, Vargungar* tillhöra samma bildningstyp som isl. *Skánungar* = *Skáneyingar.*

b) Hemmansägare etc.

Blaksnäsar = *Blaksnäsbor* (Blaksnäs g. i Ko.).
Gissnaren, ägare av Gistnäs g. i Kve.
Hattare, ägare av *Hatt* g. i Es.
Krokbäckaren, ägare av Krockbäck g. i Lpf.
Lillkullaren, ägare av Lillkull g. i Lpf.
Vikaren, ägare av Vikbäck g. Lpf.
Västerdalaren, ägare av Västerdal g. i Ko., Töjby.

Namnen brukas delvis skämtsamt, liksom de följ.:

Anttarin = Skomars Anttin i Nä., Nämpnäs.
Bonarin (båunarin) å Bonäsören i Kve.
Lappsåndarin = Lappsundsgubben i Kve.
Mararin = Marfar å Marin i Kve.
Steinarin, en gubbe bosatt å Stenören i Kve.

Som ellipser har man slutligen att betrakta österbottniska gårdnamn sådana som *Pärtar* av *Pärthållar* Pu. (s. 510), *Pungar* av *Pungemakar* (Ylistaro), *Spangar* av **Spangemakar* (Vindala), *Skomar* av *Skomakar* (Nä.).

Bebyggelsehistoriska anmärkningar.

a) Svensk-finska blandnamn.

Evi-järvi 248, *Fräknis-lampen* 568, *Gås-järvi* 259, *Jen-järvi* 251, *Jujärvi* (*Hjul-järvi) 248, *Jukåsk* (*Hjulkoski) 162, *Kackur-lampen* 568, *Kall-järvi* 249, *Kolamb* 573, *Korni-järvi* 251, *Lin-järvi* 251, *Marki-järvi* 249, *Miu-luoma* 92, *Nörr-pära* 565, *Pöls-järvi* 572,

Digitized by Google

Spitali-järvi 253, *Svart-lamb* 572, *Sågs-lamp* 573, *Teeri-järvi* 572, *Tuuna-järvi* 253, *Tönni-järvi* 249, *Törvis-järvi* 251, *Värkä-luoma* 93, o. s. v.

b) Finsk-svenska blandnamn.

Haap-backa 503, *Haapa-holm* 569, *Helvetespära-kärret* 285, *Hepo-vattnet* 268, *Kait-fors* 180, *Kait-måsan* 575, *Keskis-träsk* 568, *Korslåmm-bäcken* 85, *Kuli-viken* 241, *Käring-kåsk* (< fi. *Kärjen-koski*) 615, *Lamp-mossen* 573, *Mari-träsk* 565, *Muston-skär* 568, *Penning-träsket* (< fi. *Pieni-järvi*) 615, *Rajby* 572, o. s. v.

Dessa blandformer bland de österbottniska naturnamnen äro av ett betydande intresse för kännedomen av landskapets äldre befolknings- och bosättningsförhållanden. Namngrupperna a) och b) bära bägge otvetydiga vittnesbörd om en tvåspråkig blandbefolkning, inom vilken de finska och svenska folkelementen så gott som överallt varit företrädda, om ock med olika styrka i olika trakter. Att de nu rent finskspråkiga bygderna i Österbotten å alla äldre bosättningsområden under den förhistoriska perioden och synbarligen långt in i nyare tid omfattat starkare eller svagare representerade germanska folkminoriteter är ett av såväl arkeologien som språkforskningen sedan länge fastslaget förhållande. Den språkliga undersökningen av frågan har dock hittills huvudsakligen varit baserad på gårdnamnen, men dessa äro ofta bildade på personnamn, vilka i likhet med andra kulturelement lätt låta överföra sig från stam till stam och från folk till folk utan att medgiva säkra slutsatser beträffande nationaliteten hos sina bärare. Ett germanskt eller svenskt personnamn i finsk bygd är i och för sig ej alltid fullt bevisande för germansk bosättning å resp. orter, medan däremot förekomsten av svenska naturnamn i sådan bygd eller av finska naturnamn

Digitized by Google

i övervägande svenskspråkig bygd i regel ej kan tydas mer än på ett sätt. Naturnamnens roll är här utslaggivande, och deras beviskraft minskas blott därav, att de äldsta bland dem ej alltid tillåta en tydning, som vore oemotsäglig. Sådana av mig här avsedda germanska och svenska naturnamn i nu finskspråkiga bygder i Öb. äro t. ex. *Uuron joki* 60, *Saaran luoma* 62, *Teuva* 63, *Närvjoki* 68, *Levajoki* 73, *Laihia* 86, *Tyllyjoki* 89, *Vaania, Varo, Vatilo* 96 f., *Hyyriä, Orismala* 108 f., *Napue* 111, *Kauhajoki* 114, *Mullola* 115, *Alastaro, Ylistaro* 123, *Hatunluoma, Hatunvuori* 136, *Kauhava* 141, *Kattilakoski* 162, *Perhon joki* 174, *Halsua* 175, *Ullava* 176, *Hattukoski* 180, *Raumajoki, Tynkä, Vieska* 181, *Ypperijoki, Alpuan oja* 183, *Oulainen* 184, *Liminka* 185, *Oulu* 186, *Kiimingin joki* 187, *Hamarijoki, Pirkkiön joki* 188, *Maringais* by 243, *Alpuan järvi* 250, *Jurva träsk* 265, *Vätingin järvi* 275, *Töyrä* 288, *Tankokari* 343, *Selkä-krunni* 385, *Ulko-krunni* 386, *Hylki-* o. *Ulko-kalla* 402, *Klipin-kallio* 403, *Repuli* 409, *Santonen* 411, *Klama* o. *Ulkoklama* 427, *Kraaseli, Kraasukka, Kriisi* 431, *Maa-* och *Ulko-fantti* 432, *Lankari* 432, *Lankareimin saari* 434, *Rapila* 441, *Röyttä* 446, *Springari* 450, ? *Varjakka* 457, *Vatunki* 458, *Viurunki* 459, *Jåspetnäs* 475, *Tjugudd* 481, *Piukkala* 482, *Holtti, Hottilan mäki* 484, *Luntila* 485, *Markit, Markkula* 486, *Östermark* 489, *Muhoinen* 491, *Pakka(la)* 501, *Elgbacka* 502, *Finsjöbacka, Frabacka, Haabacka, Hiipakan mäki* 503, *Harjupakka, Hölsöpakka, Höysölän mäki* 504, *Kolapakka, Kyttpakka, Källbacka, Larsbacka, Lindbacka, Ljukbacka, Långsjöbacka, Löfbacka, Mannisbacka, Mattbacka, Miupakka, Mosapakka, Norspakka* 505, *Näfverbacka, Porsbacka, Skarrpakka, Skatapakka* 506, *Spangarbacka, Storbacka, Sundpakka, Särsbacka, Torrbacka* 507, *Törrpakka, Wallpakka, Villbacka,*

Digitized by Google

Westerpakka 508, *Porkholm, Porko* 514, *Brunka mäki* 516, *Klumpin harju* 520, *Birkkulla* 522, *Löfkulla, Magerkulla, Måsakullan, Ormkullan, Pallikulla, Sandkulla, Skattkullan, Skurukulla* 523, *Sykerkullan* 524, *Aavasaksa* 525, *Pankarin niitty, Farängi* l. *Fari* 531, *Skogängi* 532, *Näselöösby* 535, *Päntäneen kylä* 540, talrika smsgr på *-kääly* (= gärda) 542, *Skabbi haca* 543, *Breidi* 549, *Rutorna* 555, *Stobbi* 556, o. s. v.

Ovan meddelade förteckning innehåller namn av mycket varierande ålder, från såväl urnordisk tid som historisk. De flesta äro dock jämförelsevis unga, ja bära en rent av nysvensk prägel, såsom de ytterst talrika namnen på *-backa.* De intyga att det svenska folkelementet ursprungligen utsträckt sin bosättning långt in i nutida finskspråkiga bygder och här hävdat sin språkliga ställning in i nyare tider. Dessa ortnamnens vittnesbörd bekräfta sig genom det nu talade finsk-österbottniska folkspråket, vilket är överhopat med unga svenska lånord, ord, vilka tydligen upptagits under de senaste århundradena och genom sin språkliga form visa sig härstamma från de svenska dialekter, som allt jämt talas i Österbotten. Följande ordlista representerar Kauhava, Lappo, Kyrosocknarna, Ilmola och Kurikka kommuner, överhuvud hela det vidsträckta och folkrika södra och mellersta Österbotten. Den är som synes icke fullständig, men ådagalägger dock omfattningen och arten av sagda lånord:

fapriiki 'fabrik'
faari 'far' (l. *isä-faateri*)
faldesmanni 'befallningsman'
falski 'falsk'
falsata 'falsa'
falssi 'fals'
fanki 'fånge'
fanu 'fana'
fasta: ottaa talrikkiin f. 'gripa tag i tallriken'
fatta mes (?) *keppi* 'fatta med käppen'
feili 'fel'
fiikaa 'fika efter'
fiilata 'fila'
fillhundi 'fyllhund'
filtti 'filt'

Digitized by Google

fingerpori 'fingerborg'
fieteri 'fjäder'
flaku 'flagga'
flasku 'flaska'
flaati 'flat'
flikka 'flicka'
flinkki 'flink'
fläkki 'fläck'
fläski 'fläsk'
fouri, foori 'fogde'
formu 'uniform'
Fossi 'Fors', g. i Teuva, Ilmajoki
frahti 'frakt'
framille, tulla 'komma fram'
franssu 'frans'
frii (jostakin) 'fri från ngt'
friiata 'fria'
friiari 'friare'
friiheeti 'frihet'
friski 'frisk'
Fräntilä (Frände), g. i Kauhava, Lappo, Kortesjärvi
frouva 'fru'
fruukosti 'frukost'
fröökynä 'fröken'
fullmahti 'fullmakt'
fundeerata 'fundera'
fuori 'foder'
fuskata 'fuska'
färi 'färg'
färjäri 'färgare'
färski 'färsk'
följy 'följe'
följätä 'följa'
Försti, g. i Kortesjärvi
föörätä 'föra'
föörmyntari 'förmyndare'
klaari 'klar'
klaffi 'klaff'
klapata 'klappa'
klasi 'glas'
kleini 'klen'
kliisteri 'klister'
kliitu 'krita'
klimppi 'klimp'
klinkku 'klink'
klippari 'klippare'
kloukkari = 'klok (sv. dial. *klåuk*) karl'.
klutata 'kludda'
kluuki 'klok'
kläppi (poika-) 'pojkkläpp'
klärinki 'klädning'
knappi 'knapp'
knuppi 'knopp'
knyyti 'knyte'
knäkätä 'knäcka'
kossi 'gosse'
kraakka 'krake' (häst-)
kraati 'grad'
kraatari 'skräddare'
krana 'kran'
kranttu 'noggrann'
krapu 'krabba' (kräfta)
kriimu 'grimma'
kriipata 'gripa'
krinkula 'kringla'
krinni 'grind'
kripa 'grep'

Digitized by Google

hieta-*krunni* 'sandgrund'
krunnata 'grunda'
kruppi 'kropp'
kruusi 'krus'
kränkky 'kränkja' (dial.) 'stol utan karm'
kräävätä 'kräva'
pluutata 'pruta'
praasu 'brasa'
pröystäillä 'brösta sig'
trenkää 'träng' (dial.) = 'nödgas'; o. s. v., o. s. v.

Överensstämmelsen mellan dessa och talrika andra finska lånord och de tillgrundliggande svenska dialektformerna är alltför stark för att den skulle kunna förklaras på grund av marknadsresor eller tillfälliga finska besök i svenskbygden. Den intygar ogensägligen detsamma som de tidigare anförda ortnamnen: tillvaron av en svensk minoritetsbefolkning djupt inne i landet, vilken i allt mer glesnande leder intill våra dagar där fortlevat.

De finska naturnamnen i svenskbygden äro, som av kap. X framgår, likaså mycket talrika. Men f. ö. ha svenskarna ej på långt när i samma grad betjänat sig av det finska ordförrådet som finnarna av det svenska, och grunden härtill ligger väsentligen däri, att svenskan förr som nu representerat en högre kultur. Dock må man ej tro att finska lånord skulle saknas i våra svensk-österbottniska folkmål. Sådana finnas till ett rätt betydande antal. Jag hänvisar i denna fråga till R. Saxéns bekanta (numera visserligen något föråldrade) arbete „Finska lånord i östsvenska dialekter" (Svenska landsmål XI.3) [1]) och erinrar t. ex. om sådana allmänt använda, från finskan upptagna österbottniska dialektord som *pino* 'vedtrave', *vata* 'dragnot', *lippu* 'fiskhåv', *kåupu*

[1]) Det här meddelade lånordsmaterialet kunde nu ej obetydligt ökas. I H. Vendells stora Ordbok över de östsvenska dialekterna ha de finska lånen, vetenskapen till skada och ingen till båtnad, principiellt utelämnats.

Digitized by Google

'hösåte', *parm* 'ett mått ved' [1]). Att beröringarna mellan våra bägge folkelement även å den nutida svenskbygden varit mycket intima, framgår emellertid till fullo av de i kap. X meddelade talrika ortnamnen, bl. a. av att fi *luoto* 'skär' övergått till ett svenskt namnavledningselement samt av att de finska sjönamnen på *-vesi* här motsvaras av sådana på *-vatten*. Andra vittnesbörd härom erbjuda namn sådana som *Karparö* (med *K* för *G*), *Närpes* (med *p* för *v*), *Påskmark* (med *P* för *B*), *Vetil* (med *t* för *d*), i vilka den ursprungligen svenska namnformen röjer ett finskt språkinflytande, eller namn som *Miekka* (under 1500-t. gård i Mst., nu by) och *Sväls* av **Svärds* (gård i Vö.) samt *Björn, Björn* (gårdar i Vö. och flerst.) och *Karhu* (gård i Vö., 1540 även i Kyro), vilka utgöra översättningar av varandra.

Våra rika stenåldersminnen och i all synnerhet de icke fåtaliga boplatser vår fornforskning bragt i dagen från detta vårt äldsta kulturskede ge oss intressanta antydningar om vårt lands dåtida bebyggelse. Den befolkning, som då levde i de västra delarna av vårt land och i Österbotten, torde redan idkat något enkelt slag av åkerbruk, men främst väl dock fiske och jakt. Den rörde sig framför allt längs kusterna och de i havet utfallande floderna. De viktigaste boplatserna ha anträffats invid den tidens havskust, vid av skärgården skyddade vikar, vid smala näs, i närheten av åmynningar, sund och andra mindre vatten. Inne i landet ligga de vanligen vid floderna, invid de små sjöarnas vikar och sund, å deras uddar och holmar. Under senare skeden

[1]) De finska grundorden äro visserligen i dessa fall å sin sida germanska lån. Här föreligger således återlån.

Digitized by Google

av vårt lands historia har denna urbebyggelse med den tilltagande folkmängden långsamt utvecklats enligt de gamla riktlinjerna. En utvikning mot skogsbygden skönjes här och var, men den härrör oftast från nyare tider.

Riktigheten av dessa på fornfynden grundade antaganden kan delvis styrkas genom våra ortnamn. I deras ljus kunna vi iakttaga huru naturlandskapet med tiden förvandlas till ett kulturlandskap. En stor del urgamla naturnamn fortlever nu blott som kulturnamn, som benämningar på socknar, byar eller gårdar, vilka uppkallats efter olika naturförhållanden. Detta gäller främst våra äldsta flodnamn, ty den äldsta bosättningen uppstod vid älvarnas dåtida mynningar och fortskred längs vattendragen.

Flertalet nuvarande eller forna svenska socknar i Österbotten bära sålunda namn efter åar. Sådana äro, om vi börja i söder: *Storå, Teuva* (efter Teuvan joki), *Solv* (förr Solvå), *Vörå, Jeppo* (oklart), *Esse* ('Edsjöån'), *Vetil* ('Vadån'), *Halså.* Dessa namn äro alla av svenskt ursprung. På gamla svenska älvnamn återgå sannolikt även de nu finska socknennamnen *Liminka* (sv. Limingo) vid Limingan joki, *Oulu* (sv. Uleå) vid Oulu joki och *Kiiminki* vid Kiimingin joki. Det fornsvenska *minne* 'åminne' föreligger i *Kyrobominne,* det medeltida namnet för Storkyro socken, samt i en del gårdnamn: *Åminne* i Malaks, *Minnilä* i Storkyro, *Norrminne* i Kvevlaks.

Byar och gårdar visa sig annars i ett stort antal fall uppkallade enligt samma grunder som ovannämnda socknar. Sådana byar äro t. ex. *Tjöck* (fi. Tiukka) i Lappfjärd, *Molnå, Karlå* i Närpes, *Käppå* i Jeppo, *Harrström* i Korsnäs. Särdeles vanligt är att gårdarna bära namn efter större eller smärre bäckar. Hit höra *Kornbäck, Korsbäck, Ribäck, Vikbäck* i Lappfjärd, *Björnbäck, Rönnbäck* i Bötom,

Digitized by Google

Svartbäck i Närpes, *Bäck, Aspbäck* och *Rävsbäck* i Övermark, *Nordbäck* och *Sidbäck* i Pörtom, *Bjurbäck* (bjur = 'bäver') och *Korsbäck* i Korsnäs, *Kolabäck* i Kaustby, o. s. v.

Osammansatta gamla viknamn torde ingå i:

Närpes, sockennamn, *Närvi* gårdnamn i Närpes socken. Närpes å utfaller i Närpes fjärd, eg. 'Trångvik'.

Laihia, sockennamn, eg. 'Lervik'. Den finska namnformen — det svenska namnet *Laihela* är en ombildning av det finska — återger ett urnordiskt **Laizia,* bildat på grundordet till svenska ordet *lera.*

Jut och *Stor-jut,* gårdnamn i Petalaks, samt *Jutas,* gårdnamn i Nykarleby, kunde vara bildade på ett föråldrat dialektord *gjuta* = 'uttorkad vik'.

Kil, gårdnamn i Sideby, syftar på en gammal vik.

Stråka, gårdnamn i Vörå, Esse och Kronoby, betecknar egentligen 'strömdrag'.

Namnen av denna betydelseklass äro dock vanligen sammansatta:

Lappfjärd (1303 Lappafärd), sockennamn.

Härkmär, bynamn i Lappfjärd, eg. **Härg-mar* 'Stenvik'. Det urgamla ordet *mar* 'havsvik' ingår även i gårdnamn, ss. *Mars* i Närpes o. Korsnäs.

Benvik, gårdnamn i Närpes, *Västervik,* bynamn i Sideby och Mustasaari.

Träskvik, gårdnamn i Korsnäs, *Sandvik,* gårdnamn i Kvevlaks, *Krokvik,* gårdnamn i Kronoby, o. s. v. Det enkla *Vik* är ett vanligt gårdnamn, *Viken* (Vikby) bynamn i Mustasaari.

Ett osammansatt *Sundom* är bynamn i Solv, men f. ö. äro hithörande namn sammansatta: *Jungsund,* by i Mustasaari, *Tottesund,* gård i Maksmo, *Djupsund* och *Knivsund,* bynamn i Kronoby, *Bodsund, Sandsund, Västersund,* bynamn i Pedersöre.

Byar och gårdar uppkallade efter sjöar och träsk:

Digitized by Google

Lillsjö och *Storsjö,* gårdnamn i Lappfjärd, *Finsjö,* gårdnamn i Kortesjärvi, *Kornijärvi* (eg. Kornsjö), gårdnamn i Purmo, *Långsjö* och *Vitsjö,* gårdnamn i Esse, *Djupsjö* och *Svartsjö* gård- resp. bynamn i Terijärvi.

Kallträsk är bynamn i Sideby, *Mjödträsk* (eg. = Smaltträsk) gårdnamn i Närpes. I Pedersöre finnes gårdnamnet *Träsk.*

Uttervatten är gårdnamn i Esse.

Röringe, bynamn i Övervetil, är egentligen ett sjönamn.

Byar och gårdar uppkallade efter mossar och myrar:

Uttermossa och *Ömossa,* bynamn i Sideby.

Åmossa, bynamn i Petalaks.

Myran, bynamn i Övermark, *Östermyra,* järn- och krutbruk i Seinäjoki socken.

Alkärr, by i Vörå.

Orter uppkallade efter näs och uddar:

Korsnäs, socken.

Bland hithörande by- och gårdnamn nämner jag: *Alnäs* Nykarleby, *Aspnäs* Övermark, *Bjurnäs* Petalaks, *Björknäs* Pörtom, *Blaksnäs* Korsnäs, *Bodnäs* Munsala, *Bennäs* Pedersöre, *Degernäs* Pedersöre, *Dövnäs* Terijärvi, *Finnäs* Pedersöre, *Frönäs* Övermark, *Förnäs* Lappfjärd, *Gistnäs* Kvevlaks, *Grannäs* Övermark, *Hagnäs* Kvevlaks, *Hängnäset* Övermark, *Högnäs* Nedervetil, *Kaldnäs* Närpes, *Kassnäs* Pedersöre, *Knåpnäs* Närpes, *Kråknäs* Pedersöre, *Kuddnäs* Nykarleby, *Kåtnäs* Pedersöre, *Laggnäs* (Långnäs) Kronoby, *Lannäslund* Pedersöre, *Monäs* Munsala, *Normnäs* (eg. Norromnäset) och *Nämpnäs* (det [före]nämnda näset) Närpes, *Pinnonäs* (gammal kungsgård) och *Pörkenäs* (Björk-) Pedersöre, *Rudnäs* Kronoby, *Signsby* (Signäsby) Mustasaari, *Skrattnäs* Närpes, *Skutnäs* och *Staffansnäs* Pedersöre, *Stagnäs*

Digitized by Google

Maksmo, *Strömsnäs* Pedersöre, *Svartnäs* Munsala, *Vannäs* Pedersöre.

Bynamnet *Napo* i Storkyro torde bildats på svenska dialektordet *nabb* 'udde'. Jfr gårdnamnet *Finnabba* Purmo, *Kullnabba, Skepparnabba* och *Skutnabba* i Pedersöre. Bynamnet *Skaftung* i Lappfjärd betecknar egentligen en landtunga och är en avledning till ordet *skaft.*

Orter uppkallade efter skog och hed:

Det fornnordiska *mark* i betydelsen 'skog' bevaras i bynamnen *Marken* (Markby) i Nykarleby, *Dagsmark, Mörtmark* (eg. Mörkmark), *Påskmark* (eg. Buskmark) i Lappfjärd, *Yttermark* i Närpes ävensom i sockennamnen *Övermark* och *Östermark* (fi. Teuva).

Ordet *lund* 'skog' ingår i gårdnamn såsom *Elglund* Vindala, *Kråklund, Lunelund* Mustasaari, *Skogslund* Lappfjärd, ordet *hult* 'liten skog, dunge, lund' i *Hulten,* gård i Pedersöre, och *Holtti* (förfinskat), gård i Mustasaari, ordet *hed* i *Hede,* by i Oravais, *Heden,* gård i Sideby, *Hedorna,* skogsby i Maksmo.

Ordet *mo* 'sandhed' samt 'skogstrakt oduglig till odling' ingår i sin urnordiska form *muho* i nordösterbottniska sockennamnet *Muhos* samt i de rent svenska *Övermo, Nedermo* (gårdar) och *Munsmo* (by) i Solv, *Iskmo* (by) i Mustasaari, *Petsmo* (by) i Kvevlaks, *Teugmo* (by) i Vörå, *Eugmo* (by) i Kronoby.

Orter vilkas namn syfta på höjder:

Berga, ett gammalt glasbruk i Pörtom.

Brink, gårdar i Laihela, Replot och Kvevlaks.

Bötom, socken med *Bötesberget.*

Valsberg, by i Övermark.

Knös, eg. 'liten kulle', by i Malaks, gård i Närpes.

Kulla vanligt i svenska Österbottens gårdnamn: *Kullom* Maksmo, *Alkulla, Bergkulla, Enkulla,*

Digitized by Google

Grankulla, Lillkull, Storkull i Lappfjärd, *Svalskulla* (eg. Skvalskulla), gård vid havskusten i Närpes.

Långås, by i Pörtom, *Valsås,* gård i Övermark.

Den svenska bosättningen i Österbotten har i mycket karaktären av en skärgårdsbebyggelse. Detta framträder icke minst i och med ett stort antal by- och gårdnamn, vilka direkt hänföra sig till skärgårdsnaturen.

Ordet *ö* ingår i:

Appelö, by i Sideby, *Björkö,* by i Replot, *Blaksö,* gård i Korsnäs, *Bodö* och *Bråttö,* byar i Kronoby, *Bergö,* socken i Malaks skärgård, *Edseveö,* by i Pedersöre, *Granö,* gård i Terijärvi, *Hästö,* gård i Kronoby, *Karlö,* socken i mell. Österb., *Karperö,* by i Mustasaari, *Kaskö,* stad, *Katternö,* by i Pedersöre, *Klemetsö,* by i Mustasaari, *Långö,* by i Kronoby, *Lövö,* by i Pedersöre, *Rödsö,* by i Gamlakarleby, *Åkö,* gård i Kronoby, *Ämptö,* gård i Pedersöre, *Östensö,* by i Pedersöre.

Ordet *ör,* som betyder 'grus, sand, stengrund, sandbank, mindre klippig holme' ingår t. ex. i sockennamnet *Pedersöre,* i bynamnet *Strömsör* (Mustasaari) samt i gårdnamnet *Öuras* flerstädes, t. ex. Kvevlaks. Det urnordisk-finska *aura* i *Aurajoki* är ursprungligen samma ord.

Ordet *holme* föreligger t. ex. i *Korsholm* (Vasa—Mustasaari), *Råholm,* gård i Pörtom, *Porkholm* (eg. Borgholm), gård i Överpurmo. *Holma* är gårdnamn i Härmä, *Holm* ett vanligt gård- och släktnamn i Österbotten.

I Replot socken finnas Norra och Södra *Vallgrund* byar.

De till bebyggelsenamn övergångna österbottniska naturnamn jag här meddelat ha varit av svensk härkomst. Men i kap. X sågo vi att talrika andra naturnamn äro av finskt ursprung, och även dessa

Digitized by Google

ha till stort antal fått användning som socken-, by- och gårdnamn. Hit höra *Solaks*, g. i Lpf., *Kalaks*, *Pielaks*, *Tjärlaks*, byar i Nä., *Taklaks*, g. i Ko., *Petalaks*, socken, *Lotlaks*, g. i Pet., *Malaks*, socken, *Paksal*, *Pilkar*, *Pimipää*, gg. i Mal., *Moikipää*, by i Ko., *Köklot*, by i Mst., *Såklot*, by i Nkb., *Mustasaari*, s:n, *Aniksor*, *Runsor*, byar i Mst., *Lansor*, *Orisor*, gg. i Mst., *Karkmo*, *Höstvesi*, *Miekka*, byar i Mst., *Vakslaks*, g. i Mst., *Kvevlaks*, s:n, ? *Hankmo*, *Vassor*, *Koskö*, byar i Kve., *Kilsornäs* (torp), *Marisor*, *Orisor*, *Matlaks*, gg. i Kve., *Maksmo*, s:n, *Kärklaks*, by i Maks., *Lolaks*, *Lotlaks*, *Kovjoki*, *Rökiö*, *Tuckur*, *Koskeby*, *Kaitsor*, *Karvsor*, *Palvis*, *Rekipeldo*, *Kvimo*, *Lomby*, byar i Vö., *Kalaks* och talrika andra gårdnamn i s. s:n, *Oravais*, s:n, *Karvat*, by i Or., *Pensar* och *Seiplaks*, gg. i Or., *Munsala*, s:n, *Vecksala*, *Hirvlaks*, *Kantlaks*, byar i Muns., *Loilaks*, *Pelat*, gg. i Muns., *Kovjoki*, bynamn, och många finska gårdnamn i Nkb., *Lepplaks* by i Ped., *Kisor* och några andra gårdnamn ibid., *Hoppsala*, *Merijärvi* och ? *Poras*, byar i Krb., *Teerijärvi*, s:n, *Kokkola* (= G:la Karleby), s:n, *Kirilaks*, *Korplaks*, *Vittsar*, *Linnusperä*, *Kvikant*, *Palo*, *(Rossall)*, *Närvil*, *Åivu*, byar i Gkb., talrika gårdnamn ibid. ss. *Haklaks*, *Haukilaks*, *Suomlaks*, *Kourujärvi*, *Notjärv*, *Reipsar*, *Tuomisalo* o. a.

Det relativt stora antalet finska naturnamn i svenska Österbotten och den betydande mängd av dem, vilka, som av det anförda framgår, nu beteckna socknar och byar, äger tydligen en avsevärd betydelse för frågan om Österbottens äldsta befolkningsförhållanden. Den hävdvunna historiska uppfattningen, att den under den svenska erövringen och senare skedda svenska invandringen till landskapet här skulle mött en kompakt *finsk* bosättning, som med tiden fått vika för den svenska, kan blott delvis vara

Digitized by Google

riktig. De finska naturnamnen äro alltför talrika och spela en alltför central roll inom den äldsta bosättningsterminologien för att den finska urbefolningen, som uppburit desamma, skulle kunna tänkas ha i den grad som fallet blev förjagas eller rättare uppsugas genom de svenska inflyttningarna, vilka att döma av urkundernas fullständiga tystnad om dem försiggått mycket långsamt, ja omärkligt under århundradens lopp. Förhållandet förklaras tillfredsställande blott om man förutsätter en äldre tvåspråkig, germansk-finsk blandbefolkning, vars germanska element tack vare det nya krafttillskottet från Sverge med tiden blev det dominerande i kustbygderna.

Att den svenska bosättningen i Österbotten till sina huvudbeståndsdelar är en fortsättning av den förhistoriska germanstam, som sida vid sida med en finsk sådan grundlagt de österbottniska ådalarnas odling, kan styrkas genom en grupp svenska naturnamn i Österbotten. Laihela, Storkyro och Vörå socknar i södra Österbotten höra till de äldsta i denna landsdel. Den sistnämnda är ännu till största delen svenskspråkig, men även i de två förstnämnda, nu enbart finskspråkiga kommunerna var befolkningen, såsom ortnamnen visa, ännu för något århundrade sedan delvis tvåspråkig. Och tvåspråkigheten har å dessa orter förhistorisk ålder. Namnet *Laihela* (eg. *Laihia*) är urnordiskt och i urnordisk tid här förfinskat, men bya- och gårdnamnen framträda till en större del ännu i nysvensk dräkt. I tvenne särskilda byar vid ån förekomma gårdar benämnda *Vik*. Det svenska namnet härstammar från de mycket avlägsna tider, då havsviken invid det nuvarande *Vikby* i Mustasaari gick upp till delar av Laihela socken, som nu ligga på 2—3 mils avstånd från kusten. Om samma tider påminna oss namnen *Savi-*

Digitized by Google

lahti ('Lervik') i Lillkyro, *Ankkurilahti* ('Ankarvik'), det medeltida *Kyroboa-minne* ('Kyrobornas åminne') samt det nutida gårdnamnet *Minni* l. Minnilä (= sv. *Minne* 'åminne') i Storkyro. I de södra delarna av Vörå äro de svenska namnen av denna art än allmännare. Invid gränsen mot Storkyro möta *Norrsund* (nu mosse och odling) och *Storsanden* (sand här = 'strand'), i södra delen av Rekipeldo by (Vörå) *Havändan* (gårdgrupp) samt *Leistus stranden* (skogslid), *Björknäs, Järknäs, Svartnäs, Fjäderholmen* och *Hällholmen* (nu ängsbackar). Tre kilometer från Havändan mot norr ha vi byn *Andiala,* vars namn bevarar det urnordiska *andia,* grundformen till det nysvenska *ände.* I Bergby, som ligger strax invid, förekomma terrängnamn såsom *Kåvärskatan* och *Rävanäs,* i närmaste omgivning *Stomparen* (äng, fordom vik) med *Vassarna* l. *Storträsk* och *Lissträsk, Storhirsalfärjaren* (d.ä.-färjkarlen), ett stort flyttblock, m. m. Dessa otvetydiga skärgårdsnamn tillhöra nu upplandad havsbotten på c. 2 mils avstånd från den nuvarande kusten och bevara en oavbruten 'svensk' tradition från den avlägsna tid — förra hälften av första årtusendet e. Kr. —, då en havsarm, den nutida Vassorfjärdsänden i Kvevlaks, gick upp till södra Vörå och en annan havsfjärd till det än östligare Storkyro, och denna ur ortnamnen dragna slutsats styrkes av arkeologien, som i dessa trakter, särskilt södra Vörå och Storkyro, uppdagat rika minnen av en blandad germansk-finsk kulturform från den tidigare delen av vår äldre järnålder. På grund av dessa ortnamnsforskningens och arkeologiens samstämmiga och ojävaktiga vittnesbörd kan man tryggt påstå, att den germansk-svenska bosättningen i Sydösterbotten är *germansk urbebyggelse,* och ej blott till någon mindre del, såsom vanligen antages, utan till sina huvudbeståndsdelar, ty det ålderdom-

Digitized by Google

liga svenska folkspråket i de ifrågavarande södra delarna av Vörå företer inga väsentliga avvikelser från granndialekterna i väster, söder och norr, om man frånser att högsvenskans inflytande varit starkare ju mer man närmar sig dess härvarande centrum: Vasa stad.

Naturnamnen skänka oss således även i fråga om Österbotten en tillförlitlig bakgrund för studiet av bebyggelsens uppkomst och äldre skede. Spörsmålet om, huru den nått sin nutida gestaltning: huru de tvenne österbottniska folkelementen numerärt sett förhållit sig till varandra under olika tider och å olika orter och huru de gradvis utvecklats till skilda nationaliteter med de jämförelsevis skarpa språkgränser, som nu iakttagas å stora delar av det österbottniska bosättningsområdet, torde däremot blott kunna lösas med tillhjälp av gårdnamns- och befolkningsstatistik, men dessa uppgifter falla utom ramen för denna del av mitt arbete.

Digitized by Google

ÖSTERBOTTNISKT NAMNREGISTER.

(De talrika icke-österbottniska namnen i detta arbete ha blott undantagsvis införts i registret, där de i så fall kursiverats).

Aalnäs 471
Aavasaksa 525
Abborflade 212
Abborgrunden 386
Abborströmmen 74. 76
Abborträsk 258
Abborvarpin umpiaita 236
Abborvattnet 267
Abborvik 203
Abborön 294
Abramsviken 207
Agnesbäck 133
Agnesträsk 133
Agnisholm 134. 365
Ahlainen 416
Ahla-järvi 416
Ahlkulla 522
Ahlskate 479
Ahlskiär 349
Alastaro 119. 123
Alavieska 181
Albåden 378
Albäcksknövan 419
Alckenn 294
Alcköfierdh 294. 417
Alenes engen 530
Algrund 388
Alholmen 361
Alken 417
Alkenkiri 294
Alklubb 404
Alkumlet 407
Alkärr 286
Alombacken 568
Alpua 183. 587
Alpuanjärvi 135. 250
Alpuanoja 183
Alskärsklubben 404
Alstadius 128
Alsund 196
Alsundsgrund 386
Alön 296
Alören 325
Alörsgrund 386
Amperträsk 258
Anderstensmossen 281
Andiala 239. 244. 569
Andsolsåsen 526
Andörarna 323
Angjärvi 572
Aniksor 563
Anungiträsk 262
Aningos 262
Ankarberget 509
Ankarbågen 548
Ankkurilahti 129. 293
Antbacka 501
Antbrams 178
Antholmen 365
Antil 569
Antskär 259. 354
Apa(ja)lahti 574
Appelö 296
Ardenes 472
Arkenkivi 417
Armgrund 384
Arpasaari 575
Arresten 417
Arrnskäret 346
Arvskär 354
Aspbäcken 73. 167
Aspfors 167
Asphamnen 219
Aspholmen 362
Aspklubbkroken 404
Aspmaran 232
Aspnäs 471
Aspskär 349
Aspören 325
Assarskär 352
Asuma 751

Babban 417. 624
Back 501
Backa 501
Backala 501
Backfolks-rön 545

Digitized by Google

Backgrundet 384
Backils 569
Backnäset 466
Backul 501
Badarholmen 360
Badaskärsör 323
Badstubacka 501
Badstuguholmarna 363
Badstuskaten 479
Bagarnäs 475
Baggberget 509
Bagge 353. 628
Baggeholms engen 530
Baggholmen 365
Baggskiäre 352
Baggskärsgrund 386
Bambaren 240. 600
Barkan 548. 633
Barkar 366
Barkargrund 390
Barkarholmen 366
Barkarmon 492
Barkarviken 207
Barkholme 362
Barrskate 479
Basilieholmen 366
Bastuholmen 363
Bastukaret 271
Bastumossen 281
Bastuskär 350
Bastusjön 252
Bastuvik 205
Bastuören 327
Beatören 330
Bengs 465
Bennäs 144. 201. 466
Benvik 200. 466
Benviksgrund 386
Berg 509
Berga 509
Bergbacka 501
Bergbultarna 371
Bergbåden 373
Berggrundet 384
Bergholm 357
Bergklubb 404
Bergkubben 406
Bergkulla 522
Berglot 561
Bergmossträsket 257
Bergskär 336
Bergträsket 257
Bergsvarpet 236
Bergviken 201
Bergö 290. 296
Bergöfladan 213
Bergöflagan 214
Bergön 290
Bergörarna 312
Bergören 312
Bertholmen 366
Bertilas ö 304
Bertilsgrund 390
Bertlot 562
Billsundet 195
Biönas 167
Birgitören 330
Birk-kulla 522
Biskopsholmen 366
Biskopsstens kroken 413
Biten 418
Biörckholms engen 530
Biörsgerdet 541
Bjetas grund 391
Bjonbacka 167
Bjonholmen 366
Bjurbäck 76
Bjurbäcken 130
Bjurhus bron 132
Bjurhusbäcken 77
Bjurnäs 76. 471. 634
Bjurträsk 77
Bjänö 294
Björkan 418
Björkars 192
Björkars fjärden 192
Björkarsskär 192
Björkarträsk 227. 259
Björkbacka 501
Björken 418. 633
Björkforsen 160
Björkgrund 388
Björkholmen 369
Björkholmsgrenen 155
Björkmossen 283
Björknäs 471. 649
Björkrefvet 408
Björkskaten 479
Björkskär 349
Björkskärsgrund 386
Björksundet 196
Björkviken 203
Björkviksfladan 213
Björkö 188. 297. 552
Björköflagan 214
Björköflyet 270
Björkögrund 386
Björkören 325
Björkörfladen 325
Björkörgrundet 325
Björnfors 167
Björngloppet 218
Björnklubb 404
Björnbacken 501
Björnbåden 377
Björnbäck 61
Björngrund 386
Björnholmen 366
Björnholms sundh 366
Björni 366
Björnshällan 397

Digitized by Google

Björnis 366
Björnkärr 286
Björnmosse 167
Björnmossen 282
Björskäret 354
Björnstenen 413
Björnviken 207
Björnviksgrund 386
Björnöbådan 377
Björnön 294
Blackedet 148. 462
Blackedskärret 287
Blackstensvattnet 268
Blacögrund 386
Blaksögrund 307
Blaksnäs 469
Blaksön 293. 307
Blaskars fierd 193
Blekbådan 373
Blekgrundålen 382. 416
Blemörarna 312
Blindsund 194
Blindudden 194. 480
Blomburken 240
Blomdal 548
Blomplumpen 263
Blomstergrund 388
Blomträsket 259
Blomören 326
Blusiboden 418
Blyertsbåden 379
Blyören 312
Blåbärshällorna 396
Blåkullbacka 522
Blägdbacka 255. 501
Blägdträsk 255
Bläsingkaret 171
Bläsogkaret 171
Blötan 548
Bockholmarna 360
Bockholmen 360
Bockholmskroken 360
Bockholms sundh 360
Bockholms hällan 396
Bockhällan 396
Bockskjär 347
Bockörarna 323
Bockörsfladen 323
Bodbacka 502
Bodberget 509
Bodde 112
Boddeby 353
Bodfjärden 192
Bodflagan 214
Bodglo 58. 217
Bodgrundet 388
Bodholmen 363
Bodkroken 224
Bodkullen 522
Bodlot 561
Bodnäs 472
Bodnäset 472
Bodnässkaten 478
Bodskaten 479
Bodskär 350
Bodslätan 500
Bodsundet 196
Bodsörn 333
Bodträsk 261
Bodviken 205
Bodön 299
Bodören 327
Bodöskaten 478
Bogastholmen 369
Bollmossen 276
Bondasmaran 232
Borg 514
Borgarbacka 502
Borgaren 418. 633
Borgarklackarna 403
Borgarön 302
Borgarören 330
Borgbacken 164. 502. 514
Borgfällan 164. 514
Borgholm 357
Borgmossen 164. 276. 514
Borgmossträsk 264
Borgund 164
Bornikören 333
Boskas 108
Bottenbacken 502
Bottenkärr 209. 285
Brandberget 509
Brandkärr 286
Brantbacken 502
Branten 499
-branten(Gillerskärs) 518
Bredaholm 252. 356
Bredbåden 373
Bredbäcken 102
Bredfladen 212
Bredfors 131
Bredglo 217
Bredgrundet 382
Bredholmen 356
Bredhällan 395
Bredkastet 222
Bredmaren 227
Bredmossen 276
Bredreveln 102. 409
Bredskäret 335
Bredskärsbotten 208
Bredslagen 235
Bredviksör 323
Bredviken 199
Bredören 311
Bredörglo 311
Bredörspotten 311
Breglo 58
Breidi 549
Brendenes beck 472

Digitized by Google

Brickelören 312
Brinckbacken 515
Brinck Träsket 515
Brink 515
Brinkbacken 502
Brinken 515
Brinkträsket 257
Broddkroken 223
Brofladen 212
Brogäli 542
Broholmen 363
Brudbrink 515
Brudfatet 549
Brudforsen 165
Brudgummen 549
Brudhamnshällan 396
Brudholmarna 369
Brudhällan 397
Brudskär 354
Brudstenen 165. 413
Brudsund 198
Brudörsnabban 333
Brunka mäki 516
Brunkberget 509. 516
Brunkmaran 232. 516
Brunnen 418
Brunnfladen 212
Brunnsbacken 210
Brunnstenarna 413
Brunnsåkern 211
Brunnsön 290. 300
Brunnören 313. 327
Brus 418
Brusbåden 373
Brusudden 480
Brusibacka 502
Bråttön 300
Bräckskär 336
Brädbacka 502
Brändback(a) 502
Brändkullholmen 522
Brändåsen 526
Brändön 300
Brännholmen 363
Brännkärr 286
Brännkärrshällorna 396
Brännmaren 230
Brännmossen 281
Brännorna 549
Brännreveln 409
Brännsjön 252
Brännskate 479
Brännträsk 261
Brännvattnet 268
Brännvinskäringarna 418. 450
Brännängsforsen 68
Brännässjön 252
Brännässkaten 479
Bullerbåden 373
Bullerstenarna 102
Bullerörn 313
Bultarna 371
Bultbåden 373
Bultudden 480
Busan 419
Buska 108
Buskbåden 374
Buskenäsviken 471
Buskgrunden 388
Buskören 326
Buskörskaten 479
Busörn 323
Byan 419
Byfladen 212
Byggningsbäcken 177
Byholmen 363
Byrkholmen 362
Byrkskär 349
Bysjön 252
Byskata 479
Bysundet 197
Bytesholmen 363
Byträsk 261
Byviken 205
Byö 300
Båddskiär 353. 627
Bånholmen 369
Båsk 108. 488
Båtgrundet 388
Båtgrundsreveln 409
Båtholmen 363
Båthällan 397
Båtskaten 479
Båtskär 350
Båtvatungen 458
Båtviken 205
Bäck 73. 586
Bäckeshällan 396
Bäckholmsflagan 214
Bäcksar 167
Bäcksarfors 167
Bäcksflagan 214
Bäcksminne 167
Bäckträsket 257
Bärviksskatan 203
Bässgrundet 387
Bässön 295
Bässörarna 323
Bässörfladen 323
Börkarhalsen 297. 463
Börckar skiär 353
Börkelhamn 219
Börkelskär 349
Börkeludden 480
Börkelön 188. 297
Börknäs 471
Börkskär 349
Börmossen 284
Börskogen 355
Börskär 355

Digitized by Google

Börskärsgrund 386
Börsskäret 355
Börängen 531
Bötesberget 509. 517
Bötet 518
Bötom 59. 517
Bötsberget 509. 518

Cannus åå 172
Cap Rumpo 545
Carpi-gäli 540
Cattenes 476
Catti-gäli 542
Cumarstycki 546

Dagsmark 487
Dagsmarken 487.
Dagsmarks å 59.
Dalabrunnen 210
Dalabäcken 152. 201
Dalasfladen 213
Dalaviken 201
Dalesegelören 328
Dalhällan 395
Danielsgrund 391
Dansanhällorna 397
Danskan 419
Danskarklubb 405
Daven 549
Davidsfladen 213
Degerhult 484
Degermaren 227
Degermosse(n) 227. 276
Degernäs 465
Degerskiärs flagan 214
Degerstenen 412
Degerträsk 227. 255
Degerverkflagan 94
Degerviken 199
Degerör 228
Degerörbådan 377
Degsundet 194
Delen 549
Delet 549
Delholmen 363
Dersikskäret 335
Dersörarna 323
Dicksholmen 369
Dirängen 531
Djupbåden 373
Djupbäck 68. 179
Djupfladen 212
Djupflagan 214
Djupglosängen 217
Djuphålet 220
Djuphålsbottnet 220
Djuphålsviken 167
Djupkastet 222
Djuplotten 271
Djupnäslandet 465
Djupsandsgrund 410
Djupskäret 335
Djupsjöträsk 247. 264
Djup Siön 247
Djupstenen 412
Djupsundet 194
Djupsundsvatungen 458
Djupvatten 267
Djupvatungen 458
Djupviken 199
Djupöhålet 166
Djupön 289
Djupörarna 311
Djupören 311
Djupörgrund 386
Djupörhålet 311
Djupörvattnet 311
Djupövattnet 268
Djäkneberget 509
Doktarskroken 224
Domarbacka 502
Domaren 550. 633
Domarlot 561
Domarskaten 480
Domarskäret 353
Doterören 330
Doterörns engen 530
Drafvesmossan 277
Drafves skaten 477
Dragedet 253. 462
Dragedsbacken 502
Dragmossen 252. 281
Dragnäsbäck 103. 253. 472
Dragsjön 253
Dragåsen 253. 526
Drakabacka 502
Drakåsen 526
Drycksbäck 164
Dundersäng 531
Dungemark engh 530
Dunckar 180
Dunkarfors 180
Dunkars 330
Dunkars örarna 330
Dyngeby 181
Dynghålan 419
Dån(e)back 502
Dånet 550
Dårdisgrund 391
Dödmanskäret 354
Dödmansträsket 265
Dödmansör 333
Döffuerckan 93. 237
Dömanskär 354
Dömmelskate 478
Dövnäs 473

Ebb 353
Ebbskär 353. 624
Edesback 148. 462
Edesbacka 148. 502
Edesfly 270
Edesminnet 148. 234. 462

Digitized by Google

Edesviken 148. 201. 462
Edesåker 148. 462
Edesäng 462
Edet 148
Edsbäcken 74
Edseveön 290
Edsevö 149
Edsfjärden 190
Edsträsket 257
Edsängen 531
Edsviken 148. 201. 257
Edzeff engen 530
Eggiörns engen 530
Eidisback 134
Eklindaflagan 214
Elakträsk 261
Eldsbacka 502
Elfsgrund 386
Elft- 75
Elgbacka 502
Elglund 485
Ellfolk 74
Elpe 74. 204
Emmes 248
Emmet 247
Emmetsjön 247
Enbuskmaren 230
Engesträsk 261
Enkulla 522
En-nätholmen 363
Ensglo 217
Enskär 349
Enskärsbådan 377
Enskärsholmen 360
Enskärskubbarna 407
Ensten 412
Enstensgrynnan 394
Entbacka 268
Enören 326
Erikkilä 569
Erlantskär 353
Ersholmen 366
Eskilskäret 353
Eskilsön 304
Eskön 298
Espskär 349
Esse å 147
Ettergaddholmen 360
Eugmo 498
Eurs 310
Evermarkki 486
Evijärvi 248
Ewnesfinby 298

Fagernäs 465
Fagerudd 480
Fagerön 289
Falledz gerde 541
Fallesa 131
Fallet 131. 499
Fallkärr 286
Fallskär 131. 335. 350
Fallträsk 131. 261
Falläng 531
Farängi 531
Fattiggubben 414
Fieraholmen 175. 363
Fingersjöflagan 248
Fingersjön 248
Fingerören 313
Finnabba 464
Finnbäcken 106
Finneholmen 366
Finnen 419
Finnengs rån 530
Finnfladan 213
Finngrundet 391
Finngrynnorna 394
Finnhamnen 219
Finnholmarna 366
Finnholmsflagan 214
Finnholmsfors 160
Finnholmsgyttjan 240
Finnhålet 221
Finnkåtaviken 205
Finnkärr 287
Finnmossen 284
Finnol 138
Finnrumpan 545
Finnsjö 84. 253
Finnsjöbacka 253
Finnskatan 480
Finnskatudden 480
Finnskär 353
Finnsäterviken 205
Finnsätran 245. 287
Finnsätret 245. 287
Finnvikarna 208
Finnviken 207
Finnvikssanden 411
Finnån 84
Finnäs 475
Finsjöbacka 503
Fiskabäcki 92
Fisklösviken 200. 535
Fiskträsk 259
Fiskvarpkroken 224. 236
Fjäderholmen 649
Fjäle-holmen 363
Fjällkuntträsk 264
Fjärdbåden 377
Fjärdsgrundet 386
Fjärdskäret 336
Fjärdsminnet 234
Fjärdstenarna 413
Fjärdsträsket 258
Fjärdsänden 239
Flaaminki 553
Flackåsen 526
Flada by 212
Fladan 212
Fladgrund 386
Fladskäret 336

Digitized by Google

Flagan 214
Flaggberget 509
Flakabacka 503
Flak(e)näset 467
Flakkullan 540
Flakmossen 280
Flander 330
Flandrören 330
Flannen 420
Flaran mäki 212
Flakskär 336
Flasbäck 130. 201
Flaskbåden 374
Flaskskär 336
Flasviken 201
Flatan 499
Flatanabba 464
Flataviken 200
Flat(e)back 503
Flaten 499
Flatgrundet 382
Flatkullbacken 522
Flatskäret 335
Flattran 420. 616
Flattret 550
Flemming 118
Fliten 421
Flott(e)sjön 253
Flottmossen 277
Fluguskate 479
Flunsen 550
Flybäcken 68
Flynbäcken 152. 270
Flynholmen 369
Fläskbåden 379
Fläsk(es)grund 388
Fläsket 421
Foderfjärden 192
Folkbenörarna 327
Forsbacka 503
Forsholmen 359
Forsnabba 464
Foten 421. 633
Fotgrundet 384
Frabacka 503
Framstugan 519
Fransisholmen 366
Fransklippan 403
Fratthamnen 553
Friisilä 553
Frukostbåden 379
Fräkenmossen 283
Fräkenträsk 259
Fräknesmaren 230
Fräknes-lampen 568
Fräknesträsket 230
Fränkträsket 264
Frödön 289
Fröjdöstycket 546
Frönäs 471
Frösön 306. 634
Fulmåsan 101. 282
Funtasholmen 369
Furskålen 550
Furubacka 503
Furuberget 509
Furubåden 378
Furuedet 148. 462
Furuforsen 167
Furugrund 388
Furuholmen 362
Furuholmshällorna 396
Furukroken 224
Furuklubb 404
Furulotten 271
Furunabben 464
Furunäsbacken 472
Furuskålen 270
Furuskär 349
Furuträsk 260
Furuvik 203
Fåfängkåbbon 350
Fåfängslyckan 225
Fåfängskär 350
Fågelberget 507
Fågelmossglödan 271. 282
Fågelmåsan 101. 282
Fågelskålen 270. 550
Fårborgen 514. 550
Fårbåden 377
Fårhamnen 219
Fårholmen 360
Fårhålspotten 221
Fårören 323
Fählbåtshamn 219
Fähushals 175. 463
Fällan 550
Fämossen 281
Färdgrund 388
Färdskär 350
Färdmanshällan 397
Färdskärsbåden 377
-färjaren 421. 633
Färsbacka 503
Förnäs 470

Gaddarna l. Vargö gaddar 381
Gadden 380
Gaddgrund 313. 381. 384
Gaddholmen 357
Gaddkallen 401
Gaddören 313
Galejgrund 388
Galenforsen 147
Galgkullåkern 522
Galgören 327
Galgörsbåden 377
Galtrån 550
Gamlagrund 383
Gammalglo 217
Gammalglogjutan 215
Gammalhamnen 219
Gammalnabben 464
Garp-Karp(i) 330

Digitized by Google

Garpörarna 304
Garpören 330. 553
Gasängsfors141.230. 531
Gaus- 114. 141
Gengärd(s)grund 388
Gerbofladan 213
Gerby 421
Gering 421
Gerviken 201
Getan 550. 633
Getbåden 377
Getholmen 360
Getkubban 406
Getlaks 564
Getkärrbacken 286
Getskär 347
Getskärsör 323
Getören 323
Getörns äng 323
Geust 353
Geusfors 161
Gevikholmen 369
Gienskiärs grunne 343
Gierviken 421
Gillerskiär 350
Gingergrund 388
Girsbäcken 160
Girsfors 160
Girshålet 221
Gistklubbarna 404
Gistnäs 301. 473
Gistvik 206
Gistö 301
Gjeldergrundskaten 384
Gjusan 421
Gjusbåden 377
Gjusgrundet 387
Gjusgrynnorna 394
Gjusskär 347
Gjusörarna 324
Gjutan 215. 421
Gjutholmen 357
Gjutudden 480
Gjutviken 201
Gladforsen 68
Gledzholmen 369
Globäcken 57. 104. 217
Globäck(s)bådan 104. 217. 377
Gloholm(en) 58. 217. 357
Glopotten 58. 217
Glopp 218
Gloppstenarna 218. 413
Gloskär 58. 336
Gloskärs fierd 335
Gloskärshällan 396
Glosvad 217. 547
Glosvik 58. 201. 217
Gloänden 217. 239
Gloängen 58. 532
Glupören 313
Gnidingen 422
Gnydingkallen 401
Golgatberget 509
Gorkklubben 405
Gorrfjärden 190
Granen 422. 633
Granholmen 362
Grankulle 523
Grankumlet 407
Grannabba 464
Grannabbgrynnan 394
Grannäs 472
Granskaten 479
Gransjön 250
Granskär 349
Granskärskaten 349
Grantagrund 392
Granvik 203
Granvikhällan 396
Granängen 532
Granö 250. 298
Granöholmen 360
Granören 326
Grambelör 333
Greennäs 476
Grepsten 412
Grillörsgrundet 324
Grindvad 547
Grindörarna 327
Grinnigäli 542
Grisselfjärd 189
Grisselgrunden 387
Griss(el)grundstenarna 387
Grisselviken 203
Grisselö 295
Grisselören 324
Grissleskär 347
Grodsjön 250
Grodträsk 259
Grummelholmen 357
Grundfjärden 189
Grundflagan 214
Grundforsen 167
Grundglo 217
Grundskäret 335
Grundvattnet 267
Grundviken 200
Grundören 311
Gruvberget 509
Grytbacken 503
Grytgrundet 384
Grytlös 536
Grytskär 336
Gråbergen 509
Gråsjälsberget 509
Gråsjälsbåden 378
Gråsjälsgrundet 387
Gråsjälsgrynnan 394
Gråsjälsstenarna 413

Digitized by Google

Gråsjälsörarna 324
Gråskärsgrundet 335
Gråskärsklacken 335
Gråtören 327
Gräftängen 532
Gräggas 330
Gräggasholmen 366
Gräggörn 330
Grändgrund 389
Grännabbgrynnan 464
Gräsbåden 374
Gräsfjärden 189
Gräsgrunden 388
Gräsgrundsklubbarna 388. 404
Gräsholm 362
Gräsholmsvattnet 362
Gräsmossen 283
Gräsreveln 102. 409
Gräsören 326
Gräven 104. 218. 591
Grävlorna 422
Grävstenarna 219. 413
Grävören 314
Grönvik 200
Grönör 311
Grötberget 219. 337. 509
Gröthamnspjuggen 219. 440
Gröthamnviken 219. 337
Grötholmarna 357
Grötskär 337
Grötskäret 219
Gubbasfladan 213
Gubbgrund 391
Gubbholmen 367. 625
Gudandören 324
Guldkullen 523
Gullberget 509
Gullbåden 374
Gulldynt 518
Gullhalsforsen 180
Gullhällan 395
Gullängsgrundet 532
Gullängsskaten 479
Gumdals engen 530
Gummossen 283
Gumsala 64
Gumse 64
Guss 67
Gussansskjäre 355
Gussbäcken 67
Gustskär 353
Gunndt eng 530
Gunorin 333
Gyllenfors 589
Gyltborg 514
Gyltgrund 387
Gyltviken 203
Gyttjan 240
Gyttjekroken 223
Gyttjelaven 554
Gyttjesundet 195
Gyttjeviken 201
Gyttjeören 314
Gåll 422
Gårdskäret 350
Gårrfjärden 190
Gåsbergen 510
Gåsfors 141. 270
Gåsgrund 387
Gåsholmsträsket 360
Gåshällan 396
Gåsjärvi 259. 574
Gåsmaren 230. 259
Gåsmossen 282
Gåsskär 347
Gåsträsket 230. 259
Gåsvattnet 267
Gåsvikglo 203
Gåsören 324
Gäddträsk 259
Gäddvarpet 207. 236
Gäddvik 203
Gärda 540
Gärde 540
Gärs 160
Gärsfors 160
Gävskäret (Jävskär) 355
Gökbacken 503
Gölogträsk 264
Göustskär 353
Gövskäret 355

Haabakka 503
Haarajoki 108
Haavisto 574
Hagelkärret 285
Haggisören 333
Hagmossen 281
Hagnäs 473
Haiknemosse 560
Hallkroken 225
Hals 175. 463
Halse träsk 175
Halsinmaa 136
Halsskär 337
Halsträsk 258
Halsuan joki 175
Halsåkern 547
Halså ån 175
Halsön 290
Halsörn 314
Halvväxtåsen 527
Hamarijoki 188
Hamarijärvi 188
Hamarinoja 166
Hamilon saari 364
Hammar- 166
Hammarforsen 165
Hamnfjärden 192
Hamnfladen 212
Hamnskär 350

Digitized by Google

Hamnskärsvätungen 458
Hamnträsk 261
Hamnören 327
Hampträsk 61. 260
Hampnskiär 265
Hampören 326
Handskgrund 384
Handskholmen 357
Hangö 469
Hankkrankgrundet 391. 634
Hanklot 561
Hanklotkäringen 221. 423
Hankmo 494. 564
Hannuksela 520
Hannus 207. 330
Hannusviken 207
Hannusören 330
Hanskholmen 369
Hansnäs 476
Hapa-holm 569
Hapbacka 572
Hapne-holme 560
Hapne-skatan 565
Harabacka 503
Haralden 140. 632
Haraldsfors 140
Harapois 566
Harbåden 374
Harholmen 361
Harju-backa 154. 504. 520
Harjuks 520
Harjun 573
Harjunpää 520
Harlingkallen 401. 423
Harrbådan 378
Harrbådasudden 378
Harrgrund 387
Harrhålskroken 221
Harrijoki 76
Harrström 75. 104
Hartmofjärden 570
Hartrudan 557
Harvattnet 267
Harvlot 561
Harvungar 76
Harvungön 303
Harören 324
Hassinen 575
Hatt 137. 162. 519
Hattu 137. 519
Hattukoski 180
Hattören 314
Hatunluoma 136
Hatunvuori 136. 510. 519
Hatunvuoriåkern 136
Hauki 575
Haukilaks 574
Haukilampi 575
Haukiluoma 141
Havändan 129. 239. 244. 604. 649
Hed 224
Hede 483
Heden 224. 484. 634
Hedkrok 224. 484
Hedorna 484
Heinola 575
Heinul 569
Helenelund 81. 485
Helene mossen 81
Helene ängen 81
Helgama 397
Helgas berget 510
Helgasbåden 379
Helgebacke 78
Helgemarken 78
Helgeån 538
Helgå 83
Heligåbacke 503
Heligån 78
Helkavuori 510
Helsingby 102
Helsingkoski 74. 291
Helsingören 314
Helvetesperäkärret 285
Hemfjärden 192
Hemgärdan 542
Hemskärsklubben 350
Hemsjöholmen 360
Hemsjön 253
Hemträsk 261
Hemåthällorna 397
Hemåtmaran 232
Hemön 301
Hepilampi 575
Heplot 561
Hepovattni 268
Herrforsen 160
Herr Holmen 367
Herlot-holme 562
Herma-kari 559
Hermans 367
Hermansholmarna 367
Hernesharju 520
Herrmanssundet 197
Herrsgrundet 391
Herrön 304
Hevoiskorva 59
Hevon saari 426
Hickarö 307
Hidbacke 503
Hiedanranta 570
Hiipakka 503
Himmelsflyet 270
Hinders 216. 367
Hindersgjutan 215
Hindersholmen 367
Hinderträsk 260
Hinjärvi 560

Digitized by Google

Hirvlaks 570
Hir(v)salbacken 568
Hiskforsen 166
Hittören 327
Hjulfors 162. 167
Hjulsjön 167. 248
Hjärtansbodrummet 551
Hjärtfladen 212
Hoholmen 369
Holm 356
Holma 356
Holmen 356
Holmbrunn 210
Holmgärdet 541
Holmmossen 277
Holmmosskroken 225
Holmsgrundet 391
Holmträsk 258
Holsterbåden 374
Holsterholmen 358
Holsterkubben 406
Holsterkumlet 407
Holsterudden 480
Holtti 484
Holttilan mäki 484
Holvarörarna 330
Holverskär 353
Homossen 284
Hopholmarna 358
Hoppsala 572
Horrbacken 503
Horsholm 361
Horvelvarpet 236
Hovkullen 523
Hovåkern 547
Hudar(e)backen 504
Hudar(e)sjön 253
Huggskär 351
Hugorna 551
Huhta 575
Hulmi 356
Hulten 484
Hultholm 362. 484
Hultinsaari 484
Hummel 203
Hummelgjutbacka 216
Hummeljutsbacka 504
Hummelholmen 361
Hummelskär 347. 349
Hummelviken 203
Hu(m)melsåår engen 529
Humpan 423. 551
Humpgalten 423
Hundhalsen 463
Hundholmen 360
Hundkroken 224
Hundraberget 510
Hundörarna 324
Hungerbåden 379
Hungrogberget 510
Huvan 481
Huvudsjön 248
Huvudörarna 314
Hvanebäck 103
Hvitfågelskäret 387
Hvitvelgrund 392
Hylkikalla 402
Hylpetan 566. 631
Hylpetbrunn 566
Hylpetholmar 566
Hylpetträsk 566
Hylpetön 566
Hylpmisträsk 265
Hyndan 482
Hyndgrund 387
Hyppan 551
Hysaträsket 265
Hyttbäck 103
Hyyriä 108
Håkosfladan 213
Hålbåden 374
Hålgrundsgrundet 384
Hålgrundsskatan 221. 479
Hålsten 221
Hålstenskroken 225. 412
Hålörarna 221. 314
Hålören 314
Hålörsbådarna 314. 377
Håmblaksvik 564
Hämmelholmen 358
Håpen 425
Håppakari 559
Håpörarna 327. 333
Håro 108
Hårsö 295
Håunlokton 568. 632
Häggbärsgrund 388
Häggholmen 362
Häggnäsfladen 472
Häggören 326
Hägnaden 551
Hällan 311
Hällbåden 374
Hällholmen 649
Hällkallen 401
Hällne engen 538
Hällnemossen 538
Hällnäs 467
Hällskär 337
Hällskärskubban 407
Hällören 314
Hälsingbo-delen 549
Hälsingbulten 371
Hälsingby 175
Hälsingbäcken 74. 103. 176
Hälsingen 74
Hälsingfors 74

Digitized by Google

Hälsinggrund 384
Hälsinggrynnan 393
Hälsingholmen 358
Hälsingkallen 401
Hälsingnorrby 102
Hälsingsöderby 102
Hälsingön 103. 291
Hängnäset 469
Hängsorbacke 565
Häppelfjärden 190
Häppelmossen 283
Häppelträsk 260
Häpören 333
Härbärgsgärdan 542
Härinkårkträsk 565
Härjebacka 154. 504. 520
Härjefjärden 134. 154. 190. 228. 520
Härjefjärdsbäcken 134
Härjegrenen 154. 520
Härjelandet 154
Härjesjön 249. 520
Härkmaren 228
Härkmär 154. 228.
Härkmärfjärd 173. 228. 520
Härkmärå 58
Härkämeren joki 58
Härmälä 572
Härslax 564
Härsmans dödarna 425. 617. 633
Härtanvikbådan 377
Härtsbacka 504
Härtul 569
Häsjebacka 504
Häsjeholmen 363
Hästbacka 504
Hästbådan 378
Hästen 425
Hästgrundet 387
Hästholmarna 361
Hästholmen 361
Hästingsfladan 213
Hästmossen 282
Häsnit äng 565
Hästnäs 471
Hästryggen 425
Hästskäret 347
Hästviken 203
Hästö 295
Hästöfjärden 192
Hästöklubben 404
Hästöra 59
Hästörarna 324
Högbacka 504
Högberget 510
Högbrinken 515
Höggrund 383
Högholmen 357
Höghällan 395
Högklubb 403
Högmark 487
Högmossen 276
Högnabba 464
Högnäs 465
Högpaskarn 440
Högskiär 335
Högskärslyckan 225
Högstdundern 520
Högåsen 527
Högälan rinda 542
Högön 290
Högör 311
Höisal-träsk 568
Hök 251
Höljefjärden 190
Hölsbacka 504
Hölsöpakka 504
Hömossen 281
Hönsskär 347
Hörnet 425
Hörnpaskarn 440
Höstvesi 563
Höufladan 314
Höusne 539
Höusnebränna 560
Höutjärv 573
Hövan 314. 426
Hövörsfladan 134. 213
Höykin puro 251
Höykjärvi 251
Höykkylä 251
Höysölän mäki 504

Ibäcksliden 524
Idbäcken 59
Idgrundet 387
Idmarksmossen 280. 487
Igelträsk 259
Ilkholmen 367
Ilkka 367
Imburvattnet 268
Inbrunn 210
Infjärden 192
Ingelsön 304
Ingeruick 208
Ingärdsåsen 527. 541
Innerfjärden 183. 192
Innerholmen 354
Isakasgrunde 391
Isakusskatan 480
Iskmo 492. 563
Isofari 107.
Isomäki 568
Isoväylästrøm 171
Israelsgrundet 391
Ivenkallan 402

Jaurin luoma 116
Jaurin neva 116
Jenesor 567
Jeppel 139. 569
Jeppesgrundet 391
Jeppå å 137. 625

Digitized by Google

Jenjärvi 251. 571
Jērlåuton 433. 631
Jer(v)lot 561
Johansbådan 380
Johansön 304
Johansörarna 330
Joksholmen 369
Jolka 178
Jolka bäck 177
Jolkaträsk 263. 575
Jolkby 178
Josskarhu 569
Jujärv 162. 248. 572
Jukan 426
Jukosk 162. 572
Junilhagen 543
Jungan 426
Jungerdet 541
Jungar fors 141
Jungfrugrund 391
Jungsund 139. 197. 634
Junåker 547
Jurvaträsk 265
Jussesfjärden 193
Jussil 569
Jutas 216
Jutbacka 216. 504
Jutholmen 216
Juton 422
Jutudden 216. 480
Jutviken 216
Jyllin koski 589
Jyttjesundsdövlan 211
Jånbacken 504
Jåpen 551. 633
Jåspetnäs 475
Jåuksholmen 369
Jämnmossen 276
Jämnträsk 256
Jämnåsen 527
Jämran 240
Jäneslampi 574
Järknäs 649
Järnstången 426
Järvön 295
Jättehögdarna 520
Jättenhuvud 249. 481
Jättenneva 136. 369
Jättenrösbacken 369. 504
Jätterholms brunn 369
Jättesten 520
Jättrösberget 510
Jönisbrunnen 210
Jörala 569
Jöusan 631. 633
Jöusnabben 464
Jöussn 573

Kabbfjärden 192. 625
Kackursbåden 378
Kackursfjärden 189
Kackurhällan 396
Kackurlampen 568
Kackurvik 204
Kagg 330. 628
Kaggörarna 330
Kaino 575
Kaiskenkari 344. 562
Kaitfors 180. 574
Kaitjärvi 573
Kaitmåsan 575
Kaitrandäng 565
Kaitsor 567
Kakkurgladan 271
Kakkurlampi 575
Kakkurträsk 259
Kakkusvarpträsket 236
Kaklet 551
Kalaks 559
Kalapääträsk 567
Kalasas-backen 560
Kaldan 427
Kaldnäs 466
Kalkbåden 379
Kalkholmen 363
Kalkaskäret 327
Kalkskär 351
Kalkör 327
Kallan 401
Kallbåden 373
Kallgrund 383
Kallgrundsfaret 106. 383
Kallgrynnan 393
Kallhamn 219
Kallhamnsviken 219
Kallholm 357
Kallis 574
Kalljärvi 249. 571
Kallkärret 285
Kallmossen 277
Kallnäsarna 466
Kallotbäck 179. 311
Kallotskate 179. 311. 477
Kallotäng 179. 311. 532
Kallraden 408
Kallskär 335
Kallskärsmossen 280
Kallskärsreveln 409
Kallskärsriveln 335
Kallstenarna 412
Kallträsk 256
Kalludden 480
Kalomskogen 568
Kalot 561
Kalsöön 307
Kalvgrundet 387
Kalvholmen 361
Kalvhällan 396
Kalvkroken 224
Kalvskinnskroken 224

Digitized by Google

Kalfskär 347
Kalvskärsbrunnen 347
Kalvskärsklippan 403
Kalvträsk 259
Kalören 311
Kam 374
Kambåden 374
Kamgrynnor 393
Kamminen 569
Kamnäset 467
Kampinen 139. 571
Kanaliden 524
Kandran 427
Kaningrundet 387
Kankkos 571
Kankmoskatan 479
Kankos 572
Kannören 333
Kantlatträsk 567
Kantören 333
Kaparbröstet 521
Kaparen 551. 633
Kaparkullen 523
Kaparåkern 547
Karckemå engen 529
Karhunpauha 571
Karijoki 59
Karikar 562
Karilaksvik 564
Karisjärvi 572
Karjalainen 569
Karjalot 561
Karkia träsk 570
Karkmo 493. 563
Karleby 72. 303
Karlen 427. 451
Karleå 71
Karlot 561
Karlsbacka 504
Karlsberget 510
Karlsö 451
Karlå 71. 121. 149. 303. 583
Karlåliden 71. 525
Karlö 71. 121. 149. 303. 583
Karnäset 476
Karp 169
Karparmaran 232. 633
Karperö 303
Karusell 427
Karvamossen 198. 284. 561
Karvat 569
Karvat by 564
Karvatböte 517
Karvatho 569
Karvat sund 198. 564
Karvatti 564
Karvatträsk 198. 265
Karvsor 567
Karvsorskatan 565
Kasforsen 68
Kasgrund 384
Kasherrn 482
Kashällån 395
Kaskö 301
Kaskören 328
Kassnäs 473. 634
Kass-sundet 197
Kastbådan 222. 379
Kastbälgen 222. 269
Kastminnet 222. 234
Kastverken 222. 237
Kastviken 206. 222
Kasvasse 547
Katsholm 363
Katsträsket 261
Kattelainen 169
Katternö 308
Katternöbäcken 154
Kattil 569
Kattila 169
Kattilakoski 162. 180
Kattrumpan 337. 482. 545
Kattrumpskär 337. 482
Kattzwick 206
Kauhajoki 114. 582
Kauhajärvi 141. 572
Kauhava 142. 176. 187. 582
Kauhavan joki 141
Kaup 571
Kaurajärvi 568
Kaustarkullen 523
Kaustari 143
Kaustby 169. 574
Kaustila 353
Kaustinen 353. 569
Kauttuan koski 135
Kavelmossen 256. 277
Kavelträsk 256
Keisnäsgrundet 467
Kejsarklubb 405
Kelföö 308
Kellfwe wick 308
Kelviå 308
Kepoo 139
Keppalot 562
Keskarskär 344. 562
Keskisträsk 568
Keurisjärvi 574
Keurkall 511
Kexören 333
Keysersbacka 504
Kiettalot 561
Kiiminginjoki 187
Kil 222
Kilen 222. 632
Kilgrund 384
Kilgrundsklobbarna 404

Digitized by Google

Kilhagen 543
Kilhamn 220
Kiljane 568
Kilkhagen 543
Killingsholmen 361
Kilsmossen 222
Kilsornäs 470. 565
Kilsorådran 105
Kiludden 222. 481
Kilviken 201. 223
Kilåsen 527
Kilörskatan 223
Kimholmarna 132. 369
Kimingebeeck 187
Kimpusgäli 542
Kimå 132
Kircke engen 530
Kirckegårdz skärett 336
Kirilaks 573
Kirksalhällorna 568
Kirvesjärvi 574
Kisk 251
Kisksjön 251. 345
Kiskträsk 259. 345
Kisor 571
Kistvarpgrundet 207. 236
Kistviken 201
Kistören 314
Kistörsbacken 314
Kistörsvattnet 268
Kittel 163
Kittelbåden 374
Kittholmen 367
Kittelmossen 277
Kittenäs ängen 530
Kittnesören 475
Kittnes 475
Kittåkern 547
Kiviaho 575
Kivijärvi 572
Kivilom 568
Kivillös 536. 537
Kivilösskär 351
Kivillösäng 532
Kivine 568
Kivineträsk 560
Kiviniemi 574
Kivinit 565
Kivinmossen 277
Kjuken 551
Klackarna 403
Klama 427
Klemetsö 139. 305
Klemola 572
Klimpen 428
Klinten 521
Klipinkallio 403
Klob-uddhen 403
Klockarfladan 213
Klockarbåden 380
Klockarstenen 413
Klomberstensgärdan 542
Klosskär 348
Klossviken 204
Klubbarna 403
Klubben 403. 625
Klubbfjärd 191
Klubbhällan 395
Klubbskate 478
Klubbskäret 337
Klubbskärsklubb404
Klubbudden 481
Klubbviken 201
Klumpinharju 520
Kluvnastenen 412
Klåssviksskatan 479
Klåvträsk 258
Klöverbåden 378
Klöverfladen212.240
Klövran 240. 632
Knicktilä 575
Knipan 428. 633
Knipesbåden378.380
Knisparen 428
Knivelbåden 374
Knivsund 75. 195
Knivstenen 412
Knubbas 625
Knutsviken 207
Knyppelbacken 504
Knåplådan 240
Knåpnäs 207. 475
Knåpviken 207. 240
Knöppelbacken 504
Knöppelberget 510
Knöppelbåden 375
Knöppelgrund 384
Knöppelgrundkallan 402
Knöppelhällan 395
Knös 429. 521
Knösan 429
Knösen 429. 521
Knösgränd 429
Kobbflagan 214. 406
Kock 353. 367
Kockas grunne 391
Kocksbåden 380
Kockskär 353
Koivukari 575
Koivulahti 564
Koivuträsk 575
Kojonen 571
Kokkola 573
Kolabacka 505
Kolabäcken 178. 202
Kolamb 573
Kolkan 430
Koltkärret 285
Kolu(g)farbror 414. 431
Kolviken 202
Komossen 282. 538
Kompassberget 510
Komsi(la) 64

Digitized by Google

Kontbäcken 102
Konterkärr 566
Kontmatt 551. 633
Konung 118
Konungsåby 156
Konungsån 156
Kopparhällan 395
Kopparsten 412
Kopparsundet 195
Kopparön 302
Kopparörn 195. 314
Koppö 291
Kockholmen 367
Korka(d)mossen 283
Kornbäck 60
Kornijärvi 251. 571
Kornkangträsk 571
Kornnäsrevet 408
Kornnässkaten 472
Kornsjön 251
Korpeslot 562
Korpholmen 361
Korpi 561. 574
Korplaks 573
Korpträsk 259
Korpvattnet 267
Korpviken 204
Korsbacken 315
Korsbåden 375
Korsbäck 61. 68. 76. 85. 104
Korsgrunden 384
Korshamn 220
Korshamns fjärden 220
Korsholm 358
Korsholmsbackarna 358
Korshällorna 395
Korslombäcken 85. 560
Korsnabbskogen 464
Korsnäs 467
Korsungskaten 480
Korsvassarna 547
Korsån 104
Korsör 314
Korsörarna 314
Korsörsund 314
Kortjärvi 573
Korvgräven 104. 218
Korvhålet 220
Korvolain 569
Korvskattkacken 505
Korvskäret 338
Korvskärsreveln 409
Koskeby 567
Kosken kylä 565
Koskholmen 360
Koski 572
Koskö 565. 631
Kotajärvi 573
Kotka 575
Kottenes 473
Kourujärvi 574
Kovjoki 142. 143. 567. 571
Kovo(g)flyet 270
Krankkärret 286
Kraaseli 431
Kraasukka 431
Krappgrund 383
Kriisi 431
Krimmelgronn 384
Kringelbåden 375
Kringelmåsan 278
Kristinholmen 367
Krok 225
Krokbådan 225. 375
Krokbäck 61
Krokbäckaren 61
Kroken 431
Krokforsen 165
Krokklubb 404
Krokmaran 232
Krokogträsk 256
Kroksjövattnet 225. 249
Krokskär 225. 338
Kroksmåsan 225. 280
Krokström 76
Krokträsk 256
Krokvattnet 267
Krokvik 201
Krokvilan 557
Krokängsforsen 68
Krokörarna 316
Kronbacka 505
Kronlinjan 499
Kronoby 163
Kroppangrund 389
Kropponbåden 379
Kropsu 431
Krumma gärdan 542
Krummelgrundet 385
Krummelholmen 358
Krumlet 431
Krunken 551
Krupan 499
Kryngrund 392
Kråkarshålet 290. 633
Kråkbåden 378
Kråkfjärden 184
Kråkholmen 361
Kråkkubban 406
Kråklund 485
Kråknäs 471. 634
Kråkskär 348
Kråksundet 196
Kråkträsk 259
Kråkviken 204
Kräkelsten 413
Kubban 406. 552
Kubb-berget 511
Kubben 406. 625
Kubbeln 552. 625
Kubbhålet 220
Kubbören 316

Digitized by Google

Kuddnäs 471
Kuggen 552. 628
Kuks 367
Kuksasholmen 367. 553
Kuksören 330
Kulinkar skär 345. 562
Kuliviken 241. 569
Kuljan 240. 345. 562
Kuljonskär 241. 345. 562
Kulju 241
Kull 464
Kulla 522. 634
Kullas 522
Kullerbåden 375
Kullnabb 464
Kullothällan 395
Kullotören 311
Kulmajärvi 568
Kultabacke 565
Kulträsket 262
Kumholmen 369
Kumlet 407
Kummar 545
Kummelgrundet 385
Kummelgrundraklet 443
Kummelskäret 338
Kummeludden 481
Kummelören 316
Kung 156
Kungsåby 156
Kuntnabba 102
Kuntnabben 464
Kuoppakangas 569
Kuran 553
Kurkku 242
Kusholmen 369
Kuslot 562
Kussa 67
Kutan 553
Kutelviken 204
Kutkubban 406
Kutskinnsmossen 282
Kutskinnsören 324
Kutusträsk 575
Kvarken 241
Kvarnbergen 68
Kvarnhusängen 532
Kvarnnabben 464
Kvarnträsket 262
Kvevlaks 564
Kvevlaks brunn 210
Kvicklaks 566
Kvicksundet 194
Kvikant 574
Kvimo 496. 567
Kvivlaks 566
Kvivlänen 566. 632
Kvivlänsträsk 566
Kvivägsberget 511
Kyan 553
Kykyr 575
Kylkinen 569
Kyllerbåden 378
Kyllran 431. 633
Kylo-ägor 565
Kylänpää 572
Kyläträsk 565
Kymanholmen 369
Kyrck Gåls skäret 351
Kyrkforsen 165
Kyrklotörarna 323
Kyrobominne 129. 234
Kyrosmossen 280
Kyttan 554. 633
Kyttbacka 505
Kålaks 566
Kålchipä engen 530
Kållne träsk 560
Kåndivåbjärrji 568
Kånterkärr 566
Kåskbrinken 257. 515
Kåtan 431
Kåtaskiärsflagan 214
Kåtaskär 351
Kåtaviken 205
Kåtebrunn 210
Kåt(e)nabben 464
Kåteträsk 261
Kåt(e)ören 328
Kåtgrund 389
Kåtholmen 363
Kåtmaren 230
Kåtskär 351
Kåtön 302
Kåustar 143
Kåvärskatan 649
Kåvogträsk 250
Källarholmen 364
Källbacka 505
Källmossen 278
Källskaten 478
Källskäret 338
Källviken 202
Kältingsbacken 505
Kälvemossen 280
Kälviä 308
Käpplingen 482
Käppå 139
Käringbåden 380
Käringgrund 391
Käringholmen 367
Käringholmsådran 592
Käringhålet 220
Käringkosk 615. 636
Käringmosskärret 281
Käringskaten 480
Kärjenjoki 59
Kärkine 568
Kärklaks 566

Digitized by Google

Kärr 140
Kärrfors 140. 634
Kätten 554
Kääly 543
Kökars karlen 451
Köklot 562
Könni 118
Köningsbäck 118
Könnin luoma 117
Köpmansholmen 367
Köukarberget 511. 575
Köustar 574
Köustarviken 207

Labakholmssundet 369
Labakören 333
Labbholmen 359
Labbkärret 285
Labbören 316. 625
Labbörsudd 316
Ladugårdz engen 530
Laduviken 205
Laduören 328
Laggnäs 466
Laglott 562
Lagnan 242
Lagnes(-näs)holm 360. 369
Lahnasenjärvi 574
Laihela å 86
Laihian joki 86. 242
Lakaström 76
Lakbådålen 416
Lakgrundet 387
Lakine 568
Lakören 324
Lamabacka 505
Lamalot 562
Lamaslot 562
Lampan 432
Lampi 431
Lampmossen 573
Lamppin 568
Landfanten 432
Langari 432
Langningen 243
Langningsfladan 243
Langrevelsviken 202
Lankareimin saari 191. 434
Lannäslund 467
Lansor 563
Lappabi 140
Lappas 566
Lappenäs ängen 530
Lappfjärd 193
Lappfjärds å 59
Lappfors 161
Lappholmen 367
Lappkullbakka 505
Lappmansviken 161
Lappmyhran 284
Lappnäs 475
Lappnästräsk 475
Lappstråken 161. 244
Lappsundet 198
Lappsundsån 104
Lappträsk 263
Lappviken 208
Lappå 134
Lappörarna 331
Lapua 113
Lapuanjoki 135
Larsbacka 505
Larsholmen 367
Larshällan 327
Larsmo 498
Larsus 367
Larven 565. 632
Lassila 571. 572
Lassören 331
Lassörsfladen 331
Latjine 540
Latklubben 405
Laukkulampi 575
Laukkun 571
Lauttajärvi 253
Laxbåden 378
Laxen 432
Laxgrundet 387
Laxreveln 409
Laxskär 348
Laxträsk 259
Laxön 295
Laxören 324
Ledsholmen 364
Ledskär 351
Ledstenarna 413
Ledsundet 197
Ledträsk 262
Ledören 328
Leistus stranden 239. 439
Lekarslot 559
Lekarslotraden 408
Lekhällan 396
Lekmossen 282
Lekmosund 496
Lemjoki 567
Lepplaks 571
Leerwickz engen 530
Leran 202. 554
Lergrundet 384
Lergräven 218
Lerorna 88. 202. 554
Lersundsholm 360
Lervik 88. 202
Levajoki 73
Levelä 571
Levänluhta 111
Leväniitty 74
Liden 524
Lidmossen 278. 524
Lidåsen 527
Liehkasluot 559
Likmossen 281

Digitized by Google

Liksorbacken 565
Likören 328
Lillabborvattnet 267
Lillback 505
Lillbergsdövlan 211
Lill-Bjonholmen 366
Lillbottnen 209
Lillbrunn 210
Lillbådan 373
Lillbälgen 269
Lilldövlan 211
Lillflagan 214
Lillfinskan 432
Lillfjärden 189
Lillgjutan 216
Lillglo 217
Lillgrillskärsreveln 409
Lillgrund 383
Lillgrundålen 416
Lillgjutholmen 357
Lill-hävkosk 573
Lillholmen 357
Lillhällan 395
Lill-jöuson 570
Lillkallen 402
Lillkankmoskatan 495
Lillkarèt 236
Lillkarhu 569
Lillkubban 406
Lillkull(e) 523
Lillkung 156
Lill-ladukroken 224
Lill-långraden 408
Lillmaraträsk 232
Lillmaren 228
Lillmossen 278
Lillreförn 408
Lillrevet 408
Lillrevskaten 408
Lillrevör 318
Lill-rom 544
Lillsanden 410
Lillsandkubban 407
Lillsjön 249
Lillsjöträsk 264
Lillströmsskataholmarna 360
Lillströmsvattnet 76. 268
Lillsund 195
Lill-Telsar 560
Lillträkarlen 432
Lilltträsk 256. 649
Lilltvilottegrund 390
Lilltvärörgrund 312
Lillund 485
Lillviken 200
Lillån 59. 85. 152. 180
Lillåby 180
Lillön 290
Lillören 311
Lillörsskaten 311
Limingo 185
Limingon joki 185
Liminka 185
Limpan 432
Linbacken 505
Lindbacka 505
Lindskaten 479
Lindängen 532
Lingonskär 349
Linjärvi 251. 572
Linjärvi-träsk 61
Linnusperä 574
Linsiträsk 251
Linsjö 251
Linsjöfämossen 281
Lipjärvi 571
Lippan 433
Lisisören 331
Lislungrundet 392
Ljukbacka 505
Ljustergrund 389
Lodgrund 387
Lodön 309
Lodörarna 328
Loggärdsforsen 68
Loilaks 570
Lokalampi 575
Lolaks 566
Lomby 567
Loppan 433
Losten 413
Lotan 433
Lotbacken 560
Lotlaks 559. 566
Lotne 568
Lotvattnet 268
Lotvik 569
Loulubacka 562. 574
Lovbottnen 433
Lubbot-alkärret 286
Lumpan 433
Lunabba 464
Lund 485
Lundberget 485. 511
Lunden 485
Lunelund 485
Lustholmslyckan 225
Luvören 317
Lysarholmen 369
Lysörarna 370
Lysören 333
Lyttare 283
Lyttsmossen 283
Låcklax äng 564
Lågbulten 371
Lågbåden 373
Låghällan 395
Lågmossen 278
Lågpaskarn 440
Lågrevet 408
Lågörarna 311
Lågörsviken 311
Låimon 566. 631
Långbacken 505
Långbacksforsen 167

Digitized by Google

Långberget 511
Långbulten 371
Långbåden 373
Långdaven 549
Långfors 68. 86. 160. 165
Långgjutan 216
Långgrund 383
Långgrynnan 393
Långgräven 104. 218
Långripgrundet 385
Långholmen 357
Långholmssund 196
Långlidfladen 525
Långlände 499
Långmaren 229
Långmarksbäcken 487
Långmarks å 85
Långmossen 278
Långnäset 466
Långnässkatan 466
Långpaskarn 440
*Långremmen 434
Långreveln 409
Långrevet 408
Långsjö 249
Långsjöback(a) 505
Lång(sjö)vattnet 249. 268. 633
Långskatbåden 377
Långskaten 477
Långskatreveln 409
Långskatvattnet 268
Långskäret 335
Långskärsholmen 360
Långsten 412
Långträsk 256
Långveden 435
Långveken 274
Långviken 200
Långålen 416
Långåminnet 234
Långån 84. 234
Långåsen 527
Långängen 532
Långön 290
Långörarna 312
Långörlandet 312
Långörnsvatungen 458
Långörvistarna 405
Långösundsminnet 274
Lånndil 485
Lägg(e)örarna 317
Lägrund 383
Lämsalkullen 523
Längerlöt-gärdan 533. 543
Längermaran 232
Längningsflagan 214. 243
Länningen 243. 435
Läppo by 140
Läppo kubben 140. 407
Läpposanden 411
Löfbacka 505
Löfkulla 523
Löfstycki 546
Löpsundet 196
Lötet 533
Lötin 533
Lövhalsen 463
Lövskär 349
Lövträsk 260
Lövön 298
Lövören 326

Maa-fantti 432
Maa-krunni 386
Magerkulla 523
Magg- 495. 628
Maggas 495
Maggsundet 197
Maijan pesi 573
Mailot 562
Maine-träsk 560
Maiskaten 479
Majfjärden 192
Majjona 565. 631
Majorsbäcken 85
Majorsträsk 85. 263
Maksa(n)maa 495. 566
Maksmo 495. 566
Malaks 78. 560
Malakskubben 407
Malakton 567. 632
Malaktvik 567
Malen 110. 500
Malgrund 385
Malgrynnan 393
Malhusören 333
Malhösarna 435
Malskär 338
Malskärsbotten 209
Malvätungen 458
Malörn 317
Manderbacka 505
Mangsören 331
Manni-gäli 542
Mannil 368. 569
Mannilholmen 368
Mannisbacka 505
Mansgrundskatan 391
Mar 226. 603. 607
Mara 232
Marabacka 233
Marahagan 233
Maranmäki 233
Maranperä 233
Maras bäcken 103. 233
Marasskatan 233
Maraskiär 338

Digitized by Google

Marbultarna 231.371
Marckboar 486
Marckbogan 486
Maren 227
Margärdan 231
Marhagen 543
Mariestenen 440
Maringaislampi 243
Marisor 565
Mariträsk 565
Marjene 568
Markasbacken 106. 487
Markasfaret 106.487
Markby 487
Marken 486
Markijärvi 249. 252
Markit 486
Markjärv 573
Markkula 486
Markus 368. 487
Markus-Ersholmen 368
Marlot 562
Mars 227
Marsfarsgrynnan 394
Martoinen 569
Maräng 231
Marön 231. 291
Masaholmen 368
Mastholmen 364
Mastviken 205
Mastören 326
Matabrun 158. 210
Matabrunsengen 530
Matala 571
Matlaks 227. 564
Matmorsviken 207
Mattasbådan 380
Mattaskroken 224
Mattbacka 505
Mattbäcken 158.210
Mattisraklet 443
Matträsket 158
Matåsberget 512
Matåsen 527
Maxmå sundh 198
Medalgjutan 216
Medalskär 216. 343
Medalskärsbådan 343
Medelbron 252
Medelbåden 216. 377
Melannonsaari 565
Melasaari 565
Mellanberget 512
Mellanbrådet 371
Mellanbåden 138.377
Mellanbäcken 177
Mellanfjärden 192
Mellanfladen 213
Mellanflagan 214
Mellangrund 138. 386
Mellanhagen 543
Mellanholmen 138. 359
Mellanhägnan 551
Mellankallen 402
Mellankroken 224
Mellanpaskarn 440
Mellansanden 411
Mellansjöbacka 252. 505
Mellansjön 252
Mellansund 138. 196
Mellanträsk 260
Mellanvassarna 138. 547
Mellanverken 237
Mellanören 322
Melmölandet 492
Merijärvi 572
Merikart 564
Mertuankoski 96
Meslot 562
Meslot kroken 225
Metviken 206
Mickelsbacka 505
Mickelsgrundet 391
Mickelsörarna 331
Miekka 563
Mieloonkoski 96
Miemoinen 569
Mietola 571
Mikkellot 562
Minnekroken 224
Minnesflagan 214. 234
Minneskärren 234
Minnespotten 234
Minni 233
Minnilä 233
Minnkroken 224.234
Minnvadet 224. 234
Missnetträsket 260
Mitt-i-brådet 371
Miuluoma 92. 200
Miupakka 92. 505
Miödskiär 335
Miövicks engen 530
Miöviken 92
Mjärdträsket 96. 262
Mjärgan 244
Mjälafors 96
Mjödskatkroken 477
Mjödträsk 92. 133. 257
Mjöhagen 543
Mjölgrundet 392
Mjösund 195
Mjöträsken 92
Mjöviken 133. 200
Mobacken 492
Moberget 512
Moikepää 559. 561
Moikipäägrund 559
Moippe 565

Digitized by Google

Molapne-backe 560
Molnkärret 285
Molnmossen 278
Molnträsk 67. 132. 257
Molnviken 202
Molnå 71. 132. 178
Molnåbäcken 71
Molnån 67
Molnåträsk 178
Mono 153. 497
Monäs 467. 497
Morfarsgrynnan 394
Mormesund 198
Morsholmen 368
Mosabacka 505
Mosala 575
Moss-skär 338
Mossträsk 258
Mossvattnet 267
Motteln 554
Muhoinen 491. 498
Muhu-mā 491
Mulbetsholmen 364
Mullo bäck 115
Mullolan oja 115
Mullus brunn 210
Mult 272
Multen 272
Mulören 317
Munakari 562
Munkgrund 391
Munkholmen 368
Munniskärri 286
Munsala 569
Munsalabäcken 133
Munsmo 492
Munsön 291
Murgrundet 389
Murikfors 179
Murkainen (-ais) 368. 569
Murkaisholmen 368
Murskär 351
Muråsen 527
Mussor by 563
Mustakari 562
Mustalampi 575
Muston 436
Mustasaari 563
Mustbrunn 210
Mustonskär 568
Muströ 309
Mutkakangas 574
Myllybäcki 92
Myran 284
Myrberget 195. 512
Myrbergslund 485
Myrfladen 212
Myrholmen 361
Myrkky 488
Myrkynkylä 488
Myrskäret 348
Myrsundet 195
Målkunfaret 106
Månan 554
Måsakullan 523
Mås-gäli 542
Måsmossen 283
Mäkipää 567
Mälsor 565
Mälören 318
Märarygghålet 437
Märkeln 351. 436
Märkelskär 351. 355. 436. 633
Märrgrundet 387
Märrhålskroken 221
Märrnabben 464
Märr-ryggen 437
Märr-rygghålet 221
Märrskär 348
Mäskträsk 257
Mässbäcken 100
Mäss(e)liden 260. 525
Mäss(e)mossen 283
Mässgjutan 216
Mässkär 260. 349
Mässviken 98
Mässö 260. 298
Mässörarna 260. 326
Mölnar fors 141
Mörkkroken 223
Mörkskogen 488
Mörtkrokholmarna 224
Mörtkärret 286
Mörtmark 487. 634
Mörtströmsträsk 76
Mörttträsk 259
Mörtvik 204
Möutsfladan 213

Nabb 463. 625
Nabban 437
Nabbas 463
Nabb-backen 505
Nabb-berget 112. 202
Nabben 463
Nabbkroken 223
Nabbsundet 196
Nabbträsk 258
Nabbviken 202
Nabbören 318
Naerpis marck 488
Nagelskär 338
Nalot 562
Nalåuton 433. 631
Namnlösbacka 535
Namnlösgrund 389. 535
Napå 111
Narajoki backa 114
Narnebäck 560
Nars 147
Narsbäcken 114. 147
Narsträsket 147. 264
Navarskär 338
Navut 111

Digitized by Google

Nedermo 492
Nedrekullen 523
Nenättömäjärvi 249. 535
Nenättömä luoma 118. 535
Nickelsgrund 391
Nickul 569
Niemi 561
Nikonen 331. 569
Nikusören 331
Nissas ön 305
Nissil 569
Nissmaggören 331
Nitlaks 564
Norckö 309. 437
Nordaná 146
Nordbäck 73
Nordastören 322
Norkan 213. 437
Norkonskär 309. 355. 616
Noormarkku 489
Norrast grundet 386
Norrback 505
Norrbottnen 209
Norrbåden 377
Norrfjärden 192
Norrgadden 381
Norrgrund 386
Norrgrynnan 394
Norrholm 359
Norrhålet 166
Norrkallen 402
Norrkastet 222
Norrkåtskär 351
Norrkroken 224
Norrkärr 286
Norrlågörvik 312
Norrmarken 488
Norrminne 274
Norrmossen 280
Norrnäs 470.
Norromudden 481
Norrpåmossen 280
Norrsjön 252
Norrskate 478
Norrskär 344
Norrstenarna 412
Norrsund 649
Norrträsk 260
Norrviken 204
Norrån 146. 234
Norrändsberget 512
Norrön 294
Norsbacka 505
Norshålet 166. 221
Notgrundet 389
Notgrundsdövlan 211
Notvarpviken 206. 237
Notören 328
Notörsåkern 328
Nousulampi 575
Nukune-mosse 560
Nuolijärvi 560
Nuottajärvi 574
Nybondholmen 368
Nybyholmen 368
Nyby å 77
Nyengen 530
Nygrund 383. 389
Nygräftan 551. 633
Nymanskan 437
Nyren 272
Nyvattnet 267
Nyverkskaten 94. 237. 479
Nyverkören 328
Nåddjärv 572
Nårkfladan 213
Näckgräven 179
Näcksund 198
Näckören 333
Näfverbacka 506
Nämpnäs 473
Nämppinäinen 473
Närpes 68. 169. 244
Närpes fjärd 89
Närpes å 69. 89
Närp(p)iö 70
Närp(p)öö 70
Närvijoki 68. 89
Närvil(ä) 574
Näs 465
Näsby 465
Näselössjö 249
Näselösby 535
Näset 465
Nästräsk 258
Nätgrund 389
Nätholms skata 364
Näterevet 408
Nätstickgrundet 389
Nätön 302
Nätören 328
Näveråsen 527
Nördestträsk 260
Nördestören 322. 332
Nördestörsbottnen 209
Nördestörsbåden 322
Nörrpära 565
Nörrminne 146
Nötholmen 361
Nötkroken 224
Nötskatglo 479

Offerkistan 414. 438
Offerstenen 414
Ohriluoma 60
Oinaslot 562
Ojala 561
Olhavan joki 143
Olleskroken 224
Ollhugget 499
Ollil 569

Digitized by Google

Ollärsgloet 217
Ollön 309
Olsgrundet 391
Olsskäret 353
Ols ön 305
Ombyteshällan 397
Oravais 131. 569
Org(el)stolparna 438
Orisor 563. 565
Orisberg 110
Orismala 109
Ormkullan 523
Ormporten 414. 438
Ormskaten 479
Ormskäret 348
Ormträsk 259
Ormön 295
Orrbåden 378
Orreminne 234
Orrgärdsåsen 527
Orrholmen 361
Orrhällorna 396
Orrmossen 283
Orrskär 348
Osmundz fierd 193
Oulainen 184
Oulankajoki 187
Oulu 186
Oulujoki 184
Oulujärvi 184. 186
Ounittträsk 565
Oxfoten 421
Oxholmen 361
Oxkangar 438. 617
Oxkangar stenkyrkan 414

Paasiala 575
Paikan-träsk 571
Paikke-vik 569
Paimion joki 70
Paiskar-örarna 440. 562
Pajukoski 96
Pajulampi 575
Paksal 561
Palaks-äng 564
Paljok 567
Pallikulla 523
Palne-ängar 560
Palovesi (Palvis) 567
Palo 574
Paltrockarna 440
Pankari 531
Pannskär 355
Pansarholmen 364
Panu-bäcken 561
Partane-träsk 560
Paradiset 272
Paskarn 440. 631
Pasklot 562
Paskalahti 575
Paskalamb 560
Passträsk 263
Pavalsören 331
Pedersöre 139. 331
Pelat 570
Pelkonen 571
Pellgärdan 543
Pelo 575
Peltmo-backen 570
Pelt-nit 565
Pelton 566. 631
Pemarn 71
Penesor 567
Penikar-holme 562
Penikarströmmen 104
Penikfors 68
Penninggrunden 389
Pensar 569
Pentörsflyet 270
Perhon joki 174
Perhonjärvi 174
Per-Jöns-forsen 165
Perkelängen 532
Perk(k)iö 553
Perkiölot 562
Perkklumppi 521
Permo-landet 498
Perä-hage 575. 632
Petalaks 559
Petas 305. 494
Petgrundsbådan 391
Petskärshellan 353
Petsmo 493. 564
Petsmo kroken 225
Petsundet 197
Pettnäsfjärden 475
Petön 305
Peura 77
Peurala 77
Peura neva 77
Pickarmyran 284
Pieksulaht-backe 573
Pielaks 559
Pienikariholmen 360
Pikku Maja 114. 440
Piksne-ängar 560
Pilkar 561
Piltarna 440
Pimipää 561
Pinnonäs 474
Pirilö 305. 571
Pirilöholmen 360
Pirilögräven 104. 219
Pirkkiönjoki 188
Pirklot 562
Pirttijärvi 575
Pirttiniemi 574
Pissmyrgrundet 387
Pitkäjärvi 568
Pitpaj-viken 570
Piukkala 482
Pjesmo-kroken 564
Pjuggen 440. 628
Pjuken 554
Pjukkog grundet 383
Pjukkogsten 412

Digitized by Google

Plaitan 441
Plumpen 272
Plumpträsk 264
Plunsen 273
Pocksören 333
Poikelsjön 560. 632
Pohjan piltti 568
Polvran 441
Porajärvi 572
Poras 163. 514. 572
Poras by 163
Porasjärvi 164
Poras ån 163
Porkholm 164. 357. 514
Porko 514
Porko-rön 545
Poro-mossen 561
Porsbacka 506
Possös-halsen 463
Potila 112
Prekamyran 284
Prinkin mäki 515
Prunkka 516
Prunnin pelto 211
Prästgrund 391
Prästholmen 368
Prästsund 198
Prästskäret 353
Pudimoskär 497
Pulkkinen 575
Pudimo 567
Pundars jämran 240
Pungalot 562
Punsor 572
Puntus 575
Purmå 144. 571
Puskamarkku 67. 488
Putten 273
Puustaklumppi 521
Pyhäjoki 83
Pytarbacken 506
Påflyen 153
Påksholmen 370
Pålsmossen 284
Påmark 138. 153
Påmossan 138. 153. 280
Påskmark 488. 634
Påskmossen 280. 633
Påskån 67. 71. 108
Påvalsforsen 160
Påvalsholm 331
Påvbåden 380
Päivänniemi 487. 575
Pällmentgrund 392
Pälsärmen 554
Päntäneenkylä 115. 540
Päran 565
Pärrkulle 523
Pär-Nilsörarna 332
Pärsörgrynnan 332. 394
Päälahti 575
Pölsjärvi 572
Pölsträsk 258. 264
Pölsön 292
Pörkenäs 476
Pörnul 569
Pörtfors 73. 160
Pörtholmsträsket 364
Pörtmossen 73. 280
Pöskan 554

Rabb 441. 626
Rabben 441
Rabbholmen 359
Rabbnäset 468
Rackarberget 512
Rackargrundet 391
Rackarmossen 284
Radbandstenen 414
Raddas 442. 627
Radde 112
Ragg-grundet 385
Raggskär 339
Raggskärsfladen 339
Railaks-fjärd 571
Raine-bäck 560
Raine-mosse 560
Rainit-ängar 565
Raippaluoto 339
Raistallet 571
Raitaren 571
Raj 571
Rajby 572
Raklet 443
Rammelgrundet 385
Ramsen 555
Ramsholmen 359
Rangörn fors 140. 333
Rankelön 292
Rankelören 318
Rannsvik 208
Ranvik 208
Rapila 112. 441
Rappelkärret 285
Rappelmossen 278
Ratila 112
Rauma 76. 180
Raumajoki 180
Rautajoki 142
Rautava 142. 176
Ravlan 443
Reiksor 567
Reikäpelto 567
Reipsar 339. 574
Rekaren 443
Rekipelto 567
Rekjärv 573
Reksholmen 368
Renskär 348
Renträsket 259
Renön 295
Renögrund 295

Digitized by Google

Replot 339. 562. 566
Repskär 339
Repuli 409
Revbåden 375
Reveln 102. 202. 209. 287. 409. 525. 608
Revelbacken 506
Revelgrundet 385
Revelsbotten 209
Revelviken 202
Revfjärden 191
Revlarna 102. 409
Revskaten 478
Revön 292
Revören 318
Riarbäck 61
Riback 506
Riberget 512
Ribäck(en) 61. 68. 85. 100
Rifenön 309
Riihiluoma 61. 68
Riimala 111
Riipfors 180
Riisö engen 530
Rijärv 571
Rikskär 355
Rimal 100. 110. 111
Rimals 111
Rimalsbacken 111
Rimarin 230
Rimming 171
Rimossen 281
Rinum 152
Rinäsvik 475
Ripgrundet 385
Ripskäret 348
Riskroken 224
Riskviken 202
Riskvikglo 202
Rislampi 573
Risnästräsket 472
Ristiluoma 68
Risåsen 527
Risön 298
Risötarmen 456
Ritabäcksbacken 85
Ritalot 562
Ritaneva 85
Riträsket 262
Roberts-kallan 402
Rodningen 444
Rodzala 574
Rohols engen 530
Romar 207. 368
Romarholm 368
Romarviken 207
Rōm-påte 544
Rōn-haga 545
Rōn-påte 545
Roparnäsbacken 411. 475
Roparsand 411
Rosensholm 368
Rossharan 394
Rossall 574
Roten 555
Rotig-backen 555
Rotig-skogen 555
Rotklubb 404
Rotörarna 334
Ru 444
Rubban 105. 626
Rudan 555
Rudnäs 476
Rudon kylä 89. 555
Rudträsk 259
Rudträskflagan 214
Rumlet 445
Rummelgrunden 385
Rummelholmen 370
Rummelö 309
Rumpkärren 285
Rumpo 545
Rundback 506
Rundborg 445
Runsor 563. 570
Runtan 445
Runtujärvi 574
Ruskarfladen 213
Ruskbåden 378
Ruskan 445
Rusmossen 284
Ruskörfjärden 192. 326. 378
Ruttbyin 132
Rutorna 89. 133. 555. 570
Rutoträsk 555
Rutubäcken 133
Ruokos-träsk 575
Ruotsala 571
Ryckesörsängen 334
Rydsla 546
Rymningen 171. 287
Rymninggrenarna 171. 593
Rymningsbacka 287
Rymsberget 512
Ryþia 545
Ryttarskatan 480
Rysjebåden 379
Ryssen 445
Ryssgrundet 391
Rysshamnen 220
Rysshamnkroken 220
Ryssklubben 405
Ryörinki 157
Ryöringin puro 157
Råback 506
Råbåden 379
Råghällan 397
Rågskjär 349
Rågskärsbåden 349
Rågårdsholmen 364
Rågön 309
Rågörn 334
Råholmen 364

Digitized by Google

Råhåls wick 484
Råliden 525
Råmossen 281
Rånbässen 445
Rånbässören 324
Råviken 205
Råvarpet 236
Räbb 207. 626
Räbb-perä 575
Räbbviken 207
Rämsan 445
Rämsfjärden 191
Rämsvattnet 268
Rämsön 293
Ränneln 500
Rännelsgrynnan 394
Räpäs-träsk 575
Räsbåden 379
Rävanäs 649
Rävsbäck 73
Rävskarnet 525
Rävskilen 223
Rävstugan 445
Räyrinki157.172.173
Rödabborvattnet 267
Rödberget 512
Rödgrunden 383
Rödhällan 395
Rödklubb 403
Rödklubbsvatungen 458
Rödkon 445
Rödningskärret 286
Rödselbäcken 177
Rödselgrundet 389
Rödselkärret 286
Rödsla 546
Rödsö 302
Röfvarskäret 354
Röjan 446
Röjören 324
Röketörn 334
Rökiö 567
Römsan 446
Rönnbuskören 326
Rönnbäck 62
Rönngrund 388
Rönnholm 362
Rönnskär 349
Rönnörarna 326
Rörbrunnen 210
Rörbåden 376
Rörflagan 214
Rörgrunden 173. 388
Rörhålsviken 167. 221
Röringe 172. 274
Röringe by 172
Röringebäck 172
Röringeträsk 172
Rörmaran 232
Rörmossen 283
Rörträsk 173. 260
Rörörarna 173. 326
Rörören 326
Röstarmossen 284
Röurinki 174. 274
Röukas-träsk 569
Rövar 354
Rövarberget 512
Rövargrund 391
Rövarhamnen 220
Rövarträsk 263
Röyrinki 172
Röyttä 446
Röörvijken 203

Saaranluoma 62. 85
Saari 574
Saarijärvi 568
Saarijärvi-tungan 483
Saarukka 575
Saarukka-träsken 575
Sahakoski 561
Salmakarsgrund 391
Salmikoski 575
Salmjärvträsk 573
Salti-gäli 542
Saltskär 351
Sama-rumpan 545
Sammelfladen 212
Samstad 446
Sandback(a) 506
Sandslagen 235
Sanden 410
Sandgrundet 385
Sandgräfkiärret 219
Sandgräven 104. 219
Sandhampn 265
Sandheden 484
Sandholmen 359
Sandhuvudet 249. 481
Sandkulla 523
Sandreveln 409
Sandlindgärdet 542
Sandskär 341
Sandslagen 235
Sandslagkroken 235
Sandslagören 235
Sandsund 196
Sandudd 481
Sandviken 203
Sandvikflagan 214
Sandviksholm 360
Sandås-sundet 527
Sandören 318
Sandön 293
Santonen 411
Sarjärv 573
Sartmo-skatan 564
Sarvijoki 62
Sarå 62. 85
Satamalot 562
Savela 575
Savilahti 88
Saxklubb 404

Digitized by Google

Sebbholmarna 368
Segelskäär 352. 355
Segelsörarna 328
Segerwiken 205
Seiplaks 569
Seisar-träsk 575
Selkä-krunni 385
Selmarsund 229
Selsören 334
Sersor 567
Seuiörns engen 531
Sibbos örn 332
Sidbäck 73. 216
Sideby 73
Sideby å 57
Sidträsket 73. 257
Sigg 391
Sigg-grundet 391
Siggören 332
Sigjutan 216
Signsby 468
Sikbåden 378
Sikvik 204
Sikören 324
Siljamäki 561
Sillbådan 378
Sillgrund 387
Sillskaten 479
Sillörarna 325
Silände 216. 499
Simonsbacka 506
Simonskroken 224
Simsiöberget 512
(Simsjöberget 136. 254)
Simskaten 479
Singår skiähr 355
Sinkunkroken 225
Sissbacka 506
Sistholmen 360
Sistvarpet 236
Sisörflagan 214
Sittasgrund 392
Siunabb-berget 112. 464
Sjulsholmen 368
Sjunkan 446
Siähl öhrn 325
Själgrund 229
Själgrundsbåk 387
Själkvarnen 446
Siälskiär 348
Sjö 606
Sjöbottnen 209
Sjönabb-berget 92. 512
Skabbihaca 543
Skabbskär 341. 626
Skadaholmen 364
Skadeberget 512
Skadgrund 389
Skadön 309
Skadören 328
Skadörholmen 364
Skaftskär 341
Skaftung 447. 482
Skaftungskär 341
Skagback 483
Skaget 483
Skaggärds 483
Skaghamn 220. 483
Skagskaten 483
Skagsträsk 258
Skagudd 220. 481
Skakelkäpp 274
Skakelkäppkroken 223. 274
Skaleverksfladen 237
Skaleverkträsket 262
Skaleverkören 329
Skalistrandbacken 506
Skaliverkören 94
Skallotören 312
Skalverkfladan 213
Skalverkträsket 262
Skalör 318
Skalör-lötet 318
Skarholmen 370
Skarpehagen 544
Skarpslätan 500
Skarpörarna 312
Skarrpakka 506
Skarvgadden 381
Skarvören 318
Skarvörsundet 318
Skata 477
Skatadjupet 104
Skatapakka 506
Skat(e)holmen 359
Skaten 104
Skatgrundet 385
Skatila 477
Skatt-kullan 523
Skattmaneuran 332
Skattmanörsfladan 332
Skavholmen 359
Skavörn 318
Skepparnabba 464
Skeppmars äng 230
Skiftes skatan 479
Skiftsholmen 365
Skillgårdsgälan 543
Skinnarglo 217
Skinnarsbåden 380
Skinnarskär 354
Skinnarsundet 197
Skinnarträsk 263
Skinnarvikglo 207
Skinnhattholmen 359
Skinnkjorteln 447
Skitbåden 379
Skitenträsk 257
Skitmössets päronland 447
Skitog grundet 383

Digitized by Google

Skitogkontarna 447
Skjulbåden 379
Skogskär 342
Skogslund 485
Skogängi 532
Skogören 326
Skoldran 555
Skorvhällpotten 396
Skott(as) 368
Skottesholmen 368
Skrabb 556. 626
Skrabbgrundet 385
Skrakedal 556
Skrakgrundet 387
Skrakgrynnan 394
Skrammelskate 478
Skrappan 556
Skrattgrund 392
Skrattgrundskatan 479
Skrattmossen 283
Skrattnäs 475
Skrikosbåden 380
Skrikoträsk 263
Skrikören 329
Skrikörsrevet 408
Skrinni-gäli 542
Skrivarsholmen 368
Skrockkärr 285
Skrubbacke 506. 626
Skrummelkärret 285
Skrymlorna 500
Skrållhattsgrynnan 393
Skråvliggrundet 383
Skräckholmen 361
Skräckskär 348
Skräckörfladen 325
Skränmåsgrund 387
Skränmåsören 325
Skrävelbådan 376
Skrävelfladen 213
Skrävelgrynnan 394
Skuggskär 352
Skullbacka 506
Skummande grundet 383
Skurukulla 523
Skutas 159
Skutebäck 159
Skuthals 159. 463
Skutholmen 365
Skuthälla 396
Skutnabba 159. 464
Skutnäs 159. 468
Skutskär 352
Skutvik 159. 205
Skvalbåden 377
Skvalbåderaklet 443
Skvallerbäcken 58. 96
Skvalpörsbacken 319
Skvalpörsvallarna 319
Skvalskulle 524
Skvalörarna 319
Skvatterbergsgrund 512
Skwtthals engen 531
Skvättan 447
Skyttaren 448. 633
Skytteforsen 167
Skånkholm 359
Skäggören 332
Skärfjärden 191
Skärsbotten 209
Skärufors 163
Skärvgrundet 385
Skönhamn 220
Skötarhamnpotten 220
Skötgrund 390
Skötörarna 329
Slanten 448
Slukhamn 220
Slumpan 448
Slussnäs 475
Slåttmossen 281
Slåttskär 352
Slåttören 329
Slätan 500
Slätgrundet 383
Slätkärr 286
Smalfly 270
Smallyckan 225
Smalvarpet 207. 236
Smal-ålen 416
Smedsbacka 506
Smedsfors 67
Smultergrund 388
Smulterön 299
Smultrongrund 388
Smågrunden 383
Småholmarna 357
Småhällarna 395
Småsjön 249
Småträsk 257
Småviken 200
Småörarna 312
Smättaren 449
Smörholmen 365
Smörlot 561
Snarberget 512
Snarholmen 365
Snarmossen 282
Snarvlet 556
Snarören 329
Snokkö backa 309. 506
Snosbacka 507
Snuruholmen 370
Snussan 449. 633
Snyssan 449. 633
Snällan 450
Snörsundet 196
Socklot (Såklot) 562
Socklothällan 396
Solaks 559

Digitized by Google

Solv 97
Solvfjärden 98
Solvingsbacken 100. 507
Solvängen 532
Sommarön 302
Sonahamnsflagan 220
Sorvist 571
Spagmossen 284
Spangarbacka 507
Spangar engen 531
Sparigrund 392
Sparrskär 349
Sparvören 325
Speisisverkarna 94
Spenbacka 166
Spenforsen 166. 633
Sperringsmaran 232
Spetsesverken 238
Spijknäs 476
Spikbacka 507
Spitalijärvi 253
Sponäset 471
Sprattgrund 392
Springari 450
Sprutaren 450
Spåtthålet 166. 221
Spökarberget 512
Stabbgärdet 542
Stackholmen 365
Stadsbrinken 257. 515
Staffans bastuholm 363
Staffansholmviken 368
Staffansnäs 475
Stagnäs 469
Stagnäsfjärden 321
Stallmansberget 512
Starredet 148. 462
Starrmossen 283
Starrvesskärr 130
Starrves ån 99. 130
Starrvik 130
Starrviken 99
Starrviks kärret 99. 287
Starrvörsfors 139
Starrängen 532
Staverbacken 507
Stavermossen 278
Stegelkärret 286
Stegelskiähr 342
Stekelkroken 225
Stekelören 320
Stekhålet 166. 221
Stelegrund 392
Stellklubb 405
Stenbacka 507
Stenfladen 212
Stengrund 386
Stenhammarsbacken 188. 507
Stenhamn 220
Stenkassen 244
Stenkilen 223
Stenkilsörarna 223
Stenklubb 404
Stenkyrkan 412
Stenkäringen 221. 450
Stenmarsbottnet 230
Stenmåsträsket 264. 279
Stennabba 464
Stennästräsket 469
Stenryggen 451
Stenrännil 146
Stenskärssund 342
Stenslätan 500
Stenträsket 258
Stenvattnet 267
Stenverksbottnen 94. 209
Stenån 104
Stenören 320
Stenörs 320
Sticksundet 197
Sticksundsön 294
Stickgrund 390
Stickholmen 365
Stigkroken 225
Stobbi 556
Stobbi-gäli 542. 556
Stockholmen 357
Stockmossen 279
Stockön 299
Stockösund 196
Storabborvattnet 267
Storahlsund 196
Storbacka 507
Storberget 512
Storbergforsen 160
Storbergsrevet 408
Storbotten 209
Storbrunnen 210. 451
Storbåden 373
Storbäcken 177
Storbälgen 269
Stordövlan 211
Storedet 167
Storedsfors 148. 167
Storfallet 499
Storfjärden 189
Storfladen 212
Storfladgrundet 386
Storfors 179
Storfräknet 550
Storgjutan 216
Storglo 58. 217
Storgrundet 383
Storgrynnan 393
Storhalkusor 565
Storhalsfladen 212

Digitized by Google

Storhamn 220
Storhammarsbacken 507
Storhasa 160. 632
Stor-havkosk 573
Stor-Heikgrundet 391
Storhirsalbacken 507
Storhirsal-färjaren 414
Storholmen 357
Storhällarna 395
Storhästen 451
Stor-Högskär 335
Storjut 216
Storjutholmen 357
Stor-jöuson 570
Storkalle 402
Storkankmoskatan 495
Storkisbacka 507
Storkroken 223
Storkrokörn 223
Storkulle 524
Storkung 156
Storkärrshällorna 396
Storlangåsund 179
Storliden 525
Storlidsörsholmarna 360
Storlund 485
Storlångraden 408
Stormaraträsk 232. 264
Stormaren 230
Stormarsträsket 230. 264
Stormossen 279
Stormyran 284
Stornätgrundet 363. 390
Storrevet 408
Storrisfladen 212
Stor-rōm 544
Storsanden 410. 649
Storsegelören 328
Storsjön 249
Storsjöträsk 264
Storskaten 477
Storskär 336
Storslagan 235
Storslätan 500
Storstenen 412
Storstenholm 360
Storstensroten 444
Storstensörarna 323
Storsund 195
Stor-Telsar 560
Stortissörsholmarna 321
Storträsk 257. 649
Stortuvan 556
Stortvärörgrund 312
Storvistet 405
Storåby 180
Storån 60. 104. 171. 180
Storåsen 527
Storön 290
Storören 312
Strandan 451
Strandflade 212
Strandglo 217
Stranni-gäli 542
Strukun 162
Stråka 161
Stråkaviken 203. 244
Stråkberg 512
Stråken 244
Stråkfladan 161. 212. 244
Strömby 76
Strömmen 76. 143
Strömmingsbåden 378
Strömmingsgrund 387
Strömmingsvarpkroken 224. 237
Strömsgrund 386
Strömsholmen 360
Strömsnäs 76. 470
Strömstensådran 592
Strömsör 76. 320
Strömvarpudden o. -viken 237
Stubb 221. 451. 626
Stubbgärdet 542
Stubbhagen 544
Stubbhålet 221
Stubbrödselbäcken 133
Studdan 452. 627
Stuguträsk 262
Stumparen 244. 600
Stuntmaran 232
Stutten 244
Styrsjöholmarna 370
Ståbakka 507
Stånggrund 386
Stånggrundgrynnan 394
Stångkubben 406
Stångnäsfjerd 321
Stångskär 343
Stångskärs å 59
Stångörarna 320
Stångörsrevet 408
Stödningsskär 352
Stöttingskiärret 286
Stöttingsmossen 282
Stövelklubb 404
Sudd 627
Sulkavan joki 143
Sulva 99
Sumlaks 566
Sund 134. 193

Digitized by Google

Sundbybäck 160
Sundbäcken 134. 160
Sundglo 58. 217
Sundhfierdh 191
Sundmunnen 544
Sundom 100. 199
Sundpakka 507
Sundskaten 478
Sundskatgloet 217
Sunkören 334
Sunsor-ören 565
Suomalaks 574
Surbrunn 210
Surkan 245
Sursik 556
Svagden 453
Svallerbäcken 58. 102
Svalören 325
Svanören 325
Svartan 455
Svartbergen 512
Svartbåden 373
Svartbäck 72. 104 178
Svartdövlan 211
Svarten 245. 454
Svartgölen 179. 591
Svartgrundet 383
Svartgrynnan 393
Svartholmen 357
Svartkjärr 286
Svartklubbviken 404
Svartkroken 223
Svartkubben 406
Svartlamb 572
Svartliden 525
Svartlidåsen 527
Svartmossen 279
Svartnäs 466. 649
Svartnäsbacken 466
Svartnäset 466
Svartnässkär 344
Svartrevet 408
Svartsjön 249
Svartskaten 477
Svartskäret 336
Svartstenarna 412
Svartströmmen 76
Svartträsk 67. 257
Svartviken 200
Svartö 290. 563
Svartörarna 312
Svedismaran 232
Svedjebacka 507
Svedjegrund 390
Svedjeholmen 365
Svedjenäset 475
Svedjeskären 352
Sveidihamn 220
Svennarmossen 284
Svensbacka 507
Svensholmen 368
Svensö 305
Svensören 305. 332
Svetten 455. 633
Swine gerdett 541
Svingrundet 387
Svinkrok 224
Svinören 325
Svisskär 355
Sväinsträsk 263
Svältbåden 379
Svältmar 231
Svältör 329
Svältörflagan 214
Svärdsgrund 392
Svärtan 455
Svärtesbåden 378
Svärtesholmen 361
Svärtesträsk 265
Svärtesören 334
Svärtingskroken 223. 225
Sydgadden 381
Sydudd 58. 481
Sykerkullan 524
Synnersjön 252
Synnerskär 344
Synnerstgrund 386
Synnerstören 323
Syrholma 370
Syssor 567
Sågforsen 168
Sågkvarnforsen 160
Sågslampi 573
Såka 179. 594
Såkabacken 179
Såklot-holme 562
Såniflagan 220
Sånihamn 220
Såniholmen 370
Såuni-brunn 566
Sältingflagan 214
Sältingsgärdan 543
Sältingsviken 203
Sälören 325
Sändan 455
Sändvattnet 268
Sänkan 203. 245
Sänkviken 203
Särkimo 567
Särkimoskär 344. 497. 567
Särki-träsk 565
Särkjärv 573
Särklaks 560. 564
Särs 148
Särsjön 148. 246
Särsbacka 246. 507
Särsby 246
Särsträsk 148. 264
Sävträsk 260
Sävviken 203
Sävören 326
Sääksjärvi 571
Söderback 507
Söderbrådet 371
Söderbåden 377

Digitized by Google

Söderfjärden 192
Söderhålet 221
Söderkroken 224
Söderliden 525
Söderlågörvik 312
Södermossen 280
Södersjön 252
Söderskate 478
Söderskär 344
Söderudden 481
Södervattnet 267
Södön 302
Sökkliden 525
Söndagsgrundet 390
Söndagsören 329
Sönndagsgloe 217
Sönnerstskär 344
Sönnerstör 323

Tacksamviken 205
Tailot 562
Taiskalainen 572
Taklaks 559
Taklon 630. 632
Taljan 455
Tallgrund 388
Tallholmen 362
Tallmossen 283
Tallvarpet 236
Tallören 326
Tankarbåk 562
Tankarholmarna 562
Tankarskatan 562
Tararant 573
Tarmen 456
Tarvonen 571. 572
Taskören 321
Taskörsglo 321
Tastfors 180
Tattarbacken 507
Tattarlötet 533
Tatturskatan 480
Tatus träsk 575
Tavastträsk 263
Teerijoki 163
Teerijärvi 251. 572
Tegarna 556
Tegellyckan 225
Teilot 562
Teir 169
Teugmo 496
Tervajoki 251
Teuvan joki 63
Teuvanjärvi 62
Thölgälan 91
Thölmossan 91. 279
Tikkakoski 166
Timmerbacka 507
Timmerholmen 365
Timmermossen 282
Timmerträsk 262
Timmerören 329
Timonen 571
Tiockoo,-öö 121. 149
Tiond(e) holmen 365
Tistergrund 388
Tisterholmen 362
Tisterören 326
Tistronbåden 379
Tistrongrund 388
Tistronkärret 286
Tistronskär 350
Tistronören 326
Tistronörsarmen 481
Tinkka 63
Tivholmen 370
Tjockfors 63. 166
Tjockmo-halsen 63. 175. 495. 564
Tjockå 250
Tjuggarna 456. 628
Tjugudd 456. 481
Tjuka(n) 456
Tjuvgrund 392
Tjyckarna 456. 633
Tjyckberget 512
Tjyckbådarna 373
Tjyckgrund 383
Tjyckängen 532
Tjänstan 556
Tjärkarlen 456
Tjärkullen 524
Tjärlaks 559
Tjärnan 287. 556
Tjär(u) båden 379
Tjärugrundet 390
Tjäruören 329
Tjöck 62
Tjöckmossen 280
Tjöckå 250
Tjöckö 63. 290
Tobaksstenen 414
Toby 100
Toholmen 370
Tohta-träsk 262
Tolfmanssten 413
Tolftmossen 282
Tollikofors 141
Tolvmansgrundet 392
Tombåden 373
Tomtbacka 507
Tomtfors 86. 262
Tomtkärret 287
Tomtören 333
Torbonön(-örn) 305
Torgrund 392
Torholmen 369
Torkulla 524
Torrbacka 507
Torrholm 357
Torrholmskubben 407
Torrtrynaren 258. 614. 633
Torrtrynsträsk 258
Torsfladan 213
Torsgrund 392
Torsholmarna 369

Digitized by Google

Torskaten 480
Torskär 354
Torskärsfjärden 192. 354
Torssundet 197
Torsviken 207
Torsön 306
Torsören 332
Tosplot 562
Tottesund 198
Tranemossen 283
Traneskatfladen 479
Trangsteinsmarken 412
Tranmyran 284
Tranviksmåssan 204
Tranobäck 165. 634
Tratten 557
Tredjebacken 508
Trettonbäck 73
Tribbonskäret 355
Trikantbåden 377
Trilottevattnet 268. 271
Trindfladen 212
Trindflagan 214
Trindfly 270
Trindklubb 404
Trindstycket 546
Trintogberget 512
Triören 312
Trollbacken 507
Trollberget 512
Trollbotten 209
Trollglo 217
Trollgrundet 392
Trollhamnsmaran 220
Trollhamnsviken 220
Trollholmen 369
Trollholmsfladen 369
Trollkunabacken 507
Trollkärrhagen 287
Trollmossen 283
Trollskaten 480
Trollön 306
Trondila 368. 527
Trondilaholmen 368
Tronti 368. 527
Trubbholmen 359
Trubbören 321. 626
Trubbörskubborna 407
Trullöklubben 404
Trullökubborna 407
Trutbulten 372
Trutbåden 378
Trutgrundet 387
Trutholmen 361
Truthällan 396
Trutklubben 404
Trutklippan 403
Trutskjär 348
Trutstenarna 413
Trutträsk 259
Trutön 295
Trutören 325
Tryckaresträsket 263
Trråndåsen 527
Trångsund 195
Trångån 146
Träiska 254. 604
Träkarlen 432. 456
Träsk 254. 604
Träskback 255. 508.
Träskby 604
Träskböle 77. 255
Träskeshällorna 396
Träskes ända 239
Träs(k)gäli 542
Träskvik 203. 255
Trätubåden 379
Tubban 557. 627
Tuckur 345. 567
Tuckurträsk 263
Tulsal 568
Tummelören 321
Tumtas 262
Tungrund 390
Tungärdet 253. 541
Tunkö 309
Tunsberget 513
Tunnstenarna 412
Tuomisalo 574
Ture 95
Turken 456
Tunkkari 180
Tuuna 253
Tuunajärvi 253. 574
Tunis 253
Tunisvägen 253
Tuurinluoma 95
Tuurinmaa 95
Tuvmossen 279
Tvigger(t)ören 321
Tviggi skiäre 355
Tvilottegrund 272. 390
Tvåstenarna 412
Tvärasjön 252
Tvärgrunden 383
Tvärån 102
Tvärön 290
Tvärören 312
Tyllfjärden 89
Tylli 89
Tyllyjoki 89. 135
Tynkä 181
Tyrjan 557
Tyrskärssund 343
Tyskviken 208. 553
Tyskvikflagen 214
Tytär-saari 330
Tåktå träsk 86
Tångträsket 257
Tåwnaffua 113
Täljknivshällan 396

Digitized by Google

Täljknivsön 293
Täljknivsören 195. 322
Tällön 299
Tämossen 282
Täppmaren 231
Tärjan 288
Tärneshällan 396
Tärnesörarna 325
Tärnbåden 378
Tärngrundet 387
Tärnhällan 396
Tärnsön 295
Tärsönshålet 167
Tärvelholmen 365
Tölby 89. 91
Tölbäcken 91
Tölmossliden 525
Tölsingskullan 524
Tönnijärvi 249. 252
Törrpakka 508
Törvesberget 513
Törvesåsen 528
Törvisjärvi 251. 573
Törvi(s)sjön 251
Töyrä 288

Udd 58. 480
Uddbäck 58. 59
Uddskär 343
Uddströmmen 76
Uddträsk 58
Uggeltorpet 557
Uggelvattnet 267
Ugglan 456
Uleå 186
Ulfsöö 295. 306
Ulko-fantti 432
Ulko-kalla 402
Ullko-klama 427
Ulko-krunni 386
Ullavan joki 176
Ulot 562
Ullvattnet(-vättern) 176
Ulvön 296
Ulvösundet 296
Ulvis 295
Undskäret 355
Underback 508
Unijärvi 560
Uppels 135
Uppelsbåden 380
Uppelsgrund 392
Uppersgrundet 392
Uppgård 183
Uppi Boflagan 214
Uppigärdet 542
Uppiåkern 547
Uppmossen 280
Urjan 456
Urå 60
Utbrunnsskaten 210
Utbåden 377
Utbölingsbådan 380
Utesholmvik 370
Utstenarna 413
Uttermossa 59. 283
Utterskär 348
Utterstenarna 413
Uttervattnet 267
Utterö 296
Utterören 325
Uuron joki 60

Vaanila 97
Vadabacka 156. 508
Vadbakkan 156. 508
Vadbro 74
Vadbäck 74. 155. 169
Vadet 74
Vadäng 532
Vadören 156. 329
Vakine 568
Vakslaks 564
Vaksholm 370
Vaktan skiärs flagan 214. 352
Vakterholm 370
Vakviken 206
Valdemansön 306
Walgerdz eng 531
Vallgrund 390
Wallgärdh 541
Wallpakka 507
Vallskär 352
Vallviken 205
Valpen 457
Valsmossen 282
Valsörarna 329
Vambbakken 508
Vambängen 532
Vambörviken 204
Vannäs 476
Vantlakton 567. 632
Vantlaktvik 567
Vackursmossen 284
Vardskär 355
Vargberget 513
Vargholmen 361
Vargisfladan 213
Vargskär 348
Vargö 296. 381
Vargör 325
Varjakka 457
Varjitmossen 284. 569
Varnulfors 151
Varo 97
Varpträsk 262
Varpviken 206
Vartlot 562
Vasklot 562
Vassarna 649
Vassholmen 362
Vassor 565
Wassor fjärd 239
Vassören 327
Vatilaks-vik 571

Digitized by Google

Vatillhällorna 397
Vatilo 97. 171
Vatilot 562
Vatiloutbälgen 269
Vatung- 457
Vatungströmmen 179. 458
Vatunki 458
Vattubrunnen 275
Vattubåden 377
Vattumossen 279
Vecklaks-backe 564
Vecksala 570
Vedahugget 499
Vedbåden 379
Vedgrund 390
Vedholmen 362
Vedkubbarna 406
Vedörarna 330
Vehkalahti 564
-veken (Lång-) 274
Veklot 562
Velkmossen 279
Velkmåsträsket 264
Wendenääs 476
Verga-neva 94
Verkarna 94
Verkbrotåget 94
Werkelax hampn 265
Verkfladen 212
Verkglo 217
Verkgårdsträsket 94. 262
Verklikön 94
Verkslätan 500
Verkstrand 94
Verkträsket 94. 262
Verkviken 94. 207
Vesine 568
Westerbrunnen 210
Westersundz engen 531
Vesterörflagan 214
Vetil 573
Vetilmossen 280
Vetil å 168
Vetlot 562
Vias 78
Vias gränd 78. 165
Viborgsjön 254
Viborgsträsk 264
Wickfierdh 191
Vidbuskgrund 388
Widefors 96
Videborgsjön 254. 514
Vidjebåden 379
Vidjeholmen 362
Vidjeskogfors 167
Vidjeskär 350
Vidmossen 279
Vidnäs 466
Viggörarna 322
Viianen 78
Wijkis äng 531
Vikaren 61
Vikarholmen 368
Vikarskate 479
Vikby 199
Vikbäck 61
Viken 199
Vikingskiftet 557
Vikmansgrund 392
Vikminnet 234
Vilbåden 379
Vildskär 336
Vilforsskär 355
Vilkanebäcken 279
Vilkmo 567
Vilkmoskär 344
Villbakka 508
Villmossen 282
Villviken 200
Vilören 330
Vimpelinjoki 157
Vindala å 157
Vindsäckkärret 286
Vingelnabben 465
Vinlaks 566
Vinterhamn 220
Viran 458
Virkanebäck 238. 560
Virtaniemi 561
Visas 79
Visjärv-träsk 573
Wissikurck 564
Vistarna 633
Wistbacka 508
Vistforsen 167. 633
Vistgårdarna 634
Vistklubbarna 405
Vitan 557
Vitberget 513
Vitbullret 459
Viten 459
Vitfågelskäret 348
Vitmossen 279
Vitmäraskär 348
Vitsjön 250
Vittingbäck 117
Vittsar 573
Vitungarna 459
Vitören 312
Viurunki 459
Voitby 563
Vreken 245
Vrist 557
Vrängene-mossen 83. 538
Vrängsträsk 264
Vuojärvi 573
*Vårdsberg 513
*Vårdsås 528
Våtmossen 279
Våtslätan 500
Våulot 562
Väckargrund 392

Digitized by Google

Väderholm 359
Väderskaten 478
Vädran 266. 460
Wädronmossarna 460
Wädronträsket 266. 460
Vägaminnet 205. 234
Vägmaren 205. 231
Vägviken 205. 231
Vähäfari 107
Vähäjärvi 560
Välvan 275
Vändören 330
Vänterjärvi 574
Värkesbäcken 106
Värkgårdsträsk 237
Värkholmsmaran 94. 365
Värksten 94
Värkträsket 237
Värkäluoma 93. 106
Wärkön 302
Värlaks-ön 564
Värn 150
Värnum by 150
Värnumfors 151. 160
Värnå 150
Wärnö 150
Västerskaget 483
Västanpå 557
Västanträsk 260
Västerback(a) 508
Västerbrådet 371
Västerbåden 377
Wäster Calax 559
Västerfjärden 192
Västergrund 386
Wästerhankmo 494
Västerhålet 167. 221
Västerihagen 544
Västerjutfäbodar 216
Västerjutskogen 216
Västerkroken 224
Västerlångögloet 217
Västermark 489
Västermossen 280
Västernorr 460
Västernorrastgrundet 386
Västerskaten 478
Västerslagudden 235
Västerskvättorna 447
Västersund 196
Västervattnet 267
Västervik 204
Västervikby 204
Västerön 294
Västerören 323
Västeröver 460
Västra minne 234
Västsynnerstgrund 386
Vätinge 457
Vätingin järvi 275
Vättingbronn 275
Vättmossen 284
Vätungarna 458
Väylä 170
Vörgrens 78. 130
Vörsberget 122
Wörs fierdingh 122
Vörsmossen 280
Vörsmåsan 122
Vörs träsk 119
Vörå 119
Wörö 149
Vööri 100. 122

Ykspila 461
Yliharjunpää 520
Ylimarkku 489
Ylistaro 119. 123
Yli-Vieska 181
Ypperi by 183
Ypperijoki 183
Ytertiuk 66
Ytningen 246. 461
Ytningflagan 214. 246
Ytterbåden 377
Ytterfanten 432
Ytterfors 131
Ytterjeppå 137
Ytterklubben 404
Yttermaren 231
Yttermark 64. 183. 489
Ytterrönskär 349
Ytterskaten 478
Ytterskär 344
Ytterstbåden 377
Ytterstgrund 386
Ytterstskvättan 447
Ytterträsk 260
Yttervatten 267
Ytterverkarna 94
Ytterverkbäcken 93
Ytterverken 238
Ytter-yttergrund 386
Ytterön 294
Yttre fladen 213
Yttre strömmen 76
Yxforsen 85. 633
Yxpilfors 85

Å 579
Åback 508
Åbrinken 515
Ådberget 514
Ådbåden 378
Ådgrundet 388
Ådmosse 283
Ådskär 348
Ådön 296
Åfjärden 191
Å(g)lötgrenen 155. 533

Digitized by Google

Ågrenarna 77
Ågrensmossen 280
Åholmen 360
Åkerlägden 557
Åkersören 332
Åklubben 404
Åkö 306
Ålgadd 381
Ålgaddören 381
Åliden 525
Åminne 234
Åminneholm 360
Åmosse 279
Ånholm 361
Ännholswicksengen 531
Åsbacka 508
Åsfjärden 192
Åvist 405

Äbb 138
Äbbol 138
Ägg-grunden 386
Äggskär 343
Äggörarna 322
Äggörslandet 322
Ähtäri 150
Ähtävä 148
Äimätti 247
Älggrundet 388
Älghällan 396
Älgkallen 402
Älgklubben 404
Älgmossen 283
Älgskräpp 557
Älvmässgjutan 216
Älv 578
Ämasträsk 248. 266
Ämtträsk 259
Ämtvattnet 259. 268
Ämtviken 204
Ämptö 296
Ängerholmen 360
Ängesholmen 365
Ängeslevänjoki 74. 183
Ängesviken 529
Änglands bäcken 133
Ängsö 299
Äng öhn 299
Äntbacka 508
Änterskär 259
Ärnlot 562
Ätsäri 149

Öberget 514
Öffvertiuk 63. 66
Öglan 557
Öiom 617
Öitismunnen 544
Ökmossen 279
Ölandet 134
Ölandsbäcken 134
Öling 118. 461
Ölingsberget 514
Ömossen 280
Ömshålet 167. 221
Örngrundet 388
Örnmossarna 283
Örnmossmarken 283
Örnskaten 479
Örsberget 514
Öskatberget 514
Öskaten 478
Östanpå 461
Östensö 306
Östensögrenen 155
Österback(a) 508
Österbotten 209
Österbrunn 210
Österbåden 377
Österfjärden 192
Östergälan 543
Österhankmo 494
Österhålet 167. 221
Östermark 64. 489
Östermarkbulten 372
Östermyra 284
Österskaten 478
Österstgrunden 386
Österstören 323
Östersöderstgrundet 386
Österåsen 528
Österön 294
Österören 323
Östklubben 404
Östmanskär 354
Öström 76
Östsynnerstbåden 377
Östsynnerstgrundet 386
Östsynnerstgrundradden 442
Öträsk 258
Öuras 310
Överbrunn 210
Överjeppå 137
Övermark 489
Övermo 492
Översjön 252
Överstören 323
Överstörkroken 323
Överträsk 260
Övre Strömmen 76
Öya 289. 617
Öyna 289. 617

Digitized by Google

TILLÄGG OCH RÄTTELSER.

S. 3. De nutida svenska kommunerna i Öb. uppvisa enligt Statistisk årsbok för Finland för år 1917 följande landarealer i kvadratkilometer (uppgifterna ss. 3—9 härom föråldrade): Mustasaari 319.9, Närpes 562.6, Lappfjärd 380.4, Kristinestads landskommun 90.7, Korsnäs 246.2, Pörtom 218.5, Övermark 183.6, Vörå 474.5, Oravais 223.3, Maksmo 88.8, Malaks 259.7, Solv 168.2, Bergö 35.3, Kvevlaks 197.1, Replot 194.1, Pedersöre 417.8, Gamlakarleby landskommun 713.9, Nedervetil 158.9, Kronoby 317.2, Terijärvi 206.9, Nykarleby landskommun 250.5, Munsala 260.4, Jeppo 164.7, Purmo 212.8, Esse 229.1, Larsmo 100.6.

S. 17, not. Enligt meddelande av 28/11 1920 stiger antalet av de av J. Tegengren kartlagda gravrösena i Vörå nu till 175. Jfr hans uppsats i Finskt Museum 1919, s. 56—64.

S. 19. O. Montelius' här cit. upps. ingår i Finsk Tidskrift, årg. 1898, G. Kossinnas uttalande i frågan i Zeitschr. f. Ethonologie, bd 24 (1902), s. 184.

S. 50. Bland inhemska ortnamnsarbeten märkas ännu: V. Solstrand, Åländska ortnamn, 2 häften (= Brages årsskrift IV), H:fors 1910, Greta Hausen: Nylands ortnamn, deras former och förekomst till år 1600 I, utg. av

S. 52. SNF. = Stud. i nord. filologi utgivna av Sv. litteratursällsk. i Finland.

S. 63, not 3: Även R. Hausen i Finl. medeltidsurk. I, p. 97 läser *Tinka* (d. ä. Tiukka), ej *Tenka.*

S. 85. Korslåmmbäcken: förra leden alternativt fi. *korsi* 'stjälk, stängel'.

S. 130. En utvidgning av Vörå å i Andiala by — tillika en omtyckt simplats — kallas **Bredlevanet* (utt. *bräidlävani),* eg. 'det breda levernet'.

S. 138. *Jeppå* av *i Ebbå:* jfr nu *Ebbo* i Borgå samt *Jackarby* av *i Ackerby* (1404), Nylands ortnamn, ss. 34, 44.

S. 147. *Långgräven* kallas en djupare del av Purmå å (jfr s. 104).

Digitized by Google

S. 182. *Ala-, Ylivieska:* jfr fi. appellativet *vieska* 'lugnare strömdrag'.

S. 195. Från Kve., Petsmo by nämnes år 1674 *Miödsundh*, år 1695 *Miöösundet.*

S. 219. *Brudhamnen* å Djupnäslandet i Or. tillfogas.

S. 220. *Skuth Hambn* år 1695 i Kve., Petsmo by tillfogas.

S. 241, r. 8 nedifr. läs: *Ala-* och *Yli-Kulju* i Karkku vid Kulovesi.

S. 262. *Penningträsket* i Bötom, ombildning av fi. *Pienijärvi.*

S. 312, sista raden: *brink* är sannolikt ej ett lågtyskt lånord (se s. 516 u. *Brunk*, sista st.).

S. 314. Ett *Korsören* (utt. *kåssöun)* finnes ock i Muns. skg.

S. 413. Klockarstenen: Å denna ses urgröpningar, i vilka man troligen insatt sina offergåvor. I Sverge kallas de „älvkvarnar".

S. 446. *Röyttä:* se K. B. Wiklund i Nord. studier tillegn. Adolf Noreen, s. 162.

S. 472. *Domarnäs*-hällorna finnas i Vö., å Andiala l. Jörala bys skogsmark. Folket har ansett dem „jussom högtidliga". Här stod förr en väldig fura, och det hörde till saken att var och en förbipasserande skulle rista sitt bomärke i furans stam, som med tiden blev översållad med inristningar (J. Tegengren).

S. 473. En *Mjölknäs* benämnd åker (gammalt fäbodställe) finnes (enligt Mårten Lassus) i Or., Karvat by.

S. 504. Efter Jättenrösbacken följer: *Kambacken* (utt. *kämbakkan)* i Nä., Nämpnäs by, jfr s. 374.

S. 521. Bland höjdnamnen tillfogas *Kam: Kamminen* (sv. utt. *kamis)*, g. i Vö., Koskeby (se s. 625), samt *Kambacken* ov.

S. 534. Då detta går i press, utkommer fi. tidskr. „Virittäjä", XXIV (1920), med en lånordsuppsats av dr. E. A. Tunkelo. Här uppvisas (s. 102) ett f. ö. okänt finskt dialektord *lyösä* 'sank, fuktig (gyttjig) mark' från Karelen (Kexholm), vilket Tunkelo förbinder med det bekanta, i sydsvenska ortnamn uppträdande *-lösa* 'fuktig, sank, vid vatten belägen äng'. Fi. *lyösä* förutsätter emellertid ett svenskt *lösa*, kan således formellt ej, ss. Tunkelo antar, sammanhänga med det västnyl. *lösn*, vilket har gammal diftong (se s. 534 ovan). Däremot kunde det återgå på ett svenskt **lösa* motsvarande det s. 535 not 1 omnämnda ags. *lés*, ack. *læswe*, neng. *lease* 'gräsgång'. Frågan om våra *lösa*-namn kompliceras ytterligare.

S. 567, r. 18 uppifr. läs: *Palovesi* (sv. utt. *pallvis).*

Digitized by Google

TRYCKFEL O. DYL.

S. 85, r. 3 nedifr. läs: *Yxforsen.*
S. 97, r. 2 uppifr. „ *ia*-avledning.
S. 101, not 1: „ SOÄ. 16 : 118.
S. 127, r. 9 uppifr. „ fi. *taro* < urn. **staðō.*
S. 152. *Lillån* uttalas *lillågä.*
S. 154, r. 15 uppifr. läs: vilken
S. 158, r. 10 „ „ *Vimur* (el. *Vimr)*
S. 162, r. 9 nedifr. „ ack. sing. på *-un.*
S. 164, r. 13 uppifr. „ *Borg* g. i Gkb. (Palo by).
S. 166, r. 6 nedifr. „ *Spotthålet*
S. 167, r. 5 „ „ (utt. *laŋgbakkfässi)*
S. 178. Jolka uttalas *jålkka* (med postdentalt l).
S. 222. *-kastet* i *Bred-* etc. uttalas *-kassti ,-kasstä.*
S. 243, r. 18 nedifr. läs: *Länningen*
S. 251, r. 21 „ „ **Linsjö*
S. 256. Lilträsk: „ (utt. delvis *lillträsk).*
S. 276, „ *Bollmossen*
S. 288, r. 11 nedifr. „ *träsk* o. *tjärn*
S. 291. *Hälsingön* uttalas *häsiŋgöyä.*
S. 298, r. 9 uppifr. läs: *n*-stamsform
S. 329, r. 6 nedifr. „ *valsa* sv. vb.
S. 332, r. 7 „ „ *Svensören*
S. 409, r. 3 „ „ analogibildad
S. 445, r. 16 „ „ *Ruskan*
S. 473, r. 4 uppifr. „ isläggningen
S. 475, r. 11 „ „ *Svedjenäset*
S. 482, r. 16 „ „ *tjäpplinjin.*
S. 554, r. 15 „ „ *Leran*
S. 562, r. 3 „ „ Kåcklot av fi. *Kauka-luoto* 'Fjärrskär'.
S. 611, r. 7 nedifr., sista ordet: vattennamnsbeteckning

Smärre inkonsekvenser i uppslagsnamnens ortografi beror delvis av de skriftliga källornas varierande skrivsätt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google